

साधुभ्यो येन दत्ता जिनवचनविद्या वाचना आगमानां
चिद्भक्त्या येन सर्वे जिनवरसमया वृष्टुता वृत्तियुक्ताः ।

जाते यत्सोपदेशाज्जननयनहरे मन्दिरे आगमीये,
भक्त्या नित्यं प्रवन्दे श्रमणततिनतं सूरिमानन्दसिन्धुम् ॥ १ ॥

: प्रकाशक :

आगमोद्धारकग्रन्थमालाना एक कार्यवाहक

श्री. रमणलाल जयचंद

कपडवंज (जि. खेडा)

: छपक :

भाईलालभाई मोहनभाई पटेल

मेनेजिंग डीरेक्टर

सहकारी छापखानुं बबोदरा जि.

रायपुरा, बबोदरा,

પ્રકાશકીય નિવેદન

પરમ પૂજ્ય ગમ્ભાધિપતિ મુલીનરેણુપ્રતિભોધક વાત્સલ્યસિંધુ આચાર્યશ્રી આશ્વિકેયસાગરસૂરી-
ચરણ મહારાજના શુભ આશીર્વાદથી તેમજ વિદ્વદ્ જાણદીક્ષિત યુનિવર્સિટી સ્પેશિયલિસ્ટ મહારાજની
શુભ પ્રેરણાથી વિ. સં. ૨૦૧૦ માં ૧૫૪૧ વર્ષે ગુણે આગમોદ્ધારક અંબાલાની સ્થાપના થઇ છે.
આ સંસ્થાએ ૧૪ વર્ષના આ કુદે સમયમાં ૩૫ પ્રકાશનો પ્રગટ કર્યા છે.

સૂરીચરણની પુણ્યકૃપાએ, આ સદીક સમાધાનબોધ 'સર્વવશતક' નામનો અંબ આગમોદ્ધારક
અંબાલાના ૩૬ મા રત્ન તરીકે પ્રગટ કરતાં અથોને અત્યંત હર્ષ થાય છે. આ અંબમાં મૂલ-વૃત્તિ
અને જાણાવબોધ એ ત્રણેયનો સમાવેશ છે. આ સંસ્થાના પ્રથમ રત્ન તરીકે પ્રતાકારે સદીક સર્વવશતક
પ્રગટ થઇ ચૂક્યો છે. પ્રાચીન ગુજરાતીના અધિકારી માટે જાણાવબોધમાં તેજ-પ્રાચીન ભાષા જ
રાખી છે. તેમજ બીજા અધિકારના પહેલા છેલ્લા પાંચ પાના મલતા ન હોવાથી પૂજ્ય ગમ્ભાધિ-
પતિશ્રીએ તેનું ગુજરાતી કરી આપેલ છે. તે જલ્દ અગ્રે તેઓશ્રીના ખૂબ જ ઝડપી છીએ.

આ અંબના પ્રકાશનમાં પૂ. સામનકદેવોદ્ધારક ઉપાધ્યાયશ્રી હંસસાગર ગણિવર્ધશ્રીના શિષ્યરત્ન
ભૈરવદેવ ગણિવર્ધશ્રી નરેન્દ્રસાગર મહારાજે આ અંબની સ્વહસ્તલિખિત સાત પુસ્તકો આપવાની
ઉદારતા બતાવી છે. અને પ્રેસરોપી પૂ. યુનિવર્સિટી શશીપ્રભસાગર મ. કરેલી છે. તેમજ ઉપા.
શ્રી હંસસાગર ગણિ મહારાજે આશુખ તથા યુનિવર્સિટી યુવમેહમસાગર મહારાજે ઉપાદેહાત લખી
આપ્યો તે જલ્દ તેઓ સર્વેનો તેમજ આ પુસ્તકનું સંશોધન ૫૦ પૂ. ગમ્ભાધિપતિ આ. શ્રી
આશ્વિકેયસાગર સૂરીચરણ મં. ની પવિત્ર ઘટ્ટિ નીચે શતાવધાની લાભસાગર ગણિએ કરેલ છે તે
જલ્દ તેઓશ્રીનો તેમજ જેઓએ કૃત્ય આદિની સહાય કરી છે. તે બધા મહાતુલાયોનો ઉપકાર ચાનીએ છીએ.

લિ.

પ્રકાશક

* આ....મુ....પ *

પ્રભુશ્રી મહાવીર ભગવંતના પ્રથમ મણ્ડપર અને લગ્નિના લગ્નર એવા શ્રી ગૌતમસ્વામીજી 'ગણ'ના નામક ગણુમ તેમ હોવા છતાં માત્ર વ્યાયુમ્મ વધુ હોવાના કારણે જેઓ, પ્રજાએ સ્થાપેલ ગણુશાસનસંઘની પ્રજાના શ્રીમુખે અનુસાર પ્રાપ્ત કરવા ભાગ્યશાળી મન્યા છે તે પંચમગણુધર ભગવંત શ્રી મુદ્ધમાન્દિવામીજીની સીધી પાટપરંપરાના ગણુતા શ્રીમત્પાગમ્મીય વિદ્વાન્ મહર્ષિઓને વિશે આભવી ચારસો વર્ષ પહેલાં પ્રવર્તતા અનેક મહત્વના મતભેદોના આ 'શ્રી સર્વસૃષ્ટાતક' મથને વિશે પૂર્વ કાર્યકારમહર્ષિએ આગમનીતિથી અને આગમસમ્પ્રદાયની સાક્ષીએ ટંકશાળી સમાધાનો આપેલ હોઈને નિસ્શંક વાત છે કે- 'સમ્પ્રદાયિ વિદ્વદ્દેશને આ મહામથ સ્વોપચરિત તેમજ એ મનનેનો અનુવાદ, નિર્જના આત્માને વિશે સમ્યગ્જ્ઞાનના અશૂતપૂર્વ દીવડાએ પ્રકટાવનારો ભાસવાપૂર્વક આત્મ-ભુષણ બની રહેશે.'

માગસસમ્રાટ મહામર આદ્યશાહ પ્રતિબેદક મહાન્ આચાર્યભગવંત શ્રીવિજયહીરસુરી-ધરજી મં. શ્રીના સહાધ્યાસી અને તેઓશ્રીના શુરવર ગમ્મલિપતિ પૂ. આં. શ્રીવિજયદાનસુરી-ધરજી મં. શ્રીના પવિત્ર હસ્તે તેઓશ્રીને આચાર્યપદ્મ પ્રદાન કરાવનાર આ પૂર્વ સમર્થ મથ-કારમહર્ષિનું વિદ્વન્ભવિષ્ણાત એવું પ્રભાવક પુસ્તકનામ છે 'પૂ. મહામહોપાધ્યાયજી. શ્રી પર્મ-સામરજી ગણુવર.'

કે જેઓશ્રી-પ્રેતાના તે સત્તરમી સદીના સત્તાકાલે પ્રજાશાસનમાં સૂત્ર અને અર્થોના વિપરીત અર્થો કરીને પ્રવર્તતા કુખતવાદીઓને મધ્યાહ્નકાલીન સૂર્યની ભેગ સર્વાંગ પ્રવેદ કરાવે તેવા પ્રોત્-પ્રતાપી શાનસાનુ હતા. અને તેથી તે કાલે પ્રજાશાસનમાં તેઓશ્રી 'વાલિગજકેસરી-કુખતતિચિર-માત'ક-કલિકાલકુખતકેવલી' ઇત્યાદિ ગિરહોથી નિરપવાદ ખ્યાત હતા.

'પ્રજાશાસનમાં તે કાલે પ્રજાના સિદ્ધાંતો' પ્રેતાનામાંના પશુ અનેક દેખીએ વચ્ચે પ્રાજ્ઞ-સરોસટપણે નિરૂપાથી રક્ષણ કરનાર તેઓશ્રી એક જ તેવા અસાધારણ શાસનપ્રાણ અને શરવીર શાસનરક્ષક સુભટ હતા' એમ તત્કાલીન ઇતિહાસ તથા 'શ્રી હીરસૌભાગ્ય મહાકાવ્ય' અને 'શ્રી વિજયપ્રશસ્તિ કાવ્ય'માં પશુ ગવાએલી તેઓશ્રીની ઉચ્ચવલ વશોગાથાઓ આદિને આધારે-તેઓશ્રીની હયાતિથી પ્રારંભીને અઘાપિ પર્ષતના રપ-પરપક્ષી પ્રતિરપર્ષી વિદ્વાનોને પશુ-કળ્લ હરું પડેલ હોઈને લલિખના પશુ તેઓદેવી વિદ્વાનોને શાસનના છેમ સુધી કળ્લ કરવું પડે તેમ છે.

[વૃદ્ધકાલકવરેએ પ્રજાશાસનના આ અબેક શાનકેલીપર પૂ. મહોપાધ્યાયજી મં. શ્રીના સર્વગીણ શાસનદેવોને અનુભવ કરવા માટે વિ. સં. ૧૯૬૩માં પૂ. મહાશુત આગોશ્વરક આચાર્ય-દેવેશ્વરી આનંદસાગરસરીશ્વરજીએ, ભવનગરથી પ્રસિદ્ધ કરેલ 'પ્રવચનપરીક્ષાની મહત્તા' સંદર્ભ સંબંધ પ્રમાણિત્ય પ્રમાણિક નિબંધ સાદંત મનપૂર્વક વાચવો જરૂરી છે, એ નિબંધ વાંચનાથી

તેજોશ્રી, 'સત્યનું નિર્જયતાપૂર્વક સમર્થન' અને અસત્યનું નિઃકરતાપૂર્વક ખંડન કરવાના; સ્વ-પરતો અંશમાન્ય બેઠ નહિ ધરાવનારા નોંધપાત્ર મધ્યસ્થ હતા' એ વાત. પણ સ્મરણપટ્ટ પર ક્રોધારાંબજવા પામે તેમ છે.

દીક્ષા-માયાભાસ-શાસ્ત્રાભ્યાસ અને વાદવિજય

તે પૂઠ મહામહોદયી મહામહોપાધ્યાયજી મં. શ્રીના પ્રતિજ્ઞાધિક સાવચળ્ય વિગતોના ત્યાગ-વાળા મહાસંગેશી શ્રી 'છવપિંગિણિવર' હતા. તેઓશ્રીની દીક્ષા તેમજ વડીદીક્ષા, પૂઠ ગચ્છનાયક આચાર્યશ્રી આનંદવિમલસૂરીશ્વરજી મં. શ્રીના પવિત્ર હરતે વિઠ સં. ૧૫૬૫ કે ૬૬ માં થયા બાદ તેઓશ્રી પૂઠ હીરસૂરિજી મં. સહ શ્રદ્ધેચિત્રિયા સમગ્ર -માયશાસ્ત્રના પારમાર્થી બન્યા હતા. તેઓશ્રી, પૂઠ આં. શ્રી વિજયહીરસૂરીશ્વરજી મં. શ્રી કરતાં મોટા હોઇને 'શ્રી હીરસૂરીશ્વરજી'ના 'કવિના શુભેન સંનિધિસંસ્થિતમાજા' ઇત્યાદિ વચનો શુભળ્ય-પૂઠ આં. શ્રી હીરસૂરીશ્વરજી મં. શ્રીની શોભાને વધારનાર તરીકે પણ શાસનાલકાર હતા ! તેઓશ્રીને સહજ પંચાંગી આગમશાસ્ત્રોનો અભ્યાસ, પૂઠ શ્રી હીરસૂરીશ્વરજી મં. શ્રીના ગુરુદેવ પૂઠ આં. શ્રી વિજયદાનસૂરીશ્વરજી મહારાજે પૂર્ણવાત્સલ્યભાવે કરાવેલ. તેઓશ્રીએ જેમ સં. ૧૬૧૭ માં પાટણમાં બહેર વાદ કરીને ખરતરોને હરાવેલ, ખરતર પ્રધાન જેસલચેરમાં પણ ખરતરોને બહેર રીતે વાદમાં બારે બોલા પાડવા પૂર્વક હરાવેલ ! તેમજ અ. શુ. સરજી દાર સુરતની 'કશ્યપકાલિકે' પચપાટીની શ્રુતિપ્રકારનાં લખાણ શુભળ્ય સં. ૧૬૪૩ માં અજબર બાદશાહની સલામાં પણ વાદ કરીને ખરતરોને હરાવેલ. તેઓશ્રી પૂ. હીરસૂરીશ્વરજી મં. ના સ્વર્ગવાસ પછી એ વર્ષે એટલે કે સં. ૧૬૫૪માં ખલાતમુકામે સ્વર્ગત બન્યા હતા.

તેઓશ્રીએ મહા અર્થગંભીર રચેલા ગ્રંથોની ઉપલબ્ધિ યાદો.

તેઓશ્રીએ સં. ૧૬૧૫ માં પ્રથમ અર્થ 'તત્ત્વતરંગિણી' બનાવેલ ! બાદ ૧૬૧૭ માં પાટણ, મુકામે ખરતરોને પરાગવિત કર્યા બાદ (૨)-બૌદ્ધિકચતોત્સર પ્રદીપિકા, (૩)-ભૈરવેદાદ્યદાનકલ્પ, (૪)-૧૬૨૮ માં હરપંકિરણાવલી, (૫)-પ્રવચન, પરીક્ષા તથા (૬)-પદ્યપંચા દશસતક અર્થ રચેલ. બાદ (૭)-કર્મપ્રમિતી પ્રદર્શિકા, (૮)-જન્મપ્રવિત્તીકા, (૯)-શ્રુતતત્ત્વપ્રદીપિકા, (૧૦)-સર્વસતક (૧૧)-ભાગ્યમાનવિધિ-સતક, (૧૨)-મહાવીરસત્ય, (૧૩)-તપાગચ્છપદાવલી, (૧૪) નવનિહરી બાદ અનેક ગ્રંથ અને પ્રીતિમંથ ગ્રંથોની રચના કરી છે.

મહા અનુવાદગ્રંથ, ત્રિવિધે અભિનંદનીય છે.

ઉપર પ્રૌઢ સંસ્કૃત-પ્રકૃતશાખાસય વિદ્વદ્ભોજ્ય ગ્રંથોમાંના (અંકગણોની વિવિધતામાં પૂ. સેન શરિય મં. ના હાથે સં. ૧૬૪૨-૪૩ માં એ ક્રમત ખરતર શામે રાજસલામાં વિજય મેળવોને અમદાવાદના મેગલસુબા ખાનખાનના સાહીવાજીએ પૂર્વક અમદાવાદમાં કરીને તપાસ્યજનો 'છતપડહો' વગાડવનાર) 'શ્રી પ્રવચન પરીક્ષા' ગ્રંથની જેમ અંકગણના સ્વર્ગગમન બાદ (અંગેએ સં. ૨૦૧૧ માં પ્રસિદ્ધ કરેલ 'કુબતાલિવિષળ'શુલીઅંતિચિત્રરશ્મિ' ગ્રંથમાં બજાવ્યા શુભળ્ય) સાગવડમાં જહાંગીર બાદશાહની સલામાં પૂ. ગચ્છધિપતિ આ શ્રીવિજયદેવશરિય મં. તથા તે સ્વર્ગતમહોપાધ્યાયજી મં. શ્રીના અપર નિદાન શિખરત મહોપાધ્યાયજી શ્રીનમસાગરજી ગણિવરના હાથે આજીવજીવિ-તિલકસરિ-સિદ્ધિવંદ-શાનુભ્ય મં. બાદ આજીવજીવિગીર અપર નિદાનોની સાથેના વાદમાં બચત વિજય મેળવોને બાદશાહ જહાંગીરના સાહી

સામગ્રીવાળા વાછત્રોના કાંઠપૂર્વકના સન્માન સહિત મોડવગદમાં હાથીની બંધારીએ સોનાના ઘાળમાં ફરીને તથા તે પછી [તે પૂ. મહો. શ્રોતેમિસાગરજી ગણિના ત્યાજ થએલા સ્વર્ગવાસ બાદ] અમદાવાદમાં તેઓશ્રીનાય અમર નિદાન સિંધ્ય પૂ. સુક્રિતસાગરજી ગણિવર્જના હાથે સકલસંધ સમગ્ર સંકલ બાહેર એવે બદાસ જૈનભગત-ભારના શ્રીસંધેમાં ટંકશાલી લેખાયા પામીને થીમતપામ્યુંછેના જોયેર (વિભવડંક વચ્ચાવવાર) ‘ શ્રીસંધર્મા-શાસ્ત્ર ’ નામના અણતપૂર્વ મહાકથનો આ વિદ્વદ્ભોજ્ય અનુવાદક અંચ, તે પૂ. સ્વ. મહામહોપાધ્યાય શ્રી ધર્મસાગરજી ગણિવર્જશ્રીના પ્રકાંડ વિદ્વાન શિષ્યરત્ન પૂ. મહો. શ્રુતસાગરજી ગણિવર્જશ્રીના શિષ્યરત્ન પૂ. મહો. શ્રી શાંતિસાગરજી ગણિવર્જના વિદ્વતશૈખર શિષ્યરત્ન શ્રી અમૃતસાગરજી ગણિવર્જશ્રીએ, તે પૂ. સ્વર્ગત અંધકર્તા ચક્રાચલોપાધ્યાય શ્રીકૃત પ્રસ્તુત મૂલઅંચની પંક્તિને પંક્તિના હાદને પશુ સ્વર્ગીને યથાશક્તિ અક્ષરશઃ શુદ્ધ બનાવેલ હોય ત્રિવિધે અભિનંદનીય છે.

દીર્ઘકાલીન વિસંવાદમાંથી સુક્રા કરનારી બીનાઓ.

આ અપૂર્વ ટંકશાલી અનુવાદ અંચશાથી નિમ્નોક્ત બીનાઓ તો તે અંધકર્તાની કૃપાતિના અનેક વિસંવાદો મંતવ્યોને શાસ્ત્રાધારે નિર્ણીત અર્થમાં પ્રાપ્ત થતી હોઇને સમ્યક્દષ્ટિ કલ્યાણકારી બનેને દીર્ઘકાલીન વિસંવાદમાંથી સુક્રા કરીને સત્ય અર્થથી વાસિત કરનારી છે. જેઓ—“ ૧-કેવલી ભગવંતને અપવાહને। અભાવ હોય, ૨-અપ્રમત્તયુનિને પ્રાણુતિપાતાદિની પ્રતિસેવા આભોગે તો હોય જ નહિ, ૩-સુનિને નહીં ઉતરવાની અનુદામાં કેવલી ભગવંતને જસના છયોની વિરાધનાની અનુદાનો અભાવ છે, ૪-પ્રાસશક્તિયુગ સમ્યક્તવનું નાશકાણું છે, ૫-સમ્યક્દષ્ટિ વાસ્તવવાદિને માંસભક્ષણુનો અસંભવ, ૬-કેવલી ભગવંતને વાણકાયની વિરાધનાનો અભાવ હોય છે, ૭-નવ્યથી જે પ્રાણુતિપાતાદિ થાય તે હસસ્થપથું અજ્ઞાવનારા ચિદ્ર છે, ૮-પ્રાણુતિપાતાદિ ચિદ્રો સિદ્ધાકારાદિ ચિદ્રોથી અજાય છે, ૯-કેવલી ભગવંતને જાગવનો સર્વથા અભાવ હોવાનું સમર્થન, ૧૦-કેવલિ ભગવંતને હેય અને હેપાદેયનો અભાવ હોય છે, ૧૧-કેવલિ ભગવંતને આશકમપરિહાર રૂપે પ્રાણુતિપાતાદિ ન હોય, ૧૨-સિદ્ધાદષ્ટિએ કરાતા ધર્મભૂમનની પ્રશંસા કરવામાં સમ્યક્તવના અતિમારુ બીજ રહેલું છે, ૧૩-પરમતમાં જિનર્મતેની જેવા અનુબંધ થાય તે વિદ્યે જેવા છે, ૧૪-સિદ્ધાત્વ સહિતના અનુબંધ અનર્થના હેતુપણુવાળા છે, ૧૫-જગત્સિને અનંતસંસાર છે, ૧૬-મરીચિનું અદિ પશુ ધર્મ છે ” એ વચન ઉત્સરમિંચ છે, ૧૭-ઉન્માર્ગશાશ્ત્રીઓની ક્રિયાનો તિરસ્કાર કરવા ઉચિત છે, ” ઇત્યાદિ.

આ પરમ આત્મોપકારી અંચમાં તેવા શુદ્ધપ્રદેપણુમય ટંકશાળી નિર્ણયો અનેક હોઇને અનન્ય ઉપલબ્ધ થવા કુર્લભ છે.

૭. હંસસાગર [રાજકોટ સં. ૨૦૨૪ શ. ૬. ૩. ૩૫.]

જમોત્સુળં સમળસ. મતવજો મહાવીરસ

ઉપોદ્દાત

ઉપક્રમ-છનેથર ભગવાનના શાસનમાં સ્વાધ્યાયને મહત્વ આપવામાં આવ્યું છે. એ વાતનો છ પ્રકારના અભ્યંતર તપમાં નિર્દેશ છે. તે ઉપરથી કથિત થાય છે. આથીજ મુનિઓ સ્વાધ્યાયમાં મગ્ન રહેતા હોય છે. સ્વાધ્યાયની અનેકવિધ પ્રવૃત્તિઓમાં એક પ્રવૃત્તિ અંધરચનાની પણ છે. આને શીધે આને આપણી પાસે અનેક અંધો ભેગા મળે છે. તેમાં કેટલાએક અદ્વિતીય હોય છે. પ્રાયઃ આ રચનાઓ સ્વપરના હિતાર્થે હોય છે. અમજુનિર્મલો સ્વયં નિસ્પૃહ હોય છે. તેમને અંધકાર તરીકે ખ્યાતિ મેળવવાની સ્પૃહા હોવી નથી. છતાં પણ બાલકપોના બેધાર્થે અંધરચના કરતા હોવાથી તેઓ અંધકાર તરીકે ગણાય છે. વિક્રમની ૧૭ મી સતાબ્દીમાં પણ સાહિત્યવિષયક અનેક અંધો રચ્યા છે. એમાં પ્રસ્તુત 'સદ્વળુ-સવળ' પણ એક વિશિષ્ટ કૃતિ છે. આના કર્તા મહામહોપાધ્યાય શ્રી ધર્મસાગર ગણિવર છે, જાની ઉપર સ્વોપસ્રવતિ છે. તેમજ પૂજ્ય ધર્મસાગરજી ગણિના સંતાનીઆ પંડિત શ્રી અમૃતસાગરજી ગણિએ મૂલ તથા વૃત્તિનો બાલાવબોધ (અનુવાદ) રચેલ છે.

પ્રસ્તુત અંધમાં મૂલ-વૃત્તિ અને બાલાવબોધ એ ત્રણેય છે. તેથી પ્રથમ મૂલકારના પરિચયથી ઉપોદ્દાતની શરૂઆત કરીશું.

અંધકર્તાના જીવન અને કવન

પૂજ્ય મહામહોપાધ્યાય શ્રી ધર્મસાગરજી ગણિવર શાસનના અણુરોલ બધાહીર અને તે સમયના સિદ્ધાંતના અપ્રતિય-સચચ્ચાતા હતા. આ મહાપુરુષના જન્મ તથા બીજી બાબતો વિશેષ રીતે ઉપલબ્ધ થતી નથી; કારણકે શાસનના કાર્ય કરનારાઓને પોતાના નામની જરાય દરકાર હોતી નથી પછી પરિચય આદિની તો વાતજ કમાથી ! આપણે જેમ જેમ પૂર્વકાલ તરફ દૃષ્ટિએ કરીશું તેમ તેમ આ વાત સ્પષ્ટ રીતે અને દ્રઢપણે બચાશે. નિમ્નલિખિત એક પ્રસંગ ઉપરથી આપણે બાણી શકીશું કે આપણા પૂર્વજોને આ બાબતોની પોતાના સમય કોઈ કિંમત નહોતી. તેમને મન તો શાસનની જ અમૂલ્ય કિંમત હતી. છતાં રાજ્ય સંપ્રતિયે આર્થસુહૃતસરિણ મહારાજના ઉપદેશથી સવાકોંઠે જિનપ્રતિમાઓ ભરાવી હતી. પરંતુ કયાંય પણ પોતાના નામનો ઉલ્લેખ કર્યો નથી, આ આપણા પૂર્વજોની નિઃસ્પૃહતા હતી. તેમ છતાં પણ 'પૂ. મહામહોપાધ્યાય શ્રી ધર્મસાગરગણિ' સંબંધિ એ શાહિતી મળે છે. તે અને પ્રગટ કરીશું.

જન્મ-આદિ—આ મહાપુરુષનો જન્મ વિ. સ. ૧૫૭૬ મૃત્યુએ હોવો ભેષ્ય એ જન્મસ્થાન નિશ્ચિત બાણી શકાયું નથી. તેઓ એકવાલ વંશના હતા. આજીવન વિકૃતિયાગી થી જીવધિગણિ તેમના પ્રવૃત્તિબોધકેશુર હતા. આયુર દીક્ષા પ્રાપ્ત વિ. સ. ૧૫૯૫ અગાઉ તપગચ્છાધિપતિ ક્રિયોદારક થી આપણું ઉવિચલસંવિણના પવિત્ર હસ્તે થઈ હતી. અને આચાર્યશ્રી રાજસાગરસંવિણના શિષ્ય આ, શ્રી વૃક્ષસાગરસંવિણના શિષ્ય તરીકે બાહેર કરાયા. આ હકીકત તેઓઓના પ્રસિદ્ધ ઉપાધ્યાય શ્રી શાંતિસાગર ગણિવર રચેલ કંપસૂત્રની 'કંપકૌમુદી' નામની ટીકા ઉપરથી સમજી શકાય છે. ગણિવર સંબંધિ કોઈ સ્પષ્ટ માહિતી મળતી નથી. પરંતુ વિ. સ. ૧૬૦૬ પહેલાં તો અવસય થઈ હતી. કારણકે તેઓશ્રી 'જગદ્ગુરુ' ની સાથે દેવગિરિ-આશ્રમમાં અભ્યાસ કરવા ગયા ત્યારે તેઓશ્રી ગણિપદથી અલક્ષ્ય હતા. તે વાત હીરસોલાય કાવ્યની ૨૭૦ પદ્મ ૫૨ની શ્લોક ૭૨ સર્ગ ૬ ની ટીકાના 'પણિદેવેન ચ મળ્યાવૃત્ત ચર્મસાગરરાગિના' એ

પદોથી નિશ્ચિત થાય છે. તપગચ્છનાયક શ્રી વિજયદાનસુરિજીએ વિ. સ. ૧૬૦૮ માં મહા સુદ ૫ સરવારના શુભદિવસે પુષ્પનક્ષત્ર અને અશ્વત્થિદિવસમાં નાઠહાઈ આગમાં તેઓથીને ઊપાધ્યાયપદ આપ્યું હતું. તેઓથી જગદ્ગુરુ શ્રીહીરસુરિજીની સાથે (તે વખતે હીરહર્ષ નામ) દેવગિરિ (દેલતાગાદ) માં ન્યાયશાસ્ત્રને અભ્યાસ કરવા ગયા હતા, અને તેમાં નિપુણતા પ્રાપ્ત કરી હતી અને આગમને અભ્યાસ વીરપ્રભુની ૫૦ થી પાંદે ભીરાજમાન શ્રી વિજયદાનસુરિ પુરંદર પાસે કર્યો હતો. અને બ્યારે (સં. ૧૬૧૦) માં મહો. શ્રી હીરહર્ષને આચાર્ય પદની આપી ત્યારે મહામહોપાધ્યાય શ્રી ધર્મસાગરજી મણિવરને ૬૩૬૦૦૦ સ્થોક પ્રમાણ. ૪૫ આગમો સમર્પણ કર્યા હતા. (જુઓ-બૈન ૫૨૦ ઇતિ ૫૩ ૭૦૨) તેઓથીએ આગમેનો અભ્યાસ પૂર્ણથી પાસે કર્યો છે. તે વાતનો નિદેશ પોતેજ રચેલા ‘તપગચ્છપદાવલી’ નામના ગ્રંથમાં પૃ. દાનસુરિજી મ. ના વર્ણનદ્વારા કરે છે. જુઓ ‘માહશામપિ શિષ્યાર્ણા ક્રુતાદિદત્તે વૈશ્વમનાસુકારિ ઝનેકવરિકાલશાસ્ત્રપુલ્કકચુલ્લિકારિ’ इत्यादि तथा प्रवचनपरीक्षांनी ૪ થી ગાથાની અવતરણિકાથી પણ સમગ્ર શકાયો. જુઓ ‘શાસ્ત્રસમ્પદેતુત્વેન પરમોપકારિણ સુરિ સ્ફુટિગોચરીકુવૈજાહ-’ (પ્રવચન ૦ પૃ ૮) વિ. સં. ૧૬૫૩ માં ૭૪ વર્ષની વયે આ પૂર્ણ સહર્ષિદ્યુ સ્વર્ગગમન થયું હતું.

પૂજ્યશ્રીનો શાસન ઉપર અવિચલરાગ-

તેઓથીનો શાસન ઉપરનો અતુરારાગ અપ્રતિષ્ઠ - અભોક્ષ હતો. આ વાત તેઓથીએ શાસનને અર્પેલા સ્વકૃત ગ્રંથરત્નોત્તમ મૂર્તિ સ્વરૂપે દેખાય છે. તે સમયે શાસન સમક્ષ ધણી બે સુરેલીઓ ઉભી થતી હતી. શાસન પશ્ચ ભયમાં મૂકાઈ ગયું હતું. અને વીર પ્રભુના શાસન ઉપરની અવિચલ ને શ્રદ્ધાની મજબૂત ગાંઠ તે પશ્ચ હીલી પડતી જતી હતી. ત્યારે પોતે ભતેજ ધણી સુરેલીઓ વચ્ચે પશ્ચ સિંહની જેવા પરાક્રમી બની દર્દ રીતે આવ્યાં અમૂલ્ય ગ્રંથરત્નોની શાસનને ભેટ કરી હતી. આને પશ્ચ એક પ્રકારની હવા ભમતી ભય છે છે- ‘દરેક ધર્મને સરખા ગણવા’ આ રીતે બ્યારે સાચી શ્રદ્ધાની ભોત જુઝાઈ રહી છે. ત્યારે તેમના ગ્રંથો- તે જુઝાની ભોતતને સચેત રાખવામાં સફાવજૂત બની રહ્યા છે. અને તે મદદ તેઓથીના આપણે ખૂબ જ મદદી છીએ.

પૃથ્વીભીનો કૃતિકાલપ

ક્રમ/ક	નામ	વિષય	રચના સંવત	અકાશક	પરિમાણ
૧	દુરિયાવદિયા છત્તિલિયા (ઈર્વાપથિકી વદ્યલિયા)	અર્વાપથિકી અભિસિદ્ધિ	૧૬૨૯	આગમેદ્ય સમિતિ સં. ૧૯૮૩	૩૬
૨	" વૃષ્ટિ	"	—	—	—
૩ A	ઔષ્ધિકમલોત્સવપ્રવીપિકા	અતરંગતપ્રવન	૧૬૧૭	આગમેદ્ય સં.	
૪	" વૃષ્ટિ	"		અર્થમાલો સં. ૨૦૧૮	
૫ B	વદ્યિયમયવસ્તુત્ત (ઔષ્ધિકમલો- ત્સવોદ્યાદનકુલકમ)	અતરંગના ઉત્સવોદ્ય ઉદ્યાદન		આગમેદ્ય સમિતિ ઈર્વાપથિકાન્તર્ગત	
૬	" અવચૂરિ				
૭ C	કલ્પકિરણાવલી (કલ્પસુવટીકા)	અન્યરિતો સ્થવિરાવલી અને સામાચારી	૧૬૨૮	આત્માનંદ સમા ભાવનગર સં. ૧૯૭૮	૪૮૧૪
૮ D	કુપલકોલિયસહસ્વકિરણ (કુપલકોલિકલસહસ્વકિરણ)	દિગ્વશદિ દશ- મતોદ્ય પ્રવન	૧૬૨૯	જા. કે. પેદી. સં. ૧૯૬૭	૧૨૦૫
૯	સ્વોપદ્યવૃષ્ટિ			"	
૧૦ E	જરાત્રજાનાં નિદ્રાવસ્થાપના- શુભો મૂલપુલકવાદ :	અતરંગતપતિ		ઈર્વાપથિકાન્તર્ગત	
૧૧ F	શુલ્પરિવાહી (શુલ્પરિવાહી)	સ્થવિરાવલી	૧૬૪૮	વિજ્યનંતીતિથરિ.	
૧૨	" ટીકા	તપાસગળી સેનશરિ સુધીની પાટપરપરા		જેન લાયબેરી અમદાવાદ સં. ૧૯૯૬	

- A. આર્ત અપરનામ આશુ'ટીકમલોત્સવપ્રવીપિકા છે.
 B. આર્ત અપરનામ ઔષ્ધિકમલોત્સવોદ્યાદનકુલક સંભવ છે.
 C. કલ્પસુત ઉપર આટલી મોટી ટીકા સૌ પ્રથમ રચાઈ છે.
 D. આર્ત અપરનામ 'વચયણ પરિક્ષા' અવગમનપરીક્ષા છે, આ નામ જગદ્ગુરુ શ્રીકેસરચંદ્રએ આપેલ છે.
 E. આના કર્તા પૃથ્વી ચક્રોપાધ્યાય કોવા જોઈએ?
 F. આની રચિત્રે અતે 'કલ્પાલ્પલ્પકુલકોલિયસહસ્વકિરણ' એવું નામ છે.

ક્રમાંક	નામ	વિષય	સ્થાના સંપત	પ્રકાશક	પરિમાણ
૧૩ A	જંદુદીવપણતી ટીકા	બ'હુદીપનો પરિચય	૧૦૩૬	અપ્રકાશિત	"
૧૪ B	તત્ત્વતરંગિણી (સત્ત્વતરંગિણી)	તિથિવિચાર	૧૬૧૪	શ્રી. કે. પેટી	૧૨
૧૫	" વૃત્તિ	"	—	સ્તલામ સં. ૧૯૬૦	"
૧૬ C	ધર્મતત્ત્વવિચાર	તાર્કિક વિચારણા	—	—	"
૧૭ D	મયચક્ર સદીક	તથાની વિચારણા	—	—	"
૧૮	પદ્મોત્પત્તિવાદમાહાસયમ (પદ્મોત્પત્તિવાદમાહાસયમ) સદીક	પદ્મોત્પત્તિ તિથિ નિર્ણય	—	શ્રી. કે. પેટી સ્તલામ સં. ૧૯૬૨	૧૧૦
૧૯ E	મક્તામરસ્તોત્ર	મોખસદેવતુ ગ્રંથોત્પત્તિ	૧૧૨૬	—	૬
૨૦	મહાવીરવિજયસિદ્ધાન્તિકા	દિગ્ગંધારદિ દશ મતોની	૧૬૧૬	આગમોં ગ્રંથોં	૩૨
૨૧ F	" વૃત્તિ	આલોચના	—	સં. ૨૦૧૮	૧૧૫૦
૨૨	ધીરજિનધોતં (ધીરજિનસ્તોત્ર)	મહાવીર પરમાત્માની રજીતિ	—	આગમોં ગ્રંથોં	"
૨૩	" ભવચૂરિ	"	—	સં. ૨૦૧૮	"
૨૪	પોદશસ્ત્રોત્કી	બ'ધ-પાદિ ઉત્પત્તિ	—	આગમોં ગ્રંથોં	૧૬
૨૫	" વૃત્તિ	નિરૂપણ	—	સં. ૨૦૧૮	"
૨૬	સત્ત્વગુણસયમ (સર્વજ્ઞશતક)	સર્વગુણ સ્વરૂપ	—	આગમોં ગ્રંથોં	૧૨૩
૨૭	" વૃત્તિ	"	૧૬૧૦	સં. ૨૦૧૮	"
૨૮	સુતવક્ત્રાણવિહિસયમ (સુતવક્ત્રાણવિહિસયમ)	સુતની વ્યાખ્યાનો	—	આગમોં ગ્રંથોં	૧૦૦
૨૯	" વૃત્તિ	"	—	સં. ૨૦૧૮	"

- A. આ વૃત્તિ અન્યથે પ્રાપ્ત થતા બ'હુદીપપ્રતિનિધી ટીકાઓમાં સૌથી પ્રાચીન છે, કુલસાગરગુણિ પુણ્ય આની ટીકાના ઉલ્લેખ કરે છે. (પ્રકાશિત સંગ્રહ)
- B. આનું આપત્તર શાસનકેટલાકારક હિપાં શ્રી હંસસાગરગુણિએ પ્રકાશ પાડેલ છે.
- C. આ ગ્રંથ અપ્રાપ્ય છે.
- D. આ ગ્રંથ અપ્રાપ્ય છે.
- E. આનો પ્રારંભ 'કૃષ્ણમદેવવપ્તુલ' થી શરૂ છે. અપ્રાપ્ય છે.
- F. આને કેટલાક 'વર્ધમાનદ્વાત્રિચિન્મય' પુણ્ય કહે છે.

શ્રાંત ઉલ્લેખો અને તેનું નિરાકરણ

‘‘મોટા ભાગનાં કેટલાંએકનું એમ માનવું છે કે- ‘‘**‘‘ઉત્તરત્વપ્રદીપ**’’ અપરનામ ‘‘**‘‘શુરત્ત્વપ્રદીપ**’’ ના રચયિતા પૂજ્ય મહામહોપાધ્યાય શ્રી ધર્મસમિરણ ગચ્છિવર્ધ છે. પરંતુ આ વાત ભાગ્ય છે. કેમકે તેઓ આ ગ્રંથનો કર્તા છે જ નહિ. એમણે પોતાના ગ્રંથોના આ ગ્રંથની સાહિત્યોદીધી છે. જુઓ-ઓદ્ધિકસતોં ૫૩ ૧-૨-૩-૪ વિગેરે તથા અવ્યય પરીક્ષા પન-૧૭૧ તત્તીયવિગ્રહમાં પદે મી ગણાની વૃત્તિ વિગેરે.

શુરત્ત્વપ્રદીપ ગ્રંથની રચનાનો સમયનિર્ણય

‘‘આ ‘‘**‘‘શુરત્ત્વપ્રદીપ**’’ નામક ગ્રંથના કર્તાનાં નામનો ઉલ્લેખ મળતો નથી. આ સ્વોપવૃત્તિવાળા ગ્રંથની રચના, વિક્રમની ૧૪ મી સતાબ્દીમાં થઇ છે આ ગ્રંથમાં ‘‘**‘‘ત્રિસ્તુતિક**’’ અત્યંત ખંડન છે. અને તે સત્તી ઉત્પત્તિ સં. ૧૨૫૦ માં થઇ છે. તેથી સં. ૧૨૫૦ થઇ આ ગ્રંથની રચના થઇ છે. જેથી સોમસુંદરસંસ્કૃતિના સામાન્યમાં મુનિસુંદરસંસ્કૃતિના સિંધુ પેશિત હર્ષચંપૂષ્પત્ત ‘‘**‘‘આદ્યવિધિવિનિશ્ચય**’’ નોગના ગ્રંથમાં (આ ગ્રંથ અપ્રકાશિત છે) થયું આ ગ્રંથના એક શ્લોકની સાક્ષી આવે છે. જુઓ- ‘‘**‘‘હું મન્દેન્દ્રિયત્વકાલમગિતઃ**’’ ધત્વાદિ. આ શ્લોકે શુરત્ત્વપ્રદીપના પ્રથમવિગ્રહમાં ૨૨ ઓ શ્લોક છે. એ કે શુરત્ત્વપ્રદીપમાં એ શ્લોક છે તે અને આદ્યવિધિવિનિશ્ચયમાં એ શ્લોક છે તેમાં થોડો ફરક છે. શુરત્ત્વપ્રદીપમાં આ શ્લોકનું અર્થ- ‘‘**‘‘વર્તે ત્રિસ્તુતિકો મતદ્વયમયઃ પદ્ધતિર્વિષ્ણુમસી**’’ અપ્રકાશિત છે. અપારે આદ્યવિધિવિનિશ્ચયમાં ‘‘**‘‘વર્તે ત્રિસ્તુતિકો મતદ્વયમયઃ સ્વકીયાડમ્પ્રદાત્**’’ આ ગ્રંથમાં છે. કર્તા પશુ એ શ્લોક આદ્યવિધિવિનિશ્ચયકારનો ધર્મી. ‘‘**‘‘અરણ્યકે- પોતે આ શ્લોકની સરખાતે કરતાં પહેલાં ‘‘તથાદિ**’’ આ ગ્રંથમાં છે. અને પાનાં ૪૪ ઉપર ‘‘**‘‘વિશ્વાર્કકાલેડ્ઝલઃ**’’ દ્વિતિયચનાત્ આ ગ્રંથમાં છે. ‘‘**‘‘અન ચચનાત્**’’ એ શબ્દ પ્રાયઃ અન્યરચિત- શ્લોકાદિની સાક્ષીમાં મુકાય છે. આદ્યવિધિવિનિશ્ચયની રચના વિ. સં. ૧૪૮૦ ની છે. તેથી શુરત્ત્વપ્રદીપની રચના ૧૪૮૦ ની પહેલાની છે. તે નિશ્ચિત છે. વળી આની રચના ૧૪ મી સતાબ્દીની છે તે પૂજ્ય ગ્રંથકાર સ્વયં આ ગ્રંથના ૮ મા વિગ્રહમાં ૧૪-મા ‘‘**‘‘વત્તુ હેમકીર્ત્યાયા**’’ શ્લોકમાં જણાવે છે કે-શ્રીસંજ્ઞનો હર્ષવાલું આગમોદ્ગાર આ ચારિત્ર આચાર્યશ્રી વિજયવંદસંસ્કૃતિનો સિંધ આચાર્યશ્રી હેમકીર્તિસંસ્કૃતિ વિગેરેમાં છે. (જુઓ ૧૪ મા શ્લોકની વ્યાખ્યા). આ ઉપરથી નક્કી થાય છે કે-હેમકીર્તિસંસ્કૃતિના સમયમાં આ ગ્રંથકાર થયા છે. અને હેમકીર્તિસંસ્કૃતિ વિક્રમની ૧૪ મી સતાબ્દીમાં થયા છે. ‘‘**‘‘શ્રી હેમકીર્તિસંસ્કૃતિ**’’ વિ. સં. ૧૩૩૨ માં મુદ્રકલ્પમુદ્ર ઉપર વૃત્તિની રચના કરી છે. તેથી આ ગ્રંથકાર પશુ તે સમયે વિજયન હતા એમ કહિત થાય છે. તેથી આ ગ્રંથ પશુ ૧૪ મી સતાબ્દીના નક્કી થાય છે. તમા ગ્રંથકાર સ્વયં વિગ્રહ, ઉ ના ૨૫ ના શ્લોકની વૃત્તિમાં જણાવે છે કે- ‘‘**‘‘ઠી વસ્તુપાલ. મી તેજપાલ- ધાંધુઠીવેદ-સાધુઠીરત્તિદ્વપ્રથુવયોડ્ધુના-વર્તમાનકાલે**’’ તુર્યસ્તુત્યા-તુર્યસ્તુતિવહુમંગલેતઃ. ઈં ધીવયેજલ્પપ્રવૃત્તયઃ સાલવર્ષમાલકા અમુચ્ચ. ’’

વસ્તુપાલ-તેજપાલ-સાધુશ્રી, વેદ-સાધુશ્રી, કર્તાસંકલ વિગેરે. વર્તમાનકાલમાં અર્થ-સ્તુતિના પદ્ધતિનકરવા પદે-જ. શ્રી વયજલ વિગેરે કોસનના પ્રભાવમાં થયા.

આ ગ્રંથની પ્રતિ પૂના (સાકારકર) છાણી, ગંગદાવાદ, સુરત (જૈન આનંદ પુસ્તકાલય) આંધ્રા, પદાદરા, વિગેરે રચાયેલો છે.

આં. ઝંબેની જગ્યાએ મહત્તી અતોરાં અગીની અત સં. ૧૬૮૭ની ઘણેલી હોપ એમ હાથપૈધાઓની પ્રશસ્તિઓના સંઅહવા એક હાથપૈધા ૧૬૮૭ની હોવાનો ઉલ્લેખ છે તે ઉપરાધા બધુજા છે. અને એ અત પાટશૂઝી કોષ અત ઉપરથી ઉતારી છે. અને તે અત (પાટશૂઝી) વિમલસામગ્રહ ગણિ. વાનસામગ્રહ ગણિ. વિનરસામગ્રહ ગણિ. અને વિનેત્રવિસલ ગણિ આ તાર બધુએ સં. ૧૬૬૩થી ઉતારી છે. આ તાર જિનરત્ન કોશ ૫૪૬ ૧૦૭૩૩ એતા બધુપર છે. સં. ૧૬૬૩ના અત ઉતારવાની વાત વિરતારથી ઝૂલેતરપ્રેમી ૫૪ની પ્રશસ્તિનાં વિવેકવિસલ ગણિ બધુજા છે. ઝૂલતારપ્રતીપની ચાલજા અસ્તિ છે, અને આ પ્રશસ્તિ જિનરત્ન અતોરાં સં. ૧૦૭૫ના ઇંગ્લીશમાં અવાચી છે.

બીજી ક્ષત્રતપ્રદીપમા તે 'ધેનુ કુતોલ' ખંડ છે. જુઓ. 'કું મન્દેશ્ચિપત્રકાલઝનિતઃ
પક્ષોઽસ્તિ રાકાકિલો' इत्यादि (પિંચામ ૧ ગાથા ૨૧) ન્યારે પૂનઃ ધર્મગ્રામ્યરુએ ક્ષત્ર કુતોલ' ખંડ
છે. જુઓ. 'भीमशक्तिमतोऽहं तमरक्षकः सर्वं वधामुक्त्वयथा' इत्यादि (પક્ષાપીપ્પાનિઠા
સ્તોક ૫) તેજઃ પૂનઃ ગદ્યામરોપાધ્યાયઃ આ ગ્રંથની સાક્ષી થણે જ્યાને રૂ છે. ૫મ કથા
'मल्लत' શબ્દનો પ્રયોગ થયો નથી. જુઓ પર્વકથા ક્ષત્ર સ્તોક ગાથા ૧૦જી પૂનઃ પક્ષાપીપ્પાનિઠા
કથાને છે કે. 'विकलतस्तु मल्लकपदविस्मयवलीतो वेष्यः' (જીજ્ઞાસુ) છે કે. 'સારી કરેલી
પક્ષ કથા ક્ષત્રતપ્રદીપની સાક્ષીમાં 'मल्लत', શબ્દનો પ્રયોગ થયો નથી.

આને કહેવાતા વિદ્વાને શ્રુતત્વપ્રદીપના તેજોશ્રીને કેવલ કર્તા તરીકે જાણે છે એવું નહિ તેમજ તેા એમ પણ કહે છે કે, આ શ્રુતત્વપ્રદીપ અંતરે અલશરણ ક્ષેત્રે, ધર્મસાચરણ વગેરે ગુણગુણના ક્ષેત્રે વિગેરે બુદ્ધિએ. 'આચાર્યશ્રીએ 'સત્સવકવકુહાર' અને 'સત્સત્વરજિગ્મી' અંતરે પડિત સુચરણ ગણિય પાસે પાણીના મેળાબાળા અને મહામહેપામપામુખી ધર્મસાચર ગણિને પડિવાર કાઢિત મુખમાં કામલ કર્તા' (જેન પરપરાવગ ૭૬) પૂન વિચમ્હનસુચિત મ. આ જાનને અર્થે અલશરણ ક્ષેત્રે તે વાત માનવાના જાણે તેવી નથી. કારણકે તે જાનને અર્થેના અપ્રમાણિક ગણાય તેડું કમુડુ લખાયું નથી. બે કાંઈ એમ કહે કે. તેમાં શ્રુતત્વપ્રદીપમાં દરેક કૃતીઓને નિહવ કલા અને આપ્રમાણિક છે. કહિ જા. અર્થે અલશરણ કર્તા તે એ વાત પ્રજા, પ્રેમીડે છે. કારણકે. અનેક આચરણે પર ડીઠ રચનાના આ. ગણકપ્રિગ-ચિત્ત સહકાર્ય પણ ઉપકાનને નહીં માનવાને. આવાચરણની દીકમાં નિહવ તરીકે જણાય છે- જુલ્યે. 'સમૈતે-અનુસરતોવિતા, ડગલજાનસરવે તેનોગાજાપાકાપિનોડિપ 'નિહવા જહુ' નિ દીર્ઘ-કરમાપિતસર્વમંડિપનિનિકાલ' સિલ્લતે-ગ્રજહતોડગલગતીવિ નિહવા, સ્વતે જ સિપ્પાદરણ: સ્વનો-પ્રાચ્યુપકાનવાલ' (પૂ. ૪૦૧) આમાં રચતે જણાયે છે કે-સાતસઠ ઉપકલણ છે. તેથી વીઠમ પણ ઉપકાનના અપકાપી છે તે પણ નિહવ છે. અને એજીવેડે આ બીજાને પણ નિહવ કલા કહે. તે મુદ્દાઈ છે. તેથી તે જાને અર્થે આપ્રમાણિક કારવાના અને અલશરણ કરવાના કારણ કહેવા કહેતા નથી. આ જાને સવાલ ઉઠ્યા ન થાય તે પછી પૂ. મહેપાજાપાકાપિનોડિપ. ગણ- ગણ- આ કરવાની અને તેજોશ્રીને પાણા મુખમાં લેવાની વાતોનો સુધાલ, ઉપનુન કારે. નથી. અને- આ કહીકત સેના આધારે લખે છે તે તો કાંઈ અભ્યુદય નથી. આ કહીકતે. તેમના વિશિષ્ટિના કે જેઓ તેમના જ નહીં પણ કારણના પણ વિશિષ્ટિના છે. તેઓને એ લખ્યું છે. તેને સાચું આનંદી જાણી ઉપર સુખની એ કહીકત જની કહેવ તો તે કમતના અર્થમાં કારણે કાંઈ આત્મના કરતા નથી. મરણ સુખની એ કહીકત જની કહેવ તો તે કમતના અર્થમાં કારણે કાંઈ આત્મના ઉલ્લેખ લેવામાં આવેલો નથી. પૂન અનકરકે પૂ. ૧૧૫૪ માં નિવાલ પ્રાચ્ય તપસીના મહેપણ અર્થેના આ સરેના ઉલ્લેખ સંકાપી નથી. પરમ કર્તા ઉલ્લેખ છે. ત્યાં તો તેજોશ્રીની મહેપણ

વલી મોહનલાલ દલીલ દ દેશાઇ 'આનંદ કાવ્ય મહોદય' બોક્ષિતક ઉ ની પ્રસ્તાવનામાં (કવિવર સંમિષ્ણદર' એ હેરીમથી) ત્રીજા પોનામાં આ પ્રમાણે લખે છે.— તપમ્ભગીય વિદ્વાન પશુ ઉમસ્વભાવી સાધુએ 'કુમારિકાન્વ-કુદાલ' યાને 'પ્રવચનપરીક્ષા' નામની અંધ બનાવી તપમ્ભગ સિવાયના બન્ય સર્વમંદ એને અત સાધુ આશ્લેષ મુંક્યા. મો. દ. દેશાઇએ તો મપગોળા ફેંકવામાં કાઈ બાકી નથી રાખી. પોતે હાથકાટના પરીસ છે. છતાં પણ સાતને પ્રાપ્ત કરવાની દરકાર રાખ્યા વગર, સારી ભાષાનો પણ વિવેક કર્યા બંધન એમ તેમ લખે છે. તે ખરેખર દુઃખદ છે. તેમની મહત્તા અને અભ્યાસને પણ કલંકિત કરનાર છે તેઓ લખે છે કે— ઉમસ્વભાવી સાધુએ 'કેડુ' કનિષ્ઠ વિશેષણ છે. શાસનસેવાની એક માત્ર તમનાથી સુવિશુલ અચરચિતાને' આ મહાસય (મો. દ.) ' ઉમસ્વભાવી ' (વશેષણથી નવાજે છે. સત્યમાર્ગને બતાવનાર માટે આ વિશેષણ વાપરે છે. પ્રથોમા લખાએવી કલક બાપા ઉપરથી એમ નક્કી ન કરી શકાય કે, લખનાર પણ ઉમ છે. વળી આંખે લખે છે કે— 'કુમારિકાન્વકુદાલ' યાને 'પ્રવચનપરીક્ષા' આના જેવું બીજું કંઈયું 'શોધુ' બન્યું કે કેમ તે કહી છે. જેઓ ઇતિહાસનાં બાલ્યકાર ન હોય પછી તેઓ શુ' જોઈને બાલ્ય લખતા હતા? એનાં કરતાં ન લખતી હોય તો શારી. કારણ કે—એનાથી (લખવાથી) ખોટી વાતના પ્રચારથી ઉત્પન્ન થતો દોષ તો ન લાગે? પોતે તે લખે છે, તેને લગતો પુરાવો ન હોય તો ન લખવું જોઈએ. આપણે ઉપર બજાવી બંધ છીએ કે—કુમારિકાન્વકુદાલ નામનો કોઈ અંધ પૂજ્ય મહામહોપાધ્યાયજીએ બનાવ્યો નથી. વલી આતો લખે છે કે— પ્રવચનપરીક્ષા' એ આ અંધે બીજું નામ છે. આ લેખક મહાસયને ખગર નથી કે— પ્રવચનપરીક્ષા' આ એ નામ છે. તે કુપરોક્ષિત-સહકારિયુ' જુ' અપરનામ છે. અને આ નામ તો બગદારને આપેલું છે. અને આ અંધની પ્રમાણિતા સિદ્ધ કરવા માટે પૂજ્ય મહામહોપાધ્યાયજીની વિશ્વાનતામાં 'વિભવસેનસરિણ મહારાજ'ને પાટણ અને અમદાવાદમાં જોડિયેની સાથે વાદ કરવાની આજ્ઞા આપે છે. અને બગદારની આજ્ઞાથી વિભવસેનસરિણ બનને રમેશીએ જોડિયેની સાથે વાદ કરવાની આજ્ઞા આપે છે. અને તેમાં તેઓને વિભવથી વરે છે. અને અમદાવાદના સુબા પણ આ પ્રયત્ન મહાન સન્માન કરે છે, કોઈ પણ અંધ ધુસ્સીમ સુગ્રાએ સન્માન કર્યું હોય તો આ ? પ્રવચનપરીક્ષા' કુ' એ છે. બીજા કોઈ પણ અંધ 'સુસ્લીમ' સુબાએ સન્માન કર્યું ઇતિહાસ: બજાવતો નથી' અંધે બંધન 'વિભવમહાલિકાર' પણ કરે છે. જુઓ—

શ્રીલાલજીનાપિતૃવાચનાદર્શનાંવાચનાતીતસમસ્તવિગ્રહોઃ
શાર્દૂલ પ્રતિસ્થાનમનિયતાલિલ-શ્રાવ્યેસ્તુત્ત્વાદહુત્સવોત્સુકો

(વિભવ પ્રદારિત સર્ગ ૧૦) મો. દ. દેશાઇ આગળ બજાવે છે કે— તપમ્ભગીય વિભવદાનસરિણએ ઉપરોક્ત અંધ પાણીમાં જોળાવી કપિા અને તેને અપ્રમાણ દેર્યો. આ પ્રવચન-પરીક્ષાની રચના આમાર્ગે શ્રીવિભવદાનસરિણની અવિશ્વાનતામાં થયેલ છે. કારણ કે આ અંધે 'પ્રવચનપરીક્ષા' જેવું નામ શીબગદાર આપે છે. તેમજ તેઓમાંની બીજાથી વિભવસેનસરિ મહારાજને પાટણ અને અમદાવાદના વાદ કર્યા હતા. એ વિભવદાનસરિણ સહારાજે કરાવે હોય તો બગદારને આટું નામ 'પ્રવચનપરીક્ષા' આપે અને વાદ કરવાની આજ્ઞા આપે તે વાત સમજે બગદારને આટું નામ 'પ્રવચનપરીક્ષા' આપે અને વાદ કરવાની આજ્ઞા આપે તે વાત સમજે નહીં. સુબા વાત તો એ છે કે—પૂજ્ય મહારાજ વિભવદાનસરિણ મહારાજ વિં. સં. ૧૧૨૨ માં નીકે સુબા વાત તો એ છે કે—પૂજ્ય મહારાજ વિભવદાનસરિણ મહારાજ વિં. સં. ૧૧૨૬ ની છે. તે પછી વિભવદાનસરિણ રવળી સીધાવે છે. આપે આ અંધની રચના કર્યાં? કારણ કે—આ અંધ પછીથી રચાએથી છે. અને વિભવદાનસરિણએ આ અંધને બધસરણ કરે ક્યાંથી? કારણ કે—આ અંધ પછીથી રચાએથી છે. અને વિભવદાનસરિણએ બધસરણ ન કર્યો હોય તો તેને માટે સાત બેલનો પૂંક બનાવવાની વાત તો આજ્ઞાકુસુમની મધક દસ્પિત બ દરે છે આ ઉપરથી આ મહાસય કર્યા સુધી, કસ્પનાના લોક દેહાવે છે તેનો સહેલે ખાદ આવી શકે છે.

વળી એક પત્ર પણ રજૂ કરવામાં આવે છે અને પૂન્ય મહામહોપાધ્યાયજીનો આ પત્ર છે. તેમ કહેવામાં આવે છે. પરંતુ આ પત્રમાં કોઈ સંવત્ કર્યાં પણ નોંધવામાં આવતી નથી. અથવા પૂન્ય મહામહોપાધ્યાયજીની ઉપર કે નીચે સહી અથવા હસ્તાક્ષર પણ નોંધવામાં આવતા નથી. ખાસ કરીકતો તો એ છે કે—પૂન્યશ્રીએ તો પોતાના મથોમાં દહને નિહવ કરાવ્યા છે. જ્યારે આ પત્ર તો પાંચને નિહવ કરવા તેનો ‘મિચ્છામિ દુક્કરં’ આપ્યો તેમ જણાવે છે. જ્યોત્સના આજ પછી પાંચ નિહવ ત્રણ કરી પાંચ નિહવ કરાવ્યા હતા, હવે તે ‘મિચ્છામિ દુક્કરં’ (જેન પરંપરાનો ઇતિહાસ ભા. ૩ પૃષ્ઠ ૭૧૬) આ પત્રની આ બે રક્તિ વાચવાથી ખબર પડી જાય છે કે—આ પત્ર લખનાર પૂન્ય મહામહોપાધ્યાયજી નથી. પરંતુ આ પત્ર પાછળથી કોઈ બીજાએ લખેલો છે. ખાસ વાત તો એ છે કે—પૂન્ય મહામહોપાધ્યાયજીને ‘મિચ્છામિ દુક્કરં’ રાગવાનો પ્રથમ જ ઉભો થતો નથી. કારણ કે—‘મિચ્છામિ દુક્કરં’ અસરનો હેતુ છે. સત્યનો નહીં. પૂન્ય મહામહોપાધ્યાયજીને ને નિહવ કરાવ્યા છે, તે યોગ્ય જ છે. કારણ કે—પૂન્ય અવધિગિરિજી મહારાજા રૂપરૂપે જન્મ્યા છે કે—‘રૂપરૂપણમેતત્’ ઇત્યાદિ. આ પ્રમાણે સાતતી સુખ્યાને રૂપરૂપે તરીકે ગણે છે. અને પોતે ઉપધાનના અપલાવીને નિહવ બજાવે છે તેથી પૂન્ય મહામહોપાધ્યાયજીને ક્ષમા માગવાનો પ્રથમ જ ઉભો થતો નથી. અને ક્ષમા માંગી નથી. તો પછી તેમણે ક્ષમા-પત્ર આવે કયાથી? તેઓશ્રીની વિરૂદ્ધ તેઓશ્રીની ઉપર દેવશુદ્ધિને બારણ કરનાર અન્ય કોઈ બાંધિત અગર, સંબંધિત આશુસર ગચ્છની બંધિત હશે કે નહીં આવા બનાવટી પ્રત લખીને પૂન્ય મહામહોપાધ્યાયજીના નામે પ્રકાશ કરવા તેમ ઘણે છે. કારણ કે—પૂન્ય મહામહોપાધ્યાયજી વિરૂદ્ધ વાતો આપણા આશુપુરગચ્છમાં પરપુરગચ્છ, ઉત્તર કોવાલુ ધાગે છે. આવા ગપગોલાની સર્વ કરીકતોની ભાણુકારી પાટે પ. કથાના બાજુ કૃત ‘વિજયતિલકસુરિરાજ’ વાચવે આવશ્યક છે અને તે રાસ વાંચવાથી તેમાં ને પૂન્ય મહામહોપાધ્યાયજી ને ક્ષમાનું સદા મંદીર છે. જેઓએ ક્ષમાનું જ ખોળી લેવામાં ક્ષમાનું ઇતિહાસમાં સુવચ્છિરે લખાએલો છે. જેણે તપાગચ્છને જ પોતાના પ્રાણ સાંપ્યા છે. અને તપાગચ્છના ઉદય સમાન, ને છે. જેવી ને સાગરકાના તે ઉપર તથા અત્યારે જેમાં ક્ષમાનની વિદ્યાનાત્તા રહેલી છે. એવા ને તપાગચ્છ તેના જેવો અધીયર હતા, એવા શ્રી વિભવદેવશ્રી મહારાજા ઉપર થયું કપટ કર્યાના-મરુચ્ચાનો કર્યાના આલેષો દારા કે ને કુનીઆના કોઈ ધૂર્ત તો શું? પિયુ મહાધૂર્ત, પયુ આવી બનાવટી કરીકતો, જેની કરીને કુનીઆને ઉત્તરવા પ્રયત્નો ન કરી શકે. તેવી વાતો આમાં લખીને બન્યાને ઉત્તરવા કેવા પ્રયત્નો કરવામાં આવ્યા છે. તેનો રમણ ખ્યાલ વાંચકોને સહેને આવી શકે છે. આ રાસના તો એવી ઇચ્છી કરીકતો છે કે ને, લખતા એક નવો જ મથ તેવાર થઈ જાય, પરંતુ અને તો તેમાંની એકાદ કરીકતો લખીશું.

આપણે ઉપર લખી જામત જણાવી ગયા કે કુચિત્કુદાલ કે કુચિત્કુદાલ નામનો કોઈ મથ પૂન્ય ધર્મસાગરજી મહો. બનાવ્યો નથી. આ રાસમાં આ (કુચિત્કુદાલ) નામ આવે છે. અને તેના કર્તા ધર્મસાગરજી મહો. છે. તેવું જણાવે છે. જ્યોત્સના ‘ધર્મસાગર તે પ્રિય લખઈ કર્યો નવો, એક મથ ને નામથી કુચિત્કુદાલે—મથો આલિનવ મથો રે ॥૧૧૧॥ આપ વખાણુ કરઈ થલું નિહવ વર તણો, ધર્મો રે; એમ અનેક. વિપરીત થલું મથમથી થલું મથો રે ॥૧૧૨॥ ઉપર જણાવી મથો આ મથ પૂન્યશ્રીએ બનાવ્યો નથી. રાસમાં લખે છે. ‘આપ વખાણુ કરઈ થલું’ અને આપ એટલે શું? પોતાના એમ કહોતો, પોતાના વખાણુ તો કયાંય પૂન્યશ્રીએ કર્યા નથી. ને આપ એટલે પોતાના, મથ અર્થાત્ તપાગચ્છ. એમ કહીએ તો તે અર્થ સુસંગત થલુ લખે છે. કારણ કે પૂન્યશ્રીએ તપાગચ્છના વખાણુ-દરેક મથમાં કર્યા છે. તેઓશ્રીએ પોતાના મથોમાં તપાગચ્છના વખાણુ કર્યા તેના ‘એટું’ શું છે? તપાગચ્છના વખાણુ થાય તેમાં તો આપણા

હોના' મનમાં હર્ષ થયો. એમણે, તેને સ્થાને આ રાસકારને દુઃખ થતું હોય તેમ' આ ઉપરથી લાગે છે. વળી રાસકાર લખે છે કે- 'નિદા પરવણા ધર્મરે,' 'મધપણ કમવતું' શુકિતપુરસ્કર 'ખંડન કંરણુ' તે નિદા નથી અને તેને નિદા કહેતા તે આજણ પૂર્વજેએ જે પરવાદિશી સાથે વર્ણિત કર્યાં તે પણ નિદા અણુપણ. ખરી વાત તે એ છે કે-પૂર્વજીએ પેતાના અર્થમાં તપાવત્કર્મનાં સ્વાર્થ' વેંખણ કર્યાં છે. અને કુમતિએલું' શુકિતપુરસ્કર 'ખંડન કમ' છે. અને તેમ કરવામાં શાસનસેવી સિવાય બીજા કોઈ સ્વાર્થ' હતો નહીં. વળી આમણ રાસકાર બજાવે છે કે-વિશ્વવંદન-સુરિછએ બજારણુ કર્યો. આ વાતની અસત્યતા પહેલાં આપણે બજારવી થયા છે કે આવી ધણી હકીકતો તેમાં છે કે જે કેવલ આકાશકુસુમની ગારફ કલ્પના છે. આ જે રાસકાર આમણે કર્યાં બજારણુને પણ બદલાય કરવાનો આકાશતરી રીતે પ્રયત્ન કરે છે. જુઓ-આમણે ૨૧૬ થી ૨૪ સુધી વધી-નિભવતી કરી કલ્પના, અંધ રમઈ જાના નવાનવા । પ્રવચનપરીક્ષા અંધ જોઈ કરી, કહ્યું શુદ્ધત્વ તે આમણે કરી. ॥ ૨૨૦ ॥ શોધાવી એ અંધ વિરોધ પવતાયો તુમે દેસવિદેસ । નિસુધાં હીરવિભવસુરિયા, વાર કહી રહિઆપતિ થાય. ॥ ૨૨૧ ॥ ચાર ગીતાયેનક કુપ્રેમી, તેણક 'તે નિભ' ચિંતેતાનક દીગ્ગી । તેણક વિષુ શોધક દિન કેતલા, રાખીનક તે વધી તેતલા ॥ ૨૨૨ ॥ મિલી આવી કહ્યું શોધો જોઈ, લો આદેસ વંચાઈ તેક । શર આદેસ દીધ નહીં દેશ નવિ બજાર સાગરનો રંજા ॥ ૨૨૩ ॥ સાગર કુક રમઈ નહીં ધર્મ' શર નવિ બજાર તેકનો ચર્મ । કહી બી અચ્છપતિનો આદેસ અંધ વંચાઈ દેસવિદેસ ॥ ૨૨૪ ॥ બાનો દેશ 'ચાન' સાર નીચે પ્રમાણે છે-હીરવિભવસુરિ-મહારાજએ આ વાત સ્વીકારી અને યુદ્ધ પણ થયા. સુરિછએ ચાર ગીતાયેનિ તે અંધ શોધવા આપ્યો. આ ગીતાયેનિ ધર્મસાગરના ચલતીઆ હતાં. તેઓએ વગર શોધ કેટલાક દિવસો રાખીને પછી શોધી લીધે એજ કહી શકે આપ્યો. શર નિષ્પર્ધ' કરી. તેઓએ ધર્મસાગરનો આત્મિક મર્મ બજાર્યો નહીં. એ સુરિછએ અંધવાચનો આદેસ આપ્યો અને દેસ-વિદેશમાં તેકનો અગર પણ થયા લાગ્યો. જુઓ-(ઐતિહાસિક રાસકારક લા. ૪ રાસકાર' પેન ૧૦). શું । તપાવત્કર્મના અધિપતિને કોટલી પણ ખખર ન હતી કે તેમના અંતરમાં એ અંધ શોધવા આપ્યો તેઓશ્રીના કહેવા પ્રમાણે અંધનો પ્રચારનો અણુવા અંધો રોષી. વળી કોટલો તે વિચાર' કરે કે-ધર્મસાગરજી મહોં એ પણ ખખર નથી કે આ અંધ બજારણુ શોધશે કે બીજા પાસે શોધાવશે । તેજ બીજા પાસે શોધાવશે તે એ શુદ્ધિ કરનારા ચારા ચળતીઆજી હતો તેની પણ ખાતરી નથી. અને એ આવી ખોટી હોત તે તે વાત રાસકાર' પણ બજારવતા નથી. એ પૂર્વજીના કલ્પના કપટ હોત તે એ અંધ શોધવા બજારણુને આપે નહિ. પૂર્વજીનો હક તે રાસકાર અને સંરહ છે તેનો ખ્યાલ તેઓ બજારણુને અંધ શોધવા આપે છે તે વાત ઉપરથી સ્પષ્ટિત થાય છે.

વળી રાસકાર લખે છે કે. 'ચાર ગીતાયેનિ તે શોધ્યાં આર્યો' તો શું ? ગીતાયેનિ હોસનના હિતને હુકદાન કરનારા હોય । એ શાસનના હિતને હુકદાન કરનારા હોય તે તે શું ગીતાયેનિ કહેવાય । આ રીતે તે-રાસકાર'નિષ્પર્ધ' રાસકાર જોડા હેજા બજારણુને આકાશતરી રીતે લેખિત બજારવે છે. 'પ્રવચન પરીક્ષા' ની રચના સ. ૧૬૨૮ ની છે અને વિભવસેનસુરિજી બજારણુની આચારી બીની પ્રચાલિતા બ' સિદ્ધ કરવા ચાર પાટણ અને અઘલાવાંદયા ખતરો સાથે લિ. સ. ૧૬૪૨ માં વાઢ કરે છે ત્યારે પછી દસ વર્ષે કોટલો સ. ૧૬૫૨ માં બજારણુને નિર્વાણ પાડ્યાં છે. શું । ત્યાં સુધી કેટલે પણ આ અંધ વંચેલા નહીં હોય ત્યાં આ અંધની રચના પછી ૨૩ વર્ષ સુધી બજારણુને હવાત છે. આટલાં વર્ષોમાં આંતરેલાં આ અંધમાં અસત્ય હકીકતો અથવા બીજા પ્રકારના તેઓશ્રી કરી છે. તેવી બજારણુને ખખર ન પડી તે વાત સાંચે અસંશયિત છે. અને કદાચ બજારણુને પાછળથી ખખર પડી હોય તે પણ બજારણુને નહીં અંધ અંધ પાડીને

આ મંથને અપ્રમાણ કરી શકત. આ વાત દર્શનવિભાજ્યોએ તિલકાસ્પર્શા જેના આધારે લખી છે ? તિલકાસ્પર્શની પહેલાં આ વાત શેમાં આવી છે. શું ? તિલકાસ્પર્શ ત્યારે હયાત હતા ! અને એ તેમણે હતા તો તે વખતે સા માટે જનદુરને ભલુકારી ન આપી. એ હયાત ન હતા તો જગદ્ગુરુ-પૂજ્ય મહોપાધ્યાયજી અને સેનશરિર મહારાજની અવિશ્વાસનતામાં સા આધારે આ હપ્તિત લખી ! ઉપરના બે પ્રશ્નો ઉપરથી રાસમાં શું છે તે ભણી શકાય.

વળી કેટલાંએક એમ પણ ભણાવે છે કે-‘સર્વજ્ઞસત્ત્વ’ મંથ પણ અપ્રમાણિક છે. અને તેને ધ. ૧૬૬૧ દેવસરિરજ્યો અપ્રમાણિક બહેર કર્યો છે. જુઓ-‘નેત્રવાન ઘટના તો એ છે કે-સ. ૧૬૬૧ના પ્રથમ ચૈત્ર સુદ. ૬ ના દિવસે અમદાવાદમાં આ વિભવદેસરિર અને આ વિભવનંદેસરિર એક થયા ત્યારે સદીક ‘સર્વજ્ઞસત્ત્વ’ મંથ બંનેની સંમતિથી અપ્રમાણિક બહેર થયો, તે અપ્રમાણિક જ રહી (જેન ૫૨’પરાને પ્રતિહાસ લા. ૩૫. ૭૩૬).

એ કે. સર્વજ્ઞસત્ત્વ મંથને આ. દેવસરિરમહારાજ અપ્રમાણ કરે તે વાત સાવ ખોટી છે. વિભવસેન-સરિરમહારાજ એને પ્રમાણિકપણે સ્થાપે અને તેને દેવસરિરમહારાજ અપ્રમાણિક કરાવે તે સંભવે નહીં. દેવસરિરમહારાજ આં શ્રી સેનસરિરમહારાજની વિશ્વ વર્તન કરે તે શું ? અસંભવિત નહીં ! સેનસરિર ‘સર્વજ્ઞસત્ત્વ’ને પ્રમાણિક ગણે છે. જુઓ-‘પ્રમાણિકતાની ખપ-પછી આં વિભવસેન-સરીયે ૧ ‘સર્વજ્ઞસત્ત્વ’ ૨ ‘ધર્મસત્ત્વચિત્તાર’ ૩ ‘પ્રવચન પરીક્ષા’ ૪ ‘કૃતિયાવહિયાક્રુતક’ વિશે મેં શેને મળના ગીતાઈ’ યુનિવર્સની સંમતિથી પ્રમાણિક મૂક્યો તરીકે બહેર કર્યો. (જેન ૫૨’પરા ૧૦ લા. ૩ ૫૦, ૭૨૭) સેનસરિરજ્યો પ્રમાણિક કર્યો પછી તે મંથ અપ્રમાણિક કરવાની દેવ-સરિરજ્યોને ઇષ્ટ ભરત ન હતી. તેમની કીર્તિ અને પ્રશંસાને સહન નહીં કરનારા એવા કેટલાંક વિદ્વાનાભાસ એવા દેવીઓ તેમની વિશ્વ ધણા મંથો બનાવી (એ સાવ ખોટા અને સુક્તિ સંગત નથી) તેઓથી સાસનને અર્થેલ સેવકો ઉપર પાણી ફેરવવા પ્રવર્તના કર્યા છે. અને તે પ્રવર્તનાને હાથમાં દુનિયાને ઇતિહાસકાર તરીકે બતાવનારા ઇતિહાસના સાચા અર્થને ભૂલી જઈને ઇતિહાસકાર તરફ રહેવું એકાંચ. તેથી નીતિને છોડીને કેટલાંક ઇતિહાસકારો તેમને બદનામ કરવા પ્રવર્તન કરે છે. તે થઈ જ દુઃખદ હપ્તિત છે. અને તેમની ઇતિહાસકાર તરીકેની ખ્યાતિને લાંબનપ છે. લાંબનના ઇતિહાસના વિદ્વાનો તેમને કદી આદ નહીં કરે. તેઓથીની વિશ્વ તત્કાલીન ઇર્ષા વિદ્વાને બાણેપો કર્યા હોય તેમ લાગવું નથી. તત્કાલીન યુનિવર્સજ્યો તે પ્રશંસાના પ્રુખો જ વેળાં છે.

તેઓથીની વિશ્વ પ્રચાર તેમની અવિશ્વાસનતામાં થયો હોય તેવું લાગે છે. અને તે પણ હીરસરિર મંથ તથા સેનસરિર મંથ ની અવિશ્વાસનતામાં થયો હોય તેવું લાગે છે.

દુઃખદ હપ્તિત તો એ છે કે-આધુનિક વિદ્વાનો પણ સત્ય સમજવાની દરકાર કર્યા વગર એકપક્ષીય દ્રષ્ટિ લખાએલા લેખને પ્રમાણગ્રસ્ત માને છે. અને તેની જ બધામાં સાક્ષી થઈ છે. ઇર્ષા તટસ્થ વિદ્વાનો દ્વારા લખાએલી હપ્તિતો તેમને અગ્નિ હોય તેમ લાગવું નથી. પોતાના દુરામદમાં અંધ બનેલો માનવી સત્ય વસ્તુ કદી પણ ભેઈ શકતો નથી.

સેનસરિર મહારાજને પણ પૂજ્ય મહામહોપાધ્યાયજી ઉપર કેટલો વિશ્વાસ હોયો તેની ખાત્રી એક પ્રશંસા પંચથી થઈ શકે છે. જુઓ સેનપ્રશંસ-પ્રશંસ-ક્રિષ્ણવલીયાં દસા રવાનના અધિકારમાં ‘વિદુરોદ્ધિ કલંકિતો’ એવો પાઠ છે. આવસ્યક દીકમાં તો જુઓ છે. ક્રિષ્ણવલીયાં તે પાઠ ક્યાંથી ક્યાંથી હશે ! તે અજ્ઞાવવા કૃપા કરોજી.

ઉત્તર—આવશ્યક વૃહદ્વૃત્તિમા 'પરમસરો વિચર્યકતો' આ પ્રકારે છે. તેનો અર્થ વિશુદ્ધ-
પદ્મ એટલે ખોલેલા કમળવાણું પરમસરોવર છે. તેમજ હિરણ્યવદીના પદ્મ છે તે કલ્પચિંતાથી,
અથવા કોઈક અત્યંતિયથી લખેલી હશે. એમ સભવ છે. ૩-૧૧-૩૦-૨૬૧ ॥ ૬૧૦ ॥ પૃષ્ઠ ૨૬૩

ઉપરનો ઉત્તર એમ સાબિત કરે છે કે—પૂજ્ય મહોપાધ્યાયજીના વચનને તપશ્ચર્યાનાયક ચરિ-
મહારાજ પ્રમાણિત અને ટંકશાથી અને નિઃસ્વક સત્ય માને છે. તેથી લખે છે કે—એમ સંભવ છે,
અન્યથા જો તેઓશ્રીના લખેલા વચન ઉપર શંકા હોત તો ભરૂર લખતે કે આ વાત કલ્પિત છે.

આ પ્રમાણેનું ઉપરનું લખાણ વાંચીને નવનો નવ કરી સંપૂર્ણપણે મનને દુરાગ્રહમાંથી બેથી
લપને વિચાર કરીને જોએજો જેમને જ્ઞાનના મારે પોતાના પ્રાણની પરવા ન હતી તેવા પૂજ્ય
મહોપાધ્યાયજી વિરલ અનિચ્છનીય અસત્ય વાતો ફેલાવીને જે પ્રચાર કર્યો છે. તેઓ સત્ય સમજીને,
પશ્ચાત્તાપથી જેનું અંતઃકરણ શુદ્ધ થયું છે તેવા સદને પ્રભુએ પ્રદેશ શુદ્ધમાર્ગને સ્વીકાર કરે એવી
જ્ઞાસનાધિધાનકરૂણ પાસે અભયવર્ણના.

ગુણોત્કીર્તન

પૂજ્ય મહોપાધ્યાયજી મારે ઘણા પ્રશંસાના પુષ્પો નેવામાં આવે છે.

શ્રીએ—'તેણે વિજયી રાજ્યે રાજ્યે સફલવાચકોત્તેસા।

શ્રીધર્મસાગરદ્વયા નિહિલાગમકમકપપદ્મઃ ॥૧૧॥

કુમતિસક્લજકુન્મલ્લપાટનપાટવેલ સિંહસમાઃ।

દુર્વમવાદિવિવાદેડિપિ સતતં લક્ષ્મણવાદઃ ॥૧૨॥

(કલ્પકિરણાવલી પ્રસક્તિ પુષ્પિકા)

તદ્રાજ્યે ગૃહધાર્યશાસ્ત્રચટના-મોહામિથોભાસ્યા-

ડમુલ્લોત્સવમહીવિદારણહલમ્ભ્યાઃ કુર્સયોગિભઃ।

દુર્વાન્તપ્રતિવાદિવાદકમલ્લેયાપ્રતિયાસુતઃ

શ્રીમદ્વાચકવર્મસાગરયુક્તેસા અમૂલ્ય શુભાઃ ॥૧૩॥

(કલ્પકૌમુદી કથા. શાંતિસાગરપાણિ,

શ્રીમત્પાળાચાર્યગણદિનમણિ સફલવાચકચક્રવર્ત્તિ

સફલવાદિદ્વિરદમ્પ્તિસિદ્ધશાઈલ સફલસિદ્ધાન્તસ્તર્પિમહાસુદ્રાવગાહક-

શ્રોમજંબુદ્વીપમજ્જિસુસ્રવૃત્તિકારક-શ્રીમત્પ્રભવપરીક્ષામન્યસુસ્રવૃત્તિકારક-

શ્રીકલ્પકિરણાવલીકૃતિવિધાવક-શ્રીસર્વજ્ઞચતુષ્તિકરણઃ

શ્રીદેમાચાર્યસમાનઃ શ્રીશ્રુતકેવલીચિદધારક-સફલવાદિનિરૂપક-

શ્રીજેસલમેદુર્ગરાજાધિરાજરાજકીર્તિરણરાજસમસ્તજનપ્રવાહ-સફલ-

કુમલનિરૂપકશ્રીતપાળાચાર્યકૃતિકારક કુવિદિતસંપ્રદાય મહાવૈરાગ્ય-

દક્ષિતજનમનોરજક મહોપાધ્યાયશ્રી વર્મસાગરપાણિ. इत्यादि

(પ્રસક્તિસંગ્રહ નિવંજિતપત્રી)

તાસ સિધ્ધ અણુ ગાળતા રે ધર્મસાગર ઉવળગામ ।
વાદી ગભગટ ડેશરી રે, આણુઃ વહે બિનરાવ ॥ ૫૨ ॥
(ધર્મદાસ ગણિકૃત હીરવિહારસ્તવન રચના સં. ૧૬૭૬)

વિનય કુન્દર ગણિ 'દામે છે કે—
ધરમસાગર ઉવળગામ પ્રધાન વિમલહરણ નિરમલ અલિધાન ।
કલ્યાણુવિભવ અરૂ કર્મ કલ્યાણુ, ત્રિણિ ઉવળગામ ગચ્છ મેરૂસથાન ॥ ૨૬ ॥
(તપાગચ્છ સુર્વાવલિ સ્વાધ્યાય રચના સં. ૧૬૫૦)

હીરશાસ્ત્રને વાદી બહુ ધરમસાગર ઉવળગામ
સાગર પરિ બહુ તાણીયા, નાખ્યા દ્વિરે ભવ ॥ ૫ ॥
(અમલદાસકૃત હીરસરિરાસ)

એણઈ અવસરિ મુનકેવલિ સરિયા, કુમતિમત'જલ સિંહ ।
વાદીરામ મિરદ ધરાવઈ, સુવિકિત સાહુ નિરીક ॥ ૬ ॥
તપગચ્છ મંદલુ દુરિનિમિલ'ડણુ, વાચક અરૂવતિરાય ।
વિહાર કરતા તેણઈ પુરઈ પહુતા શ્રી ધર્મસાગર ઉવળગામ ॥ ૭ ॥
(સુતસાગરનિર્વાણુ સંબંધ-અપ્રકાશિત)

વિગેરે અનેક સ્વલોભે તેમના સુચૈતર્યાન કરવાસા બાળ્યા છે.

શિષ્ય સમુદાય

પૂજ્ય મહામહોપાધ્યાય શ્રી ધર્મસાગરમણિના ધણા સિષ્યો હતા.
ઉપા. વિમલસાગરગણિ— મહોપા. લલિતસાગરગણિ—
ઉપા. સુતસાગર ગણિ— વિગેરે (વધુ માટે જુઓ લેનડુપર'પસ. ૭ લા. ૩)

અંત - પરિચય

આ અંતે મૂળ પ્રાકૃતમાં છે. અને તેના ૧૨૩ શ્લોક છે જેમ સંકૃતમાં છે. અને તે ધણુ રચોપદ છે.
'વિષવાદુક્રમ' તથા તેનાના વિષયો માટે 'આશુખ' જેવું.

બાલાવબોધ

આ બાલાવબોધ પાંડિત શ્રી અમૃતસાગરગણિએ કર્યો છે. આની રચના વિ. સં. ૧૭૪૬ ના
પોષ વદ ૯ ના દિવસે આચાર્ય શ્રી રાબસાગરસૂરીશ્વરના પટ્ટધર આ. શ્રી વૃદ્ધિસાગરસુરિના સામ્રાજ્યમાં
મયો હોય તેમ પ્રથમ અધિકારની પ્રશસ્તિ ઉપરથી બધાય છે. આ બાલાવબોધના દ્વિતીય અધિકારના
આદ્યતિમ પાનાઓ આપણા કથનશીલે પ્રાપ્ત નથી. આ પૂજ્યશ્રીના છત્રન ઉપર પ્રકાશ પાડતી કોઈ પણ
માહિતી ઉપલબ્ધ નથી. પૂજ્યશ્રીના સૂરેવ, શીલ્પસ્થાન ઉપર 'કલ્પકોમુદી' નામની જ્વલિતા રચવિતા
ઉપાધ્યાય શ્રી શાંતિસાગર ગણિ છે.

પૂજ્યશ્રીની ખીટ પશુ કૃતિઓ છે. તેમની એક સંસારિણ્યચરિત્ર બાલાવબોધ છે. તે તે સમયની સુભરાતી ભાષામાં છે. આ સુભરાતી ભાષાની અદ્વિતીય અને મહાન કૃતિ છે. સિદ્ધર્ષિજીએ વિરચિત છે 'ઉપનિષિત ભવપ્રપંચા કથા' છે. તેના સાર રૂપ આ ગ્રંથ છે. તેમાંથી સારને મહાશુ કરીને પૂજ્યશ્રીએ આ ગ્રંથ બનાવ્યો છે. અલ્યાનિ આ સિવાયનો બીજો ગ્રંથ સુભરાતીમાં હોય તેવું હાથમાં નથી. સુભરાતીમાં આના બેથી કૃતિ સઘળી અમકન છે. આ ગ્રંથ- 'સંસારિણ્ય ચરિત્ર' બાલાવબોધ નામે આગેશોકારક ગ્રંથમાંથી પ્રકાશિત થઈ ચૂક્યો છે. તેથી સુદ વ્યવસ્થાને આ ગ્રંથ વાંચવા ખાસ લાભારણ્ય છે.

શ્રી અમૃતસાગરખિની અન્ય કૃતિઓ

વિનય બાલકેતસિક્ષા, કિરણપરીક્ષા (કિરણાવલી પરીક્ષા), પંચબ્રહ્મ, સંપન્નગિતી વિગેરે પ્રથો અપ્રકાશિત છે.

ઉપસંહાર-અંતમાં પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી વિ. સં. ૨૦૧૬ માં નામપુરમાં ચતુર્થસિદ્ધી સમગ્રેતસિખારણ મહાતીર્થ તથા રાજગૃહી મહાતીર્થ અંબનસલાકા-પ્રતિષ્ઠા કરાવી કલકતા પધાપા અને ત્યાંના ચતુર્થસિદ્ધી દરમીયાન એટલે સં. ૨૦૧૭ માં 'ધર્મસાગરગ્રંથસંગ્રહ' અને 'સુભરાતીખાનગિધિસતક' આ બે ગ્રંથો છપાયા. ચતુર્થસિદ્ધી નાદ કિશોરમાં 'ધર્મસાગરગ્રંથસંગ્રહ' નામનો ગ્રંથ કે જેટલું પૂજ્ય સુનિભગવંતો સાથે જેથી વાચન કરતા હતા ત્યારે તેમાં હું જણ્યુ જેસતો અને સાંભળતો. ત્યારથી મહાદેવ સન પૂજ્ય મહોપાધ્યાયજી પ્રત્યે આકર્ષણ. ત્યારબાદ દરેક ચતુર્થસિદ્ધી પૂજ્યશ્રીના ગ્રંથો વચલા ગયા. અને તેમ તેમ મારે પૂજ્ય મહોપાધ્યાયજી પ્રત્યેના અનુરાગ વધતો ગયો. છેલ્લે ભવનગરના સં. ૨૦૨૨ અને ૨૦૨૩ ના ચતુર્થસિદ્ધી "પ્રવચનપરીક્ષા" ના બે હાથ વાચતેમાં આપણે પૂજ્યશ્રી પ્રત્યેના સુશ્રદ્ધાગ ઉત્તરોત્તર વધતો ગયો. જ્યારે મારા ભણવામાં આવ્યું કે પ્રવચનપરીક્ષાના પૂર્વાર્ધમાં ૧૫૬ ગ્રંથની સાક્ષીઓ આપવામાં આવી છે ત્યારે પૂજ્યશ્રી ઉપરના અનુરાગમાં વધારી રહ્યો થઈ.

વળી પૂજ્યશ્રી વિશ્વ કેટલીક હકીકતો મહારા વાંચવામાં આવી તેથી અને કંઈક લખવાની ભાવના થઈ. ચોગાતુચોગ તે વખતે આ ગ્રંથ ગ્રંથમાં છપાઈ રહ્યો હતો. એક તો ઉપખ્યામોના સુભોથી આકર્ષણોથી હતા અને આનો ઉપોદ્દાત લખવાની પૂજ્યશ્રી તરફથી સચવા ચતા. જેમ સોનામાં સુગંધ બળે તેમ આ ઉપોદ્દાત લખવા પ્રેરાયો છું.

આ ઉપોદ્દાત લખવામાં સહાયક ત મનારઓનો હાર્દિક આભાર થાયું છું. આ મારે પ્રથમ પ્રયાસ છે. તેથી હસમ્ભાવથી જે કાંઈ જાણ અને પરંપરા વિશ્વ લખાયું હોય તો તેનો ચિન્હાચિ હુકડાં સાથે છું. અને વિદ્વાનો તે જુલો સુધારશે તેવી આશા સાથે વિરજું છું.

સંધ્યાસના દિન,
વૈશાખ સુદ-૧૧, ગુરવાર
તા. ૬-૪-૧૮
સુરત

જેજી લી.
પૂજ્ય ગચ્છાધિપતિ શાંતશૃતિ આ. મ.
શ્રી આશ્વિક્યસાગરપરીધરણ સં ના અભિવાસી
પુણ્યોદયસાગર

તા. ૬. - વિશેષ માટે ભૈમવર્ષ પ્રમુખના ત્રો. હીરાલાલ કાપડીઆના લેખો જુઓ.

विषयानुक्रमः

गाथाङ्कः	विषयः	पृष्ठङ्कः	गाथाङ्कः	विषयः	पृष्ठङ्कः
१	मङ्गलादि ।	१	१२	प्राणतिपादादीनि लिङ्गानि सिध्याका-	
२	छन्दसत्त्वलिङ्गानि ।	२		रादि लिङ्गान्यानि ।	८०
३	अपवादापवादकल्पयोः स्वरूपम् ।	४	१३	केवलिनः सर्वधात्राभावस्य समर्थनम् ।	८३
४	केवलिनः अपवादाभावः ।	५	१४	केवलिनो हेवाद्यभावः ।	८४
५	छन्दसत्त्वलिङ्गानां स्वरूपम् ।	६	१५	केवलिनो हेवादिसीकारे बाधकम् ।	८५
६	अग्रमत्तमुनीनामभावभोगेनैव प्राणाति-		१६	ह्रिताद्यतुर्भङ्गीविमर्शः ।	९१
	पातादीनां प्रतिसेवना ।	७	१७	भूतत्वव्यवहारद्वयेर्भाहृत्यम् ।	९८
७	नयुक्तारमनुयातः केवलिनः सत्त्वजीव-		१८	लक्ष्यविचारः ।	१०२
	विराधनानुभावा अभावः ।	१०	१९	अवश्यभाविव्यवहारस्य विषयः ।	१०५
८	जिनोपदेयस्वरूपम् ।	११	२०	केवलिनो नाशक्यपरिहारः ।	१०८
९	केवलभाषाविशेषादित्युक्तम् ।	१२	२१	एकानादिक्रियाभात्रेण जीववचनस्य	
१०	संघातानां कर्तव्यलक्षणद्रव्यस्त्वभावाच्चे			कारणो भवति स च अन्तःक्रियायाः	
	कारणम् । द्रव्यस्त्वभावस्त्वयोरल्पवद्-			प्रतिबन्धक इति कस्यापि शङ्का ।	११०
	त्वविचारः ।	१२-५२	२२	तन्निराकरणम् ।	११३
११	विराधनद्वैविध्यम् ।	३४	२३	केचित् शरीरवस्तुतया केवलिनो जीव-	
१२	मांसमक्षणस्य सन्त्यक्तत्वाशकत्वं			यार्तं वदन्ति तन्निराकरणम् ।	१२०
	भावककुलानाधीर्णत्वं च ।	४०	२४	कैलेय्यां कायस्पर्शनं नशकादीनां	
१३	हृत्पद्माशुद्धयेवयोः मांसास्वाद्यादि-			प्राणत्यागोऽभिहितः । वहि कृतं सद्योगि-	
	विषयकव्यतिकरस्य तात्पर्यम् ।	४५		केवलिनो जीवविराधना च सम्भव-	
१४	सन्त्यक्तद्वेषासुदेवस्य मांसमक्षणार्त्तमङ्कः ।	४९		तीति परामिमांस्याभावभोगमूलत्वम् ।	१२३
१५	प्राणातिपातादिलिङ्गानां कारणम् ।	५३	२५	केवलितिलेखनाविचारः ।	१३०
१६	केवलिनो वायुकायविराधनाभावः ।	५४	२६	वर्जनाविधाये जीवघातेऽपि कर्मवन्ध्याभावः ।	१४१
१७	द्रव्यभावप्राणातिपातादेः कारणम् ।	५८	२७	केवलित्यक्तत्ववैकल्यम् ।	१४३
१८	द्रव्यतः प्राणातिपातादीनि छन्दसत्त्व-		२८	क्षीणमेवेत्य जीवघातादिगर्हादिगर्हा-	
	ज्ञापकानि लिङ्गानि ।	६२		कृत्याभावः ।	१४८
१९	संभावनारुद्धव्याभावणम् ।	६४	२९	केवलिनो जीवविराधनाऽसंभवे प्रका-	
२०	क्षीणमेवेत्य कथञ्चित् केवलित्वम् ।	६६		रान्तरम् ।	१५३
२१	आरम्भादिशब्दानिमित्तेभ्यः ।	७०	३०	सहैतुकं जीववचस्य द्वैविध्यम् ।	१५३
२२	अपवादस्वरूपम् ।	७२	३१	जीववचस्य अयमोद्गीवीवहेतुत्वम् ।	१५३
२३	केवलद्वयस्वरूपं मोहनीयस्य प्रधानत्वं च ।	७८			

ग्रीकाङ्कः	विषयः	पृष्ठाङ्कः	ग्रीकाङ्कः	विषयः	पृष्ठाङ्कः
४९	केवल-जीवयोः परस्परं वात्यपाकस- स्वभावावे कारणम् ।	१५४	७७	नियमान्तसंसारित्वहेतुः ।	२०७
५०	केवलिनो ननु सारविमर्शः ।	१५५	७८	आभिग्रहिकामिनिवेशिकयोरन्तरम् ।	२०९
५१	केवलियोगात् न कस्यापि भयम् ।	१५८	७९	विराधकत्वाविचारः ।	२१३
५२	अनेकान्तवादस्यानेकान्तत्वम् ।	१६१	८०	अनाराधकविराधकयोर्धर्मिकानुष्ठानस्य स्वरूपम् ।	२१७
५३	अवर्णवादस्य स्वरूपं फलं च ।	१६२	८१	इन्द्रियार्थपिक्षया मिथ्यात्वस्य ग्रहा- पापत्वम् ।	२२०
५४	अज्ञानानामयोगोः स्वरूपम् ।	१६४	८२	अनुष्ठानस्य शुभत्वे धार्मिकमतिः प्रमा- णमिति परामिप्रायस्य विचारः ।	२२२
५५	भक्त्यानां शिक्षा	१६७	८३	मिथ्यादृष्टयनुष्ठानग्रहसाध्याः सम्भक्त्या- तिचारस्य बीजम् ।	२२४
५६	धर्मस्य करणादिनेद्वयम् ।	१६८	८४	परमते जिनप्रवसदृशानुष्ठानस्य वैफल्यम् ।	२२९
५७	करणादिष्वर्थस्य साम्यत्वम् ।	१६८	८५	मिथ्यात्वयुक्तानुष्ठानस्यानर्थहेतुत्वम् ।	२३१
५८	अनुमोदनायाः विषयः ।	१६९	८६	अज्ञावाद्यानुष्ठानस्य वैफल्यम् ।	२३४
५९	ग्रहसांस्वरूपं तद्विषयम् ।	१७०	८७	असिनिवेशी न जैनमेव विद्मः ।	२३९
६०	ग्रहसंन्यासानुमोदनीयवेर्मेदः ।	१७१	८८	विगम्भरादीनामाधिकारः ।	२४८
६१	ज्ञेयदेयाविचारः ।	१७३	८९	चन्द्रप्रभाषार्थार्थानां न गुरुत्वम् ।	२५३
६२	अनुपादेयस्य स्वरूपम् ।	१७३	९०	जमाछेरन्त्यसंसारः ।	२५८
६३	अनुमोदनाप्रकारः प्रसक्तानुमोदनास्या- मिन्नम् ।	१७६	९१	नावाप्रकारस्य-उत्पत्त्यम् ।	२७१
६४	मार्गानुसारिकस्य स्वरूपम् ।	१७९	९२	मरीचेः इहान्वासीविषयबलस्य विषयः ।	२७२
६५	मार्गानुयायिकस्य स्त्री ।	१८१	९३	कम्पार्गस्त्रितानामुत्सृज्यमाविर्गमनन्त- संसारः ।	२७७
६६	प्रशस्तानुमोदनायाः विषयः ।	१८२	९४	आभिग्रहिकादमिनिवेशी न शोभनः ।	२८९
६७	अप्रशस्तानुमोदनायाः स्त्री ।	१८४	९५	असिनिवेशिन्, उक्तमिथ्यात्वम् ।	२८३
६८	अप्रशस्तानुमोदनायाः विषयः ।	१८४	९६	आभिग्रहिकामिनिवेशिनोऽसद्व्यवहार- हेतुः ।	२८४
६९	आराधकादिमनुष्यत्रैविध्यम् ।	१८५	९७	जिनाज्ञायाः प्राधान्यम् ।	२८६
७०	आराधकत्वाद्युपायः ।	१८६	९८	अनुष्ठानस्य सम्भस्योजनः ।	२९१
७१	सत्त्वत्रैविध्येन विराधकस्य दृष्टिविष- यकत्वम् ।	१८७	९९	सम्भक्त्यमिथ्यात्वयोर्माहात्म्यम् ।	२९४
७२	अकरणनियमपथोलोचना ।	१९६	१००	असामान्यक्रियायाः फलम् ।	२९५
७३	सम्भक्त्यायमूकमिति ग्राह्यायाः पथोलोचना ।	१९९			
७४	“अवधोविन सर्वसिन्धवः” इत्यादिस्तुतौ स्तुतिकचतुर्भिः ।	२०४			

तपागणसौधस्तम्भ-महोपाध्याय-श्रीमद्भक्तसागरगणितर-

स्तुत्यष्टकम्

- सिताम्बरे यो विमले तपागणे -- ऽमृतं प्रभावान् नमसीव गात्करः ।
 जिनाङ्गवह्मदर्शनशास्त्रवेदिनं नमामि तं वाचकधर्मसागरम् ॥ १ ॥
- आचार्यवर्धो विजयादिदानसत् - दुरीश्वरो वाचकसत्पदाङ्कितम् ।
 चकार बं पीतजिनागमासुतं नमामि तं वाचकधर्मसागरम् ॥ २ ॥
- श्रीकरपद्मे किरणावली बुध-प्रिया सुवृत्ती रचिता सविस्तरा ।
 तथाऽन्यशास्त्राण्यपि येन धीमता नमामि तं वाचकधर्मसागरम् ॥ ३ ॥
- जिनेन्द्रवाणीरसविद्धघातवे यस्मै नमस्वन्ति गुणानुरागिणः ।
 जिनेशशास्त्रानुरावाक्यविस्तरं नमामि तं वाचकधर्मसागरम् ॥ ४ ॥
- यस्माद् भजन्ते स्म भयं कृपाश्लिकाः चासुम्बिकाद्या हरिणा हरेरिव ।
 कस्तुत्रदुःकण्टकमेव नोद्यतं नमामि तं वाचकधर्मसागरम् ॥ ५ ॥
- यस्य प्रसिद्धो भुवने क्षमाबलो वशश्चः शङ्कशङ्कनिर्मलः ।
 शङ्खजीवकायावनतत्परं सदा नमामि तं वाचकधर्मसागरम् ॥ ६ ॥
- छान्तत्वधान्तत्वमुमुक्षुराक्यो यस्मिन् गुणा रत्नवर्णवे वराः ।
 भावानुकम्पाञ्जितचारुचेतसं नमामि तं वाचकधर्मसागरम् ॥ ७ ॥
- इत्वं स्तुतो हर्षभराद् गणीश्वरः क्षम्भायमानः तपगच्छमन्दिरे ।
 श्रीमानुपाध्यायपदाङ्कितः सुधी-वैयल्लगर्जं गणिधर्मसागरः ॥ ८ ॥

અનન્તલિંગિનિધાનાય શ્રીગીતામણિચરાય નમઃ ॥
 પૂ. આયમોદ્ધારક-આચાર્યપ્રવર-શ્રીજ્ઞાનન્દસાગરસૂરીશ્વરેન્દ્રો નમઃ ।
 મહામહોપાધ્યાયશ્રીધર્મસાગરગણિચર્યવિરચિત-સ્વોપદ્ધટીકાસમલક્ષ્યતમ્

॥ શ્રીસર્વજ્ઞશતકમ્ ॥

પૂ. શ્રી. અમૃતસાગરગણિવિરચિતશાસ્ત્રાયોધસમેતમ્ ।

॥ પ્રણમ્ય શ્રીમદ્દાવીરં વિન્નવિન્નાર્યદીપકમ્ । સર્વજ્ઞશતકં સમ્યક્ સ્તોપદ્ધં વિઘ્નોમ્યહમ્ ॥૧॥

હૃદિ પ્રારિપ્તિત્વસ્ય સર્વજ્ઞશતકામિધાનસ્ય પ્રકરણસ્ય નિર્વિઘ્નપરિસમાપ્ત્યર્થે મજ્જલં શ્લોકઃ પ્રવૃત્યર્થે વામિવેયં વિમણિભુઃ પ્રથમગાથામાહ—

પણમિય સિરિવીરજિણં છઝમલ્લજિણાબસંતરં સમ્મં । જિણવલ્લપ્પસવિસયં તહેવ અણુમોઝ્ઞં બુલ્લં ॥૨॥

વ્યાખ્યા-શ્રીવીરજિણં-શ્રીમદ્દાવીરનામાનં વર્તમાનતીર્થાધિપતિં તીર્થકુન્દરં પ્રણમ્ય-સમ્યક્માત્રેન નમસ્કૃત્ય છઝમલ્લજિણો-છદ્મસ્યકેવલિણોઃ અન્તરં-નિજનિજસ્વરૂપપરિજ્ઞાનદેતૂનાં છિદ્ધાનાં નિરૂપણેન સેવં વક્ષ્યં હત્યન્મયઃ । કયં ? સમ્યક્-જિનવચનાનુસારેણ યથાસ્યાન્ત તથા । તયેતિ સમુચયે । યથોક્ત-ધારણે । તથૈવ । જિનવરોપવૈશ્વવિષયં-જિનવરસ્તોપવૈશ્વો-વૃત્તનં સસ્ય વિષયો-ગોચરસ્ત્યમેવેર્વિધામનુમોક્તા-સ્વામિમત્તાધિસાધકવલ્લુગોચરાત્મોત્સાહરૂપાં વન્મુલક-તદ્વલ્લુપવાકપ્રયોગં વા, વક્ષ્યે-મણિખ્યામીતિ । અન્ન પ્રથમપાર્વનામીઠ્યદેવવાનમસ્કારલક્ષણં મજ્જલ્લુપપદ્ધતિરિત્યેવ વામિવેયં દર્શિતવ્દ્વિતિ ગાથાર્થઃ ॥ ૧ ॥
 અથ છદ્મસ્યો છદ્મસ્યં યથા જાનાતિ તથાહ—

અર્હન્તં પ્રણિપલ્લ્યા વામ્યેવતાં સસુલ્લિકટમ્ । શ્રીધર્મસાગરામિષવત્તકમુલ્લ્યાન્ નમસ્કલ્લ ॥

સર્વજ્ઞશતકટુતેરર્થે હિતહેતવેઝકટોરમિયામ્ । પ્રાહ્લ્યા મારલ્યા વિઘ્નોમિ શુક્લિમિલ્લમ્ ॥૨॥

શ્રી મહાવીર જિનનાથ પ્રણમીનાથ, કહેવા છે શ્રી મહાવીર ? વિષ્ણુને વિષે, વિશ્વકલ્પી શરણ તે અર્થ-પદાર્થ તેહનો દીપક છે સર્વજ્ઞશતક જે અર્થ તે પ્રતે સમ્યક્ પ્રકારે પોતેજ કહું જે સુચ એકવા પ્રતિ વિવરું છું-વિવશ્ચ કયં છું. હું એ મધ્યકારક શ્રી ધર્મસાગર-જીવાખ્યાય કહે છે. એ સાસનને વિષે, પ્રારંભવા વાંછ્યું જે સર્વજ્ઞશતક નામને જે પ્રકરણ તેહને નિર્લિપ્ત સંચારિતને અર્થે અંગલીક અને સાક્ષગનારને પ્રદર્શિતને અર્થે કહિવા યોગ્ય જે વસ્તુ તે પ્રતિ, કહેવા વાંછતા મિહજ પહિલી ગાથા સૂચની કહે છે.

ગાથાર્થઃ :-શ્રી વીરજિનને પ્રણમીને, હંસસ્થ અને જિન-કેવલી તેહનો અન્તર-બેદ તે પ્રતિ, સમ્યક્ પ્રકારિ અને જિનવરનજી ઉપદેશ તેહજ વિષય છે જેહનો એકનો અનુચોદના એતર્થે શ્રી તીર્થ કરને વચનને અનુસારે જે અનુચોદના તે પ્રતિ કહિસે. હિવે એ સૂચનો અર્થે વિખ્યા તે સૂચાર્થ સુચય ગ્રાહ્ય વતી. (વારતે) ધય વિહાં સૂચાર્થ દિખીસે તિહા એકજ કારણ બાણિયુ.

હિવે છુત્યર્થ :-શ્રી મહાવીર નામે વર્તમાન તીર્થનો જે સ્વામી તીર્થ કર તે પ્રતે, સમ્યક્ પ્રકારિ પ્રધાન કરીને, હંસસ્થ અને કેવલીનું આતર-આપ આપણા સ્વરૂપને અનુવવાનાં હેતુ વિહ

છત્તમત્થો છત્તમત્થં આપ્પદ પાળાક્કમપ્પદ્દેહિ । ઇમેહિં જેહિં સત્તહિં તાહં ડાપંમમ્મિજાહં ॥૨॥

આપ્પદા-છત્તમત્થા સંપત્તો વૃદ્ધસો વા છત્તમત્થં સંત્તવં ચૈઃ પ્રાણાતિપાતપ્રસુલૈઃ સત્તમિહિંજ્ઞે જ્ઞાનાતિ તાનિ ઇત્તરસ્ય સ્વાનાક્કમ્મિવાસિ-સ્વાનાક્કનામિ દુતીયાદ્ધે પ્રતિપાદિવાસિ, તથાહિ-સત્તહિં ટાળેહિં છત્તમત્થં જાભેન્જા સંજહા-પામે સહવાહુતા મત્તસિ ૧, સુરં વહુતા મત્તસિ ૨, બલિમ્મવાલિવા મત્તસિ ૩, સદ્ધારિસરસસ્સગામે આસાદેતા મત્તસિ ૪, પૂત્તસક્કરે બુદ્ધવૃદ્ધતા મત્તસિ ૫, રૂપં સાવક્કંતિ પક્કથેતા પહિસેલિવા મત્તસિ ૬, ખો જહાવાલી સહાકારી બામિ મત્તસિ, ૭, રૂપિં શ્રીસ્થાનાલ્લે (ટુટ્ટ ૩૮૧-૬, ૫૧૦) દુત્તિઃ યથા-ચૈઃ સ્વાનૈ-છત્તમત્થં જાનીયાત્ તાન્વાહ-‘સપ્પહિં ડાળેહિં’મિત્તપ્પદિ । સત્તમિઃ સ્વાનૈ હૈંતુમૈ-છત્તમત્થં જાનીયાત્, તથા-આણનામતિપાતવિવા-કદાચિત્તદ્ધવાવનશૌલો મત્તસિ । રૂપ પ્રાણાતિપાતનમિતિ લક્ષણે ધર્મધર્મિખોરયેવાત્ પ્રાણાતિપાતપિત્તેતિ લક્ષ્મીં મિરિંદા । પ્રાણાતિ-પાતનાત્ છત્તમત્થોઽમિત્થેવાવસીયેતે । કેવલીં હિં ક્ષીણચારિત્રાવરણાન્નિરવિચારસંસારાદ્ધપ્રતિવેલ્લકા-

તેહનેં ડહેવેં કરીનેં એહ કરીસેં એ સંખધ, કિમ ? કિમ વચનહુમારિં બિમ હુંમ તિમ, માથામથે તથા, સખ્ખનેા અર્થ સુખસખ-મીલુ’ એલુ’, એવાર તે અવધારલુ-નિમ્મથાઈ’ એતથે તિમ્મ, બિનવરનેા કેપેદસ-વચન તે વચનનેા વિષય સંખ’હિં તેહવી એ અતુભોદના-પોતાનેં છપ્પ એ અર્થ તેહલું સાધના’ એ વસ્તુ વિષયનો આત્માનો ઉત્પાદ તે રૂપ અતુભોદના કહોછ, વા-અથવા, તે આત્માનો ઉત્પાદ તત્પૂર્વક તેહનેં અતુદ્ધવ સમાન એ વચનપ્રયોગ તે પશ્ચિ અતુભોદના કહો છ’, તે અતુભોદના પ્રતિં કરીસે, હિવે’ છનેં આથનેં વિવે’ અથવાઈ’ વાંછિત ઉપનેં નમસ્કાર રૂપ મંગલીક, અને આપથે’ નિવિલુ મહેં એ અ’થનેં વિવે’ કહિયો પોઅ એ વસ્તુ તે દેખાડ્યું, એતથે’ કહાચિત્ પ્રાણાતિપાત કરપ્પ’ છ’વાહિં ચિલ્લે’ છત્તસ્ય, અને’ સર્વથા કિવારેહિં પશ્ચિ પ્રાણાતિપાત ન કરે’ છ’વાહિં ચિલ્લ’ તે કેવલી, છપ્પ પરપરે’ છત્તસ્ય અને’ કેવલીનેા એહ તે એ જ’થનેં વિવેં કરીસે’, અને બિન વચનનેં અતુસારિ’ એ વસ્તુ કર્મપૂર્વક વણ્ણવતુ’ તે કરીસેં એતથે ભાવાર્થ ભણિવેા, (૧)

હિવે’ છત્તસ્ય બિમ્મ છત્તસ્યને ભણિ’ તિમ કહે છે-આપાઈ’ :-છત્તસ્ય છત્તસ્ય પ્રતિં ભણે’ પ્રાણાતિપાત પ્રમુખલિંગ-ચિલ્લે’ એણિ’ સારિં તે સાતે ચિંતે કાણુંગપાંહિં કર્યા છે.

કુત્તપથઈ’ :- છત્તસ્ય અતુમાનને કરેલુકાર વતી કહી અથવા વહુરવું, તે છત્તસ્ય એ વતી તે પ્રવે’ એ પ્રાણાતિપાત પ્રમુખ સાત ચિંતેઈ’ ભણિ’, તે સાતે ચિંતે કાણુંગને વિવેં કર્યા છે, સ્વામાન નાપઈ’ એ ગીઈ’ અંગ તે મથે કર્યાં છે, તે કિમ એ કાણુંગે પાઠ છે’ હિવે એ સવાઈ’રૂપિ વખાણુતા આઈ(વ) રૂપેવતી નંબી વિષયો છપ્પ અ-વચન પશ્ચિ ભણિ’કુ, એ સુત્રની રૂપિ દેખાડિ’ છે-એણિ’ ચિલ્લે’ છત્તસ્ય ભણીઈ’ તે પ્રતિં કહે છે એ સુત્ર ચોરી દેખાડ્યું, સાત એ સ્વામાન કહે રૂપ તેણિ કરી છત્તસ્ય તે ભણિ’ તે કહે છે-પ્રાણુના વંધનાી છત્તસ્ય કહ્યું તે કિવારેહિં તે પ્રાણુનેા હિંસન રીત કહ્યું, ઇ’કાં પ્રાણુતિપાત એહકુ કહે તે કુવે ધર્મ-એ આભિત વસ્તુ, અનપ’ હિં તે પ્રાણુનેા હિંસન રીત કહ્યું, ઇ’કાં પ્રાણુનેા સાતક એહકે ધર્મ એ દેખાડ્યો, ‘પ્રાણુના વંધયિત્ત છત્તસ્ય ધર્મ’-એ આથમ તેહનો અભેદ’ એ વતી પ્રાણુનેા સાતક એહકે ધર્મ એ દેખાડ્યો, ‘પ્રાણુના વંધયિત્ત છત્તસ્ય એ એહકુ ભણીઈ’ હિવે’ સીલાઈ’ઈ’કાં ડીઝાત મહેં અનિવચિત છે એ આડિ પ્રાણુતિપાત એહકુ’ એ એહકુ ભણીઈ’ હિવે’ સીલાઈ’ દેખાડી ભાવહિંસા એ સુત્રને વિષય’ ભણવી એહકુ છપ્પુ’ છે તે ચિંત્યા કહિલે’ તે વતી ‘કુણ્ણે સીલાઈ’ દેખાડી ભાવહિંસા એ સુત્રને વિષય’ ભણવી એહકુ છપ્પુ’ છે તે ચિંત્યા ભણિ’વુ’ વળી ઇ’કાં ભાવહિંસા કરવા પ્રત્યક્ષની કરથે પડિ અને ભાવહિંસાની નવા ચિલ્લે કરપ્પાં પહિં’ વલી ચિલ્લાહિંસા’ તે અથવ ભણ્યું’ એ છે તે એ ચિલ્લ સાતે’ નિરુદ્ધે માઈ’ છે’ કરવી દીડે તેહને’ ચીતારિ’ કરતીજી અતુમાન ન કુઈ’ છ’વાહિં સત્તમિ પ્રમુખ પશ્ચિ દેખાડ્યું’ છપ્પ અનેક દુલ્લપ રાસવે છે, તે વતી ચીતારિ’ કરતીજી અતુમાન ન કુઈ’ છ’વાહિં સત્તમિ પ્રમુખ પશ્ચિ દેખાડ્યું’ છપ્પ અનેક દુલ્લપ રાસવે છે, તે વતી અ’થને’ એ પ્રાણાતિપાતને કરિયાથો છત્તસ્ય ભણિ’વુ, એહકુ’ અર્થ’ રૂપિયા પશ્ચિ-આપહિંસા

कदाचिदपि प्राणानामतिपातयित्वा म्रियति । एवं सर्वज्ञासि साधना हेत्वा १, तथा मृधा वादयित्वा भवति २, अदत्तमादात्ता भवति ३, शब्दादीनामास्वादयित्वा भवति ४, पूजासत्कारे-मुष्णाद्यर्चनमस्वाद्यर्चने अनु-
हृदयिता भवति-परेण स्वस्व क्रियमाणस्यानुमोदयित्वा तद्भावे हर्षकारीत्यर्थः ५, तथा इदमाधाकस्मादि
साधय-सपापमिति, प्रज्ञाप्य तदेव प्रतिषेधिता भवति ६, तथा नो यथावादी तथाकारी भवति-
अन्यथासिधायान्यथा कर्ता भवति ७, चापीति समुच्चये । यद्यपि प्राणशब्दः क्वचित् ' अजयं चरमाणो
अ पापभूयाह' हिंसह' इत्यादौ असजीवमात्रवाचकः, क्वचित् ' प्राणा द्वित्रिचतुः प्रोक्ता' इत्यादिना
विकलेन्द्रियमात्रवाचकः प्रयोगो दृश्यते, तथापीह महाप्राधाधिकारप्रतिबद्धत्वात् जीवमात्रवाचकोऽनसातव्या
यदागमाः - " सव्यं मेते ! पाणाह्वायं पचकस्माभि से सुहृमं वा वायवं वा तस्य वा वायवं वै" इत्यादि
पाक्षिक सू. (पू. ८) महाप्राधाधिकारप्रतिबद्धत्वं च अयं केवली ज्ञ. छद्मस्यो वेति संशयानुपपत्त्या ।
आधाकर्माविस्वाद्यभयनेन च स्फुटमेव प्राणातिपातोऽपि प्राणवियोजनादिना साक्षात्कीर्णतादृशेणो, न
पुनरविरहितोऽपि, तस्य परीक्षकाणां ज्ञानमोचरत्वेन परीक्षानङ्गत्वात् परीक्षाकृष्णस्यासम्भवात्, परीक्ष-
णीये साधावसम्भवेन हेतोः स्वरूपासिद्धत्वप्रसङ्गाच्च । तथा शब्दादयोऽपीह चतुर्थप्राधातिक्रमप्रतिबद्धत्वेन
सैश्वर्यसम्भासम्भवाच्च वक्तव्याः, तेषामेव प्रतातिक्रमहेतुत्वात् वेदोद्भवतां संघटनानां सम्भवाच्च ।
यदागमाः-सहा-रूपा-रसा-गंधा-फसायं पविचारणे । मेदुषस्तस्य वैरमणे यस्य जुषे अहम्मे ॥१॥

‘मैं ही न हर्षय, हिरे’ देवली प्राधातिपात कर्ता हां न हृष ? ते हपरि कहे छे. देवली ते क्षीक्ष यक्ष’ के आदिना
वरक्ष कर्ष ते पश्यामि, निरतिवारसंयमपश्यामि, प्रतिषिद्धना अक्षसेवीपश्यामि डिअर’ पक्षि नही
प्राधुने। वक्ष धम सर्व उधरने मिहने जावना लक्षुनी. तत्र छक्षस्य ते स्यान्नापी कदाचित् कुंभ’ २,
अदत्तना सेनार कुंभ’ ३, स-र-प्राडिने आस्वादनार कुंभ’ ४, पूल अने सत्कार-ने पुष्पादि
अर्चन अने वंक्षादिने अर्चन ते प्रति अनुमोदनार कुंभ’. परे पैताने’ कर्ता अनुमोदनार जेतथे’
पुष्पादि अने हर्षने करनार कुंभ’ ५, ओ रूप-प्राध’, ओ आधाकर्मादि सावध ते सपाप मेहसु कर्ताने’ ते
प्रति सेवनार कुंभ’ ६, नेहने मेधे’ तेहने’ करी न सकथ’. अन्यथा मेधीने अन्यथा करनार कुंभ’
७, ओ सुत्र मंथे, च अरि’ स-० छे’ ते ससम्भवाय’ कहे’ छे. जेतथे’ ते साते विंग उधरस्य-
पश्याना सापके लक्षुवा. प्राधुस-० ते किंकिं ‘अन्यथाय’ आधता प्राधु-युतनी हिंसा करे’
प्र-प्रादि स्थे’ प्राधु स-० ते नसञ्चन भागने वाचक, “मे-त्रि-ते-त्रि-यदरि-त्रि ते’ प्राधु’ प्रत्या-
सि’ किंकिं विरदे-त्रि भागने वाचक अगेअपी हेमोप’ छध’. तहिने पक्षि ओ’ सुत्रने’ विरे’
महाप्राधाधिकार-प्रतिषेध पक्षि करी छवमानेना वाचक प्राधुस-० लक्षिपक्षि: भागने हेमाडे छे-
‘सर्व’ प्राधातिपातने पक्ष-पक्ष करे’ छु’. ते प्राधु सक्ष अथवा नादर, त्रक्ष अथवा स्यावर’
छत्यादि। ओ सुत्रने विरे महापतना अधिअर प्रतिषेधपक्षे धम लक्षु’ के ओ देवली अथवा ओ
उधरस्य मेधवा सं-त्रने अथु छपने’ जेतथे’ साव-ओ-ओ देवली अथवा उधरस्य’ ओहवा स-शय
तहि छपने ओ उधरस्य महापतना ते पक्षि देवली संयन अग्रयादी. हिरे’ ते सं-त्र टाववा वती (भाडे) ओ
सुने’ साते विंग उधरस्य’ साधु लक्षुवा. वली आधाकर्मादि सावध कहेने’ पक्षि महाप्राधाधिकार’ ओ सुत्र
प्र-० ओ सुत्र भागे प्राधातिपात कर्ता ते प्र-० छवधातप, पक्षि आदिरतिर-नदि: ते छवधातने’
उधरस्य देवलीनी परीक्षना करनारने’ सानने’ अन्यत्र पक्षि: करीने’ परीक्षना अक्षरपश्यामि: परिक्षाक्ष
सं-भावे नहि: ते यिह, वली परीक्षना मेध ओ-साधु’ तेहने’ विरे’ अक्ष-वादे करी हेतने स्वरूपासिद्ध’ इयक्ष
कुंभ’. स-० प्राडिपक्षि: ओ सुने’ महाप्राधातिक्रम प्रतिषेधपश्यामी मैथुन सं-सा सं-त्रेपी लक्षिवा, ते स-० प्राडि

તિ પાંચિકસૂત્રે (પૃષ્ઠ ૩૦.) સામાન્યતઃ શબ્દાદિગ્રહણે તુ ધર્મોપદેશાદિગ્રહણ-તોષેષ્ટારાદિરૂપનિરીક્ષ-
ણાદેરપિ પ્રાણાતિપાતાદિતુલ્યકેવનાશ્ચકતાપસ્યા તત્પરિત્યાગ એવ યુક્તઃ સમ્પત્તેત, 'આશ્રવઃ સર્વથા હ્યેવ'
इति वचनात् । एतेन केवलिनो द्रव्यतोऽपि प्राणातिपातो (व्याश्रवो) न भवतीत्यत्र दृशयिष्यते ।
अन्यथा केवलिनः सर्वथा हेयभाषानुपपत्तिप्रसक्ते, तावन्मात्रस्य हेयस्य सत्त्वात् । तथा पूजास-
त्कारावपि मूर्च्छाविषयावेव ग्राह्यौ, अन्यथा हर्षहेतुत्वासम्भवात् । मूर्च्छा च परिग्रह एव, 'युच्छा'
परिग्रहो बुभुक्षे' इति वचनात् । एवं पञ्चापि पञ्चानां भद्राव्रतानामतिक्रमा भणितानि, ते च प्रायश्चित्ति-
शाब्दयोः छद्मस्थानामेव भवन्ति । तथा वन्दे स्थाने अपवादपदमभिहितं, अपवादपदमन्वरेण
संचतानामिदमाशक्तमोहि सावद्यमिति प्रज्ञाप्य तत्प्रातिपेक्षणाया असम्भवात्, आदिशब्दात् प्रत्युपेक्षे-
णा-प्रमार्जनादिनियतक्रियासु च क्रियमाणાસુ ચત્કિમખપવાદપદ્ધત્ત્વં પિપીલિકાવિક્ષુદ્રજન્તૂનાં મયત્રા-
સોત્પાદનાદિકં તદ્ પ્રાહં, તસ્ય ચ અપવાદપદ્ધત્ત્વં પિપીલિકાવિક્ષુદ્રજન્તૂનાં મયત્રાસોત્પાદનાદિકં
સાવદ્યમિતિ પ્રજ્ઞાત્યાશ્ચક્યપરિહારેણ તત્પ્રાતિપેક્ષાત્, ઇતચ્ચ છદ્મસ્ય સંચયતત્ત્વેવ ભવતિ ન તુ કેવલિનોઽપિ ।
તસ્ય પ્રત્યુપેક્ષણાદિનિયતક્રિયાયા અમાત્ત્વાત્ 'અમયદયાળ મિત્યાયામમેન નિષિદ્ધલાજ્ઞ' ।

નતુ મો ! અપવાદાપવાદ્ધત્ત્વયોઃ કો ભેદ ? इति चेदुच्यते-જ્ઞાનાદિનિમિત્તત્ત્વેન સામ્યેઽપિ
અપવાદસાત્ત્વાત્ સત્ત્વયોગ્યત્વાં શક્યપરિહારાત્મકા, તત્ત્વત્ત્વસ્ત્વશક્યપરિહારાત્મકા इति મેવો મત્તઃ ।

ને મતાના અતિકમ્બુ' હેતુ પછું છે. તેથી વેદાદ્યવત ને સાધુ તેહને સભવે તેથી. વળી 'શબ્દ' રૂપ
રસ ગંધ સ્પર્શની પ્રવિચારણ-સેવણ તે મૈયુન વિરમણને એ કહી અતીથાન' સામાન્ય પ્રકારે
શબ્દાદિ કહીઈ તો ક્યોપદિશત્ સાંભળણું તીર્થકરાદિશ્ચ' રૂપ ભેડું તદ્દાદિને પછિ આશુનાતિપા-
દિને સમાનપણું આશ્રવપણું પાગતે (મ) તે શબ્દાદિક નો પરિપાગજ્યુકેવ સંપન્ને 'આશ્રવ' તે
સર્વથા હાંડવા' એકવા વચનથી. એતલે આશ્રવને હાંડવાને કેહેવે કરી કેવલીને ક્યથી પછિ
આશ્રવ ન હોઈ એકહું આશ્રવે ક'યે દેખાડીરયે. ક્યથી એ કેવલીને આશ્રવ ન હોઈ એકહું ન.
આનીઈ તઈ કેવલીને સર્વ પ્રકારે હાંડવા મેળમને! અભાવજ. તેહડું અશુદ્ધપણું કષ્ટ આવે, તેતથા
માત્ર હેમણું સ્વપ્નપણું થાઈ વતી. પૂજા સત્કાર ને કહા ઈહાં તે પછિ મુઝાઈ સંખર્ષથી અણિવા.
મુઝાઈ સંખર્ષી ન કહાઈ તો હર્ષ હેતુપણું સંભવે નહીં. તેથી મુઝાઈ તે પરિગ્રહજ્ય 'મુઝાઈ તેહજ
પરિગ્રહ' એકવા વચનથી. એ પાલે કિંસાદિક પાલે પ્રકામતાના હપણ કહા તે પ્રાપ્તિને શુદ્ધ
થાઈ, હર્ષરયને જ કુઈ. તથાં હર્ષ દિગે અપવાદપદ કહ્યું. 'અપવાદપદ' વિના સંચયને એ
થાઈ, હર્ષરયને જ કુઈ. તથાં હર્ષ દિગે અપવાદપદ કહ્યું. 'અપવાદપદ' વિના સંચયને એ
આધારકારી સાવધ, એકહું કહીને તેહની સેવણ સંભવે નહીં તે વતી. આદિશબ્દાદિ પ્રતિ-
ષેધના પ્રમાણનાદિ ને નિમિત્ત ક્રિયા ને કરાવી તેહને વિષય ને કાઠ અપવાદ સરિયુ' કોડી
પ્રમાણે હોન જ'ણને ભય ત્રાસહું ઉપભવણું તેહને ને અપવાદપદ કલ્પ-સરીપાપણું કહ્યું. તે
પિપીલિકાદિ કુદ્દજ'ણને અવગતના ઉપભવવાદિક તે સાવધ એકહું કહીને એકલય પરિહારે તેહનાં સેવવાથી.
એ સેવણ તે હસસ્ય થવીને જ કુઈ પછિ કેવલીને ન કુઈ. તે કેવલીને પ્રત્યુપેક્ષાદિ ને નિત્યપ્રતિ-
બ્ધ ક્રિયા તેહનો અભાવ છે વતી. અમયદયાળમિત્યાદિ સિદ્ધાંતે ભપદામયણું નિષેધુ છે વતી.

વળી ક્રમ પછે છે-અપવાદ અને અપવાદકર એ 'શિક્ષક' રયે વિશેષ ?
એકહું પછે ફેતે કહીઈ છે-નાનાંકિ કારણ પછે, સરીપાપ, છે, તાહે પછિ, અપવાદે સ્વરૂપે
પરિહારી-કહીઈ અને અપવાદકર જે પરિહારી-સહીઈ નહીં, એતલા, મતી ભેદ આનયો, કલ્પ, અધ્યે

तथा सद्यमे स्थानेऽनाभोगो भवितुः, अनाभोगमन्तरेण वाक्पटुत्सोरन्मोऽयं विरोधासम्भवात्, सद्यभूतविरोधस्तु अनागतकालस्याप्रत्यक्षत्वेनैव स्यात् । ननु भवत्येष परमुत्सर्गद्विपदादौ बलीयानिति न्यायात् अपवादपदं तु केवलिनः सुतरमेव युज्यते इति चेत् । सैवं, अपवादस्वरूपस्य सव्यगपरिज्ञानात् । तत्कथमिति चेदुच्यते-अपवादस्तावत् प्रतिषिद्धप्रतिषेधपात्मकत्वेन स्वरूपतः सामर्थ्य एव, अन्यथा प्रतिषेधासम्भवात्, निरवयवं चास्य पुष्टालम्बनप्रतिषेधितस्य रोगविशेषविनाशकस्य परिकर्मित-वस्तुनागत्येव प्रायश्चित्तप्रतिपत्त्यादिना सोपाधिकमेव, अपवादप्रतिषेधेयं च संयतस्य भयमोहनीय-कर्मोदये सत्येव कृत्स्नत्वादेनैव स्यात् । यथा रोगाद्यापहृतस्य साधोः सुमङ्गलसाधोरिव सव्यग-सोदुभयस्य ज्ञानाविद्याभिरन्यपरलोकानाराधनमिषा चिकित्सादिविचारपदं, तच्च प्रतिषिद्धप्रतिषेधणा-त्मकमेव । यद्वागमा-“सा कुमल जइ तिगिच्छं जइवासेऊग जइ वरइ सन्मं” इति उपदे० (गाथा ३४६) बलवत्त्वं चास्य संबन्धभाराकान्तस्य साधोः भगवत्पनयनैतुल्येनैव, केवलिनस्तु क्षीणे, भयमोहनीये धीयान्तराये च भयमाधेनाचिन्त्यसक्तिमत्त्वेन च, भयमोहनीयादिहानेरेवाभावात्, ज्ञानादीनां च क्षाधिकभावोत्पन्नत्वेनापगमाभावात्, परलोकाराधनस्य निमित्तत्वाच्च केवलिनो नापवादप्रतिषेधण-

सातमे विधे अनाभोग कलौ, अनाभोग विना वचन अने प्रष्टिज ओहने विरोध स'अवे नही' वती. ओहने विरोध तो अनागत. कालने अप्रत्यक्ष पखिं कुछ, पूछे छे-ओ हकुं ते हके. उत्सर्ग'थी अपवाद' ते गलबारा ओ न्याय वती, अपवाद यह तो 'अवधि' अतिरि' युक्त. ओहना छपरि हके छे-अ हके ओहकुं, अपवादना स्वरपहुं सम्भू रीति ज्ञान नथी वती. ते छिप' कहीछ छे-अपवाद ते प्रतिषेधनी सेवनाइय पखिं हरी स्वरपथी सावज्ज. नहीतर प्रतिषेधने! अस'सव कुछ वती. निरवच्छपहुं अपवादने' ते पुष्ट आह'गन वती. सेव्याने' शेषविशेष' विनाशक-ओ परिकर्मित वत्सनाम तेहनी परे' अग्रमिक्त प्रतिपत्त्यादि छिसे'पहुं लखिहुं. अपवादहुं सेवपु' ते मतीने' लभमोहनीय हर्ष'नि छेव छते' ओ सक्तिने अशारे' ओ कुछ. 'विषय सेवादिक' विपति प्राप्य साधुने' सुभ'अस साधुनी परि सम्भू सहिवा अशक्तने' ज्ञानादिकानि लब्धनित ओ पर-लोकाहुं अनाराधन तेहने' हरे' गौपधुं हरिउ ते तो निषिद्ध स्वरपज्ज. ओ साठ' सिद्धांतमध्ये हकुं छे-अ हरी मती चिकित्सा प्रति' अकिआसी सकल सम्भू प्रादरे' अछ तछ, छपरिज्ञानाधानु वचन, ओ गलव'पहुं अपवादने' ते स'अशारे य पाछा साधुने' अभनिराश्रयु हेतु पखिं हरीने' ओ. हेतवीने' तो क्षीय लभमोहनीय छते' वीर्यातराय पखिं क्षीय यछ कुते' लभने' अशारे' अने' अविषयसक्तिवत् पखिं लभसाशयु ओ ज्ञानादिनी क्षानि तेहनी ओ अशाय छे' वती. ओहपुं अपवाद सेवपु' न कुछ. अत ओय तीर्थ'हरना तमा वेवलीनी. ह'पहुं स्वरप अयुअयुते' अने ओ अपवादहुं स्वरपपखिं अयुअयुती छिछिह' स'अशय विरोधाछ' विच्छुं छे ओ-वेवलीने'पखिं अपवाद कुछ. ते जिय्या लखिहुं. अने ओ वेवलीने' पखिं हारयुविशेषे ओहने अपवाद कुछ तो ह'अयिहुं ओ लब्ध ते सावयपखिं अशक्त्यादि हारयु' वेवली हरे' छय मतीने' पखिं दण्यलवय ते ह'अयु नहि. ह'त्यादि विच्छुं ते अ'अयुहनी परि तेहने' लखिहुं. ज्ञानादिकने' क्षाधिकत्वावे छेपहने' हरी लयानो अशाय ते वती. परलोकाहुं आराधन पखिं निश्चित छे तयो. यही वेवलीने' अपवाद सेवानी यद्योपखिं नही. वाञ्छित नमरे प्रति' शीघ्र लया व'ज्जते अंशुयाहके कुतो विद्यां हरथ. छमते नही. ते हेतुछ अभनछ अशक्ति विद्याय ह'रिया अने' यछे कु ते विद्याय' अयुआशुं निष्प' प्रादरे' अकिआ'ते वती. उत्सर्ग'थी अपवाद ते गलब'त ओ न्याय' अवत'पहुं ते ओ हरे' छम'अ

વાર્તાપિ । નહિ સમીહિતનગરં પ્રવિ શીઘ્રં જિગમિષુરુપ્રાન્તો વિગ્રામં કરોતિ, તેન જમામાવે વિગ્રામકરણં
શ્રમે ચ વિગ્રામાકરણં કેતુમય્યાપ્યહિતમેવ । તેનોત્સર્ગાદિપવાદો બહીયામિતિ ન્યાયઃ પ્રકૃતે છદ્મસ્યઃ
સંયતાપેક્ષ ણ્વ । તથાચૈતાવિ સત્તાપિ સ્થાનામિ મોહનીયાવામોગહેતુત્વેન છદ્મસ્યસંયતાનામેવ ભવન્તિ,
તેન છદ્મસ્યસંયતપરિહાનાય હેતવો ભવન્તોત્તિ ગાથાર્થઃ ॥ ૨ ॥

અથ સપ્તાનામપિ લિંગનાં સ્વરૂપં પ્રકૃતસુત્રેણાહ—

પંચમહાવ્યતિક્રમ—ત્રવાયળામોમરૂપસ્વાર્થં । સત્ત્વં સ્તુ સત્ત્વપિ મોહસત્તાવિનામૂઝં ॥૩॥

વ્યાખ્યા—પદ્ધતાં મહાવ્રતાનામતિક્રમાઃ પદ્ધમહાવ્રતાતિક્રમાસ્તે જાપવાદાદ્યાનામોગાદ્યેતી-
તરેતરદ્વન્દ્વેઃ કૃત્યેવંરૂપેણ રૂપં-સ્વરૂપં ચેપાં સપ્તાનાં સ્થાનાનાં તાવિ તથા વેપામ્ । અપિરિહ ક્વચદિતઃ
સત્ત્વચ્ચત્તે । સત્ત્વાનામપિ સ્થાનાનાં સત્ત્વં-વિદ્યમાનત્વં, મોહસત્તાવિનામૂઝં-મોહનીયસત્તાં વિનાં ન ભવતિ
સ્તેપિ મોહસત્તાવિનામૂઝં, સત્ત્વરૂપધારણે, મોહસત્તાવિનામૂઝમેવ, મોહનીયકર્મસત્તામન્તરેણ સપ્તાનામપિ
લિંગનાં મધ્યે ઇકમપિ લિંગં ન મયતીત્યર્થઃ । ન ચ ક્ષીણમોહછદ્મસ્યવીતરાગવ્યમિચારઃ શક્તીયઃ,
યતો લિંગનામપિ તત્રાભાવાત્ । નહિ લિંગાભાવે સામ્યસ્ય સત્ત્વં અસત્ત્વે વા વ્યમિચારો ભવિતુમર્હતિ,
'હેતુસત્ત્વે સાધ્યાસત્ત્વં વ્યમિચાર'હતિ વચનાત્ । તસ્માત્ ક્ષીણમોહસ્ય છદ્મસ્યત્વેઽપિ છદ્મસ્યત્વ-
જ્ઞાપકલિંગપ્રાદિત્વેન કેવલિવજ્ઞાપકલિંગસાદિત્વેન અન્તર્મુદ્ગત્ત્વાચિકેવલજ્ઞાનામિદુસત્ત્વેવ ચ કયચિ-
કેવલિત્વેન વિવક્ષણાદિત્વેન દર્શયિવ્યમાણત્વાદિતિ ગાથાર્થઃ ॥ ૩ ॥

અથાપ્રમત્સસંયતાનાં મહાવ્રતાતિક્રમપ્રતિપેવળા ભવતિ નવેતિ શક્ત્યામામાહ—

યતીને અપેક્ષીનેજ હિવે એ સાતે કથાનક મોહનીય અનાભોગ ચેતુકપણિ કરી હમરચને જ કુઈ. તે
વતી હમરચપણુ જાણવવાને લિંગ તે શાઈ. એ ગાથાને અર્થઃ ૨

હિવે સાતે લિંગુ રેવરૂપ મૂલધને કહે છે :—

આથાર્થઃ :—પાંચ મહાવ્રતાના આતિક્રમ અપવાદ અને અનાભોગરૂપ રૂપ છે એહતું એહવા સાતે
લિંગુ છતાપણુ મોહની સત્તાને અવિનાશીત જાણવું. ૩

ચુત્પર્થઃ :—પાંચ મહાવ્રતાના આતિક્રમ તે પાંચ મહાવ્રતાનાં રૂપણુ તે અપવાદ અને અનાભોગ એ
ધનરેતરકં સમસ છે એહવે રૂપે રૂપરૂપ એહતું એહવા સાતે સ્થાનક તેહતું. અપિરિહ કં ધંકાં વાહિરથી કોણ
તેહવે. એહીઈ, સાતે સ્થાનકતું કાલ તે વિવેચાનપણુ મોહની સત્તા વિના ન કુઈ. મોહની સત્તા વિના સર્વથા
ન કુઈ સત્ત્વ તે અવધારણુને અર્થ મોહને. મોહ સત્તા વિના ન કુઈજ. મોહનીય કર્મની સત્તા વિના સાતે લિંગ
મધ્યે એકે લિંગને કુઈ એ અર્થ. સીલુમોહને હમરચ વીતરાગ કાલસ શુભસ્થાન વર્તી તેહને વિલિ વ્યભિચાર
શકેવે નહી. એ શાકે લિંગને પણિ લિંગાં અજાણ છે. લિંગને અસાવે સાધ્ય હઈ (હો અથવા) શાવે ન હો.
વ્યભિચાર કુઈ નહી. હેતુ હઈઈ સામ્યની અસત્તા કુઈ તિવારે વ્યભિચાર દૂરણુ કુઈ એહવા વચનથી. તે
સાદિ કીણુ મોહને હમરચવંતપણિ પણિ હમરચપણુના લિંગરહિતપણિ કેવલીપણુને લિંગ સહિતપણિ
અંતર્મુદ્ગત્ત્વાનાર એ કેવલજ્ઞાન-તેહને અભિજ્ઞાપણિ કરી. કેલિહિ પ્રમારિ કેવલિપણિ વિવક્ષા કરી છે
વતી. એહતું આગલિંદિખાલીત્વે તે વતી. લિવિ વિવક્ષાઈ સીલુમોહને ઈકાં કેવલીપણુ કહું તે દૂરણુ નહીં એ

વિસંયાપાભોગેળં તેસિ પડિસેવળા સુસાહૂળં । સુતાપાપ્ય ચરણં શુદ્ધં ફરરા ડ વિવરીઝં ॥૧૮॥

વ્યાખ્યા—વિષયઃ—પ્રાણ્યાચરિતાદિકલક્ષણક્રિયાણાં ગોચરઃ પ્રાણ્યાદ્ય એવ, તદ્વિષયકોડનાભોગઃ—
અર્થં જીવ इत्येवंરૂપેણ જીવવિષયકવિજસાક્ષાત્કારમાયઃ, તેવં હેતુમૂતેન ‘તેસિ’ તિ । તેણાં પ્રાણ્યાતિ-
પાતાદીનાં પ્રતિષેવળા સુસાહૂનામપ્રમત્તસંચતાનાં સૂત્રાદ્યા પ્રવર્તેતેઽપિ इति સ્લેષઃ, મત્તવિ, પરં દ્રવ્યત્વં
એવ । તેન સૂત્રાદ્યા પ્રવર્તેતેન શુદ્ધં-નિરતિચારં ચરણં-ચારિત્રં મત્તવિ । ત્વાગમા—

‘જો જયમાણસ મને વિરાહના સુત્તવિહિસમમાસ । સા હોઈ ગિજ્જરફલ અન્નત્વવિસો-
હિતુત્તસ’ ॥ ૧ ॥ તિ ધોવનિ (૫૦ ૨૨૨), હરથા, તુ-સૂત્રાદ્યામુલ્કલ્પ્ય પ્રવર્તમાનાનાં-તુ
વિશિષ્ટકટકારિણામપીતિ મત્ત્યં, વિપરીતં-વિશુદ્ધં ચારિત્રં ન મત્તવીત્યર્થઃ । અત્ત એવ ‘વિશિષ્ટકટકસ્ય
કર્મલક્ષ્યં પ્રત્યકારણભાવ્ય જિનાદ્યા એવ કર્મલક્ષ્યં પ્રતિ કારણભાવિતિ મત્તવતીત્યુત્તર । યતેન વિનાપવાદં
મત્તવત્તવતો વિનાપવાદં ચ મૂઢી સમ્બલદષ્ટિઃ જીવોઽપિમિતિ સાક્ષાત્ જ્ઞાત્વા યો જીવધર્મત્ત કરોતિ તસ્ય
વિરૂપિપરિણાનો દુરે, નિશ્ચયતઃ સમ્બલત્તવમપિ ન સ્ત્યાત્, અતુકમ્પાયા અવાવેન સમ્બલત્તવલક્ષણાભાવાત્ ।
સમ્બલત્તવલક્ષણાનિ ચ શમાવીનિ યજ્ઞ મત્તવિતિ । ચતુઃકમ્—

“સમસંવેગાનિવેદાતુકમ્પારિત્તવલક્ષણેઃ । લક્ષણેઃ પદ્ધતિઃ સમ્બલ્ સમ્બલત્તવમુપલંકચતે” ॥૧॥

માટિ વિવક્ષાધીનમ શાસ્ત્રકારની પ્રવૃત્તિ છે. એટલાજ માટિ’ સાસળામાલે નાળં ધત્વાદિ અથમ પ્રમલ સમયથુ’
છે તે માટિ કિણ્કિ’ ક્ષીણુપદ્ધતે’ કેવલીની વિવક્ષાધી દ્વયસ્ય વિમ્બુ છે તે વિવક્ષાધીના દિ શાસ્ત્રકારના-
પ્રવૃત્તિઃ એ ન્યાયને અભ્યુપગમિ’ અભ્યુ. ૩

કિંવે અપ્રમત્તવતીને મહામત્તના દ્વયથુ’ એવતુ’ કુઈ કઈ ન કુઈ એ શંકા હપરી કહે છે :—

ગાથાશ્વઃ—વિષય ને પ્રાણ્યાતિપાતાદિક તેહને અનાભેએ કરી તેહની પ્રતિસેવના સુસાહુને પશ્ચિ
કુઈ પશ્ચિ સુસાદાર્થ પ્રવર્તનારને ચારિત્ર શુદ્ધ, અન્યથા તો વિપરીત.

સૂત્રાશ્વઃ—વિષય તે પ્રાણ્યાતિપાતાદિવિષય ને કિંવ તેહનો ગોચર એતલે પ્રાણ્યા આદિ દેહ તત્ત્વમધી
અનાભેશ ‘એ છન’ એકંથી રીતિ’ છન સંધી ને પોતાની સાક્ષત્ જ્ઞાનનો અભાવ તેણિ’ કારણ’ તે
પ્રાણ્યાતિપાતાદિકલ’ એવતુ’ સુસાહુ-અપ્રમત્ત સંધીને, સુસાદાર્થ પ્રવર્તેતે કુ’તે’પશ્ચિ એટલું આહિરથી લેવુ. કુઈ
પશ્ચિ દ્વયથી જ તે વતી સુસાદાર્થ પ્રવર્તેતે શુદ્ધ નિરતિચાર ચારિત્ર કુઈ ‘ને અપ્રમત્તના કરનારને સુવિધિ-
સંપૂર્ણને વિરાધના તે નિર્ભયરૂપે ફલની દેખારીજ અધ્યાત્મ વિશુદ્ધે મુક્ત થતીને’ વિશિષ્ટજ્ઞને કર્મલક્ષ્ય
પ્રતિ’ અકારણપણું, કિનારાને’ જ કર્મલક્ષ્ય પ્રતિ’ કારણપણું ભવવતી-વૃત્તિને વિષે કહ્યું. એતલે અપવાદ વિના
મત્તવતી અને અપરાધ વિના મુદ્ધસ્ય સમ્યક્ દ્રષ્ટિ એ છન એહલુ સાક્ષાત્ અણીને ને છનધત્ત કરે તેહને
વિરતિ પશ્ચિશ્વ તો વેગલે, નિશ્ચયથી સમ્યક્ત્વપશ્ચિ ન કુઈ, અતુકપાને અભાવે’ સમ્યક્ત્વના ધક્ષણનો
અભાવ વતી. સમકિતના લક્ષણ તે શમાદિ પાંચ છે. ‘જ્ઞા ૧, સંસારનો ભય ૨, સંસાર શ્રય ૩, દ્વા ૪,
આસ્તિકપણું ૫ એ રૂપ ને લક્ષણ પાંચ તેણિ’ સમ્યક્ પ્રકારે સમ્યક્ત્વ ઓલખાઈ’ એ એવ છે તદી રહક
ખીલ્લ’ : હકારસંધતમાત્રને’ સમ્યક્ત્વનો અભાવ થાએ તેહને’ પશ્ચિ’ નંદી ભિતરતે’ અથ છન વિરાધનાલુ’
પ્રશ્ન સિદ્ધપણું છે’ વતી. એહલુ’ મ યોદિ. પ્રવચને’ અભ્યુપગમિ’ સુપાશાપીપણું છે’ વતી. અજ્ઞાનને’
અધ્યક્ષપણું તેહની વિરાધનાનું અન્યથા કુઈ કુઈ નહીં. પ્રતિષેવળાને’ સંધીને’ અપ્રમત્તવપણું

‘नो जीवे वि णाणेइ अजीवे वि णाणेइ । जीवाजीवे अयंते क्व सो माहिइ
संजंनं’ । वि, इत्येव (पृ. १५७ गा: १२,) कन्था सर्वविरलुच्छेदः, निक्षिप्यां वज्रजीव-
विराघनात् । वजीवविषयकविरतिपरिणामासम्भवात्, सन्मये च देशविरलुच्छेदः, निक्षिप्तेऽपि ज-
जीवघाते वजीवविषयकविरतिपरिणामस्यानभावात् । तथा च सर्वेषामपि स्वव्यग्रहः । सर्वविरतिप्रतिपत्तौ
न किंचिद् बाधकं, तस्मादनुमानमपि जीवघातवज्जीवमिषयवत् । अतश्च प्रवर्तनाद्यां क्लृप्तसं-
दानात्मनामोक्षान्वाश्रयपरिहारेण जायमानं जीवघातालुभाभाप्यादि संयमपरिणामानपायेतु ।

यथागमः—

[illegible]

‘વજ્રેમિતિ પરિણામો સંપત્તીય વિદ્યુત્ત્વ વેરા । અવર્તો વિ ન મુચ્ચદ્ધ કિલિદુર્માનોડિવાતસ્સ ’
 ॥ ૧ ॥ (ઓષનિ ૦ પૃ. ૩૮) તથા ‘ ન ચ વસ્ત વત્તિમિત્તો વંજો મુદ્ધમા વિ હૈસિજો સમય ।
 અપવજ્જો ઉ પબોમેથ સચ્ચમાવેષ સો ચન્દા ’ ॥ ૨ ॥ તિ, ઓષનિ ૦ (પૃ. ૨૨૦.)
 સંયમપરિણામાનપાયદેતુલં હિ વર્જનામિપ્રાયોપાધિકમેવ, જીવવિરાધનાયા સંયમપરિણામાપગમહેતો
 જીવચાતપરિણામજન્યલક્ષણત્વ મિજસ્સરૂપસ વર્જનામિપ્રાયેણ પરિત્થાચનાત્ । અયં માથા-ચદ્ધર્મ-
 વિશિષ્ટં ચદ્ધ વસ્તુ મિજસ્સરૂપં જહાતિ સ વર્મસંત્રોપાધિરિતિ નિયમત્ । વર્જનામિપ્રાયવિશિષ્ટા હિ
 જીવવિરાધના જીવચાતપરિણામજન્ય-ત્વં સંયમનાકરેતું પરિત્થાચતિ, તેન સંયમપરિણામાનપાયદ્વારા
 વર્જનામિપ્રાયજન્યાં વિર્જરાં પ્રતિ જીવવિરાધનાયા અપિ પ્રતિવન્ધકામાયત્વેન કારણતાપિ । યદ્વાતમા-
 ‘ જા જયમાપ્સસ એવે વિરાદ્ધના મુત્તવિહિસમગ્ગસ્સ । સા હોદ્ધ મિચ્છરપક્કમ અવ્વત્થવિસોદ્ધિજુત્તસસ ’
 ॥ ૧ ॥ તિ, ઓષ ૦ (પૃ. ૨૨૨) અત્ર હિ ‘ મુત્તવિહિસમગ્ગસસ ’તિ કુત્તસવૈસાવદ્ધપ્રત્યાજ્ઞાનસ
 વર્જનામિપ્રાયજન્યાઃ સાધોરિત્યયઃ, તસ્ય જાત્વમાનાયા નિર્જેરાયાઃ જીવવિરાધના પ્રતિવન્ધિકા ન
 ચલતિ, જીવચાતપરિણામજન્યત્વામાયેન વર્જનામિપ્રાયોપાધ્યેષ્ટવા દુર્વંજતાત્ । જ્ઞેતે જીવવિરાધનાપિ
 વધિ નિર્જેરાં પ્રતિ કારણં જયેત્ તર્હિ તથામૂતાપિ વિરાધના વપઃસંયમાદિવદ્ મુપ્પત્તેષ્વ ભેદ્યક્તરી
 મૂયો નિર્જેરાદેતુલાદિતિ પરાશક્કાપિ પરાશ્ચા । સ્વરૂપતઃ કારણમૂલસ તથાવક્તું શક્યત્વાત્ । ન ચૈવં

નાહૈતુ એ જીવવિરાધના તેજે જીવચાતપરિણામજન્ય-ત્વ-વશ ને પેતાતુ સ્વરૂપ તેહને વર્જનાને અભિપ્રાયે
 ઇન્દ્રિયાથી તપસ્ય સાવ કહે છે-ને ધર્મ ઉચ્ચુદ્ધિ યુક્ત ને વસ્તુ પેતાતુ સ્વરૂપ કહિ તે ધર્મ તિહા ઉપાધિ ભક્ષિયે
 એહવા નિયમ છે વતી. વર્જનાને અભિપ્રાયે વિશિષ્ટ ને જીવવિરાધના જીવચાતને પરિણામે શાવાપણું
 ને કંચયનાશનું કારણ તે પ્રતિ આ છે. તે વતી સંયમ પરિણામને અણભવાપણિ વર્જનાને અભિપ્રાયે જન્ય
 ને નિર્જરા તે પ્રતિ જીવવિરાધનાને પ્રતિબંધકાભાવણે કરી કારણતાપણિ કુદ્ધ. ને ચાદિ આગમ છે-

‘ ને જપણના કરનાર સાકુને કુદ્ધ વિરાધના સુરાવિધિ પૂર્ણ ને નિર્જરાસ્વરૂપ કુદ્ધ અંધારા-
 વિમુદ્ધિ યુક્તને ’ એહનો અર્થ-કયું સર્વસાવલુત પ્રત્યાગ્માન નેહિ એહવા વર્જનાભિપ્રાયવત સાકુને
 એ અર્થ. તેહને શાલી ને નિર્જરા તેહને જીવવિરાધના તે પ્રતિબંધ ન કુદ્ધ. જીવચાત પરિણામિ
 જન્યપણુને અભાવે વર્જનાભિપ્રાય કપને ઉપાધિ તેહની અપેક્ષા કુદ્ધપણુથી. એતથે જીવવિરાધના
 એ નિર્જરા પ્રતિ એ કારણ છે તથે તેહથી એ વિરાધના તપસ્યમાદિકનીપરે ઘણીજ સલી. ઘણી
 નિર્જરાના હેતુપણાવતી એહવી પરાની આશંકા એ ટાલી । સ્વરૂપથી કારણપણુને તિમ કહેવાને સર્વજ્ઞ-
 પણુથી. પણિ જીવવિરાધના તિમ ન હોય. તે વિરાધનાને સંયમ પરિણામને ભવાને દારે સ્વરૂપથી
 નિર્જરાપ્રતિબંધકપણુ છે વતી. પ્રતિબંધક તે ભિન્નભિન્ન અર્થ અને અસમર્થ તિયતિથ બધું.
 તેવતી તે વિરાધનાને કારણપણુ તે પ્રતિબંધકને અણાવપણિજ. પ્રતિબંધકના અણાવને જહુપણુ તે
 પ્રતિબંધકને અણપણેજ કુદ્ધ. જય ન કહીઈ તો પ્રતિબંધકપણુને કારણતા ન કુદ્ધ.

‘ હિથે કિણ્ણે ‘ જા જયમાગસ્સેસ્યાદિ ’ ગાયાને વિષે વિરાધના તે અપવાદની લિખી છે. પણિ
 ભગવતીજ-પ્રાદિકને વિષે તો એહજ ગાયાની વિરાધના અપવાદપદની નથી લિખી. તથા એહજ વૃત્તિને
 વિષે પણિ અપવાદપદ નથી લખાવ્યો હવે જોગ ૦ તૃતીય પ્રકારે પૂર્ણાધિકારે એ ગાયા છે તે ભણિયું.
 સ્વભાવ તિણિ તે અર્થ વાંચ્યા કુરને પણિ તીસર્થા હીસે છે તે ભણિયું. એતથે અનાસોજન્ય અશક્ય

ओषविराधना तथा, तस्मात्(स्तु) संयमपरिणामाफामद्वारा स्वरूपतो निर्वैरावा प्रतिबन्धकत्वात् । प्रति-
बन्धकं च तथा अल्पसमर्थं च तथा तथा भवेत् । तेन तस्याः कारणत्वं प्रतिबन्धकभावत्वेनैव, प्रतिबन्ध-
काभावस्य च भूयस्त्वं प्रतिबन्धकभावस्यैवैव स्यात्, अन्यथा तदभावस्य कारणता न स्यात् । एतेन
छद्मस्यसंयतानां ननुचारमनुवातता केवलानां जलजीवविराधनावगुहात्तैव, ननुचाराऽविनाभावित्वेन
जलजीवविराधनां ज्ञात्वेव सचित्तजलननुचारस्वावगुहात्तत्वादिति श्रद्धा निरस्य । मन्दापि जलजीवविरा-
धनावगुहायाः सावचल्येन प्रसक्त्यावाचाः केवलिनोऽसम्भवात् । सम्भवे च ' केवललीलादि भावत् गो
हर्षं सावक्यति पत्रवेत्ता पक्षितेतिता इवह, जहावाह त्वाकाही आदि मयती 'ति अवचनोक्त्यं
केवलित्वरूपस्य हानिर्वक्तुम्यापसिद्धान्तः । ऊर्ध्वभाषणेन तु नियमादन्वत्तुषन्धिकवाचोदयत्वां सम्भ-
वत्स्यापि नाद्यात् त्वित्वरूपहानिम्, तथा जलजीवविराधनायां अवगुहावलेनोपादेयत्वापत्त्या हेतु-
त्वहन्त्या स्वरूपहानिरेव । हेतुत्वं च तस्याः सर्वसम्भवेन । किञ्च-परामिश्रेणपि वधि ननुचारा-
विनाभावित्वेन जलजीवविराधनापि ननुचारावगुहात्तत्त्वत्वे, तर्हि गजसुकुमारस्य शिरोऽभिर्भास्यमानं
मीनेमिनायेव सोमिलस्यनुवातं वक्तव्यं प्रसज्येत, प्रविभावस्थानाऽविनाभावित्वेन ज्ञात्वेन गजसुकुमारस्य
इमशालभूमी प्रतिमवावस्थानस्यानुवातत्वात् । एवं जमाशिरपि निजान्नाकारक एव भवेत् ; जमाशिर-
व्यतिकरं ज्ञात्वेव तीर्थकृतस्यच्छिन्नव्यकरणप्रवर्तनात् । किञ्चाऽऽस्त्रामन्वत्, प्रवर्तमानावगुहात्तत्वा-
द्वैषद्वय-ज्ञानाद्युपकरणपुस्तक-प्रतिमा-रजोद्वेषादीनां विनाभाषीनि चावन्ति विराधनात्वाभिनि चान्वि-
सर्वाण्यपि तीर्थकृतानुवातावलेव वक्तव्यानि स्युः, प्रावर्ततेषां तीर्थाऽविनाभावित्वेन ज्ञात्वेव तीर्थकृता

परिधारी अक्षरपदनि विराधना कुत्र पक्षि जेवलीने नवधा न कुठ् जेवली ज्ञापार्थं कहेदे' अक्षरपदनि
ननुचारनी आसा हेतो ने जेवली तेहि' अक्षरपदनी विराधनानी आसा दीपीव, नही छितरनी अपसम भाते
अक्षरपदनी विराधना आद्युनि अ समित्तवत् नही छितरवानी आसा दीपी पदी, जेवली आति पक्षि
रही. अने पक्षि' अक्षरपदविराधनानी आसा'ने सावर्तपक्षा भाते' तेकने' जेवलीने स'सवे' नही' पदी.
ने अक्षरपदविराधनानी आसा जेवलीने स'सवे' तो ' केवली ज्ञापेक्षा' . पक्षी' यादी जे सावत
हरी जेवली न सेवर्ध, नेहनु' मोले' तेहनु' भाषे' जेहनु' सिद्धांतव ने जेवलीतु' स्वयं' तेहनी क्षानि
भाषे, कहेनाते' पक्षि अपसिद्धात याह. छित्तन मोसवे' तो निपुणे' अन'वाद्युपनि क्षापनी केव'ने'
सम'हितना पक्षि नाकरी पैदाना स्वयं'नी पक्षि क्षानि कुठ्. तिस अक्षरपदविराधनाने' पक्षि ज्ञापती
छिपटपक्षु' भाते' जेवपक्षु'नी क्षानि' हरी स्वयं क्षानि'ने, जेवपक्षु' तो ते विराधनाने' सर्व' स'सवे' छे.

पदी इत्युक्ते कहे छे-परने' आधिप्राये' पक्षि ने ननुचारने' स'सवे' यादी' अवविराधना' पक्षि
ननुचारनी पक्षि' अनुवात ने कहेछे तो गजसुकुमारने' शिरोजिनतु' प्रभावत ने अनिधियापि' तोपिजने
अनुवातव कहेछे भाते'. प्रतिभाषणार्थं रहदेव' भाषे' हरीने' जेवलीने' गजसुकुमारने' स्वयं' स'सवे'
विषे' प्रतिभाषं रक्षिततु' अननुवातपक्षु'. पदी, धन ज्ञापती पक्षि जिनासामा आरक्षक' याह. अनधिनि
आतिरक्ष जेवलीने' तीर्थ'हरीने' ते क्षिप्त करवना प्रवर्त'नी, जेवतु' सर्व' रक्षे, यत्तया छित्तनपक्ष-
रा-स्वयं-स्वयं' रानादिनां छिपटपक्षु' ने प्रवर्त-प्रतिभा-रक्षेकरक्षदिके' तेकनां जिनासामा' नेवर्ध
विराधनानां स्थाने' ते सवधांजे तीर्थ'हरे' आदि' कहे' जेहनु' भाषे' तेकने' तीर्थ'नि' अन'नासावपि'
जेवलीने' अ तीर्थ'हरे' तीर्थ'नी अवर्तव' पक्षु'नी. तिके'पक्षि' अनुवातहने' आर'दि' हरीने' आतिरक्ष-
विनाकहेने' अनिवास्तुपक्षु'नी. ते आदि' विष' जिनेजिनतु' प्रभावत प्रतिभाषणनि स'सवे' भाषे'

તીર્થસ્થ પ્રવર્તિતત્વાત્, તથાપ્યનુકૂલતર્કપુરસ્કરેણ ધ્યતિરેકમ્પાવિગ્રહસાનિર્વાયિત્વાત્ । તસ્માદ્ યથા છિત્તોડનિપ્રવચ્છાનં પ્રતિભાવસ્યાનાવિનાભાવિત્વેન જાયમાનં જ્ઞાતમપિ ન અનુજ્ઞાવં, તથા નયુત્તારે જલ્ક્રીવવિરાધનાંડપિ નયુત્તારાવિનામાવિત્વેન જાયમાના કાદાચિત્કી જ્ઞાતાંડપિ ન અનુજ્ઞાતા, છદ્મ-સ્વસંયતાનાં નયુત્તારે જલ્ક્રીવવિરાધનાયા અનાયોગમ્પ્રત્યક્ષપરિહારાત્મકત્વેંડપિ તદનુજ્ઞાયાઃ સર્વેષામપિ શબ્દપરિહારાત્મકત્વાત્ । કિન્ન-જલ્ક્રીવવિરાધનાનુજ્ઞાંડપિ કિં સાક્ષાદવેશરૂપા સત કલ્પ્યતામિન્યસ્થિતા વા ? તાદ્યઃ, સંસારુર્જલ્ક્રીવવિરાધનાં કરોતુ, ત્વં કુરુ વેત્યાદિરૂપેણ કેવલિનો વાક્યયોગાસમ્ભ-વાત્ । અવાગમઃ—

“અરિહંતા મગવંતો અદિર્થં વ હિર્જં વ નષિ ર્હં કિન્નિ । વારિંતિ કારવેંતિ અ પિતુણ જળં દશા હત્વે” ॥૧॥ ધિ, અર્પેં (ગાં ૪૪૮). અત એવીજાં નિષ્ક્રિયાંડપિ વિજ્ઞાપ્યો મગવાન્—‘જહામુહ’-મિત્તેવોક્તાન્, ન પુનસ્ત્વં ગૃહાણેત્યાદિ । યતુ ક્રિયાકાલેડમ્પરિતો મગવાન્ અદેશમુલ્લેનાડમ્પ્રત્યક્ષાં દશાંતિ, તથાનુજ્ઞાયા કલ્પ્યત્વેન આપાયા નિરવસ્થાત્ । નાપિ દ્વિતીયા, કલ્પ્યતાલક્ષણસામિન્યસ્થાકસ્યૈવ અભાવેન તદ્વ્યક્ષિતાનુજ્ઞાયા અપ્યસમ્ભવાત્ । યઃ કલ્પ્યતાં વ નયુત્તારસ્તેષ્ઠકલ્પેતુત્તરેવૈવ સ્વાત્ । ર્હત્કલ્પં વ નયુત્તારસ્ય અવનાવિશિષ્ટસ્યૈવ પ્રવચને મણિતમ્ । તથાદિ—

‘અર્કં વરેં જળે પિતૃઢે સયમાસે જયં સપ । જયં મુંજંતોં સાંસતો પર્વં કર્મ્મં ન વંધઃ’ ॥૧॥
‘હિતિ, ર્હત્કલ્પં (ગાં ૧૫૬, ગાં ૮) કવના વ સામાન્યભોગિ રમનાગમનાદિક્રિયાણાં યુગમાત્રયા દૃષ્ટયા પૂરતો મૂર્ધનિરોક્ષણવિનૈવ સ્વાત્ । અવાગમઃ :-

અપ્યુ’ પશ્ચિ ન આપ્યુ’, તિથ નયુત્તારને વિષયં અલ્પજીવવિરાધના નયુત્તારને’ અવિનાભાવ સંપ પે આતી કંઠાસિંધુ-આતી અંજી પશ્ચિ ન આપી, અંજીવયતીને’ નહીં ભીરતા અલ્પજીવવિરાધનાને અનાભોગમિતિ અંજીવયપરિહારપશ્ચિ’ પશ્ચિ અલ્પજીવવિરાધનાની આવાનર્થ અર્થે’ સર્વપરિહારપશ્ચિવતી.

‘હિવે’ ધકાં નહીં ભીરતા અલ્પજીવવિરાધ’ અપ્રત્યક્ષપશ્ચિ’ છે, તથાપિ સેનાભાદિક નિશ્ચિત્તે એકલુ’ અનવચનપદે’ અલ્પજીવવિરાધને’ તેકની રક્ષાને’ અ અપ્રત્યક્ષપશ્ચિ’ તેકલ અનાભોગ અત્ર વિવક્ષિત છે તે વતી. કિંચિદિં એ સ્વલ્પે અથવા પદીઆરો કરી ભ-મત પ્રભાવ સંરીપુ’ અર્પપશ્ચિ’ સિંધુ’ છે તે અસંત અલ્પિતુ’. યલી જીવવિરાધનાની આવા પશ્ચિ ર્હુ’ સાક્ષાત્ આદેશપ છે, અથવા કલ્પ્યપશ્ચિ’ અલ્પાવી છે’, પ્રત્યક્ષપશ્ચિ’ તે નહીં. ‘તે સાધુ અલ્પજીવવિરાધના કર્ષે’, તુ’ કરિ’ ધત્વાદિયે’ કેવલાને’ આવાના કિંચિ અસંસવધી. ‘એ આદિ’ આગમ-અરિહંત અગવંત અલિત અથવા કિત નહીં ધકાં કાષ વારિ’ અથવા કરાવે’ કરતે’ અલ્પથી પ્રહાને’ એતલાઅ આદિ’ દીક્ષા સેવા વાગતઈ’ પશ્ચિ રીનચે અગવંત ‘યથામુખ’ અગમ કરેસો કુચ્ચ, પશ્ચિ’ તુ’ મહી ધમ નહીં. અર્થે’ એ કિંવાસે આર્થો અગવંત અલિત મુખે’ પશ્ચિ આવા દિધ છે, નિહાં આવાને’ કલ્પવંતપશ્ચિ’ આવાનું નિરવચનપશ્ચિ’ વતી.

ખીને પશ્ચિ’ નહીં. કલ્પવંતપશ્ચિ’ અલિત્વ’અર્થે’ અ અલાવે તે કલ્પવંતપશ્ચિ’ અલ્પાવી ને અનુવા તેકનાઅ અસંસવધી. એ આદિ’ કલ્પવાપશ્ચિ’ તે નયુત્તારને’ ધપ્તકલ્પને’ હેતુપશ્ચિ’ અ કુર્ષ. ધપ્તકલ્પ તે નયુત્તારને’ વતનાવિશિષ્ટને’ અ પ્રવચનને’ વિષે’ કહ્યું છે. તે કિંચ ‘અપશ્ચિ’ આદે અપશ્ચિ’ છેલો ર્હં અપશ્ચિ’ અપ્તે અપશ્ચિ’ સર્વ અપશ્ચિ’ અપતે અપશ્ચિ’ બોલતાં પાપકર્મ ન

‘પુરજો જુગમાયાદ પેદમાણો મહિં ચરે । વચ્ચેતો ધીઅહરિઆઈ પાળે અ દગમટિયં’ ॥૧॥
તિ, દરવૈં (પૂઠ ૧૬૩ ગાં ૩) ફલેં જેહ પાપકર્મવન્નામાબલકલ્પમિટ્ટમેવ । તેન યતનાવિશિષ્ટસ
ગમનક્રિયાવિશેષસ ન્હુતારસ કલ્પવાવગમો મવતિ, પરં સામાન્યતો ચ્ચોઠા યતના ન્હુતારે ગમન-
વિશેષે ન સમ્યવતિ, જહાચ્છાદિતત્ત્વેન સમ્યગ્મૂલિનિરીક્ષણકલ્પનાવૈરસમ્મત્વાત્ । તેન ધત્રકં પાદં બહે
કલ્પા એકં ચ પાદમાકાણે કુલ્લેલાવિશિષ્ટેપો યતનામાવિકુલ્પાવસાવલ્લ્યાઃ । ઈયં ચ યતનાક્રમાશ્ચકલ્પ-
નિટ્ટફલ્લેશુરયતનાવિશિષ્ટો નયતારોડ્યકલ્પ્ય એવ । ચદમમાઃ—

‘અજયં ચરમાણો અ પાળમૂલાઈં હિંસદ્ । અંબદ્ પાવયં કમ્યં તં સે રોહ કલ્હયં ફલં’ ॥૧॥
તિ દરવૈં (પૂઠ ૧૫૬) ઈયં ચાચતનાસન્વર્જીવવિરાયતૈવ ન્હુતારોડ્યનિટ્ટફલ્લેશુત્ત્વેનાકલ્પો
મળિતા । કમ્યં તદ્દિં અર્જીવવિરાયતાવિશિષ્ટો ન્હુતારો કેમલિનાડુજોત્ત્વે દિપિં ન્હુતું યોતું બા કલ્પમિતિ ।
ન ચ યતનયા વદીસુચરતઃ સાધોરનામોગજન્મજ્ઞાનકવપરિહારેણ ચા અર્જીવવિરાયના સાટુક્ષ્ણતેલુલ્પલે
દિપિં વાચ્યમ્, અશ્વપપરિહારવિરાયનાયામનુજાયા અતપેક્ષણાત્ નિષ્ફલત્વાચ, ક્ષાતેડિપિં પ્રાચક્ષિત્વાનુપ-
પતિપ્રસક્તેઽસિત્તત્ત્વવા કલ્પત્વાદિપિં પર્યાલોક્યમ્ । ઈયં વત્ર કાષિં શુદ્ધાવિટ્ટફલોપદર્શનોપદેશન કલ્પત્ત-
મકલ્પત્ત્વં ચ ચોક્કં, તત્ર કલ્પત્ત્વાકલ્પત્ત્વવાચકફલ્લ્યાખ્યાં સાક્ષાદૈવોક્તમવસાવલ્લ્યાઃ । યથા— ‘અસ
ચક્ષિઆ સિચ્ચા ઈયાં પાવં બહે કિચ્ચા ઈયાં પાવં ચહે કિચ્ચા ઈયં ચક્ષિઆ વચ બ્દં કરપતિ સચ્ચજો

પાવિધં’ અથવા તો સામાન્ય અનનામનનાદિપ્રમાણ’ વિધિં યુગચાનદિપિં આગલિં ભુવિં નિરીક્ષણાદિં
અ કુષં. ‘આગલિં યુગચાન’ ભેતો યુવિધી પ્રતિં ચાલિં, વર્ણતો ધીઅ હરિઆ પ્રતિં વલી પ્રાણ
હા યુવિધી પ્રતિં’ હા તો છંદાં પાપકર્મપદ્ધતિપદ્ધતિ પદ્ધતિ. તેણિં ચત્ત્વાયુકલ્પ અનનામિયાવિશેષે એ
ન્હુતાર તેણિં કલ્પપણ્ણનો શાન કુષં પણિં સામાન્યયા યતના તે ન્હુતારસ એ ગમનક્રિયા
વિદ્યાં ન સ ભવયં. અલ્પ’ અનનામિયાવિધિં વલી રીતિં ભુવિં નિરીક્ષણ તથા અલ્પ’ નિરીક્ષણ
અસંભવયા. તેણિં ‘એક પાદ અલ્પ’ એકપાદ આગલિં કરી’ એહવા વિશેષયતના હરેશોને ભણ્ણે, એહવી
યતના હરિયાને અસંકલ્પિં અનિહતે હલનો જેહ અયતનાયુકલ્પ ન્હુતાર પણિં અલ્પ’ એ પ્રતિં અપાય—

‘અલ્પપણ્ણ’ ચાસતો પ્રાણ-સત્ત્વને હણિં નાલિધં પાપકર્મ’ હા તે તેહને કુષ કુષ
હા’ ધમ અયતનામ’ યાપની એ છપવિરાયના તેણિં અ ન્હુતાર પણિં અનિહત-સેટુપણિં અલ્પ
હલી, કિમ તદ્દિ અલ્પવિરાયનાયુકલ્પ ન્હુતાર એલીધં હલી ધમ એવાને અથવા સંભવવાને યુકલ્પ
યતનામ’ નદી ભીતિનાં સાધુને’ અનાભેલે’ અન્ય અલ્પ’ પરિહાર’ એ અલ્પવિરાયના તે કહી એહ
હલી ધં કિ એહલ્પ’ ન કહલ્પ. અલ્પપરિહારવિરાયનાને’ વિષે આવાનું અપેક્ષુ’ છે નહિં વતી, નિષ્પણ્ણ
વતી પણિં અને’ તે વિરાયના ભણ્ણે કુલે પ્રાચક્ષિત્વની અલ્પલેવાની પ્રસક્તિ યા, ભેલયં વતી.

વલી જિનનામ’ કીલાપણ્ણી એહલ્પ વિચારતું. ધમ જિહાં કિહાં પણિં કુલ્પ અને’ અનિહત-સે
દેખાપાનોને ઉપદેશે’ કલ્પપણ્ણ અને’ અલ્પપણ્ણ નથી કહ્ણે વિદ્યા કલ્પપણ્ણ અને’ અલ્પપણ્ણ તેહને’ વાચક
શબ્દ’ અ સાક્ષાત્ કહિલ્પ’ અણિહત. ‘કિમ એહલ્પ’ કરી સમ્પ’ એ એક ધમ ભવે’ એક ધમ આગારો મયે’ ધમ
અલ્પ’ સર્વત્ર કોય સહિત ગોભન ગોવરીધ’ અર્ધ’ પાણ’ વલુ, છંદાં સિદ્ધાચાર્યાનિં કલ્પપણ્ણ’ અલ્પ’
એણિં શબ્દે સાક્ષાત્ અ હલી. તે ન્હુતારને’ કલ્પત્ત્વા અ હલ્પ. તેણિં ન્હુતારને’ પણિં કહી એ
યતનાને યુકલ્પને’ અલ્પપણ્ણ કલ્પ એ સિદ્ધાચાર્યાને’ એહલ્પ તેહનો વાચક એ શબ્દ તેણિં
કહી અણ્ણી. પણિં સર્વત્ર વચ્ચાવચ્ચનિષ્ણુને’ ઉપદેશે, પણિં કિહાં આદેશે નહિં.

સર્વતા સક્ષાતં જોયળં મિકલાયરિયાદ ગંતું પદિળિઅત્તદંતિ પર્વુપાકરમે । અત્ર મિક્ષાતર્વાયાઃ કસ્યતા
'કપદ'તિ શબ્દને સાક્ષાદેવોક્ત । સા ચ ન્નુત્તારસ કસ્યતયૈવ યતિ । તેન ન્નુત્તારસાનુક્યતનાવિ-
શિષ્ટસ્યૈવ કસ્યતા કલ્પમિક્ષાતર્વાઽપ્પાદ્યપ્રકામિવાકરણ્વેનોક્ત અવસાતન્ના, પરં સર્વત્રાપિ વસ્તુ-
રૂપનિરૂપણોપદેયેન, ન પુનઃ કાવ્યાદેયેનાઽપિ । અર્થે માવા-જિનોપદેયો દિ સ્મર્યદશાં વસ્તુસ્વરૂપરિ-
જ્ઞાનાર્થમેવ યતિ । તત્ર વસ્તુનઃ સ્વરૂપં હેયત્વોપાદેયત્વજ્ઞેયત્વમેવૈન ત્રિધા । તેન કિચ્છિદ્ વસ્તુ જીવજાતાધા-
ત્વમ્ભૂતં હૈયં, દુર્ગતિદેહતુલ્યાત્, કિચ્છિન્ન જીવરક્ષાદિ સંવરરૂપગ્રુપાદેયં, મુગતિદેહતુલ્યાત્, કિચ્છિન્ન
સ્ત્રોતરકાદિકં જ્ઞેયમેવ, અમ્પલ્પમાવિકલ્પત્વાત્ । યતુ જ્ઞાતં સર્વમપિ વસ્તુ મુગતિદેહસૂત્રાત્ર 'સવિશેષણે,
દ્વિત્યાદિન્યાયેન જ્ઞાનસ્યૈવ પ્રાપ્ત્યન્વે, ત્વોપાદેયાન્તર્મૂતમવસાતવ્યમ્ । ધર્મં ચ કિચ્છિદ્કમેવ વસ્તુ વિશેષણાઃ
રૂપેશ્વર્યા ત્રિપ્રકારમપિ યતિ । યથા દૈન્ય ગમનક્રિયા જીવજાતાદિદેહતુલેનાયતનાવિશિષ્ટા સાધૂતાં હૈયેવ,
હૈયત્વેન વાકસ્ત્વૈવ । તથા સૈવ ક્રિયા જીવરક્ષાદિદેહતુલેન યતનાવિશિષ્ટા સાધૂતામુપાદેયા, અપાદેયત્વેન
ચ કલ્પતા । યતનાયતનાવિશેષણરહિતા નુ ન હૈયા નાટ્યુપાદેયા, કિન્તુ જ્ઞેયૈવ । ધર્મં ધાર્મિકાનુશ્ચાનમાત્રે
વલ્લભે 'સવિશેષણે વિધિનિષેધો વિશેષણમુપસંક્રાન્તસો વિશેષવાચકે સતીતિ'ન્યાયાત્ વિધિનિષેધ-
મુક્તેન યતનાયતનાવિષ્ણક, એ જિનોપદેયઃ સમ્પન્નઃ । તથા ચ જીવરક્ષાર્થં યતનોપાદેયત્વેન કલ્પ્યા,
અયતના ચ જીવજાતાદેહતુલેન હૈયત્વેનાકસ્યત્વેવં વિધિનિષેયમુક્તેન વસ્તુસ્વરૂપાવબોધો જિનોપદેયો
યન્તવ્યઃ ।' ધર્મં હૃદયસંસંચતાનાં જ્ઞાનાયર્થમપ્પાદ્યપદ્યવિશેષણેઽપિ અનાવિસિદ્ધકસ્યત્વાકસ્યત્વાદિ-

એ જરમાથે કહે છે-જિનોપદેય તે સમગ્રહિતિ'ન વસ્તુસ્વરૂપ પરિચાનને' અથે' હૃદયઃ
તિહાં વસ્તુનું સ્વરૂપને' હૈયપદ્યુ' ઉપાદેયપદ્યુ' અને' હૈયપદ્યુ' એ વિધિ પ્રકારે. તેણિ' કાઠ એક પુરુષ
અવધારાદિ' આશ્રયરૂપ હૈય-અઽયા યોગ્ય દુર્ગતિદેહતુપદ્યુયા, કાઠ એક અવરક્ષાદિક સંવરરૂપ તે આદર્યુ
યોગ્ય, સુગતિના હેતુપદ્યુયા. કાઠ એક વલી રમળ-નરકાદિક અભુવા યોગ્ય જ મિલુ સ્વભાવરહિતપદ્યુયા.
જે પદ્યિ' અંધુ' સર્વ વસ્તુ તે સુગતિનું કારણ. તિહાં સવિશેષણ પ્રવાદિ ન્યાય કહિયે-તેણિ' યાને
જ પ્રધાનપદ્યુ' તે જાન તે ઉપાદેયમથેજ અઽન્તું અધિપુ'. એમ કાઠ એક વસ્તુ વિશેષણાદિકેસી
અપેક્ષાપદ્યુ' વિધિ પ્રકારે' પદ્યિ' વાઠ'.

જિમ એકજ ગમનક્રિયા અવધારાદિકારણપદ્યિ' અયતનાયતના હૃતી સાધુને' હાંડીએ અને
હૈયપદ્યિ' અકલ્પમજ, વલી તેહજ દિયા અવરક્ષાદિ હેતુપદ્યિ' અવધુઠ' અત્ર સાધુને ઉપાદેય અને
આદરતાપદ્યિ' કરી કહાય. અવધુઠ' અનાથ' અભવણુ એ વિશેષણ રહિત તે ન હાંડવા યોગ્ય, આદરવા
યોગ્ય પદ્યિ' નહીં, તે સ્તું! અભુવા યોગ્ય જ. એમ ધાર્મિકઅતુષ્ઠાન માત્ર કહેવે, વિશેષણ તે
શુભધર્મ તે સહિત વિશેષ્ય વતે' વિધિ અને નિષેધ હૃદય તે વિશેષણ પ્રતિ' ઉપસંક્રમે' ને વિશેષ્ય
એ શુભ રહેતે' વિશે' બાધ હૃદય તે એ ન્યાયમી વિધિનુજિ' અને નિષેધનુજિ' અવધુઠ' અવધુઠ'
સંજ્ઞાપીજ જિનોપદેય કુઝા.

તથા એ ન્યાયે' અથે' જ હેમસરીઈ યોગ્ય તૃતીય પ્રકારને' વિશે' નિદ્રામત્તમાસુપા-
દીતેત્વાદૈ અપત્તવાર્થે આશાપદ્યિ' નિદ્રાને' વિશે' નહીં, તે તે રાગપ્રાપ્ત છે' વતી. ધમ ક્ષિપ્ત-
છે', અને' કિલેકંઈ એ ન્યાયને' વિશેષ્યના વ્યર્થપદ્યુયા ન્યાયને' હૈયણ દીધું છે'. તેણિ' યોગ્ય કુ-
પાથી દીસતી નથી તે અધિપુ'. અને એ ન્યાય તે ન્યાયશાસ્ત્રને' વિષય પ્રસિદ્ધ છે. તે એ

लक्षणवस्तुस्वरूपावयवको जिनोपदेशो भवति । यथा साध्या वपसर्गकर्तारमधिकृत्य 'पर्वितियववरोपणां कृपिज' इति निशीथचूर्णोपवर्त, न पुनः स हन्तव्य इति विधियुक्तेन जिनोपदेशो भवति, 'सन्वे पाणा सन्वे भूयाः सन्वे जीवा सन्वे सत्ता न हंतव्या' इत्याद्यागमेन सह विरोधः स्यात्, स च सर्ववर्णप्रतितागमे न सम्भवति । यदाह श्रीदेवचन्द्रपुरिः—

‘हितोपदेशात् सकलजलप्लवे-शुभुसुसत्तापुपरिमहाच्च । पूर्वापरार्थेष्वविरोधसिद्धे-स्त्वदागमा एव सतो प्रमाण’ ॥ १ ॥ मिति श्रीमहावीरद्वित्रिशिंकायाम् (श्लो० ११) यत्तु दशाभूतकन्धचूर्णौ “अवज्जवायं पडिह्वस्सज्ज” इति मणितं, तदाचार्यशिष्याणां परवादिनिराकरणे सामर्थ्यं दक्षितम्, यथा—‘मिच्छादिद्विदुसु पडिह्वस्सु सम्मत्तं थिरं होह’ इति श्रीसुवज्जचूर्णौ मणितम् । अत एव ‘साहण केह्वाण य पडिणीं तह अवणवायं च । जिणपचयणस्स अहिंसां सुवत्थामेण कारेह्’ ॥ इति उपदे० (श्लो० २४२) अत्र ‘सर्ववर्णेने’ इति स्वप्राणव्यपरोपणं यावदित्येव मणितं, न पुनर्जिनप्रवचनादित्युक्तं हन्तव्य इति । जैनानां वचानामाया वक्तुमज्जनुचितत्वात् । यद्यपि सर्ववर्णेन निवारणे पञ्चेन्द्रियव्यापत्वं कादाचित्कं भवत्यपि, तथापि स व्यापादनीयो व्यापाद्यतां चेलाविरूपेण मनोव्यापारवानपि कैवली न भवति, तथाभूतस्यापि मनोव्यापारस्य सावधत्वेन प्रत्याख्यातत्वात् । न चापवादिकस्तथाव्यापारा सावधो न अविष्यतीति सङ्कनीयं, यतोऽपचांसप्रतिषेधेण च संयतोऽपि प्रसक्त्यैव भवति, कर्म वाह

न्ययसु अत्र ते अपूर्व-भाष्य-अपवादी यदुक्तं अक्षुपी. एव अत्रस्थानि अर्थं यतना ते उप-देशपक्षे कल्पे, अक्षुष्या ते उपधातना केव ते अक्षुष्याने देवपक्षावती अक्षुष्यपक्षा, अक्षुपी रीति विधि-निषेधद्वारा वस्तुस्थितये अवलोक्य जिनोपदेशे मानये. एव उपस्थितये जानादिके अदि अपवादं सेवते पक्षे अनादिसिद्ध-कल्पे अने अक्षुष्यपक्षावती के वस्तुस्थितये तेहना अक्षुष्यावती जिनोपदेशे कृते.

‘जिभ साध्याने’ उपसर्ग करारने उदेशी यजेद्विपती अपरोपक्षा कल्पे ‘जेह्वु’ निशीथ-पक्षे कल्पे. छ. पक्षे ते कक्षिषो एव विधिष्वपि जिनोपदेशे न कृते. ‘सर्वप्राण सर्वज्ञा सर्व-ज्ञा सर्वसत्त्व न हृष्या’ एव आगमसाधि निशेष कृते. ते ते सर्वज्ञावित्त्यागमने निषे-न कृते ‘हिता उपदेशी, सर्वज्ञा कल्प्याथी, मुक्ति वाचता के साधु तेहि पतिभसाथी, पू. अपर अर्थने निषे अविशेषनी सिद्धिथी ताकरा अगम तेहव सत्युत्तरे’ प्रमाण.

वे इत्याशुतरकथनी वृत्तिनि विषे ‘अवधुवादिने’ कक्षि ‘जेह्वु’ कल्पे ते आचार्यना शिष्यने परवादनिशारेणने विषे सामर्थ्य हेमाशु ‘जिभ सिध्याती हवे केवर्त समकल्प स्थिरपक्ष’ जेह्वु संयुक्तगद्युते कल्पे छ. जेतलाव वती ‘साधुने जेतलो प्रत्यनीक तथा अवधुवादी के जिभप्रवचनो अहित तेहने सर्वप्रकारे वार्’ एव सर्वजने-स्वप्राण अर्हि तिस्तास अक्षु कल्पे, पक्षि जिभप्रवचनो अहित कर्ता हृष्यो जेह्वु न कल्पे. जैनने तेहनी भाषा योवधाने अधुनापक्षाथी.

अत्र जे सर्वजने वारते यजेद्विपती हिसुव विवारेके वाध पक्षि ताहे ते हृष्यो तेह्वु कल्पे ते जेव अक्षुष्यादिपक्षे मनना व्यापारवत पक्षि केवली न कृते. तेहवा जे मनना व्यापारने सावधपक्षि प्रत्याभवातपक्षाथी. अपवादकल्पे तेहवा व्यापार ते सपक्ष नही कृते, जेह्वु न सक्षु. जे मादि अपवाद सेवतु संप्रतिमाहि पक्षि प्रमादीने कृते. किच तो सर्वदेह निवर्ण अभ्रमा-

સર્વોત્કૃષ્ટનિવશાપ્રસન્નસ્ય કેવલિનોઽપીતિ । ચુકિન્તુ પ્રાગુત્તૈવ । પરં પઞ્ચેન્દ્રિયવ્યાપાદનમયેન યદિ સતિ સામર્થ્યે પ્રવચનહિતં ન નિવારયતિ, તર્હિ સંસારવૃત્તિહંત્રમોષિતા ચેત્સાદિ શ્રીકાલિકાપાદ્ય-કથાદૌ ભળિતમ્ । અદિતનિવારણે ચ ક્રિયમાણે કદાચિત્ પઞ્ચેન્દ્રિયવ્યાપતૌ પ્રાવશ્ચિત્તપ્રતિપક્ષ્યા આશયસ્ય શુદ્ધતાત્ મિનાશ્ચારાયકઃ સુઘ્રમ્બોધિચ્છેલાગિરુપેન વસ્તુસ્વરૂપાવબોધકો જિનોપદેશો અવતીતિ તાત્પર્યમ્ । યથા જિનોપદેશેન વસ્તુસ્વરૂપમવગમ્ય સ્વત એવ યથૌક્તિયેન પ્રવૃત્તિનિવૃત્તિમ્યાં જિનાશ્ચારાયકો ભવતિ, જિનોપદેશેનૈવ કલ્પકલાકલ્પકત્વે અવગમ્ય તથાપ્રવર્તનાશ્રિવર્તનાશ્ચ । કદાગમા—

‘ જ્વણં પુણ તં (તે) દિંતિ જેણ વરિપણ કિત્તિભિલ્લાણં । દેવાણંહિ હુંતિ પહ્ન કિમંણ પુણ અણુઅમિત્તાણં ? ॥ ’ તિ સપ્પે (પ્રાં ૪૪૫). યથાં ચ સતિ ન્નુત્તારાદૌ જલ્પજીવાદૌ ચિરાધનાહુ-જ્ઞાણાં કેવલિનો અળનં હૈકિક્ક-લોકોત્તરમાગ્ગસિલ્લકેવલકલ્પદાનમેવ । ન ચ ન્નુત્તારસ્ય કારણત્વેન જલ્પ-જીવચિરાધનાધ્યાપવતિકીર્તિ જિનોપદેશો અવિણ્યતીતિ શ્લુકીયમ્, અચિત્તજલ્પનુત્તારસામાધાપસ્ય તસ્મા ન્નુત્તારે કારણત્વાભાવાત્, તસ્માત્ ન્નુત્તારસ્ય કારણં ન જલ્પજીવચિરાધના, કિન્તુ પાદવિક્રિયૈવૈતિ સર્વાણુમવપ્રસિદ્ધમ્ ‘ ફાં પાલં જલે કિલ્લે ’ સ્વાધ્યાગમોક્તં ચ । યદેન જલં વસાગલિતમેવ યૈયં નાગ-લિવમણુપરિશ્વતા કેવલિના જલ્પજીવચિરાધના સચિત્તજલ્પાનં ચોપદિદં અવિણ્યતીતિ શ્લુકાપિ પરાસાં । ‘ સચિલ્લેયેણે વિધિનિધેયૌ વિશેષણુપપસકકામત્ ’ इतिन्यायवलेन जलमलनमेवोपदिष्टं, तच्च ब्रह्मजीव-

તેવલીને’ પશ્ચિ, હુકિત્તે તો પૂર્વ’ કલીજ છે. ચાનાદિકાનિદો ભવ નથી કલ્પાદિક. પશ્ચિ પશ્ચેન્દ્રિય વ્યાપરિને ભયે’ જી છતાં સમયકાંઈ પ્રવચનનું અહિત ન નિવારે’ તથા સંસારની વૃદ્ધિ અને’ દુર્લભ-મોષિપણું કલ્પાદિક શ્રીકલિકામાર્ગકથાદિકને વિશે’ કહિલું છે. અહિત નિવારણા કરતે’ કિવારેકે’ પ’મે ક્રિયની દિશા થાતે’ પ્રાવશ્ચિત્ પડિવળવે’ આશયના શુદ્ધપણથી જિનાશાને આરાધક અને સુલભ-મોષિ કલ્પાદિકેય વસ્તુસ્વરૂપના અવબોધક જિનોપદેશ કુર્ષે એ’ પરમાર્થ. ધર્મ જિનોપદેશ વસ્તુનું સ્વરૂપ અણીને’ પે તાથીજ કથાહિતિત પશ્ચિ અહિત નિવૃત્તિ કરી જિનાશાને આરાધક કુર્ષે. જિનને’ ઉપદેશેજ કલ્પપણું અને અકલ્પપણું અણીને’ તિમાજ પ્રવર્તનથી અને નિવર્તનથી. તે ચાટે’ આગમ-‘ ઉપદેશ તે દિદં નેલિ અરિષ્ઠ કીર્તિના સ્થાનક એ કેવ તેહનો પશ્ચિ કુર્ષે અણુ, તથા અણુજ થાનનો પ્રભુ ચાઈ તિહાં સ્થુ’ કહિયું’ ? ઈજ છતે નદી જીવરતા અણુજની વિશયનાની અણુવાનું તેવલીને’ કહિયું તે લોકિકે અને લોકોત્તરમાર્ગે’ પ્રસિદ્ધ તેવલ કલ્પકલ્પનજ.

નુત્તારને’ કારણપણે’ અણુજવિરાધના તે અપવાદ સંબંધિની એહવે જિનોપદેશ કુર્ષે’ એહવું શ’કયું નહીં. અચિત્તજલ્પ નુત્તારની અણાવની પ્રાપ્તિ કરી (અ) તે વિરાધનાને’ નુત્તારને’ વિષય’ કારણપણના અણાવથી. તે ચાટે’ નુત્તારનું કારણ અણુજની વિરાધના નહીં, તો સ્થુ’ ? પાદાદિ-ક્રિયાજ, એહવું સર્વને’ અણુજવસિક્ક છે. ‘ એક પાદ અણને’ વિશે’ કલ્પાદિ આગમોક્તપણું છે. એવકર્ષે’ અજ વસાગલિતજ પીયું ન અણુજસ્થુ’ કલ્પાદિ ઉપદેશ કેતે’ તેવલિકે’ અણુજવિરાધના અને’ સચિત્ત અણવાન તે ઉપદેસ્યું’ કુર્ષે એહવી શકીએ યાથી. ‘ નિધિનિધેય તે વિશેષણુસહિત વિશાભ્ય હવે’ કુર્ષે’ વિશેષણુ અતિ નિધિનિધેય તે સ’કયે’ એ ન્ન.યને’ ભયે’ અણમલન’ ઉપદેસ્યું. તે તો ત્રસજીવની રક્ષાને અર્થે અણુજાજ. વચે’ ગલિત અણ પીધે’ ત્રસજીવની રક્ષા હુધ એ સર્વ સમગતજ છે. થલી નદી ઉવરવા’ અણુજવિરાધના તે તેવલીકે’ ભાષી એહવે. કલ્પાદો પ્રથમ પૂછયો—

शान्तवीतरागस्याऽपि भद् आसमञ्जस्यं तत्कस्य वक्तव्याहमिति सम्मग् पर्यालोच्य वक्तव्यम् । ननु सो ! नहि वयं जोषघातार्थं केवलिना साक्षादनुवातमिति ब्रूमः, येन उक्तोपायकाशः स्यात्, किन्तु विहारादिकमनुमानतां वदविनाभावेन जायमानमनुवातमित्युच्यते, तच्च संयतानां परस्परं सम्मतमिति वक्तव्ये न किञ्चिद् वाधकमिति चेन्मैत्रेयं, गबसुकुमारादिन्यतिक्रोधातिप्रसङ्गलक्षणस्य वाधकस्य विषय-मानत्वात् । किञ्च-तथामृताऽऽयुक्ता किं केवलित्वसाक्षात्ता अत्र विजमत्सा वा विकल्पिता ? । आद्ये, साक्षादनुवाया मत्स्ये किं शृङ्गं निर्गच्छति ? सैव साक्षादनुक्तेव । द्वितीये, निजमतिकल्पनं स्वहृद्येवा-वधार्य, न पुनर्मार्गस्य कस्यापि श्राव्यं, केवलिनाऽपि अभावितस्य श्रावणे केवल्यपेक्षया भवतो दक्षत्वं मादृशेन सोढुं च शक्यते । तस्मात् निजमतिकल्पनमनल्पपापहेतुः सम्पन्मृतामुपेक्षणीयमेवेति भावः । एतेन 'एषं पात्रं जले किञ्चे' त्वादिरूपेण ननुत्तारे जलजीवविराचना यतनया कर्तव्येति जिनो-पदेशो भविष्यतीति मुन्यासङ्गाऽपि परास्ता । अन्तर्वरोक्तविकल्पद्वयसात्त्विक्यतारात् यतनाविराघनयोः परस्परं विरोधाच्च । यतनाया जीवरक्षाहेतुत्वेन जीवघातहेतुत्वाभावात् । नहि उपायशतैरपि शर्करा लवणस्यभावं भजते, न वा जलविशिष्टो बह्निर्दहनक्रियाकारणसमर्थो भवतीति वक्तुं शक्यते । अन्वया-द्वयविविधद्वन्द्वविनासमयेन गच्छादिप्रमाणैर्नपूर्वकगोचरोऽपि यतनया कृतो निनाशयेति वक्तव्यं प्रत्ययेत । [तथावाऽऽमर्युद्धोषणमुच्छिन्नमेव स्यात्] तस्माज्जीवविराघना नियमादप्यतनान्नैव । अयतना-वान्ततो जीवघातवदनामोगज्ज्वाशक्त्यपरिहारेणैव, जीवरक्षा च यतनाज्ज्यैवेति विधयोऽजायिसिद्धो

संभावमाने' संशयवने' केवलीना अपेक्षाऽ तादृक् उदापययुः सुखं सरीपे सखी न सकाई. ते भाई निजपति' कल्पन पण्डुपापनु हेतु अमन्युदृष्टिने' उपेक्षणीय अंतरी भाव. अंतरे' अंतरे पाद अन्ते' विषे' प्रसादिते ननुत्तारे' विषे अक्षयविशोधना ते यतनाई करपी ओहवे. जिनोपदेश कुंसे' ओहवी शका पछि टापी. हिनकां कवी ने विकल्पद्वय तेहने उदापयि अवनारपी. यतनाने' अने' विराध-नाने' परस्परई विराधपी पछि. अथयाने' अक्षयहेतुपछि अथघातहेतुपक्षाना अभावापी. उपाय-सते पछि शर्करा ते सुखस्वापाने' न भाने. अथयुक्ताहि ते दहनक्रिया करिवा सभर्षे कुई, न कवी शरीई.

अथ नहि तो सुखं कथं आदि अथने विनाशवने' गद्यादि संभावपूर्वकं गोधातपछि यतनाई भाषि जिनपति' ओहकु' कहेकु' याओ. ते भाई अथविशोधना ते निषये' अथयुक्ताई जीपनी, अथयुक्ता तो ओहवे' वारे' अथघातानी परे' अनालोअे' उत्पन्न अक्षयपरिहारे'अ. अक्षय तो अथयुक्ताई अ-अ, ओहवे निषय ते अनादिना उईअ ओहकु' अथिपु. अथवा अ भाई' उदास्य यती विपशांत-वीतरागपति' तेहने यतनाई प्रवर्तमाने' पछि ने अथविशोधना, ते निषये' अनालोअयते' अथयुक्ताई उत्पन्न. पछि अथयुक्तायतीने' अतिथारनु हेतु नो हे'. आशयना शुद्धपक्षा भिडु'. अने' संभावनाध पछि पोते' कवी ओहकु' अथयुक्ता कुंसे' अक्षयदानअथ अथविशोधना, अथुई कुंसे तो प्रायशित पडिअनारने'अ. अ-अथा तो निःशकपछि संयथना नाश प्रसिद्ध अ छे.

अप्रभयने' अथयुक्ता नखी कुंसे ओहकु न शक्यु'. अनालोअईअ-अ अथयुक्ताने' अक्षय-भारने उपायपछि अप्रभयपक्षयाने' विषे' अनालोअपक्षयपी. 'यसी विचारीमाई सत्तवि अे' नयपी माथा वभायुना अक्षयतेति सभर्षेस्यई. ते भाई संयतीने' सयवे' अनालोअअ-अ अक्षयपरिहारे' धातो ने अथघात-प्रसाधपक्षयाने' अ-अ, तेहने' विषे' जिनोपदेश पोहैअ. तेहवी ओह विशोधनाने' ३

मन्तव्यः । अत एव छद्मस्वसंयतानामुपशान्तवीरगणपदैस्तानां यतनयां प्रवर्तमानानामपि या जीवविरा-
धना सा लियमादनाभोगव्येनोयतनाजन्मैव, परप्रभक्तसंयतानां नातिचारहेतुरपि, आशयश्च भुङ्क्तात् ।
एतच्च सम्भावनाया अपि आत्मकृतत्वेनाज्ञातां च छद्मस्वाक्षात्कारगमनीविराधनायामवसातव्यं,
ज्ञातानां च प्रायश्चित्तप्रतिपिप्सितोदरे, अन्यथा तु निष्कृष्टतया संयमस्यैवापगमः प्रतीत एव । न चाप्रभक्ता-
नामयतना न प्रविष्ट्यतीति शङ्कनीयं, अनाभोगजन्यत्वनाथाच्छ्रमस्थनात्रस्य सत्त्वेन अग्रमत्तताया
अनावाधकत्वात् । एतच्च " विषयीआई सचरी "त्यादि नवमगाथाभ्यामस्थानां ग्रन्थसम्पत्त्यां दर्शयिष्यते ।
तेन संयतानां सर्वत्रापि अनाभोगजन्यशक्यपरिमिहारेण जायमाने जीवचोत्सृष्टमाषण्ठांशे जिनोपदेशो न
भवत्येव ; तथाभूताया अपि विराधनाया अयतनाजन्मत्वेन निषिद्धत्वात् । अत एव संयतानां ब्रह्मोऽपि
हिंसा कर्मबन्धकारणमसत्य(सि)मापि कृतप्रलाभ्यानयेद्भेदाऽऽलोचनाविषयः । यदागमः— " से प्राणाहृषाप
चण्डिविहे पल्लते-तं-० इववो क्षिप्तयो फलओ भावयो " इत्यादि (पाक्षिक, पृ० १३) प्रलाभ्यानां च सर्व-
विरतिपरिणामसिद्धयर्थमेव, तथा अपि ब्रूयत आश्वरूपत्वात्, सूक्ष्मपुरुषादीनामिव विरतिप्रलयकर्मबन्ध-
हेतुत्वात्, भावाहस्तायाः कार्पत्ताच्च । ब्रह्मत्वमपीह तद्विषयकप्रलाभत्वेनैव वर्तमानप्रत्ययलोऽनाभोग-
जन्यस्यैव । एतेन अत्र कापि धार्मिकानुष्ठाने सम्भावनायाऽऽप्यर्थं भवति, तदनुष्ठानविषयको जिनोपदेशो न
भवति, तावन्मात्रस्याऽऽयाग्रव्यसोपदेशविषयत्वापत्त्या कृतसर्वसाधनव्यसयाद्यवयवः प्रलाभस्यानं द्वैतवृथाधा-

અન્યપણથી ઊપનાપણિ નિષિદ્ધપણથી. એતલાજી આદિ સંસ્કૃતિને રૂપથી હિસા તે કર્યવેપુ કરાય.
અહીંથીએ કહ્યા પચ્ચાકપણને જાએ આલેયણના વિષય કુર્મ.

७० भाटे' आभाअर' आभातिपात वल्'चे ते म्मार अम्मे अम्मे. ते किस ते दम्भी सेवथी
 कासथी लावथी' अत्ताभाजान ते सर्वविरतिना परिश्रामनी सिद्धि' ज्ये. ते दम्भी जे विराय-
 नाते दम्भी आसवयपाथी, सत्त्वप्रयितादिनी परे आविरतप्रयोजी कर्म'धना सेवयपाथी,
 क्षावप्रसिना कारयपाथी पयि. दम्भपुत्र ते पुत्र ते दम्भनिपक्ष पम्भपम्भि हरी वल्'नादिप्र-
 व'तने अनानाम्भपयि अ.

વપતન એનાભાગનવપાણુ જ.

હિવે એતસે ભાવાઈ સમગી કિણિદિ વિષ્ણુ છે એ ક્રમ્યહિસાનુ તે પચમકપાણુ જ ન કુઈ.

તે ગિથવા ભણિયુ. અને નવકાંડિપૂર્વક પચમકપાણુ કયાંયી પ્રક્રિયાએ તેણે સમગી કીસતી નથી. અને

ક્રમ્યહિસાએ ચક્ર ભવવા કેડે પ્રાપ્તિત કરે છે, તે તેકેનરે આતે ન ભેઈઈ. એતથે બિહાકિહા

એ ધમગ્ધપશનને વિસંભાવનાઈ પછિ ચાપ કહ્યું. તે અનુપાતા વિષયમાં નિભાપેલ ન કુઈ. તેતસા

એ આશવને નિભાપેલનિષયપણુના આશિયી, કુઈ એ સર્વકાણવર્ણ પચમકપાણુ તેવંતે પચમકપાણુને

મને મુશાભાવણુપણુની, કવચી એકલ મોથે તેકલ કરનાર ન કુઈ એલુલ પ્રપચ્ચાર પાશવમત

પછિ હવેપ્રમુ ભણિયુ. જેન પ્રવચનને વિષે પૂર્વેક પ્રકારે તે અ અને વિષે નિભાપેલની પ્રતિત

અનંગીકારપણુથી. તે આટિ એ ભાવ—

અનંતીગીરપણથી, તે સાદા એ ભાવે—

તે વરસસુઝાળ વાંછતાકાંઈને વિરેધી અથવા અનુપકરી કુદૃષ્ટે તે આવિનલાવ સંજમિ થાઈ પછિં અનુદયામરુચી પદે ભિરદેના વિષય ન કુદૃષ્ટે એવા નિયમશિક્ષે, છત્રવાતાસિંધમાંથી જિનની આશા ન કુદ જ, તે છત્રવાદને સ્વરૂપથી આચરણપછિં શાંતાર્થના પ્રતિષ્ઠાવણથી, ઈમ ન સાદીઈ તે છત્રવાદવિષયક પ્રલાપઅનુની અનુકરણ થાય વતી, પછિં જિહાં એ કરિવા વાછના કાંઈનાં અનુકરે તે કારણપછિં ભવકારથી સપાપ કુદૃષ્ટ તે વિશ્વવિજિતિ નિનાશ ક્રિયાકાલે પછિં અદેશશુનિ' ન કુદૃષ્ટ

પિત્તાન્ન કેવલી યથામાત્રી તથાકર્તા ન મથેન્ દત્ત્યેવંપ્રરૂપણાત્મકં પાશ્વચન્નમતમપ્યુપેક્ષિતં દટ્ટવ્યમ્ । જૈનપ્રવચને પ્રાગુલ્લપ્તકારેણ વંદશે જિનોપદેશપચેરેવાનહ્નોકારાત્ । તસ્માદ્ અથં શાવઃ—અદ્ વલ્લુજાતં ચિકીર્ષિતકાર્મસ્ય પ્રતિકૂલમનુકૂલં વા મથેન્, તદ્વિનાશાયસમ્ભવેન જાયમાનમપિ અનુકૂલકારણમતુપદેશવિષયો ન મથતીતિ નિયમાત્ જીવધાવાદિવિષયા જિનાનુજ્ઞા ન મથત્યેવ । તસ્ય હિ સ્વરૂપત આશ્રયરૂપત્વેન જ્ઞાનાવિપ્રતિ-કૂલત્વાત્, અન્યથા તદ્વિષયકપ્રસાધ્યાનાનુપપત્તેઃ । પરં યત્ર કાપિ ચિકીર્ષિતકાર્વસાનુકૂલકારણાન્યપિ વ્યવહારતઃ સાવધાનિ મથન્તિ, તદ્વિષયા ચ જિનાનુજ્ઞા ક્રિયાકાલેઽપિ આદેશમુલેન ન સ્થાદેવ, વ્યવહારતો આપાયાઃ સાવધાત્વપ્રસપ્તેઃ । કિન્તુ ફ્લુક્કોપદર્શનેન કલ્પત્વાભિન્યક્ષિતા ઉપદેશમુલેનૈવ અવસાતવ્યા । સા ચાનુજ્ઞા નિશ્ચયતો નિરવધૈવ, સંસારપ્રવત્તુકરણપૂર્વકસાનુવનિપુણ્યપ્રકૃતિવન્ધદેહત્વાત્ । અતઃ એવ કારાપણાનુમોદનાત્મકયોગો દ્રવ્યસ્તવઃ સાધૂનામપિ ‘વૈવળ્લવત્તિષાપ્ વૃળ્લવત્તિષાપ્’ इत्यादि પ્રવચનવચને પ્રતીતોઽપ્યેવ કિન્નિદ્દિ વ્યક્તીકરિષ્યતે । એવં ચ સાધર્મિકમાત્સર્યાદિવ્યપિ વ્યવહારતઃ કારણાનાં સાવધત્વેન કર્તવ્યલક્ષણદ્રવ્યસ્તવચત્ સાધૂનામવસાતવ્યમ્ । સંપત્તાનાં હુ સર્વમપ્યનુદાનં વ્યવહારતઃ કારણતોઽપિ ચિરવચમેષ મથતિ, અન્યથા સર્વચિરતિપરિણામાનુપપત્ત્યા ગૃહસ્થ-સંપત્તચોરવિશોધાપ્તેઃ । અતઃ એવ ચિદ્દારાંધણુષ્ઠાનમાત્રે ચતનયા ‘કલ્પત્વમયતનવા ચાકલ્પત્વમિતિ મળનેન ચતનાવિપયૈવ વિધિમુલેન જિનાનુજ્ઞા, અથવાનાવિષયશ્ચ તશ્ચિષેષઃ ‘સવિશેષણે વિધિમિપેષૌ વિશેષણમુપસદ્ભાવત’ इति

જ. તો રમુ ? ઉપદેશને ‘ઉપદેશ’ને કરી કલ્પપણાઈ બજાવી ઉપદેશ શ્રુતે બજાવી, તે આશા નિશ્ચયથી નિરવધ, સંસારનું અપવરણ તત્પૂર્વક સાધુનાં પિ-ઉપરોત્તરચ્છોતપાદક એ પુણ્યપ્રકૃતિનો બધ તેહના હેતુપણથી, એતલા જ માટે કલ્પવાદ્ય અને અનુભોક્તાત્વ એ દ્રવ્યસ્તવ તે સાધુને પશ્ચિ ‘વદનપ્રત્યયિક પૂજા-પ્રદાનિક’ પ્રત્યાહિસિક્ષાતરચને પ્રસિદ્ધ છે. તોહિ પશ્ચિ આગમે કંઠએક રચ્ય કરિસ્યે’.

ધર્મ સાધર્મિકમાત્સર્યાદિકને વિષે પશ્ચિ ‘વ્યવહારથી કારણને સાવજપશ્ચિ’ કરિવા લક્ષણુ દ્રવ્યસ્તવની પરિ સાધુને બાધિયું. સંવતનં તો સર્વઈ અનુસન વ્યવહારથી કારણથી પશ્ચિ નિર્વાપ જ કુઈ. ધર્મ નહિં તો સર્વવિરતિ પરિણામને બાધઉપબવે શ્લેષ અને ચતીને વિશેષ અણુ-થવાની પ્રાપ્તિથી. એતલા જ ચતી વિકારાદિઅનુધ્યાનયાત્રને વિષે ચતનાઈ કલ્પપણું, અબજણાઈ અકલ્પપણું એકલું કહેવે કહેવે જાણવા વિધિયથી જ વિકારાદિકની વિધિયુષિં જિનની આશા, અબજણાવિષયક તે અનુધ્યાનદિકનો નિષેધ. વિશેષણુ સાક્ષત વિશેષ છે, તે એ વિશેષને બાધ કુઈ તો વિધિ અને નિષેધ તે વિશેષણુને જ લાભે એ ન્યાય સિદ્ધ મનાવે.

અને એ બજણાઈ પ્રપત્તા સાધુને અનધાતાદિકે ચાનાદિકનું પ્રતિકૂલ ન કુઈ, તે બજણાદ્ય એ ઉપાધિ તેહના બવથી બાધિયું. બજણાઈ જ તે અનધાતાદિકનું ચાનાદિકનું વિરોધિપણુત્વ એ શામર્થ, તેહના હરવાથી. એ તો ‘એ ધર્મશુદ્ધા એ વણ પેતાનું સ્વરૂપ ચક્રિ’, તે અણુરૂપ ધર્મ તે તિહાં ઉપાધિ-અણુ વિશેષ’ એ ન્યાયઈ પૂર્વે સ્વસ્થું છે તે બાધિયું. એમ અણુરૂપ નહાં એકલું એ વણ, ઉપરોક્તવિષય ન કુઈ. જિમ ક્ષુધાની વેદના ન સહધર્માઈ ચતી ૧ વેઆવચ્ચતી ૨ ધર્મને અર્થે ૩ સંયમને અર્થે ૪ પ્રાણને અર્થે ૫ જહુ કારણ ધર્મચિંતાને અર્થે ૬ ધર્મ સાધુને ઇમે કારણે આહાર અણુ કરે, તે અનિહતે આહાર અણુ વિના અણુથાતુ એ તીખા-ચક્રુરાદિક રસનો આર્યાદ તે ન ભાખે. ક્ષુધાવેદનાદિકને વહિં અનિં હાનિ પ્રતિ ઉદાસીનપણું કરીને

ન્યાયસિદ્ધો મન્તવ્યઃ । યત્તુ યતનયા પ્રવર્તમાનાનાં સાધૂનાં જીવવાવાદિકં જ્ઞાનાદિપ્રતિકૂલં ન ભવતિ, તદ્ યતનોપાધિકમેવામસાતત્ત્વમ્, યતનયૈવ જ્ઞાનાદિપ્રતિકૂલત્વશ્ચ સામર્થ્યસ્યપદ્ધરણાત્ । एतच्च 'यद्धर्मविशिष्टं यद् वस्तु निजस्वरूपं जहाति स धर्मस्तत्रोपाधि'रित्यादिना भोक् प्रदर्शितमेवेति बोध्यम् । एवमननुકूलमपि वस्तूपदेशविषयो न भवति । यथा—

‘વેશળ વેચાવચ્ચે દરિઅટ્ટાપ ચ સંજમટ્ટાપ । તદ્ પાળવત્તિઆપ છટ્ટં પુણ ધમ્મચિંતાપ ॥’
 હિતિ શ્રીસ્થાનાન્ને (પૃઠ ૩૫૯.) હત્યેવં સાધૂનાં પદ્મિઃ કારપૈરાહારપદ્ધનમુપદિશવાડ્દત્વા આહારમદ્યાવિ-
 નાંભવયથિ તિષ્ઠ-મધુરાદિરસાસ્વાદો નોપચિદ્ધઃ, ક્ષુદ્રેનાતેર્વૃદ્ધિ જ્ઞાનિ ચ પ્રત્યૌદાસીન્મેનાનમુકૂલતાત્ ।
 ક્ષિજ્ઞોપદેશમન્તરેણ જાયમાનત્વાત્ આહારમાદ્યવસ્તુમનુપશ્યત્વાત્ચેત્સુપદેશમાયે દેહુદ્ધમધિકમવસા-
 તત્ત્વમ્ । છાકેડપિ સદ્દ્યોપચિદ્ધે રોગવિનાશકે ચેપયે હર્ષ-વિગ્રહાભિદેહુરિદ્ધાનિદ્રાસાસ્વાદોડ્યુપચિદ્ધો,
 મૈયજાવિજ્ઞામાવિત્વેન જ્ઞાત્યૈવ વૈચેનોપદિષ્ટત્વાદિતિ ન કલાપિ સમ્ભવત્ । રોગવિનાશદ્વિદેહુજ્ઞામાયે-
 નૌદાસીન્મ્યાત્ । एतेन कुसुमाविमिश्रितेन्द्रपूजामुपविशवा जिनेन कुसुमाविजोविविराधनाऽप्युपचिद्व,
 पूजाऽविनाभावित्वेन જ્ઞાત્યૈવ પૂજાયા ઉપચિદ્ધત્વાદિતિ વચનમપિ અપાક્ષત્ । કુસુમાદિજીવિરાધનાયાઃ
 પૂજાયાઃ કર્તુર્નૈદુશ્ચાપ્રત્યક્ત્વેન પૂજાવિષયકપરિણામવ્યવહારાદેતુત્વેન કલ્પિતકુસુમાદીનામિવ દ્રવ્યપૂજા-
 સામગ્રથનન્તર્યૂતત્વાત્, ઉપદેશમન્તરેણાપિ જાયમાનત્વાત્, પૂજાં કુર્વંત્વા તત્ત્વમનુપશ્યત્વાત્ । यदि च
 कुसुमादिजीवविराधनाया अपि कुसुमादीनामिव पूजासामग्र्यन्तर्भूतत्वमभ्युपगम्यते, तर्हि कुसुमादी-
 नामिव तस्या अपि भूयस्त्वमेव विशिष्टपूजाङ्गत्वेन वक्तव्यं प्रसज्येत । तद्य न कस्यापि सम्भवं । न
 च कुसुमादीनां भूयस्त्वेन तद्विराधनाया अपि भूयस्त्वं सिद्धमेवेति बाध्यम्, कुसुमादीनां नियमेन

અનનુકૂલપણથી, વધી ઉપદેશ વિના એ યાવાપણથી. આહાર કરતાં છાડવાને અશક્યપણથી. વધી એ ઉપદેશના અભાવને વિષે ક્ષેત્ર એ અધિકપણી બહિષ્કાર.

એકાદને વિષે પણિ સદૈવે ઉપદેશુ રોગનું વિનાશક ને ઔષધ, તેહને વિષય હર્ષ અને વિષાદાદિકનો ક્ષેત્ર ને ઇષ્ટ અને અનિષ્ટ ને રસનો આસ્વાદપણિ રેહે ઉપદેશ, ઔષધ વિના અશ્વ-
 શ્વાતાં પણિ બાણીને ને રેહે ઉપદેશપણથી, એહયુ કાષ્ઠને સંસત નહીં. રોગનો વિનાશ ને કશિ તેહના હેતુપણને અભાવે ઉદાસીનપણથી. એમને કુસુમાદિકે જિનેંદ્રપૂજાને ઉપદેશનો ને જિન, તેણિ પુષ્પાદિકજીવની વિરાધનાપણિ બાધી જ, પૂજાના ઉપદેશપણથી એ વચનપણિ ટાકે. પુષ્પાદિકની જીવ વિરાધનાને પૂજાના કરનારને અને દેખનારને અપ્રત્યક્ષપણિ પૂજાવિષયક ને પરિણામ તેહના બ્યવહારને અકારણપણિ, કદિપતપૂજ ને હીરના, તેહની પરિ દ્રવ્યપૂજની સામગ્રીમાર્ગે અનનુકૂલપણથી ઉપદેશ વિના એ યાવાપણથી, પૂજા કરને છાડવાના અશક્યપણથી.

વધી એ કુસુમાદિકની જીવની વિરાધનાને પણિ કુસુમાદિકની પરિ પૂજાની સામગ્રીમાર્ગે અનનુકૂલપણે એ સામીક, તકે કુસુમાદિકની પરિ તેહનું પણિ બહુપણે વિશિષ્ટપૂજાના અંગપણે કષેત્ર માઈ. તે તો કાષ્ઠને સંસત નહીં. કુસુમાદિકને બહુપણે તેહની વિરાધનાનું પણિ બહુપણે સિદ્ધ જ એહયુ ન કષેત્ર. કુસુમાદિકને નિરમે સચિતપણના અભાવથી. એ માટે આશય ‘દુર્વિદ્યતિ’ એ તો પ્રવિ કષિર્દ જ છે. તેહને દેવલીને વચને પણિ બહુપણના નિશ્ચયને આશયે વિશિષ્ટ-
 પૂજા એહી થુલિના બનપણના અભાવથી કિંમ પૂજાનું કારણપણ તે વિરાધનાને ? એહયુ વિમારુ,

सन्तिताया अभावात् । श्यामः—'बुद्धिः पुदविकाइया पं० तं०—परिणया चेव अपरिणया चेव जाव वण्णकइयाइ' इति प्राग् उपदर्शितमेव । तथा च केवलिवचसापि भूयस्त्वस्य निश्चयमावेन विशिष्ट-पूजेतिबुद्धिजनकत्वाभावात् कर्त्तृपूजाङ्गत्वं तस्याः इति पर्यालोच्यम् । अयं भावः—ज्ञानाधाराधनं हि ज्ञानादिहेतुपकरणमन्वयन्यक्रियाभिरेव भवति । तत्र ज्ञानाधाराधनहेतूपकरणानि-अध्येत्रध्यापक-पुस्तकादीनि तत्साध्यक्रिया च योगोपपन्नतपोविनयश्रद्धाधोषोपमाश्रयनाध्यापनादिरूपा । एवं दर्शनाधाराधनहेतूपकरणानि-प्रसासश्रमुक्तिः सम्प्रदष्टिः सम्प्रत्यक्षामिमुखो वा मन्त्रजीवः तथा साधु-जिनप्रतिमादीनि, तत्साध्यक्रिया च जीवाजीनादिपदार्थानां सम्प्रगुल्लक्षणवष्प्रावण पुञास्तुत्यादिरूपा । तथा चारित्राधनहेतूपकरणानि-तथाभूतो भग्नो मनुवशरीरं रजोहरणादीनि चतुर्दशोपकरणानि, तत्साध्यक्रिया च इच्छाकारादिश्रविष-सामाचारीपाठनेर्यासमिसादिप्रत्युपेक्षणापर्यन्तक्रियाः । ताव्य सर्वा अपि यतनाद्विशिष्टा एव मोक्षमार्गतया जितेनोपदेशद्वाराऽनुज्ञाताः । यतना चेह विधियुक्तेन निपेधयुक्तेन वा जिनोपदेशेन प्रवर्त्तनं निवर्त्तनं भैतिरूपाऽसतावद्या । एतेन जैनामांसानिमिच्छाकारादिसामाचारी न भवति; तीर्थंकरमुद्रकत्वाभावेन जिनोपदेशामावाति हिंसेतं बोध्यम् । एवं ज्ञानाधाराधनसामग्र्यनन्तर्भूतं जीववातादिकं जिनानुज्ञा-विषयो न भवति इति बोध्यम् । तेषां च तथाभूतानां ज्ञानादीनां त्रयाणामपि परस्परानुबिद्धत्वेन सद्गु-विज्ञानमेव मोक्षमार्गत्वं, 'सम्प्रज्ञानवर्धनचारित्राणि मोक्षमार्गं' इति वचनात् । तेषां च अथानन्त-ध्यापारानधिकृत्य भेदेऽपि मोक्षमार्गत्वेनाविज्ञेयम् । यदागमः—

“ णाणं पयासगं सोइगो तवो संजमा अ गुत्तिकरो । तिण्हंपि समाबोगे मोक्खो जिण-

એ ભાવ-ચાનાઈકરૂં અશયન તે ચાનાઈકરૂં ઇપકરૂં આઈ વચ્ચાનાઈ કિયાઈ બ
કુઈ. તિકા ચાનાઈ આરાધકરૂં ઇપકરૂં-અક્રાર ભકુવાનાઈ અને પુસ્તાકિક તેણિ-સાધકિયા
તે ચેા ઇપકાનાઈ-વિષ-અકા-એકા-અવુ-અવાવુ-પ્રયાકિ. સમકિત આરાધકરૂં ઇપકરૂં
આસ-નપુકિત ઇઈ નેકા-એકા સમપકિત અથવા સમપકિત-અભિપ્રય ભવઅવ વકી સાધુ-
જિન-જિવકી પ્રતિપાકિ અને તેણિ સધકિા તે છાછાપકિપકરૂં ભાવીની સ્વપરૂં સલવવુ-
સ-અવરૂં પુના-પુનાકિરૂં.

तिम आदिना आशयना देउ छिपकरय-वेहेवा छानयभुअभुअ छरीर-ननेकरयहिउ अउद छिपकरय
 अने देखि साधिका ते छिअकाराहि कविषयभयमारुय पावन-धवसिजिति आदि देउ पडिहेअभुअ पथ टकिआ.
 ते सने यननादिनिअ अ भोअभयभय पछि अने छिपदेकाराहि कविआ. यतना ते वसिभुअ अयवा
 निषयभुअ जिनोपदेहे प्रवर्गा अयवा निवर्गा इअ भुअ ओअने नैननासने कविअकाराहि सामा-
 यारी न कुडि तीअकरयभयभुअ अयवा जिनना छिपदेअना आशयना ओअनु देवाअनु अजिअनु.

૫મ માનાદિકની સામગ્રીએ બહુ નહિ એકતુ' એ જનવાતાદિક, તે જિનની આવાનો વિષય ન કુઈ એકતુ' બહુતુ' તે એ તથાતુ' માનાદિક તે નિશ્ચિને' પશ્ચિ માણેમાદિક સંપદપશ્ચાદિક એકતાન' એ શેક્ષમાર્ગપદ્ધતુ' બહુતુ', 'અ-દર્શન-આચર ચિત્તાં એ શેક્ષમાર્ગ' એકાદ વચનથી, તેકેને' અન્યતર આપર ઉદ્દેશી' બેઠે: છતે પશ્ચિ એ શેક્ષમાર્ગપદ્ધતિ' અનિરૂપથી, એ માટે' આગળ' ગાન પ્રકારક, શેષકાર તે સં, અર્થ તે કુશિતુ કરનાર જે તિનેને' સમાચરે' શેક્ષ જિનના સનને' નિચે' કહિતુ' એ માનાદિકતુ' આરંભને તે' સંજિની આવારણ એ થતની, તે વિના ન થાઈ. એ માટે' આગળ છે'.

'आद्याष्टमं आरित्रं, ते आद्याने' अग्रे लक्ष्मि स्थुं न सांथुं ? आद्याने' अतिश्रुतता हेतुना

સાસને મળિઓ ” ॥૧૧॥ સિ । આ ॥ નિ૦ (૫૦ ૧૧૦, ગા૦ ૧૦૩.) તેપાં ચારાપને સર્વજ્ઞાSSજ્ઞાલક્ષણ-
યતનામન્તરેણ ન સ્થાત્ । યદાગમઃ—

‘ આપાદિ ચિત્તચ ચરણં, તન્મંગે જાણ ન કિં પ્રગતિ ? । આણં ચ અદ્ભૂતો કસ્સાંયસાં
કુણ્હ સેસં ? ’ ॥૧૧॥ સિ ઉપદે૦—(ગા૦ ૫૦૧.) તથા અન્યત્રાયુક્તમ્— ‘ તિત્થચરાપા મૂલ મિયમા
ધમ્મસ્સ તસ્સ વાષાણ । કિં ધમ્મો કિમધમ્મો એવં મૂઢા વિજાણંતિ ’ ॥૧૧॥ સિ ઉપદેશપદે । (ગા૦ ૬૮૦)
દુત્તી તુ ઉભયોરપિ વદ્યેતે । તત્ર સીર્ષક્રતામાદ્યોપદેશસ્ત્વેવ—કર્મલક્ષ્યવિમિત્તં પ્રત્યુપેક્ષણેર્થસમિલાદિપુ
સંયમાનુપ્રાનેપુ સંયત્તા યતનયા પ્રવર્તેન્ નાન્યથા, રાંસારકારણત્વાદિત્વેવં કાર્યકારણમાવામિન્યજ્ઞ-
કાઠ્યાં વિધિનિપેયમુચ્ચાશ્રમેવાવસાતત્વ્યઃ । ન પુનસ્ત્વમિત્યં ક્લુષ્ટાદિસાધ્યાદૈશસુલેનાપિ । યદાગમા—
“ અરિહંતો અગંથો ” इत्यादि प्रागुपदेशितमेव । ननु मा ! यतनया ननुचारावत् कुसुमादिभिर्विनेत्र-
पूजापि यतनया संयतानां भवत्विति चेन्मैव, कर्तव्यलक्षणं द्रव्यस्त्वैव संयतानां यतनया एव असम्भ-
वात् । तत्कथमिति ? चेदुच्यते—संयतानां ननुचारावौ यतना त्रसस्वावरजीवरक्षार्थमेव भवति, जीवमात्र-
विराधनायाः सावधानत्वेन प्रत्याख्यातत्वात् । अत एव ननुचारे ‘ एषां पापं कळे किञ्चे ’ इतिविधिना त्रसस्था-
वरजीवरक्षार्थमेव यतना समिधा, तथैव सर्वविरतिसंस्थितेः । द्रव्यस्त्वैव च यतना स्वावरजीवरक्षार्थं न
सम्भवत्येव, तदीयसारीरणामेव दृष्टिबीदल-जल-कुसुमादीनां प्रासाद-प्रतिभापूर्वाङ्गत्वात्, किन्तु त्रसजीवरक्षा-
र्थमेव यतना सम्भवति, तथैव सन्ध्याकल्पसंस्थितेः । अत एव जैनप्रवचने त्रसजीवाङ्गं प्रासादप्रतिभापूर्वाङ्गत्वेन
कापि नोक्तम्, स्वप्नतलसाध्यस्य तस्य सन्ध्याकल्पनाशहेतुत्वात् । न च दृष्टिज्यादीनां स्वल्प-स्वल्पतरादि-

અદિશથી કરે છે સર્વ ” તિમ અન્નન પશ્ચિ કહિલે છે—તીર્થ કરેની આશા તે શ્વ નિષેધે ધર્મદાં અને
તેહને બ્યાધાતે સ્થુ ધર્મ ? સ્થુ અધર્મ ? એહવું મૂઠ નથી બધુતાં. ” જિતિ તઠિ નિહુશયાની
આમલિ કહિયે, તિહા તીર્થ કરેના આશાને ઉપદેશ એમ છે—કર્મલક્ષણનિષિત પડિમેહણુ ધર્મસમિત્પાદિક
સંધ્યાનુશ્રાનને વિષે સંપતી તે બ્યજાઈ પ્રવર્તેછે, અન્નયા નહી. સંસારના કારણપણથી. ઇથી રીતિ
કાર્યકારણના બ્યાવતાર ને વિધિ અને નિષેધ તન્મુખિ બધિયે. પશ્ચિ દાં ‘ ઇમ કરિ ’ એહવે આદિશરૂપે
નહી. ઇહા આગમ તે ‘ અરિહંતા ’ ખ્યાદિ રીનિ પૂર્વિ દેખાડપુ છે.

પૂછે છે—બ્યજાઈ નમ્રવારની પરિ કુસુમ દિકે અને દ્રવ્ય પશ્ચિ બ્યજાઈ પતીને હૈ, એહવું—
ને પૂછે છે તે ઉપર કહે છે—મ બોલિ કસિદાષ ને દ્રવ્યસ્તત્ત્વે તિહા પતીને બ્યજાના અસંભવથી.
તે હિમ એહવુ બો, તે ઉપર કહીછે છે—સ પતીનં નમ્રવસાદિકને વિષે યતના તે ત્રસસ્થાવરજીવરક્ષા-
નંદ આર્થે કુહ. જીવમાનની વિરાધનાને સાવરપશ્ચિ પચ્ચદખાણુ કથપણાથી, એતલા બ પતી નમ્રવારને
વિધિ એક પાદ બજને વિષે ઇત્યાદિ વિધિ ત્રસસ્થાવર જીવની રક્ષાને આર્થે યતના કહી. તિમજ્ઞ સર્વ-
વિરતિની ચર્ચાદથી. દ્રવ્યસ્તત્ત્વને વિષે બ્યજા તે સ્થાવર જીવની રક્ષાર્થે ન સંજાવે. સ્થાવર સરી ને પ્રધિ-
વિલ્લ-અલ-કુસુમાદિકને પ્રાસાદપ્રતિભા પૂજના અંગપણાથી. તે સ્થુ ત્રસજીવની રક્ષાનિ આર્થે કુહ.
તિમજ્ઞ અર્પાદ સમ્યક્ત્વની છેવતી.

એતલાબતી જૈન પ્રવચનને વિધિ ત્રસજીવનું અંગ તે પ્રાસાદ-પ્રતિભા પૂજના કારણપશ્ચિ
કિંહાએ નથી કહિલે. પોતાનિ પ્રપત્ને સાબ ને ત્રસજીવ તેહને સમકિતના નાશના કારણપણાથી
પ્રધિબ્યાદિકને ઘોઠ બ્યાપારે સ્થાવર-જીવવિધિથી બ્યજા સંજાવે, કિય તેહને નિષેધ બે એહવું ન

વ્યાપારેણ સ્થાવરજીવવિષયાઽપિ વત્તના સમ્ભવતિ, કર્ષં તન્નિષેવ ? इति वाच्यम्, सांसारिकारम्भमधि-
कृत्याप्यशतस्रायात्वात्, तस्मा अपि सर्वारम्भपरिनिर्दोषैषैव सर्वविरतितुलनारूपत्वात् । न चेवं द्रव्यसत्त्वे
सम्भवति, द्रव्यापूजादेरमात्रप्रसक्तैः, तथाभूतवतनायाः सर्वारम्भपरिनिर्दोषोप्यक्तत्वात् । यत्र वस्तु
वस्तुनः स्वल्पत्वं शोभनं तत्र तस्यायावः सुतरामेष शोभन इति तत्रापि सम्भत् । तस्मादप्रसादथात-
पृथिव्यादिवस्थावरजीवारम्भपरिग्रहत्वामेव कर्तव्यलक्षणं द्रव्यसत्त्वेऽधिकारो मन्वन्त्यः । तत्र अधिकारिणां
तेषां प्रासादप्रतिमापूजादौ क्रियमाणे पृथिवीदलजलकुमुभादीनामल्पतैव लेयकरी वतनारूपत्वादिति
मनसापि चिन्तनं बोधिबीजनाशादिहेतुः । यद्वाह श्रीहरिमद्रसुरिः—

‘अण्णत्वारंभवओ णम्मे आरंभवओ अणामोगतो । कोए पवयणस्सिखा अबोद्धिवीजंति होसा य’
॥१॥ पि चतुर्थपञ्चाશके (૫૦ ૧૫.) વૃષ્ટ્યેકદેશો યથા—‘અન્નન્ન-અવિકૃતસ્નાનાદેરપરત્ર વિવિધદેહ-
ગોદાદિકર્મસુ ધારમ્ભવો-મૂતોપમર્દનકારિણઃ સત્તો હૈદિનાઃ ધર્મે-ધર્મવિષયે જિનાર્ચનાવિનિમિત્તિર્યઃ ।
અનારમ્ભોતિ । અનારમ્ભ યવાનારમ્ભકઃ-મૂતોપમર્દનપરિહારઃ, કિમિલાહ-અનામોગો-જ્ઞાનામાથો વત્તે,
અનામોગકાર્યસ્વાદનારમ્ભસ્ય । અથવાઽનારમ્ભતોઽનારમ્ભાદનામોગોઽવસીયતે, જ્ઞાનામાથે યથ દિ શાસ્ત્રાનુ-
મતોઽપિ જિનાર્ચનાદિગત આરમ્ભોઽકુલવથા અવમાસતે । યથા લોકે-સિદ્ધજને તન્મથ્ય દુલર્થઃ,
પ્રવચનસિદ્ધા-જિનશાસનાઽક્ષાયા, પૂજાવિધાનાપ્રતિપાદનપરં જિનશાસનમન્યથા કથમાર્હતાઃ કૌત્સાદિ-

કહેતુ, સાંસારિક આરંભ ઉદ્દેશીને’ અર્થથી તિતપશ્ચાથી, તે સ્થાવરજીવવિષયક અવશ્યને’ પશ્ચિ
સવારેશ પરિકરવાના ઇચ્છાઇએ સર્વવિરાતિના તુલનારૂપશ્ચાથી. ઇષ ક્રમસ્તત્તે’ સંભવે’ નહી. ક્રમ
પૂર્ણહિને’ અણપ્રસંગથી. તેકથી અવશ્યને અવરંભને પરિકરવાની ઇચ્છા પૂર્વકપશ્ચાથી.

જિહ્વા ને વસ્તુનું અદ્યપશ્ચું ભક્ષું તિહા ને વસ્તુનો અભાવ આતિહિ જ્ઞાનન, એતો વસ્તુને’
પશ્ચિ સંભત તે આટિ અણપચ્યઅથે નેવિં પૃથિવ્યાદિ સ્થાવરજીવનો આરંભ-પરિગ્રહ, તેહનેજ
કરિવાપ તે ક્રમસ્તત્તે તિહા અધિકાર જાનથો. તિહા ને અધિગરી તેહને’ પ્રાસાદપ્રતિમા પૂળ કરતાં
પૃથિવી દંશ-અથ-પૂર્ણાદિકની અદ્યપશ્ચાઇએ ભથી, અવશ્યરૂપપશ્ચાથી, એહવું ચનાર્થક પશ્ચિ જિનન, તે
જોશિજનાશાદિકનો હેતુ’ થે આટિ કહિજી છે શ્રીકરિશદ સરોઇ’ સંસારસમિ આરંભવંતને ધર્મ’નિ’ વિધિ’
અનારંભ તે અનાભોગ, લોકને વિષે પ્રવચનની નિદા, અભોધિ-બીજ ઇત્યાદિ દોષ’ અવુથ’ પંચા-
શક્યું એ વચન.

દૃષ્ટિનો એક દેશ યથા-પૂર્ણતા સુનાનાદિ કરવાથી બીજે દેશાણું વિવિધ ગેહ-દેહાદિક કરને
વિષે આરંભવંતને-પ્રાણીને’ ઉપમદંતના કરનાર કહીને ધર્મ’નિ’ વિધિ જિનપૂર્ણનાદિ નિમિત્ત અનારંભ
તે સ્તુ જાની હિસાદો પરિકાર સ્તુ’ કહીય ? જાનનો અભાવ, અનાભોગનું કાર્યપશ્ચું છે’ અનારંભને
અથથ અનારંભથી અનાભોગ ભણીઈ, જાનને અભાવેજ શાસ્ત્રસિદ્ધ ને જિનાર્ચનાદિકને આરંભ તે
અર્થતથ પશ્ચિ ભાસે છે. સિદ્ધજનઅથે જિનશાસનની નિદા, કહેલી ? ‘પૂળ વિધાનનું’ અણુકહિનાર
જિનશાસન’ નહોતર કિંચ આવક કૌત્યાદિક (વિના) જિન પૂળે છે’ ઇત્યાદિરૂપ હુંઈ, તે નિદા તે
અનારંભને’ વિષે જિનધર્મની અપ્રાપ્તિનું મીજનું હેતુ, એતથે અભોધિબીજ અભોધિનું બીજઅ.
એ કલા દુશ્વળ મિદ્ધેઈ, અશબ્દ તે અનાભોગની અપેક્ષાઈ સમુત્પવ ગોલે. અથવા સંસારપ્રાપ્તિશક્ષણ ને
તેપ તેહને અર્થિ તે અભોધિબીજ સપચ્છ, પ્રતિશબ્દ તે સમાપ્તિને વિષય. તે વતી ક્રમથી નાથે’
અને યુક્તરતે’ જિનપૂળ કરની એહવું રિથત છે. એ ગાથાર્થઃ । તિહાં કરણ સ્તુ’ પ્રાસાદપ્રતિમા-

અતિરેકેનાં જિન પૂજ્યતીલાદિરૂપા મહતિ । સા ચાલોએ-જન્માન્તરે જિનધર્મપ્રાપ્તેર્જામિષ
 શ્રીજહેતુરોધિશ્રીજમ્ જ્યેષ્ઠાબન્તરોક્તો દ્યોપૌ-દૂષણે મ્ભવઃ । ચત્ત્વોઽજાપ્રોપાપેક્ષયા સમુચ્ચાર્થઃ । અથર્થ
 દ્યોપાય-મયપ્રાપ્તિલક્ષણાય તદ્વોધિવીજં સમ્પદયતે । इतिशब्दः समाप्तौ । ततो द्रव्यतः स्तानेन शुद्ध-
 यत्वेण च जिनपूजा विषयेति स्थितमिति गार्थार्थः । तत्र मिदं तावत् प्रासाद-प्रतिमापूजा-साधर्मि-
 कयात्सल्यादेरुच्छेदापत्तिरेव । तथा भूयोभिः पृथिवीवल-जल-कुसुम-भोजनविधिप्रभृतिभिः क्रियमाणेषु
 विशिष्टप्रासादप्रतिमापूजासाधर्मिकवात्सल्यादिषु प्रवर्धमानः शुभाध्यवसायो दूरे, अत्युक्त जीवविराधना-
 लक्षणाद्यतनाभयेन तद्विपर्ययभ्रमपरिणामस्य हानिरनिवार्यैवेति बोध्यम् । तस्मात् कृतसर्वसाधनप्रलाप्या-
 नवतां साधूनां द्रव्यस्तत्रै स्वं कर्तव्यस्तथाऽधिकारामात्र एव, अन्यथा द्रव्यस्तत्रभावस्तवयोरनयोर-
 न्युच्छेदः प्रसज्येत । अतः कुसुमानिमुवर्णालङ्कारपर्यन्तैः प्रकृतद्रव्यैः क्रियमाणो द्रव्यस्तवः परिग्रहादिना-
 भूतः । परिग्रहत्वात् चारम्यादिवर्जनाभिप्रायामात्रेव प्रथम-पञ्चममहाप्रवृत्तयोरभावे तद्विनाભિર્નાં છુદ્ધાભા-
 વળિરસાધનાનાં અગ્રાણામપિ મધ્યવર્તિનાં મહાવ્રતનામભાવાત્ સર્વવિરત્તુચ્છેદઃ । તદુચ્છેદે ચ જિનેન્-
 પૂજાઽપિ દ્રવ્યસ્તવો ન અવેત્, અવસ્તવકારણત્વેનૈવ દ્રવ્યસ્તવસ્ત્વાત્ । ચતુષ્કમ્—

“ મૂત્સ્ય આવિનો વા આવસ્ય હિ કારણં તુ યહોકે । તદ્ દ્રવ્યં તત્પદ્મૈઃ સત્ચેતનચૈતનં
 કથિત ” ૧૧૧૧ મિતિ । एवं स्वरूपयोग्यतयाऽपि कारणं न भवति, कार्यस्यास्तान्तत्वात् । नहि
 तागतकुसुमस्य कारणं किमपि स्वरूपयोग्यतयाऽपि सम्भवति । अत एव सत्यग्रहस्य गृहिणामेव द्रव्यस्तवः
 कर्तव्यतया युक्तः, सर्वविरतिलक्षणस्य कार्यस्य भावस्तवस्यान्ततः स्वरूपयोग्यतयाऽपि कारणत्वात् । सर्व
 भावः-श्रावकाणां पञ्चाव्ययुज्जतानि क्रमेण पञ्चानां महाव्रतानां देशभूतानि । एवञ्चायुज्जतत्वाऽऽन्यथापु-

પૂજન-સાધર્મિકવાત્સલ્યાદિકંની ઉચ્છેદની પ્રાપ્તિ જ. વશી પૃથિવીના ફલ-જલ-ગુપ-મોઝમવિધિ પ્રભૃતિ
 કરીનાં ને પ્રાસાદપ્રતિમા-પૂજન-સાધર્મિકવાત્સલ્યાદિક તેહને વિષે વધતો શુભભાવ તો દૂર, સાધુશ્રુ જીવવિરાધના-
 રૂપ અભ્યણને હાથે તે વિષયમાં ને શુભપરિણામ તેહની હાનિ અજવારીતી હઈ એહતુ ન્વશિષુ.

તેવતી હકુ' છે સર્વભાવશત્રુ પચ્ચાદ્યાજ્ઞ એણિ એહવા સાધુને દ્રવ્યસ્તવને વિષે કઈંએ પશ્ચિ
 અધિકારને અભાવ જ. કમ ન આનીઈ તો દ્રવ્યસ્તવ ભાવસ્તવ એ મિકુનો એ ઉચ્છેદ સાધ. ને સાથે પુખાદિ
 શ્રવણીશ્લઃ કારણ'તિ પ્રશ્નાર્થે કરાવી દ્રવ્યસ્તવ તે પરિગ્રહ વિનાશીતને (પરિગ્રહના) અભાવે અણુથાતો.
 પરિગ્રહવતને આરભાદિક વજીવાના અભિપ્રાયને અભાવે પ્રથમ અને પચ્ચથ ચક્રમતને અભાવે તે
 મત વિના અણુથાતા ને ચુપાલયજુનિરમણાદિક ત્રિણિ મત ને અધ્યવરિ તે મહાનતના અભાવથી
 સર્વનિરતિને ઉચ્છેદ. તેહને ઉચ્છેદે જિને દ્રવ્યજ પશ્ચિ દ્રવ્યસ્તવ ન હોઈ, ભાવસ્તવને કારણ પશ્ચિ જ
 દ્રવ્યસ્તવ પણુથી, ને સાથે કઈં છે.

‘થયા ચાસે’ એહવા પદાર્થતુ કારણ ને લોકને વિષે તે દ્રવ્ય, તત્ત્વમઈ સચેતન અથવા અચેતન
 કહિલે’ કયા સ્વરૂપમેઝાતાઈપણિ કારણ ન સંભવે. કાર્યના અત્યંતે અસત્યપણુથી. આકાશકણ્ઠ
 સ્વરૂપમેઝાતાઈપણિ કાઈ કારણ સંભવે નહિ. એતથા જ વતી સચ્ચેતની મહસ્તનેજ દ્રવ્યસ્તવ
 કર્તવ્યપણિ યુક્ત. સર્વનિરતિરૂપ ને ભાવસ્તવ તેહને પરતુમતિ સ્વરૂપમેઝાતાઈપણિ કારણપણથી.
 એ ભાવ-આવહને પચ્ચ અણુમત તે પચ્ચમહામતનાં દેહશ્રુત છે. એતો અણુમતપણુની અન્યા અણુકાપણુપરૂ.
 પ્રસિદ્ધજ, અણુપણુને મહત્ત્વપણુના સાપેક્ષપણુથી.

પર્યાપ્તીતમેવ, અણુત્ત્વસ્ય મહત્ત્વસાપેક્ષતાત્ । एवं यथा स्थूलप्राणातिपातविरतिरुच्छ्रममणुव्रतं सर्व-
प्राणातिपातविरतिरुच्छ्रમે महाव्रतेऽन्तर्भवति, तथा द्रव्यસ્त्वयोऽपि परिग्रहस्य द्वैतपरित्यागलक्षणः सर्वपरि-
ग्रहपरित्यागलक्षणे पञ्चममहाव्रतेऽन्तर्भवति । स च शेषाणुव्रतवच्चारित्रतुल्यारूपः । यदुक्तम्—

‘યઃ સદ્ વાદ્યમતિર્યં ચ શ્લેષેષુ ન ધનં વપેત્ । કર્મં વરાકશ્ચારિત્રં દુશ્વરં સ સમાચરેત્ ?’
॥૧॥ इति योगशास्त्रे (५० २०९) श्लेषाणि च ‘सूत्रवासी नामनेने णो अस्तिचवासी’ इत्यादिभेद-
दृष्टान्तेन सामान्यतः भीस्थानाहो भणितान्यपि सत्कथया प्रवचनप्रसिद्धाणि सप्त भवन्ति । यदुक्तम्—

‘જિણવચન-ચિંત-પુત્યવ-સંઘસહસ્રેસુ સપાલિતેસુ । જં ધર્મિજં ધર્મવીરં હંમહં અણુસોમય
સુકર્મ’ ॥૧॥ સિ । આતુરપ્રત્યાસ્થાનપ્રકીર્ણકે તુ યાત્રા પ્રતિષ્ઠા ચૈતિદ્રુપમધિકં તત્ત્વશ્લેષેન નવાઽપિ ભવન્તિ
સર્વવિરતિપ્રતિપત્તૌ ચ સ્થૂળપ્રાણાતિપાતવિરતિપ્રમુત્તીનામણુવ્રતાનામિવ સ્વયં કર્તવ્યલક્ષણસ્ય દ્રવ્યસ્તવસ્થા-
વ્યભાષ પદમ્, પચ્ચપદાદ્રવાન્તમૃતત્વેન સિદ્ધપ્રયોજનાત્ । યદ્યપિ પૂજાલક્ષણો દ્રવ્યસ્તવઃ સન્યક્ત્વારાધન-
દ્વૈતત્વેન સન્યક્ત્વદ્વયં, તથાપિ પરિગ્રહપરિત્યાગાંશમધિકૃત્સ્ય પચ્ચમાણુવ્રતેઽપ્યન્તર્ભવતિ, પરં સુભાષકઃ
સંસારપ્રતલુકરણમિતિ કુસુમાદિમિત્તજન્યદ્વૈતપૂજાં કુર્વાદિતિ ષસ્તુસ્તરૂપાવબોધકેન જિનોપદેશેન દ્રવ્યસ્તવો
નિઘ્નયતોઽનુશ્ચાલિયતો ભવતિ । ઉપદેશદ્વારા પરેઃ કાર્યાપણરૂપતાત્, સંસારપ્રતલુકરણપૂર્વકપુણ્યાનુવાન્નિ-
પુણ્યપ્રકૃતિયન્મદ્વૈતત્વેન વિશ્વયતો નિરવલ્લતાત્ । ન પુનસ્ત્વમિત્યં કુરુ દ્વાતાદેશસુલેન વ્યવહારતોઽનુશ્ચા-
લિયતો ભવતિ । સ્વાધરત્નીવાક્ષાનાં પ્રથિવીશ્લઙ્ગલક્ષુસુમાર્દીનાં પ્રાસાદપ્રતિમાપૂજાત્ત્વેન વ્યવહારતઃ

એમ જિન-સ્થૂળપ્રાણાતિપાતવિરતિરૂપ અણુવ્રત તે સર્વપ્રાણાતિપાતવિરતિરૂપ એ મહાવ્રત તે મધ્યે
જનતિરે, તિમ્, દ્રવ્યસ્તવપણિ, પરિગ્રહના દેશપરિત્યાગરૂપ, સર્વપરિગ્રહપરિત્યાગરૂપ એ પાંચમું
અહામત્ર તેહને વિષે અંતર્ભાવ પામિ. તે બીજા ત્રતની પરિ આરિત્તલવનારૂપ અણિદ્વ. એ માટે
કહિલે છે ‘એ બાજી અનિત્ય છતુ’ તે શ્લેષનિ’ વિષિ’ ધન ન વાવે’, કિમ સિખારી તે’ કહિન આરિત્તપ્રતિ
આચરે’ ? શ્લેષ તે ‘શ્લેષે’ વરસે’ પણિ’ અણેને ન વરસે’ એ આદિ મેધને’ દૃષ્ટિ’ સામાન્ય પ્રકારિ
સ્થાનાંશવિષે’ કહ્યાં છે. પણિ’ સંખ્યાધ’ અવચન પ્રસિદ્ધ સાત કહ્યા છે. એ માટે’ કહિલે છે-’ જિનશવન
૧ જિનમિત્ત ૨ પુસ્તક ૩ અર્થવિધ્યધરૂપ સાત શ્લેષને’ વિષે’ એ વાવિલે’ ધનરૂપ બીજ તે હું અનુભોલું
ધું સુદેવ. યાત્રા ભને’ પ્રતિષ્ઠા યેનિ’ પ્રશ્ને’ નવ પણિ શ્લેષ કુદ્ધ.

‘સર્વવિગ્નિ પ્રતિપત્તિને’ વિષે સ્થૂળપ્રાણાતિપાતવિરતિપ્રમુખ અણુવ્રતની પરિ પોતે કરિવારૂપ
દ્રવ્યસ્તવનો અભાવ, પાંચમ (પાંચ) મહામત્રવાહિ’ મેલવે કરી સિદ્ધકાર્ત્ત્વથી. બીજે એ પૂનારૂપ દ્રવ્યસ્તવ તે
સમ્યક્ત્વારાધન હેતુ પણિ’ સમકિર્ત્તવ કરણી, તલેલે’ પરિગ્રહના પરિત્યાગ રવરૂપ અર્થ આશ્રયને પાંચમા
અણુવ્રતને વિષે’ શ્રદ્ધિ’ અંતર્ભાવ પામે. થણિ’ સુઆવક તે સંસાર અર્થ કરિવાને’ આર્મિ’ કુસુમાદિકે’
જિને’ યની પૂર્વ કરે’, એકલે’ વસ્તુરવરૂપને’ અણુવ્રતનારે’ જિનોપદેશે’ દ્રવ્યસ્તવ નિમરૂપી આગાને વિષય
કુદ્ધ’ ઉપદેશદ્વારા’ મર પાડે’ કરાવવારૂપણથી, સંસારને’ અર્થકરણપૂર્વક આગસિ’ દિક્કિ’ હેલું’ એ
પુષ્પમૃતિમધને કાચલુ પણિ’ નિમરૂપી નિરવલ્લપણથી.

પણિ’ તું કરિ’ બીજી રીતિ’ આદેશસુખે’ વ્યવહારથી આગાને વિષય ન કુદ્ધ. સ્થાપરછવનાં
અંગ એ પ્રિયીદસ-અર્થ એને’ કુસુમાદિ તેહને’ પ્રાસાદપ્રતિમા પૂજને’ અંગપણિ’ વ્યવહારથી કરણને’

कारणानां सावधत्वात् । एतच्च वक्ष्यमाणकूपरद्वयान्वाङ्मुपपत्तयै सिद्धम्, सावधभाषायाश्च परित-
कत्वात् । न च व्यवहारतः कारणानां सावधत्वेन तत्परित्याग एव कल्पनीयः, सांसारिकारम्भप्रवृत्तानां
तथाकल्पनाया अपि सम्भक्तत्वाद्वादिहेतुत्वात् । एतच्च 'अणुत्वारम्भवो' इत्यादिस्मृत्यान्तरं
(पत्रां २३) प्रदर्शितमेव । एवं यत् किमपि धार्मिककृत्यं व्यवहारेण कारयताः सावधं भवति, तद्विषया
आलुका उपदेशमुखेनैव निश्चयतोऽवसातव्या । यथा अनुकम्पाहासम् । एतोऽनुकम्पा हि कृपणादिविवर्धनं
कालः । यदुक्तम्—

‘कृपणोऽनाद्यवृष्टिं न्यस्यप्राणेषु च रोगशोकहवे । धीर्यसे कृणुते तदनुकम्पा भवेदान्’
॥१॥ मिति । तच्च दानं सम्भक्तलक्षणत्वेन पुण्यानुष्ठिपुण्यप्रकृतिबन्धहेतुत्वात्तदनुकम्पोपाधिकं निश्चयो
निरवयवापि व्यवहारतः सचित्ताद्यनपादादिदानेन विष्टयादृशं पोषणं सावधमेव । तेनोपदेशद्वाराऽलुका,
न पुनरादेशेन साक्षादपि, भाषायाः सावधत्वात्सक्तः । इति च निश्चयो जिनालुका न स्यात्, तां
धार्मिककृत्यं जिनाहावाहं निष्कलमेव भवेत् । यदुक्तम्—

‘आणाह तपो आणाह संजमो तह च इणभाषाय । आणारहिणो यमो पलातुल्लभ
पविहाह’ ॥१॥ मिति । एवं यत् किमपि धार्मिकानुष्ठानं व्यवहारेण कारणतः सावधं न भवति, तदाम्ये-
नायां क्रियाकाळ एवादेशमुखेनापि साक्षादनुका भवत्यपि । यथा देशविरति-सर्वविरतिप्रतिपत्तिरित्ये
अनुकादानं साक्षादेव, कलत्रत्वेन भाषाया निरवयवत्वात् । अन्पया ह्य दीक्षां निरुद्धत्वात् विप्रतो

सावधपञ्चमी, जे सावधपञ्चमी ते छीते जे कूपरद्वय तेकरी अन्पया अनुकम्पासह सिक छे. सावध-
सावधने छेसावधपञ्चमी व्यवहारयो आरम्भे सावधपञ्चमी तेकरी परित्यागव छपये, छे न छेयुं.
सांसारिक आरम्भ प्रवृत्ति तेकरी कल्पनाये पछि सम्भक्तवनासाक्षिभ्य हेतुपञ्चमी, जे ते
‘अणुत्वारम्भवो’ जे भाषायां द्विगुण होमाछि.

छे जे छे जे धर्मिक व्यवहार आरम्भयो सावध छे ते विविधि आका ते उपदेशमुख
निश्चयो अणुत्वा. जिय अनुकम्पादान. जे आदि अनुकम्पा ते कूपरद्वयविशेषि अ छे. जे आदि
कहिल छे-कूपर १ अनाथ २ दृष्टि ३ अन्पनाभाषा ४ देशभौतिक ५ जेतवनां विषे छेछि जे दान, ते
अनुकम्पादान. ते दान समष्टितने अणुत्वायुं पुनराद्यनपि जे पुनराद्यवि, तेकरी नपना आरम्भपञ्चमी,
अनुकम्पादानवि निश्चयो निःपय पछि व्यवहारयो सम्वित अन्पनाभाषि छेते निष्पातीत पोषणं
ते अनाथ, ते दान उपदेशमुख आका, पछि साक्षात् आदिहेतुमे नछे. आप जे सावधपञ्चमी आदि यती.

जस निश्चयो जिननी आका न छे तछे जिनायाणां धर्मिक जे ते निश्चय छे. जे आदि
कहिल छे ‘आकाछि संजम, छेन पछि आकाछि, आकाछि संजम’ ते अणुत्वा पञ्चमीपरे
निश्चय अछिछे. छे छे अणुत्वा अन्पनाभाषा आरम्भयो सावध न छे, तछे आकाछि विषे
जिनाभाषेय आदिहेतुमे पछि साक्षात् आका छे, पछि जिय देशविरति-सर्वविरतिप्रतिपत्ति संजम
आकाछि छेन साक्षात् अन्पनाभाषा पछि आपने निष्पापपञ्चमी, छे तेकरी तछे ते दीक्षा योछे पछि
पौनव्ये संजमत यथासुख छेछे. कुछे, पछि छे अछे धर्म नछे. आपरपञ्चमी आकाछि निश्चय
पछि छे आकाछिपने अणुत्वापञ्चमी.

મંગવાન્ 'અદાસુદ' મિત્યેવોક્તવાન્, ન પુનસ્ત્વં ગૃહાગેવિ । માવપરવૃત્ત્યા તુ અતુઙ્ઘાયા નિષ્ફલત્વેન
માવાવોષસ તાવવસ્થાત્ । અથાપિ કેવલિનો વિશ્વયા, તથાપિ સર્વત્ર સાર્વત્રિકવ્યવહારુરોષેન વ્યવહારતઃ
છદ્મસ્યકેવલિનોઃ સાધારણેવ ચ તથાભગિતિરવસાતન્વા । ચતુ બ્રમણોપાસકાનાં દ્રવ્યસવમાધિકૃત્ય—

“અકસિણપવત્તારાણં ચિરયાચિરલાણં ઇસ સઙ્કુ જુત્તો । સંસારપથપુકરણે દવ્વત્થપ ક્કુવ-
દિદ્ધતો ’ ॥ પિ શ્રોથાં આં (૫૦ ૫૧૧, ૫૦ ૧૧૬) પ્રવચનવચનેન કૂપદૃશાન્તો દર્શિતઃ, તદ્
દ્રવ્યસત્ત્વસામગ્ર્યન્તર્મૂલાનાં સચિત્તજલકુસુમાદીનાં વ્યવહારેણ જીવવિગ્ધનામધિકૃલાવદ્યશક્ટ્યા તત્-
કરણબુદ્ધિનિરાસાર્થમેત્રાવસાતન્વમ્ । અપ્રત્યાલ્લ્યાવધુધિવ્યાસારસ્મવતઃ તથામૂતવોષસ તીર્થકૃત્યુજાપરિ-
ણમેતૈવાપ્યગમાત્ । ન કેવલં તત્પગમ ઇષ, કિન્તુ સંસારપ્રતતુકરણપૂર્વકપુણ્યાતુવન્ધિપુણ્યપ્રકૃતિવન્થાપિ ।
નહિ સ્થાતે કૂપે સંજ્ઞાતાધિકિપિપાસામઠાવપનયનાર્થં કૂપાન્તરજલાપેક્ષા, કિન્તુ તદીયેતૈવ જલેન સર્વપિ-
પાસામઠાવપનયનપૂર્વકમાત્મનઃ પરેષાં ચ જલકૃત્તમાધિકૃત્ય યાવત્ સર્વકાલં નિર્વાહોઽપિ । અસદ્દારસ્મ-
પરિભાગેન સદ્દારસ્મપ્રવૃત્તેસથામાહ્વાત્પ્રજ્ઞાત્ । નતુ ઓ ! સ્વર્ગ ભર્તૃવ્યલક્ષણસ્ય દ્રવ્યસત્ત્વસામકલ્પ્યતાયત્
કારાપણાતુમોવનાલક્ષણસ્યાપિ દ્રવ્યસત્ત્વસ્ય સામૂનામકલ્પ્યતૈવ યુક્તા, તેષાં આશસ્યવ પ્લાધિકારાદિતિ
ક્લે । મૈત્રં, દૈશ્વરિસિમધિકૃત્યાપિ તથામઠાવપનયતે, ઝમયોરપિ સ્વર્ગ કર્તૃવ્યત્વેનાકલ્પ્યતાયા । સામ્યાત્ ।
તેન કારાપણાતુમોવનાલક્ષણો દ્રવ્યસત્ત્વઃ સામૂનામાપિ યુક્ત ઇષ । અત ઇષ દ્રવ્યસત્ત્વસામકલ્પ્યતાયત્વોઽન્યા-
બુદ્ધિસત્ત્વેતૈવ પદ્ધારાદ્યે અભિતિઃ । સત્ત્વસિત્તવન્તરં વદયતે । તેનોમાથપિ કેવલો સત્ત્વગૃહ્થિમાત્રસ્ય
ક્લ્યાપિ ન ચલતઃ ।

પથપિ કેવલીને નિશ્ચ છે, તોહ સધલે સર્વદા સર્વપિ અવહારને હેતુરૂં અવહારથી અમર
અને કેવલીને સમાન પશ્ચિ તેહની કૃતિ અર્થથી. અને એ આવકને અવસ્તવ છેદીને— ‘સ’પૂર્વપશ્ચિ’
પ્રવર્ત્તી નથી એકલા એ દેસવિરતિ તેહને એ યુક્ત, સંસાર અર્થ કરિવાને અવસ્તવને વિષે કૃપને ।
ક્રમ્પાત દેખાડ્યો ’ તે અવસ્તવની સામગ્રી માટે મિત્થા એ સમિત્તભવ-કુસુમાદિકોને અવહારે છપવિરાધના
કેદરી પાપની સંકાપ તે અણકરિવાના શુદ્ધિ ઢાલવાને અર્થિ અર્થિયુ.

અણપ્રત્યયના એ પુરિઆદિકના આરંભવંતને તેહવા લેપ [વંતને તીર્થ કર-પૂજાને પરિણામેજ
હસવાથી. કેવલ તે લેપયુ ટલવુંજ નહીં તો સ્મ? સંસારને અર્થ કરવાપૂર્વક પુરુષાર્થપથિ એ પુરુષ-
પ્રકૃતિપથ તે પશ્ચિ. પશ્ચિ ફરિ વર્ષ એ અધિક તથા અને અધિક તે ઢાલવાને અર્થિ બીજા ક્યાના
અર્થના અપેક્ષા તે તો નહીં. તો સ્મ? તેહ જ કૃપને જલે સર્વ તથા-અધિક ઢાલવા પોતાને પરને
અસમતકાર્ય છેદી શકવા સર્વકાલ નિષિદ્ધિ પશ્ચિ. અણપ આરંભને પરિણામે ધાર્મિક આરંભની
પ્રવૃત્તિને તેહવા અધિઆપણથી.

‘...
પ્રત્યક્ષે છે’—પોતે કર્તવ્યરૂપ એ અવસ્તવ તેહની અકલ્પ્યતાની પરિ કરાવવા અને અનુભોક્તા-
રૂપ અવસ્તવની સાધુને અકલ્પ્યતાજ યુક્ત. તે સાધુને આવસ્તવનેજ વિષે અધિકારથી, એહવું એ
હકીક તેમ કહે. દેસવિરતિ છેદીને પશ્ચિ તિજ કહેવું થાઇ પતી. અવસ્તવ અને દેસવિરતિ એ મિહુને
પોતે અણુકરણપદ્ધાથી અકલ્પ્યતાની સરિપાછપણથી, તેવતી કરાવવા અને અનુભોક્તારૂપ અવસ્તવ તે
સાધુને યુક્ત જ. એતલ્લા જ પતી અવસ્તવ-આવસ્તવને અન્યોને સંબદ્ધપશ્ચિ જ પંચાસકને વિષે
કલાપણથી. વહી સાપિ તો કિવાં જ કહિયે.

एतेन केवलभावाभ्युपगमवादी विरक्तो बोध्यः । नोमस्यापनाद्भ्यापानमभ्युपगमस्य भावानभ्युप-
-गमावत्त्वेन भावस्याप्यनभ्युपगमप्रसक्तः । अयं भावः—नामादीनामनभ्युपगमोऽप्रशस्तत्वेनैव स्यात्,
अप्रशस्तत्वं च तेषां निजनिजाभिप्रायारूढभावस्याप्रशस्तत्वेनैव स्यात् । एतच्च अन्यतीर्थकामितदेवनाः
मादिषु जैतानां प्रतीतमेव । अत एव लोकेऽपि कथस्य नाम श्रातरुपात्तमिति वक्तारो भवन्ति । तत्र
नाम्नोऽप्रशस्तत्वं भावस्योक्तत्वरूपाप्रशस्तत्वेनैव । यथा नारीविक्रया नारीजने विरक्तत्वेनैव चित्रितो भवति,
न पुनरितरस्यापि । यथा उदेवान्यद् वा नाम निजनिवाधिप्रायारूढभवस्तुवाचकत्वेन श्रुतमपि भवति । तस्मै
अथ किञ्चित् श्रुतं भाषि, यदमुक्तं नाम आचरामिति सिद्धं नाम्नोऽपि प्रशस्तत्वं भावस्य प्रशस्तत्वेनैव । एवं
स्यापनादिकस्य भावस्य । परं नाम्नो विवक्षया कालमेवेन सङ्केतवशेन च सर्ववस्तुषाचकत्वं, न कै-
स्यापनाया अपि । तेन जैतानां प्रशस्तस्य आवाहृतो नामादीन्यपि प्रशस्तान्वेर्केन नामादीनां वस्तुगोमपि
परस्परं कार्यकारणभावापन्नानां देवगुरुधर्मागामिच यौगपचेनाभ्युपगमो युक्तः । अन्योऽन्यातुल्यत्वे
सति प्रशस्तत्वेन साम्यात्, एकतरस्यानभ्युपगमे च सर्वपामप्यनभ्युपगमप्रसङ्गात् । न हि कश्चित्
घटकारणभूतस्य स्तरिण्डस्य कश्चित् घटकार्यभूतस्य च रूपाकृत्यादेरप्रशस्तत्वेन परित्यागे घटस्य प्रशस्तत्वेन
भ्युपगमः सम्भवति, तत्र कारणानभ्युपगमे च कश्चित्कार्यानुत्पत्तेः । कश्चित्कार्यावभ्युपगमे च घटमि-
त्यागपक्षे, घटपरित्यागमन्तरेण तस्य रूपाकृत्यादेरप्रशस्तत्वेन परित्यागासम्भवात् । एवमईक्षीषी- इत्य-
भावाहृत्य कारणं आवाहृत्य प्रशस्तमेव, 'कारणानुरूपं कार्यं भवितुमनात् । कार्यं च नामस्यापनाधि, तस्य
भावापचत्वात्, अलन्तासतो वस्तुनो नामस्यापनयोरसम्भवादिति स्वयमेव भाव्यम् । अत एव कर्त्त-

ते वती ओ जिह्म ओह्ला सम्भर्द्धि माग डेहने न कुह्. ओतसे डेव वपने, शाननोश डर को
अधुवे. नाथ स्थापना इत्यने अधुमानवाने लावने अधुमानवाने आचरामिति लावनी पक्षि अधु-
मानवाना प्रसजयी. ओ लाव-नामादिह्म अधुमानवु ते अप्रशस्तपक्षि न कुह्. अप्रशस्तपक्षि तामा-
दिह्म तो पोतापोताना अधवशापने विषे-मुह्मे के लाव तेहने अप्रशस्तपक्षि न कुह्. ओतो अधु-
तीर्धी भाव्य ने देव तेहना नाभादिह्म विषे लेनने प्रसिद्ध न छे.

ओतसा न वती लोहने विषे पक्षि किम ओह्म नाम प्रभाति प्रह्म ? ओह्म लोहना कुह् छे.
तिहा नामधु अप्रशस्तपक्षि, लावने कछिह्म के स्वरुप तेहने अप्रशस्तपक्षि न. बिच नारीनी बिभा
नारीननशो विरक्ताने न अरुचिनिषम कुह्, पक्षि नीत्यने नही, प्रिम तेह न अरुवा नीत्य नाम पोता
पोताने अविभावे कथु ने शुश्रवस्तु तेहने शक्तिपापक्षि शुभ-कुह्. बिच आन कथ वल्लु यसे के
अमुमुकु नाम से जलानु. ओ हेतुर्हि नामधु प्रशस्तपक्षि ते लाव [स्ताप नि] प्रशस्तपक्षि न कुह्. धम
स्थापनादिक पक्षि लावतु. पक्षि नाजने विवस्त्राह्म अने शिव्हिह्म छे हेतुर्हि-सर्ववस्तुधु, वाचकपक्षि
शुभवर्ध, पक्षि स्थापनानर्ध धम न कुह्. ते वती लेनने प्रशस्त के लाव अरिह्म तेहना नाभादिक पक्षि
प्रशस्त न. ओ हेतुर्हि नाभादिक आरिने नाभादिक कर्ष-कारण लाव पात्राने देव-उह-धर्मी परे
समक्ष साधु ते. शुक्रा. अन-शान-सर्गधर्मे प्रशस्तपक्षि समानपक्षिणी ओह्म अधुमानवे ओह्मने
अधुमानवाना प्रसजयी.

हेतुर्हि धतुं शरणु के श्रुतिः अने हेतुर्हि धतुं शर्ष के आकार तेहने अप्रशस्तपक्षि इरी
शर्ष धतुं प्रशस्तपक्षि अनधु संक्षेप नहि. तिहां शरणुने अनथानवे हेतुर्हि शर्ष नी अनुपविधी, शर्ष

— ५५ —

એતલા જ વતી કહ્યું છે— 'નામગિન તે ગિનતુ નામ, સ્થાપના ગિન તે ગિનતેની પ્રતિષ્ઠા, જ્ય
 ગિન તે ગિનનાં છવ, જા વગિન તે સમવસરસુચક' એકલું, એતલા જ વતી વસ્તુ માનની નામાદિક
 ભેદ જણાવ્યાં આશરે પ્રકારે નિષેષ બધવથી એ કહ્યું. જે માટે આંચમ છે— 'જિહ્વા જે અણ્ણીકે તત્ત્વે
 નિઃશ્વેષે પ્રવીર્ય નિર્વિરેષ, જિહ્વા ન અણ્ણીક તે વસ્તુને વિષે આશરે પ્રકારનો તે કવીર્ય' એ અણ્ણીકે
 તિહાં સ્થાપના તે પદે વિખિન જ અણ્ણપતી પરિ નામ—આકૃતિ આદરે અણ્ણવે અણ્ણતે' પણ આરિહંતની
 અણેણ્યકે કલ્પનાનો કેવુ પૂર્ણ—સ્વતંત્રાદિકનો વિષય કહ્યું.

“सिन्धुका खिति न जले मथवा नारी मल्लत प्रति न जले” भत्यादि व्याभेतां धर्मोपा
 व्यापतिथी-परी ह्यन पक्षि हृष्टो भवति ते जलेन साधे साधे जलेन्युद्धिता हेतुः। निम
 गल्लक्षितो अगिरिक न ह्यन्यथा पक्षि उदे भवन्मल्लत पक्षि स्वभावः जेतव्यः (भाटि) सीधुधोदो ते धर्मः

एतेन धृते पत्नौ तदीयप्रतिमा किं तत्पत्नीचिन्तितप्रयोजनसिद्धिहेतुर्भवति ? अपि तु चेति । एवं जितप्रतिमापीति ह्यष्टान्तदार्ष्टान्तिकाभ्यां युगजनविप्रवहारको छुम्पाकोऽपि निरस्तः बाध्यः । मिश्रमित्र-कार्यहेतूनां नामादिनिक्षेपाणां मध्ये भावनिक्षेपजन्यकार्यकरणसाधयैपुरस्कारेण स्थापनाजिनं त्यजतस्त्वा-जयतश्च जितस्य नामस्मरणपादैरपि त्यजनत्याजनापत्तेः, उक्तदृष्टान्तदार्ष्टान्तिकयोजनाया उभयत्राऽपि साम्यात् । यतः पत्युः प्रतिभावत् नामस्मरणादिरपि तत्पत्नीचिन्तितप्रयोजनसिद्धिहेतुर्न भवतीति छुम्पा-कस्यैव सम्मतम् । जैत्रानां तु सद्भूतमर्तुरिव तन्नामस्मरण-स्थापनादेऽप्याजीविकादिनिर्वाहहेतुत्वमिति प्रयोजनचिन्तनं तस्या छेदवोऽपि न स्यात्, जगत्स्थितिविछोपापत्तेः । नहि अकारणात् कार्यात्पि छुम्पाकं विहायाऽन्यः कोऽपि सवीहते, घृतादपि जङ्गरानाशापूर्तिरसक्तः । किन्तु मम पतित्सुतिहेतुत्वं नामस्थापनयोर्विनिबुद्धया प्रवर्तमानायास्तत्पत्न्याः ताभ्यां चिन्तितप्रयोजनसिद्धिर्भवत्येव । तस्मात् सर्वत्रापि पदार्थानां प्रत्येकं नामादिनिक्षेपैर्मिश्रमित्रस्वरूपाणां निजनिजकार्यकरणे सामर्थ्यं, नान्यत्राऽपि ।

तथाहि-नाम्नः सामर्थ्यं तावदाकृत्यादिना ज्ञातव्य भावपदार्थस्य स्मरणपादै, स्थापनायाश्च सामर्थ्यं निजाकृत्यादिना अज्ञातस्य सावपदार्थस्य तथात्वेन परिज्ञानादौ, द्रव्यस्य च सामर्थ्यं भावद्रव्य-पर्यायादिजनने, भावस्य च सामर्थ्यं नामस्थापनामिसित्तापूर्वकनानाक्रियावन्त्यनानाकार्यकरणे । एवं कथ-ञ्चित् कचिदंशे साङ्ख्यस्यपि । यथा स्थापनाया अपि नाम्न इव आकृत्यादिना ज्ञातव्य स्मरणेऽपि सामर्थ्यं, स्मरणं च भावसापेक्षस्तुमास्तुमकर्मवन्धहेतुः । एतेन सल्लु छुम्पाकमते स्थापनाऽनङ्गीकारे आकृत्यादिना

ચિત્તેવલી આનાત ફરણ નહીં તેવતી ક્રમ અને સ્થાપના અવિરત વિપશિષ્ટિ અશ્વ તે ભાવ અવિરત વિવચક પરિણામની અસ્તી વિના સંભવે નહીં. તે ગિકને ભાવઅવિરતવિવચક એ શાન તેહના હેતુપશ્ચાથી. એતલાજ પતી અવિરતની સ્તુતિ-પૂજાપરાયણને અનંદલુદિનેા હેતુ પ્રતિભારાધન તે ચકાનિર્મશાહ હેતુજ.

‘એતમે’ થતુ પામે’ ભર્તાઈ તેહની પ્રતિમા સુધુ’ તેહની ઓને’ વાજીન કાર્થીની સિદ્ધિ’ હેતુ હુઈ? તહ સુધુ? ન હુઈજ. ધમ જિનની પ્રતિમા પશ્ચિ’ કમ દાષ્ટીતિક એ પ્રતિમા કણત-એ મૂતભત્તારીઃ મૂર્તિ તેણે કરી મુખયોકને વિપ્રનારતો એહથા હુ’પક તે નિરાસ કયેા બજિયેા. સિન્ન સિન્ન કાર્થીના હેતુ એ નામ રિનિષ્કેપ તે આકિ ભાવનિષ્કેપે’ જન્ન એ કાર્થી તે કરિવાણુ’ અસમચ’પણુ; તેહને’ આમજિ કરીને’ સ્થાપના જિનને ઇંડતો અને ઇંડવતો એ હુ’પક તેહને જિનના નામ-સ્મરણાદિકરું ઇંડણું ઇંડવણું તેહના પ્રસંગથી. ઠલીક’ એ દષ્ટાત અને દાષ્ટીતિક તેહની યોજનાને’ ગિહુ કાર્થી’ સમાનપશ્ચાથી, એ માટે ભત્તારી પ્રતિમાની પર’ તેહણું નામસ્મરણાદિક તેહની ઓને’ ચિંતિત કાર્થીની સિદ્ધિ’ હેતુ ન હુઈ એહણું હુ’પક-નેજ આન્ન, જીનને’ મતે તો જતા ભત્તારી પર’ તેહણું નામસ્મરણ સ્થાપનાદિકને’ પશ્ચિ અછપકા તિર્વાહણું હેતુપણુ. એહણું પ્રયોજનણું ચિંતન તે ઓને લેસથા જો ન હુધ. જ્યારસ્થિત લેપાઈ પતી, અઠારણથી કાર્થીની ભત્તપતિ હુ’પક વિના બીજે પ્રથ ન વાંઈ વૃતથી પશ્ચિ જ્ઞાપનાની આશાની પૂરતિ ઈર્થ બેહઈવતી. તો સુધુ? આકરે’ ભત્તણું સ્થતિચેતુપણું નામ અને સ્થાપનાને છે. એહથી શુદ્ધિ પ્રવર્તતા એ તેહની કો તેહને તે નામ-સ્થાપનાથી ચિંતિત કાર્થીની સિદ્ધિ હુધજ. તે માટે સર’પદાર્થને પ્રત્યેકિ નામ દિનિષ્કેપિ સિન્ન જિજ સ્થપને’ પોતપોતાના કાર્થી કરિવાણુ સમચ’પણુ, બીએ ઠેકાણું નહીં, તેહજ દેખાડે છે.

નામણું સમચ’પણું તો આકારાદિકે’ બજ્યો એ ભાવપદાર્થ તેહના સ્મરણાદિકને’ વિપર્લ, કથાપનાણું કસણુપણું તો પોતાને આકારે’ અબજ્યો એ ભાવપદાર્થ તેહને’ તેહજ પશ્ચિ પરિણામ

ધક્ષાતસા તીર્થકૃતો નામ્ના સ્મરણમપિ ન સમ્ભવતિ, અવ્યક્તચારણં ચાકિચ્છિકરમેવ । નદિ પટ્ટકાલિ-
ચિતતત્ત્વદ્વિપાવિર્ણનસમુત્પન્નમન્તરેણ જન્મદ્વિપાવિર્ણનાં વર્ષ-વર્ષધરાવિસ્તૃત્વાં નિયતશ્લેષાકલાદિ-
વિષયસમ્યક્પરિજ્ઞાનં ધવિતુમર્હતિ, તદ્વિના ચ વદ્વિવ્યક્તસરણસાધ્યમાવ એવતિ સર્વસમ્મતમ્ । એતેન
માવરૂપસ પદાર્થસ નામાધપેક્ષયા પ્રાધાન્યેન નામાવિદ્યેતુલ્યેન ચ સર્વત્રાપિ સામર્થ્યં મવિષ્ણતીતિ
શક્ત્યાપિ પરાશ્ચા । મિત્યાવલક્રુતૌ ચિત્રાલિચિતહસ્તિન ઇવ માવમૂતસા હસ્તિનઃ સામર્થ્યામાવાત્ । પર્વ
માવહસ્તિન ઇવ ચિત્રાલિચિતહસ્તિનો ગયનાતિક્રિયાચામસામર્થ્યમ્ । પર્વ પ્રતિનિદ્ધેપં ષિત્રામિત્રાકાર્યમ-
સાતત્યમ્ । અન્યથા નિદ્ધેપાણં વૈયર્થ્યં સ્થાત્ ।

દ્વમર્હન્તમવિકૃતસા નામસ્થાપનાદિકમપિ માર્ગ્ય-યથા તીર્થકૃદર્શનામિમહવતાં તદર્શનામિમહપૂર્ત્તી
માર્ષેન સદામેવદુહિદેવોઃ સ્થાપનાગિનત્યૈષ સામર્થ્યમ્ । યત્પન્ન સમવસરણે મિત્તુ પિશ્ચાગતેષુ જનેષુ
પ્રતીતમેવ । ન તથા માવચિનસાપિ, સર્વત્ર સાર્વદિકં તદર્શનાસમ્ભવાત્ । નામ-દ્રવ્યયોરુત્તુ તીર્થકૃતકૃત-
માર્ષેન તથાસામર્થ્યામાવાઃ । કિન્ન-શક્ત્યાદીનાં શક્તસવભળનં યથા સ્થાપનાગિનસાં પુરસ્તાત્ સાક્ષાદેવ
પ્રવચને પ્રતીતં, ન તથા નામ-દ્રવ્ય-માવાર્હતાં પુરસ્તાત્ । તેન શક્તસવલ પ્રમાણ્ય પ્રતિમાપુરસ્તાત્ મંજુ-
નૈવેતિ કથં પ્રતિમારેલ્લગ્નામ્યમિતિ સૂક્ષ્મદર્શાં પર્વાલોખ્યમિત્યલં વિસ્તરેણ । તત્ર ચા સંવત્સારો સ્વયં
કર્તવ્યલગ્નસા દ્રવ્યસવસામાવાઃ, સ ચ પરિગ્રહારમ્સાપેક્ષતત્ત્વરણસામગ્રયા યથામાવેનાવસાતત્યઃ ।

હિને, વિષે, દ્રવ્યની શક્તિ તે ભાવરૂપ છે ખરાં ને ઉપભવવાને વિષે, ભાવનિક્ષેપવાની શક્તિ તે
નામ-સ્થાપનાની કારણપૂર્વક છે નાનાકિયા તત્ત્વ-ન ને અનેક કારં કરવાને વિષે, ઇમ ક્ષેત્રે રીતિ
કર્મ એક એક સ્વકારણ પશ્ચિ, જિમ સ્થાપનાને પશ્ચિ નામની પરિ આકારાદિકે ભવવાને સ્વરૂપને
વિષે પશ્ચિ સમર્થપશ્ચિ, સ્વરૂપ, તે ભાવની અપેક્ષાઈ મુલામુસકર્મનપને હેતુ ।

એતલે હુંપકને મતે સ્થાપના અધ્યયનતે આકારાદિકે અઘાત ને તીર્થકર તેકને નારે સ્વરૂપ
પશ્ચિ ન સંજયઈ. અવ્યક્તસ્વરૂપ તે અકિચ્છિકરજ, પદાં વિખિત ને જન્મપાદિકે તેકના
દર્શનથી ઉત્પન્ન જ્ઞાન વિના જન્મપાદિકને વિષે વર્તનાં ને વર્ષ-વર્ષધરાદિકે ને ભસ્ત-કેમવંતાકિ-
વશ્તુ તેકનું નિયત ક્ષેત્રની સ્થિતિ અને આકારાદિકે વિષયક ને સમગ્રજ્ઞાન તે તે ભાવાને ચોમ કુર્મ
ઇમ તે નહિ. અને તે વિના તે તદિવશ્ચ ને સમગ્રસ્વરૂપ તેકને પશ્ચિ અભાવજ એકનું સર્વસમત
છે. એતલે ભાવરૂપ પદાર્થને ન શાદિકની અપેક્ષાઈ પ્રધાન પશ્ચિ અને નાશાદિકને હેતુપશ્ચિ સધલે શક્તિ
કુસ્તે એકવી આલક્ષ પશ્ચિ યાવી. ચિત્પાદિકે (ચોભાચાં) ચિત્તવિખિત કર્મતની પરિ ભાવજૂત કરવાને
શક્તિના અભાવથી. ઇમ ભાવજૂત કરવાની પરિ ચિત્તવિખિત કરવાને ગચનાદિકિયાનું અસમર્થ પશ્ચિ,
ઇમ પ્રવેકનિદ્ધેપિ ચિત્ત ચિત્ત કાર્મ ભાવિતું. ઇમ ન ચાનીઈ તે નિદ્ધેપને ભવપશ્ચિ સાર્થ.

ઇમ અરિક્ત ક્ષેત્રીને નામ-સ્થાપનાદિકે પશ્ચિ ભવિષ્યુ. જિમ તીર્થકરના દર્શનના અભિગ્રહ-
વતને દર્શનના અભિગ્રહપુરવાને વિષે ભાવસંધારે અલેક્ષ્યહિતું હેતુ ને સ્થાપનાગિન તેકને જ શક્તિ
એતે સમવસરણને વિષે ત્રિષ્ણિ દિષ્ણિજ્ઞાન્યા જનને વિષે પ્રસિદ્ધ છે. તિમ ભાવગિનને નહિ,
સમલે સર્વલક્ષ્યે તેકના દર્શનના અભિગ્રહથી. નામ અને દ્રવ્યને તે તીર્થકરના આકારને અભાવે તિમ-
શક્તિના અભાવ, વધી સમલકિને શક્તિવશ્ચ હાલુતુ જિમ સ્થાપનાગિનની આગલિ સાક્ષાત્ પ્રવચનને
વિષે પ્રસિદ્ધ જ છે. તિમ નામ દ્રવ્ય અને ભાવ અરિક્તની આગલિ નહીં. તે વધી સમલવને, પ્રાગાવ્ય

અર્થે માત્ર-સર્વ દિ કાર્ય કારણસામગ્રીસાપેક્ષમ્, અન્યથા કાર્યાનુલ્લેષે, 'નાકારમ
અર્થેકાપે' મિતિ વચનાત્ અનુભવસિદ્ધતાંચ્ચ । સામગ્રી ચ પ્રકૃતે દેશવિરતેરિષ સંવરરૂપસાપે દ્રવ્ય-
જાતેસ્ય પરિપ્રદારમ્સાપેક્ષા । સા ચ તથામૂલા સાયમ્ત્રી સંવતાનાં ન મત્ત્વેવ, સર્વપ્રકારેવારમ્પરિપ્રદ્યોઃ
પ્રતિસ્યાગાત્, અન્યથા દ્રવ્યસત્ત્વમાત્રસત્ત્વયોગમયચોરપ્ચુચ્છેદા પ્રાક્ પ્રવૃત્તિવો વોખ્યઃ । પૂજાપયોગિનોત્
પ્રરિપ્રદારમ્પરિપ્રદ્યોઃપ્રત્યાશ્ચ્યાને ચ સર્વેવિરતિઃ કસ્યાડપિ ન સ્થાત્ । સર્વવિરત્યભાવે ચ ન દેશવિરતિરપિ,
તસ્યાઃ સર્વવિરતિસાપેક્ષતાત્, અન્યથા કસ્ય દેશ કન્વતે । एवं વિદ્યારાદૌ જીવવિરાગનાથા અપ્રત્યા-
શ્ચ્યાનાપત્ત્યાપિ માત્રમ્ । તેન જ્યૌષિત્વેન કારાપણાનુમોદનાલ્લક્ષ્ય-દ્રવ્યસત્તાદિધાર્મિકાનુક્રાનમાર્જ
આર્મિકત્વાન્યથાનુપપત્ત્યા સંવરરૂપમેવ । સંવરરૂપત્વેન ચોપાદેયતા સ્થાત્ । 'અપાદેયસ્ત સંવર' દૃતિવચનાત્ ।
તસ્ય સર્વવિરત્યાન્વર્ત્યત્વેન સર્વવિરતિપ્રતિપત્તિસમય ધ્વજોપાદેયત્વેવામુપાદર્શ સર્વેધામપિ સંવતાનાં
મૃત્યુત્વેન, તત્કારણસામગ્ર્યાત્થ દ્રુમમનોવાઘ્યવ્યવાપારસાપેક્ષાયાઃ સર્વેધામપિ સંવતાનાં સર્વેકાલં સત્ત્વાત્ ।
અથ એ જ્ઞાયમનનુકીયમાનમપિ દેશવિરત્યાલેકં ચ્યૌષિત્વેન કિનોપુપવિશત્તુજાનામનુભવપતિ ચ ।
પરં કૃષ્ણલિનો દેશવિરતેરિષ સર્વવિરતિરૂપમપિ સામાયિકાદિ ચારિત્રં ન સ્થાત્ । તસ્ય સર્વોક્ષે
સ્વાતંત્ર્યચારિત્રેન્તર્ભૂતત્વાત્, કૃપાયાનામોગસાપેક્ષતત્કારણસામગ્રીનાં અવ્યયાત્ત્વાત્ । નહિ કષાયના-
સામોદ્રવ્યમન્દ્રેણ સ્વાચારિત્રં સાપચારિકં ચ સામાયિકાદિ ચારિત્રં સમ્પન્નતિ, અતિચારાદિપ્રતિવેષણસ
કૃપાયાનામોગાપ્યત્ત્વાત્, કષાયનામોગો વ ચ કેવલિનો ન પ્રવતઃ, ક્ષીણત્વાત્ । તસ્માત્ સામપચરુતોષેન
સ્વર્તત્ત્વલક્ષણો દ્રવ્યસત્ત્વઃ શ્રમણોપાસકાન્ત્યમેવ । સામાયિકાચિચારિત્રં ચ કષાયનામોગોવ્યવહારમેવ સંવતાનાં
મંજલિ સેન સયોગિસમ્પ્રાદૃષ્ટિમાત્રસ દ્રવ્યસત્ત્વમાવસ્થાવ્યવ્યોજનાનુભિદ્ધાપૈવ નમતઃ । ચતુઃ—

તે પ્રતિયા આખલિં જ શશુવે કરીને જ. કિંમ પ્રતિયાના વેરીને તેહને આપાવે જ એવડી સ્મરશુકિં
વિચારવું. કિંવે વિસ્તારે પૂર્ણજ.

કિંવે તિલકે ને સાધુને પોતે ઠરિવાદ્ય ને કમ્પરતવ તેહના ને અશાવ તે પરિક્ષ અને
આરંભ તેહને અપેક્ષાને તે તેહના કારણે તેહની સાચમીને અભાવે જ બધુવે. એ ભાવ-સકલકારે તે
સાચમી અપેક્ષાને કુલ. અન્યથા કાર્યની અનુભવપતિથી, કારણવિના કાર્ય ન કુલ એકના વચનથી કમ
દોરે છે વેતી. વધી સાચમી તે એકને વિષે દેશવિરતિની પરે સંવરરૂપ પશ્ચિ કમ્પરતવને પરિક્ષ અને
આરંભની અપેક્ષા સંકલિત, તે તો તેહની ને સાચમી તે સંવરરૂપ ને કુલજ. સર્વ પ્રકારે પરિક્ષ અને
આરંભના ત્યાચમી-કમ ન કુલ તે કમ્પરતવ ભાવરૂપ એ મિહુને કિલક પૂર્વે દેખાડે તો વાલિયે,
આરંભના ત્યાચમી-કમ ન કુલ તે કમ્પરતવ ભાવરૂપ એ મિહુને કિલક પૂર્વે દેખાડે તો વાલિયે,
પૂર્ણતા કિંવેતિ ને પરિક્ષ અને આરંભને અણુપચંક્યાણે સર્વવિરતિ મળે ને કુલ. સર્વવિરતિને
અભાવે દેશવિરતિ પશ્ચિ ને કુલ. તે દેશવિરતિને સર્વવિરતિના સાપેક્ષપણથી અન્યથા એકને દેશ કલકી.

પ્રમ વિશ્વાર્થિકિને વિષે જીવવિરાગના અણુપચંક્યાણની આર્ષતપશ્ચિ વિચારવું. તે અદિ
ચક્રાભિમિત પશ્ચિ કરાવવા અને અનુભવવાદ્ય ને કમ્પરતવાદિધાર્મિક-અનુભવે આત તે ધારિત્રપણની
અન્યથા અનુપપતિથી સંવરરૂપજ. સંવરરૂપપશ્ચિ તો કૃપાસિપશ્ચિ થાય, સંવર તે કમ્પરતવ એ વચનથી
અભેદ-તે-ધર્મ્યુભાવે તો સર્વવિરતિ અભેદ અનુભવ પશ્ચિ, સર્વવિરતિની અતિપ્રતિયા સમયને જ વિરિ
કૃપાસિપશ્ચિ-ચો-નુ-સર્વે સંવરરૂપ કુલજ. કુલ અને-અનુભવ-અપાના આપારની અપેક્ષા કરે એકથી ને
કમ્પરતવા અનુભવવાદ્ય ને કમ્પરતવ તેહના કારણની સાચમીને સકલવર્તીને સદાએ કતાપણથી. એતલજાવડી
પોતે અણુપચંક્યાણે એ દેશવિરત્યાદિક તે ચક્રાભિમિત પશ્ચિ કિંવે પશ્ચિ કૃપાસિપશ્ચિ અણુપશ્ચિ અને અનુભવે પશ્ચિ

‘દ્રવ્યતથ્યમાત્રત્વયસ્ત્વં ઇયમિદ્દં હોદ્દં વદ્વન્ત્વં । અણુગુણસમણુવિદં ચિત્તચંદ્રા મણિધર્મ-
સયં તુ ’ ॥૧૧॥ સિ વદ્વપજ્ઞાસકે (પૃષ્ઠ ૧૧૭) વૃત્તિચૈથા-‘ દ્રવ્યસ્તવમાવસ્તવયો હપ્-સ્તમાથો
દ્રવ્યસ્તવમાવસ્તવરૂપમ્, એતદિયત્રોત્તરત્ર તુલ્યવ્યોગાત્, ઇત્યુ-એતત્પુનઃ પ્રાગુપદર્શિતં જિનમ્ભનાદિધિવાન-
પરણપ્રતિપત્તિલક્ષણમ્, હૃદ્-સ્તવાધિકારે મ્ભવિ-ત્વૈતે દ્રવ્યવ્યં-વોદ્ધવ્યમ્, કિમ્ભૂતમિલાહ-અન્યોઽન્ય-
સમતુવિદં-પરસ્પરાનુવર્તં, નિશ્ચયતઃ-પરમાર્થયો યપિતા-પ્રાગમિહિતો વિષયો-ગોચરઃ પ્રાયો વૃદ્ધિ-
સાધુલક્ષણો વસ્ય તત્તથા । તુશ્વો જ્વાલ્યાત્વ ઇતિ ગાથાર્થઃ ’ । પરં સંયતાનાં સર્વેષામપિ દ્રવ્યસ્તવો-
ઽસ્વીયાન્, કારાપણાનુમોદનાલક્ષણસૈવ દ્રવ્યસ્તવસ્ય સર્વાત્ । માવસ્તવસ્તુ ભૂયાન્, ત્રિવિધં ત્રિવિધેન
પ્રત્યાખ્યાનવતો જ્વવદ્ધારણો નિશ્ચયતઃ કારણતોપિ સાવધત્વાકલુપિતાધ્યવસાયવચેન સંયમાનુષ્ઠાન-
માત્રસ્ય માવસ્તવરૂપત્વાત્ । મમ્ભોપાસકાર્વા તુ માવસ્તવોઽસ્વીયાન્, કારાપણાનુમોદનાલક્ષણસૈવ
માવસ્તવસ્ય સર્વાત્, દ્રવ્યસ્તવસ્તુ ભૂયાન્, ત્રિવિધં ત્રિવિધેન પ્રત્યાખ્યાનવતોઽનુવર્તં સાવધત્વકલુ-
પિતાધ્યવસાયવચેન તદીયાર્થિકાનુષ્ઠાનમાત્રસ્ય દ્રવ્યસ્તવરૂપત્વાત્ । અતઃ ઇવ કૃતસામાયિકોઽપિ મમ-
ખોપાસકઃ હરિષ્કૃત્તમોલી સ્થાત્ । ચદ્વામઃ—

‘કાલી સચરંગખજો શૂલપદ્મોસિ હોદ્દં વદ્વન્ત્વો । છેવપમેજળકરણો હરિદ્દુકલં પિ સે
સુંજે ’ ॥૧૧॥ સિ નિશીથમાખ્ય, ૨૦ ૧૫. ઇત્તચ્ચૂર્ણકદેશો યથા-‘ જં વ હરિદ્દુકલં તં કલસામાહજો વિ
સુંજા, ઈં સો સખ્યવિરજો જ હવહ, ક્વેન કારણેન તસ્સ જ કપ્પહ્ દાર્લં ’તિ । તથા સામાયિકં

પશ્ચિં કેવલીને’ કેલવિરતિને’ ૫૨’ સર્વવિરતિરૂપપશ્ચિ સામાયિક આરિવ ન કુહં. તે સામા-
યિકાદિ આરિત્તને’ સર્વેકદેશે તે સ્નાતક-આરિત્ત તેહને’ વિષે’ અતર્જીતપણીથી. કયાવ અને અનાભોગ તેહની
અપેક્ષા હશે’ એહથી તે સામાયિકાદિકની સામગ્રી તેહના પશ્ચિ અશ્વાવથી. કયાવ અને’ અનાભોગના ઉદય વિના
અતિઆર સહિત અને’ અપવાદ સહિત ને સામાયિકાદિ આરિત્ત તે સર્વે નહિ. અતિઆરિક સેવવાને’
કયાવ અને અનાભોગને’ આશયપણું છે. તેથી કયાવ અને’ અનાભોગ તેા કેવલીને’ ન કુહં. શીલુપણીથી.
તેવતી સામગ્રીને’ અનુશિષે’ જ કરિવારૂપ ને દ્રવ્યસ્તવ તે આવકને’ જ કુહં, સામાયિકાદિ આરિત્ત તે કયાવ અને અના-
ભોગના ઉદયવત ને થતી તેહને’ જ કુહં. તે હેતુદ સયોગિ સમખર્ષિઆવને’ દ્રવ્યસ્તવ આવસ્તવ એ મિહુ
માહોમાદિ યુક્તજ કુહં ને આદિ’ કહિકે’ છે.

દ્રવ્યત્વય-માવસ્તવકર્ત્વં ઇયમિદ્દં હોદ્દં વદ્વન્ત્વં । અણુગુણસમણુવિદં ચિત્તચંદ્રા મણિધર્મ-
વિસર્વં તુ ॥૧૧॥ દ્રવ્યસ્તવ આવસ્તવરૂપ એ તેા એ ઈલા દેખાડ્યું. અનો-અણુકત નિશ્ચયથી કહી વિષય
છે નેહને. એહતું. ઇત્યર્થ-દ્રવ્યસ્તવ અને આવસ્તવનો સ્વભાવ ઇત્ત્વ એહની આગણિ તુ સ્મૃત્તના યોગથી.
એતો વધી પૂર્વે દેખાડ્યું. બિનશયનતું નીપજવતું અને’ આરિત્તું ગ્રહેતું એ સ્વરૂપ ઈલા સ્તવના અધિ-
કારને’ વિષે’ છે (તો) અણિત્તું. હેતુ છે તે કહિ’ છે. માહોમાદિ યુક્ત પરમાર્થથી કહિકે’ પૂર્વે વિષય પ્રાદિ યુક્તસ્ય
અને’ સાધુરૂપ નેહને એહતું તે. તુ સ્મૃત્ત તે વખાણે જ એ ગાથાર્થઃ । પશ્ચિ સર્વેધ સંપત્તિને’ દ્રવ્યસ્તવ
તે અધ. કરાવવા અને અનુમોદવારૂપ ને દ્રવ્યસ્તવ તેહનાજ ઇત્યાણીથી, આવસ્તવ તેા બહુ. ત્રિવિધ
ત્રિવિધિ પ્રત્યાખ્યાનવતને’ અવહારથી અને’ નિશ્ચયથી કારણથીએ સાવધપશ્ચિ અચિત નહિ’ એહવા
અધવસાપને’ વશે’ સંયમાનુષ્ઠાન માત્રને’ આવસ્તવરૂપપણીથી.

વેદ્ય માંજનમનેન પૌષધિક્ષણસાતન્મ્યુ । ચતુ તથામૃતસ્યાઽપિ સામાયિકસ્ય ભવસાવત્વેન વ્યવદેશઃ,
તદ્ વ્યવહારતઃ સંવત્સાનુકૃતિમત્રિણવસાતન્મ્યઃ, નિરવચત્તાત્ । તસ્ય અમળકરુપર્યેવ અમળોપાસકસ્ય
સત્ત્વાત્ । ચદાગમઃ—‘સામાદ્યન્મિ સ કપ સમણો દ્વન સાવચ્ચો દ્વવદ્ અન્દ’તિ । શ્રીચાત૦ તિષ્ઠ
(પૃ ૬૩૬ ગા ૮૦૧) એવ યથ કૃતસામાયિકઃ અમળોપાસકોઽપિ અમળવત્ કુસુમાદિમિર્ગિ-
નેન્દ્રપૂજાં ન કરોતિ, પ્રસાદ્યાતકરણધારાપનારમ્ભસ્ય સચિત્તસ્પર્શસાપ્તકસ્યત્વાત્, અમળકરુપત્ત-
મજ્ઞાપચેક્ષઃ । તથાત્વે ચ જિનાશ્લોકૃત્ત્વેન પૂજાયા અપ્યનર્થદેતુત્વં સ્થાત્, જ્ઞાનાદીનાં ત્રયાણામપિ
વિરાધકત્વાત્ । ચદાગમઃ—

‘ આણાઙ્ગિચ્ચ ચરણં તવમંગે જામ કિં ન સર્જતિ ? । આણં ચ અદ્વૈકંતો કરસાંસા
કુણદ્ધ સેસં ’ ॥૧॥ તિ, ઉપદેશમાહાત્મ્યા (ગા ૫૦૫) નચ્ચ મોઃ ! છદ્મસ્યસંયતાનામનામોગમસેન
સત્યગતતા દુસ્સાધ્યા, તેન નનુષ્ઠાત્તારાદિનિષેષ યથ ચુષ્ણ ફલભાકં મચિરિતિ ચેત્ । સૈવં, વિશુદ્ધાદિ-
ક્ષિયામાત્રસોચ્છેદાપતેઃ, અનામોગજન્યાશક્યપરિહારેણ જીવવિરાધનાશઃ સર્વદ્રાઽપિ સત્ત્વેન સત્યગ-
તતા દુસ્સાધ્યેતિ સર્વત્રાપિ વક્તું શક્યત્વાત્ । તથા ચ ‘ જયં ચરે જયં ચિદ્દેઠે ’ દ્વયાદિપ્રવચનસ્ય
નિર્વિપચત્વેન તત્ત્વગેતુત્ત્વાત્સત્તાપત્ત્યા જૈનપ્રવચનમનુપદેયં સ્થાત્, અનામ્મમૂલકત્વાત્ । તસ્માજિનાશ્ચ
નિયમેન ચતનાધિપત્યેષ સર્જતિ । યતન્થા ચ પ્રવર્તમાનાતાં સંવત્સાનામનામોગજન્યાશક્યપરિહારેણ
જાયમાન તુ દ્વચ્ચતોઽપિ જીવચાતાવિકં સંચમપરિણામામપાયદ્દેતુત્વેન તત્ત્વન્યમ્મંથનાભાવાત્ સંપન-

આવકને’ તો ભાવરત્ત્વ અપ્ય, કરાવના અને અનુમોહનારૂપ ભાવવત્તાના છાપણુથી, રૂપરત્ત્વ તો જુદું,
દિવિય નિષિદ્ધે પ્રત્યક્ષમાનવત્ત્વે નિરતર સાવલ પશ્ચિ કહ્યવિત અપ્યવસાયને’ વશે’ તે આવકની ધાર્મિક-જિના
માનને રૂપરત્ત્વપણુથી. એતલાજ વતી કરિછ’ છે સામાયિક એણે એહવા એ આવક ઉદ્દિષ્ટત્વ ભેદ કહ્યું.
એ ચાર્ટિ આગમ છે. એહની અર્ધિયુતો એક દેશ વિષ-એ ઉદ્ધારને કહ્યું કહ્યું તે કૃતસામાયિક પશ્ચિ’ નિર્મે’ એમ
તે સર્વવિરતિ નથી. એણે કારણે તેહને ન કલ્પક દેવું. સામાયિક તે કહા ભોળાભણવિ પૌષધ-
દિક્ષુ’ ભણિયું. અને એ તેહવાએ સામાયિકને ભાવરત્ત્વપણુ કહેવું, તે વ્યવહારથી સંપન્નતા અનુભવ
માને ભણિયું, નિરવધપણુથી, તેહને અમણુ સદશ એ આવક તેહનેજ છાપણુથી. એ ચાર્ટિ આગમ.

સામાયિક કરે’ કુતે અમણુની પરિ આવક કહ્યું. એતલાજ વતી કહ્યું’ છે સામાયિક એણે એહવા
અમણુપાસક તે અમણુની પરિ પુણ્યદિકે બિને’કની પૂજા ન કરે’. પ્રત્યાખ્યાત એ આરેશનું કરિયું અને કરાવવું
એણે એહવા તે આવકને’ સમિત રૂપરત્ત્વના પશ્ચિ અપ્યવધપણુથી. સાધુ સરિયા એહવા પણુની ભાગની
પ્રાપ્તિ થઈ વતી. વતી તેહવા પશ્ચિ જિનાસાને’ ઉલ્લસથે પૂજવું’ પશ્ચિ જનમ’દેવપણું ચાર્ટિ. ચાનાદિકે
વિશેષના વિરાધકપણુથી. એ ચાર્ટિ આગમ—‘ આશ્વાઈ જ આરિત આશ્વાઈને સ્તુ તે ન ભણિ ! ભાગિજ.
એહવું’ ભણિ આશ્વાઈને’ અતિકમે તો કેહના આદેશથી કરે છે. બીજું’ પ્રથે એ-અક્ષયપત્તિને’ અનામોગવર્ષ
સરખન ચતના તે કું:સાધ્ય છે. તેતરી નનુષ્ઠારાદિકેના નિષેધ જ સુકવ. એહવી અમારી મનિને’ (છે) એહવું’ એ
એવે. તે જ એવે. વિહારાદિકે કિયામાનને ઉચ્છેદની આપરિ થઈ વતી-અનામોગે જ-પ અક્ષય-
પરિહારી અવવિરાધનાને સર્જન છતાંપણે સરખ પ્રકરે ચતના તે કું:સાધ્ય એહવું’ સધલે’ કહી સર્જઈ
તે પણુથી. તિવારે’ ‘ જ્યથાઈ ચાર્વિ જ્યથાઈ રિદ્ધ ’ ધત્યાદિ પ્રવચને’ નિર્વિવધપણુ તેહના પ્રવર્તનારને’
કુટ કહેનાર એકરી પ્રાપ્તિ જૈનપ્રવચન અનાદરણીય થઈ કુટપ્રકરક એ પુરુષ તેહના પ્રવર્તપણુથી.

પરિણામાનાશકમિતિ સર્વત્રાડપિ મન્તવ્યમ્ । તેન તન્નિમિત્તસાપિ તત્ત્વચારાદૈવં નિવેષઃ । નિવેષે
ચ વીતં તાવદ્વ્યુપકર્મૈર્થ્યમ્ હેતુભ્યેવ । તત્ત્વ ચતનાપરાત્ત્વસ્ય સંયતસ્ય વ ભવતિ । ચતુ તથા-
મૃતસ્યાડપિ જીવષાતાદૈર્મિધ્યાદુષ્કૃતાદિપ્રાયશ્ચિત્તપ્રતિપત્તિહૃથશ્ચારત્ત્વપરતન્ત્રપ્રવૃત્તિમતામહાતકર્મ-
બન્ધાભાવાનાં ચેતઃશુદ્ધયર્થ, ચેતઃશુદ્ધિય મહાવિર્જરાદેતુત્ત્વેન પ્રવચને ગણિતેતિ ।

નતુ મોઃ ! આવકમાત્રસાનામોગ્ધન્યાશ્ચત્ત્વપરિહારેણ ત્રસજીવવિરાધનાશ્યુપગમે અસંયત-દેશ-
સંયતયોર્મદે કિં નિવાનમ્ ? હૃષિ ચેતુચ્ચતે-અચિરત્તસમ્પન્નદેર્મિનસાશ્ચાત્કારવિષયત્રસજીવવિરાધનાયા
અમાવેડપિ અપ્રત્યાશ્ચાનકપાત્ત્વોક્ત્યવશેન અનુત્તરસુરપર્થન્તસમ્પન્નદિદેવાદીનામિવ મનાગપિ ચિરતિપદિ-
ળામાંભાવેન દ્વાદશાવ્યવિરતયો ભવન્તિ । સ્થતિ ચ તત્ત્વસ્યઃ કર્મકન્થોડપિ । વૈશચિરતસ્ય તુ સમ્યગ્દષ્ટદે-
પ્રત્યાશ્ચાનકપાત્ત્વતુચ્ચેન ત્રસજીવવિરાધનાવર્જનાસિપ્રાયો ભવતિ । ન ભવતિ ચ પૃથિવ્યાદિસ્વાધરજીવ-
વિરાધનાવર્જનાસિપ્રાયોડપિ, આજીવિકાયા અન્વયાનુપપત્તેરિતિ તસ્ય વૈકાલ્યૈવાચિરતયા સ્યુઃ । તત્ત્વસ્ય
કર્મકન્થોડપિ । પરમુપયોરપિ સમ્પન્નત્વં ચ નિજસાશ્ચાત્કારવિષયજીવવિરાધનાયા અમાવેન અવસાતત્ત્વમ્,
અનુકમ્પાવાસોક્ત્યાત્ । ન ચ પૃથિવ્યાદિજીવવિરાધનાયામેતદ્દક્ષમ્ભવીતિ ધાત્વઃ; યતો યદિ કેચલિવચસા
નિશ્ચિતોડપિ, નિજસાશ્ચાત્કારવિષયીમૃતસસજીવયાતોડપિ મૈથુલ્યસેવામલુકમ્પનાશ્ચહેતુર્ન ભવતીત્યગ્રે
વદ્યપતે, કથં તાદૃ કેચલિવચસૈવ, સંશયારહિતોડપિ તથામૃતઃ પૃથિવ્યાદિજીવયાતોડનુકમ્પનાશ્ચહેતુરિતિ
સમ્યગ્દૃશ પર્વાલોક્યમ્ । પ્રસન્નતઃ સર્વચિરતાનાં તુ પ્રત્યાશ્ચાનામપ્રત્યાશ્ચાનકપાત્ત્વડનુવ્યવર્તઃ સર્વસાવધર્મજર્જના-

તે આદિ નિર્માણ તો નિયમે થતના વિષયિણી જ કુર્ષિ, જ્યજ્ઞાર્થ પ્રવર્તતા સાધુને' તો અના-
ર્થોને' થાતો જે અશક્યપરિહાર તેણે થા'તુ જે ક્યંથી જીવધાતાદિક તે સંયત-પરિણામને' અશ્વ-
ર્થનાને' હેતુપાણે તે ક્યંદિસામિથિએ ઉત્પન્ન કર્મજં'ધના અસાધ્યો સંયત-પરિણામને' બાધક નહિ એકેડ
સઘમે માનવુ, તે પતી ક્યંદિસામિથિએ જે નવુતારાદિક તેહનો નિવેધ નહી, નિવેધને' વિધિ કારણ તો
અશ્વજર્જમધહેતુપણે' તે તો યતના તરપર સાધુને ન કુર્ષિ, અનર્થ જે ક્યંથી એ જીવધાતાદિકને મિત્ત્યામિ
ફુલકાદિ પ્રાપ્તિતની પ્રતિપતિ કહી તે તો અવકાશનયને' પરચરે' પ્રવર્તતા અર્થાર્થો છે' કર્મજં'ધનો
અસાધ્ય તેણે એકવાને' ચિત્તશુદ્ધિને' નિમિત્તે જ વ્યથિયુ, ચિત્તશુદ્ધિ તે મહાનિર્ભય-હેતુપણે' કહી છે.

એતલાજ પતી વ્યવહારનયને બલિઆને પ્રત્યાખ્યાન તે ક્યં-સાવ એ મિત્તુ પ્રકારે, પ્રાણાતિ-
પાતાદિકને' કુર્ષિ, અને' કંઈક જીવજં'બલ સંપ્રદાય વિરાધી' તે કહે છે એ-આપથી પ્રાણાતિપાતાદિકને'
પર્યક્ષપણે' કુર્ષિ પણે' ક્યંથી કિંસાદિકને' પર્યક્ષપણે' કુર્ષિ જ નહિ, તે સમ્યા બાણિયુ, અને
તેને' નિવેધે' પર્યક્ષપણે' તથા અણુઅણુતા કિંસાદિકે' કુઆ કુર્ષિ તેહના મિત્ત્યામિ દુક્કા ઈવ કુર્ષિ,
જીવી, કાચપટ્ટી મામણે' પછારે નીચરે' દ્વંદ્વાદિ ચાપત ' અણુતા અણુયુતા કુઓ કુર્ષિ તે કુ' મન વચન
કાપાધ, કહી મિત્ત્યામિ દુક્કા ' એ અતીચાર મૂઠાથી' વિસરેથી' દીરે છે, તે બાણિયુ, પૂછે છે-સમ્યગ્દષ્ટિ
શાવકસાનને' અનાભોગજ-ને' અશક્યપરિહારે' ત્રસજીવની વિરાધના આને'કુવે' અસંયત અને' દેશસંયતીને'
મેદને' વિધે' શુ' કારણ? એહવુ' એ પૂછે છે તે ઉપરિ કહી છે, છાઈ, . "

અવિરત સમ્યગ્દષ્ટિને' પોતાનો સાક્ષાત્ જાનનો વિષય' એહવો જે ત્રસજીવ તેહના વિરાધનાને'
અંશોવે' પણે' અપ્રત્યાખ્યાનિઆ કયાપના, ઉદયને' વરે' અનુત્તરસુરપર્થન્ત સમ્યગ્દષ્ટિ દેવતાની પદિ'

किञ्च—चतुर्वर्गोच्चारमन्त्रेण प्रथमश्रोतोच्चारयागः स्थितः । सूक्ष्मसप्त-सूत्रजनयकोत्पत्तिर्न तत्वाभिमतत्वात् । तस्मात् अन्तस्संवेद्यां यो जीवयाताः, स च अन्तस्संवेद्यायोगोवात्तामिदं, न पुनः मूयक जीवयातकत्वेन विवक्षितः । अन्यथा असंजीवित्वावाप्रत्याख्यातं देवो नैव स्मृतः । तथा च देश-विस्तृतच्छेत्रः । यतो विनापराच सर्वज्ञसजीवप्रत्याख्यातमन्त्रेण देवविर्गिर्न स्थापितः प्रथमसप्तमात्रेण दर्शयिष्यमाणत्वात् । एतेन कुसुमादिभिर्मिनेनूपायां हिंसासुखिभ्यः प्रथिमाप्रतिपत्नी रूपदे कुतर्न कुतर्पते मन्तव्यः । यतो हि यिने-द्रूपजाभ्येकेन्द्रियजीवानां सन्दिग्धविराजनाभावे जिनपूजाकारकाभावकोऽपि हिंसकोऽभिधीयते, तर्हि प्रथिमाविकारिक्लृपराश्रको विशेषतो हिंसको भवेत्, व्यावदिभ्योऽपि जीवपातकृत्वेनाविष्कयात् । तथा धर्मविविधं ननुत्ताराणं सत्यमेव स्थाया-हितकत्वेनद्वेषोपपन्नोऽनेन, निजसाक्ष्यत्वावापिषीमृतांनं अशुभयन्त्रजीवानां विराजनाभास्त्यनुभूयन्तत्वात् । यथागमः—

तत्त्वप्रविवेचकोऽयम् विद्यमानत्वात्, ते आयोग ते जनायोग ते जनानामुपसृष्टं श्रेष्ठं आगमि.
 'तत्त्व अस्तंवेम' इत्यादि भाषा देवादीत्ये.

શ્રી હિંસા નિમિત્તક ક્રિયાવેશક આગેશન અને હિંસા માત્ર (પારી) વેશક એ આત્મા એકની વિરોધતા
તે ક્રિયાવેશક પછિ પ્રાપ્ત અનાર્થ-જનને જ કુદરે તે કંઈ દિંસા આપને લાગવી નહીં પ્રાકટ સંભવે
સંભવથી એકબીં અભિયુક્ત, પછિ આત્માએપ્રકારે પ્રજાજનની વિગતના સંખતીને તે હિંસાજનિત ક્રો-
ધને બચાવે પછિ લોકાનંદને તે કુદરે. તે હિંસાને જ કરવાને હિંસાને કરનાર એકવાઃ એકવેશકથી
આત્મેવ બચાવે જ શત્રુના રાગથી સિદ્ધિ તેકબીં એકબીં પછિ સ્તૂપનસકાર સમર્પણપછિ પોતાના સાક્ષાત્
માનના વિવરણપણથી, પછિ કેવલીને વચને નિમિત્તપણે સ્મરપ્રજાજનની વિરોધના તે એકી ન કુદરે તે
હિંસાને જ કરવાને સાક્ષાત્ જાનને સિવપણને અભાવે હિંસક એવા નામના એવરણના અભાવથી,

[illegible]

— ‘જો જીવેવિ ન યાજેહ્ જાજીવેવિ ન યાજેહ્ । જીવાજીવે અયાગંતો કહ્ સો ધાહીહ્ સંજમં ?’ ॥૧॥ તિ દશવૈ૦ (૫૦ ૧૫૭. ગા. ૧૨) તસ્માન્ જ્ઞાત્વાનાં નિજસાક્ષાત્કારાવિષયીભૂતે જીવધાતે તત્ત્વમિત્તકર્ત્ત્વિકવ્યવેશો ન મવતિ । અયં માવાઃ-યથા સમ્યક્સ્વાભિનામાદિની વિરતિઃ યથા ત્રસજીવચિરત્ત્વિનામાદિની દૈશવિરતિઃ, ત્રસજીવાવિરતેઃ પરિણામસ્યાવિરતગુણસ્થાન ઇવ સ્થિત-ત્વાન્ । ઇત્થં યોષા ઇકાદશાપ્યવિરતયો દૈશવિરત ઇવ । ચતુર્થ—

‘સદુત્તરીસકમ્મ અજણ ૪૬ અવિરદ્ધકમ્મુરુહ્મીસવિકસાણ । મુત્તુ ગુણવત્ત ૩૯ વૈસે છન્વીસ ૨૬ સાહારુ પમતે ॥૧॥ ‘અવિરદ્ધિગારતિકસાવન્જ’ સ્તિ ચતુર્થકર્મગ્રન્થે (૫૦ ૧૮૫ ગા. ૫૬-૫૭.) હૃત્તેરમિગ્રાયસ્ત્વનન્તરોક્ત ઇવ શ્રુત્તિર્વા વિલોકનીયા । અંશતોઽપિ ત્રસાવિરતૌ દૈશવિરતિર્ન સ્વાદેચ, તાવન્માપ્રાયમપ્યવિરતૌ ત્રસાવિરતેસ્તાવસ્થ્યાન્ । અન્યથા પૃથિગ્વ્યાદીનામપિ દૈશવિરતેઃ સમ્બન્ધાત્ ઇકાદશવિરતિર્ન સ્યાત્, સ્તુર્વા સર્વા અપ્યવિરતયઃ । રક્તાશ્ચ પ્રવચને દૈશવિરતેઃ ત્રસાવિરતિવ્યસિરિકા ઇકાદશૈવાવિરતયઃ । તેન દૈશવિરતાનાં ત્રસજીવપ્રલાપ્યાનાં સર્વત્રસજીવવિષયકં મન્તવ્યં, ન પુનર્વૈશેનાઽપિ ।

‘‘ કિન્ન-અંશતોઽપિ ત્રસાવિરતૌ પૃથિગ્વ્યાદીનાં વૈશેનાઽપિ પ્રત્યાલ્પ્યાનાનુપપન્ને, ત્તોઽશતોઽપિ ત્રસાવિરતિર્નુગાદિત્રસજીવવિષયૈવ સ્યાત્ । વાદરપૃથિગ્વ્યાદીનામિવ સ્મૃગાદેરવાહારાશ્ચર્યમુપયોગાત્, તત્ત્વ ન પાંતો રૌત્રપરિણામાત્મકમહાશ્ચિટ્ટપરિણામજન્નઃ સર્વાશુકલ્પારોહિત્યેન સમ્યક્સ્વનાશદેહુઃ, સમ્યક્સ્વાભાવે

પ્રતિપાદના વૈરી પોતાને ધોને કુહર કરવો માનવો. જે માટે જુદાં જુદાં-પ્રયત્ન વિશે કુલુમ્બોઃક્રમજીવની સ હેઠાંએથી વિરાધના માત્રે પશ્ચિ જન-પૂજના કરનાર અવકાશ પશ્ચિ હિસક કહીશ. તથા પ્રતિવાદીશ વિરતયો જે આવક તે વિશેષથી આવક હિસક થાઈ. બાધાદિકથી એ જીવધાતકપશ્ચિ અવિકપણાથી. તિય વધી ધર્મનિમિત્તિ નિજુતારાદિક વિશે પોતે જ પોતાના આત્મા હિસકપશ્ચિ કહેવો થઈ. પોતાના સાક્ષાત્ જ્ઞાનને અવિષયીજ્ઞ તે ત્રસપરિ ત જે જીવ તેકની વિરાધનાને છાંડવાને અશક્યપણાથી.

જે માટે આગમ- જે જીવ ન જાણિ’ જે અજીવ ન જાણિ (સાક્ષાત્ જ્ઞાનને) જાણિ’ જીવ અજીવ ન જાણિ’ તે સંધ્યમ્ જાણિ’ । તે માટે હશરથને પોતાના પ્રત્યક્ષજ્ઞાનને અવિષયીજ્ઞ જીવધાત તે તત્ત્વમિત્તક હિસક વ્યવસ્થે ન કુહર. એ ભાત-બિંમ સમક્રિત અણુજીવે અણુજીવની વિરતિ, તિય ત્રસજીવની વિરતિ અણુજીવે અણુજીવની દૈશવિરતિ, ત્રસજીવના અવિરતપરિણામને અવિરતજીવસ્થાને જ રહેવાપણાથી. ધમ ચાકતો ૧૧ ક્રમવારે અવિરત દૈશવિરતિ જીવકાણે જ. જેથી કહેઈ છે-અમતાલીસ કર્મજીવવાહેતુ મધ્યે ઔદારિક ૧ ઔદારિકમિથ ૨ અને કાર્મણ્યોગ તીન એ હેતુ ભેલીઈ તિવારે અમતાલીસ બંધહેતુ મધ્યે જીવકાણે કુહર, કહેવે તે મધ્યેથી ત્રસની અવિરતિ ૧ કાર્મણ્ય ૨ અને ઔદારિકમિથ ૩ અમતપ્રાપ્તિના કાયમ એવં છ હેતુ કાઢીઈ તિવારે એજીવ્યાલીસ હેતુ પાચમે જીવકાણે કુહર, તથા એ એજીવ્યાલીસ આદિથી ઇગ્યાર અવિરતિ ૫ યાવરની ૫ ધર્મજીવની એક મનની એવં ઇગ્યાર કાઢીઈ અને આમ પ્રત્યાપ્તિના એવં ૧૫ હેતુ કાઢતા અને આકારક ૧ આકારકમિથ એ પિ ઘાલનાં છત્તીસ બંધહેતુ પ્રથમ જીવકાણે પાંખાઈ. શતિને અભિપ્રાય ધંકાં કહી તેહજ, અથવા શ્રુતિ જોવી

અથવા ત્રસની અવિરતિ થકે દૈશવિરતિ ન કુહર. તેથી એ ત્રસની અવિરતિ થકે અવિરતિને ત્વસ્થાપણાથી, ધમ ન કુહર તો પૃથિગ્વ્યાદિને એ દૈશવિરતિના સંબધથી એક અવિરિતિજ ન કુહર.

‘च कथं सम्यक्त्वाभिनामाविनी देशविरतिरिति । मिथ्यात्वस्य च पुण्यवृत्तिपापनिवृत्त्योः प्रतिपत्त्य-
त्वात् । तस्माद्देशविरतानां यत् सर्वथा त्याज्यं यत् भारिव्यपदेशहेतुः, तत् आवककुलाचीर्णत्वेन
सम्यग्दृष्टिमात्रस्य त्याज्यमेव । सम्यक्त्वनाशहेतुत्वेन सर्वेषामपि साम्यात् । अत एव प्रतिपद्युत्त्वज्ञौ
धर्मार्थद्वयोपेक्षं सर्वसम्यग्दृष्टिसाधारणम् । यदि च कथमपि सृगादिवध-भांसभक्षणादिकमविरतसम्यग्दृष्टिः
सम्भवत्वेन आवककुलाचीर्णमभविष्यत् तर्हि अमार्थद्वयोपेक्षमिच्छन्नमेवमभविष्यत् । आवककुलाचीर्णत्वेन
सत्प्रतिपेक्षोद्वयोपेक्षसम्भवात्, प्राकृतजनानामप्युपहास्यहेतुत्वाच्च । न हि साम्प्रतमपि अन्निसमांस-
भक्षणकुलोत्पन्नः कोऽपि अमारिसुद्वयोपेक्षति । किञ्च-अविरतसम्यग्दृष्टिपर्यन्ताः सर्वेऽपि प्राप्तापि
भवन्ति । यदुक्तं—

‘उत्तमपक्षं साहू मज्झिमपक्षं च सावया भणिथा । अविरयसम्महिद्धी लहन्नपक्षं सुमेमल्ल’
॥१॥ इति, पात्रे चोपेक्षं विचमनन्तगुणं भवेत् । यदुक्तं—‘अयाजे स्याद् द्विगुणं विषं व्यवसाये चतुरंगम् ।
क्षेत्रे शतगुणं श्रोत्रं पात्रेऽनन्तगुणं पुनः’ ॥ (चप० वृत्ति पृ० १११) इति । तेन सर्वैरेव प्राक्का
सति सामर्थ्यं सामग्रीसङ्कावे च प्रतिदिनं निजैरेव न्यायोपार्जितवाशनादिभिः सर्वेऽपि सम्यग्दृष्ट्यो
भोजयितव्याः, भोजिताश्चातुमोवनीया भवन्ति, सामग्र्याद्यभावे च भावनयाऽपि तयामन्तव्याः । एवं
च सति निजनिगृह्येण निजान्येवाशनादीनि सुखानाः सम्यग्दृष्ट्यामनुमोदनीया एव भवन्ति । न पुन-
निन्दनीयाः । निजनिगृह्ये सुखानानां पात्रत्वहानिप्रसक्तेः । ते च यदि मांसमहिणो भवेयुः, तर्हि
ते तथाभूताः पञ्चवेन्द्रियवधकाः मांसमक्षकाश्च नरकायुर्वन्धकत्वेन सरकातिवधो मिथ्यादृष्टया कथं
प्राप्तापि भवन्तीति सूक्ष्मदृष्ट्या पर्यालोच्यम् । तस्मात् यत् किमपि सम्यक्त्वनाशहेतुनैकादिदुर्गतिरिति

अथवा सर्वधं अविरतिश्च कुष्ठं, अने कही ते छे प्रवचनने’ विधे’ देशविरतिं शृङ्खलां नसनी अविरति
विना धर्मपारश्च अविरतिः । ते हेतुधं देशविरतिने’ नसल्लवन्तं प्रत्यापन्नान ते नसल्लवमान विपक्षो
मानयुः पक्षिं दैत्रे नहिंन. वली अ’सथो अे नसनी अविरति छते’ पृथिव्यादिकृतु दैत्रे’ पक्षिं पञ्चपञ्चाशु
तेकनी अयुक्तता याष्ठ वती अे आर्ट’ अ सथो अे नसनी अविरति ते युगाद्वयसल्लव विपक्षिणीश्च कुष्ठं.
मादर पृथिव्यादिकनी यरे’ भूमादिकने अे आकाशदिकने’ अर्थे’ छपयेत्तथी, तेकनी धत ते रीदपस्थिभर
महादिसष्ट परिश्रुय तेषु अ-म कुष्ठं. ते सर्वशे हयारहित पक्षिं सम्भक्षत्वा नाशयुं हेतुं, सम्भक्षत्
नाशछते’ समकितने’ अविनाशायिनी देशविरति पक्षिं छिम कुष्ठं. त्रिध्यात्वेन’ तो पुष्यनी प्रष्टिं जने’
पापनी निष्टति तेकनी प्रतिपक्षपक्षायी. ते आर्टि’ देशविरतिने’ अे सर्वथा छांशु’ अने अे गारिना
नाशयुं हेतुं, ते आवकना कुष्ठने’ विधे अनायस्सुवपक्षिं समकितदृष्टिमानने’ छांशुं, समकितनाशने’
हेतुपक्षिं सर्वनिं सरिपापक्षायी.

अेतत्वावती प्रतिपद्युत्त्वपादिकने’ विधे’ आमारितुं छहधोपक्षु सर्व’ समकितो सभान, लछि छिमे
भूमादिकने वध तथा मांसभक्षणादिक ते अविरत सम्भग्दृष्टिने’ सम्भनपक्षे’ आवककुष्ठने’ विधे’ आमारितुं छह, तछि
अभारीतुं छहधोपक्षु छिच्छिन्न-अे थाजोत्त. आवककुष्ठने’ आमारितुं पक्षिं गारिना निषेधना छहधोपक्षाना अस्स शवया,
प्राकृतयोकेने पक्षिं छपकासना हेतुपक्षायी, वली छिवकां पक्षिं निव नथी मांसभक्षक्षु अेकने’ जेधना कुष्ठने’
छपने भेध आभारि प्रवर्तापि अेकतुं तछि नली, वली अविरत-सम्भग्दृष्टि पक्षिं’त सर्वधं पाव छे’, अे
भाटे’ छकत छे-‘छित्तयपात्र साधु, मध्ययपात्र आवक क्षडिमा, सम्भग्दृष्टि अविरत ते लक्ष्यपात्र अयिदुं’
पात्रे’ वाञ्छुं धने ते अन’तश्रुं कुष्ठं. अे यादे’ छकत छे-‘अाअे गिरयक्षुं धन, व्यापारे मउश्रुं, वेने

भवेत् तत् श्रावककुलार्चये न भवत्येव । व्यवहारतः सर्वेषामपि श्रावककुलोत्पन्नानां सम्यग्दृष्टित्वात् । अस्ति च सृगादिमारणं मांसमक्षणं च दुर्गतिहेतुः । चरकायुर्वेद्वहेतुत्वात् । यदात्मः—

‘चर्चहिं ठाणेहिं जीवा जेरुवताए कम्मं पकरेति, तं महारंभयाए १ महापरिमाहयाए २ कुणिमाहारेणं ३ पंचिदिववहेणं’ ४ ति श्रीक्षानाङ्गे (सू० ३७३) यच्च नारकायुर्वेद्वहेतुः, तन्निष्पन्नात् सम्यक्त्वनाशहेतुर्भवत्येव, सम्यक्त्वे च सति नरकायुर्वेद्वन्मावात् ‘सम्पत्तमि च लद्धे विमाणवज्जं न वंचय आत्ते’ सितिवचनात् । नरकत्रिकल्पस्य च सिद्धमात्रप्रत्ययत्वात् । यच्च अविरतसम्यग्दर्शा विनापराधं ज्ञात्वा असजीविषावाकारणेऽप्यविरतत्वं, तदप्रत्याख्यानकपायोपपन्नस्य सम्यग्दर्शा वैवानामिव मनागपि विरतिपरिणाममावापदैव, न पुनराहारार्थं प्रत्याख्यानाभावादेव । आहाराद्यर्थं पञ्चेन्द्रिय-व्यक्ता पापकर्मणि निवृत्तसा एव भवन्ति । तच्च सम्यग्दर्शा न सम्भवति । यथागामः—

‘सम्मदिद्धीं जीवो जइविं डु पाणं समाप्पइ किंचि । अप्पो सि होइ वंयो जेण न निद्वंषेणं कुणइ’ ॥१॥ इति, श्रावकप्रतिकल्पसूत्रे (४० १९४ गा० ३६) अत्रापि सम्यग्दृष्टित्वात् यथापेक्षितविकल्पितपापसमाचरणमणनेन मांसमक्षणादिदृष्टिर्षणं महापापं तु निषिद्धमेवेति तात्पर्यम् । एतेन केचित् स्फुटतया सम्यक्त्वनाशोऽपि गृह्यसमीपे पशुघाटकट्ट्यान्त्वेन श्रावककुलेऽपि मांसमक्षणं तन्निमित्तं च सृगादिमारणमपि व्यवस्थापयन्ति, तेषुपि उपेक्षिता द्रष्टव्याः । विवाहनिमित्तं समुचितवनानां सर्वेषामपि श्रावककुलोत्पन्नत्वाभावात्, इतिरंशकुलेऽपि सम्यग्दर्शपक्षेवा सिद्ध्यतां भूयस्त्वात् । किञ्च—यदि श्रावककुलेऽपि सहस्रादिफलकार्त्तमादिवत् पञ्चेन्द्रियव्यक्ताऽप्यमविष्यत् तर्हि नरकादिहेतुतया मगवान-

सतयुक्त्वं अने पात्रे’ अनंतयुक्त्वं’ ते पात्रे’ सर्वध’ पक्षि आवधे’ छती अवधध’ अने सामथी छतीध’ निरंतर पीताने न्यापणपात्रिण अक्षनादिध’ सर्वध’ सम्भगदृष्टि निष्पाद्या, निष्पाद्या पक्षि अन्तर्भावा कुध’, सम्भगपक्ष्यादिने’ अक्षाने’ आवनाध’ पक्षि तिम यानवा, जेम छत्ता आध आधपक्षि शुद्धि’ पीतानाञ्च अक्षनादि निष्पाद्या सम्भगदृष्टिने’ अन्तर्भावाध’ अ कुध’, पक्षि’ निद्वंष (प्राग्भ) नदी, आधपक्षि शुद्धि निष्पाद्याने’ पात्रपक्ष्यांती क्षान्तिता असंय वाधवती.

हिं वि ते’ अष्टि वासोभाष कुध’ ते अक्षवा पञ्चेन्द्रियना पक्ष्य अने’ वांसवक्षिक ते’ नरकना आधु-मध’ पक्षि’ नरकना अतिविधि निष्पाद्यादि ते द्विमे पात्र कुध’?, धम सम्भगदृष्टि’ विचारयुः’ ते आठे’ ने कर्ध’ सम्भगत्वनाशध’ हेतु अने’ नरकादि दुर्गतिहेतु’ हेतु’ कुध’ ते आवध-कुव ने’ विधे’ आधरपक्षीय न कुध’ अ, अवधारय्यं समवाध आवध कुधे’ छपना ते सम्भगदृष्टिपक्ष्या, अने’ छे’ भृगादिमारण्य ते अने’ वांसवक्षिक्य ते दुर्गतिमारण्य, नरकना आधिष्ठाणा अधहेतुपक्ष्या, ने’ आठे’ आधम अधे’ कर्धि छे’ आर रक्षानधे’ छव नाराधपक्षि’ कर्ध’ कर्धे, तवधा-मक्षारधपक्षि’ १ वाक्षारिधपक्षि’ २ वांसवक्षिक्यपक्षि’ ३ अने’ पञ्चेन्द्रियधे’ ४ हिं वध’ ने’ नरकयुगे’ अधहेतु ते निषेधे’ अ समक्षितना वासयु’ हेतु कुध’ अ, सम्भगत्व-विधे’ नरकयुगधना अवाधनी, ‘समक्षित-पात्रे विमान वधे’ आधियु’ न आधे’ अक्षवा वधनधी, नरकगत नरकयुगधनी’ अने’ नरकयुगधने’ मिथ्याप्रत्ययपक्ष्या, अने’ ने’ अविरतसम्भगदृष्टिने’ अपराध विना अक्षाने’ असम्भगधने’ अविरतपक्षि’ अविरतपक्षि’, ते अप्रत्याख्यानिष्पाद्या कपावना छेदधने’ वधे’ सम्भगदृष्टि हेतुना नी’ धरे’ अत्रादे’ विरतिपरिष्ठासना अवाधविक्षुध’, पक्षि’ साक्षादने’ अधे’ प्रत्याख्यानां अवाधविक्षुध’ धम नदि, आक्षारदिने’ अधि’ पञ्चेन्द्रियना द्विसह ते पात्रनि’ विधे’ निद्वंषयु

દેન્નામણિવ્યત્ । નહિ શાવકકુલાત્તીર્ણ કિમપિ નરકાદિદુર્ગથિદેવત્વા મળિતં કાવ્યાગમે દષ્ટં મુતં
વા, પૂર્વાપરવિરોધાપતેઃ । સ ચૈવં-સમ્યગ્દષ્ટિર્થદિ નિયમેન દેવાયુર્લન્ધકઃ કથં તદ્દિ નરકાયુર્લન્ધતાભિ
સેવતે ? યદિ નરકાયુર્લન્ધસ્થાનસેવકઃ કથં નિચમેન દેવાયુર્લન્ધાતિ ? પ્રત્યુત દ્વાવિશતિરનન્તકાયા-
દ્યોડયમધ્યતયા મણિતાઃ । અમધ્યત્વં ચ મધ્યામધ્યવિવેકદ્વાવિનોડપદ્યેવ સમ્ભવતિ, નામ્યથેતિ
વોધ્યમ્ । અતઃ ઇવ 'કસ્ત અદ્યમ્ ઇમે પાળા' રૂપાવિરુદ્ધેન શ્રીનેભિનાભ-સારમ્યોઃ પ્રભવિવેચનપુરસ્તરં
તદપણોદ્ભાવનેન નિવર્તનં ચ શ્રીનેભિનાથસ્ય સમ્પન્નમ્ । શાવકકુલાત્તીર્ણં ચ તથાન્યતિકરાસમ્ભવાત્ ।
નહિ સહકારાદિકારમાદિવિપયકતવામભાદિસમ્ભવઃ । કેચિત્તુ સમ્યગ્દષ્ટાં માંસમધ્યમે અવિરતિમેવ
પુરસ્કૃન્નન્તિ, તે હિ અવિરતજિતવચનપરમાર્થી અવસાતવ્યાઃ । અવિરતાનામપિ માંસમધ્યમપરિણામો-
મધ્યસ્થતેવ । તથાહિ-માભિન્યામુસ્તર્પિણ્યં ત્રિતીયારક્ષાદો' પુષ્પકલપત્રકાયાપુપેતાન્ નાનાદુભાન્
નિરીક્ષ્ય વિલાસિંગતાં વિલાસાસિનો મનુજાઃ મમ્ભૂવ અહો । અમી દ્રુમા બાહીરિકાગિનિવોહદેતુકલાપેતા
હિતિ ચિચિન્લ અવપ્રમથતિ કેનાડયમ્મુમં માંસં ન મધ્યમીયસિતિ ગર્વાદાકારિણે મથિગન્તિ । ચદગમા-

‘તપ ણે તે મણુબા મારહં વાસં પુરુઠરુક્લગુરુગુમ્મલગ્યવહ્નિતળપવ્નચરિઅઓસહીયં ધ્વચિચ-
તયપતપવાલપલ્લવંકુરપુષ્પકલપસમુદ્યં સુહોવમોગં જાયં ૨ જાવિં પાસિર્હિતિ, પાસિયા વિલેહિતો જિદ્ધા-
રસંવિ, જિદ્ધાદિતા દદુતુદુઃ અગ્નમગ્નં સદાવિરસંતિ ૨ તા ઇવં વદિરસંતિ-જાવે ણં દેવાણુભિશ્ચ । મારદે
વાસે પુરુઠરુક્લગુરુગુમ્મલગ્યવહ્નિતળપવ્નચરિઅ જાવ સુહોવમોગે, તં જૈ ણં દેવાણુભિશ્ચ । અર્થ
કેહ અગ્નપસિદ્ધ અસુધં કુપિમં આહારં આહરિસ્સદ, સે ણં અળેગાહિં છાવાહિં વજ્જપિએ' તિષ્ઠુ

હુમ, તે તો સમ્યગ્દષ્ટિને ન સંભવે, એ માટે આગમ-સમ્યગ્દષ્ટિજીવ એ એ પાપ-આચરે કામ્ય
તકેદે અદ્યપય્ય હુમ, એ વતી નિષ્વધસંપલ્લ ન કરુ' ઇકાપલ્લિ સમ્યગ્દષ્ટિપ્રણી ચકિલાન્
યુક્ત કાંધએક પાપ આચરણ અપુવે કરીને' માસભસણાદિરૂપ ચકાપાપતું નિષિદ્ધ, એ પરમાર્થ.

એતલે કહેવે' તેવાએક બાદરદષ્ટિ' ઉમસેનરાખને' ચકસથીપે પશુરાડને દંધાતે આવકને' કુને' પલ્લિ
માંસભક્ષણ અને અમાદિમાણુ ચાપે છે. તે પલ્લિ' ભવેઆ બાલિયા, વિવાહનિચિત્ત સિદ્ધાં એ બન તે' સર્વને
આવક કુને' ઉપનાપણાના અભાવથી. હરિત'કકુલને વિષે' પલ્લિ' સમ્યગ્દષ્ટિપ્રણી અપેક્ષાક્રિયાદિરૂપ
પલ્લિપણાથી. વધી બળે' આવકકુલે' પલ્લિ' સહકારાદિકાર'ભાદિકને' પ'રે' પ'ત્રે'દિપનો' વધાદિક પલ્લિ' હુમ,
તકે નરકાદિકને કારણપલ્લિ' અમવત અરિક'ત તે ન કહેવ. આવકકુલનું અગ્નીયું' કહ્યું એ નરકાદિકર્તિ-
હેતુ'પલ્લિ' કહિલે' નથી. કેમ આગને' હીકું' સાભલ્યું' પલ્લિ' નથી. વિરોધ' પૂર્વાપરિ'યવાથી. તે ઉપ-
સમ્યગ્દષ્ટિ એ નિયમેજ દેવાયુર્તો' અંધક ક્રિય તકે નરકાદિકાનાં કારણ સેવર્ધ ? બળે' નરકાદિક'યનાં
શ્યાનનો સેવનાર છે ક્રિય તો નિયમે' દેવાયુર્તો' બંધ કરે ?

હિવે' ઇકાં ઉચ્છ'પયે યુદ્ધાદિકને વિષે' પ'ત્રે'દિપનો' વધ કરતે અને વાસુદેવાદિકના ચકાર'ભાદિકે
ને સમાકેત બ્બુ' નહી' (સમ) તકે માસભક્ષણિ ક્રિય સગતિ બ્બુ' 'એહુ' લિખ્યુ' છે, તે ત્રિધા બાલિયુ-
ને માટે પ'ત્રે'દિપ-વધાદિકે' જ્યહમા સાપેક્ષ સાપરાધિક ભાવે કરે' છે. માસભક્ષણે તો તેકલા ભાગી છે
નહી', તે ભક્ષણે' તે નિષ્વધસંપલ્લિ' છે વતી. સમાકેત બ્બુ' 'એહુ' કહિલે' છે, તે બાલિયુ'.
સાકું' ભાવીસ (પત્રાંક) અને તાકમાદિક પલ્લિ' ભાક્ષ્ય પલ્લિ' કહિવાં. અભક્ષ્યપલ્લિ' તો ભક્ષ્યાભક્ષના વિવેક-
શ્યાનીને અપેક્ષાને' સંભવે, પલ્લિ' અન-વધા નહી', એહુ' બાલિયુ', એતલાજી વતી 'કેલે' અર્થે' એ પ્રયુ' ?

સંકિર્ણ કાવેસ્સંતિ ૨ ત્તા મારહે વાસે મુહસુદેળં અમિરમમાણા ૨ વિહરિસ્સંતિ 'ત્તિ શ્રોતમ્નુદ્યોપપ્રજ્ઞાપ્તી (સૂત્ર ૩૧: શુદ્ધ ૧૭૫), વ્યાસ્યા યથા- ' તપ ગં તે મણુખા ' इत्यादि, તત્સે વિઘ્નવાસિનો મનુખા! મારતવર્ષે પરુદેસાદિવિશેષવિશિષ્ટે જાતં ચાપિ ' પાસી'હિતિ ' રૂદ્ધયન્તિ, દટ્ટવા ચ વિષેઽખ્યો નિર્દ્યા- વિધ્યન્તિ-નિર્ગમિધ્યન્તિ, નિર્ગલ ચ હટેલાદિ-દટ્ટા-વિસિતાઃ, તુષ્ટાઃ-સન્તોષવન્તઃ ઇવંવિધાઃ સન્તોઽખ્યો- ઽન્યં સદાવેસ્સંતિ-શબ્દાપવિધ્યન્તિ, ' શબ્દાપવિત્ત્વા ચ ઇવં વરિધ્યન્તિ—' જાપ ગં ' તિ, જાતો મો દેવાનુમિયા ! આરતો વર્ષે: પરુદેસસ્થગુચ્છગુચ્છે ' ત્યાદિ જાવત્ મુલોપમોચ્છ, ' તં જે ગં ' તિ । જાત્ત્વા કારણાત્ વર્ષે 'ગો'મિલ્લક્ષ્ણાદે, 'દેવાનુમિયા । ઇત્યાકં મળ્યે કશ્ચિત્ અણપ્રમૃતિ-હતો દિનાદારઽથ અણુજં કુળપં-માંસમયમાહારમાહરવિધ્યતિ સોડેકાસિ-શ્વાવાનિરાક્રોઢરૂપાભિઃ ક્ષિપ્ત્વામિર્જેનીયા इति કૃત્વા સંસ્થિતિ-અર્ચાયાં સ્થાપયિશ્વન્તિ, 'સ્થાપયિતાં ચ મારતે વર્ષે મુલંમુલેન વયેન્સિવસુજાનુભવેન અમિરમમાણાઃ-ક્રોધાં કુર્વાણાઃ વિહરિશ્વન્તિ-આસિધ્યન્તે इति । નનુ મો ! યથેવં, કયં તર્હિ હરિવંશ-વિકુલેષુ માંસમશ્વળાભિપ્રવૃત્તિરિષિ ચેતુષ્કલ્પે-ગ્રામવીરયોગલિકધેરિણા દેવેન હરિવર્ષાપયોગલિકસ વરકલ્પે વર્ષે માંસમશ્વળાભ્યાસઃ કારિતઃ, તત્સત્ત્વવૃત્તિ સદેતુકેતિ કેચિદ્ વૃદ્ધાઃ । કેચિતુ ચિદ્ધવા-સિનોઽપિ મનુજા સર્વેઽપિ ન માંસાહારિણઃ-કિન્તુ પ્રાયઃ, તેન કેચિદ્વનસ્વાદ્યાદારિણોઽપિ । ન ચ વિક્રમયે જનસ્પર્શઃ ન ચલિધ્વતીતિ સંકુનીયમ્ । હંસાદિસર્વપશુજાતિસ્થિતર્થે સ્વર્ગાદિહાદિસર્વગર્ભજ-તિયેયુજાતીયસ્થિતર્થે ચ વનસ્પતેરવદ્યંમાવાત્ । અતઃ ઇય આગમોઽપિ- ' તપ ગં તે મણુખા નિસ્સીઢા

ક્રવાદિયે' 'મીન-મીન અને સારંથી' પ્રથ અને ઉપર, તત્પૂર્વક તે વધના કૃપણ પ્રગટ કરવે' નિર્વાત્પુ' માનેનિવાસને થયું. આપકકુંબે' આપીકું' પશુ તો તેહના અતિકરના અસંભવથી, સહકારાદિનાં કલના આરંભવિષયમાં તેમ પ્રત્યાદિકે સભવે નહીં. કેતલાએકે તો સમ્પગદિષ્ટિને માંસપ્રશ્નને વિષે અવિરતિજ આગલિ' કરે છે, પશુ અચાંત છે નિન-વચનના પરમાર્થ' નેણે એહવા ભણિવાં. અવિરતિને' પશુ' માંસકાંક્ષેયુને! પરિત્યાગે તે અંશકપશુપ્રાપીજ.

તે કિમ આપતા ઉત્તરપ્રશ્નનાં મીનમ આરાની આદિ પુષ્પ-ફલ-પત્ર-અથાદિકે યુક્ત વિવિધવૃક્ષ દેખી મિલથી નિકરમ અનુષ્ઠ મિલીને' જુઓ-આ વૃક્ષ આછવિકાદિકયું નિર્વાકયું હેતુ ને કલાદિકે તેણિ' યુક્ત છે. એહવુ ચીત્તી આજકેડિ' કેણે અણલ એહવુ માંસ ન ખાણું એહવી ચર્ચાકાના કરનાર થાસે, ને' માટે' આગમ-તિવાર પછી તે બીલવાસી અનુષ્ઠ ભારતવર્ષને વિષે ક્રિયા છે પ્રુષ્ઠ-પ્રુષ્ઠ-વર્ણી-વૃષ્ઠ-પર્વ-હરિત-મોષથી તેણિ' સંકિત પુષ્પ છે' પત્ર-પ્રવાલ-પલ્લવ-અંકુર-પુષ્પ-ફલ તેણિ' યુક્ત સુખ ઉપપ્રાપ્ય' તે દેખાયે, દેખીને' બીનથી નીકલચે, નીકલિને' હર્ષિત છુટ હેતા અનોનો' વેડાવચે તેમનીને' ધમ કહેચે !

યથા ભો દેવાનુમિય ! ભારતવર્ષે પ્રસિદ્ધ ૩૭ ધર્માદિવાત્ સુખભોગ, તે માટે' દેવાનુમિય ! આપણા માટે' આજ પછી અણલ તે ચાસિ તેહના ને આહાર કરચે તે અનેક મહાયા ને આકાંક્ષણ તેણિ' વળ'ઓ. એહવુ કરી ચર્ચા કરચે, કરીને' ભારતવર્ષને' વિષે' સુખે ક્રિયા કરતા વિચરચે એ જ પ્રકારપ્રસારિને' વિષે. તે બીલવાસી અનુષ્ઠ ભારતચેને' પ્રકરત્યાદિવશેણે યુક્ત થયુ દેખસે દેખીને' બીલથી નીકલચે, નીકલિને' હર્ષ-સંતોષ પામ્યા એહવા હતા આકેઆદે' બોધાવચે, બોધાવાને' એહવુ' કહેચે. યથા હે દેવાનુમિય ! ભારતવર્ષે, ઉગ્યા છે પ્રુષ્ઠ-પ્રુષ્ઠાદિ નિર્ધાં જાવત્ સુખે ઉપભોગ્ય તે કાશ્વથી. ને' યં એહવુ' અલકાર્ય'. સરલ રવજાવીએ આપણા આદિ-પ્રકરએ એ દિવસથી સંકીર્ણે' અણુજા માંસ-

મિન્મેરા' इत्यादि यौवत् 'ओसन्नं मांसाहारं मच्छाहारं सुहृद्धारं' इत्यादि । जम्बूद्वीप० (सू० ३६) तत्र क्षोधानि-तृणमर्दनादिना कृत्र्यानि मणिकव्यादीनि तृणधान्यानि तेषामाहारिणः, चरच्छण्यात् तथा-भूतफलादिवर्णिताऽपि । ये तु मांसाहारमिवेषादिविषयाकारिणो भणिताः, ते तृणधान्याद्याहारिणो मन्तव्याः । कथमन्यथा विज्ञान्तिरस्य तत्क्षणमेव यथायथायां करिष्यन्ति, मांसाहारिणां तथामयाया-करणमसम्भवोत्यतो विज्ञासिष्यपि मनुष्येषु केचित् सम्भवदृशोऽपि । "सम्मतस्स सुअस्स च पडिवत्ती छव्विदंमि कालंमि" चि, श्री भाव० नि० वचनात् (पू० ४४० गा० ८११) ते च वैवलोक-यामिन एव भवन्ति । तेन बाहुल्येन नरकतिर्यग्यामिनो भणिताः । यदाममाः-"ओसन्नं जरयति-रिक्खजोणियसुं चववज्जिहिंति" चि, जम्बूद्वीप० (सू० ३६) ते च मिथ्यादृश एव अवगम्यतव्याः । तेषां च मांसाहारिणां रौद्रध्यानवतां सम्पत्त्वस्य वैवलोकगामित्वस्य च अवसम्भवात् । तेन सौगलि-कन्यतिरिक्ता मनुजाः मांसाहारमधिकृत्याऽऽयां अनायास्य सर्वकारं भवन्त्येव, तथैव जगत्स्थितेः । परमार्थलुकेषु तथाप्रवृत्तिर्हरिषंसाधिकुलेष्विव कृतस्त्रिभिमिचाववसातव्या, न पुनः स्नायाविकी । अयं भावः-सर्वलोकन्यवहारानमिक्षा अपि विज्ञासिनो मनुजाः तथाविधकर्मक्षयोपशमविशेषेण सम्पत्त्व-

મય આહાર કરતે, તે અનેક આહારરૂપ સિદ્ધાંત વર્ણવા. હમ કરીને ચર્ચાદા ચાપતે' ચાપતે' શાસ્ત્ર વર્ણને' વિષે' યથેષ્ટ ભુખને' બોલાવવે' કોઠાકરતા વિચરતય, એ ઘરિનેા પાક. ૫૭૫' છે—

બીજી બીજવાસી એ મનુષ્ય માંસ વર્ણરૂપે, કિમ તથા હરિવંશાદિ ઉત્તમ-કુલને' વિષે માંસભક્ષ્યા-દિકની પ્રવૃત્તિ? એકલું' બો' પૂછે છે તે ઉપરિ' કહીછે છે-પૂર્વભવ સંબધિ સુગલિયાને' હૈરે હૈરે' સુગલિયા નરને નરકગમનને' અર્થે' માંસભક્ષણનો અભ્યાસ કરાવ્યો. તિવચારથી માંસભક્ષણપ્રવૃત્તિ સ્થાપાયિક થઈ એકલું' કોઇ એક વૃક્ષ કહે છે. કેતલાએકે તેા હમ કહે છે ને. બીજવાસી મનુષ્ય સર્વે માંસાહારી નથી. તથા તઉરુ' પ્રાકૃષ્ઠ, તેણિ' કરી કેતલાએકે વનસ્પત્યાદિકના એ આહારી છે. બીજમથે' વનસ્પતી નહીં કુષ્ઠ' હિમ ન સંકુ', હ સાદિક સર્વ ભૂતિની સ્થિતિને' અર્થે' અને' યુગસિંહાદિક સર્વ ચર્ચા તિર્ચની સ્થિતિને' અર્થે' વનસ્પતીના અવસ્થાવથી. એતલાબત્તી આગમ પશિ' છે, 'તે મનુષ્ય નિઃશીલ નિર્જવાદા યાવત્ પ્રાકૃષ્ઠ માંસાહારી મ્મજાહારી મહિમ્મખાદિકના આહારી' તજુમર્દનાદિકે' પાખીદ એકલા મહિમ્મખાદિ ને તજુ ધાન્ય તેહના આહારી, ઉપલક્ષણથી તેહના દલાદિકના ભણી પશિ' ને માસ આહારના નિષેધની ચર્ચાદાના કરનાસ તે તજુધાન્યાદિકના આહારિ આનવા. અનયા' કિમ સિમથી નીકલીને' તકાલજ તેહની ચર્ચાદાના કરનાસ ચારે. માંસાહારીને' તેહનું ચર્ચાદિકું ધરિનું' સંભવે નહીં.

એતલાવતી. ગિલવાસીમનુષ્યને' વિષે' પશિ' કેતલાએકે સમ્યગ્દૃષ્ટિ પશિ' 'સમ્યકત્વની' અને મુતની પ્રતિપત્તિ તે છેએ' આરાને' વિષે' એકલું' શ્રીઆવસ્થકનિર્મુક્તિવત્ વચન છે તેથી. અને તે દેવલોકગામીજ કુલ. તેણે કારણે તિર્વેદ અને નરકઆશ્રયપશિ' પ્રાકૃષ્ઠ કલા, નરકતિર્વગ્રાસીને' વિષે' ઉપભક્ષે' તે વલી મિત્તાદૃષ્ટિ જ ભાણિયા, અને તે ને માંસાહારી રૌદ્રધ્યાનવત તેહને' સમ્યક્ત્વ અને દેવલોકગામિપશુ' તેહના અસ ભવથી. તેણિ' હેતુદિ સુગલીઆથી અન્ય અનુષ્ય તે માંસાહાર ઉદ્દેશીય આર્ક અને અનાર્ક સર્વજ્ઞ કુર્ષજ. તિમજ્જ બગવત્ સ્થિતિથી. પશિ' આર્કકલને' વિષે' તેહની પ્રવૃત્તિ તે હરિવંશાદિકુલને' વિષે' જિમ કોઇ નિમિત્તથી ભણીથી, પશિ' સ્વભાવથી નહીં. એ ભાવ-સર્વ' કોઈના બ્યવહારના અનુભવ એ ગિલવાસીમનુષ્ય તથાવિધકર્મના ક્ષયોપશ્ચયવિશેષે' સમ્યગ્દૃષ્ટિની પદે

शानं त्वं मांसमक्षणसमुत्तिवमिति बुद्ध्या मांसपरिहरिणे .अधि भवन्ति, कथं तद्धि अक्ष्यामक्षयविवेक-
निपुणाः भावककुलोत्पन्ना जितवचनामृतपत्रितितवणपथाः मांसावमक्ष्यक्षणजवितकटुकविपाकक्षाः ।
सम्यग्दृष्टोऽपि मृगादिपञ्चवेन्द्रियव्यापादकास्मांसमक्षकाश्च सम्भवन्तीति पर्यालोच्य भावककुल- न-
कलङ्कनीयमिति । स्तेनोभसेनराजपृथुइक्षसीपे पशुवांकोऽपि स्वबन्धादिसम्बन्धविशेषेणान्गुक्तानां मिथ्या-
इष्टमित्येव भोजनमिति— मिथ्यादृष्टमित्येव विहित इत्यर्थात् सिद्धमवसातव्यम् । तेनोभयेऽपि-परस्परं-
मिथ्यादृष्टित्वेन तदानीं तत्कालान्धत्वेन च मांसादिभोक्तारो भोजविचारश्च सम्भवन्ति, विवाहनि-
मित्यमागतेषु जनेषु हरिवंशकुलीनत्वेन साम्येऽपि सम्यग्दृष्टपक्षेया मिथ्यादृष्टां भूयस्त्वात् । तेनोभसे-
नराजोऽपि भोनेमिनाथश्च प्रथमदेसनात्मा भावकः सख्ये, इति भोनेमिचरित्रवचनमपि पर्यालोच्यम् ।
तनु भो ! वृषवराजा व्रौपदीविवाहमिति स्वधर्मगण्डपे श्रीकृष्णशामुदेवमुखाननेकसद्वत्सलव्याकात्
राक्षः समावृत्तवान्, तेषां वंगवानां वधौचित्वेन निजनिजावाससंस्थितानां भोजनमिति वृषवराजादितैः
कौटुम्बिकपुरुषैः विपुलाशनादीनि मध्यासपर्यवृत्तानि श्रतिराजावाप्तं संहृतानि युष्कावि ज शामुदेव-
प्रभुतिलिः सर्वेऽपि राजमिरिति । यथागमः—

‘तत्ते णं से दुवए’ राधा कंषिद्वपुरं नगरं अणुपर्विसइ अणुपर्विसिता बिबळ असणं ४’
 सबन्सहावेइ कवन्सहावइत्ता कोहुंविअपुरिसे सहावेइ सहावइत्ता एवं वयासी गन्धह्वां तुम्हे
 वैषाणुभियां । बिबळ असणं ४’ भूरं च भवजं च मंसं च सीधूं च पंसजं च सवाहपं फलकवेत्त-

માસભક્ષ્ય ખવડાવે એકની શુદ્ધ માસના ઝાઝાના ભે છે ક્રિષ્ણે તે ભક્ષણપણને 'વિવેક' નિપુણ, આવકરૂં દેખના, જિનવચનપ્ર અપૂર્વ પવિત્ર છે અવધાર્ય એકના એકલા માસાદિકે એ અભક્ષ્ય તેને ભક્ષ્યે નીપુણ એ કહ્યું છે તેના ભણ સમગ્રદર્શિ ચર્ચિ શ્રદ્ધાદિ પચોક્કિયા હથુનારા જાને તેના માસભક્ષક સંભવે એકલું વિધ્યારીને આવકરૂં કલ કલકિત વડકરૂં.

એટલે ઉપસેનરાજને 'શુક પાસે' પડ્યાકાં પછી સ્વબનાઈસ'એ'ખાવિશે' બોલ્યો 'ને' સિધ્ધાત્ની
 તેકેનેજ 'બોધ'નનિસિત સિધ્ધાત્નીક નીપજત્યો એ અર્થથી સિદ્ધ બાણકું, તે કારણે બિહાર પછી
 પરસ્પરિ સિધ્ધાત્ની પછી જાનિ તિવાર તે કુલાનિ અનિહિતપણે ચાંસના પાનારા અને' ગણદનારા
 સંભવે, વિવાહ નિમિષક આગ્યા ને જન તેકેને' વિશે કરિય'એ' કહે' જેપનાપછી 'સરીપાકેઈપણે'
 સરપગદિની અપેક્ષાં સિધ્ધાત્નીને' ગદ્યપ્રણ્યાયા. તથા ઉપસેનરાજ પછી શ્રી તેનિનાથની પ્રથમ-
 દેશનાઈ શ્રાવક થયો એકું' શ્રી તેનિનાથ ચરિત્રનુ વચનપછી વિચારકું, પછે છે—

[illegible]

वासुदेवाविद्या, अवसातव्या । तत्कृत्स्न कार्यस्य वासुदेवादेरभियुक्तत्वात् । अथवा छेदद्वारा आज्ञया यत्कस्य सम्पन्नं तस्य स्वामी कः कर्ता वक्तव्यम् । इति पर्यालोच्यम् । न च सम्भगृह्यां मांसशुक्ति-विषयाऽनुज्ञा न भविष्यतीति शङ्कनीयम्, आह्वानमर्थवतो विना अपराधं प्रसज्यविधातव्यतिरिक्तस्यैवेति निमित्तकृपाया आज्ञाया सर्वत्र सत्त्वात्, अन्यथा सम्भतिततोद्भावितस्य सूत्रस्यप्रामाण्यं स्यात् । सर्वेषां मज्जनादीनामुपलक्षणादलङ्कारपर्यन्तानां सामान्येन देशेन वा वासुदेवादीनां राज्ञां मुक्तेरसम्भवात्, अपरेऽहं मुक्तेः सूत्रेऽनुक्तत्वाच्च । तस्मान् परिकरमुक्तं स्वाभिमुखमिति व्यपदेशो न्याय्य एव । ननु भवत्येवं, परं रूपवराजाऽपि सम्भगृह्याः, कथं वासुदेवादिनिमित्तं नामग्राहेण व्यक्त्या मांसादि-मिश्रितां भोजनसामग्रीं कौटुम्बिकपुरुषान् प्रत्यनुज्ञातवानिति चेदुच्यते, तत्राऽपि वासुदेवशुक्तिवत् रूपवराज्यानुज्ञाऽव्यवसायव्या । श्रोत्रे निजनिष्ठाधिकारमित्युक्तैः पुरुषैर्व्याससम्बन्धं क्रियमाणाऽपि सर्व-लोकेऽसिद्धभोजनसामग्रीं रूपवराजेनानुज्ञातेति व्यपदेशस्य युक्तत्वात् । केचित्तु “रोहिणीमणहोमवबद्धे” इत्यादिविषयमातुष्येव सर्वलोकाव्यवहारानुवृत्त्या प्रायः सम्भविनः पुरुषविशेषं प्रत्यसम्भविनोऽपि सम्भविन इव तद्विषयकसूत्ररचना भवत्येव । यथा यत्कस्यावाप्य जीवः सम्भगृह्याः संपन्नः, तस्मान्नो आधापिप्रोः प्रत्युपकारनिमित्तं भक्त्याष्टादशव्यञ्जनाङ्कलं भोजनं प्रवचने भणितम् । तथाहि—

“तिष्ठेद्दुपप्लिजार् समगजतो । तं जम्मापिठयो १ भट्टिस् २ यम्मापिठस् ३ संपातोवि च न मिलादि पावन् अट्टारसवंज्जगल्लं भोजनं मुंजावेज्जा” इत्यादि श्रीलान्द्रो. (सू० १३५) एतस्य सूत्रस्य वृत्तौ—प्लो बाह्वावसभेदाः—सूयो १ वृषो २ जवन्नं ३ तिष्ठिज ज

विशेषणी नोऽथा पुरुषो ६।३१ दीधी तेहन् ते अधिकारताम वर्तती ते पुरुषे आचरपण्णिं वासु-देवादि ६।३ दीधी लण्णी. तेहना कर्मा कर्म्मने वासुदेवादिने अविभनपण्णायी, अन्यथा वेणुदारे के कर्म्म नीपत्तं तेहना कठिण कर्मा स्वामि कहेवा । जे विचारुः.

सम्भगृह्याने मांसशुक्तिविषयिणी आद्या नदीं कुर्म धम शंहुं नदीं आद्या भागता विनापराधे प्रसज्यविधातव्यतिरिक्त स्थले अनिषेधस्य आद्याने सर्वत्र पण्णि कर्तास्त्वयि. धम न आनीठि वा स भतिपण्णिं छेद्विषयं के सूत्र तेहन् अप्रभाण्णुपण्णिं भाध. सर्वे के अस्मादिह. उपलक्ष्यधुवी अक्षकारपण्णिं. तेहन् समस्तपण्णिं अथवा हेतुं वासुदेवादिशब्दने शुक्तिना अक्षधायी. नील साधे लोभनना अष्टम अण्णुदहेवाधी वली. ते वती परिकरे लोभन्नु ते स्वाग्नीधं लोभन्नुं जोहन्नुं कठिणु ते सुतभव. पूछे छे अण्णुं जोहन्नुं छे. पण्णिं दुपप्लिज पण्णिं सम्भगृह्याति ते हिम वासुदेवादिनिमित्तं नामप्रतीने अस्मिन् मांसादिशुक्त लोभननी सामग्रीप्रति कौटुम्बिक पुरुषप्रति आद्या हेतुहि दुमेगे जोहन्नु के पूछे छे. ते उपरि कहीछं छे. तिष्ठपण्णिं यस्मिन्नेनी शुक्तिनी परं दुपप्लिजनी आद्या मानवी. पूछे पातपितानी अधिकारमियुक्ता के पुरुष तेहिं यथासंभव क्रीती पण्णिं सर्वलोकसिद्धि लोभननी सामग्री दुपप्लिजने आद्या क्री जोहन्ना कठिणुने शुक्तपण्णायी.

हेतुमात्रेक धम ‘सामाधानं करेण छे. ‘श्रीलङ्कीना मनने’ हितदायी पल्लव’ धर्मादि विविधभयना अनुवृत्ति निश्चिन्तित सर्वं शैलव्यवहारनी अनुवृत्ति ग्राहे संशयतीवस्तुने पुरुषविशेषप्रति असंभवीने-पण्णिं संशयतीनी परछं ते विषयिणी अन्तरयना कुर्म. निच के लभन यग्नीने छव सम्भगृह्याति यथा ते लभनना मातापितानी प्रत्युपकारनिमित्तं कर्त्तव्यं अक्षरम्भने शुक्ता लोभन प्रयत्नने विषे कदिह छे. ते हिम । त्रिचुने दुःप्रतिकार जगण्णु अण्णुध्वनने ते विहा यातापिना, येषक. जने धर्माधर्म, पापाने

મંસાદિ ૬-જલજાવિજીવસમ્બન્ધીનિ] ગોરસો ૭ જૂસો । ૮ મધ્યસય ૯ ગુલકાવગિયા ૧૦ મૂલકા ૧૧ હરિયાં ૧૨ સાગો ૧૩ ॥૧॥ હોદ રસાદ અ ૧૪ તથા પાળ ૧૫-સુરાદિ] પાળી ૧૬ પાળાં ૧૭ ચેવ । અદ્ધારસમો સાંગો નિલનહજો લોહજો પિંહો ॥૨॥ इत्यादि । अत्राऽपि “ निवहव्यो कोद्वयो पिंढो ” ति अणनेन सामान्यतां लौकिकमोहनविधिर्निर्दिष्टः । एवं विवक्ष्य भोजनस्य दानं, माता-पित्रोः परममक्तिमतोऽपि सम्यग्दृष्टिपुत्रस्य न सम्भवति । तथा विवर्मोहनदानेन प्रत्युपकारो दूरे, प्रत्युत महाननर्थो भवति, मांसमोजनदानेन मातापित्रोः नरकान्तिथीकरणम् । तेन भक्त्याऽपि पुत्रस्य सम्यग्दृष्टिर्निन्दनीयमांसकुलोत्पन्नस्य वा असम्भवापि भोजनविधिः सूत्रे विवक्ष्य, लोकस्थितेर्वैकिप्रवृत्ताम् । न च स पुत्रः सम्यग्दृष्टिर्न भविष्यतीति शङ्कनीयं, जिनवर्मप्रापणेन सुप्रत्युपकार इति कथ्यतामावसक्तम् । एवं श्रेष्ठिधर्माचार्येयोरपि आगमोक्तविधिना भाव्यम् । एतेन चत्तिकञ्जिन्मावाय मातापित्रोर्दुःप्रत्युपकारो भविष्यतीति शङ्काऽपि परास्त्रा । व्याघ्रव्याघ्रादीनामपि मातापित्रोर्दुःप्रत्युपकारप्रसक्तोरिति प्रसङ्गतोऽनिरिक्तं बोध्यम् । एवं नृपवराजवासुदेवयोर्वैतिकोऽपि मन्तव्यः । वस्तुतस्तु वासुदेवपरिकरभूतानामपि मिथ्या-दृष्टां कैपाक्षिन् धर्मोपासकभयभक्षणं तन् द्वारावत्तामिव सर्वत्राऽप्यमङ्गलसेवाविषयं वासुदेवसम्यग्दृष्ट्या-निरपेक्षमेव आचरमानं मन्तव्यम् । तथा विवर्मोहनस्य योक्तारो भोजनविवारश्च मिथ्यादृष्टः सम्बन्धनरूपेण भूयोऽनो न जैताश्रमां समीक्यन्तेऽपि । साम्प्रतमिव तदानीमपि (एव) सम्भवात् । न च नृपवराजवासुदेव-योर्वैतिकरनिवन्दे सूत्रे मांसादिविषयकानुज्ञानुक्तयोः साक्षादुपलब्धमनोयोरन्यथाकरणे तृताशावसेति

કત્યાદિ વાત્તુ અ તે અદ્યત્થજને શાકાન્નિક ભોજન બિચાર, એ કાણાનની સુત્રની વૃત્તિને વિશે, એ અદાર એદ અર્થે તે સ્પષ્ટ જ છે. પણ તિજિ અંમસાદ હંકા જવાદિઅસજથીને જસથ સ્થસપર ખેચનાં મંસ તીન, પાન તિહાં મુશદિક વખાપ્તુ છપ, પશ્ચિ હંકાં નિદપક્ત લૌકિકપિંડ કહેને સામાન્ય પ્રકારપ લૌકિક ભોજનવિધિ દેખાડયો. એહવા ભોજનનું દાન તે ચાતાપિતાને પરમશક્તિવંદ સમ્યગ્દષ્ટિ-ને પશ્ચિ ન સંભવે ॥ તથાવિધ ભોજનને દેવે પાછે ઉપકારતે વેગયે, સાકાંત્ર મહા અનર્થ કુર્ષ મંસ-ભોજનને દેવે ચાતાપિતાને નરકના પટકણના કરવાથી. તે વતી.

અહાપશ્ચિ સમ્યગ્દષ્ટિને પુત્રને અથવા નિંદનીકમંસકુલના ઉત્પન્નને અસંભવ પશ્ચિ એ ભોજનવિધિ મુત્રને વિધિ બાંધ્યો. લૌકિક રિતિને જલવંતપણથી. તે પુત્ર સંવેગદષ્ટિ નહી કુર્ષ ઇંધ ન શકે. જિનધર્મને પચાડવે ભયો પાછે ઉપકાર એ કહેવાને અણપનો પ્રસંગ થાઇ વતી કમ સેદિ ધર્માચાર્યને પશ્ચિ આગમોક્તવિધિ માનવું. એટલે કહેવે એ કોઇ જન્ય પામીને ચાતાપિતાને દુઃખે પાછે ઉપકાર દુસે એહવી શકા પશ્ચિ ટાલી. બાધ-બાધાદિકનાં પશ્ચિ ચાતાપિતાને દુઃખે પ્રત્યુપકારને પ્રસંગ થાઇ વતી. એ પ્રસંગથી કહિલે બલિવું. ઇંધ દુપદરાબ અને વાસુદેવનો સંબંધપશ્ચિ માનેલો. પરમાર્થ દત્તિ તે વાસુદેવના પરિકરણ એ કેતવાએક સિધ્ધાંતી તેહને એ ત્રાસદિક અણપદ બંધાયું તે કારકાને રિથે જિન સવલે સેવુનાદિ સેવા તેહની પરપરા વાસુદેવાદિક સમ્યગ્દષ્ટિની આદા-નિરપેક્ષ થાઇ બલિવું. તેહવા ભોજનના જિનનતા અને જિમાડનાર એ સિધ્ધાદિ તે સમ્યગ્દષ્ટિની અપેક્ષાદ અહ તે જૈનની આદાને પશ્ચિ પશ્ચિ નહી.

કિંવડાની પર તિમારે પશ્ચિ અસંભવથી. દુપદરાબ અને વાસુદેવને સંબંધે નિબંધ એ સુત તેહને રિથેક મંસાદિ વિષયથી આદ્ય અને શુકિત તેહને સાક્ષાત્ કીસતે, અન્યા અવધા, સુતની આસા.

वाक्यम्, सूत्रस्य सूत्रान्तरसम्भवा व्याख्यानकरणे आस्तातनायाः परित्यागात् । 'सूत्रस्य सूत्रान्तरं टीके-
तिवचनात् । परं सूत्राणां परस्परसम्भवा व्याख्यानकरणे नियमांशान्नानेव । परस्परं विरुद्धयोः सूत्र-
योरेकतरस्य स्वीकारे तद्विपरस्य परित्यागस्यावश्यकत्वात् । अत एव केवलसूत्रानुसारेण प्रवृत्तिनिवृत्तिश्च
सम्यग्दर्शनामुक्तैव, अनुयोगस्य वैवर्थापत्तेः । बहुक्तं—

‘जं जह सुते भणिअं तद्देव जह तच्चिआलणा णत्तिव । किं कालिआणुओगो सिट्ठो सिट्ठिप्पहाणेहिं’ ?
॥१॥ ति उपदे० वृत्तौ । अत एव केवलसूत्रवादी मिथ्यादृष्टिरेव । अवगमः—

‘अपरिच्छिन्नसुअनिहसस्स केवलमभिअसुत्तचारिस्स । सत्तुवज्जेण वि कयं अण्णाणतवे
वहुं पव्वर’ ॥१॥ (गा० ४१५) ‘जह हाइअग्निं वि पदे वस्स विसेसे पइस्सऽव्याणतो । पडिओ
किस्सेसइ चिवव सह लिगावावसुअमिते’ ॥२॥ इति, उप० (गा० ४१६) तथा, ‘संचच्छरं वा
वि’ पंरं पमाणं, धीअं च वासं न चहिं वसिज्जा । सुत्तस्स भग्गेण चरिज्ज मिक्खु, सुत्तस्स
अत्थो जह आणवेइ’ ॥१॥ ति, वज्जे० (पू० २, गा० ११) इत्यादि सूत्रसदृशा पर्यालोचयम् । किञ्च—
उत्तमपुरुषस्य वासुदेवस्य यदि मांसाद्यभक्ष्यमक्षण भवेत् तर्हि बिज्जासिमनुज्येभ्योऽपि वासुदेवस्य
निष्ठुत्तरता स्यात्, अद्युमसिति बुद्ध्या बिज्जासिमनुज्ये परित्यक्त्याऽपि वासुदेवेन परित्यक्त्यु-
क्तवत्त्वात् । अथाभक्ष्यविवेकपर्यालोचनाऽपि उत्तमतुल्यभाष्येति प्रतीत्यै वैपरीत्यासम्भवात् । किञ्च-
परमैकचित्तं यत्—

ताना धम न केहुं, सुत्तनें सुत्तनी सुअति आअमान करेते आसातनाया जाइवाथी ‘सुत्तने वासु सुत्त
ते टीके’ ओइवा वचनथी । पण्णि सुत्तनी पररपरे अस्सअन आअमान करेते निपथी आसातना अ. विवेक
आलोभाहे सुत्तने ओइ मानते अपरना परित्रागना आपकपकपणाथी. ओतवाअ वती देवस्य सुत्तने अनुसारी
प्रवर्तुं अने निवर्तुं ते सम्भन्धितेने अनुमितव. अनुयोगेने व्यवृत्ता बाध वती. ‘ने निम सुत्ते अप्पु
उठते ते ने तिमअ अज्जे तेहुनी विचारणाव नथी, तो स्सुं हासिक अनुयोग टीके दष्टिप्रधाने’ ? ओतवाअ
वती देवस्य सुत्तवादी स्थितानीअ. अद्युपरिभ्यो छे सुत्तना कस नेथे ओइवा अने देवस्य सुत्तवादी तेहुने
सर्वेधमर्षं कथं करिं कुठ्ठं; ते अमानतपमां पडे १ निथ देपाडे पथे तेहुना विरोधेने विरोधेने अप्पुअपुत्तु
पथी कथेअ पागे तिम बिगाचारमुत्तमाअ. ओ छेपरेअवाधाने विरोधे. ‘अवच्छरपण्णि प्रवाधपण्णि भाइ’
अडिमाअ. तिका न वअतु, अने सुत्तने मागे सिअु आये, निम सुत्तने अर्थ, आसा रिठं’ छत्तादि
अस्सदष्टि विचारतु.

वही छेवस्य पुरुष वासुदेवने अज्जे मांसादि अन्नक्षयुं लक्ष्य कुठ्ठं, तस्मिन् निधवासीयनुपथी ओ
वासुदेवनिं निष्ठुत्तरपण्णाअ कुठ्ठं. अगुध भास छे ओइवी बुद्धिं निधवासीयनुपथिं परित्रयकाने वासुदेव
अडिमानं असातपण्णाअ. लक्ष्य अने अन्नक्षय ओइना विरोधनी विचारणापण्णि छेवस्य अने अनुत्तमनी
अपेक्षादि ओइवी प्रसिद्ध छते विपरीतपण्णाअ (अ) संचावथी. वही पण्णि ओ आदर्श — ने पाठं छे आस
दिम ओअन उते पण्णि, ते अशुतरस्य सुत्तने पाठं उठं हावाहय अति. वही सचिञ्जत ने अहु अनंत
तेषुं दुष्ट ओइतुं नरकमागं तु संचय कश्चि लक्ष्य करे सुधी । इत्येकस्यां — ‘निम ततकल-अहुने
नाद्यभक्षेअ सम्भवेत् अनंत निवेदय अथ तेहुने वारंवार यावे दुष्ट’ छत्तादि वी छेमात्रार्थना
वचन आवासी प्रतीत्येव पात्रे वी कृत्वापाण राअ, अस्मिन् ने मांस तेहुनुं रचति छेत् ने वेगए, तेहुनुं

‘ये भगवन्ति पितृन्, दिव्यभोग्येषु सत्त्वपि । सुखार्थं परित्यज्य, मुञ्चते ते हृष्टाहम् ॥१॥
 तथा, सद्यःसम्पूर्णैस्तानन्त-जन्तुसन्तानवृत्तितम् । नरकावन्ति पापेयं कोऽभीचात् सिद्धिं सुवी?’ इति
 योगशास्त्रे (८० प्र० श्लो. २८-३३) वृत्त्येकदेशो यथा-‘सद्यो-जन्तुविक्षयकाल एव सम्पूर्णैस्तान-
 त्वपन्ना अनन्तनिगोदरूपा ये जन्तवस्तेषां सन्तानाः पुनःपुनर्भवन् तेन दूषितमिहोद्वि मोहेमाचार्यवत् ।
 भूत्वा श्रुतिबुद्धः श्रीकृष्णारपालराजा भक्षितमांससमृद्धिहेतुवृत्तपुरमक्षणमपि परित्यजन् । श्रीनेमिनाथप्रति-
 योषितः श्रीकृष्णवासुदेवक्षयजीवातुकम्पया चतुरो मासात् राजसभायाद्युपचेन्नमपि परित्यज् मांस-
 भक्षणं परित्यक्तुमप्यसमर्थः । न चाविरतत्वात्तच्चुक्रमिवि वाच्यम्, सैन्यादिक्रमविविधमक्षणकूपरावा-
 दिव्यविप्रसक्तत्वात्, तद्विषयकाविरतेर्विद्यमानत्वात् । किञ्च-आस्तां साधुः, श्रावकप्रतिबोधितोऽपि
 सम्पन्नः सस्यस्त्वाविचाररूपां मिथ्यादृष्टिमागोमिमतवपःसंयमाभ्यवकाध्यापनादिप्रशंसनेन मिथ्यादृष्टि-
 प्रशंसामपि परित्यजति । श्रीनेमिनाथप्रतियोगिवः कृष्णवासुदेवो नरकावृत्त्येव हेतुत्वाभिव्यक्तितस्यस्त्वनारा-
 हेतुं मांसभक्षणमनुभमपि न परित्यजतीति महत्सङ्कातिः । तथाच वा साधुः सत्त्वित्तवान्नाहिसृष्टमप्याहारं
 परित्यजति, तद्वक्तुः सम्पन्नः श्रावकस्तु मांसभक्षणं तन्मिमंस्त्रुग्राहिण्यापातं च करोतीति परस्पर-
 सङ्कातिः कस्यापुर्वमतमिवः सम्पतेति विचार्यम् । ‘यतिवृष्टकः आह’ इति वचनानुपपत्तिसङ्कातिः । तथा
 ये मनुजाः मांसभक्षणपरायणाः नारकतया नरकोत्सन्नाः, तान् श्रुति परमाधार्मिकवचनमागोमौ यथा-

‘तुहं पिबाहं मंसाहं लंकाहं सोहमाणि च । लाहोमि समंसाहं कथिक्कणाहं गेगसौ’ ॥१॥
 इत्यादि श्रीचत्तराष्ट्ययनादौ (अ० १९, गा०, ६९) यस्मिन्, न तथा ‘तुहं पिबाहं वंसाहं कळपि

सक्षयुपधि’ अस्तो कुञ्जो. श्री नेमिनाथि’ प्रतिशेषो श्रीकृष्णवासुदेव त्रयष्टयनी अनुसंधाहं मातुपि
 राजसलाहं मेसम्’ पधि अस्तो कुञ्जो. भाससक्षयुपधि अस्ताने’ असमर्थः ।

अविरतपञ्चाथा भाससक्षयु ते सुप्त, जेह्वु’ न जहेवु’. मोरीप्रसुच कुञ्ज’ विषमक्षय-नृप-
 भालाहिकने’ विषे अतिप्रसन्नपञ्चाथा. तद्विषयिणी अविरतिने’ विषयानपञ्चाथा. वही साधु तल्ल राजे,
 पधि श्रावको प्रतिशेषो जे सम्पन्नदृष्टि समंकिनो अतिआरक्ष के सिखात्तीनी शार्जनां मान्य
 के तपस्रम सधुतुं सधुवपु’ भलाहिकने’ प्रशंसने सिखात्तीनी प्रशंस पधि’ परिकरे’ के. अनिधि-
 नाथनो प्रतिशेषो श्रीकृष्णवासुदेव नरकावृत्त्येव हेतुपधि’ लक्ष्मण’ सम्पन्नत्वनासतो हेतु भाससक्षय
 अशुभापधि’ न जेहे’ जे मोरी असंगति. वही धर्माचार्य’ के साधु ते सत्त्वित्तवान्नाहिसृष्टमप्याहारं
 आहारपधि’ अस्त, ते साधुनो अस्त सम्पन्नदृष्टि तो भाससक्षयु’ अने’ तन्मिमंस्त्रुग्राहिण्यापातं
 क्षयु’ हरे’ जे परस्पर’ अधस्तान कक्षयु अपूर्वमितिर्गतनर्क संशय? जे सिंघारपु’, यानी पधि
 क्षयो न आवक कुञ्ज. जे वचनने’ कसुक्षयपञ्चाना प्रसंगी.

वही ये अनुभय भाससक्षयनर्क विषे तत्पर हंता नारकपधि क्षयना वे प्रति परमाधार्मिक वचन
 सिद्धांतोक्त-विषय प्रजने’ श्रिय ते साधुपक्ष सोहमासहं सक्षिन् आतो अनिर्धरणी’ अनिर्धर. तिम नही
 तुजने’ श्रिय क्षान् इह सधु राजा अनिध पधुति’ वारवार’ भलाहिकने’ किञ्चि आवचने विषे’ कक्षि
 छे? जेह पधि’ त्रिंशत्पु’ सम्पन्न दृष्टिने’ भाससक्षय’ पधि’ नरकावृत्त्येव हेतु’ न पधि’ जेह, वचनत्वेने’ ते नरकना
 प्रतिपक्षद्वयवृत्त्ये. ‘समंकिन पात्रे’ त्रिंशत्पु’ वही नृप आहियु’ न पधि’ जेहवा वचन श्रिय न जहेवु’.
 ‘देव अनिर्धर’ प्रति वचनाने’ नरकावृत्त्येव हेतुपधि’ पधि’ निष्पत्त्ये सम्पन्नदृष्टिपञ्चाना
 अर्थ’ (१), ते नरकप्रतिपक्षपञ्चानी कल्पनाने’ निराशयपञ्चाथा, ‘श्राव नहि वो यीम सिद्धे’ जे-अपथी.

મહુરાણિ અ । સાહ્યોમિ અગિદ્ધાઈ ચળ્યાઈહિ પુણો પુણો ’ ॥૧॥ ઇલાદિવચનરૂપેણ કાવ્યાગમે મળિત-
મિત્રપિ વિચારणीયમ્ । ન ચ સમ્યગ્દશાં માંસમશ્ણેષેપિ નરકાયુર્વન્થો ન ભવતિ, સમ્યક્ત્વસ્ય તત્પતિ-
ન્નચક્ત્વાત્ । ‘સમ્પ્રતંમિ ચ છદ્ધે વિમાણવર્જનં ન નન્વપ આર્થ’તિ વચનાદિતિ વાચ્યમ્ । દેવોડૃઢિનિ-
લાદિવચોન્માત્રેણ વ્યવહારતઃ સમ્યગ્દશિત્વેડપિ નિશ્ચયતઃ સમ્યગ્દશિત્વાભાવાત્, તત્પતિયન્મકત્વકલ્પનાયાઃ
નિરાશ્રયત્વાત્ ‘શ્રામો નાસ્તિ ક્રુતઃ સીમે’તિ ન્યાવાત્, માંસાહારિણાં માંસમશ્ણેષેપિ નિશ્ચયતઃ સમ્યક્ત્વં
મમલપીત્યાદિરૂપેણ વિશેષસ્ય કાવ્યાગમેડનુક્તત્વાત્ચ । બન્યથા પઠ્ઠેન્દ્રિયવચેડયુક્તયુક્તિઃ પ્રસજ્યેત । તત્ત્વ
ન યુક્તં, કાલકુમારાદીનાં નરકગમનાંનુપપત્તિપ્રસક્તેઃ । અથ સદ્ગ્રામે પઠ્ઠેન્દ્રિયવચપ્રવૃત્તાનાં રૌદ્રધ્યાનેન
સમ્યક્ત્વવાશાત્ તત્પતિવચ્ચકામાશ્વ इति चेत्સત્ત્વં, વચસપીત્વનેષ દ્રુપઃ—માંસમશ્ણપ્રવૃત્તાનાં રૌદ્રધ્યાનેન
સમ્યક્ત્વવાશાત્ નરકાયુર્વન્થઃ । ન ચ માંસમશ્ણમાત્રેણ રૌદ્રધ્યાનં ન મિષ્યતીતિ શઙ્કનીયં, સાક્ક-
‘સાડપિ’ પાતકત્વેન મળિતત્વાત્ । ઈતં ચ—

‘હંતા પલસ વિક્રેતા સંસ્કર્તા મ્હકલ્લવા । કેવાનુમ્મ્યા હતા ચ ધાતકા એ ચમ્મનુઃ’
॥૧॥ इति योगशास्त्रे (सू० प्र० श्लो० २०) सम्प्रतिः । अत्र एव आगमेऽप्यविशेषेण मणितिः । तथाहि—

‘अर्थाहं प्रागेहि जीवा गेरज्जचाप कम्मं पकरेहि । वं० सहारंभयाप १ महापरिगह्याप २
कुणिमाहारेण ३ पंचिदिवबहेण ४ ति श्रीमानाह्ने (सू० ३७३) एतेन क्षत्रियकुलोत्पन्नत्वेन श्रावक-
कुलेऽपि मांसमश्णप्रवृत्तिरासीत्, इदानीं च श्रावककुले स्मन् युज्यते, वणिज्जातीयत्वात्, वणिजां च कुले
‘वृत्तानिनिवेदानीमपि’ मांसमश્णप्रवृत्तेरमात्र इति स्मृताऽपि परास्ति । सन्स्यद्गृभिध्यादशोर्धेदस्य सर्व-

માંસાહારીનાઈ માંસલક્ષણે પશ્ચિ નિશ્ચયથી સમકિત કુલ ઇત્યાદિરૂપે વિશેષપદે ક્ષેપ આગમનં અશ્ચુદ્ધાથી.
નથી કમ ન આનીક તે પચેદિનનઈ વધઈ પશ્ચિ કહી કુકિતનો પ્રસંગ થાઈ. તે તો કુકત નહી, કાલકુમાર-
દિકમઈ નરકગમનની અશ્ચુકતાની પ્રસંગિત થાઈ વતી.

હિંમે સંશ્રમને વિષે પચેદિપ વધને વિષે પ્રવત્તપિને રોદધ્યાને સમ્યક્ત્વના નાશથી તે નરકના
પ્રતિષેધકનો અભાવ. એકલુ એ કહીસ્થ. તે સાચું. અમ્હો પશ્ચિ ઇશ્વર કહું છું માંસલક્ષણે પ્રવત્તપિને
રોદધ્યાને સમકિતનાશથી નરકાશ્રયં. માંસલક્ષણુમાને રોદધ્યાન નહી કુલ એકલુ ન કંઈ, આદ્યને પશ્ચિ
ધાતકપશ્ચિ કહેવાથી, કહિઈ છે ‘હયુનાર, ચાસનેા વેચનાર, ખાનાર, લેનાર, અનુમતિદાતા, દેનાર એ સર્વધાતક,
એ શાંદિ’ અનુલ વચન છે. ‘એ ચોમશાએ સંચરિ, એતસાજવતી આગમને વિષે વિશેષ વિનાશ ક્રિતિ છે.
‘આર ક્યાનાનં’ શવ નરકપશ્ચુલ કઈ કરે, તે કિય રે અહરંશપશ્ચિ મહાપરિગહપશ્ચિ માંસલક્ષણે અને
‘પચેદિપને’ વધે’ એ કહ્યુએ. એતવે કહેવે “કાનિયકુલને વિષે લિપનાપશ્ચિ આવકકુલને પશ્ચિ માંસલક્ષણુની
પ્રવૃત્તિ કુતી. કિવડાં આવકકુલને વિષે તે ન કુકત, પશ્ચિનનાતિપશ્ચાલો, વચ્ચિકુલને વિષે તિવારનીપરે
સંપ્રતિ પશ્ચિ માંસલક્ષણુની પ્રવૃત્તિનો અભાવ છે.” એકથી પરીની થઈ ટાલી, સમ્યગ્દશિત અને ચિથાદિપિટના
મેરને સર્વકાલ સંપાદિપશ્ચાલો.

તે વતી, કિય ચર્ચિયુમતિ પશ્ચિ સદ્ગ્રાપશ્ચિ પશ્ચિ આવકકુલને વિષે અનંતાકાપાદિક અશક્ત
લક્ષણ-નાત્રિજોબનાદિક વજ્યુ અને ચિથાતીને કુલે તેહત્ત્વ કહ્યુ, તિય તેવાઈ પશ્ચિ કાનિપાદિરૂપે
લિપન પશ્ચિ સરિપાઈ છતે પશ્ચિ. માંસાદિક અશક્તલક્ષણનાં ત્યાગ અને અશ્ચુત્યાગ તેણે કથો મેદ
અનાદિનો સિદ્ધ અર્થો. અનંતાકાપાદિક વજ્યુ કરે તે માંસલક્ષણના અવરંશકાવયો અન્યથા ‘અ

ફાલીનત્વાત્ । તેન યેથા સામ્યતમપિ વળિખાતીયત્વેન સામ્યેઽપિ શ્રાવકકુલેષ્વનન્તકાર્યાદમધ્યમક્ષણ-
રાત્રિભોજનાદિવર્જનં મિથ્યાદશકુલેષુ ચ તદ્વપાદાનં, તથા તદાનીમાપિ ક્ષત્રિયકુલોત્પન્નત્વેન સામ્યેઽપિ
માંસાદ્યમધ્યમક્ષણત્યાગાત્યાગાર્થાં કૃતો મેદોઽનાદિસિદ્ધોઽવસાતિત્વઃ । અન્નતકત્યાદિવર્જનૈન માંસવર્જનસા-
ધત્રયકત્વાત્ । અન્યથા હ્યં શ્રાવકકુલમિદં ચ નૈતિ મેદો વત્કલ્લો ન ભવેત્ । વળિખાતીયત્વેન સામ્યે કર્ત-
વ્યમધિકૃત્યાઽપિ સામ્યાત્ । મધ્યામધ્યાચારમેદાભાવે 'દેવોઽર્હં' નિત્યાદિમેદોઽકિન્નિત્કર एव । અસ્તિ ચ
મેદઃ સામ્યતમિથ તદાનીમપ્યતસ્તત્સિદ્ધ્યર્થ્ય શ્રાવકકુલોત્પન્નાઃ અવિરતા અપિ ઇત્યા દૂદે, અવ્યક્તા અપ્ય-
મધ્યમક્ષણ-રાત્રિભોજનાદિકં વર્જયન્તિ । અત एव મિથ્યાદશો વળિખોઽપિ શ્રાવકકુલોત્પન્નાનામેતન્ન યુક્ત-
મિત્યપવદન્તિ । एवં ક્ષત્રિયકુલોત્પન્નત્વેન સામ્યેઽપિ શ્રાવકકુલેઽનન્તકાર્યાદિવર્જનૈ કથં માંસમક્ષણાન્નોઽપિ ।

હવેન શ્રાવકકુલોત્પન્નાનામવિરતાનાં પ્રત્યાશ્વાનાભાવાત્ કથં ન માંસમક્ષણમ્ ?' इति पराकृतमपि
परास्तम् । मांसादिभक्षणं सम्यक्त्वप्रतिवन्धकत्वेन सम्यग्दशां तत् प्रत्याश्वयानापेक्षणात् । अत एव
श्रावककुलोत्पन्नानां सर्वेषामपि लोकार्हणीयत्वेन साम्यमेव । न हि गृह्योपरायणो लोकः प्रत्याश्वयाना-
पेक्षयानविवेकभागे भवति, अन्यथा मिथ्यादशमणिककुलेषु सुतरामेव मांसादिभक्षणं प्रसज्येत । प्रत्याश्व-
यानाभावेन सम्यग्दशा एवमिच्छं तन्मिथ्यादृष्ट्यां सुतरामेवानिच्छं स्यात् । तस्मादनुचितसमाचरणे नाविरतिः
कारणं, सत्त्वानामप्यविरतानां स्तेन्यादिकुर्यमात्रस्य कर्तव्यत्वापत्तेः । नहि अविरता अपि श्रेणिकावय
स्तेन्यादिकुर्यमाकारिणोऽभूवन् । तस्मात् वात्यजीवविषयकनिजसाक्षात्कारत्वां सम्यग्दशां जीवचावाविषु
स्तेन्यादिकुर्यमाकारिणोऽभूवन् । तस्मात् वात्यजीवविषयकनिजसाक्षात्कारत्वां सम्यग्दशां जीवचावाविषु
लोकादिन्यायकर्मसु प्रवृत्तिर्न स्यादेव । कुर्मर्त्यं च लोकप्रसिद्धजीवचावावेच्छेच्छानामपि प्रतीत्येव । तेन

આવકકુલ આ નહીં, એકલે મેદ કહેવા ન કુછ. વણિખાતિ પણિં સરીખાઈ 'શકે' હત્ય કહેથીને' પણિં સારિ-
ખાઈ' પછાથી, લક્ષ્ય અને અલક્ષ્ય એકવા આચારને એકને આભાવે 'દેવ અરિ' ન ' એકલે મેદ પણિં' અર્કિ-
શિરકર, અને છે તે મેદ, હિવડાની પારિં તિયારઈ પણિં, એતલાજ વતી તે એની સંહિને અર્થે આવક
કુલોત્પન્ન અવિરતિ પણિં સમણુ તે હર, અસમણુ પણિં અલક્ષ્યુ લક્ષ્યુ રાત્રિભોજનનિષિદે તે પ્રતે વર્જઈ.

એતલાજ વતી મિથ્યાદશિ વણિખૂ પણિં 'શ્રાવકકુલને' એ યુક્ત નહીં, એવ અપવદે છે.
કમ ક્ષત્રિયકુલોત્પન્નપણિં સરિખાઈ' પણિં અનન્તકાર્યાદિકેયુ વર્જન છતે કિમ માસલક્ષણે ગપિ
પણિં ? એતલે 'શ્રાવકને કુલે' હવના ને આવરતિ, તેકને' પચ્ચમ્હખાણના અલક્ષ્યથી
કિમ નહી માસલક્ષણ ?' એકલુ ધરત્ત ચીતવણુ પણિં રૂત દાસ્ટ. માસાદિલક્ષણને સચાઈતને
પ્રતિપચ્છ પણિં કરી સમ્યગ્દશિને તે પ્રત્યાખ્યાનની અણુ-અપેક્ષાથી. એતલાજ વતી
શ્રાવકકુલોત્પન્ન સર્વનઈપણિં લોકનિદનીયકપણિં સરિખાઈ જ. નિદાને વિષે તત્તર ને લોકને
પચ્ચમ્હખાણુ અને અપચ્ચમ્હખાણુ તે વિવેકને લક્ષનાર કુઈ નહીં, પ્રથમ નહીં તે મિથ્યાત્વી વણિખૂ
કુલને વિષે અતિશે માસાદિકેયુ લક્ષણુ કહિયુ ચાર્મ. પચ્ચમ્હખાણુને અભાવઈ સમ્યગ્દશિને, જાનિં
તે મિથ્યાદશિનઈ અતિલક્ષ આનંદ કુછ. તે ચાર્મ અનુચિત આચરતા આવરતિ કહ કારણુ નહિ.
સરપ્રભને પણિં આવરતિને રત્તન-ચોરી જાનનાદિભોગ ને કુછઈ તે સામની કરિતાપણાની આપવિધી.
શ્રેણિકાદિ અવિરતિએ પણિં ચોર્ષાદિ કુછઈના કરનારા તે કુળા નહિ. તે ચાર્મ કહણા યોગ્ય
અવિવચનોએ ને પોતાના સાક્ષાત્કાર તદ્વ સમ્યગ્દશિને શ્રાસાતાદિક ને લોકનિવ કુછઈ તેકની
વિષે મહાદિ ન કુછઈ, કુછઈ પણિં લોકપ્રસિદ્ધ શ્રાસાતાદિકેયુ 'એવજાને' પણિં પ્રસિદ્ધ. તે મણિં

યથા ઘણિકુલેષુ મહામાંસાતિનિષેધઃ તથા શ્રાવકકુલેષુ અમદ્યમશ્વણનિષેધઃ સર્વકાલીનઃ પ્રત્યાસ્થાનામપેક્ષ
યદેતિ તાત્પર્યમિતિ ગામ્યર્થઃ ॥૪૧॥

અથ સત્તાનામપિ લિંગાનાં કારણં પરિણતિ ચ દર્શકનાહ—

॥ તેસિં લિંગાણં પુણ કારણમિહ મોહાગિન્નજકમ્મસે । તપ્પરિણંદં વિ દુવિહા પત્તેઽં દબ્બમાવેહિ ॥૫॥

અર્થાત્—તેષાં લિંગાનાં કારણમિહ—પ્રવચને મોહનીયં કર્મ । યતઃ પ્રાણાતિપાતાદીનિ ચારિત્ર-
દૂષણાતિ ચારિત્રમોહનીયકન્યાન્વેષ । યદ્ગામ્યઃ—‘સર્વેષાં અ અદ્યારા સંજ્ઞાણાં, મુ ઉવ્યઓ
હુંતિ’ સિ, શ્રીઆવૃંલિ૦ (ગા૦ ૧૧૨) અથ. એવ ચારિત્રમોહનીયસ્ય ક્ષીમસ્થાન્નિરતિચારસંયમત્વાદ-
પ્રતિષેધિત્વાન્ન કદાચિદપિ પ્રાણાનામતિપાતવિવા મવતીતિ સ્થાનાંક્યુત્તિસમ્ભવ્યા પ્રાક્ય પ્રદક્ષિતમિતિ । તથા—

‘પતમિસ્તુભાણ ઉદ્ધ મિઅમા સંજોળનાકસાચાણં । સમ્મહંસપલ્લં અસિદ્ધિઆમિ ન છદ્ધતિ’
॥૧॥ સિ, (આવૃંલિ૦ ગા૦ ૧૦૮) ઇત્યાદ્યાગમ્યવચનમોહનીયસ્યયજ્ઞવોપક્રમોપશ્ચમાનુસારેણ સમ્ય-
ક્ત્વ-વૈશ્વદિરતિ-સર્વદિરતિ-અથાસ્થાવચારિત્રાણાં પ્રાપ્તિરપ્રાપ્તિશ્ચેતિ પ્રવચને પ્રતીતમેવ । અર્થઃ શબ્દઃ—
યત્કર્મ અતિચારદ્વેષસ્ત્વેવ કર્મ યોગાનાં સદ્કારિકારણત્વા સદ્મૂલપ્રાણાતિપાતાદ્યભાવદ્વેષુરપિ,
અતિચારસ્ય વૈશમ્યરૂપત્વાત્ । તેન મોહનીયમન્તરેણાનાંચારરૂપાઃ પ્રાણાતિપાતાદ્યો દ્રવ્યયોઽપિ ન
મંચન્તેષુ । એતે ચ કક્ષિત્ કેવલિનોઽપિ જીવિષાતાદિવ્યવસ્થાપનાય મોહનીયાથમાયેઽપિ હલિતાનાં-
કર્મણઃ પ્રકૃતિધિસેવાગ્નં મનોભાસ્વાયચોમાનામેવ જીવિષાતાદિકં પ્રતિ કારણત્વં વદ્યિ, તત્તત્ત્વપ્રાપ્ત્યુત્તમ ।

નિમ્ન પચિદ્ કુલને- વિષે-અમદ્યમશ્વરિનો નિષેધ, તિમ્ન શ્રાવકકુલને વિષે-અમદ્યમશ્વરિનો નિષેધ-
સર્વકાલીનઃ અ જનનીશોભનિષેધની ધરે પ્રત્યાખ્યાનને અવપેક્ષા કુર્મ. એ ગામ્યાર્થઃ અપિલે. ૪.

‘હિવે’ સાતેલિંગના કારણં અને’ પરિણતિ પ્રતિ’ કહે છે.

તે સાતેલિંગનું વર્ણી કારણ એ જિનસાસનને વિષે મોહનીયકર્મ. તે સાતે લિંગની ઉત્પત્તિ
નિ’ પ્રકારે પ્રત્યેકિં કન્યાપદરે.

પૂર્વમર્થઃ—તે લિંગનું કારણ એ પ્રવચનને વિષે મોહનીયકર્મ. એ આદિ પ્રાણાતિપાતાદિક
ચારિત્રમોહનીય કર્મ અ. એ આદિ આગમ-સર્વે અનીચાર સંવલનકથાપના ઉદયથી કુર્મ. એ આ૦
નિં. એતદાજ વતી કેવલીનક ચારિત્રમોહનીયના ક્ષીણપણથી, નિરતિચારસંયમપણથી, નિષેધના
અશ્વસેવવાથી કિંનારે પશ્ચિ પ્રાણનો વ્યાપાદક ન કુર્મ. એકું કોણને શ્રુતિની સંપતિ પૂર્વે દેખાડ્યું,
વર્ણી ‘અનંતાનુષંગિઆનું’ ઉદયે નિયમથી કથાપ સચોજના નાચી સમકિતને લાશ ભવસિદ્ધિ કુર્મ
તેપશ્ચિ ન પામે’ પ્રત્યાદિકઆગમને વચને મોહનીયત્રો ક્ષણ ક્ષણેઽગમને ઉપશમને અનુસારેય સમકિત,
દેશવિરતિ, સર્વનિરતિ અને મથાખ્યાતચારિત્રની પ્રાપ્તિ અને અપ્રાપ્તિ પ્રવચનને વિષે પ્રસિદ્ધ.

એ ભાવ-એ કર્મ અવીચર્યું-કેવું તેકજ કર્મ, ચોગને સહેકરે કારણપશ્ચિ’ છતા પ્રશ્ન-
તિપાતાદિકનું અનંતચારદેવપશ્ચિ. અતિચારને દેશસંપદપણથી, તે વતી મોહનીય વિના અનાચારરૂપ
એ પ્રાણાતિપાતાદિક તે ક્ષયથી પશ્ચિ ન કુર્મ. એતલે એ કાઠ કેવલીને અનંતચારકથાપનાને મોહ-
નીયાદિકને અભાવે’ પશ્ચિ ઉદયપ્રાપ્ત ને નાચકર્મ તેકની પ્રકૃતિચિદ્રેષ ને જન વચન કાયાના

तथाभूतवचनस्यैव कार्यकारणयोः सम्यक्स्वरूपानभिज्ञत्वामिच्छन्नुक्तवान् । अतः सर्वेषामपि कारणानां स्वरूपतः सर्वकालीनेऽपि कारणत्वे फलवत्तया कारणत्वं तु कादाचित्कमेव, सहकारिकारणसामग्रीसा-
पेक्षत्वात् । नहि निपुणोऽपि कुलालो मृत्पिण्डदृष्ट्यादिसामग्रीविक्रलो घटं प्रति फलवत्तया कारणं
भवितुमर्हति । एवं च योगानामपि जीवघातादिकं जीवरक्षादिकं च प्रति स्वरूपतस्तथाकारणत्वे सत्यपि
फलवत्तया कारणत्वं च चारित्र्यमोहनीय-तत्त्वबोधमादिसामग्रीसापेक्षमेव, अन्वयाः सप्तानामपि कर्मणां
वैयर्थ्योपपत्तेः । सूक्ष्मचलनक्रियादिकेनलज्जानपर्यन्तानां सर्वेषामपि शुभाशुभकार्याणां मनोवाक्ययोगालक्षण-
नामकर्मजन्यत्वस्यावश्यकत्वात् । तस्मात् केवलिनो योगेषु सत्यपि सहकारिकारणस्य मोहनीयत्वाभावात्
न जीवघातादिसम्भवः । अत एव “सत्तर्हि ठाणेहि केवली जागेजा । तं गो पाणे अद्वाद्वा
भवती” त्यादिसूत्रं छद्मस्थसूत्रादिलक्षणं प्राक् प्रदर्शितम् ।

ननु भोः ! धृष्टिग्याश्चिजीवविराधना मा मयत्तु, तत्सम्पर्कस्य क्वचित् कादाचित्कत्वेन परिहृतं
शक्यत्वात्, परं वायुकायजीवविराधना तु मयत्वेव, बाधोऽस्य सार्वदिकत्वात् सार्वत्रिकत्वाच्चेति चेत् ।
मैत्रं, केवलिनो वायुकायजीवविराधना भवतीति काप्यागमैऽनुक्तत्वात्, प्रत्युव तस्या अपि निषिद्धत्वात् ।
यदागमः—

‘छत्तिअ जीवणिकाए गोवि हणे गोवि अ हणाविजा । गोवि अ अणुमज्झिजा सम्यत्तसेव
निवजुसी’ ॥ १ ॥ इति श्रीआचार्यनिर्मुक्तौ (गा० २०७). यदि च निवमेन वायुकायविराधना
अभविष्यत् तर्हि ‘पंचवि जीवणिकाए’ इत्याद्यभिप्रायः । नहि निर्मुक्तिद्वयः परस्परमन्येव परस्परमभिहितः,
वेनामन्याऽपि भूयात् । किञ्च-मोहनीयताभोगयिकला अपि योगा यन्नि-केवलिनो जीवघातहेतवो

योग, तेहनेअ अवघातादिकप्रति कारखपणं कहे छे, ते पण्डि निराकरख क्खुं. तेहवा पयनेअ
कार्येकरखणा समनं स्वरपना अनपणपणुना अपणपणपणुथी. ने आदिछे सर्वे कारखने, स्वरपथी
सर्वशक्तुं कारखपणं छते पण्डि इवतपणुं कारखपणं दिवारे के अ, सहकारि कारखने सापेक्षपणुथी.
अतुरं कुंअकर खरिपुं ड इआदि सामग्री छे रचित हुतो धउअने इवतपणुं कारख यवाने. योग प्रम तो
नही. जेअ योगने पण्डि अवघातादिक अते अने अरक्षादिक अते स्वरपथी कारखपणं छतेपण्डि कारख-
पणु ते आदिप्रवेक्षनीय तेहने: क्षोपक्षमादिक साधनेने सापेक्षअ. अनपथा साते करनी अवघाता यछे
आवे. तथा अक्षयक्रिया आदि अने देवक्षयान परत सर्वे शुभाशुभ कार्यने मन-मनन-मापाना योगरप
हे नासकर तानमपणुने अवस्थपणुथी. ते आटे देवक्षीने योग छते पण्डि सहकारि कारख, ने
बोद्धनीय, तेहना अनपथी अवघातादिना समन न कुछ, अतएव वती साटे चिहने देवक्षी अवघात.
ते डिहाटे प्राणुतिपात न छे छत्तिअ अत अवस्थयस्यथी विधक्षु, पूर्व देवाउ छे पछे छे—

प्रथिग्यादि अवनिशयना भ याने, प्रथिग्यादिअने किञ्चिअ विवारेके अता पण्डि करी
परिहरवाने शक्यपणुथी, पण्डि वायुकायनी निराधना तो कुछअ, वायुने सर्वत्रवे अतापणुथी, अने
सर्वत्र अतापणुथी, जेअने जे आरु के, ते अ आरु अ. देवक्षीने वायुकायनी अवघाता निराधना कुछे
जेअने शक्य अतापणुने निपे अणुअतापणुथी, साहसु ते निराधनने पण्डि निराधनापणुथी. के आटे
जेअने अत अवनिशयने न छे न छपारे न अतुगेहि जे सम्भवताअवननी निशुद्धिा कही
आगम-अत अवनिशयने न छे न छपारे न अतुगेहि जे सम्भवताअवननी निशुद्धिा कही
निपेअ अत वायुकायनी निराधना कुछे, तडे पाय अ अवस्थय न छे. छत्तिअ कहेत, निशुद्धिा

મહેતુઃ, 'તર્હિ ત્વં એવા' મોહનીયાનામોગસંહિતા એવ જીવરક્ષાદિદેવતો વક્તવ્યાઃ સ્તુઃ, 'વિદ્વદ્યોઃ કાર્યયોરેકસામગ્રીજન્યતાભાવાત્ । નહિ સત્યંગારાધિતા ચિનાદ્વા મોક્ષકારણં સતી' સંસારકારણમપિ મવિતુમર્હતિ, 'કારણમેદનિયત્વાત્ કાર્યમેદત્વે'તિ વચનાત્ । અન્યથા કાર્યકારણન્યવસામન્ન એવ સ્ત્ત્વ' । તેન વચ્ચ કારણવૈલક્ષણ્યં તાવત્ વિલક્ષણસહકારિકારણજન્યમેવ મભવતિ । યેવા-પ્રકસાડપિ દુષ્ટસ્ય કેલમેદેન વૈલક્ષણ્યં ઘટોત્પત્તૌ ઘટચિકીરુઃ ઘટવિનાશ્ચ ન ઘટવિમુક્તિપુઃ 'કર્તૈસ્યાદિવિલક્ષણસહકારિકારણજન્યં પ્રતીતમેવ ।' એવં પ્રકૃતેડપિ છદ્મસ્યસંવતાનાં પાત્વજીવવિષયકોનામોગસહકૃતમોહનીયલક્ષણસહકારિકારણવચન કાયાદિવ્યાપારા જીવપ્રાતહેતવો મભવન્તિ, યથા 'ત્વં એવા' પાત્વજીવવિષયકામોગસહકૃતવત્યાંવિધમોહનીયશ્ચયોપશ્માંસિહકારિકારણવિચિષ્ટા જીવરક્ષાદેવતવ દ્વ્યતુમ્ભવસિદ્ધમ્ । કેવલિનિસ્તુ યોગાઃ પરામિશાયેળ અનામોગમોહવીચાદ્યભાવેન પરિણેષાત્ કેવલજ્ઞાનમહકૃતા એવ જીવપ્રાત્તદિદેવતો મેવન્તિ, કેવલજ્ઞાનૈનેવં વતાવન્તોડમી ત્રસા સ્વાવરાદ્ય જીવા અતુકલ્પેવાલ્પાદિસામગ્રીયોગેન મમાડ્વચર્યં હન્તવ્યાઃ સન્તીતી જ્ઞાતૈવ કેવલિનો જીવપ્રાત્તવત્ । યદિ ચ કેવલજ્ઞાનં નામવિષયત્ તર્હિ જ્ઞવાદ્દશામિભોક્ત્રપ્રકારેળ જીવપ્રાત્તોડપિ નામવિષયવિતિ વ્યતિરેકવ્યાપ્તિવલાદેવેતિ પરાકૃતમવસાતવ્યમ્ ।

તત્રેવમનિષાતત્વં-યોર્થે તર્હિ ત્વં એવા અનન્વચક્ષા કેવલજ્ઞાન (નામાવ) સહકૃતા એવ વિલક્ષણં ક્ષર્યા અસાદશામિષ જીવરક્ષાદિવિલક્ષણકાર્યજનકા વક્તવ્યાઃ સ્તુઃ । એવં, જ્ઞ કેવલિનો 'જીવરક્ષા-સત્-ભાષણારિકં કદાન્વિધિ ન મવેત્, કેવલિનો, યોગાનાં જીવરક્ષાદેવતોઃ સહકારિકારણસ્ય કેવલજ્ઞાનાભાવસ્ય સર્વકાલમસન્મશ્નુત્ ।' એવ જીવપ્રાત્તસ્યેવ, જીવરક્ષાવા અપિ અવર્યંમાચિત્ત્વેન, પરિક્ષાનાત્, ડભયન્નાપિ,

કાર્તે 'પરવશ્ચી' પરે' પરના ધ્રુવનુ એવાપણુ નહીં, એ માર્તિ સિધ્ધાપણુ' ભોલે, વહીં મોહનીય અને જ્ઞનામોગ રહિત એ મોગ, જઈ કેવલીને' અવધાત હેતુ કુઠ, તકે તેલજ મોગનીય અને અનામોગે, સંહિત જ અવરક્ષા હેતુ કલા નેકઈ, વિશ્વકાર્તેને' એકસામગ્રીજન્યપણુના અભાવથી,

- 'સત્ત્વ પ્રકારે' આશયી એ જિનાયા મોક્ષુ' કારણુ ડલી, સંસારકારણુ તકે ચવાને' મોગ્ નહીં. કાર્તેભેદને' કારણુના ભેદનેા નિયતપણુથી, એકવા વચનથી, ધ્રુ. ન માનીઈ તેા કાર્તેકારણુના ચપદાનેા જાગજ ચાઈ. તિણુ તિ'હાં (કાર્તે) કારણુનુ' વિશ્વકણુપણુ. પ્રથમ જુઠાં એ સહકારિ' કારણુ, તેણિ'જ જન્મ કુઠ. જિમ એકજ ક'એ' કાલભેદે વિશ્વકણુપણુ. ધટની ઉત્પત્તિને' વિષે' ઘટપ્રતે' કરિવા વાંછતા અને ધટને' વિનાશે'. ધટને' ભાજવા વાંછતા કરનાર. ધર વિશ્વકણુ સહકારિ' કારણે જન્મ પ્રસિદ્ધ જ, ધર ધટા પણિ' ડભયપણીને' હણુવાયેળ અવનિષ્કળા એ જ્ઞનામોગસંહિત તેણિ' મોહનીયરજ' સહકારિ' કારણુ, તેલેને' વશે' કયાદિકના મોગ, તે અવધાતના હેતુ કુઠ. તિમ તેલજ મોગ હંતવ્ય અવધિપ્રકા-અભાવસંહિત તેલજા મોહનીયના ક્ષેત્રપશ્ચાદિક એ સહકારિકારણુ, તે સંહિત કુના અવરક્ષાના' હેતુ. એ' અતુભવસિદ્ધજ છે, કેવલીના મોગ તકે, પરને' આશિપ્રાપે અનામોગ-મોહનીયારિકાને' અભાવે' બીજુ' કલ્પ નહીં થતી. કેવલજ્ઞાને' સંહિતજ અવધાતના હેતુ કુઠ. કેવલજ્ઞાનેજ કરી એતણાએ' ત્રસ અને યાવર અશ્રુકે' ક્ષેત્ર-કાલાદિયોએ માહરે અવરજ હણુવાં છે, એહતુ' આશિને'જ અવધાત કરિવાપણુથી. જાઈ કેવલજ્ઞાન ન કુલ, તકે અપકારી પરિ' કલે પ્રકારે' અવધાત એ ન કુલ, એ' વ્યતિરેકમારિત-એ અભાવવિભેદને' આપત તેલના મધથીજ પરનેા ભાવ ભાણિયેા.

તિકા એહતુ કહિતુ-જઈ એમ તકે તેલજ મોગ અને-પગલી-અ-મગતિ નહીં ઇવતી-કેવલ-વાને' સંહિતજ જુદા કુતા અપકારી' પરિ' અવરક્ષાદિ વિષયકાર્તેના. ઉચ્ચવચાર કેલેકા કુઠ, ધ્રુ.

કેવલજ્ઞાનમેવ સહકારિકારણમિતિ ચેત, તદ્દિ કેવલિનો યોગનાં જીવધાત-રક્ષાદેત્ શુભનાશુભત્વે સર્વકાલે યુગપદ્ ભવતઃ, સર્વકાલં સહકારિકારણસ્ય વેત્તલજ્ઞાનનૈવેત્તવાન । તત્ત્વ ન સમ્ભવતિ, પરસ્તં પ્રતિબન્ધકત્વાન્ । एकतरस्त्राभ्युपगमे च परासिप्रायेण सर्वकालमशुभत्वमेव सिद्ध्यति, इत्यव्यवहारम-
जीवद्भनने यावत् हिंसानुबन्धिरौद्रध्यानपरिणामसानपायान् । तथाभૂताश्च अनुभयोऽऽः सामयिककर्म-
व्यवहेतवो न भवन्ति, किन्तु प्रमत्तयोगजन्योऽव्यसंसत्तसम्बन्धी कर्मवन्धो भवति, विना प्रयोजनापश्यं
ज्ञात्वा जीवधातकस्य वर्धनामिप्राचरहित्येन पश्चात्तापाविरहित्यात् । एवं च व्यसितः श्रावककुलोत्सનાર્તા
યાલિકાનામત્યરુચિવિષયઃ, દેવોઽપ્સદશ્વદોપરદિત્ત એ અર્હન્, મરણમયં નસ્થિ મયં, અપચદયાણં સર્ણ-
દ્યાયં ળોગનાહ્યાયં ળોગહિઆળમિત્યાધ્યાગમપરિમાનસ તાસામપિ સત્ત્વાત્ । તસ્માત્ કેવલિયોગનાં
સર્વકાલં શુભત્વસિદ્ધ્યર્થે સર્વકાલં જીવરક્ષાદિક્ષેવામ્યુપગન્તવ્યમ્ । અન્યથા જીવરક્ષાદિકં છદ્મસા-
ન્નામેવ ભવેન્, તદ્વીયયોગનાં જીવરક્ષાદેવોઃ સહકારિકારણમ્ભોગમ્ભ્ય સત્ત્વાત્ । તસ્માત્ સંયતાત્રસ્ય
બ્રુવત્ત્વ દવાશ્વવોઽનાભોગસહકૃતમોહનીયાલત્ત દમ્, ન પુતર્નામકર્માવત્તા, અન્યથા નામકર્મણઃ પ્રકૃતયોઽ-
પ્યુદિધા અનુદિતત્ત્વ સમ્યક્ત્વદેશવિરતિસર્વવિરતિયથાલ્પાવત્તચારિત્રાણં રૂપધાતકાઽદ્યુપધાતકાશ્ચ અતિચાર-
દેવતલ્પશ્ચ વક્તવ્યાઃ સ્યુઃ । મોહનીયકર્મણોઽનન્વાનુવન્ધિક્રોધ-માનાદિપ્રકૃતીનાં તદ્વીયાગમે ભણિતેઃ—

તત્ત્વર્થે—ઔપક્રમિકસમ્યક્ત્વ—શાયિકસમ્યક્ત્વયોઃ તથામૂત્તચારિત્રયોશ્ચ કારણમૂત્તપાસમલ્પયો
મોહનીયકર્મપ્રકૃતીનામેવ । તથા વીતરાગત્વસ્ય ચ કારણ મોહનીયકર્મણઃ કાલર્થેન ક્ષયોપશ્મયોરત્યવર
દમ્ । ન ચૈવં નામકર્મણોઽપિ વક્તું શક્ચતે, તત્ત્વોપશ્મમાભાવાત્ ‘મોહનીયસૈવોપશ્મય’ इति वचनात् ।
નામકર્મણઃ ક્ષયે ચ સુચિરેવ, કુલ્તઃ સમ્યક્ત્વાદિલામઃ । તસ્માત્ સામાન્ત્વો મોહનીય-નામકર્મણોઃ

તો કેવલીને છવરક્ષા-સપ્તભાવશ્વાદિક દિવારઇપણિ ન કુઈ. કેવલીના યોગને છવરક્ષાના હેતુ ને
સહકારિ કારણ ને કેવલજ્ઞાનનો અજ્ઞાત, તેહને સર્વકાલ અસંભવથી. દિવે ‘છવરધાતની પરે’ છવ-
રધાતને પણિ અવરપભાવિપણિ પરિગ્રાતથી બિહુ કારે કેવલજ્ઞાનના સહકારિકારણ એહવું બઈ,
તઈ કેવલીના યોગને છવરધાત અને છવરક્ષાના હેતુ શુભપણિ અનિ અશુભપણિ સર્વકાલ એકવારે કુઈ.
સદાએ સહકારીકારણ ને કેવલજ્ઞાન, તેહના એકજણથી. તે તકે ન સંભવે, પરસ્પર પ્રતિપક્ષપણથી.
એકજ પક્ષ માનીઇ તો પરને અભિપ્રાયે સદાએ અશુભપણ સિદ્ધ થાઇ. હણુપાપોઅ ને છેલ્લો
છવ તેહની હિંસાપર્ષત હિંસાતુળથી રોદધ્યાન તેહ પરિણામના અશુભપણી.

તેહવા તઈ અશુભયોગ સામયિકકર્મજયહેતુ ન કુઈ. તઈ ઝૂલે પ્રયત્ત યોગે, અન પણિ
અસંયત અન્યથી કર્મજય કુઈ. પ્રયોજન અને અપરધ વિના અણીને છવ હણનારને વર્ણનાશિ-
પ્રાયને રહિતપણે પશ્ચાત્તાપાદિકના રહિતપણથી. એહવો વ્યતિકર તો શ્રાવકકેવે ઉપના વાલિકાકેને-
પણિ અધિવિગપ ન કુઈ. અજ્ઞર હેવરદિન દેવ તે અરિકંત, મરણ સરીયું ભવ નહીં, અભાનો.
દમ્, સરણનો દમ્, લોહનો નાશ, લોહને દિનકરી પ્રવાદિ આગમના, માનને તેહોનેપણિ બાપથી,
તે માટે કેવલીનાં યોગને સદાએ શુભપણીના નિહિને અર્થે સદાએ છવરક્ષાદિકશ્ચ અનુદું. ધમ્.
તે માટે કેવલીનાં યોગને સદાએ છવરક્ષાદિક છવરક્ષાને કુઈ, છવરક્ષાના યોગનઈ છવરક્ષાલું હેતુઃ સહકારિકારણ ને આશ્રમ
નહી તો છવરક્ષાદિક છવરક્ષાને કુઈ, છવરક્ષાના યોગનઈ છવરક્ષાલું હેતુઃ સહકારિકારણ ને આશ્રમ
તેહનાં છવ પણથી. તે માટે સંયતાપ્રાયને ક્રમથી એ આશ્રવ આનાશોને સહિત ને મોહનીય તેહને
અપરપણિ, વાચકર્મને આપત નહીં. ધમ્ ન માનીઈ-તો નાચકર્મની પ્રકૃતીએ-ઉદય. પાપી, સમ્ભવ-.

પરસ્પરં સદ્કાર્યસદ્કારિભાવસમ્બન્ધેચૈવ જીવજાતાદ્યાશ્રવં પ્રતિ કારણત્વમ્ । વિશેષવસ્તુ સંયતાનાં વિના
અપવાદમનામોગમ્ સદ્કારિકારણમ્, ‘ પ્રમાવાનામોગાઘ્યાં પ્રાણમૂલાધિ દ્વિનસી ’ સિવચનાત્ । શેવાળાં
ત્વજ્ઞાનાનામોગામોગાઃ યથાસમ્બન્ધં સર્વેઽપિ મયન્તિ । ક્વચત્તિચારદ્વેતુરપિ મોહનીયમેવ । ‘ સન્ધેવિ ઓ
અદ્વધારા સંબલળાણં તુ સ્વયમ્બો દુર્ભિ ’ ત્તિ. વચનાત્ । ન ચૈવં નામકર્મણોઽપિ, કેવલિનોઽપિ સાતિચાર-
ચારિત્રપ્રસન્તેઃ । જીવજાતાદેહોર્નામકર્મણોઽતિચારદ્વેતુત્વસ્યાવશ્યકત્વાત્ યદિત્તમોહનીયમ્વદિતિ પરમિપ્રાપ્તેષ
તુ કેવલિનઃ તથામૂતત્તૈવ નામકર્મણઃ સત્ત્વાત્ । યદપિ કેવલયોગજન્યાઃ સામયિકકર્મભન્વોઽપ્યાશ્રવતયા
દ્વિતીયાદ્વૈતૈર્મોહિતઃ; તથાપિ તત્કારણમૂલા યોગા નાસિચારદેહત્વઃ, હૃદિતસન્ધ્વલ્લનાનામેવાતિચાર-
દેહુત્ત્વેનાગમે મળિત્વાત્ । આગમસ્તુ દર્શિત ય્વ । અત ય્વ મોહનીયસત્કાસોપશાન્તવીતરાગસ
સત્ત્વપિ જીવજાતાદેહિચારો ન મયતિ, સન્ધ્વલ્લનાનામુદયામાવાત્ । ન ચ શૈલેરયવસ્યાયં કેવલિના
કાર્યસંપર્કમાગતાનાં મહકાદીનાં પ્રાણજ્વાલઃ કર્મ મોહનીયદેહુત્ત્વમ્ ? હૃદિત વાચ્યમ્, મરણદેહુત્ત્વકાચિ-
વ્યાપારસ્ય, મોહનીયાઽવિનાશ્યાધિત્વેન ચિત્તમાગસ્ય જીવસ્ય તથામૂતસ્ય મોહનીયકર્મણઃ સત્ત્વાત્ ।
યુક્તિશ્ચાપે વ્યથતે । અન્યથા યોગજન્યજીવજાતાવાપિનોઽપિ મતે કિ કારણમ્ ? હૃદિત પ્રમે મોહનીયસ્યેવ
યોગાનામવ્યમાણાત્ જ્ઞાનમેવાશ્વલોકનીયમિતિ પર્યાલોચ્યમ્ । અથ જીવજાતાદિકારણમૂતસ્ય મોહનીયસ્ય
સત્ત્વોદયાઘ્યાં દ્વૈતિયાત્ કાર્યમૂતસ્ય પ્રાણાતિપાવાદૈરપિ દ્વૈતિયં, તદેવાહ- ‘ તપ્પરિપ્તહ વિ ’ સિ । તેષાં
પ્રાણાતિપાતાદીનાં પરિણતિઃ-પરિણામો દ્વિધા-દ્વિપ્રકારઃ, કાર્યાઃ ? દ્રવ્યમાવાઘ્યાં, કર્મ ? ‘ પ્રત્યેકં ’
પ્રાણાતિપાતસ્યેવ સુષામાષણાદૈરપીતિનાયાર્થઃ ॥૫॥

દેશવિરત-સર્વવિરતિ અને’ યથાજાતા આરિત્રની ઉપજાતક અને અનુપજાતક કુંટી અતિચારાદિદેહુત્ત્વ
કહેવી થાઈ. મોહનીયકર્મની અર્જનાતુલ્યપીઠૈષ-માનાદિકે, તિમજ આગમને વિષે કહિલે છે’ વતી.

તે ધર્મ-ઔપશ્ચિક-સમ્બંધ અને’ ક્ષાપિક-સમ્બંધ અને વણી ઔપશ્ચિક તથા ક્ષાપિક-
આરિત્ર તેહના કારણમૂત ઉપજાય અને ક્ષપ, મોહનીયકર્મપ્રકૃતિનાજ, તથા વીતસયપશુકું’ તે-કારણ
મોહનીયકર્મને સંપૂર્ણપણે ક્ષપ અથવા ઉપજાય. ધર્મ નામકર્મને તે કહી સકીઈ નહી. તે નામ-
કર્મની ઉપજમના અભાવથી. ‘ મોહનીયનેજ ઉપજાય કુંઈ’ એહવા વચનથી. નામકર્મના ક્ષેપે તે પ્રકૃતિજ,
સમ્બંધવાદિને લાભ કિલ્લે ? તે માટે સામાન્યથી મોહનીય નામકર્મને માલોવાલિ’ સહકાર્થ-સહકારિ-
ભાવિ સંબંધેજ છાપાતાદિક આશ્વપ્રતિ’ કારણપણે, વિશેષથી તે સંજતને અપવાદ વિના અના-
મોગજ સહકારિકારણ. ‘ પ્રમાદ અને અનામોગે’ પ્રાણજ્ઞાને હલે’ એહવા વચનથી. ધીમનનં તે અજ્ઞાન
અનામોગ અર્થિ’ અજ્ઞાન યથાસ ભવે સર્વે’ કુંઈ. ધર્મ અતિચારતું હેતું પણે’ મોહનીયજ.

‘ સર્વઈ અતિચાર તે સંજવલનના ઉદયથી કુંઈ’ એહવા વચનથી. પણે નામકર્મને નહીં.
તેવનીઈ પણે સાતિચાર આરિત્રની પ્રસન્નિ થાઈ વતી. છાપાતને હેતુ જે નામકર્મ, તેહને અતિચારના
હેતુપણના આવશ્યકપણથી. ‘ પરને’ અતિચારે’ તે હેવા નામકર્મને છાપણથી.

જે એ તેવલોજથી ઊપતે સામયિકકર્મજ પણે’ આશ્વપણે’ દિતિયાંય જીતને’ વિષે
કહી છે, તકેઈ પાણે’ તંકારણથી ચેત તે અતિચાર હેતુ નહીં. ઉદય પાંચા જે સંજવલન, તેહને જ
અતિચારતું હેતુપણે’ આગમને’ વિષે કહ્યા પણથી. આગમ તે દેખાડેજ. એનાજ વતી મોહનીય-

અથ વિભાગેન કાર્યકારણયો નિયમમાહ—

॥ દૃઘેણ ય પરિણામો સત્તાપ મોહગિજ્જકમ્મસ્સ । માવેણ ય પરિણામો ઉદ્દયં હોદ્ તસ્સેવ ॥૬॥

અર્થ—‘દૃઘેણ’ ડ્રવ્યતઃ પ્રાણાતિપાતાદેઃ પરિણામ—પરિણતિઃ મોહનીયસા સત્તાયાત્મેવ ભવતિ, મોહનીયસત્તાકસ્યૈવ સાધ્વાદેઃ ડ્રવ્યતઃ પ્રાણાતિપાતાદયો ભવન્તિ । માવેન ચ પરિણતિઃ તસ્યૈવ—મોહનીયસ્યૈવ ઉદયેન, ઉદિતમોહનીયસ્યૈવ જીવજાતાદયો ભાવતાઃ સ્તુઃ । તે ચાવિરતિપ્રલયકર્મૈર્બન્ધવૈરુદ્ધેભાવ-સંચતાનામેવ મન્તવ્યાઃ । સંચતાનાં તુ પ્રમત્તાનામપિ ડ્રવ્યત્વ ઇવ, સુષુક્લ્લસાધોરિવ સત્યપ્રમાણે જ્ઞાનાશ્ચર્થ-મિત્યાપવાદિકત્વેન તત્ત્વન્વકર્મૈર્બન્ધાભાવાત્, સોઽપિ સંયમપરિણામસ્થાનપાયેનાવિરતિપરિણામસ્થાભાવાત્ । યા તુ તેપામારસ્મિકી ક્રિયા, સા ચ ન જીવજાતજન્યા, કિન્તુ પ્રમત્તયોગજન્યા ‘સઘ્ધો પમત્તજોગો આરંભો’તિ વચનાત્ । અન્યથા આરમ્ભિકી ક્રિયા કલ્પચિત્ પ્રમત્તસ કાદાચિત્કયેવ—સ્યાત્, તત્કારણ-જીવજાતસ કલ્પચિદકાદાચિત્કત્વાત્ । અસ્તિ ચારમ્ભિકી ક્રિયા પ્રમત્તગુણસ્થાનં યાવત્ અનવરતમેવ । કિન્ન—અર્થ જીવજાતેન આરમ્ભિકી ક્રિયા ભવેત્ તર્હિ અપરોઽપ્રમત્તો દૂરે, લગ્નશાન્તવીરરાગસાઙ્યા-રમ્ભિકીક્રિયા વક્ત્ર્યા સ્યાત્ । સા ચ નાસ્તિ । અસ્તિ ચ સત્યપિ જીવજાતે ર્થપાધિકયેવ ક્રિયા । ચત્તામઃ—

‘અળપ્રવરસ્સ ણં મંતે ! માવિઅળ્લપ્પો પુરઠો દુદ્ધઠો જુગમાયાપ પેદ્દાપ ૨ રીઝં રીઝમાગસ્સ’ પાવસ્સ અદે કુલ્લકુલ્લપોઅપ વા વટ્ટપોઅપ વા કુલ્લિગચ્છાપ વા પરિઆવ્વજ્જેના, તસ્સ ણં મંતે ! કિં હિરિઆવહિઆ કિરિઆ કઞ્જતિ સંપરાહ્વા કિરિઆ કન્નજતિ ? । ગોં ! હિરિઆવહિઆ કિરિઆ

સત્તાવત ને ઉપશાતપીતરામ તેહને, છતે પશ્ચિં છરાધાતે આતિચાર ન કુલ્લ, સંબલનના ઉદ્ધેપના અભાવથી, અદિદમેં અણુકાણે કેવલીના કાપના રૂપથી પ્રતેં આપ્યા ને મક્કાદિક, તેહને પ્રાણુત્પાંતે તે કિમ મોહનીયહેતુજન્ય ? ઇમ કલ્લિક્કુ નહીં, ચરણુહેતુ ને કાપાદિ વ્યાપાર તેહને મોહનીયને અવિનાશાવપણે કરી ચરતો ને છત, તેહને તેહના મોહનીય કર્મના કતાપણથી, કુક્રિા તે આગણિ કલ્પિયે. ઇમ ન માનં તે ચોગજન્ય અવધાન એહ વાદીને મતે સ્તુ કારણ ? એહમે પૂછે હુને મોહનીયની ખરે દેહેશ્વરચાર્ધ એભનાપણિ અભાવથી અમનજ તેહને એણુ. એહણુ વિચારતું.

કિંવે અવધાતાદિક્કુ કારણુત્ત ને મોહનીય, તેહને સત્તા અને ઉદ્ધે કરી બિ કારણથી કારણુત્ત ને પ્રાણુતિપાતાદિકને પશ્ચિ દિવિષપણુ. તે કહે છે—તે પ્રાણુતિપાતાદિકને ખરિણુમ તે તે સાચપ્રાપી ઉપજણુ તે બે પ્રકારે. કહે ૧ ક્રમે અને ભાવે. પ્રત્યેક પ્રાણુતિપાતાની ખરે સુખભાવજ્ઞાદિકપણિ કુલ્લ પ્રાપા

કિંવે વિભાગે કરી કાર્ય-કારણનો નિયમ કહે છે :—

ક્રમે પ્રાણુતિપાતાદિક્કુ ચણુ તે મોહનીયની સત્તાઈ કુલ્લ, ભાવથી તેહનું થાણુ તથા મોહનીયને ઉદ્ધે કુલ્લ.

વૃત્તિનો અર્થ—ક્રમથી પ્રાણુતિપાતાદિક્કુ ચણુ આગિથો બદ્ધે એહણુ, તે મોહનીયસત્તાપજ કુલ્લ, મોહનીયસત્તાવત ને સાધ્વાદિક તેહને પ્રાણુતિપાતાદિક કુલ્લ. ભાવથી ચણુ તે મોહનીયનેજ ઉદ્ધે કુલ્લ. ઉદયપ્રાપ્તમોહવતનેજ અવધાતાદિક ભાવથી કુલ્લ. તે-ભાવથી ચાઈ, તે અવિરતિપ્રત્યક્ષિયા કર્મજનને હેતુપણિ અસપતીનેજ માનવા. પ્રવરસંવતીને પશ્ચિ ક્રમથીજ સુબંધસાધુની પરે; છતે-પણિ આલેખે, આનાદિકના અર્થવતી અપવાદે કથાવતી. તે પ્રાણુતિપાતાદિકજનિત-કર્મજનના અભા-

कञ्जति, णो संपराद्धा किरिआ कञ्जति' चि, मग० झ० १८ च०.८ (सू० ६३९) वृत्तिर्यथा—
 'पुरो' चि, अग्रतः, 'दुह्यो' चि, द्विधा अन्तरा-न्तरा पार्श्वतः घुष्ठतमेत्यर्थः । 'जुगमायाए' चि, जुगमात्रया दृष्टया 'पेह्याए' चि, प्रेक्ष्य २, 'रीअं' चि, गमनं 'रीअमाणस्स' चि, कुर्वत इत्यर्थः ।
 पादस्याधः 'कुम्फुडपोअए' कुम्फुडहिम्मा, 'वट्टपोअए' चि, वर्तक इह पक्षिविशेषः 'कुळिग-
 क्काए व' चि, पिपीलिकादिसदृशः, 'परिआवज्जेब्बा' चि, पर्यापद्येत-म्रियेत, एवं जहा सत्तम-
 सए' चि, अग० सू० (सू० ६३९) नन्विहोपशान्तः कथं ज्ञातुं इति चेद् । सच्यते, एतत्सूत्रप्रामा-
 ण्यात्, तथाहि—'दुह्यो' चि मन्वेन छद्मलोपशान्तः, अनामागमन्तरेणान्तरान्तरा पार्श्वतः घुष्ठतश्च
 निरीक्षणात्सम्भवात् । ईयांपयिक्कीक्रियाभणनेन च छद्मलोपे वीतराग एव, अन्यस्येयांपयिक्कीक्रियाया
 जमावात् । स च वीतरागः क्षीणमोहो न भवति, तस्य क्षीणभावहेतुमोहनीयस्य क्षीणत्वात् । क्षीण-
 मोहत्वाऽपि यदि जीवभावोऽवधिष्यत् तर्हि 'केवळी हि क्षीणचारित्रावरणत्वभिरविचारसंयमत्वाद्
 जप्राप्तयेवित्वात् कदाचिदपि प्राणानामविपादविद्या भवती' लाघिहेतुहेतुमद्भावेन टीकाकारो न व्या-
 क्श्यात् । एतं परिशेषादुपपन्नवीतरागमादायैव सूत्रस्य सविषयकत्वेन प्रामाण्यसिद्धिरिति दातव्यम् ।
 तत्र प्रसक्तयोगोऽपि प्रमादेरेव भवति । ते च प्रमादा जन्मन्ताः । यदागमः—'पमाएणं' चि श्रीत्यानाम्ने
 दृष्टीयस्थानके उ० २ वृत्तिर्यथा—'पमाएणं' चि, प्रमादेन-अज्ञानादिना बन्धहेतुना कारणभूतेन, जन्तं च—
 'पमावो अ वृत्तिर्यथा' सगिणो बहुमेवजो । जगणं संसवो येव, मिच्छाणाणं तद्वेष य
 ॥१॥ रागो दोसो मङ्गमंसो, धम्ममि च जणाचरो । जोगाणं दुप्पणीहाणं अट्ठहा वज्जियज्जवो '

यथा, ते अपवादपरिच्छिन्नं यथापरिच्छिन्नं जन्मन्तरे अविरत-परिच्छिन्नानां जगणवथी, जने के तेकने
 आरंभिणी क्रिया, ते तेो अथातजन्म नवीं, ते स्युं ? प्रमाद येरे जन्म. 'सर्वे प्रमादयेव के आरंभ'
 जेहूना वयनया. धम न कुहं तो आरंभिणी क्रिया जेहू प्रमादने विचारिणिं अ कुहं. तेहेतु कारणे के
 अथात तेकने जेहूने कदाचिदपि जन्म. तमेो आरंभिणी क्रिया प्रमादजन्मस्थानेताप निरतरं. यदी
 जेहू अथात के आरंभिणी क्रिया कुहं, तर्हि अपरं प्रमादतर्हि हेतु, अथातवीतरागने' पणुं आरंभिणी
 कवी जेहू. ते तो नवी, कुहं ते पणु अथातते' यथापरिच्छिन्नं क्रिया, के आरंभ' आगम—

'वाचित्तात्मा अणुमार, अणुमि' निरुपासे धूसर प्रमाद दृष्टि यथन करतो जेहूवाज्जिने
 अणुमि' कुहंतेना वरंकेना पावकं कुहं गी-हेतिपादने यत्तु पामे, ते साधने सपिपायधी क्रिया
 जेहू यथापरिच्छिन्नं क्रिया ? जेहूते पृष्ठे कुहंते औतमने वीतरागने केहू-सापराधि' नहि. तर्हि स्यु ?
 यथापरिच्छिन्नं. वृत्ति-विज्ज आगमर्हि निरुपासे पृष्ठि जने 'मि' पासे' जुग गाय दृष्टि जेहूने मालव
 कर्ताने' जन्म केहू' कुहंते' पावकं वरंके-पक्षीविषय कीटिकादिं सारिणे मरुति, जेहू म्रिय सातने'
 धातु, पृष्ठे जे—जे सरे अथातज क्रिया जन्मते. जेहूते पृष्ठे ते जेपरि कसिद्धिं जे—जे सरेना
 प्रमादप्रमादधी. ते हेमाडे जे-निरुपासे जेहूने' जन्म जन्मते. जन्मतेना विना अथातज पासे'
 पृष्ठे निरीक्षणात् अजन्मवथी. यथापरिच्छिन्नं क्रियाते' जेहूने' जन्मतेपणु वीतरागज. जन्मतेना यथापरिच्छिन्नं
 क्रियाना अथातज. ते वीतराग क्षीणमोहने कुहं नवी. जेहूने अथातजने हेतु मोह-नीय तेकना क्षीणप्रमादधी.
 क्षीणमोहने' जेः अथातज कर्तुं, तमेो जेवथी तो क्षीणचारित्रावरणप्रमादधी, निरतिचारसंयमप्रमादधी,
 अप्रतिशेषप्रमादधी क्रियारि'पणु प्राणादिपातना कर्ता न कुहं. धम हेतु-हेतुमद्भावे टीकाकार न यथावत्.
 धम जेहूने' वरं' तथाथी अथातवीतराग महीनयज सरेने सविषयपरिच्छिन्नं प्रमादसिद्धिं. जे पुरमाधुं,

અર્થે માત્ર—અપિ સર્વેપમાપિ સંયતાનાં જીવધાતાધાથવો દ્રવ્યત્વ એવ મવતિ, અન્યથા અસંયત્વાપત્તેઃ । તત્ર દ્રવ્યત્વં ચ જીવધાતાદિર્લક્ષ્યમામિપ્રાચ્યતોડનામોગૈવ સ્થાન્ । તત્રાપિ પ્રમત્તસંયતાનામપવાદપદ્ધાધિકારિત્વેન કદાચિદપવાદપ્રતિષેવનાવમ્ભાયાં મુમક્ષુસ્વાધોરિવામોગોડપિ સ્થાન્, તદ્વાનાં સંયતત્વં ચ દ્વાનાદિરશ્વામિપ્રાયસ્ય સંયમપરિણામઘટિતત્વાત્ । અપવાદપ્રતિષેવનારાદિહ્યાવસ્થાયાં તુ અનામોગ દ્વાનાત્ર સ્વરૂપયોગ્યત્વાડડમોગજન્મત્વં ચ નિષ્કલ્પવાદુપેક્ષિતં દ્રષ્ટવ્યમ્ । અપ્રમત્તસંયતાનાં તુ અપવાદપદ્ધાધિકારિત્વેન ધાત્વજીવવિપક્ષકમોગપ્રમાદયોરભાવ એવ । તદ્વ્યવસ્થિકા તુ ઉપશાન્તગુણસ્થાનં યાવન્ જીવધાતસ્ય મળિતિરેવ । અર્થાદ્ અનામનામોગસહકૃતમવિરોધિતમોહનીયં કર્મૈવ જીવધાતાદિક પ્રતિ કારણં સમ્યક્સમ્ । અનામોગમોહનીયયોરેકતરસ્થાયાવેડપ્રમત્તસંયતાનાં દ્રવ્યતોડયાથવો ન મન્ત્યેવ, અપ્રમત્તાનામોહનીયાનામોગયોઃ સહકાર્યસહકારિભાવસમ્બન્ધેન જીવધાતાદિકં પ્રતિ કારણત્વાત્ । નન્તુ ઓ ! મોહનીયં શબ્દમુન્માદદેહુઃ, ક્ષમાલસુ મતિગ્રંથલક્ષણઃ પ્રમાદ એવ । તથા ચ સર્વોડપિ જીવધાતઃ પ્રમાદાનામોગજન્મ દ્વેષેતિ સિદ્ધૌ પ્રમાદઃ પ્રમત્તાન્તાનાં જીવધાતદેતુરિતિ વિવેકેન ઘનનમ્મયુક્તમેવેતિ ચેત્ । મૈવં, હલિતમોહનીયસ્યૈવોન્માપદ્દેતુત્વાત્ । ચલગમઃ—

‘દુષિદ્ધે ક્ષમાદ પં૦ સં૦ જન્મસ્થાવેસે ચેવ મોહનિગ્ઢસ્ય ચેવ કમ્મસ્ય ક્વણં’ તિ મીઠ્યાનાજ્ઞે । દુસ્યેકદેશો યથા—‘દુષિદ્ધે ક્ષમાદ’ દ્વાદિ । ક્ષમાવો—પ્રદો—દુષ્ટિબિંબ્ય દ્વાર્ય । ચલારેશો—વેવતાધિષ્ઠિતત્વં, તતો ચં સ ચલારેશ્વ દ્વત્વેકઃ, મોહનીયસ્ય—દર્શનમોહનીયાદેઃ કર્મણ કલ્પેન ચઃ સોડ્ય્ય દ્વિતિ ।’

એ ભાવ—જે સર્વે સંયતીને છંદધાતાદિ આશ્રય, તે કંપથી જ કુર્ષ. કમ ન ચાનીઈ તથે અસંયતપણાની આપતિ થાત પતી. તિહા કંપપણું તે છંદધાતાદિકના વર્તનાક્રિપવર્તને અનામોગેજ કુર્ષ. તિહાપણિ પ્રમત્તસંયતીને અપવાદપદને અધિકારિપણિ કિ વારે અપવાદપદની પ્રતિષેવણાવસ્થાઈ મુમક્ષુસહકારી પદે આભોગપણિ કુર્ષ, તિયારે તેહને સંયતપણું તે ચાનાદિકની રક્ષાના અભિપ્રાયને સંયતપણિયાના ધર્મિતપણાથી. અપવાદસેવનાની રક્ષિતપણાની અવસ્થાને વિષે તે અનામોગજ. તિહા સ્વરૂપે ચોખતાઈ આભોગે ઉપજવાપણું તે નિષ્કલ્પપણા ઉવેચ્યુ. અણિયુ. હિવે પ્રકા કલ્પેકિં લક્ષ્યપદે પ્રમત્તસંયતીને ભાવલક્ષ્યા યાપી છે, તે ચાકિત અણુજતે પણિ રૂપે આભપ્રાયે ? તે અણિયું આપ્રમત્તસંયતીને તે અપવાદપદને અધિકારિપણિ હણવાયેચ એ છંદ તદિધયાએ અભોગ અને પ્રમાદ તેહને આશ્રયજ. તેહની જણાવનારી તથે ઉપશાત—ચલસ્થાનક પર્વત છંદધાતની ઉક્તિજ. અર્થથી અનામોગઈ સહિત મોહનીય—કર્મજ વિરોધરહિત છંદધાતાદિક પ્રતિ કારણ થયું, અનામોગ અને મોહનીય મળે એકને અભાનઈ પણિ આપ્રમત્ત—સંયતીનઈ કંપથીએ આશ્રય ન કુર્ષજ. અપ્રમત્તને મોહનીય અને અનામોગનઈ પરસ્પરે સહકાર્ય—સહકારિ ભાવ સંજ્ઞાઈ મિત્રીનઈ જ છંદધાતપ્રતિ કારણુપણાથી. પૂછે છે—મોહનીય તથે ઉન્માદનુ હેતુ, અને ઉન્માદ તથે મતિગ્રંથરૂપ પ્રમાદજ. તિયારે તે સર્વ છંદધાત પ્રમાદ અને અનામોગ જન્મજ. એકયું સિદ્ધ છેતે હને પ્રમાદ તે પ્રમત્તપર્વતને જ છંદધાતનઈ હેતુ, એકયુ વિરોધધાત તે અણુપ્રમાદ. એકયું જડ તે ચ યોગ. ઉદિનમોહનીયનેજ ઉન્માદના હેતુપણાથી. એ ચાકિત આગમ—એ પ્રમારે ઉન્માદ કલો તે સ્થાવેષ્ટિતપણિ મોહનીયકરને છે. વૃત્તિને એક દેહ—જિવ—ઉન્માદ તે કુદિનો વિરત્ત, યક્ષાવેશ તે દેવતાધિધિનપણું. તેથી એક દર્શનમોહનીયાદિકર્મને ઉદયેજ તે બીજડ. છંદધાત તથે ઉપશાતતાઈ કુર્ષ. તેહને મોહનીય તે ઉન્માદનું હેતુ ન કુર્ષ. ઉપશાતનઈ સજામાત્ર વર્તતાપણાથી, તેહ સર્વજ. છંદધાત પ્રમાદજન્મ

જીવજાતસ્તુ ઉપશાન્તગુણ્યાનં યાવદ્ ભવતિ । તસ્ય ચ મોહનીયં નોન્માત્સહેતુઃ, ઉપશાન્તસ્ય સત્તામાત્ર-
વર્તિત્વાત્ । તેન સર્વોડપિ જીવજાતઃ પ્રમાદબન્ધ્ય इति नियमाभावेन जीवजातप्रमादयोः कार्यकारण-
भावसम्बन्धः प्रयत्नान्तरानामेव, अप्रयत्नानां तु મોહનીયાનામોભાવેતિ રહસ્યમ્ । નતુ મો ! એવં વર્તિ
પ્રયત્નાનામપ્રયત્નાનાં ચ પરસ્પરં કર્મચન્દૈ વૈવિચ્ર્યં કિ નિમિત્તકમ્ ? હૃતિ ચેત્ । ઉચ્યતે-અપ્રયત્નાં સર્વેયમપિ
આરમ્ભકીક્રિયા પ્રમાદાચ્ચતા । પ્રમાદાનાં ચ વૈચિત્ર્યાદ્યારમ્ભકીક્રિયાઓ અપિ વૈવિચ્ર્યમ્ । તેત શબ્દઞ્ચં ચ
કર્મચન્દૈડપિ વૈવિચ્ર્યમેષ । એવં પુષ્ટાપુષ્ટાલમ્બનામ્માપવાદપ્રતિષેવણેનાડપિ કર્મચન્દૈવૈવિચ્ર્યમ્ભવજાતરહસ્યમ્ ।
તત્ર પુષ્ટાલમ્બને તાવત્ જ્ઞાનાદિપ્રતિવન્ધકમાવણ પર્યાલોકેતૈવ । યથા સુમજ્જલસાધોઃ ! અપુષ્ટાલમ્બને ચ
જ્ઞાનાદિપ્રતિવન્ધકપુરુષોદ્ધમાવેડપિ સંયમપરિણામાનપાદ્યૈતોરપ્રસક્તસન્નિવૃત્તિભવસોદયવજ્રેન અહો !
અયં પાપાત્મા મુષૈવ મય ઉપલગ્નકારી, યાચા નિવારિતોડપિ ન ચિરમતીતુપદેશાનર્હૈ इति पयालोकैतैव ।
તત્ર દૃષ્ટાન્તો વંદ્યમાણવ્યલિકરો ધર્મરૂચિનામાડગ્નારોડસાતત્યઃ । તથામૂતકષયાણામઅપ્રસક્તત્વં
ચાપુષ્ટાલમ્બન્નાપર્વાવપ્રતિષેવણાહેતુત્તૈતૈવૈતિ યાચાર્ઘ્યઃ ॥ ૬ ॥

અથ સત્તાપિ સિદ્ધમૂતાનિ સ્થાનાનિ દ્રવ્યભાવાપેક્ષયા કાનિ છદ્મસ્યકેવલિતોઃ સ્વરૂપપરિ-
જ્ઞાનાવ હેતવો ભવન્તીતિ વસૈવજ્ઞાનહ—

॥ છદ્મસ્યગાળહેતુઃ સિદ્ધાદં દવ્યજો ન માવજો । ત્વચ્ચંદ્રવીઅરણ્યં ચા તાર્વ ત્રાણિઃ જાણાદિ ॥૭॥

જ્ઞાણસ્યા—છદ્મસ્યજ્ઞાનહેતવો દ્રવ્યજોઃ ક્ષાણાતિપાતાદીનિ સિદ્ધાનિ ભવન્તિ, ન, પુનર્મોષજોડપિ,

એકવા નિવનનઈ અથાનઈ છવજાત અનઈ પ્રમાદ એકનઈ કાર્યકારણભાવ સંબંધ તે પ્રયત્નયતો પર્વત
તો ઇજા. અપ્રયત્નને તો મોહનીય અને અનાભોગજ એ તાત્પર્ય । પછે છે-અહીં એકવું જઈ તહી
પ્રયત્નનઈ અને અપ્રયત્નનઈ માહોમાદિ કર્મચંદનઈ વિષય વિચિત્રપણું. તે સ્વે નિમિત્તઈ એકવું ને
પછે તે ઉપર કહિઈ છે-પ્રયત્ન સર્વનઈ આરંભિણ ક્રિયા તે પ્રમાદને આભણ. પ્રમાદના તો વિચિત્ર-
પણાથી (આરંભિણ ક્રિયાનું) ક્રિયાનું પછિ વિચિત્રપણું. તેજું કરી ઉપર કર્મચંદને વિષે પણ
વિચિત્રપણું છે. હવે પુષ્ટ અને અપુષ્ટ બાદ અને અપવાદને સેવવઈ પછિ કર્મચંદનું-વિચિત્રપણું
અપુષ્ટ. તિહા પુષ્ટાલમ્બન તહી જ્ઞાનાદિકના પ્રતિષેવણના અભાવની સ્થિતિઅનંત. વિષય સુષમ્ભ-
સાધને. અપુષ્ટાલમ્બન તહી જ્ઞાનાદિકનું પ્રતિષેવણ એકવા પુરુષાદિકને અભાવેપછિ સંપત્તિપરિણામના
અભાવને હેતુ એ અપ્રસક્તસંબંધનપ્રમાણ તેજું ઉદય વજ્ર, અહીં ? એ પાપપણ નિરર્થક મુગ્ધને
ઉપસર્ગના કરનાર, વચને યાજો પછિ ન વિરયે, એવની ઉપદેશ અંગેએ એકવી વિચારણા. તિહા
દેશીત તો કહીયો સંબંધ છે નેકની એકવા કર્મચંદની નાથે. અપુષ્ટાર અપુષ્ટો. તેકવા સંપાદને
અપ્રસક્તપણું અપુષ્ટાલમ્બને અપવાદ સેવવાને હેતુપછિઃ એ ગાથાનો અર્થઃ—

હિવે સાતે હિઅરપ ને સ્થાનક તે કમણાવની અપેક્ષાઈ કિહી વિષય તે છદ્મસ્ય અને પ્રેયસીની
સેવરપ અભાવવાને હેતુ કહી. એકવું દેખાડતો છે છે—
છદ્મસ્યનાં જ્ઞાનના હેતુ વિષય તે કમણા, પછિ જ્ઞાનથી નહીં ઉપસાતવૈતરત્તિ અભાવતો. તે અભિવા-
દ્યત્યઃ—છદ્મસ્યનાં જ્ઞાનના તે હેતુ તે કમણા પ્રાણાતિપાતાદિક વિષય કહી. પછિ અવધી મહો.
છદ્મસ્યને એ કેવળી એ કમણ. એકવા વિષયના જ્ઞાનના હેતુ સ્થાવરિય તે ન કહી. છદ્મસ્યના જ્ઞાનને

છત્રસ્થાનાં છત્રસ્થકૈવલિવિપ્રજ્ઞાનહેતવો ન મળતીતર્યઃ । છત્રસ્થજ્ઞાનાગોચરત્વેન લિંગસ્વાભાવાત્ ।
લિંગં હિ છત્રસ્થજ્ઞાનહેતવે પ્રયુજ્યતે । તત્ત્વ જ્ઞાતમેવ, નાજ્ઞાતમપિ ।,અથ તેષાં લિંગાનાં છાત્રમસ્થ-
મમકાનાં ગુણસ્થાનાન્વચિકલ મર્યાદામાહ-‘સ્વસંત’તિ । વપશાન્તવીતરામં ચામતાવતાનિ છત્રસ્થ-
ત્વજ્ઞાપકલિંગાનિ જામીહિ, વપશાન્તવીતરામમાવ્ય છત્રસ્થત્વજ્ઞાપકલિંગાનિ વપક્ષીગાનિ મળતીતર્યઃ ।
તત્ત્વ ઋચ્યં મોહનૌયસત્તાયા યાવ્યમાવાત્ । કેવલિત્વમમકાનિ લિંગાનિ વદ્યન્તે । યત્તુ અર્ણવિત્તુ પજ્ઞા-
ગુણસ્થાનકેષુ, ચત્તોડપિ મોષા મળતીતિ કર્મત્રયે ચયિતત્ । તથા ચ સિદ્ધં ક્ષીણમોહસ્યાડપિ સ્થા-
ભાષણમ્ । ‘તત્ત્વ છત્રસ્થત્વાવબોધકં લિંગમેવ । અગમઃ-’ સત્તર્હિ ડાળેહિ છત્રમત્થં જાળેજ્ઞા, તં પાળે
જ્ઞાદ્યાદ્યા મયતિ યુસં વજ્ઞા મયતિ’ રૂપાપિ (સ્થાનાજ્ઞે સૂ. ૫૫૦) દક્ષત્વ મયતૈવ પ્રાપ્ત્વપદર્શિતમેવ ।
કર્મ તર્હિ છત્રસ્થત્વજ્ઞાપકલિંગાનિ વપશાન્તવીતરામમાવ્યોપક્ષીયાનિ મળતીતિ મળનં સમ્યગ્, પૂર્ણ-
પરવિરોધાદિતિ વૈન્ । મૈત્વ, છત્રસ્થજ્ઞાનાગોચરત્વૈવ સ્થામાપણસ્ય મિજ્જત્વેનાસિમત્ત્વાત્ । તત્ત્વ ત્રવ્યયોઃ
સ્થામાપર્ણ ક્ષીણમોહસ્ય ન મયતિ, કોષાવિજ્ઞન્ત્વાત્ । અગમઃ-‘સત્ત્વં મૈત્વે ! મુસાવાયં પત્ત્વત્સામિ
સે કોહા વા કોહા વા મયા વા હાસા વે’ ત્વાપિ, દુર્યવેં ક્ષીણમોહસ્ય ચ કોષાવ્યથે ન મળતીતિ તથાપિ
સન્મતમ્ । યં કારમામાત્વેન દુર્યવો સ્થામાવણસ્યામાવે સિદ્ધે સિદ્ધો માત્વો સ્થામાપમસ્યામાવઃ સુચ-
રાત્વેન સ્માત્ । સત્ત્વ ચ મોહનીયોત્ત્વજ્ઞન્ત્વાત્ । તથા ચ ક્ષીણમોહમાત્રસ્ય દુર્યવો વા માત્વો વા સ્થા-
માપર્ણ ન મયત્ત્વેવ, કારણમામાવાત્ । કારણમાત્વે ચ કાર્યાપ્તુપત્તે જ્ઞાનાધારાધનમપિ વ્યર્થં સ્માત્,
તદ્વિનાપિ મોક્ષપ્રાપ્તિસિદ્ધેઃ । તેન જૈનપ્રવચનપ્રામાણ્યસિદ્ધ્યર્થં કાર્યકારણવ્યવસ્થામજ્ઞો ચ કાર્યો ।

અગ્રામરપદ્યું લિંગપદ્યુના અજ્ઞઃવર્થી. સિંગ તે અગ્રમના જ્ઞાનનાંહેતુને અર્થેપ્ર પ્રયુજ્યતે જઈ, તે તે અવ્યુજ્ઞ
કુર્તે, પશ્ચિ અભ્યસ્ય નહિ.

“ હિવે ઇહાં કુલેક ઉત્ત્થ અસ સત્ત તદે ચુને અર્થેજ્ઞ ઇઈ, ઇય સંજ્ઞાનાની જ્ઞાવલિંગેજ્ઞ એ સાતે’
મને’ છે, તે મિથ્યા ભવિષ્યુ’. ને માટે જ્ઞાવલિંગે સિંગાતર માન્યુ’ એઈઈ. પ્રમતપક્ષ્યાની તે વતીને પશ્ચિ’
માનિતં અજ્ઞાનતે’ પશ્ચિ’ આવલિંગેસાથી નીજ્ઞ જ્ઞામર્યામીને અવિહારી માન્ય એઈઈ. તે તે સર્વવા પ્રમત
સાધુને’ પશ્ચિ’ સંભવે નહિ. ઈત્યાદિ અજ્ઞે દુષ્ણુ ઉપને છે. વતી તે સત સર્વવા દુષ્ણુ ભવિષ્યુ’. હિવે તે
સિંગ ને અમરપક્ષ્યાનાં સાપક તેને’ અજ્ઞાનને આસિરીને’ મર્થાજ્ઞ કહે છે. ઉપસાતવીતરામ મિજ્ઞાતાપ
અમરપક્ષ્યાનાં અજ્ઞાવનાર સિંગ ભવિષ્યુ’. ઉપસાતવિતરામને પાચી અમરપક્ષ્યાનાં સાપક લિંગ તે પક્ષે ક્ષીણ
માઈ. તે ઉપસાતવિતરામની સત્યાતાપશ્ચિ અભાવથી. કેવલીપક્ષ્યાનાં સાપકલિંગ કલીરુચે, પૂછે છે. અપૂર્વાદિક
આદ્યમથી માત્રી જારમા ‘જઈ’ ત અજ્ઞાનને’ વિશે આસઈ બાપા કુર્તે. એહત્તું કર્થેજ્ઞ મને’ વિશે કહ્યું છે. ‘તિવાદે’
તો,સિદ્ધજ્ઞ થયું. ક્ષીણમેહતાઈપશ્ચિ સ્થામાપશ્ચ, તે તઈ અમરપક્ષ્યાનાં સાપક જ લિંગ-અજ્ઞાતિપાત્.
સ્થામાપાદિકે કરવાથી અમરજ્ઞ ભવિષ્યઈ એહત્તુ’ દુર્યવેજ્ઞ કહ્યું છે. ક્રિમ તઈ અમરપક્ષ્યાનાં સાપકલિંગ તે
ઉપસાતવિતરામને’ જામી ઉપક્ષીણુ કુર્ત, એહત્તુ’ કહેવું તે સાચુ ? પૂર્વાજના વિરોધથી, એહત્તુ’ એ કહે તે
મ થોલિ, અમરપક્ષ્યાને’ વિષય એહત્તુ’ સ્થામાપશ્ચ તેહનિંજ્ઞ લિંગપશ્ચિ’ માન્યથી. તે ક્રવથી સ્થામાપશ્ચ
તો ક્ષીણમેહનન ન કુર્ત. કોષાદિકે જ્ઞાનપક્ષ્યાથી, સર્વ સ્થામાપશ્ચ પત્ત્વજ્ઞપશ્ચ. તે સ્થામાદે કોષથી લોભથી
ભયથી હાસથી ઇત્યાદિકે દક્ષં ક્ષીણમેહનન કોષાદિકે ન કુર્ત એ તો દુર્યવનઈ પશ્ચિ’ સંભવ ઇઈ. ઇય કારણનક
અજ્ઞાવઈ સ્થામાપશ્ચનઈ ક્રવથી પશ્ચિ’. અપાય સિદ્ધ મને’ જાવથી સ્થામાપશ્ચનો અભાવ તે અતિદિ’

અથ છદ્મસ્થસંયતાનામપિ નાનાત્વાત્ પ્રકૃતે પરીક્ષણીકસ્ય છદ્મસ્થસંયતસ્ય સ્વરૂપમાહ—

॥ છદ્મત્થો પુણ કેવલિકપ્પો અપ્પમત્તસંજજો ખેઓ । સો વિહ સંજમભોગે ઉવત્તો સુત્તમાણાપ ॥૮॥

અર્થાત્—‘છદ્મસ્થ’ પુનઃ ‘અપ્રમત્તસંજજો’ ‘કેવલિક્કલ્પ’ ‘સો’ડીહ ‘અન્યતરસ્ય પરીક્ષાવસરે ‘સંયમયોગે’-સંયમહેતુકાર્યાદિવ્યાપારે ‘અપ્પમુક્ક’-અપયોગવાન્, કયા ? સૂત્રાન્નાયા-જિનવચનાતુસારેણ, પ્રશ્નસંવાપારે વર્તમાનો યાવચ્ચક્ષુપદ્ધતિપાતમપિ યતનયા કુર્વાણ દૂરર્થઃ । ક્રિયાશુલ્કસ્યોક્તપ્રકારેણ પરીક્ષાયા અસમ્યયાત્ । સ્વસ્થસ્થપદ્યતિરિક્તસ્ય તુ નિદ્રાવિકાશાદિપ્રમાવત્પદ્મ-દ્વમસ્થત્વેન ‘સંયમામાવાજ્ઞાત્ તત્પરિજ્ઞાનાય લિજ્ઞાપેક્ષેવિ શાશ્વતઃ ॥૮॥

અથ કેવલિનઃ સ્વરૂપપરિજ્ઞાનાય લિજ્ઞાન્યાહ—

॥ વિવરીઆં સત્તવિ કેવલિણો હંતિ લિમમૂજાહં । સો કેવલીવિ કેવલજુઓ અહવિત્થ તદમિમ્મહો ॥૯॥

અર્થાત્—વિપરીતાનિ-છદ્મસ્થલક્ષણેષ્વો વિલક્ષણાનિ તત્ત્વિપેક્ષરૂપાણીતર્યઃ । સામાપિ મોહનીયપ્રયત્નન્યત્વેન કારણવિલક્ષણ્યાત્ કેવલિનો લિજ્ઞમૂતાનિ-કેવલિસ્વરૂપપરિજ્ઞાનાય ચિદ્ગતીતર્યઃ ।

ક્રિષ્ટિમિતિ’ પાછી સંકરે.’ પૂર્ણ’ જ મહુ પ્રસંગઈ. એ ગાથાર્થઃ—કિંવે સિંચ ચોગ છતઈ સિમ સ્વરૂપ-ચોગમતઈ છપ્પાત અગતતી-પ્રકરકલ્પસાધ્યાર્થકિંવે વિષે વખાવ્યો. તિમ કમ્મચારિદિને વિષે આરમ્ભ શુભ-કામ્ય પર્વત અનામોગ છે’વતી. સંજાવનરૂઢ સુખાભાષણને’ સુખાભાષણ કરી વખાવ્યું. ઇય ન આનઈ તો અસત્ત્વભાષા અર્થે આવથી વર્ણવી છે. તે તો તે કુમતીને’પણિ’ કિમ થઈ. તે વતી સમ્મદઈ’ વિચારી એવું. ૭

કિંવે છદ્મસ્થસંયતાને’ પણિ અનેકપણાથી એ સ્થલને’ વિષે’ પરીક્ષા કરવા ચોગ્ય એ છદ્મસ્થ-મની તેહનું સ્વરૂપ કહે’, છે—

છદ્મસ્થ તે કેવલિસરિથો અપ્રમત્તમતી અણિવે, તે પણિ’ સંયમયોગને’ વિષે’ ઉપયોગવત સંજામતઈ. રૂપરથઃ—અપ્રમત્તમતી પણિ’ કેવલી સરિથો, તે પણિ’ છઠાં કુલ્લેખને’ પરીક્ષાવસરને’ વિષે’ સંયમ-યોગને’ વિષે—સંયમહેતુ કાર્યાદિવ્યાપારને’ વિષે’ ઉપયોગવત. સ્વે’ કરી ? જિનવચનને’ અનુસારે, પ્રશ્નસ્ત વ્યાપારને’ વિષે’ વર્તનઈ અક્ષુપી પાંપિણિનો પાતાપણિ’ ધરનાઈ કરતો. એ અર્થઃ કિયાથ-નને’ તો કહે’ પ્રશ્નરે’ પરીક્ષા અસંભવથી, કહિઈ એ સ્વરૂપ તેથી સિમ-નને’ તકિ નિમ્મ-વિક્ષાદિ પ્રમાદવતને’ છદ્મસ્થપણિ’ સંજનના અભાવથી. તેહના અનુવાને’ તિંગની અપેક્ષા નહી. ઇતિ ગાથાર્થઃ ॥૯॥

કિંવે કેવલીના સ્વરૂપ અનુવાને’ સિંચ કહે છે.

વિપરીત સાતે’ એ કેવલિનાં કુલ્લ સિંચજાત તે કેવલિ’પણિ’ કેવલજાને’ કુલ્લે અથવા છઠાં તેહને’ અસિમ્મુખ.

વ્યાખ્યા—વિપરીત-છદ્મસ્થનાં વિદ્યુથી વિલક્ષણ તે પ્રાચીનપાતાદિકનાં નિરેધ રૂપ એ અર્થઃ । સાતે’ એ મોહનીયને’ સુખથી ભ-વપણિ’ કસરુના વિલક્ષણપણથી, કેવલીનાં હેતુજાત, કેવલીનાં સ્વરૂપના પદિગાનને’

‘હૃદ્મસ્યવીતરાગઃ કાલં સોઽન્તર્હૃદયમયઃ મૂલ્લા । યુગપદ્ધિવિધાવરણાન્તરાયકર્મક્ષયમવાચ
॥૧॥ શાશ્વતમનન્તમતિરાયમનુષમનુત્તરમયો નિરવન્નેષમ્ । સમ્પૂર્ણમપ્રતિહૃતં સમ્પ્રાપ્તઃ કેવલં જ્ઞાનમ્ ’
॥૨॥ इति प्रथमरतौ (गा० २६७, २६८) तथा ‘भाविनि भूतवदुपचार’ इति न्यायात् प्रत्यासन्न-
भाविपर्यायस्य भूतवद्गुणन युक्तमेव । यथा गर्भस्थोऽप्यर्हन् शक्येन मन्वाहृतया स्तुतः । एवं क्षीणमोह-
मात्रस्य हृदमस्थवीतरागस्याऽपि कथञ्चित्केवलीत्वव्यपदेशो न दोषावहः । किञ्च-केवलित्वगमकानि सप्तापि
लिङ्गानि मोहनीयक्षयसमुत्थान्येष, ‘केवली हि क्षीणचारित्रावरणत्वाभिरतिचारसंयमत्वात्प्रतिषेवित्वान्न
कदाचिदपि प्राणानामसिपातयित्वा भवती ’तिवचनान् । तेन लिङ्गापेक्षया द्वयोरपि साम्यमेव । एवं च
सति यथे क्षीणमोहस्य हृदमस्थवीतरागस्य कथञ्चित्केवलित्वं नाप्युपगम्यते, तर्हि क्षीणमोहे हृदमस्थ-
वीतरागे सप्तापि लिङ्गानि व्यभिचरन्ति । तत्र हेतुषु विद्यमानेषु साम्यस्य केवलित्वस्थासत्त्वात् । ननु
सो ! आस्तामन्यद्, परं केवलिनो ज्ञानादीनि पञ्च अनुचरानि भवन्ति । यथागमः—

‘કેવલિસ્ય ણં યંચ અણુત્તરાયં૦ સં૦ અણુત્તરે યાગે ૧ અણુત્તરે રૂસગે ૨ અણુત્તરે ચરિતે ૩
અણુત્તરે તપે ૪ અણુત્તરે વીરિયે ’ ૫ ત્તિ, ધીસ્વાનાક્ષે (સુ. ૪૧૦) યદાનિ પશ્યાપિ કેવલિત્ત્વેષ્વ વર્તમાનાનિ
કથં ? કેવલિત્વગમકલિંગતયા નોક્તાનીતિ ચેત્ । ઇત્યેતે-એવાં પશ્ચાન્નામપિ હૃદમસ્યજ્ઞાનાગોચરત્વે-
નાનુભિતિજનકત્વાભાવાત્ ન લિંગાનિ પ્રભિતુમર્હન્તિ, પ્રત્યુત્ત કેવલજ્ઞાનાવિપરિજ્ઞાનાર્થમેવ ઉપલિંગજ્ઞાનાં
પ્રકાશનાન્ । એતેન સપ્તાપિ પ્રાણાસિપાતાદીનિ હૃદમસ્થાનાં રાગદ્વેષજનિતાનિ, તેવાં તથોઃ સત્ત્વાન્ ।

ઈત્યાવશ્ય અને અંતરાય કર્મને ક્ષણ પામી તે સાથેત નિત્ય અતરરહિત અતિસખવંત અતુલ સર્વેભૂત
અમંડ સંપૂર્ણ એકતુ જેવજ્ઞાન પામ્ને. ” ધ્યાનારને વિષે જ્યાની પરેજ કહણ છે એ ન્યાયથી વલી પાસે
ને ધ્યાનાર પશ્ચિ તેવંતને જ્યાની પરે કહેવું તે કુઠન જ છે. જિય ગર્હસ્થ એ ભગવંત હ્રીં ભાવ
અરિહંતપણું રાખે । ક્ષત એવ હૃદમસ્થો જાવ જડભાષી એકરે પાકયેકે પશ્ચિ વિચરુહુહમ્માવ-
મિલ્યાલિ દીસે છે. હમ વિવક્ષાવશે જહ તાયમો તસ્થ સુખીય તેસિં તથા સાસુખમાયે જાણમિલ્યાલિ
દીસે છે. હમ કાણુમેકસાત હસરથ વીતરાગ તેકને પશ્ચિ કિણેક પ્રકારે કેવલીપણું કહણ તે કોયતુ ઉત્પાદક
નહિ. વલી કેવલીપણુના ગમક સાતે લિગ ચોહનીયક્ષણી ઉપનાજ. કેવલી તે ક્ષીણચારિત્રાવરણપણુથી તે
પશ્ચિ નિરતિયારસ જમપણુથી તેપણુ અપ્રતિષેવિપણુથી કિનારે પશ્ચિ પ્રાણાસિપાતયિતા ન હુમ એકવા
વચનથી. તેણે કરી લિગની અપેક્ષાઈ નિકુ તે સામ્યજ. હમેક છતાં ને ક્ષીયુગોહ ને હસરથ
વીતરાગને કુણેક રપે કેવલીપણું ન ચાનીઈ તકિ કોણુચોહ વીતરાગને વિષે સાતે લિગ તે અભિચારક. તિકા
હેતુ હાં ને સામ્ય ને કેવલીપણું તેકના અણુહતાપણુથી. પૂછે છે-રહો બીજુ પશ્ચિ કેવલીને યાંય જ્ઞાનાદિક
તે અણુતર કુઈ ઉત્કૃષ્ટ જ્ઞાન, ઉત્કૃષ્ટ દર્શન, ઉત્કૃષ્ટ આત્મિ, ઉત્કૃષ્ટ તપ, ઉત્કૃષ્ટ વીર્ય એ કાણુયિ એ પામે
કેવલિનઈજ વિષે વર્તાતા છે. તે કિમ કેવલિપણું જહાવવાના લિગપણું ન કહા ? એકલું કહણ હઈ તે
ઉપરિ પકિઈ છે. તે જ્ઞાનઈ પશ્ચિ હસરથજ્ઞાનનઈ અવિષયપશ્ચિ અણુમિત ને સામ્યજ્ઞાન જ્ઞાન
તેકને નીપળવાપણુના અભાવથી. લિગ ધ્યાનાઈ ચોગમ ન કુઈ. સાહયુ જેવજ્ઞાનાદિ જ્યાવધાને
અર્થેજ ઉત્તરિયંને પ્રરપવાથી. એટલે પ્રાણાસિપાતાદિક તે હસરથને રાગદ્વેષજનિત છે. તેકને
તેહ રાગદ્વેષના હતાપણુથી. કેવલીને રાગદ્વેષથી ઉત્પન્ન ને પ્રાણાસિપાતાદિક તેકના વિષેય, પશ્ચિ સર્વથા
નિર્વેય નહીં. અણુની પારિશ્રુતી નિષાતમાને જનિત ને અસંખ્યેય વાણુકાવની વિરાધવાનહ તેકને
વેલિને પશ્ચિ અસંખ્યરિકારથી, એકની પરની આશઝા પશ્ચિ ધાલી. કેવલિને તેકની વિરાધવાને કોહ

केवलिनस्तु रागाद्वयचिन्तायां तेषां विषयेः, न पुनः सर्वबाणिषेः, चक्षुःस्पन्दनिपातमात्रेणन्यायाः। असङ्ख्येयवायुकायविराधनायाः केवलिनोऽव्ययसङ्घपरिहारमिति पराशरऽपि परास्ता। केवलिनस्या-मूलविराधनायाः काव्यागमेऽनुकृतात्, प्रत्युत केवलिनो वायुकायविराधनायां निरपेक्षतात्। यद्युतामा- 'द्वयि अ जीवनिकाए गोवि हूये गोवि अ हूणाविच्चा' इत्यादि शीखाचारादिविधिविचित्रं प्रापु (पत्रांक ५४) उपदर्शितमेव। तथा अक्षरूपपरिहारोऽपि केवलिनो न मयति, हेयदेवैवाभावविश्लेषे दर्शयित्वे। किञ्च-परकीयरागाद्वयेयसद्वयावस्य च निरतिशयछन्दस्सङ्गानां प्रोचरधत्तेन यथामूलछन्द-स्थमात्रानुरितिजनकलिङ्गानां विशेषणत्वासम्भवात्। सम्भवे च यो रागाद्वयत्वात् स छन्दस्यः, यस्तु रागाद्वयपरिहितः स केवळीय विशेषणज्ञानभागेन छन्दस्यकेवलिनोर्विवेकेन सन्त्यक्तं विण्वेयं ज्ञाते प्राणा-तिपातादीनां सप्रियेष्टरूपाणां च सत्तायां विशेष्यपदानां भग्नमुभ्यन्तप्रछापकस्य सम्पद्येत, प्रत्येकनामाभावात्, धर्मपरिप्राप्तिक्रियाभावात्तथापि तथालेन समस्तकल्याणसमस्तयुक्तत्वाच्च। किञ्च-अप्रतिद्विषे शौण्डिहानेन हेतूनां सन्धिर्वसंस्फुरासिद्धताऽपि। वस्तुस्तु रागाद्वयपरिधानांमेव प्राणातिपातादीनि लिङ्गानि स्युः, मोहनीयसत्तामन्तरेण सद्व्यवृत्तीनांवातादेर्वस्त्वभावादिज्ञेये इष्टेविज्यमानत्वात्। किञ्च-सराषातिरागद्वय-द्वय-छन्दस्यस्वतन्त्रोदयेत्यमेव, अथयोऽपि छन्दयोः परस्परं पर्यायचिन्तात्वात्। एवं रागाद्वयप्रादित्य-केवलिन-योऽपि मत्तव्यम्। तथा च साध्विचिन्तिहे हेतो ज्ञाते साध्यस्याप्ययदं ज्ञातत्वात्, विशेषणज्ञानमन्तरेण विविधज्ञातासम्भवात्। नहि वद्विचिन्तिहे ध्ये ज्ञाते वद्विज्ञातो भवति। तथा च प्राणातिपातादीनामिव

[illegible]

છદ્મસ્યસ્થકેવલિત્થયોરપિ પ્રસજ્જલાપત્ત્યા સપ્પાનાયપિ ળિઙ્ગાનાં સ્વરૂપહાનિરેષ, અનુમિતિજનકલંભાચાર્ ।
 ફિઙ્ગ-રાગદ્વેષયોર્જીવધાતાવિકં પ્રતિ કારણતા તવાપિ સમ્મતા, છદ્મસ્યસંચતાનાં પ્રાણાસિપાતાદૌ તસ્યા-
 ત્વવાયુક્તતાત્ । एवं च सत्यर्थात् छदमस्यसंचतानां जीवरक्षा-सत्यभाषणादिकं रागद्वेषामावेनन्यं
 સમ્પન્નમ્ । યતઃ કાર્યયોઃ પ્રતિપક્ષત્વં કારણયોઃ પ્રતિપક્ષત્વેનૈવ સ્થાત્ । તત્ત્વ પરમતે ન સમ્ભવતિ । યતો
 યદિ રાગદ્વેષૌ સત્તાવર્તિનો યુક્તે તર્હિ વપશાન્વગુણસ્થાનં યાવત્ તયોરનવરતં સદ્ભાવેન તદમાવસ્થાઽ-
 સમ્ભવાત્ । યદિ ચોદિતૌ તર્હિ સૂક્ષ્મસમ્પરાધગુણસ્થાનં યાવત્ તથૈવાવસાવચ્ચમ્ । एवं केवलिनोऽपि राग-
 દ્વેષામાવસ્ય જીવધાતાદિદેહુલે સિદ્ધ અર્થાત્ રાગદ્વેષાવેષ જીવરક્ષાદિકં પ્રતિ દેહુ ભવતઃ । તદપિ ન
 સમ્ભવતિ, રાગદ્વેષામાવસ્થાનવરતં સદ્ભાવાત્, રાગદ્વેષસદ્ભાવે ચ વીતરાગત્વહાનેષ્વ । एवं छदमस्यकेवलि-
 નોહમયોરપિ जीवरक्षाविकं कथमपि न सिद्ध्येत्, कारणमावात् । तथा च प्रबचनमाश्रय वाचा द्यात् ।
 ધતઃ પ્રવચને કેવલી 'હવં સાવચ'સિતિ પ્રજ્ઞાપ્ય તત્પ્રતિષેવિતા ન ભવતિ । પ્રજ્ઞાપયતિ ચ પ્રાણાસિપાતાદિકં
 સાવચમેષ । અતઃ एष 'सव्ये पाणा सव्ये भूया सव्ये जीवा सव्ये सत्ता न ईदव्या' इत्याद्युपविष्टवान्
 ભગવાન્ ક્રીમદ્દહીરઃ । તસ્માત્ વિના અપવાદં યાત્વજીવવિપચકામોગેન વિશીલમાનો જીવધાતા રાગદ્વેષ-
 જન્નં કૃતિ વ્યવદેશઃ સર્વસમ્મતઃ । स च विना अपवादं संयतानां न भवत्येव, असंयतत्वश्रवणमयहेतोरा-
 મોગસ્ય પ્રતિક્રમ્યક્તતાત્ । ચતુ સપ્રમાન્વતઃ સ્વતોદયરૂપાપિ રાગદ્વેષૌ વિના અપવાદમનામોગસહકૃતાવેષ
 કર્તાચિત્ત્વં વ્યવયતો જીવધાતાદિદેહુ ભવત્ કૃતિ પ્રવચને પ્રતીતં, તત્તુ જીવધાતસ્ય રાગદ્વેષમ્ભવત્વાભિચ્છેદકર્ત્ત્વં
 ન ભવતિ, તત્ત્વોવિવિચયકરાગદ્વેષયોરમાવાત્ । આમોગે ચ જાતે મિથ્યાદુષ્કૃતાદિપ્રાયશ્ચિત્તપ્રતિષેપતેષ્વ ।

તે રાગદ્વેષનં નિરંતર સદ્ભાવે તેના અભાવથી. અને એ હિત માનઈ, તઈં સ્વસ્થપરપ-સુખસ્થાન-
 તાઈં રાગદ્વેષ હતે તે અપરક્ષાદિના અભાવથી. એહુ અચિત્તુ. ઇમ કેવલીને પશ્ચિ રાગદ્વેષાભાવનં
 અવધાતાદિનુ હેતુ પશ્ચિ સિદ્ધ થય, અભાવતિ રાગદ્વેષ-અ અપરક્ષાદિક અતિ હેતુ કુઈ તે પશ્ચિ ન સહાયક-
 રાગદ્વેષના અભાવને તેહને નિરંતર સદ્ભાવથી. રાગદ્વેષને સદ્ભાવે પીતરામની હનીથી વલી. ઇમ તલ્લિ
 હમ્મસ્ય અને કેવલી એ મિહુને અપરક્ષાદિક કથે સિદ્ધ ન કુઈ. કારણુના અભાવથી. તિચારે તે પ્રવચનમામની
 નાધા કુઈ. એ માટે પ્રવચનને વિષઈ કેવલી 'એ સાવચ એહુ' કહીને તેહને સેવનાર ન કુઈ' પ્રથમે
 પશ્ચિ પ્રાણાસિપાતાદિક તે સાવચ, એતલાઅવતી સર્વ પ્રાણુ-દિદિવાદિક સર્વતર સર્વે દિવિ અપરછપ તે ન
 હેલિયા. એહુ કહેતે કુઓ. ભગવંત શ્રી અહાવીર. તે ચારિં હંતઅછપવિષયક એ આભોમ તેણિ સહિત
 એ તદિયથી આ રાગદ્વેષ તેણે નીપઅવીતો એ અવધાત તે રાગદ્વેષઅ. એહવા બેલ તે સર્વને સંખત
 છે. તે તો અપવાદવિના સંવતીને ન કુઈ જ, અપવતપણા યાવાનું એ ભમ, તેહનો હેતુ એ આભોમ,
 તેહને પ્રતિપદકપણાથી. એ તો સામ-અથી સત્તા અને ઉદયપ પશ્ચિ રાગદ્વેષ તે વિનાપવાદ-અનાભોમઈ
 સહકૃતઅ કિયારેકે સ્વથી અવધાતાના હેતુ કુઈ. એહુ પ્રવચનનં વિષઈ પ્રસિદ્ધ હઈ. તે તો
 અવધાતાને રાગદ્વેષે અવપણાનુ શાપક ન કુઈ. તે અવિષયીઆ રાગદ્વેષના અભાવથી. અને આભોમ
 થઈ કુતે મિથ્યાદુઃકૃતાદિ પ્રાયશ્ચિત્તની અતિપતિથી. વલી કેવલી તલ્લિ કહેણ છે રાગદ્વેષ અનેઅનાભોમ
 એહને એહવા કુતો કિંમ સ્વથી અવધાતાદિકને વિષે પ્રવતીઈ? કારણુના અભાવથી. એહુ વિચારકું.

દિવે કુલેકે ભગ્મ્મલ સ્વથી અવધાતાદિક તે કુપયુ નહીં. કેવલીને અવધાત ક-અથી. તે
 પશ્ચિ કુપયુ. એ વચન જ કુપયુકેપ કત્તાદિક ક-અવતની પરે કહે છે. તે તો અપુલાભ અપરદેષ તદ્દપ

केवली तु क्षीणरागद्वेषानाभोगः कथं ब्रुवतोऽपि जीवधातादिषु भ्रवन्ते ! कारणमाकारित्वं पर्यलोच्यम् । किञ्च-छद्मस्थसंयतानां यो यत्किञ्चिद्विषयकामो गो विना अपवादं जीवरक्षादिहेतुः कस्यैव जीवधातहेतुत्वेन परिणतौ केवलितो जीवरक्षादिकं क्रयमपि न भवेत्, तत्कारणस्य वैपरीत्येन परिगमनात् । अत एव-

‘अग्निं उष्णं होत्रं जगुः बाहू सीयलु तिष्ठ । ओ पुण अग्निं सीयलु तसु उद्दृत्तु किम् ॥१॥ इत्यपत्रंस्याम् । तथा अन्वराऽपि-’ अमृतं यस्य विषयति तस्य चिकित्सा कथं किञ्चे !’ इत्यादि । किञ्च-सत्तोदयनतित्वमात्रेण स्वस्त्वा निर्विषयकत्वमपि रागद्वेषौ यदि जीवधातादिकं प्रति रागद्वेषजन्योऽयं जीवधात इति व्यवहारहेतुत्वेन हेतू यवतस्तर्हि ज्ञानाधाराधनक्रियामात्रं प्रति तौ कारणत्वेन वक्तव्यौ स्याताम् । एवं ज्ञानादीनामपि जीवधातादिकं प्रति कारणत्वं प्रसज्येत, तेषामपि सत्तोदयनतित्वेन विषय-मात्रत्वेन, वक्ष्यात् तथाभयनमज्ञानमूलकमेव । ननु भो ! आस्तामन्वत्, परं ‘जीवेण संते ! स्या समिधं एअहं’ इत्यादिभगवदीवचनेन स्वस्याप्येवनाविक्तियथा आत्माभावोऽभिहितः । अस्ति च केवलितोऽप्येवजायिक्रिया, अवस्तथाऽपि जीवविराधना भवत्येवैवसाकं यतिरिति चेत् । तैवं, इह आरम्भादि-शक्त्यैवहेतुना योगानालेखनिधानात् । एतच्चात्रे ग्रन्थसम्पत्त्या वक्तव्यीकरिष्यते । अन्वया ‘सत्यं यं जे ते अपमत्तसंजना ते जं जो आभारंमा पो परारंमा पो तदुभयारंसा अणारंमा’ इत्यादिभग-वदीवचनेनैव आस्तां केवली, अग्रमतसंयतमात्रस्यान्वयाधाराभ्याश्रयगमे परस्मै महति सकृदे पठनं स्यात्, परस्परं विरोधैव कान्तिशीकृत्याम् । तस्मादिह निषेधस्यैव आरम्भमन्योऽनुभोगजन्यजीवधातापि-

भूमी व्यापारानुत्तं स'सारिषु, अस्ति कुं ते प्रायश्चित्तं एतन्मनु' अन्वयादिकं अनेकं इत्यस्य विरुद्धं के. प्रती-
तिरेक्षितं इत्यु. वली उग्रस्थपतीने' के अन्वयादिकं वपयकं आभेय, ते विनापवाह एतस्मात् किञ्चु' हेतु
अने तेकने' एतधाताहेतु प'न्धुमते हेतुतीने' एतस्मादिकं किञ्च' न कुञ्च. तेकना अरक्षुने' विपरीतपक्षे
परिबुधमाथी. अेतस्मात्पती 'अजिन उष्ण कुञ्च' अन्वत् अने वाक्ये' शीतल तिव पक्षि अ'अजिन सीतल
तेकने उष्णपक्ष' किञ्च कुञ्च' ? के अपय शीतलपक्षमे उध'. अन्वत् केकने विपरीतरे आभारे' तेकने
वैदम' ती दीनि' इति. 'अन्वयादि विचारितु'. वली सत्ता अने उग्रपारि' पक्षान्वाये अन्वित निर्दिष्टपक्षपक्षि
अग्रदेव अथ एतधातादिकं प्रति गच्छेये अन्व के एतस्मात् अेकस्य अपवाहारेहेतु पक्षि हेतु कुञ्च. तथ
ज्ञानाधाराधन किञ्चयान अति ते शान्देय अरक्षुपक्षि उभेया येअ कुञ्च, अथ एतधातादिकं प्रति ज्ञानादिकेन
पक्षि कारणपक्षे कुञ्च. तेकने पक्षि सत्ता अने उग्रपारि' पक्षि इरी विद्यमानपक्षी. ते भाटि' तिव उहेतु
ते अयानं सृष्टक अस्ति, पक्षि के-उहे वीथु'. पक्षि 'एत अन्वत्' । हाये' 'अन्वयादि सत्यपतीने' वचने
अरक्षु' अन्वयादिक्रियाध' आर'शादिकं उहा, अने हेतुतीने' पक्षि अन्वयादिक्रिया के, अे कारणपक्षी तेकने
पक्षि एतविराधना कुञ्च, अेकरी आन्वयादी के' सति, अेकस्य अथ उहेतुये तिव य योहे, अन्व आर'शादिक' उहेतु
आर'शादिकहेतु ते योय, तेकना अन्वधा'नी, अेतके आभारि' अ'वस्यमति वक्षत इरी'पक्ष, अथ न
आनी' ते। तर्हि-

‘ने' अप्रमत्तपती ते आभारंभी नहीं. पारंभी नहीं, ते गिहना आरंभी नहीं, तथे स्यु ?
अनारंभी' 'अन्वयादि सत्यपतीने' वचनथी. तथे हेतुती, अप्रमत्तसंयतमात्रे' आर'शादिक्रिया अन्वयाध' अनारं-
पक्षे' अन्वयाध' अन्व' विषे पक्षु यथ. आभेयार्थि' विरोधे इरी सन्धीपक्षपक्षी, ते भाटि' अे निरोधस्ये' आर'स-
हेतु ते अशुभये के अन्व के एतधात, तेकने अन्वयाध, निर्धा अशुभपक्ष' पक्षि योय, हेतु इत्युहा

[illegible][illegible][illegible]

इति चेत् । उच्यते-तस्य यद्वर्गगतत्वेन विवक्षितकार्यं प्रति कारणता, तस्य तद्वर्गातत्वेनैव फलवत्तया फलोपहितयोग्यता । अन्यथा तु स्वरूपयोग्यतैव, सत्यापि तस्य कारणत्वे तद्विपरसकलकारणताहितेन विवक्षितकार्यजननकत्वात् । परं स्वरूपयोग्यता एकस्मिन्नापि कारणे सजातीयविवादीयानेकशुभाशुभकार्यणां नानाप्रकाराः आधारभेदभावसम्बन्धेन (सहजाताः) कारणसमानकालीनाः । फलोपहितयोग्यतास्तु स्वरूपयोग्यताजनिता अपि कदाचित्स्थ यत्, तद्विपरसकलकारणसामग्र्याः कदाचित्कत्वात् । यच्च कदाचित्कत्वं, तत् केवलमिदं कारणानां कदाचित्पि न भवेत्येव । तेन फलोपहितयोग्यताः केवलित्कारणानां सम्भवन्तोऽपि कदाचित्स्थ एव भवन्त्येव । अत एव केवलिनो योगाः अशुभकार्यमात्रं प्रति सर्वकारं स्वरूपयोग्यतामात्र एव नयन्ति । न पुनः कदाचिदपि फलोपहितयोग्यताभाषोऽपि, अशुभकार्यमात्रस्य कारणत्वात् क्षान्तावरणीयादिधातुिकर्मभामाभावेन तद्विपरसकलकारणसाक्षित्वाभावात् । शुभकार्याणां तु यथा-सम्भवं कदाचित्फलोपहिता योग्यताऽपि स्यात् धातुिकर्माभावस्यापि कारणत्वेन तथैव कदाचित् (क्षाणादि) तद्विपरसकलकारणसाक्षित्वस्य सम्भवादिति न कश्चिद्विरोधः । ननु सोः 'गंगाए पायिबो गंगे' इत्यादि-ध्यातुिकरोपलक्षितः क्षीप्रभावकर्मिर्धुतिकारोको धर्ममन्त्रिवासान्गारो विना यत्पदार्थं ताम्रिकादिपुष्पैर्निर्य-जीवल्यापायकः कर्म मयत ? इति चेत् । सर्वं, अपवादस्वरूपस्य सम्बन्धपरिज्ञानेन स्वभाषितान् । यतोऽपवादस्वाकृत्सावयत्वेन प्रतिपिदस्य साङ्ख्यव्यतिषेकगर्हाः । तत्रालम्बनं तावद् द्वैता-पुष्टालम्बन-पुष्टालम्बनं च । तत्र पुष्टालम्बनेनापवादप्रतिषेधणं हि (तावत्) शक्यभावेहेतुकमानादिदाने प्रविकल्पकं

अनालोभे भवन्त्येव । तिसारे अनालोभे ते पक्षिं तेहने विवशानपश्याथी । जेतवामपत्ती अग्रभतनी परि अग्रभतनी पक्षिं योगने शुभपक्षिं करी आत्मारंभपक्षिं नथी । पृष्ठे छे-स्वरूपयोग्यता यन्ने देशोपहित-योग्यता जेःनिं अन्धे रन्धे भेद । जेहसु भेदे ते छेपरिं हविर् छे । जेहने रन्धे पक्षुता पक्षिं करी प्रसित आरंभतिं हारक्षुपक्षुतां तेहने तन्मन्धमत्तपक्षिं अरंभतपक्षुं देशोपहित-योग्यता । हन नहिं तिहं स्वरूप-योग्यता अ. छेते पक्षिं तेहने हारक्षुपक्षिं ते हारक्षुथी जीअ सखलभरक्षुने रक्षितपक्षिं करी वाजिभरक्षुनी अजन्मपश्याथी । पक्षिं स्वरूपे हारक्षुता ते जेहे पक्षिं हारक्षुने विपरीं सन्धारीय अने विज्जतीय जे अनेक शुभाशुभकार्यं तेहने नानाप्रकारस्य आधारभिनयनवशमपि हारक्षुताये जेहसोत्पन्न । देशोपहित-योग्यता तद्ध स्वरूप-योग्यताह अन्ति पक्षिं हिवारेहिं यध अ. तेषां अन्धसखलभरक्षु सङ्गनपक्षुने हरास्रितपश्याथी । अनन्ध जे हरास्रित ते हरास्रिते हारक्षुने हिवारेहिं न छुधं पक्षिं । ते वा देशोपहित-योग्यता ते हेतव जेह हारक्षुने संभवतीह पक्षिं हिवारेहिं छेपनीह अ मानरी । जेतवामपत्ती देवमीया योग ते अशुभकार्यमात्र अतिं स्वरूपयोग्यताना लक्षणारंभ छुधं । पक्षिं हिवारे हिव्युक्तयोग्यता लक्षणारंभ न छुधं । अशुभकार्यमात्रं हारक्षु जे खानापरक्षुताहिं धातीअ, तेहने अन्धारे, ते विनाः सखलभरक्षु-सङ्गनपश्याना अन्धारवधी । शुभाश्रयनी तद्ध यथासंभवे हिवारेहिं हिव्युक्तयोग्यता पक्षिं छुधं धातुिकर्मना अन्धारवधी पक्षिं हारक्षुपक्षिं करी हिवारेहिं ते विना सखलभरक्षुसङ्गनपश्याना संभवथी । जेतवी हिसोअ निशेध नथी ।

पृष्ठे छे- 'गंगाए पायिबो गंगे' इत्यादि संक्षेपे जेतवामपत्ती यथासंभवं निरुक्तिप्रदं कश्चित् धर्मिणी नाभे अनन्धारे, ते अपवादं विना नानिर्दिष्टविदित्वेन व्यापादकं हि संपत्तं छुधं । जेहसु न्ने भेदिं, अपवादपक्षेना स्वरूपेन सम्भवं अशुभविधाने करी स्वभाषापिपक्षुथी । जे मां अपवादं तद्ध स्वरूपपक्षिं निषेधार्थं साधनं सेवनायोग्य, तिहं आलम्बन जे अगरे पुष्ट आलम्बन अने अशुभ आलम्बन

કિમ્ ? इति पर्यालोचनयैव भवति । यथा विमलवह्निरावग्न्यापादनं सुमङ्गलसाधोः । अपुष्टालम्बनेन च शक्तिस्तद्भावेऽपि अहो ! अयं पापात्मा दुष्टो भुवैव भयोपसर्गकारीतिबुद्धयैवापवादप्रतिषेधम् । यथा नाविकादिन्यापादनं धर्मरूपैरिति । सूक्ष्मदृष्ट्या पयोलोचनायां तु नाविकासिंहयोर्न्यापादनं पुष्टालम्बनेनैव, तत्कृतोपसर्गस्य ज्ञानादिद्वानिहेतुत्वात् । तेन कश्चित् पुष्टालम्बनं कश्चित्पुष्टालम्बनं च । न पुनः तस्मिन्नालम्बनं, येनापवादमात्रं स्यात् । तत्रालम्बनत्वापुष्टत्वं धर्मरूपैर्नानादिहान्निप्रतिबन्धकशक्तिसङ्गातेनैवावसातव्यम् । परमपुष्टालम्बनप्रतिषेधविणस्तथाभूतो जीवचातः संयमपरिणामानपावहेतुत्वेन सख्यवलनकषायजन्योऽव्य-प्रशस्तकषायजन्यो मन्वत्यः । अप्रशस्तकषायस्तु साधूनामनुचित एव । अत एव तद्व्यवस्यकमागमवचनं यथा-

‘ किं इषो कट्वरं नं सूतो खाणुगंमि अण्णिहिओ । खाणुस्स तस्स रुसइ न अप्पओ दुप्पकत्तस्स ’
॥ ૧૧ ॥ સિ આ૦ નિ૦ વચનં ધર્મરૂચિનનારમુદિરૈવોકમ્ । અન્યથા ઈવંવિવચનાનુવપતિઃ પ્રસચ્યેત । ઈવં સમ્યગ્વિચારે ક્રિયમાણે છદ્મસ્પસંયતાનાં જીવચાતો વ્યવહારતો ન રાગદ્વેષજન્યો, ન વા કેવલિનસ-શ્વાવગમ્યા, કષાયામાત્રસ્ય જીવચાતં પ્રત્યક્ષગત્વાપિ સિદ્ધમ્ । કિન્ન-કેવલિનો રાગદ્વેષમાત્રેઽવ્ય-શ્વપરિહારેણ વદિ છદ્મસ્થત્વજ્ઞાપકસ્તિદ્વાનિ ભવેયુઃ, સદિં જીવચાતાદિકમવિજ્ઞાત્ય છદ્મસ્થકેવલિનોસૌ-લ્યેઽપિ છદ્મસ્થસંવતામાત્રકષયપરિહારો ધાતજીવવિવચકાનાંમોગજન્યઃ । આમોગસ્તુ તેપામશ્વપરિ-હારસ્ય પ્રતિબન્ધકત્વેન જીવશ્ચાદિદેહુઃ । કેવલિનસ્તુ ધાતજીવવિવચક આમોગ દ્વારાશ્વપરિહારવિશ્વવદ્ધારા જીવચાતાદિદેહુઃ, સ્થેપાદ્યેવસ્તુતામિવાશ્વપરિહારસ્યઽવ્યવચમાધિત્વેન પરિજ્ઞાનાદિતિ વિશેષઃ । સ ચ

તિહાં યુષ્ઠ આશ્વખનં અપવાદનું સેવનું, એ શક્તિનો અભાવ તનિચિત્ત કે યાનાદિકની હાનિ તેહનું પ્રતિષેધક સ્થું કે એકની વિચારણાઈ કુઈ । જિય વિચારણાઈનનનું હનન સુખંચસ સાધુને । અપુષ્ઠાશ્વખનં તથ શક્તિ ઇતં પશ્ચિ યાનાદિકાનિને અભાવે પશ્ચિ અહો ! એ પાપરૂપ દુષ્ટ તિથ્યાશ્વ યુગને ઉપસર્ગ કરતાં એ ક્ષુદિંજ અપવાદનું સેવનું । જિય નાવિકાદિકનું હણનું ધર્મરૂપીને । સૂક્ષ્મબુદ્ધિ પચાસિત્યનાઈ તથ નાવિક અને સિંહનું હણનું તે પુષ્ઠાશ્વખનં । તેહના કષા ઉપસર્ગને યાનાદિકાનિના હેતુપણથી, તે વતી કિહાંકિ યુષ્ઠાશ્વખન કિહાંકિ અપુષ્ઠાશ્વખન, પશ્ચિ તે નિરાશખન વહી એણિ અપવાદનો અભાવ કુઈ । તિહાં આશ્વખનને અપુષ્ઠપશ્વ તે ધર્મરૂપિને યાનાદિકની હાનિની પ્રતિષેધક કે શક્તિ તેહને સદૈશ્વારેજ અશ્ચિદ્ધુ । પશ્ચિ અપુષ્ઠાશ્વખન સેવનારને તેહવોઈ કે અવધાત સંયમ-પરિણામનધ અણુભવાનધ હેવું પશ્ચિ કરી ધંભવન કષાયે જીવનો પશ્ચિ અપ્રશસ્ત કષાયે જીવનો માનિયો । અપ્રશસ્ત કષાય તો સાધુનધ અધુરાત જ છે । એતલાજ વતી તેને અણુખનનું છે । અપ્રશસ્ત-કષાયનું આપણનું વચન જિય ‘ સ્થું એથી કટ્વર કે સૂક્ષ્મકાઈ આશ્વેવો કુંતો સ્વંતભાનું રીસ કરેઈ, પશ્ચિ પેતાના અસાવધાનપણનાઈ વહી ’ એ વચન તે ધર્મરૂપિ અનનાર ઉદેશીનધ જ કહિઈ । બીજા પ્રકાર જોહવા વચનની અણુસ્તતા થાય । ઈય સમગ્ર વિચાર કરેતઈ । ઇધરથસંધાનનધ અવધાત તે અવધારથી રાગદ્વેષજન વહી, અનઈ કેવલીનધ પશ્ચિ કષાયને અસારે જન ઇય વહી । કષાયનધ અણુખનન ઇવધાત પ્રાપ્ત અકારણપણથી, એહવું સિદ્ધ થયું । વહી કેવલીને રાગદ્વેષને અસારે પશ્ચિ અસકલપરીહાર કરી જહે ઇશ્વરપણાનાં રાપક કે વિંચતે કુઈ, તથ અવધાત ઉદેશીને ઇધરથ અને કેવલીને, સરિખાપ પશ્ચિ ઇશ્વરપરિહાર તે હંત્યઅવિષયનો અનામોગ તેવું જન-આમોગ તો તેહને અસકલપરિહારને પ્રતિષેધક પશ્ચિ કરી અવધાનું હેવું । કેવલીને તો ધાત અવિષયનો આમોગ તેહજ અસકલપરિહારનો નિશ્ચય તે વિચારે કરી અવધાતાદિકનું હેવું । યાહતાં

चेत् । सत्यं, तर्हि केवलिनो जीवधातादिकं कथमपि न सिद्धयेत् । 'केवली ओ इयं सावज्जंति पञ्चवेत्ता पडिसेविता इवइ, जहावाई तहाकारी आवि इवइ' इत्याद्यागमेन भाषितत्वात् । इत्यु-
क्तोऽपि जीवधातादेः सावक्तत्वं च तद्विषयकभ्रमाख्यानानुपपत्त्या निश्चयतः कर्मबन्धहेतुत्वाभावेऽपि
व्यवहारतः प्रायश्चित्तप्रतिपत्त्यनुपपत्त्या च प्रतीतमेव । किञ्च-केवलिनो रागाद्वेषाभावेऽव्यवश्यभाषित्वेन
प्राणातिपातादीनि सत्तापि स्यान्नावि भवन्तीति वचनं केवली यथावादी तथाकर्ता भवतीति मण्ठा
भवतैवोन्मत्तप्रलपकत्पशुद्धोपायितम्, एकान्तसत्यावादिनः कृतप्रतिज्ञाभङ्गस्यात्यन्तासत्त्वात् । तस्माद्
यद्वीकारेण छद्मस्थस्वापकलिङ्गेषु कदाचिदिति विशेषणमुपात्तं तत्सप्तानामपि लिङ्गानां स्वरूपा-
सिद्धिनिवारणार्थम् । यच्च केवलित्वज्ञापकलिङ्गेषु 'कदाचिदपि' इतिस्वरुद्रयात्मकं विशिष्टं विशेषणं
तत् छद्मस्थसाधौ व्यभिचारवारणार्थमेव ।

अयं भावः—विप्रतिपन्नः साधुछद्मस्थो जीवधातकत्वात् अनृतभाषकत्वादित्याभिप्रायेण
प्राणातिपातादीनि सत्तापि लिङ्गानि छद्मस्थसाधौ न भवन्ति, सर्वकालमनवरतं जीवधातायै प्रवर्तमानस्य
संयतत्वासंयतस्य वा असम्भवात् । व्याधादेरपि सिद्धे प्रयोजने भोजनादेरिव ततो मित्रुत्तरभ्यस्तिस्रस्तात् ।
तेन सामान्यतः प्राणातिपातादिकं छद्मस्थसाधौ नास्त्येवेति स्वरूपासिद्धिः । तन्निवारणं च कदाचिदिति
विशेषणेन सम्पन्नम् । तथा केवलित्वज्ञापकलिङ्गानि छद्मस्थसाधौ व्यभिचारन्ति, कदाचिदपि प्राणाति-
पातादिवस्थायां हेतुषु विद्यमानेषु केवलित्वाभावात्, कदाचिज्जीवधातादिनिषेधस्योपयवयविस्मृतत्वात् ।
तन्निवारणार्थं कदाचिदपीति विशिष्टं विशेषणम् । तेन विशिष्टविशेषणविशिष्टानि लिङ्गानि छद्मस्थसाधौ

न भवन् । ओष्ठं ओ कठिरी, ते अरु, नहि तो डेवलीने' अवधातादिकं हिमे सिद्धं न बाधे, डेवली ओ
सावध ओष्ठं कठिं भ्रतयेवे नही. ओष्ठं मे ये तेष्ठं पावे' धर्मादिकं व्यापकं भाषितपञ्चाथी,
रूप्यथी ओ अवधातादिकेन सावधपञ्चं तो पञ्चपञ्चाथी न्य-यथा अयुक्तता बाधे वती. निवयथी
अर्थ'पञ्चपञ्चाथी न्यथावे' पञ्च व्यपकारथी अपरिचयत' पञ्चपञ्च' तेनही अयुक्तता वली प्रसिद्ध.

अतमेव भङ्गो व्यापकं साधुने' वारंवार छल्ले' संभाष्य'. डिबे' कुल्ले छल्ले' अरु छे ओ.

डेवलीने' पञ्च' रूप्यथी छपञ्च' ते परिग्रहं विभं दोष नहि' तिय रूप्यथी प्राप्तातिपातादिकं पञ्च'
दोष नही. ते विव्या न्यञ्चिपु. छप'कारि' धर्मेपञ्चपञ्च' रूप्यथी परिग्रहं कहेयो छप',
अपरिग्रहादित्या सुसंति धर्मादिकं व्यापारप्रत्ये' न्यञ्चिपु. संयति ने विषे पञ्चि धर्मेपञ्च' ते
परिग्रहं नयेप्यो छ'. अने ग्रंथतरालिमात्रं समञ्जस विना यथा तथा कठिं तो ओडेवलीने. नोम
भान्यो न्येप्यो छ'. ते विचारपु' वली ' इत्युक्तपञ्चादिकं ते निहाविषय नहि' ओ विषयने ते पञ्चि
पुनेति सुकितं नित्या न्यञ्चिपु. वली डेवलीने' रागद्वेषने' न्यथावे' पञ्चि अस्वभाववि पञ्चि प्राप्ताति-
पातादिकं साते' स्थानकं कुष्ठ. ओष्ठं वचन ते 'डेवली ओष्ठं दोषे तेष्ठं पावे' ओष्ठं कहे ते
तेन छ-मत्तप्रलप सरीय' सुखद व्यु, ज्ञाते सत्यवादीने' डेवली भ्रतवाना लभनहि' अत्यंत
असत्यपञ्चाथी. ते साते' ने दीक्षादरे छसत्यपञ्चाथी यापक विचने' विषे' डिवादेरे' ने ओष्ठं
विशेषणं ने अष्टु' ते साते' विचने' रंशपासिद्धि-ने पञ्चने' विषे' हेतु न कुष्ठ, ते वारधाने'. अर्थे.
अने' ने डेवलीपञ्चाथी यापक विचने' विषे' डिवादेरे' 'पञ्चि' ओष्ठं अस्वभाववि विशिष्टविशेषणं
ते छसत्यपञ्चाथी विषे' ने वरु साधुने' तेनही न्यथावे' विभं कुष्ठ तिकां हेतु वती' ते व्यभिचारने

મેવોવસાતળ્યમ્ । અન્યથા છદ્મસ્થત્વજ્ઞાપકલિજ્ઞાનાં મય્યે પદ્મમસ્થાને પૂજાસંસ્કારાવિસદ્ગ્રાવે છદ્મસ્થસંયતાનાં યથા રાગદ્વેષજન્યં હર્ષકારિત્વં, ન તથા કેવલિનઃ, કિન્તુ રાગદ્વેષાભાવજન્યં વક્તવ્યં સ્યાત્ । તથા સાતમે સ્થાને છદ્મસ્થો રાગદ્વેષાભ્યાં યથાવાદી તથાકર્તા ન ભવતિ । કેવલી તુ રાગદ્વેષાભાવેન યથાવાદી તથાકર્તા ન ભવતીતિ મળતા અર્થાત્ કેવલી તુ રાગદ્વેષાભ્યાં યથાવાદી તથાકર્તા ભવતીતિ મળિતમ્ । एवं च असङ्गतकल्पनं कीदृशस्य प्रवचनाभिज्ञस्य युक्तमिति पर्यालोच्यम् । અર્થ છદ્મસ્થો રાગદ્વેષેવેશેન કદાચિચથાવાદી તથાકર્તા ન ભવતિ, કેવલી તુ રાગદ્વેષાભાવેન યથાવાદી તથાકર્તા ભવતીત્સંધાર્કં મતિરિતિ' ચેત્ । સત્યં, દૃષ્ટાપતેઃ । પરં તથામૂવોડપિ કેવલીં કિં સર્વ-કાર્કં કદાચિદ્વા ? । આયો, જનવધામિ વહપિ સ્વાભાવિ સર્વકાર્કં તથામૂવાન્વેષ' મન્તુ । તથા ચ રાગદ્વેષમન્વરેણાપિ કેવલિનઃ કદાચિવ્યવધમાવિત્વેન જીવવાતામિકં મવતીતિ' પરોક્તં વચનં ક્ષ્ણ-કલ્પસ્થેષ્વ સમ્પન્નમ્ । ત્રિતીયે અર્થાત્ કેવલી કદાચિચથાવાદી તથાકારી ન ભવતીત્યત્ત નિર્દાનમન્ય-ગત્વા છદ્મસ્થસંયતાવામિષ કેવલિનોડપિ રાગદ્વેષાવેષ, તુલ્યકાર્યે કારણભેદમ્બ્યાસમ્ભવાત્ । તસ્માન્નિ-જ્ઞમતિકલ્પનમકિન્નિકરસેવેતિ તાત્પર્યમ્ । નતુ યોઃ ! સર્વત્રાભીલ્યમેવેતિ ન જ્ઞમઃ, કિન્ત્વાગમાસા-વાથા' । પદ્મનં સ્થાનં તુ જોવાવિવાત્માવિ હર્ષકારિત્વમિતિ કેવલિનો વિરોધેનાગમમાથિતમિતિ । एवं सातमस्थानमपि—

'जिअरागदोसमोहा सज्जण्णं विअंसणाहंकयपूजां । अकवतसंयवग्णा सिअगद्गामणा जयतुं जिणो'
॥१॥ इति स्थानाङ्गदृष्ट्या आगमवाचितमेव । तेनैवद्वयं विहायान्यत्र दशोक्तमवसातल्यमिति

તે પ્રવચનના અભ્યુપપાદ્યું જણાવનારજ અણ્યુ' । ધમ ન માનીકં તો હમસ્યપણુતું ધાપક ને લિંમ તે મય્યે પાંચમે સ્થાનકે પૂજાસંસ્કારાદિકે 'હવે' હમસ્યવતીને' જિઅ રાગદેષે લિપણું હર્ષકારીપણું તિમ કેવલીનઈ નહીં, તો'સ્થુ', રાગદેષને' જાણાવાઈ જ-મ, એહુવુ કહધણુ કુઈ, થલી સાતમે' સ્થાનકઈ' હમસ્યથને રાગદેષે' યથાવાદી-એહુવું' જોથે તેહણુ કરનાર ન કુઈ, અને કેવલી તકે રાગદેષને' જાણાવે એહુવું' જોસાન તેહણુ' કરે' નહીં એહુવું' કહેતે' પરમાર્થથી કેવલી રાગદેષક એહુવું' જોથે તેહણુ' પાથે' એહુવું' કહિકે'. ધમ જો અણ્ઘતકરપન કેહવા પ્રવચનના અભ્યુપને યુક્ત, જો વિચારણુ'.

'કિ'વે' હમસ્ય'તે રાગદેષને' વશે' કિયારેકિ યથાવાદી તિમ કરનાર ન કુઈ, કેવલી તો રાગદેષને' જાણાવણું' એહુવું' જોથે તેહણુ' કરઈ, એહી અઘારો મતિ, એહુવું' જુઈ કહિયે', તકે સત્ત્વ વાજિતની પ્રાપ્તિથી; પણિ તેહેણુ' જો કેવલી સ્થુ' સર્વદા કિં કિયારેકિ ? પ્રથમ પથે, બીજા જો સ્થાનકે પણિ નિરવલ સર્વકાર્કં તેહવાંજ કહી, તિવારે તો રાગદેષ નિના કેવલીનઈ' કિયારેકિ અવરને ભાવિપણું' છરણાતાદિકે કુઈ, એહુવું' પંરણું' કહિકે વચન તે કાલિે થાણી ટીકું' એહુવું' થયું । બીજા પથકં તો કેવલી કિયારેકિ એહુવું' જોથે' તેહણુ ન કરે; ઇલા કારણું' તો બીજા મતિ નહીં તેણિ' કરી હર્ષકારણાટીની પરે' કેવલીને' પણિ' રાગદેષ જ. સરીપે' કાર્યે' કારણના વિભિન્ન પથાના અસંભવથી. તે આટું' અંપથતિવું' વિકરપનં તે અકિંચિત્કરજ. જોપરમાર્થ, પથે છે-સર્વજ પથિ' ઇજ્ઞા નથી કહેના. તો સ્થુ' ? આગમના આનાજ્ઞાધાર, પાવણું' સ્થાનકે તો લોભાનિના અણુચારું' એહુવું' ને હર્ષકારીપણું' તે કેવલીને' તિરેષે' કરી આગમમાપિત છે. ધમ સાતમું' સ્થાનકે' પણિ' 'છત્ત્વા' હમ' રાગદેષમોહ એણિ', સર્વજ, ઈદં કરી છે' પૂજા એહી, અત્યંત છે સમપચન એહુવું, સિવપતિને' વિષે મચન એહને' એહવા જિન સર્વોદ્ધાર' વતકે' જો કાણું'જા શ્રીત રપ આગમે' આધિતજઃ તે વતી જો જિ-પાચકુ અને સાતમું' સ્થાનકે સુખીનઈ બીને' કેહણું' કહિકે' તે

અથ દયોરપિ કેવલિનોઃ સ્વરૂપમવિકૃત્ય મેદમાહ—

॥ પદમો સ્વલુ સવ્યન્નૃ વીઞો પુણ સ્ત્રીણમોહયો હોહ । જહ્વિ અનામોગો સે વિહ્લો મોહસ્ત વિરહેણ ॥૧૦॥

વ્યાખ્યા—પ્રથમઃ કેવલી સર્વજ્ઞઃ—સર્વવસ્તુવિષયકસાક્ષાત્કારસંયુક્તઃ । સ્વલુરવચારણે । સર્વજ્ઞ એવ । દ્વિતીયઃ પુનઃ ક્ષીણમોહકઃ । ક્ષીણો—નિસ્સત્તાક્રીભૂતો મોહો—મોહનીયં કર્મ પ્રત્યેતિ ક્ષીણમોહકઃ । યદ્વા દ્વિતીયઃ કુતઃ ? ક્ષીણમોહતઃ—ક્ષીણમોહમાત્રેણ કેવલી ભવતિ । યદ્યપિ ‘સે’ તુલ્ય દ્વિતીયકેવલિનોઽનામોગોઽસ્ત્યેવેતિ ક્રિયા ગમ્યા, તથાપિ નિષ્કલઃ—કલ્પસ્તુત્થઃ । કલ્પં ચ પ્રકૃતેઽનામોગસ્ય સહકારિકારણત્વેન જીવધર્તાતાદિકમેવ, તેન રહિતઃ । તન્ન હેતુમાહ—મોહસ્ય વિરહેણ—મોહનીયાધારેણ, અનામોગસ્ય સહકારિકારણત્વાભાવાત્ । છદ્મસ્વસંચતાનાં ચારિત્રમોહનીયોદયેન જીવધર્તાનુત્તરમાપનાધારાવમાત્રે—જતૃચિત્તવ્યે અનામોગઃ સહકારિકારણં ભવતિ, સત્યપિ મોહનીયે ધાત્વજીવવિષયકામોગવતઃ સંચતસ્ય વિનાઽપ્યર્થજીવધર્તાતાદયસમભવાત્ । મોહનીયાધારે ચ કસ્ય સહકારિત્વમનામોગસ્યોચ્યતે ? , સહકાર્યેણ મોહનીયસાભાવાત્ । કિન્ન—આસ્તાં જ્ઞાનાવરણીયોદયરૂપોઽનામોગો દૂરે, આશ્રયહેતુકર્મણ્યોઽપિ મોહનીયાધારે નિષ્કલો ભવતિ । યથા ક્ષીણેઽયુગ્મોગમાન્તરાયે ચેવમોહનીયોદયાધારેણ નોક્ત્વાનુપભોગો ભવતિ । અત એવ સર્વવાસપિ કર્મણાં સત્ત્વેનાસત્ત્વેન વા આશ્રયજનકત્વેન ફલવત્ત્વં મોહનીયાધારમેવ, સર્વેણસાં કર્મણાં મધ્યે મોહનીયસ્ત્યેષ પ્રમાનત્વાત્ । યતો મોહનીયસ્યેવ સર્વોષ્ણપિ કર્મણિ ક્ષીયન્તે । યંતુત્તમ—

અણુછતે તે સૂત્રની મુકાપશ્ચાઉ ઉપભવવાને અર્થે અપ્યાહાર, એ કાષ્ઠએક બાહિરથી સંબંધુ હેતુ ઉપચાર, એ લાક્ષિક્ષિકાઈ તેણિ કરી વ્યાખ્યાનને સર્વ સમ્યતપશ્ચાથી...

તે આરે જ કુણે ઉપચાર તે આક્રિયાર એકલ કહિલ છે. તે મિથ્યા અણિયુ. લાખરપરણિ એ યુક્તિને રિપે સાક્ષિ છે. એ સમ્યક લાવિત પ્રતિષ્ઠા છતર ન તે લાવઆવ. જઈ નથી લાવ પ્રતિષ્ઠા તલે સ્થૂં ? કારણને કાર્યનલે ઉપચાર કરિવઓ, એ બુદ્ધ લાખને રિપે છે. ઇર્કા પ્રતિષ્ઠાને કાર્યઆવપણું તે ઉપચારે જ સમ્યક છે. ઇમ પુરુષાદિકને રિપે થયિ સમ્યક પ્રાપ્તુ. એ કારણથી પ્રતિષ્ઠાને દર્શનના હેતુપશ્ચાથી પરી યુક્તને જાનનું હેતુપણું. ઇમ ન ચાલીઈ તલે આખ્યાનનું બ્યથપણું થાઈ. એ ગાથાનું વ્યાખ્યાન પૂરું દેખાડયું છે એતલાજ વતી કેવલસૂત્રતાથી તે ચિથ્વાતી કહોઈ છે. એ ગાથા તથા એકને અર્થ પૂરિ કહિલ છે. અઘાન તમે મિથ્યારચિના ન કુઈ. એ ગાથાને અર્થઃ ॥૬૬॥

હિંમે મિહુ કેટલી સયોગી અને ક્ષીણમોહ તેહનું સ્વરૂપ આશયોને લેલ કહે છે.

પ્રથમ કેવલી તલે સર્વતઃ બીજલે કેવલી તલે વિવેચ્યો ક્ષીણમોહ. વલપિ અનામોગ તે ક્ષીણ મોહને છે, પશ્ચિ વિશ્લેષ મોહના વિરહે વતી. (૧૦) ।

અર્થઃ—પ્રથમ કેવલી તલે સર્વવસ્તુવિષયમોહ એ સંસ્કારમાર-સાક્ષાત્ શાંતિ તેણિ સંહિત. ખણુ તે નિશ્ચયને અર્થ મોલે. એતલે સર્વજ્ઞ બીજે તે ક્ષીણમોહ-સૂત્ર ચયો છે સંતારહિત થયો છે મોહ જેને નિશ્ચયો, અથવા નાનો કણ હેતુથી ? ક્ષીણમોહથી ક્ષીણમોહમાત્રે કુપ. વલપિ તેલ કેવલીને અનામોગ છે. ઇર્કા અસ્તિ એતલી કિયા તે ઉપરથી ક્ષીણ, તલે કહે કહે થયું છે, કલ્પ તે અનામોગને સહકારિકારણપણું અવધાર્તાદિક જ, તેણિ રહિત. તિર્કા કારણ કહે છે-મોહને અર્થાંવે અનામોગને સહકારે કારણપણાના અસાંધથી, કારણસંચતીને ચારિત્રમોહનીયને ઉદયે જાણાત-પ્રણાલાપણું ઇત્યાવાચવમાય ની ખમવતે અનામોગ તે સહકારિકારણ કુપ. મોહનીય છતે પશ્ચિ હિંસનીય જા વિષયોએ એ અમોગ તે વંત સંચતને

न सम्भवन्त्येवैति व्यभिचारः । न हि छद्मस्य संवतः कदाचिदपि जीवपातको न अतीतिं वक्तुं शक्यते । अथश्रुवाधात्, 'अण्मारस्त णं भंते !' इत्याद्युपदर्शितमभावाच्च । किञ्च-अपि छद्म-मन्तरेण केवलिनो बहुकालं जीवपातप्रसक्तौ छद्ममरणद्वेष्टया केवलिनो निकृष्टतरता स्यादिति विशेषणद्वयस्य सार्थकता । अत एव केवली स्नातक इत्युच्यते, कदाचिदपि सम्भावनयाऽपि जीवपातादिकलङ्घन-गमात् । अन्यथा निव्यतभोगजन्मजीवपातादिनैव केवलिनः स्नातकत्वं प्रसज्येत, अपरल तत्कारणस्या-भावात् । तेन साक्षाज्जीवपाताद्यभावेऽपि क्षीणमोहस्य स्नातकचारित्र्याभावोऽनामो गजन्मसम्भावनयां दोषकलङ्कादिव्यावसायः । न च स्नातकोक्तस्त्रिकुटोक्तं शङ्कनीयं, 'सूत्रं सूत्रनकुटित्ववचनात् । यथा-भुतसूत्रस्यानुपपत्तौ तदनुपपत्तिसम्पत्त्येऽव्याहारोपचारादिना व्याख्यानस्य सर्वसम्भवात् । तथा च आम्बकारोऽपि—

‘आ सस्ममाविद्याओ पठिमा इवरा न भावगामो उ । अह भावो पत्वि तर्हि णु कारणजज्जवयारो ॥११॥’ सि, बुद्धकल्पमाप्ते (पा० १११६) इह प्रतिभाया भावप्राप्तत्वाद्युपचारेणैव समर्थितम् । एवं पुस्तकादावपि ज्ञानं न मन्तव्यम् । यद्यः प्रतिभाया ईशानदेवत्ववत् पुस्तकत्वापि ज्ञानदेवत्वम् । अन्यथाऽ-
न्ययोग्यं वैयर्थ्यमापद्येत । अतस्तम्—

‘अं वह सुते भणिम तदेव जह तज्जिआकम्प गत्थि । किं कालिआणुजगे विट्ठो दिट्ठिपराणेहि !’
॥१॥ इति प्रागुपदिक्षितम् । अत एव केवलसूत्रवादी मिथ्याहट्टिरित्यभिधीयते । अद्यगमः—‘अपरिच्छि-
न्नसुभणिहसस्त’ इत्यादि प्रागुपदिक्षितम् । अत्रान्नं च मिथ्यात्वविनाशभूतमिति गाथायाः ॥१॥

पारवानां अक्षरैश्च, जे भाव-विवाहो रचाना के साधु ते जकर अक्षरवाचकप्राप्ति, मिश्र-
 भाषवाचकप्राप्ति, जे उपाधिक अथे अगत विषय प्राप्ति पाताहि अत विष ते जकर अक्षर अ धुने विषय न्या,
 अर्था निरतर अक्षरातिहासे विषे प्रवर्तते अ न अक्षर अक्षरान तेने अक्षरभरी, व्याधादिने पक्षि
 अथे अन्य सिद्ध कजे गोष्ठादिने विष तेथी निरतिषे अक्षरसिद्धप्राप्ति, तेवरी साक्षात्प्राप्ति
 पाताहि जकर अक्षर अ धुने विषे नवीन, अनी स्वरप्राप्ति तेवतु निवारक ते कश्चित् जे विशेष अक्षर

તિથ વઘી અમરવત્પાણના યોગપદ્ધિને તે અમરવત્પાણનું વિશે બલિયારદ, કિયારેકે પ્રાણતિ-
પાતાદિકની મજાવારસારથે હેતું અને તેવોપણના આશાવધી, કિયારેકે અવધાતાદિનેયેનઈ કલમપાદિ-
સચતપણાથી. તે નિવત્તનઈ 'કિયારેકેવધી' એકતું નિશ્ચિનિષેવધ. તેવતી નિષેવધુપત તે વિષેવધુ
તેવધી યુગપદ્ધિને તે અમર વસુધનઈ વિશે ન કુઈઈ, એવતી બલિયારદપણુને આશવ, અમરવત્પાણી કિયારે
કે પધિ અવધવઈ ન કુઈ, એકતું તકે કલે સ્થાઈ નહીં. પ્રવસપાવધી 'અમરવત્' કમવત્' ઈત્યાદિક પૂરે
કેપાદયે ને આમય તેવના આધવો વઘી. વઘી અપિશ્નકલિના કેવલોઈ મધુપદ અપાદેસની પ્રવસપાવતે
અમરવતી અપેક્ષાઈ કેવલેઈ. કીનપધી' પાઈ એવતી નિષેવધુને સાધ'કપધી; એવવાવતી કેવલે-સ્નાતક કલેઈ
અ'. કિયારેકેવધી સંભાવનઈ' પધિ અવધાતાદિક કલેઈના અમરવત્પાણ, ખમ ન માનીઈ' તે નિષેવધી
એ. ભાવતી બન ને અમરવતેકે તેવિષ્ણુ કરી કેવલેઈ' સનાતકપધિ કુઈ. બીજા કલ્પના અમરવત્પાણ, તે વતી
સાક્ષાત અવધાતાદિકને આશવે'પધિ કીધીયોદને સનાતકવારિયને આશવ, તે અનાનોયે' બન ને
સંભાવના તેવિષ્ણુ કરી કેવલ પ્રલંકથીઈ અધિયો. 'સુતનઈ' અધિકલ્યાથી કલે કુટિલ, તે અમરવતે
એકતું ન કુઈ. 'સુત ને સુનાઈ' કનનર' એકતવા વચનથી. વધાકુલ ને સુત તેવની યુગના

॥ इंदियपं पचवत्सं परोक्षतमपुमान्मयज्ञं होह । अणुमाणं पुन मिच्छाकारमप्यहोहिं लिंगेहिं॥१२॥

व्याख्या—इन्द्रियाणि-बहुरादीनि, तेष्वो जातमिन्द्रियम् । वक्ष्यन्व्यादिज्ञानत्रयं प्रत्यक्षमेव तथापि प्रकृते तदनुपयोगादनुपादानम् । अवभादिमतां हि प्राच्यो लिङ्गेन लिङ्गिनो ज्ञानाभावात्, लिङ्ग-वलिङ्गिनोऽपि प्राच्यः प्रत्यक्षत्वात् । केवलिनस्तु सर्वभा लिङ्गतनुपयोगात् । पुनश्चन्द्रो गम्यः । परोक्षं पुनरनुमानादिकम् । आविद्यात् शब्दोपमानादिसदृशः । तत्सर्वं परोक्षमेव । तत्र प्राणातिपातादिलिङ्ग-परिहानाच्च अनुमानप्रयोगेषु लिङ्गानि मिथ्याकारादीनि-मिथ्याकारतद्वाभिव्यक्तवाक्ययोगादीनि । तेषां च ज्ञानं प्रत्यक्षेण शब्देन वा स्यात् । तेन स जीवचाचो न केवलं बहुरादिगम्य एव लिङ्गं भवितुमर्हति । किन्तु मिथ्याकारादिलिङ्गगम्योऽपि ।

तत्त्वैवम्-अयं साधुः साक्षात् संभावनया वा प्राणातिपातादिप्रतिषेधितैव, मिथ्याकारान्मथ्या-
नुपपत्तेः असंशयविरहितैर्बलिङ्गगम्येन प्राणातिपातादिलिङ्गेन उद्भूतस्योऽयं संयत इत्येवं निश्चिनोति ।
मिथ्याकारोऽपि यावत्काळं व्रतप्रतिपत्तिस्त्वावन्काळं पुनरकरणाभिप्रायेण प्राणातिपातादेरुपरतस्यैव स्यात्,
अनुपपत्तेः च मिथ्याकारासम्भवात् । तत्र कुर्याकारस्तुलकटष्टान्दः प्रवचने प्रतीत एव । उपरमे च प्राणा-
तिपातादेः काश्चित्कत्वमेव सिद्धयति । सार्वदिके च प्राणातिपादौ आत्मीयसाक्षात्काराभावेऽपि केवलि-
वचसा निर्गतिं मिथ्याकारो दूरे, व्रतमहणावसरेऽपि तत्प्रतिषेधनापरिणतपरिणामस्य उद्भूतदुस्मिन्तत्त्वेन
व्रतमहणस्योपहात्यक्षपत्तापत्तेः । एतेन प्राणातिपादो हि द्विविधः-सार्वदिकः कदाचित्कश्च । प्रशाख्यानं च

उभयस्य ते गिहृते' अक्षि वि'ये' करी, वि'यतुं यान ते अत्यक्ष अने' परोक्ष मे नि' प्रभाषि' अक्षि'.

इत्यर्थः-उभयस्य परीक्षानो कराने ते संयत अथवा उद्भूतस्य ते गिहृ उभयस्य अने' केवलि' ते गिहृ
परोक्षा करिवा योऽय ओहवा प्रति' वि'यतुं-विहं करी अक्षि'. वि'यं ते अत्यक्ष अतुभितुं-साधनानां
यानतुं अनक, ते वि'यतुं उद्भूत' उभ'-वि'यं ते प्राणातिपातादिकं तेहनुं अविभायादिकं के हेतुना हेतु ते रहित
पक्षि' यान ते विमान. स्ये करीने', अत्यक्ष अने' परोक्ष मे नि' प्रभाषे' अक्षि'. पक्षि' अत्यक्ष' अ नर्दा. मे
आधानो अर्थः ॥ ११ ॥

हनृष्ठ अत्यक्षपरोक्ष यानने। विवेकं कर्तुं छे—

उद्विगम्य-य ते अत्यक्ष, परोक्ष ते अनुमानादिकं कर्तुं. अनुमान के विंगयान पक्षि विधाकार-
अनुपपत्तिं करी अक्षि'यु'. आधायाः ।

इत्यर्थः—उद्विग ते अक्षुसादिकं तेषां विपत्तुं ते उद्विग्य ते अत्यक्ष. . अर्थः अवभादिज्ञानं त्रिषु
पक्षि अत्यक्षम्. तच्छे उहं। तेहना अनुभवोभयो. तेहनुं अक्षि' न करिपु. अवधिमानादिकवतने
आहं वि'ये करी साधनानना आधावयो, विंगयाने' पक्षि' प्राये' अत्यक्षपक्षयो. केवलीने' तो
सर्वथा विंगना अनुपयोभयो. पुनश्चन्द्र ते जादिरथी वेवा. परोक्ष ते अनुमानादिकं, आदिशब्दयो
उपमानादिकेना संश्रुतं, ते सर्वं परोक्षम्. तिकां प्रधातिपातादिकं के विंग, तेहनी परिमानने' अर्थ
अनुमानना अर्थानने' अर्थि गिहृजानि दुष्कता अर्थना अक्षाननर वयनना अर्थेण ते आदि, तेहनुं
यान ते अत्यक्ष अथवा शब्दे कर्तुं, तिस्रे करी ते उपधात ते केवक्ष अक्षुसादिके' अक्षि' उभ नर्दा. विंग
धावाने' योऽय तो शु' ? स्थिभाभादिके अत्यक्ष पक्षि,

॥ 'सत्कर्मविनिर्वाणं तालस्य यथा ध्रुवो भवति नाशः । तद्वत् कर्मविनाशोऽपि मोक्षमीयेक्ष्यं गते' ॥ इति प्रथमरती (स्तो० २६६) एतेन केवलकायिकयोगजन्योऽपि द्रव्यतो जीवघातो भविष्यतीति शङ्काऽपि परास्ता, तथाभूतजीवघातस्याप्यभिधिरूपत्वात् । तथाभूतोऽपि जीवघातो यदि केवलयोगजन्यो भवेत् तर्हि अत्रहसिवापि तथा वक्तव्या प्रसज्येत, कायिकयोगस्य तत्रापि कारणत्वात् । यस्तु केवलयोग-प्रत्ययः कर्मबन्धः, स चेहं कस्यापि कर्मणः फलवत्त्वेन न विवक्षितः, स्थितिहेतुकथायामावेन ज्ञानादिदूषण-स्वाभावान् । तेन कथायसंयुक्ता एव बोधाः फलवत्कर्मबन्धहेतवो भवन्तीति तात्पर्यमिति ग्राह्यार्थः ॥१०॥

अथ कादाचित्कस्य प्राणातिपातादेः परिक्षानं परीक्षणीयेन संयत्तेन बहुकालमप्रसक्तया सहावस्थानेनैव स्यात् । तच्छासम्भवीति कथं सत्यापि लिङ्गानि लिङ्गिनः परिक्षानाय हेतवो भवन्ति ? इति पराशरक्यापस्तम्बसह—

॥ छडमत्यो तेवि दुवे ज्ञाणं लिंगेण लिंगविज्वाणं । पञ्चकलपरोक्खेहिं दोहिं पमाणोहिं विण्णेअं ॥११॥

व्याख्या—छड्मस्यः परीक्षकः । स च संयतो गृह्यतो वा 'ते वि दुवे' चिं, छड्मस्यकेन-लिङ्गो ह्यपि परीक्षणीयो लिङ्गेन जानाति । लिङ्गं च ज्ञातमेवानुमितिवजनकम् । अत आह-लिङ्गविज्ञानं—लिङ्गस्य प्राणातिपातादेर्विशिष्टं ज्यमिचाराविशेषरहितत्वेन ज्ञानं-बोधो विज्ञानं, काश्चां ? प्रत्यक्षपरोक्षाभ्यां प्रमाणोभ्यां विज्ञेयं, न पुनः प्रत्यक्षेणैवेति ग्राह्यार्थः ॥ ११ ॥

अथ प्रत्यक्षपरोक्षयोर्विवेकमाह—

अपवादविना श्रवणतादिकना अक्षभवथी । भोक्षनीयने अभावे केहुत् सद्धमरिपक्षु अनानोभने कधी ? संधाते आश्रयथा येअ के भेक्षनीय तेक्षना अभावथी ।

यदी शब्दे शानावरणीयना छड्मस्य ते अनानोभने ते हरे, आश्रयतो हेतु ने कर्म तेक्षना क्षपपक्षि भोक्षनीयने अभावे निरुद्ध, निम्न क्षीकु छीभोक्षनीयने वेहभोक्षनीयना छड्मस्य अभावे अनानादिकना छपयोग न कुष्ठ, जेतलाभवती सत्तं कर्मने कते अक्षुक्षुण्ठ अथवा आश्रयत्वपक्षे सद्धमरिपक्षे ते भोक्षनीयने आश्रयते, सद्धमरिने मध्ये भोक्षनीयने न प्रधानपक्षायी, के भाते भोक्षनीयने क्षेपे सद्धे कर्म क्षप भाते, 'सत्तकनी सुविना विनासथी तासदक्षेना निम्न कुष्ठ निम्नये नास, तिम्न कर्मने विनासपक्षि' भोक्षनीयने क्षपि कुष्ठ, 'जे प्रक्षयरतिने विपे कक्षु छे, जेतवे' केवल क्षपिमेवे नरूपपक्षि द्रव्यथी श्रवणत कुक्षे अक्षेयी संक्षपक्षि टावी, तेक्षना श्रवणतने पक्षि आश्रयवरपक्षायी तेक्षने श्रवणतपक्षि नक्षे केवलीना योगथी नरूप कुष्ठ, तक्षे अक्षयसेवा पक्षि तिम्न कक्षेवा भात, सादृश्यादिशेगने तक्षपक्षि क्षपेक्षपक्षायी, अने के केवल क्षपेक्षेयानिनिमित्त कर्मक्षप ते कक्षे केह कर्मने क्षवत पक्षि विपेक्षे नक्षी, स्थितिहेतुकथायने अभावे कर्षी शानादिकना क्षपक्षपक्षाना अभावथी, तेक्षे कर्षी क्षपक्षपक्षाना योग ते क्षवत कर्मक्षपना हेतु कुष्ठ, जेतवे जेतवे जेतवे अक्षः ॥१०॥

द्विपे क्षिपारेक्षे भाता के प्राणातिपातादिक तेक्षनु परिक्षान ते परीक्षा हरिवा ये साक्षु ते साधि पक्षिअक्ष अक्षवतपक्षे रते ते न कर्षी कुष्ठ, ते तो संक्षेपे नक्षी तक्षे क्षिप सात विंश ते विंशी के साक्षपने अक्षय, तेक्षना परिक्षानने अक्षि-हेतु कुष्ठ, अक्षेयी परीक्षा आक्षेप टाक्षयाने कक्षे छे.

कादाचित्कस्यैव भवति, न पुनः सार्वदिकस्यापीति भ्रान्तिरपि निरस्ता । सर्वेषामपि देशविरतत्वापत्त्या सर्वविरतेरुच्छेदापत्तेः आगमबोधापत्तेश्च । आगमे च प्रथममहाव्रतं सर्वजीवविपक्वं भणितं, तथाहि—

पदमपि सव्वजीवा वीए चरिमे अ सव्वदव्वाहं । सेसा महव्वया खलु तदेकदेसेण दव्वाणं ' ॥१॥ ति, श्री आचा० नि० (गा० १५) तस्मात् ग्रथिव्यादिसम्बन्धी प्राणातिपातः सर्वेषामपि जीवानां निजव्यापारसाध्यः सम्भवन् (साध्यासम्भवात्) कादाचित्क एव भवति, साक्षाद्वगमाभावेऽपि कैवल्यचसैव तथाप्रदानात् । तद्वचनं च प्रागुपदेशितमेवं । अन्यथा सर्वविरतिपरिणामानुपपत्तेः, प्रति-समयमनन्तरं जीवघातो भवत्येवेत्यसिद्धास्य तत्सत्यिक्यकत्वात् । सार्वदिके च जीवघाते प्रत्यास्थानाभा-वस्य तथापि सम्मतत्वात् । प्रत्यास्थानं च ' सर्वं सैते ! पाणाद्वायं पचन्काल्मी ' इतिरूपेण भणित-मिति परोक्षोक्तम् । एवं च प्रसङ्गागतमभिधाय प्रकृतमुच्यते—एवमाद्योपदेशादपि जीवघातादिकं लिङ्गम-वगम्य छद्मस्थाननिर्णयो भवति । स चाऽऽप्तोऽप्यस्य स्वयं छद्मोऽपि भवति । यथा कश्चित् साधुर्मनसि-अमुकदेवेशे मम पादस्वायः सहसाऽमुको जीवो व्यापन्न इत्यादिचर्चनैर्बल्येण छद्मस्थानं श्रोता निश्चिनोति । छद्मस्थानप्रापकप्राणातिपातारिक्ककलितत्वेनावगमात् । एवं नृपावादादिष्वपि भाव्यम् ।

ननु भो ! सुहृद्भावेन शृच्छामः—प्राणातिपातादीनां सप्तानामपि लिङ्गानां क्रमेण यौगपद्येन चाऽनन्तरं सर्वकालीनत्वासम्भवेन विचक्षितपरीक्षाकाले कथमुभयोः सम्यक् निर्णयः इति चेत् । सत्यम् । तत्र छद्मस्थानप्रापकलिङ्गानां सप्तानामपि मोहनीयकर्मचक्रत्वेन परस्परानुविद्धानां स्वरूपयोग्यतया

तो भयं-जे साधु ते प्रकटं अथवा स'साधनात् प्राणातिपातादिकेना सेवनात् । सिद्धाभिदुष्कान्ती अन्यथा अनुपपत्तायी । अन्धारी परि । उत्पादिसिंघे अथवा योगे जेहवा ने प्राणातिपातादिके सिंघे तेहे हरी ' जे साधु ते उग्रस्थ ' जेहवा निश्चय करण, सिंघाकरपक्षि' यावत्सलताई जतनी प्रतिपत्ति-पडिबन्धु' तिहाताई हिरी अथुअरिवाणे' अस्मिन्ने प्राणातिपातादिके निवर्तने' अ कुठ, अथुनिपति सिंघाभि दुष्कान्ता अस'साधनी, तिहां कु'साकर उग्रस्थित सुतुहने' दृष्टत अयनने' विषे असिद्ध, निवर्त'ध दुते तो प्राणातिपातादिके' कथयित उग्र'वापलु' सिद्ध याई. सार्वदिके तो प्राणातिपात उते पैताना प्रकटयानने' असावे पक्षि' देवसिन्धुनि निश्चित बध सिंघाकर तो वेअथे, जतमहजने' अवसरि' पक्षि' तेहनी सेवनाई सावितपरिभुजने' तेहना भजनी शुद्धि'वत पक्षि' हरी जतमहजने' उपहासश्रुतपञ्चादनी व्यापति अस'ग बाधं वती.

जेतवे' प्राणातिपात ते नि' प्रभारे—सर्व'हा बाई जेहवा जने' कथयित कुठ' जेहवा, अत्यापमान ते डिपारे डि' अग्रधान कुठ' जेहवानु' अ कुठ' पक्षि सर्व'हा थाई तेहनु' न कुठ' जे आति पक्षि हाथी. सर्व'ने' देशविरतिपञ्चाभा प्रस'अथी, सर्व'निरतिने छन्देनी आपतिथी, सिद्धांतनी आपानी आपतिथी. आगमने' विषे तो पक्षि' महाप्रत ते सर्व' अग्रविपय कडि' छे, ते डिभ-पडिथे जते सर्व' अग्र पञ्च'भा कुठ. भीने अने छेहवे' जते सर्व' अग्र पञ्च'भा कुठ. शेष महाप्रत ते जेक देही' पञ्चविपयभा कुठ. जे आप. नि. कु' वयन. तस्मात् ग्रथिव्यादिके स'ग'धि प्राणातिपात ते सर्वे' अग्रने' व्यापारे साध्य जेहवा स'भवतो हेयारे' जे कुठ. स'क्षाल' यानने' अभावे पक्षि' देवजीने' वयने' अ तेउरी श्रद्धा'थी. ते वयन तो पूर्व' हेमा'अथु.

યક્ષ્યે દ્રવ્યતોડ્યાશ્વો ભવેત્, તર્હિ ચારિત્રમોહનીયમિતિસઙ્ગાયાઃ અમાવઃ પ્રસજ્યેત, તત્ત્વચેડપિ ચારિત્રયોપસ્ય તાદવસ્થ્યાત્ । અન્યથા જ્ઞાનાવરણીયક્ષ્યેડપિ સંશયાદ્યભ્યુપગમઃ પ્રસજ્યેત, ઉચ્યત્રાપિ સામ્યાત્ । તથાપ્રૂતસ્યાપિ જીવધાતસ ચારિત્રયોપત્તેન પ્રતિપાદનાત્, અન્યથા તત્પ્રત્યાસ્થાનાસમ્પન્નાત્ ।

કિન્ન-આત્મા સાક્ષાજીવધાતઃ, સમ્માવનાસ્ત્વોડવિચારરૂપત્વાભાવેડપિ કથાચ્છિચ્ચારિત્ર-વિશેષસ્ય યોપત્તેન પ્રતીતઃ । અતઃ एव ક્ષીણમોહસ્યાડપિ સ્નાતકચારિત્રામાવઃ, તસ્યાડયનામોમોહેતુક-સમ્માવનાસ્ત્વદ્વાયામાત્રસ્ય યોપસ્ય વિચમાતત્વાત્ । કિન્ન-અણ્વચ્ચમાવિત્તેન ચારિત્રયોપસ્યાડપિ જીવધાતા-દેવરભ્યુપગમઃ તર્હિ અવશ્યમાવિત્તેનૈવ સંશયાદિકમપ્યભ્યુપગમન્તવ્ય સ્થાત્ । તત્ત્વ ન કસ્યાડપિ સમ્પન્નત્ । તયેદમપિ । કિન્ન-અવશ્યમાવિત્તેનાપ્યાગ્રવાભ્યુપગમે કેવલી સર્વોત્ક્રુષ્ટોડસંયતો મહેદિત્તમે ‘ જં તં સેવંતસ્ય કેવલિણો ’ ઇત્યાદિગાથાગ્ન્યાકથાયાં દર્શયિષ્યતે ઇતિ ગાથાર્થઃ ॥ ૧૩ ॥

અથ કેવલિર્નોશ્વતોડપિ પ્રાણાતિપાતાદયો ન ભવન્તીત્ચત્ર વ્યવજ્ઞકમાદ—

॥ જં હેયોવાદેજં કેવલિણો યેવ જાણમાદૃષ્ટા । સન્વત્ય ઉદાસિષ્ઠં વંજગમિદ્દમાસવામાવે ॥૧૪॥

તસ્યાદેવ કેવલિનઃ પ્રાણાતિપાતાદયો ન ભવન્તિ, યદ્-યસ્માત્ કારણાત્ કેવલિનો હેયોપાદેય-હેયં ચોપદેયં ચેતિ સમાહારે હેયોપાદેયં વસ્તુ નૈવ-નાસ્ત્યેવ, કેવલજ્ઞાનોત્પત્તિસમય एव હેયોપાદેયધોઃ..

ચારિત્રમેહના અભાવથી ચારિત્રના દોષનો લેણ પશ્ચિ ન હુઈ. તે દોષ પ્રાણાતિપાતાદિરૂપ ને આશ્રય તેહની છાયારૂપ આતિઆરૂપપશ્ચિ સદ્ધમ અતિઆરૂપ પશ્ચિ ન હુઈ. કારણુના અભાવથી.

એ ભાવ-જઈ ચારિત્રમેહનીય ક્ષીણુ યથઈ કુલે દ્રવ્યથી એ આશ્રય હુઈ તઈ ચારિત્રમેહનીય એ સંજ્ઞાનો અભાવ હુઈ. તે મોહને ક્ષેપે પશ્ચિ ચારિત્રના દોષને રહેવા પશ્ચાથી. ઇચ ન ચાનીઈ તો ચાનાવરણીયને ક્ષેપે પશ્ચિ સ શયાદિકનો અંગીકાર કયો નોઈઈ. નિહુ કારે સરખાઈપશ્ચાથી. તેહવા એ છવધાતને ચારિત્રદોષપશ્ચિ કહેવાથી. ઇમ નહિ તો તે દ્રવ્યવધના પચ્ચાઈપાણુના અસંભવથી. વલી રહઈ છવધાત તઈ, અનાભોગવતી સંદેહાએથી એ છવધાત આતિઆરૂપપશ્ચાને અભાવે પશ્ચિ ક્રિષ્ટેક રૂપે ચારિત્ર-વિશેષને દોષ પશ્ચિ પ્રસિદ્ધ છે :—

એતલાજવતી ક્ષીણુમેહને સ્નાતકચારિત્રનો અભાવ. તેને ક્ષીણુમેહને પશ્ચિ અનાભોગથી ઉપનો સંદેહાએથી એ ઉત્પ્રેક્ષિત એ ને હાથા માત્રદોષ તેહના છતાપશ્ચાથી. વલી જઈ અવસ્થાભાવ કરી ચારિત્રદોષ ને છવધાતાદિક તેહના અંગીકાર હુઈ, તઈ અવસ્થાભાવિપશ્ચિ કરી સ શયાદિક પશ્ચિ અન્ય નોઈઈ. તે તો કોમને સંમત નહી. તિમ એ પશ્ચિ, વલી અવસ્થાભાવિપશ્ચિ પશ્ચિ આશ્રય માને કુલે કેવલી સર્વોત્ક્રુષ્ટ અસંપ્રત હુઈ, એહુ આગવે ‘ જં તં સેવંતસ્ય ’ એ ગાથાને વિષે દેખાડીરને. એ ગાથાનો અર્થ ॥૧૪॥

હિંમે કેવલીને અંશથી એ પ્રાણાતિપાતાદિક ન હુઈ. છઠાં જણાવનાર કારણુ કહે છે —

એ હેવ અને ઉપાદેય તે કેવલીને ન હુઈજ, ચાનના આહારમથી. તઈ સ્યુ હુઈ ? સર્વજ્ઞ ઉદાસીનપશ્ચિ એહજ અંજ, આશ્રવના અભાવને વિષે ભાણુડું.

દુરિતો અર્થ :—તે વતીજ કેવલીને પ્રાણાતિપાતાદિક ન હુઈ. ને કારણથી કેવલીને હેવ અને ઉપાદેય એ વિગે વસ્તુ ન હુઈજ, કેવલચાનનઈ ઉત્પ્રતિસમયે જ, હેવ ને અંકવધાત્રવ અને ઉપાદેય ને

त्वात् जीवधातवर्जनेन जिनात्रायाः परिपाठनात् । केवलिनस्तु सप्तापि स्थानानि मोहनीयक्षयजन्यत्वेन ततो विलक्षणानि सिध्याकाराण्युक्त्यापारराहित्येन अभिव्यञ्जितानि सर्वकारं केवलित्वगमकानि सुख-
भान्येष । नहि केवली कदाचिदपि सिध्याकाराण्युक्त्यापारवान् भवति, सम्भावितजीवधातादिलक्षणकारणा-
भावात् । नन्वेवं लिङ्गानां निरूपणं व्यर्थमेव, भवान् केवली उत छद्मस्य ? इति प्रश्ननिर्वचनाभ्यामेव
निर्णयसम्भवादिति चेत् । सैवं, परीक्षणीयपरीक्षकयोरन्यतरस्य मूकत्वे देशकालादिव्यवहितत्वे वक्तुर्वचस्य-
विधासे च लिङ्गैरेव तन्निर्णयसम्भवादिति ग्राह्यः ॥ १२ ॥

अथ केवलित्वगमकानि सप्तापि लिङ्गानि केवलिनः सर्वाधिराश्रयभावे सिद्धे सत्येव सत्यम्
भवेत्ति, तेन सर्वथाश्रयभावं दृष्टान्तेन समर्थयन्नाह—

॥ गणावरणभावे लेखो दोसस्स जेव बाणस्स । जह तह चरित्तमोहभावा दोसो ण वणस्स ॥१३॥

व्याख्या—ज्ञानावरणभावे—ज्ञानावरणीयकर्मक्षये सति, ज्ञानस्य दोषः—संशयविपर्ययादिलक्षणः,
तस्य लेशोऽपि रूपा, लेशोऽपि—छायाभावरूपोऽपि नैव—न भवेदेवेत्यर्थः । यथेति दृष्टान्तोपन्यासे । तथा
चारित्र्यमोहभावात् चरणस्य—चारित्र्यस्य, दोषो—दोषलेशोऽपि न भवेत् । स च दोषः प्राणातिपाताद्या-
श्रयक्षयामात्ररूपोऽपि सूत्रातिचाररूपोऽपि न भवेत्, कारणभावात् । अयं भावः—यदि चारित्र्यमोहो-

प्रश्रुतमेव न त्रासने' विपण्यभावे' करी अहरेपहरे वेधुं' इत्यादि के अनेक प्रकारि' अतुष्टान स'साध्या के
बांनार' अथधातादिद्विगे तेहने' लो' छेपन, अवसर आश्रयाने अनियतपक्षि' जेतथा साक्षि' कृष्ण निरंतर
कुष्ठर, ते पक्षि पिंपीसिद्धि' अथ तेहने' समत्रास्तु विपण्यवतु' ते सावध, जेहनु अ'ध्यानीने' अथधातना
वर्णनानी अभिप्राय'तने पक्षि अक्षय परिकार' तेहनु' सेवतु', ते छ्मा चिह्न'प छदस्वपक्षु' अ'ध्यावनार
साध्यान्धी साध' सुखल, ते प्रतिपेवत्त स'यत ते पञ्चावादी तेहने' करनार नही. जे पक्षि आनतु, अक्षय-
परीक्षारे' पक्षि अ'ध्यान्धात के सावध तेहना सेवयाथी. अ'ध्यान्धादिहने' अ'ध्यान्धापक्षु' स'पने छमि तो नाहि,
अथधातने' वर्णने' अ'ध्यान्धा' साधने' अ'ध्यान्धा'ना' हेतुपञ्चाथी. अथधात वर्णवध करी बिनाधाना परिपाठ-
नथी. जेवलीने' तह साते सिद्ध मोहनी क्षयणी छेपनापक्षि करी तेथी विवक्षु मिच्छासि दुष्कादिह के कथा
व्यापार तेसि रहितपक्षि अ'ध्यान्धा सध जे जेवलीपक्षुना यापक सुखल, जेवली तह डिपारे पक्षि मिच्छासि
दुष्कादिह कही के व्यापार ते वत कुष्ठ छमि तह नही. विद्याधु' के अथधातादिह करेख तेहना अलावथी.
तो छम सिद्ध' नीरपक्षु मिच्छा' दू' कवली अथवा छदस्व जेहने' पू'छरे' जने छदस्व निधयना स'सवथी
जेहनु' अ'जो स मोह, परीक्षा करिवा येज्य अने' परीक्षानो करनार ते जिह्मपक्षे जेहने' स'सपक्षि जेहना-
दिह अ'तरित पक्षि कथने' वयने' अ'विच्छास छते, सिद्धे तेहना निधु'यना स'सवथी. जे आध्या' ॥१२॥

॥ " सिद्धे जेवलीपक्षुना यापक साते सिद्ध जे जेवलीने सर्वांश आश्रयना अलाव सिद्ध ध्येज्य कथा
कुष्ठ' तेवती सर्वा आश्रयना अलाव प्रणि' दृष्टाति करी समर्थता कहे छे.

, गानावरणने अथवे' छेप देशगत न कुष्ठर आनना विज, तिम चारित्र्यमोहना अलावथी देश
न कुष्ठ' चारित्र्यना :-आध्या'.

' इत्यर्थ—ज्ञानावरणीयकर्मना क्षय छते' ज्ञानना देश स'सविपर्ययादिरूप तेहना देश, अपि छदां
अथवे, देश पक्षि अथवाचनरपक्षि न कुष्ठर, अथवाचन' ते द'ध'तना छेपना'ने' विधे' वते', तिम

પરિજિદીર્ઘો વિપયઃ एव । परिजिदीर्घा चानामोगसदृक्त्वमयमोहनीयहेतुर्केव । साध्यामवस्था हेवैव ।
 अतः केवलिनो न भवति, केवलज्ञानोत्पत्तिसमय-एवानामोगसदृक्त्वमयमोहनीयहान्था तस्या अपि
 हानात् । अन्यथा केवलिनो अशुचिस्पर्शादिवन् सर्वेऽवाभवा हेयत्वेनाऽप्युपगम्यन्त्याः स्युः । अथ
 त्यक्तानामाश्रयाणां हेयत्वासम्भव इति चेत् । चिरं जीव, तर्हि अशुचिस्पर्शादिकण्टकादिकं 'सुवराभेय
 परिश्रममिति शो-यम् । यतोऽशुचिस्पर्शादिकण्टकादीनां हेयत्वं तावत् 'दुक्खमव्याध पाणिगो' सि
 वचनात् भयहेत्वसातजनकत्वेनैवेति सर्वसम्भनम् । तच्च केवलिनो न सम्भवति, असातहेतुकभयमोह-
 नीयामावेन परिजिदीर्घो विरयामावात् । अवश्यमाविनेन बाहु चिस्पर्शस्युपगमे तु सुवराभेय हेयत्वाभावात् ।

किञ्च-ज्ञानपूर्वकत्वेनासातस्योદીર્ઘોઃ પ્રસન્તેઃ । ડીર્ઘાં ચ સાતાસાતચોરપ્રમત્તસંયતમાશ્રય
 ન ભવતિ, 'અપમચાડસગુણેષુ, ઇસાં પયદીસિગુણ' સિ વચનન્ । પ્રકૃતિત્રિક્રેમ-સાતાસાતમુ-
 લાપુલ્ક્રમેન । કિન્ન-પ્રાણાતિપાતાદીનાં ત્યક્ત્વેન હેયસ્થામાવં વૃત્તસ્થ અશ્વજ્ઞપરિહારેણ કેવલિનોઽપિ
 જીવધાતો અવતીતિ વચનં વૃત્તાન્નરત્વેવ સમ્પન્નમ્, સાધ્યાન્માનસા જીવધાતસ્યાઽપિ હેયત્વાત્ ।
 અન્યથાઽશ્વજ્ઞપરિહાર ઇવ ન સ્થાન્, અહેયત્વેન સહ વિરોધાત્ । તસ્માત્ ત્રોપપિ હેયાદીનિ
 ધાતિકર્મોદયવતભેવ અશ્વતિ, ધાતિકર્મોદયનિમિત્તકત્વાત્ । અથ ઇવ ધાતિકર્મોદયવતો ન સિદ્ધપ્રયો-
 જનત્વમપિ । કેવલિનસ્તુ સિદ્ધપ્રયોજનત્વં તદમાવાદેવ । સિદ્ધે ચ પ્રયોજને પરિજિદીર્ઘાં ન ભવતિ, વિરોધાત્ ।
 તેનાશુચિસ્પર્શાદિકં નિયમેન હેયમ્ । તત્ત્વ પ્રાણાતિપાતાવિવત્ કેવલિનોઽસ્ત્યાત્વેવાવસાતકત્વમ્ ।
 હેયમાશ્રય ધાતિકર્મનિઃ સહેવ હાનાત્ ।

કિંવે જાણ્યા ને આશ્રય તેહને હેયપણાનો અશ્વજ્ઞપરિહાર. એહવું જઈ કહીશ, તત્ત્વ ઇતિ ૩૧. અશુચિ-
 રપર્શ સર્વ કંટકાદિક તે અતિહિં ૩૨. એહવું અશુચિ. ને ચાટિ' અશુચિનો રપર્શ-સર્વ કંટકાદિક
 ૩૩. એહવું તે 'દુઃખસત્તવ' પ્રાણી' એહવા વચનથી. ભવનું કારણ ને અશુચિ તેહને જનકપણિ એહવું
 ૩૪. એહવું તે 'દુઃખસત્તવ' પ્રાણી' એહવા વચનથી. ભવનું કારણ ને અશુચિ તેહને જનકપણિ એહવું
 ૩૫. એહવું તે 'દુઃખસત્તવ' પ્રાણી' એહવા વચનથી. ભવનું કારણ ને અશુચિ તેહને જનકપણિ એહવું
 ૩૬. એહવું તે 'દુઃખસત્તવ' પ્રાણી' એહવા વચનથી. ભવનું કારણ ને અશુચિ તેહને જનકપણિ એહવું
 ૩૭. એહવું તે 'દુઃખસત્તવ' પ્રાણી' એહવા વચનથી. ભવનું કારણ ને અશુચિ તેહને જનકપણિ એહવું
 ૩૮. એહવું તે 'દુઃખસત્તવ' પ્રાણી' એહવા વચનથી. ભવનું કારણ ને અશુચિ તેહને જનકપણિ એહવું
 ૩૯. એહવું તે 'દુઃખસત્તવ' પ્રાણી' એહવા વચનથી. ભવનું કારણ ને અશુચિ તેહને જનકપણિ એહવું
 ૪૦. એહવું તે 'દુઃખસત્તવ' પ્રાણી' એહવા વચનથી. ભવનું કારણ ને અશુચિ તેહને જનકપણિ એહવું

વશી અશુચિપૂર્વક પાણિ કરી અસાતાની ઉદીર્ઘાં યદ્ય બેઠી. ઉદીર્ઘાં તો સાતા-અસાતાવેદનીયની
 અપ્રમત્તસંયતમાશ્રય ન કહી અપ્રમત્તસિ સાત ડુધ્વસ્થાનકકં વિષે નેડી પ્રકૃતિનો ઉદય તે ત્રિણિ પ્રકૃતિ
 હણિ બાણી એહવા કર્મપ્રથના વચનથી. સાત-અસાતા વેદનીય અનંત ચતુષ્કલ્પ આશ્રિ એ પ્રકૃતિ
 જન; વશી પ્રાણાતિપાતાદિકને ૩૬. એહવે કરી હેયપણાના આશ્રયમતિ કહેતા ડુધેને અસકય એહવા ને પરિહાર
 તેણે કરી કેવલીને' ડુધધાત હુધ જો વચન, તે, ડીધી છે અજ્ઞાની એહવું નીપજ, તેવલ એ હવધાતને
 હેયપણથી, હમ ન થાનીઈ તો અસકય એહવું પરિહાર ન કહી. અણુજાણપણા સાધ્યા તે વિરોધથી. તે
 માટે હેય વેદ અને ઉપાદેય એ ત્રિણિ ધાતીઆ કર્મ ને આશ્રય તેહના ઉદયવતે કહી, નાન-કાનીપરણુ
 જોહા-તરાધર કર્મના ઉદયથી નિચિતથી જનપણથી.

એતદાભવતી ધાતીઆ કર્મના ઉદયવતે' સિદ્ધપ્રયોજનવતપણું નહીં. કેવલીનું તહ સિદ્ધપ્રયોજન-
 પણું તે કર્મના અશ્વજ્ઞપરિહાર. સિદ્ધપ્રયોજન થયે કહે તહ પરિહરવાની ક્રમ્પા ન કહી. વિરોધથી. તેવલી
 અશુચિસ્પર્શાદિક તે નિયમે જાણ્યાયોજ. તે તો પ્રાણાતિપાતાની રરે કેવલીને' અત્વત-અણુકલ્પ અણુકલ્પ
 હેયમાશ્રયે ધાતીઆ કર્મ સાધિજ હાનથી. અને' ને વેદનીપરજ્ઞાશ્રયી ક્રુષાદિક ૧૧-૫૨૧૬ તેતો

વસ્તુનેરપગમાત્ । હેયોપાદેયમાયે વ કિં સ્યાત્ ? इत्याह-‘सम्बन्ध’ इति । सर्वत्रौदासीन्यं-माध्यस्थ्यं स्यात्, कुतो ? ज्ञानमाहात्म्यात् । ज्ञानस्य-केवलज्ञानस्य माहात्म्यं-सिद्धप्रयोजनहेतुत्वं तस्यात् ।

પરુષમ્-પારમ્પર્યેણ કેવલજ્ઞાનસ્ય માહાત્મ્યં તાવદૌદાસીન્યં, સિદ્ધપ્રયોજનત્વાત્ । પારમ્પર્યેણિતિ । ઔદાસીન્યં-માધ્યસ્થ્યં, સાક્ષાત્ સર્વાનુભવેઽપિ હેયસ-સંસાર-તત્કારણસ્ય જ્ઞાનાત્, ઉપાદેયસ-મોહ-તત્કારણસ્યોપાદાનાત્ સિદ્ધપ્રયોજનત્વં વ નાસિદ્ધં ભગવતામિતિ રત્નાકરપટારિકાયામ્ । इह हेयोपादेया-भावस्यैवाश्रयाभावे प्रयोजकत्वं दर्शितम् । हेयोपादेये च द्रव्यतोऽप्याश्रयभावमात्रेव भवतः । यतो द्रव्य-तोऽपि तावन्मात्रस्याશ्रयस्य हेयत्वं तन्निरोधलक्षणस्य સંવરસ્ય ચોપાદેયત્વમિત્યુપપદાભ્યાહત્યેષ ક્યાપ્તિ-રિતિ ગાથાંશઃ ॥ ૧૪ ॥

અથ કેવલિનો હેવાદીનાં વસ્તુનામનુપગમે કિં વાચકમ્ ? इत्याह-‘ज्ञानमाहा’

॥ हेय आसन्नसत्ता गेय संते न होह सम्बन्ध । संतंमि उवादेय कयकिचो केवली न हवे ॥૧૫॥

જ્ઞાનમાહ-હેયે વસ્તુનિ સતિ કેવલિન આશ્રવસત્તા સ્યાત્, અન્યથા કસ્ય હેયત્વં ? । ન વાળુચિત્સાદિષ્ઠિકપટકદૂરગતાર્થિકં કેવલિનોઽપિ હેયમેવ, તત્ત્વ નાશ્વર ઇતિ વાચકમ્ । તન્માત્માશ્રવત્તેન કેવલજ્ઞાનોત્પત્તિસમય ઇવ જ્ઞાનાત્ । તત્કથમ્ ? इति चेत्, उच्यते-‘ज्ञानं च हेयस्यैव भवति । हेयं च-

આદરવાયોગ્ય એ જિહ્વ વસ્તુનાં ભવાપચ્ચાથી. હેવ અને ઉપાર્થને' અશ્વાયે સ્થુ' કુછ ? તે' કહે' હઈ-સર્વત્ર ઉદાસીનપણું-અપ્પરચપણું' કુછ. કેવલજ્ઞાનતું' આકારત્વ ને સિદ્ધપ્રયોજનતું' હેવપણું' તેથી, ' પર'પરાઈ' કેવલ-જ્ઞાનનઈ' આકારત્વ ને ઉદાસીનપણું' સિદ્ધપ્રયોજનપણુથી, ઉદાસીનપણું-અપ્પરચપણું. પ્રકટપણું, સર્વત્ર. અનુભવ કરતે' પણું' હેવ ને સં'સાર અને' તત્કારણ' તેહના ટલવાથી, ઉપાર્થેવ ને મોહ અને તેહના કારણના, આદરવાથી સિદ્ધપ્રયોજનપણું' અસિદ્ધ નહિ' ભગવંતને, ' એ રત્નાકરપટારિકાને વિષે' છે. ઇહા હેયોપાર્થિયનાં, આશ્રવને'જ આશ્રવનાં અશ્રવને વિષે' પ્રયોજકપણું' હેવાણું. હેવ ને હાંડવા યોગ્ય અને ઉપાર્થેવ ને આદરવા યોગ્ય વસ્તુ તે જિહ્વ દ્રવ્યથી એ આશ્રવત્તને જ કુછ. ને માટિ દ્રવ્યથી એ તેતલા આશ્રવને હેવપણું આશ્રવનિષેધક ને સંવર તેહને ઉપાર્થેવપણું' ઇન્દ્રિયોરિતિ' અભાવાતે'જ બ્ધપિત છે. એ ગાથાંશઃ ॥૧૪॥

કિયે' કેવલીને હેવાદિઃ વસ્તુને જાનવે' સ્થુ' બાધક ? એ આશ'કા જીવરિ કહે છે-

હેમ જાનતે' આશ્રવની સત્તા જાની નોછઈ. કેવલિ' ન કુછ સર્વત્ર. ઉપાર્થેવ જાનતે', હેવકેવલિ' ન કુછ. (૧૫)

કૃતમ્-એમ વસ્તુ 'જાનતે' કેવલીને આશ્રવની સત્તા જાની નોછઈ. આશ્રવ ન કુછ' તો તેહને હેવપણું । માટે સ્પર્શ' અદિ-કટક-દૂષ-ખાડિ પ્રમુખ કેવલીને' પણું' હાંડવા યોગ્યજ. અને' તે તથ આશ્રવ ધમ નહિ ધમ ન કહેતું. તેહને પણું આશ્રવપણું' કેવલજ્ઞાનને' ઉપરિસસરે'જ હાંડવાથી, તે કિય ? એહકું' ને ઉપરિ કહીછ' છ' હાન તો હેવને'જ હોજ. હેવ તે પરિકરવાની ઇચ્છાના વિષયજ. પરિકરવાની ઇચ્છા તો અનાગ્રોણ સહિત ને ભયમોહનીય-તે હેવલીજ. તે પણું આશ્રવપણું' હાંડવા યોગ્યજ. એ વતી કેવલીને' ન કુછ. કેવલજ્ઞાનને ઉપરિસે' સમયે'જ અનાગ્રોણ સહિત મોહનીયની હાને' કરી તે આશ્રવના હાંડવાથી. ધમ ન જાનીઈ તો કેવલીને' અધુચિત્સાદિકેરી પદે' સમયએ આશ્રવ તે હાંડવાપણું' જાન્યા નોછઈ.

अथ संयतमाश्रय प्रत्याख्यानमधिकृत्य हेयं किमपि नास्ति, सर्वविरतिप्रतिपत्तिममेव साध-
माश्रय परित्यक्तत्वात्, तथाप्यवभोगोन्नत्यासन्नयपरतिहारस्यान्ततः सम्भावनयाऽपि द्रव्यतो जीवधातादे-
र्हयत्वेन विद्यमानत्वात् । हेयत्वं च तस्य कर्मवन्धहेतुत्वाभावेऽपि बाधत् छद्मस्थवीतरागाद्यापि चादित्र-
भोहनीयोदयाभावेऽपि स्नातकचारित्रप्रतिकम्पकत्वेन द्योतत्वात् । केवलिनो नु केवलज्ञानोपपत्तिमम-
प्यवभोगेन सहैव परित्यक्तत्वात् । तेन हेयोपादेये च छद्मस्थेन सहचारिणी इति मन्तव्यम् । एवं च
केवलिनो जीवधाताविदेयाभ्युपगमे तत्प्रतिपेक्षाया बाधोपपूर्वकत्वेन सर्वलोकागर्हणीयतेत्यपि बोध-
यसि शाश्वतः ॥ १५ ॥

अथ केवलिनो द्रव्यतोऽपि जीवधाताभ्युपगमे सर्वलोकाग्रसिद्धमतिप्रसङ्गमाह—

॥ हिंसाविद्वज्जोः खलु हेआणुविद्या कइ थु भावजुआ । सा जइ जिणस्स हुज्जा ता सो वपपसिज्जो उ ।

व्याख्या—हिंसा तावत् दसविधपाणानां विवोगीकरणं, यदुक्तम्—‘एवमेन्द्रियाणि त्रिविधं
वर्णं च उच्छृवास्तस्मिन्नासमधाम्यदायुः । प्राणा वृक्षे भगवद्भिरुक्तास्तेषां विवोगीकरणं तु हिंसा ॥ १ ॥
इति । द्रव्यतः । अपिरिह सन्त्यज्यते । द्रव्यतोऽपि हिंसा हेया । खलुरवधारणे । हेत्येव-साव्येव । तत्र विशेषण-
द्वारा हेतुमाह—यतः सा किंलक्षणा । अनुविद्या—सर्वलोकागर्हणीया, नुर्विद्वे । भावजुआ—इन्द्रजालविप-
यकज्ञानपूर्विका कर्म-केत प्रकरणेन, हेया । सुतरामेवेत्यर्थः । द्रव्यमात्रोपपत्त्यकत्वात् । सा हिंसा वधि-
जितस्य केवलिनो भवेत् तर्हि केवली उपदेशलीयो भवेत्—केवलिनो छद्मस्थ इव छद्मस्थोऽपि केवलजु-
पवेष्टव्यो भवेत् ।

सावद्यमानेन परिग्रहापक्षायां, तस्मिन् पक्षिन् अनालोने अन्य ने अस्तमपरिहार तेहने’ अने संभावनाई
पक्षि द्रव्यतोऽपि उपधातादिहने’ हेयपक्षे उतापक्षायां, हेयपक्षे’ तो द्रव्यतोऽपि उपधातादिहने’ अर्थेय’ हेतुपक्षाने’
अथावे’ पक्षि यावत् छद्मस्थगीतरागने आरित्रभोहना छद्मने’ अथावे’ पक्षि स्नातकचारित्रने’ अतिप्रसङ्गपक्षि
दोषयोः, हेयलीई’ हेयलक्षानेन ई’ परिग्रहपक्षेन अनालोने संधावे’ छांसापक्षायां । तेवती हेय अने उपादेय
छद्मस्थपक्षां सावि सहकारि’ ओहणु’ भावजु’ । द्रव्य हेयलीने उपधातादिह हेय भावे’ कुंताप तेहनी अतिसेवाने
आलोपपूर्वक’ पक्षि इती सर्वलोकागर्हणीया, ओ पक्षि अलक्षु’ ओ भावाय’, ॥ १५ ॥

हिंसे हेयलीने’ द्रव्यतोऽपि उपधात आने कुंते सर्वलोकाग्रसिद्ध अतिप्रसङ्ग इत्युक्ते हे. —

हिंसा द्रव्यतोऽपि निश्चये छांसा योज्य वली अत्युचिता, तो हिंसे सावधुक्ता हेय अने अनुचित न
कुण्ड’, ते अह निरने’ कुण्ड’, ते तस्मिन् उपदेश देवा योज्य भाव.

उचितो अर्थः—हिंसा तस्मिन् इत्यनेन ने आणु तेहनुं विशेषणं करिणुं. पांथ’ छद्मस्थ स्पष्टनाई,
निग्रिधं पक्ष वन वज्जन क्षयात्, अनालोपपत्ति अने आलक्षु’ ओ इत्यपक्षे उपपत्ते इत्या. तेहनुं विशेषणं
करिणुं ते हिंसा. हिंसे ते द्रव्यतोऽपि ते छिदा अर्हणी पक्ष ओ हिंसा छांसा, खलु द्रव्य ते
निग्रिधमा’ ओहणु. ओहणु छांसा, तस्मात् विशेषणने आलक्षि करी हेतु इहे हे. ओ-आदि ते हिंसा तेहनी
हे. सर्व लोकागर्हणीया योज्य, सुखन्द विद्वज्जो’ ओहणु, हलुया योज्य ओ छद्म तद्विषय ओ राग तद्विषय
ते हिंसे’ अक्षरे हेय ? अतिहिंसा छांसा योज्य. ओ अर्थ, द्रव्य, अने साध ओ निग्रिधपक्षायां. ते हिंसा अर्थ

ये तु वेदनीयकर्माणिताः क्षुत् १ पिपासा २ क्षीतो ३ ज्व ४ दंशमन्त्रक ५ चर्षो ६ शय्या ७ बन्ध ८ रोग ९ कृणस्त्रं १० मल ११ लक्षणा एकावशः परीवहाः । ते च छद्मस्थानासिच प्रायो देशतः केवलिनोऽपि सम्भवन्ति । परं छायाभावरूपाः केवलिनो यथोचित्येन वक्तव्याः । न पुनः सर्वेऽपि भवन्त्येव, छद्मस्थानासिचि प्रत्येकं तथात्वाऽसम्भवात् । जत एष वेदनीयोदयवस्त्वेन सांख्येऽपि क्षयोप-
शमवैचित्र्यात् रोगमलपरीषहयोरभावस्तीर्षकृतास्मतिशयो मणितः— तथा जुद्ध—केवलज्ञानावादेः, विरा-
मयो—निर्गताशेषरोगनिदाना 'दिति तत्त्वार्थवृत्तौ । ते च कस्त्वित् केवलिनस्तवामूया अपि सम्भवा-
सोढव्याः । न पुनर्ह्येवमेव परित्विहीषा विषया भवन्ति । सर्वैष तत्कर्मणः क्षयस्य निश्चितत्वात्, स्वयं
भयपरिणामराहित्याच्च । तस्मात् सर्वमपि परिजिहिर्वितं छाद्मस्थानेन सदैव परिहृतमिति तात्पर्यम् । या
तु जगद्गृहिणीर्षीर्षीकृतोऽपि क्वादादौ मणितः, सा च स्तुतिमात्ररूपा पूर्ववत्स्वामधिकृत बाऽवसातव्या ।

तथा हेवे च सति केवली सर्वज्ञो न भवेत्, हेवस्य जिज्ञासाविषयत्वेन तद्विषयज्ञानस्य(अ)जा-
स्यत्वात् । नहि ज्ञाते वस्तुनि जिज्ञासायाः सम्भवः, 'पिष्टमेव पिनष्टी'तिन्यायात् । तेन जिज्ञासाऽपि
छाद्मस्थानेन सदैव परित्यक्ता केवलिनो न भवति । तत्रोपादेवे च सति केवली कृतकृत्यो न भवेत्,
वाचन्यात्रलोपादेयलक्षणस्य कार्यस्य विद्यमानत्वात् । तत्रोपादेवस्तत्संवरः, 'उपादेयस्य संवरः' इति
वचनात् । तथा च केवलिनः कृच्छ्रं चारित्र्यं न स्यात्, वाचन्यात्रेण संवरेण न्यूनत्वात् । वाचककृच्छ्रं चारित्र्यं
न स्यात्, वाचत् कृतकृत्योऽपि न स्यात् । एवं च केवलिनो देवादीनां वस्तूनामव्युपगमे आश्रयसत्ता-
सर्वज्ञत्वहानि—कृतकृत्यत्वाभावेः केवलित्वहानिरेवेति वाचकम् ।

छद्मस्थानी परं प्रापठ देशी केवलीने पञ्चि स'सवे, पञ्चि अदपभाज केवलीने पञ्चि बधापुष्टि' अदपभाज'पती
कहेवा, पञ्चि सर्व' कृष्ट छम नदी, छद्मस्थाने' पञ्चि प्रत्येक' तेहवापञ्चाना अय'स'सवे, जेतवाअप'पती वेदनीयना
छद्मवर्त पञ्चि स'रिप्याछ' छते' पञ्चि क्षयोपशयना विवित्रपञ्चाश्रीका रोग आने' सवपरिषहने आभावे ते तीक्ष्ण-
हनेने अतिशय पभावयो छे, छुद्ध ते वेवछदाननी प्राप्तिथी, निराशय ते अयो छे स'सवेरगल' कंगुले तेवती,
ते पञ्चि' कृष्टि केवलीने' तेहथीमे पञ्चि' सभय सदेवा, पञ्चि हेवपञ्चि छाऽयानी छ'मछाना विषय कृष्ट' नदी,
तिअज' ते'ह'म'ना क्षयनि निश्चिपञ्चुथी, येते लभना पञ्चिआने रहितपञ्चाथी, तेवती सर्व' छाऽवा योजय ते
छद्मस्थपञ्चा स धातेअ अ'क्षु' जे तात्पर्य'.

अत जेव केवलीने' व'म'नाक्षिआय ते कुञ्चि' कि' छ'म'अक्षे' बिअजे छे', ते अयान पञ्चि अ'सिजे,
आने' जे अयतना छिदरयानी छ'मछ तीक्ष्ण' हनेने पञ्चि' स'वाछिने विरे कळी छे', तेतछे अ'तिआनरह,
अथवा पूर्वही अवस्था छिदरीने ल्यथी, वही जेयछिने केवली ते सर्व'स न कृष्ट', ल्यथवा योजयने ल्यथयानी
छ'मछानी विषय पञ्चि तद्विषयो अयानने' बधापञ्चाथी, ल्यथि वस्तुछे ल्यथयानी छ'मछाने' स'सवे कृष्ट' नदी',
'पोरु' पारे छे' जे अयथी, तेवती ल्यथयानी छ'मछपञ्चि छद्मस्थपञ्चा स'सवे अ'छि' केवलीने न कृष्ट,
छ'पदेविअछ' तो केवली कृतकृत्य न कृष्ट, तेतवाआन जे छ'पदेवरह कार्य' तेहने विषयानपञ्चाथी, तिह'र
छ'पदेय तो स'वर' छ'पदेय ते स'वर' जेवयनथी, तिपदे' केवलीने' छ'पदेयारित्र न कृष्ट, तायनाने स'वरे
अ'यनपञ्चाथी, तिह'ताछ छ'पदेयारित्र न कृष्ट, तिह'ताछ कृतकृत्य' न कृष्ट, छ'म तो केवलीने' हेवादिक वस्तुने'
आश्रय' आश्रयनी स'वा, सर्व'सपञ्चानी छानि, कृतकृत्यपञ्चानो अयसाव, तेछि' करी केवलीपञ्चानी छानिअ, जे
आपक, अछिअ स'सवेरगने' अ'वाअयान छिदरीने छाऽवायोजय क'म नथी, सर्व'विरतिने' अतिपचि स'सवे'

સરણેન સાત્મના સાત્મનોડમવ્યવિલેનેન દટ્પલાત્ । પરં ત્રણદત્તચક્રનવીં તથામૂતાત્ કામમોગાત્
મુક્તજાનઃ પશ્ચાત્તાપવાન્ , કેવલી તુ મવદ્મિયાયે તદ્વહિવ ઇતિ વિશેષો મન્વન્વ્ય ઇતિગાર્થઃ ॥ ૧૬ ॥

અથ પ્રતિવત્તાપ્યુપદેશોલ્લેસમાહ—

॥ તવપક્ષો પૂર્ણ યથં અસંજઓ સંજઓ વિ તુહ યથિમી । જાથં તુ જીવવહગો તા કહમંથં તુહં હુવં ॥

દ્વાવક્યા—ઉપદેશઃ પુનરેવં—જ્ઞાનન્—જીવોડયમિતિ સાધ્યાત્વગચ્છન્ જીવવાતકઃ સંયતોડવ્ય-
સંયતઃ સ્વદુર્મણિઃ—ત્વયેવોક્તઃ । ‘યો હિ સામલઃ કર્મં વશ્નાતિ, સ ચ સુવરાં સંયતોડવ્યસંયત’ ઇતિ-
મગવલીવૃત્તિવચનાત્ । કથં વર્હિં તવ મુક્તિસિદ્ધિવચનોમિત્વગૈતપ્રતિવત્તીવૃત્તવદાનેન પરમસંયમવતોડ-
સંયતોડ્ઝાવતેન કેવલિનઃ સ્તુતિઃ, જત ગાલિરિતિ સમ્પન્ન પર્વાલોચ્યમિતિગાર્થઃ ॥ ૧૭ ॥

અથ કેવલી જીવવાતાલિકં સાત્ત્વં સમાધરન્ નિજમઠસ્યાવ્યાક્રોશ્મીશો મવતીતિ વૃથેવતિ—

॥ સવ્વસમકલં સઠં સાવજ્ઞં જોમયેન પરિવહ્ ॥ તં ત્વિત્ર સંકારહિત્રો સેવંતો કિં ન લજ્જેતિ ॥૧૮॥

ત્યાવક્યા—સર્વસમકલં—મનુષ્યદેવાદિપર્વન્મખ્યત એવ સર્વમ્—અલિલં સાવજયોગં—સપાપકાર્યા-
રિદ્યમાપરં પરિવહૈવ—‘સુઠ્ઠં સાવજ્ઞં જાગં પચ્ચન્સામિ’દ્વિદ્યાદિપ્રતિજ્ઞાકારણેન પરિવહૈવ ‘તં ત્વિત્ર’તિ ।

કેવલીને બહુ દેશ ન કુઈ, તઈ બબલઈ વિષે’ કાઠમી’ પશ્વિ’ અતિહિજ દેશ ન કુઈ, સર્વઈ ઇતરઈ પ્રાણતિ
પતાવિલે ને બાજાવસપૂલ તેહને કેવલીઈ અવસ્થાવિપશ્વિ કરી દીધાવે. ઇય નહીં તેા સર્વસપણાની ભાગી
પ્રસિદ્ધ પશ્વિ’ આગતિ’ મચ્છ કરીરે, એ ‘પોતે’ પોતાને’ અવસ્થાવિપશ્વિ કરી દીધું’ કપલ’ દેશવ’ બાપનાર
ન કુઈ, તઈ બહાદંત મહાવર્તિને કામભોગ તે નરકના હેતુ ન કુઈ. તેહના કામભોગનઈ ભવિષ્યપશ્વિ
‘પોતિ’ પોતાને અવસ્થા’ ભાવિપશ્વિ જ કરી દીધાપણાવે. પશ્વિ’ બહાદંત ચક્રવર્તિ’ તેહના કામભોગને’
ભોગવલઈ પમાતાપવત કુઓ. કેવલી તેા તાકરિ’ અભિપ્રાય તેહિ’ રહિત. એતથે વિશેષ
માનવે. એ ગાથાથ’ ॥૧૧॥

કહેવે’ પ્રતિજ્ઞાપિત પશ્વિ’ ઉપદેશનો ઉલ્લેખ કહે છે—

ઉપદેશ તે ઇમ્—અસંયતી સંયતીપશ્વિ’ તે કલી, બાજુવેા ઇતરવધને. તેા કિમ્ ઇતને એ મુકા ?

અર્થ :—ઉપદેશ ઇમ્—ઇમ્ એહલુ’ સાક્ષાત્ બાજુવેા હવુનર તે સંયતી, અસંયતી તઈ કલી. ‘ને
આશવસહિત અ’ અર્થઈ તે સંયતી એ આસંયતી’ એહલુ બાપવતો હવિના વચનથો. તઈ કિમ્ ઇતને’ મુકા ?
ક્રત્યાદિક વચને’ અર્થ’ પશ્વતીઆ ચાતીઈ તેા આપશ્વિ ચાવતુ આપ એહલુ’ ને પ્રતિજ્ઞાઈ જણુ તેહને’ કહે’ કરી
પરમસંયમવત ને કેવલી તેહને’ અસંયમને કહેવે’ સ્તુતિ અથવા આલિ એ સમ્યક્ વિચારવું. એ ગાથાથ’ ॥૧૭॥

ક્રિવઈ કેવલી ઇતપ્રાતાદિક સપાપ આચરતઓ પોતાના બાકતને, પશ્વિ રીસ કરિવાયોમ્ ચાઈ,
એહલુ’ દેખાડે છે—

સર્વ સમક્ષ સર્વપાપભોગને’ છાડીને તેહજ સાવસયોગ ત કારણિત સેવનાં રૂઠં નથી કાબતો? ’
ક્રતિનો અર્થ :—મનુષ્ય-દેવાદિકની પશ્વદમખેજ સર્વ સપાપભોગ-સપાપ ને કયાદિ આપાર તે
પ્રતિ ‘સર્વ સપાપ યોગ પચ્ચક્ષુ છુ’ ક્રત્યાદિ ક્રિત્ત્યાને’ કરવે કરી પરીહરીને તેહજ સાવસયોગ પ્રતિ

અર્થઃભાવઃ—તથા કેવલી ‘જીવધાતો દ્રવ્યતો ભાવતો વા ક્રમયતો વા ત્રિવિધં ત્રિવિધેન પરિહરણીયો મુર્તિરિતેતુલા’ હિત્યેવંરૂપેણોપદિશતિ તથૈવ પ્રજ્ઞાસ્વાપયતિ ચ । તથા છદ્મસ્યોડપિ કૈવલિનં પ્રત્યુપદિશતિ । જીવધાતવત્ત્વેનોમયોઃ સામ્યેડપિ સર્વાશક્ત્યાનપૂર્વકનિષ્ક્રયોજનત્વાદિનાધિક્યાત્ વિશેષતઃ અપદેશાદિત્વાદિત્યેવં પરસ્પરમુપદેશ્યોપદેશકમાવાપચિરિત્તાતિપ્રસન્નો બોધ્યઃ । અદિ ચ કેવલી અણેત્—મત્ક્રતો જોવધાતો ન લોષાવહઃ, રાગદ્વેષરાહિત્યે અવદ્યમાવિત્ત્વેન જ્ઞાતૈવ વિધીયમાનત્વાદિતિ । તર્હિ છદ્મસ્યેનાડપીત્યં શ્વત્તું કાવ્યમેવ । અશ્વન્યંમાવિત્ત્વમન્વરેણ કાર્યાનુત્પત્તિરિત્યર્થે કૈવલ્યપિ સાંક્રિક હત્યેમુમયત્રાપિ સામ્યમેવ । પરમામોગાનામોગક્રતો મેદો મહાપાપાત્પપાપવ્યપદેશ્વેતુરિતિ વિશેષઃ ।

કિન્ન-અન્યતીર્થિકદેવતુલ્યસ્વાપચિરપિ । ફૈશ્વરેણાપિ જગતઃ સૃષ્ટિસંહારી રાગદ્વેષમાત્તેનૈવ વિધીયેતે, સર્વજ્ઞેન અગમતા ફૈધરેણ તથૈવ દૃષ્ટત્વાત્ । અથ યત્ ‘ન દૈવચરિતં વરે’ હિતિ પરતીર્થિક-અનમપિ । કિન્ન-જીવધાતહેતુશક્તમાત્રધારિત્વેનાન્યતીર્થિકામિમતો દૈવઃ પરિહ્રિયેતે, અપાવીયતે ચ સાક્ષાજીવધાતોઽવ્યક્ત્ દૈવત્વેનેત્યેવં નૈપુણ્યં ભવતા ક્રુતઃ ક્ષિણિતમ્ ? ફલચિન્ત્યવિપ્રમ્ । કિન્ન-કેવલિ-નાવશ્યમાવિત્ત્વેન દૃષ્ટે કેવલિકો અદિ દોષો ન ભવેત્, તર્હિ જગતિ કત્યાપિ સુતરામેવ દોષો ન ભવેત્ । સર્વેપામપિ જીવાનાં સર્વસ્ય પ્રાણાતિપાતાત્પ્રાશ્રવજાતસ્ય કેવલિક્ત્યાડ્યશ્વમાવિત્ત્વેનૈવ દૃષ્ટત્વાત્ । અન્યથા સર્વજ્ઞાત્વદ્વાનિઃ પ્રતીતાવ્યમે વ્યક્તોકરિષ્યતે । યદિ ચ સ્વાત્મના સ્વાત્મનોઽવશ્યમાવિત્ત્વેન દૃષ્ટં ક્રિયમાણં ન લોષમાત્, તર્હિ જ્ઞાપ્તચક્રવર્તિનઃ કામમોગાઃ નરકહેતવો ન ભવેયુઃ । તેષાં ચ તથામૂતાનાં જાતિ-

તેવલીને કુર્ષ, તજ્ઞે તેવલીને ઉપદેશ દેવાયોગ્ય કુર્ષ, તેવલીઈં ઉપદેશની પરઈં ઉપદેશઈં તેવલી પશ્ચિ ઉપદેશની કુર્ષ.

એ ભાવ-જિમ્ કેવલી ‘જીવધાત તે દ્રવ્યથી જાનથી અથવા ઉભયરૂપથી પશ્ચિદેવતા યોગ્ય ત્રિવિધઈં ત્રિવિધે’ મનઅનકાયાઈં કરિયુ દરાવતું અનઈં અનુમેદુ ધમ નવ મેદિ, કુર્ષતિના હેતુપશ્ચાથી ‘ઇશ્ચિ રીતિ ઉપદેશ દિઈં, તિમજ પશ્ચદ્ધાશ્ચ કરાવઈં, તિમ કેવલીપતિ ઉપદેશપશ્ચિ ઉપદેશ દિઈં. જીવધાતપશ્ચે ગિહ્ને અરિપાઈંપશ્ચિ, સર્વા મૈષ્ઠ જાનપૂર્વક નિઃપ્રયોજનપશ્ચાદિકઈં અધિકપશ્ચાથી વિશેષેય ઉપદેશનઈં’ શોગ્યપશ્ચાથી, ધમ પરપરપઈં ઉપદેશ દેવાયોગ્ય અને ઉપદેશના દેનાર તેહના સંજલની આપતિ ચાઈં. એ અતિપ્રસંગ ફલય જાણિયો, જજ્ઞે કેવલી કહઈં આહરો કર્યો જીવધાત તે દેખનો દીપક નહી. રાગદેવસંહત પશ્ચિ કરી અવશ્યજાવિપશ્ચિ કરીને જાણોનેજ નીપજાવવાપશ્ચાથી, એહયુ તઈં ઉપદેશ પશ્ચિ એહયુ હિહિં સપાઈંજ. અવશ્ય જાવિપશ્ચા વિના કર્યની અતુર્પતિ એ અર્થનઈં વિવઈં કેવલી પશ્ચિ સાધીએ, ધમ મિહુ દિહાણે સરિપાઈંપશ્ચાજ, પશ્ચિ આયોગ અવાયોગનો કર્યો મેદ અહાપાપ અને અદેવપાપના કહયુનો દેવ. એતયો વિશેષ.

વલી અન્યતીર્થિક ને દેવ તેહની તુલ્યપશ્ચાઈંની આપતિ પશ્ચિ, ઇમરે પશ્ચિ જ્યત્સુષ્ટિ સંહાર રાગદેવને અભાવેજ કરીઈં જ્ઞે સર્વેગજાનવતઈં તિમજ દીકાપશ્ચાથી. એતલાજ્યની ‘દેવચરિત તે ન આચરઈં’ એહયુ પરતીર્થિકઈં વચન પશ્ચિ, વલી જીવધાતહેતુ ને સમ તે જાનધારી પશ્ચિ અન્યતીર્થિકઈં આનો તે દેવ પરિહરીઈં છે. આદરીઈં છે તો સાક્ષાત્ જીવનો કહયુનારપશ્ચિ અરિહત દેવપશ્ચિ કરીજ, એહયુ નિપુણપશ્ચિ જઈં કિલિથી સીખ્યુ ? એ અનિત્ય અશ્વર્થ. વલી કેવલીઈં અવશ્યજાવિપશ્ચિ કરી દીકી.

मितस्य साधोः सत्त्ववै २ । यदागमः—‘वज्जेमि त्ति परिज्जो संपत्तीए विमुच्चइ वेरा । भवईतो वि ण मुच्चइ किंल्लभावोऽद्वायस्स’ ॥ [आष० गा० ६०] छि । भावतो न द्रव्यतः—अङ्गारमईकस कीटबुद्ध्या अङ्गारमदेने, मन्दप्रकाशे रज्जुमहिबुद्ध्या धनतो वा ३ । न द्रव्यतो न भावतः—मनोवाक्यैः शुद्धस्य साधोः ४’ इति भावकप्रतिक्रमणसूत्रस्य वृत्तौ । यत्तु चूर्णिकारेण ‘चक्षयो सुप्तो’ति भणितम्, तत्र स्वामिनमधिकृत्य, केवलिनस्तत्त्वामिनो विद्यमानत्वात्, तस्य च सर्वोत्कृष्टचारित्र्यान्यथानुपपत्त्या मनोवाक्यैः शुद्धत्वात् । अन्यथा त्नातः केवली न स्यात् किन्तु हिंसास्वरूपमधिकृत्यैवोक्तम् । तत्त्वैवं—यदि हिंसा, तर्हि न द्रव्यतो न भावतः इति वक्तुमन्यत्रकथं, द्रव्यभावयोरन्यतरत्वेनाऽवश्यमावात् । तेन चतुर्थो भङ्गः शून्यो भणितः, विरोधात् । न च श्लेष्टवत्त्वात् केवलो स्वामी भविष्यतीति शङ्करीयं, तस्य सिद्धयेव योगभावेन मनोवाक्यैः शुद्धत्वात्मावात् । नहि अविवमाने वक्षे ‘वक्षेत्र शुद्ध’ इति व्यवहियते । अन्यथा धूपभाष्योऽपि शुद्धवत्त्वा इति वक्तव्याः प्रसज्येरन् ।

अत एव श्लेष्टव्यवस्थायां शरीरस्पर्शमागतानां मशकादीनां व्यापत्तावपि योगभावेन केवलि-
कृत्कत्वाभाव इत्यमे बद्धयते । अन्यथा श्लेष्टव्यवस्थायांमपि कायस्याशुद्धत्वात्पत्त्या कथं चतुर्थमङ्गल
स्वामी भवेत् ? । न चैवं सयोगिकेशिखरीरावजीवचातः क्वाप्त्वागमे भणितः । योगानां वैयर्थ्यापत्तेः,
(केवलिनोऽसंयतत्वापत्तेः, निमयोगाहिनाऽपवादं ज्ञाप्यैव जीवचातकत्वात्) । केवलिनोऽयुस्स्वप्नबुद्ध्या-
पत्त्या सात्त्वरायिकीक्रियाप्रसक्तेः इत्यमे व्यवहसीकरिष्यते । एवं सिद्धे केवली द्वितीय-तृतीयमङ्गलस्वामी
न भवेत्, तयोः क्रमेणानामोगाऽज्ञानमूलकत्वात् । तच्च द्वयमपि क्षीणे ज्ञानावरणीये न भवति, द्वयोःपि

अने के वृत्तिभारे’ अर्थे। लज्ज शून्य कथी, ते स्वाभी आसिरी नही । केवलीने’ ते स्वाभीना
विद्यमानपञ्चाधी, तेकने सुवेददृष्ट्यारिजनी, हिंसा सत्तमा अशुभान्या विना अशुभवताई, अनवज्ञानभावां
शुद्धपञ्चाधी, धर्म नही तो केवली केनातक न बाई। तो ‘सु’ ? हिंसातु स्ववश आसिरी कडिबं, ते
धर्म-अशु हिंसा तब रूपथी नही’ अने’ भावथी नही’ ओहवुं कही न सही। इत्ये भाव सधे ओहपञ्चि
अवस्थाभावथी, ते वती यहेथे लज्ज शून्य कडिओ, विशेषथी,

श्लेष्टव्यवस्थाने विषे’ केवली ते स्वाभी कडिसे’ ओहवुं न क’डु, ते अनेभीने’ सिद्धनी परे’
मनवयनकायाई योगने अभावतः शेषे करी शुद्धपञ्चाधी अभावथी, अशुभते वसे, वसे शुद्ध ओहवुं तो
अवहरीई नही, धर्म नही तो वृथामादिकपञ्चि शुद्धवत्त्व ओहवुं कहेवा बाध, ज्ञेयभाव वती वैदेशी-
अवस्थाने’ विषे शरीरना २५ईने पात्रवा मशकादिक तेकनी हिंसाधीके पञ्चि योगने’ अभाव करी
केवलीई करी ते पञ्चाधी अभाव, ओहवुं’ आगलि कडिसे, ओहवुं’ नही तो श्लेष्टव्यवस्थाने’ विषे’ पञ्चि
कथने’ अशुद्धपञ्चि’ बातई किम बाधुथं’ लज्जराभी कडि ? अनेभीनी परि’ सयोगीइकीना शरीरथी
छवसात कडि ओहवुं’ कडि’ आगने’ कडिबं’ नथी, योगने’ अवस्था’ बाध वती,

पञ्ची केवलीने’ पञ्चि उत्सव प्रदत्तने’ कहेवे’ सात्त्वरायिकी क्रियाओ प्रसंग बाध वती, ओ
आगजे’ प्रगट करी स्ये, धर्म व्याप लज्ज सिद्ध वई हुते केवली द्वितीय अने तृतीय लज्जने स्वाभी
न कडि, ते निहं लज्जने अनुकमे’ अनारोम अने’ अज्ञानमूलकपञ्चाधी, ते निहं ज्ञानावरणी : कर्म-
क्षीणु बाध हुते न कडि, अनारोम अने’ अज्ञान ओ निहंने ज्ञानावरणीय कर्मई’ लज्जपञ्चाधी,
लज्जका लज्ज’ स्वाभीपञ्चि’ मानने’ तो विवाहनी अशुभताधी, निहं कडिने सत्त्वपञ्चाधी, निहं लज्ज

तमेव-सावद्ययोगमेव शङ्करहितो-निश्चङ्कः ऐहिकपारत्रिकमथराहित्येन निरनुकम्पं निजनुतापं यथादृष्ट-
क्रियाभिर्हेतुभिः सेवमानः किं न लज्जसे ? इत्येवंरूपेण परमभक्तस्याप्याक्रोशविषयो भवतीति तत्पर्य-
मितिगार्थः ॥ १८ ॥

अथ भक्तानामप्याक्रोशविषयीभवने हेतुमाह—

जंतं सेवंतस्स उ केवल्लिगो दिग्धिं हुंति असमागा । जीववहा १ लिअ २ वीसासवाय ३ सण्णा परावण्णो ॥

व्याख्या—तस्मादेव केवली निजमत्तस्याप्याक्रोशविषयो भवति, यद्-यस्मात् कारणात् तं सावचयोगं सेवमानस्य केवलिनः त्रीणि स्वानि असमानानि—अनन्यसदृशानि सर्वोत्कृष्टानीत्यर्थः, भवेयुः कानि तानि ? इत्याह—‘जीववहे’त्यादि । जीववचश्चातीर्कं व विद्यासचातक्रेति क्रमेण सट्ज्ञा-नामं येषां तानि जीववचालीकविद्यासाचातवञ्जानि । प्राकृतत्वात् पुंस्त्वम् । एवं च सति किं सम्पन्नम् ? इत्याह—परावर्णः । परः-प्राकृतोऽवर्णोऽस्त्वया सात्, जर्वाग्निजस्येत्युक्त्यर्थः ।

भाषार्थः पुनरेवं-यदि केवलिनो जीवभाषातो भवेत् तर्हि सर्वात्कृष्टं एव भवेत् । सर्वात्कृष्टत्वं च स्वरूपतः संस्कारतश्च । तत्र स्वरूपतस्तत्वादेवं-हि सामान्यिण्युक्त्यन्यथावपराध्या चतुर्था प्रपञ्चे प्रतीता, तथाहि-द्रव्यतो भाषतश्च हिंसा-हन्मीषि परिणतस्य व्यापारेषु गम्यते । द्रव्यतो न भाषतः-ईर्ष्या-

संश्रुतिः । निराकृष्टलक्षणपरमाणवे' लघ्वरहितं पञ्चि' अमुकं श्रुतितं पश्चात्परहितं नेह्यो दही तेजो-
विग्रहपेक्षेतु' सेवतो रश्मि' नवी व्याजतो f . ज्ञेयते इये परमात्मनो पञ्चि' आदिसनो विषय-कुष्ठ'.
ये परमार्थः ॥१८॥

હિલે' ભક્તને' પશ્ચિ' આક્રોશના વિષય થાવાને વિશે ખીને હેમ મહે ઉ—

૧. જે માટે તે સેવતા કેવળીને 'ત્રિણિ હુહ' અધિક. ૨૫૧૫^૧ બહીકરે વિશ્વાસપાતક નામે
પરમ અવધાન.

। अर्थ :- तो माटिभूषणाना सत्काने' पक्षि' निर्धनो विषय कृष्ट, के हास्य साठे ? सावध येगने
 सेवतां प्रेक्षाने तीन व्यापार ते सवे/कृष्ट कृष्ट, ते किका ? ते कठिष्ठ छत्त. छववध व्यापयन अने
 निष्साधयता नामध ते आगतपक्षया पुर्विगयध'. जेहुं छते' रसु नीयतुं ? ते कहे' छत्त' छत्त
 अयर्थनाह कृष्ट, अर्थथा निर्धन'. जे अक्षरार्थ'.

• भावार्थ' तो अने-अने ठेवणीत' आयात तसे सर्वोत्प्रेरक' कुठ. सर्वोत्प्रेरक'पुढे' तसे स्वरूपची त्या 'स'कारणी. तिहा' स्वरूपची तसे धर्म-हिंसा' छेदीची यथेष्ट'नी इत्यवसाय'चे' प्रयत्न'ने' विषय' प्रसिद्ध. ते किंम इत्यर्थी अने साधनी हिंसा ते 'क्षु' जेवढा परिचाय'वत के आधा'हि तेवढे सुख'वधने' विषे' र. इत्यर्थी पशु व शयी नही धर्मास'मित सुख'साधने' प्राप्ति'वधे' र. ने माटे' मान्य-वस्तु' जेवढा परिचाय'वतने' प्राप्ति'वधनी' स'प्राप्ति' वरि' पशु' यथा'च वैरागी-वर्ग'पशुची, जणुकुठ'तो पशु' न पशु'त किंवा'पशु'च हिंसा'नी वती. साधनी पशु' इत्यर्थी नही, 'अ'मात्र'वधने' घटने'नी शुद्धि' अ'मात्र' मर्द'ने' विषे' अ'मात्र' अ'द्वय' प्रक्रांशे' रण'युने' सर्वा'नी शुद्धि' छेद'युनी' र. इत्यर्थी ते नही' अर्ध'न साधनी'चे' हिंसा' नही, मन'वच'नसाधनी' शुद्धि' साधनी' साधने' अ. ते वा'हिनी' वृत्ति'ने' विषे'.

एवं श्रुतावादाविष्यति सर्वोत्कृष्टत्वं यथा—‘केवली नो मुचं वद्धा भवती’त्यादि यावत्
‘जहावादि तहाकारी आधि यवती’ति सर्वजनसममं प्रज्ञाप्य स पदात्मानं केवलित्वेनोद्घोषयन् सावध-
त्वेन प्रत्याख्यातमपि जीवघातं कुर्वन् कृतप्रतिज्ञाप्रकटः स्फुटमेव श्रुतामापी । यदागमः—न करेमि ति
मणिता, तं चेव निसेवए पुणो पावं । पचवन्नसुमुसावाहं, मायानिअहीपसंगो अ ॥ १ ॥ ति । उप०
(मा० ५०७) एवं श्रुतामापयं केवलिन एव, न पुनः छद्मस्थस्यापि । अहं छद्मस्थ इति मणित्वा छद्मस्थो
यथावादी तथाकारी न भवतीति सम्मग्नं वक्तुत्वात् । तेन केवलिन एव सर्वोत्कृष्टश्रुतामापित्वं दर्शितम् २ ।

एवं सर्वोत्कृष्टविश्वासघातकत्वं यथा—केवली तावत् सर्वानपि जीवान् प्रति सणति—या अस्माद्
विभ्यसु, मया जीवघातक्रियिषं त्रिविधेन प्रत्याख्यातः । न च एतद् वचोमानं, किन्तु सर्वज्ञत्वेनागत-
कालस्य मम प्रत्यक्षत्वात्, अहं यथावादी तथाकर्त्तादिरूपेण सुरासुरनरेश्वरादिपरिपदि सर्वसमं सर्वानपि
जीवान् विशालं निश्चिन्तीभूवान् तान् एष जीवान् अश्रयमावित्वाशक्त्यपरिहारादिमिषेण निष्कण्ठं
रूपापाद्यन् स्फुटमेव सर्वोत्कृष्टविश्वासघातका परमते केवल्येव भवेत् । न चैवं छद्मस्थोऽपि, तस्य
यथावादी तथाकर्त्ताऽहमित्येवैव रूपेण विश्वासहेतुवचनवक्तृत्वाभावादिति सर्वोत्कृष्टविश्वासघातकत्वं
केवलिन एवेति दर्शितम् ३ । एतानि त्रीण्यपि प्राणातिपातादीनि केवलिनो ज्ञेयवोऽपि प्राणातिपाताभ्यु-
पगमे तद्व्यापकभूतानि भवन्त्येव । एवं धनतः परावर्णः—केवलिनो यवति, केवलित्वद्वानिहेतुवोद्घो-
भावनेनोत्कृष्टकलङ्कुरासात् । तथाभूतदोषत्वं च तेषां त्रयाणामप्यष्टादशोपमभ्युपसितत्वेन स्फुटमेव । एतेन

धमं श्रुतावादादिभिरं विधे पण्डितं सर्वोत्कृष्टपण्डितं, किंभ-देवली ते श्रुतावादी नं कुर्वं यावत्
‘नेहवु’ गोशे तेहवु’ करनार कुर्वं’ जेहवुं सनं सयस्य प्ररपीने’ तेहवु’ पोताना देवली पण्डिते कहेतो
सावधपण्डिते पचवन्नसुमुसावाहं पण्डिते अभावाते ते भते प्रति करितो हाधी प्रतिहाया अष्ट कुते प्रगत
श्रुतामापी. ‘न अहं जेहवुं कहीने’ तो शापप्रते प्रत्यक्ष सेवे’ ते प्रत्यक्षेव अहमित्येव यापानिहितिनो
प्रसंग वली’ जे ७५०. जेहवुं’ श्रुतामापण्डितेवलीने’ कुर्वं पण्डिते छद्मस्थने’ नही, कं छद्मस्थ जेहवुं
कहीने’ ‘छद्मस्थ जेहवुं गोशे तेहवुं’ न करतं’ धमं सयस्य कहेवापण्डिता. ते वती देवलीने’ सर्वोत्कृष्ट
श्रुतामापीपण्डितं’ देवायसुं.

धमं सर्वोत्कृष्ट विश्वासघातपण्डित-जिभ देवली प्रथम सर्वं अग्रप्रति धमं कहे जे आभूथी स
भव पागे. तो निं एवधत्त ते त्रिविधे त्रिविधे पचवन्नसुमुसावाहं छे जे वचन मान, धम नही. तो स्युं
सर्वरूपण्डिते, करी व्यावृत्ता कथने’ भुजने’ प्रत्यक्षपण्डिता, कं जेहवुं गोशे’ तेहवुं करनार प्रवादिषे’
सुर अस्सुर नरेश्वरादिभिरं पण्डिताने’ विधे’ सर्वं देवतां सर्वं एवमर्ह विश्वासीनं निश्चितं यथा तेहवुं
अवप्रते’ अग्रप्रत्यक्षविपण्डिते अथवा अग्रप्रत्यक्षविपण्डितं प्रत्यादि, जिधे’ निश्चय कहेतो प्रगत सर्वोत्कृष्ट
विश्वासघाती प्रमत्तर्ह देवलीने’ कुर्वं. धमं छद्मस्थ न कुर्वं. तेहने’ यथावादी तिय कहे’ कं प्रणी रिति
करी विन्यासवुं’ हेतु जे वचन तेहना गोशवापण्डिता आभायथी. जे वती सर्वोत्कृष्ट विश्वासघातीपण्डितं
देवलीने’ देवायसुं उ जे तीने’ आख्यातिपातादि कहेवलीने’ लेखनीये आख्यातिपात भानने आख्यातिपातनां
जे वरुत्त जने’ जे वरुत्त कुर्वं ते व्यापक, तेहनां ते कुर्वं. धम कहेनां देवलीने’ परम अर्थवत्
कुर्वं. देवलीपण्डिता कानिना हेतु जे होय तेहने प्रगत करे छिद्वं अहं कहेनापी. तेहवुं देवपण्डितं
तपे ते त्रिविधे, अक्षर, होय भये पतितपण्डिते करी प्रगत. जेहवुं देवलीने’ कता आख्यातिपातादिभिरं
कहे जे रूपे अर्थवादि? जेकरी सभं पण्डिते दली. जे वचनने’ अर्थवादिपण्डिता अक्षर होय

ज्ञानावरणीयकर्मजन्यत्वात् । चतुर्थमङ्गलमिवाभ्युपगमे च विद्यावानुपपत्तेरुभयवदिसम्मतत्वात् । परि-
षेधान् पराभिप्रायेण केवलिनः प्रथममङ्गलपतिता हिंसा सिद्ध्यति । सा च व्याधये 'रागद्वेषप्रयोजनादि-
फलकृता । केवलिनस्तु तदवागमिच्छलद्वेति विज्ञेयो बोध्यः । अत एव केवलिनो विकल्प्यमानो जीव-
घातः स्वरूपतोऽन्यतन्मसदृशः सर्वोत्कृष्ट एव, अन्यस्य तथाभूतस्य जीवघातस्यासम्भवान् ।

तथा संस्कारेणापि सर्वोत्कृष्टः, यथा—सर्वसमंश्च कृतसर्वसावद्योगप्रत्याख्यानस्य केवले-
ज्ञानोत्पत्तेरन्ततरप्राक्समये अद्यप्रवृत्तिं युक्तो वा वातरो वा जीवो मम हन्तव्यो नास्तीत्येवंरूपेण सर्व-
विरतिपरिणामपरिणतस्य द्रुमाध्वसत्येन केवलज्ञानोत्पत्तिः । तस्याञ्च प्रथमसमये एव प्रतिमसं भूत-
मधूमाविनां सर्वेषामपि पदार्थानामवयवमावित्तेन परिज्ञानवतः केवलिनो हस्तपादादिसमुत्थयथादृष्टमि-
यत्क्रियाहेतुकज्ञानावेदनादानं नियतकालादिसामग्रीयोगेन एतावन्तोऽमी व्रसाः स्थीवरान् जीविन् । स्वयं
हन्तव्याः, परेष्वं घातयितव्याः, स्वयं परेष्वं वा हत्वा हन्ममाना हविष्वभाणाश्चातुमन्तव्याः । सन्तीत्येवं-
रूपेणाविरतिपरिणामो हन्तव्यचरमजीवहन्तं यावदुपरतर्हिंसातुल्यनिरीद्विध्यानात्मकसंस्कारस्तेन संस्कृतः,
संस्कारेणाऽयुत्कृष्टः केवलिन एव जीवघातो भवेत् । न चेत् संस्कृतो जीवघातः कस्मापि छेदस्थस्य
सम्भवति । जोषविषयककैकालिकपरिहानाभावात्, ज्यावादेरपि निद्राविकबाकारान्तरंगमासक्तिप्रवृत्तिः
रुपरमाच्च । किञ्च—मिना प्रयोजनापराध निःशङ्क निरुक्तं निरुतापं यावत् प्रायश्चित्तमतिपत्तिर्विकृतं
यथा स्नात् तथा भयजनन्यसदृशो जीवघातः परमते केवलिन एव सिद्ध्यति । एतेन केवलियोगावशो-
भानो जीवघातः स्वरूपतः संस्कारतश्च सर्वोत्कृष्टो भवतीति दर्शितम् ।

दाक्षते अने हिंसानो रवाभी भानते भरने अविभाये देवकीने' प्रथम नम तीक्ष्ण आनी हिंस सिद्ध
याई. हिंसे ते हिंसा व्याधादिने' शत्रुपक्षपादित कथंभित. देवकीने तल्ल शत्रुदेवना कर्ण' विना
निष्कलं. जे विशेष लक्षणे, जेतसा न वनी देवकीने बीनपीतडि अत्रधत' स्वरूपथी अशुसरीये
सर्वोत्कृष्ट ज. भीमने तेहवाना अस्त्रधनथी.

तिम संस्कारिपक्षि सर्वोत्कृष्ट. निम-सर्व सचक्ष कर्ण' छे सर्व धावकषेयानु' प्रथमपक्षा
नेपि ओहवाने' देवधनानी छेपति बर्ध अनतर पून' सत्रये आनथी सक्ष अथवा वाहरअत्र
अजने' कक्षुध योअ नथी छुकी रीति सर्वविरतिना परिशुभे' परिशुभेने शुभ अत्रमसावर्ध देव-
धाननी छेपतिने' प्रथम सत्रयर्ध न सत्रये सत्रये अत-मया' याता यास्वे-ओहवा सर्वपक्षाने'
अवस्थाविपक्षि प्रविष्ट वत ने देवकी तेहने हस्तपादादिपक्षी छेपनी यत्रचछ' ने विभेत् हिंसा' ते
छेदु ने नानाविधानानु हानु' निपत्त कक्षादि साधनाने' येने 'ओहवा त्रस यावरे' अत्र'पाते' कक्षुध
पक्षाने' कक्षुधवा, रीति अथवा परे' कक्षुध कक्षुधता कक्षुधस्त्रे' ओहवा अनुशोदवा' छे. अक्षी रीतने'
अविरतिपरिशुभ ने कक्षुध योअ ने छेकक्षे अत्र' तेहनी हिंसतर्धे' अशुभेनन्ती' ने हिंसातुल्य' धी
रीक्षममह ने सक्षर तेषि युक्त संस्कारे पक्षि छेकक्षे' देवकीने' न' अत्रधत कर्ण' पक्षि ओहवा
संस्कारयुक्ता अत्रधत छे' अत्रधने' सत्रये नर्दा. अत्रविपक्ष' त्रिपि कक्षुध' याव तेहनी अत्रधनथी,
व्याधादिने' पक्षि निद्रा-विकषा-अर्थांतरप्रयु ने निरर्वायाथी वली अत्रधन अने अपराधविना निःशङ्क
अनुक'पारहित निर्धने' यथाताप रहित छेकक्षे' यात्रे' प्रावभितानी प्रतिपत्ति रहित निमि कर्ण' तिम याता
अशुसरीये अत्रधत ते परमते देवकिनेने' सिद्ध याई ' छे देवकिना योग्यथी यावो अत्रधत ते
स्वरूपथी अने' संस्कारथी सर्वोत्कृष्ट कर्ण' ओहवु' देवाद्यु'.

हेतुर्भवति तथाप्यनामागहेतुकं तथा न भवति । तद्व्यञ्जकं तु मया अनामागवहेतुनेहमुचितं समाचरित-
मिति धनः श्रुत्वा वक्तारोऽप्यनामोगवहेतुनामुचितसमाचरणं भवत्येष, यदुक्तम्—

‘एवं हि बहुरमलं सहजो विवेकस्तद्विरेव सह संवसति द्वितीयम् । एतत् ह्यं भुवि न
यस्य स तत्त्वतोऽन्तः-स्तस्यापमर्गचलने खलु कोऽपराधः ?’ ॥१॥ इति । तथा अपवादपरतन्त्राभोगमन्मा-
ज्जीवधावादेर्जीवरात्मकसंयमपरिणामानपावहेतुत्वेन प्रशस्तमाभापनौ सञ्जनजनकमात्मकौ राग-
द्वेषादेव जनापवादसुपात्तवन्तौ । तद्व्यञ्जकं तु मया लोके वक्तारोऽपि—यद्यपि सञ्जावोपसर्गः संयतेन
सोढव्यं तथापि कदाचित् कृपितः साधुः कोपयितारं हन्ति, तत्र साधोः कोऽपराधः ? किन्तु कोपयितुरेव ।
अत एव संयतराज्ञाऽप्युक्तम्—

‘संयतो अहमस्मि सि मगर्भं बहुरादि मे । कुतः तेऽप्य अगमारे उद्देव्य परकोटिओ’ ॥सि ।
श्रीवक्तारो (अं १८ गा० १०) वस्तुतस्तु रागद्वेषानामेवा एव जीवधावादागर्भं इति करणत्वेन
कारणमिति, तेषु च सत्सु केवलं यत् बहुरोऽपि नानं सत् तत्कृतत्वेन मन्तव्यम् । सर्वेषामपि जीवधावादि-
कारणसामग्र्यतत्त्वत्वात् । परं ‘सामग्री च कर्षकमिहे’ ति सर्वसम्भवत्वेन नाश्वर्यम् । आश्वर्ये पुनरे-
तर-यशतालोहादिविहङ्गाऽपि केवली सारंशेभानवानपि जीवधावादिकं करोति, सामग्र्यमात्रेऽपि
कार्यजननसामर्थ्यात् । किञ्च-ततोऽप्येतदश्वर्यम्—यत् केवलिनो जीवराश्यादिकं न सम्भवति, छद्मस्य-
संयतानां जीवराश्याहेतुत्वेनाभिमतस्यामोगस्य केवलिनो जीवराश्याहेतुत्वेन परिममवादिति । अत्र सम्प्रतिष्ठ-
वर्तिवैव । अत एव लोके वक्तारोऽपि निव्ययोलनं ज्ञात्वा जीवधावादात् प्रवृत्तं निरीक्ष्य—‘अहो ! अयं

मे अतिप्राये’ भावना । अत्रात-अवस्थापत्वादि हेतुना भाव तं प्रदि, एव अनामो म निमित्तिओ
के अन्यथो अत्रधातादिके तेवो उपनो । के अनापवाद अने अस्तुन कर्तने नम ते प्रते, अनामोम
अहेतो कुओ, जेतवाज वती अनामोमवत साधुने ‘हं अत्र कस्य स्या मेधु’ अनादिरेपे । भावो
अत्रधातादिकेप परिशुध न कुष्ठ, अह ओ अन्यथो अत्रधातादिके ते अननी निदानो हेतुं कुष्ठ, तह मे
अनामोमप हेतुथी उपुत्त’ ते तिम न कुष्ठ तेकतु अत्रावनार तह सध अनामोमने’ एते मे अतुमित
आमयुत्त’ ओहपु पयन साधवी कनारापणि अमयुत्त’ एते ओअउव आमयसु कुष्ठन । ओके बोधन तह
निर्भक्ष के सहजने विवेक, विवेकना लणु सावि संवास अरेवा ते मीकुं बोधन, मे निहं परिरीने
विषे ओहपुन नही ते अत्रावे’ अंधज. तेहने’ ओ-भागे’ आधता स्यो दोष ? कोध नही’ मे आच.

‘एवी अपवादने’ एते के अमे ग तथा उपनो के अत्रात तेहने अत्रासारेप के अत्रमने
परिशुध तेहने अमुनवाने’ हेतुपणि प्रशस्तपणु पात्रां संभवन कामय के सगरेप, तेक
बोहनी निदाने अहेतो कुओ. जेतवाजवत् अत्रावनाहे तह अिख बोधने ‘विषे’ कदिनारा पणि-अह
धयो उपसर्ग’ ते साधुने सहधया, तहके त्रिवारिके’ कोधो साधु’ ते कोपनानारे’ कले तिहा साधुनी
स्यो अपरार्थ ? तह स्यु ? कोपनानारेना. जेतवाज वती संयत रान्तरि कडिह ‘उठ-नम’त हं हं
वयनन मेधया मुअने’ कुर्बध तने अणुआर ते माये’ नरनी कोडिनि. मे उपरा० परावर्त’ तो राअेप
अने’ अनामोमज अत्रधातादि हणु प्रवि, अणुपणु कतरु ओहपुअतरपणु. ति एते हंते केव के
तद्वर्तु अविधान ते तेहने कर्तपणु’ आनुत्त’ मे सर्वने अत्रधातादिने’ अणुनी सामग्रीमदि’ सिधवा-
अणुथी. पणु = सामग्री ते काहीनी उपनानारी’ ओहपु’ सर्वसमापणु करी आधने’ नही.

કેવલિનઃ સ્વતાઃ પ્રાણાવિપાતાદીનાં મળને કોઽર્જનવાદઃ ? इतिशङ्क्यपि परास्ता । एतद्वचनस्यैवावर्णवाक्य-
त्वात्, अष्टावक्रदोषराहित्येन भणितेरसम्भवापत्तेश्च । तस्मात्सतो दोषस्य सत्त्वेन भजनमोषोपस्य दोषत्वेन
भणनं-चेत्युभयापि तीर्थकृतमवर्णवाद एवेति तात्पर्यमितिगार्थाः ॥ १९ ॥

અથ છદ્મસ્યસંયતસ્યાપિ સાવચયોગપ્રત્યાક્યાનસામ્યાન્ જાયમાના જીવવાંતાવચોઽપિ કેવલિન્
ઇવ કર્પ ન સર્વોત્ક્રષ્ટા અવન્તિ ? इति पराश्रक्तमपार्ज्वलान्हा—

॥ एषं छद्मस्यशृणी ण दोसवंतो हविज्ज कइआवि । जग्धा रागदोसा-णामोमा संविभागंपरा ॥ २० ॥

અચાર્યા—એમ્-વચ્ચકારેજ કેવલિવત્ છદ્મસ્યશ્રુતિઃ જવાનિદિપિ ન લોચમાર્ગ મવેત્-કેવલિ-
શ્રુત્યુત્ક્રાંદિસાદિશેપાતિપ્રસક્તમાર્ગ ન મવેત્તિત્વર્થઃ । તત્ર હેતુમાહ—યસાન્ કારણાન્-રાગદ્વેવાનાભોગ-
અવોઽપિ સંવિભાગપરાઃ । સમિતિ સમ્યગ્ વિભાગો-ક્રમ્યાંશો હિંસાદિશેપાણાં સન્તિન્ પરાઃ-સમુત્પત્તી-
શ્રુત્વ-ક્રમ્યાંશપ્રાદકઃ સંવિભાગપરા ઇત્યાદ્યર્થઃ । માર્થઃ પુનરેવમ્-અનાદિસિદ્ધસંસ્થાંધમાગપિ સામ્યત્વં
સંયતીશ્રુતોઽસ્મત્સ્વામી એકાક્યેવ હિંસાદિશેપમાર્ગ મા શ્રુત્, વિષમાનાનામસ્યાં ક્ષણાદૈતુત્વાદિત્ય-
શ્રાવ્યૈષ માત્રતો જીવિષાતાનુવમાપનાદિશેષાંશં તથા અનાભોગતિમિત્તકદ્રવ્યજીવિષાતાદિસમુત્પજનાપવાદ-
મજ્જમકર્મકર્ષ્યં ચાનાભોગ એવ ગૃહીતવાન્ । અત એવ અનાભોગવતઃ સાધો ‘અહીં જીવે હનિમ્, મૃયા માયે’
ઇત્યાદિરૂપેણ માત્રતો જીવિષાતાત્યાત્મકપરિણામો ન મવતિ । યપાપિ દ્રવ્યતો જીવિષાતાવિકં જનાપવાદ-

રહિતપણે ‘હેલાના અસલાવની પ્રાપ્તિથી, તે વતી અસુહતા દોષને છતાંપણે કહેવું’ અને ‘અહીંપણે’
દોષપણે કહેવું’ ઇત્યર્થ પ્રકારે ‘તીર્થ’ કરેતો. અવર્ણવાદ જ, એ તાર્પણ્ય :-

‘ઉક્તિ છદ્મશ્રુતિ તદ્દ ‘હેવલીને’ ક્રમ્યથી જીવવાત તે ક્રમ્ય જ નહીં’ ઇત્ય આતીર્ણિ શિષ્ય
છે ને ‘હેવલીને’ ક્રમ્યથી જીવવાત એ નથી ચાનતા, હેવલીને’ તેહજ અવર્ણવાદ’ તે’ ઉ-મત પ્રકાષ
ભણવે, અને કિંહાએ ‘ક્રમ્યથી જીવવાત તે હેવલીને કુષ’ એકવું’ છે પણ નહી, તેા તેણિ
અસંબદ્ધ એ રત્ન સમ્યુ’ છે, તે વિચારવું :-એ આચાર્ય :

કિંવે’ હસરથ સંપત્તિને’ પણ સાવચયોગને’ પચ્ચપમાની સરિખાઈ પણાથી ચાતા જીવવાતરહિ
તે હેવલીની’ પરે’ કિંમ કૃત્ય ન કુઈ? એહની’ પરની અસંકલ યલેલે કહે છે—

ઇમ્ હસરથ શ્રુતિ તે હેવલત ન કુષ કિંવારે’ પણ, એ શાંતિ સમરેપ અને’ અનાભોગ તે
સંવિભાગને’ વિશે’ તત્પર છે.

અર્થ :-ઇમ્ કહે’ પ્રકારે’ હેવલી’ પરે’ હસરથ વતી તે કિંવારે’ પણે’ દેવનો અજ્ઞનાર ન કુઈ.
હેવલીની’ પરે’ હિંસાદિ દોષનો અતિપ્રસંગ ક્રમ્યનો અજ્ઞનાર ન કુઈ એ અર્થ. તિંહાં હેતુ કહેલ
છત્-એ કારણથી સમરેપ અને’ અનાભોગ તે નિજે સંવિભાગતત્પર-સમ્યગ્ અલે વિભાગ તે-લેલે
ભાગ હિંસાદિદોષનો તેહને’ તત્પર-સમ્યગ્ પ્રકારે’ કૈતુક ચાત્રી’ લેવાસોગ ભાવના પ્રકારના તે સંવિભાગપર
એ અજ્ઞનારનો અર્થ.

પરમાર્થ તદ્દ એજ-અનાદિસિદ્ધ એ સંબદ્ધ તેહનો અજ્ઞનાર પણે’ હિંસક સંપત્તિ થયે
અપ્રકારે સ્વાર્થ એહલેજ હિંસાદિ દોષનો અજ્ઞનાર ન ચાએ, છતાં અમ્હને’ લજ્જના હેતુપણથી,

सर्वदत्तां नातिचारहेतुरपि । तस्मात् केवलिनः क्षात्रिक्याद्योत्पन्नस्य सर्वस्य साक्षात्सम्भवेन तन्नाशकस्या-
भोगपूर्वकजीवत्वादेरव्यसम्भवं एवेति गाथायाः ॥ २० ॥

अथोक्तमेवार्थमागमनात्वापया समर्थयन्नाह—

॥ तेन जे बावारा सावञ्जत्तेण वण्णिया समए । तेसिमिगोवि कइवी केवळियो जेव जिणमणिओ ॥

कथाकथा—जेन कारणेन केवलिनः स्वल्पमपि प्राणाविपादादिकं परिणामेनोत्पद्येव भवति, तेन कारणेन जे व्यापारा—क्यादिचेष्टाह्या जीववीकैयमवक्रियाविशेषा इत्यर्थः, सावदत्तेन—पापकर्म-
फलहेतुत्वेन, समये—सिद्धान्ते पुष्टात्मनेन साधूनां कल्पमित्येवं हेतुहेतुमद्भावेन वर्णिता—ममिता ।
तेषां मध्ये कथञ्चिदपि एकाऽपि केवलिनो न जिनमणिता—अर्द्धद्वयदिष्टो वास्तुवैयर्थ्यः । नहि क्वाप्यागमे
भावदशक्यपरिहारेणाप्यमुकजीवस्य विराचना केवलिनोऽपि निवृत्त्यंगत्वात् मन्वरोक्तिं केवलिनोऽप्युक्तमिति ।
आत्मात्मन्यत्वं, जैनमयश्चन एव प्रतीतमायाकर्मविकसिद्ं सावद्यमिति नाममात्रेण भगवता तत्त्वविशेषिता
केवली न भवति, कर्त्तव्यं सर्वलोकाहर्षणीयस्य विनाशयोजनापराधं जीवधातुसूत्राभावात् । प्रसिधेविता
सम्भवति । निजसाक्षात्कारनिपयजीवधातस्य प्रतिषेधेन सम्भवत्त्वनाशहेतुत्वेन परमसावद्यमिति सर्वजनसमर्थ
स्वयमेव भगवतात् । अत एव 'गो इमं सावज्जं हि पन्त्तेवा पठिसेविता भवती' सिकिण्वचो-
भाषितेन प्रयत्नवचसा निषिद्धमिति ।

आश्वमेधने' स्वेवकाष्ठं विभावतने ज्ञानपूर्वकं एवं ज्ञानपूर्वकं ज्ञे गिहुरे' विशेषणी. आश्वमे-
धिसादि अर्द्धने आरुह्ये ने अनामोय ते कतेव ह्यर्थी हि सादिने' अर्द्धपशुपती. तेषां आश्वमे-
धसि' हि सादी नष्ट शशी देव्यादीन्. पूछे छे-तच्छ्रुतं अथ आनोमनी अपेक्षार्थं अनामोमय कथो
संपत्ते. अथ अर्द्ध. स.युं, क्लेशहे' अर्द्धनी आपिनयी. अथ साधुने' अथसातादि यो' अनामोमय
असत्. तेकना अर्द्धयाने' विषे' तो आनोमय. ने माटे 'जे अथ' योहेतु' ज्ञानपूर्वकं अथसातादि' ते
संयतीने' संपत्तय नाशने' हेतुपक्षे' करी संयय नाशने। हेतु. अनामोमयपूर्वकं तच्छ्रुतं अथपयस्यपतीने'
अतिमाने। हेतुपक्षे' अथसातादि न कुछ. अतमेव 'नष्ट्र शदिने विषे' अथसातने' साधुने' अना-
मोमय अतिमाने. अने' ने नदी छिन्नातां अथअथयते ते आनोमयपूर्वक' अथ अथपूर्वकं छिन्ना-
दिपक्षे' छे' माटे' अथपि ते सर्व विद्या अथिपु. अतमेव अथ अतिमाने अथनी यतीना न कथी
तेकना अथअथपशुपती' अथसादीयानि' अतिगत ते अथअ' अथि. ते माटे' अथनी' आपि अथ अथ
ने संपत्तयेकना नाशने' अथसाते' तेकना नाश ने आनोमयपूर्वकं अथसातादि तेकना पक्षि अथअथय-
ने अथानी. अर्थः ॥२०॥

इते कथी ने अथ' ते आश्वमेधी संपत्तये अर्द्ध छे—

ते आश्वमे' ने व्यापार सावद्यपक्षि' वष' अथ सिद्धांतने' विषे' ते सादिने अर्द्धे सावद्य व्यापार
छिन्ने' अथानी' न कुछ विननछि अर्द्ध.

अर्थः—ने आश्वमेधी अथानी' संपद्यपक्षि' प्राणातिपातादि प्रसिद्धमे अर्द्धअथ—अथ. तेने
आश्वमे' ने व्यापार—आपादिना योऽप्यथ अथनी, दीर्घी छिपना अथ विषेण जे अथ'. ते संपद्य-
पक्षि—अथअथने' हेतुपक्षे' सिद्धांतने विषे पुण्यालयनयी साधुने' अथनीय छिपरी ते हेतु—हेतुपक्षि-

पापात्मा जीवघातादौ न्यसनी द्रष्टुमप्यकल्प्यः विना प्रयोजनापराधं ज्ञात्वा जीवघातादौ प्रवर्तनाविज्ञान-
शोभवानपरयाग भवन्ति । वदन्ति च-कोऽस्य विश्वासं करोति, विनाप्रयोजनापराधं रागद्वेषमन्त्रेणापि
निशङ्कं जीवघाताद्यनुचितप्रवृत्तौ तन्निवारणहेतुप्रतीकाराभावात् । तेन विगस्य ज्ञातृत्वं रागद्वेषराहित्यं
चेत्येवंरूपेणानर्थजनस्योपि गह्णीयो भवति ।

ननु प्रतीकाराभावः कथम् ? इति चेदुच्यते-परामिप्रायेण केवली भगति-हे पापात्मन् ! हे
वैजान्मिय ! इत्यादिवाद्यदृष्टसम्योचनपुरस्कारेणाऽहं त्वां व्यापादयिष्यामीति केवलज्ञाननवा भयाऽनवयभावि-
त्वेनेत्यमेव, दृष्टत्वादिति भगित्वा तच्चैव तद् व्यापादयन्प्रवृत्तः प्रतीकारासाध्यः एवेति परामिप्रायेण सिद्-
ध्यति । वतसिद्धौ च आस्त्वामन्य, कृत्योऽपि लोकापवादमीत्यालीकमपि परापराधमुद्घात्यानुचितप्रवृत्तिभाग-
वति । केवली तु लोकापवादप्रवर्गणव्यानुचितप्रवृत्तौ तन्निवारणहेतुप्रतीकाराभावात् । एतेन केवळिनो
द्रव्यत एव जीवघातादिकं भवतीति पराकृतमपि परास्तम्, भावतोऽपि जीवघातस्य दृष्टत्वेनाऽन्यथाकर्तुम-
शक्यत्वात् । किञ्च-विनापवादं जीवघाताद्याभवनात्स्य स्वतन्त्रक्रियावतो ज्ञानपूर्वकत्वद्रव्यत्वयोर्विरोधात् ।
भावतो हिंसादेशस्य ग्राह्यकेऽनामोगे सत्येव द्रव्यतो हिंसादेशवस्तुं शक्यत्वात् । तथैवागमसम्मत्या हिंसा-
चतुर्भेदी दर्शितव । तन्नेवमाभोगापेक्षयाऽनामोग एव वरीयान् सम्यगेतेति चेत् । सत्यम्, कथञ्चिद्विष्टापतः ।
यथा संयतस्य जीवघातादौ जायमानेऽनामोग एव श्रेयान् । तत्परित्यागे चाभोग एव । यतोऽयं ज्ञान इत्येव-
माभोगपूर्वकजीवघातादिः संयतानां सम्यक्त्वनाशहेतुत्वेन संयमनागहेतुः । अनामोगपूर्वकान्तु अप्रमत्त-

पक्षि ते अदभ्युन ते ओ ने अनामोगादिके रक्षितपक्षि' इवही सर्वांशे मानवतपक्षि, छात्र-
घातादिके कर्ष, साधनानि' अक्षारेपक्षि कार्यं नीयमानानां समर्थपक्षधारी. वही तेथी वहीओ अदभ्युन
ने इवहीने' छात्ररक्षणादिके ते न संक्षेपध, कस्यस्य संयतीने' छात्राक्षानां हेतुपक्षि आन्ये ने आनोय
तेहने। छात्रघात हेतुपक्षि' परिशुभवाधी. एका समिति तो पूर्व देवारी छे'पक्ष ओनद्याल वही दोहने
विषे कक्षिनार पक्षि-अक्षेपन विना नवणी छात्रघातने' विषे' प्रवर्तते' इथी आश्वर्य' ओ पापी छात्र-
घातादिकने विषे' अस्सनी अक्षेपपक्षि' अशुक्रा, कार्य' अने अपराध विना नवणीने छात्रघातादिकने' विषे'
प्रवर्तनधी. छात्रादि आक्षी क्षानने' विषे तारपर धाष्ट. वही कहे ने छे'अक्ष ओहने। विश्वास कहे प्रो'अन अन'
अपराध विना रागद्वेष विना पक्षि' निःशंक छात्रघातादि अनुचित प्रवृत्तिने विषे तेदना निवारणने।
हेतु ने प्रतीकार तेहना अक्षेपधी. ते कारपक्षि धिन दडे ओहने' अशुपक्षु रागद्वेषविषयध, छोपी
रीते- अनार्ष'अनने' पक्षि' निहनीय कुर्ष.

पक्षि छे'-प्रतीकारने अक्षेप किं ? ओहने' अक्ष ते छेपरि कक्षीछे छे-पक्षे आश्वर्य' इवही
कहे' दे पापद्रव । अथवा छे सरल ! छात्रादि यथा छात्र ने संशोधन तत्परक. ' पक्षने दक्षीय
केवलज्ञानवतर्ष' अर्थ अनार्ष'आविषयि' छत्रिश्च दीक्षाभूमी. ओहने' कक्षीने' तिस्रश्च तेहनी दिग्भावे
विषे' प्रवर्तते' प्रतीकारने' अक्षेपपक्ष ओहने' पक्षने आश्वर्य' सीगर्ष. अने ते'सुं सिद्ध अने ते' दृष्ट
नीयछे. कुत्रापक्षि योछापक्षाने छे' विद्या ओ अपराध प्रवृत्त करी अनुचितप्रवृत्तिवडे अनार्ष' दृष्ट.
केवली तल्ल दोछापक्षाने अक्षेपणीने पक्षि अक्षेपप्रवृत्तिने। अनार्ष. ओ अतिप्रवृत्त अक्षेपपक्षि' अक्षि'.

अेतल्लु' कहेने' 'केवलीने' दक्षधीय छात्रघातादिके दृष्ट. ओ पक्षने आविषयि' आन्ये. अनधी
ओ छात्रघातने' दीक्षापक्षे करी अनार्षा कक्षिने अक्षेपपक्षधारी. वही अपराध विना छात्रघातादिके

યતુ શ્રુતવ્યવહારશુદ્ધ્યા હૃદયસ્થસંચત્તાનીતમનેપનીયમપિ કેવલી મુઢકે, તદ્ 'ઙ્ઙે સાવય' મિતિ ધણિતેરભાવાન્ત વચનવિરોધઃ । વદિ ચ તવનેપનીયં કથચ્છિત્કદાપિદપિ કેવલિના યુક્તમિતિ છદ્ધસ્થજ્ઞાનગોચરીયવેત્ તદ્દિ કેવલી ન મુઢક એવ, કેવલ્યપેદ્યા શ્રુતવ્યવહારશુદ્ધેરજાભાવાત્, અશુદ્ધ-મિતિ જ્ઞાતાપિ કેવલિના યુક્તમિતિ છદ્ધસ્થેન જ્ઞાતસ્વાત્ । અત એવ રક્તાતિસારોપશ્મનાર્થ દેવતીશ્રાવિકા-કૃતકૂભ્માળકાકો ભગવતા શ્રીમહાવીરેણ પ્રતિપિદ્ધા । કદાચિન્ સાધુના શ્રુતવ્યવહારશુદ્ધ્યાનીતોડપિ દેવતી તુ જ્ઞાનાત્યેવ યદ્ભગવતા શ્રીમહાવીરેણ જ્ઞાત્યેવ યુક્ત ઇતિ છદ્ધસ્થજ્ઞાનગોચરત્વેન શ્રુતવ્યવહારમદ્ધ પથેતિ રહસ્યમ્ । एतेन કેવલિનોડમિપ્રાપ્તાભાવાત્ જીવધાતાદૌ સસ્યપિ ન લોપ ઇતિ પરાશક્ટાડપિ પરાસા, દેવતીકૃતકૂભ્માળકાકપરિણાગાનુપપત્તિપ્રસક્તેઃ । કિન્ન-જ્ઞાતન્નક્રિયાવતો જ્ઞાનપૂર્વક-પ્રવૃત્તૌ અમિપ્રાપ્તામાર્થ મયાનેવ વક્તું સમર્થઃ, નાપરોડ્યમ્જ્ઞાધાતાત્ । ન ચ શ્રુતવ્યવહારશુદ્ધમત્યનેપનીયં મુજ્ઞાનઃ કેવલી સાવયપ્રતિપેવી અવિણ્યતીતિ કક્કનીયમ્ । સર્વેપામપિ વ્યવહારાણાં જિનાઙ્ગારૂપત્વેન શ્રુતવ્યવહારસ્ય સાવયલ્પાભાવાત્, તત્તદ્ધુદ્ધ્યાનીતસ્ય નિરવધત્વાત્ ।

અર્થ માયઃ—યથા અપ્રમત્તસંયતો જીવવયેડ્યવયકઃ, 'અવહગો સો વ' સિ ભોષનિરુક્તિ-વચનાત્, જ્ઞાનાયોગે સત્યપ્રમત્તવાચસ્યવાસાદ્દ્યાત્માત્ । યથા જોપશ્મન્તવીરારાગો મોહસત્તામાઙ્ગદુકે સસ્યપિ જીવધાતે કેવલિવદ્ધીતરાગો મોત્સુચારી જ, મોહનીયાતુવચસ્ય તથામાદ્યાત્માત્ । તથા શ્રુત-વ્યવહારશુદ્ધેરમોહાત્માત્ । જ્ઞાનેપનીયમપિ શ્રુતરેપનીયવયેપનીયમનેવેતિ કુતા સાવયપ્રતિપેલિલગ્નનોડપિ । અન્નથા જિનાઙ્ગાથા યથ સાવયલ્પાપત્ત્યા તત્ત્વનીતસ્ય પ્રવચનસાનુપાદેયતાપ્રસક્તેઃ, સાવયપ્રતિપેલિલ્તેન

કાર્થ-કાર્થભુપણિ વર્ણવ્યા, તે સપાપ આપાર મધ્યે કિંએ એકે પણિ 'તીર્થ'કરે' દેવલીને ન કહિઉં, તીર્થ કરે નથી જ કહીએ. એ અર્થ, કિંએ આમને વિયે વાવવ અસાધ્યપરિકારે પણિ અમુકા શવની વિરાધના દેવલિને પણિ પોતાના મોજથી ઉપની કુધ. એહવુ લેસથી પણિ કહિઉં છે નહીં,

રહે બીજી, જૈનપ્રવચનને વિષેજ પ્રસિદ્ધ ને આધારકાદિક તે 'એ સાવય એહવુ' નામ ઘડણું કરીને તેહના સેવનાર દેવલી ન કુધ. કિં તે સર્વલોકને ઝહંણીવ અને પ્રલોભન અપરાધ વિના ને છવધાત-અપાસાપણાદિકનો સેવનાર સંભવઈ પોતાના સાક્ષાત્ જ્ઞાનને વિષય ને શવધાન તેહવુ સેવવુ તે સમ્ભવવાઈ નાહને હેતુપણિ કરી પરમસાવય એહવુ સર્વજનની આમસિ પોતેજ કલાપણાથી. એતસાજ વતી એ સાવય એહવુ પ્રથમી પ્રતિસેવનારે ન કુધ. એહવુ લિંગ પણે ઉહ્લાન્ધુ પ્રવચનવચને નિષિદ્ધતે અને ને શ્રુતવ્યવહારની શુદ્ધિ'છદ્ધસ્થસ યતીઈ' આપ્તેશ જ્ઞાનેપણિપણિ'દેવલી મોજન કરઈ, તે સાવય એહવા કલાના અણવર્ણી, ન વચનનો વિરોધ. જઈ તે જ્ઞાનેપણિ કિણિકે પ્રકારે કિવલિ પણિ'દેવલીઈ' વાવવુ એહવુ'છદ્ધસ્થના જ્ઞાનને વિષય થાઈ, તઈ દેવલી ન જિવચઈ. દેવલીની અપેક્ષાઈ'શ્રુતવ્યવહારની શુદ્ધિના અણવર્ણી જ. અશુદ્ધ એહવુ જાણીને'દેવલીઈ' જિગ્ધુ એહવુ'જાણનાપણાથી.

એતલાજ વતી રક્તાતિસાર ઉપશમાવનાને અર્થે દેવતીઈ કયો ને મોહલાપાકને ભગવત મી મહાવીરે નિરોધે. કદાચિન્ સાધુકઃ'શ્રુતવ્યવહારની શુદ્ધિ'આપ્તેશ પણિ દેવતી તે જાણિ જ ને ભગવત શ્રીમહાવીરે જાણીનેજ વાવયો, સાધુક'જાણીને' જિગ્ધુ એહવુ'છદ્ધસ્થના જ્ઞાનના મોચરપણિ'કરી શ્રુતવ્યવહારનઈ સંજળ એ રહસ્ય. એતલે કહેવે કરી દેવલીને'અસિપ્રાવન અણવર્ણી છવધાતાદિ ઈવે પણિ'લેખ નહીં, એહવે પરની આસઠ ટાલો, દેવતીઈ કયો ને કૂભ્માળકા તેહના પરિવાગની

॥ તેણે સમ્યગ્વિચારે કેવલિગો ગયગકુસુમજીવવહો । તા કહમવસમાવિ-વવહારો હોઈ ણિન્વિસઓ ॥

વ્યાખ્યા—યેન કારણેન હાંન મૃધામાપી અસર્વજ્ઞો વા સમ્પલેત, તેન સમ્યગ્વિચારે-જેના-ગમપરતન્ત્રપર્યાલોચને, ન પુનઃ સ્થૂલદૃશા નિઝમતિકલ્પનયા, તસ્યાચ્છ વર્ચસ્વાધાતહેતુલાત્ । યદાહ શ્રીહરિમદ્રસૂરિઃ—સુક્ષ્મવદ્ધ્યા સવા જેયો ધર્મો ધર્મોર્વિનિર્વરેઃ । અન્યથા ધર્મવુદ્ધ્યૈવ તદ્વિષાતઃ પ્રસ-
જ્યતે ॥ ૧ ॥ ક્વચિદ્ધે (અ. ૨૧, સ્તો. ૧.) કેવલિનો ગગનકુસુમવજીવવધો-જ્ઞાન્તાસન્નેવેલર્થઃ । યદીતિ ગમ્યમ્ । તદ્દિ કયમવદ્યથાવિવ્યવહારઃ—અવદ્યથાવીતિ વ્યવહારઃ—શબ્દપ્રયોગઃ અવદ્યથાવિવ્ય-
વહારઃ । તત્ર વિશેષણદ્વારા હેતુમાહ-ક્વતા સ કિલ્લણઃ ? નિર્વિપયા—અત્યન્તાસત્ત્વેન વિપયાભાવાત્ ।
થથા ગગનકુસુમં સુરમીતિ વ્યવહારો નિર્વિપયા, તથા કેવલિયોગજ્ઞનો ઝીવધાત્ હૃતિ વ્યવહારો નિર્વિપયાઃ । કિન્ન—ધાતિકર્મણ્યોપશ્ચાસજલચારણાવિનાનોકચિમત્તાં સાધૂનાં નરીસમુદ્રાવિનંતે-અલ-
નશિષ્તાં—પવન-વક્ત્રસતિ-પત્ર-પુષ્પ-ફલાદિકમલમ્બય ચટ્છચ્છયા ગમનાગમનાવિક્રિયાંપરાયણાનામર્ષિ-
જલજીવાદિવિરાધના ન અવતિ, યદ્વાગમઃ—

‘હીરાસવ-મહુઆસવ-સંમિશ્રસોઅકુટુબ્હી અ । ચારણ-વિન્વિ-પયાંણુસારિણો સાહુણો જ્ઞવે’
॥ ૧ ॥ હૃતિ ચતુશ્ચરણકીર્ણકે, (ગા. ૩૪) વૃત્ત્યેકદેશો યથા—ચારણેભ્યાદિ યાવત્ કેવલિ,

અર્થઃ । તે પુર્વિ દિવડા કહ્યું તે સુકિરરહિત. આગમને વિશે અણુકહિલે પશ્ચિઃ જો કુક્ષિત મિશ્રણ કુંપ તેા આદરેજા ચેગ્ગજ આગ્રમેકત કુંપ તે આગમે અણુકું કુક્ષિતમ્બ તે કુક્ષિત-અણુકું, તિલકા હેતુ કહે છે. જે માટે તે કેવલીને ચેગે જીવને છાધાત તે અરિહંત શ્રીમંદાપારે દોઢો, કુતે અવધારણુનો અર્થ થાયે, એતથે દોઢો જ, કેવલતાનરૂપથોયને એનહુ ગાહિરથા અણુકું. અથવા ન દોઢો, અનરથે શાનાર ચરણે વિશે જ્ઞાનના પ્રસારના અભાવથી ન દોઢો એ અર્થઃ । તિલકા પ્રથમ ચિત્રણે, જે દોઢો તેા અરિહંત મૃધાભાષી ધાઇ. જે માટે કેવલીને પોતાને ચેગે છત્પન છાધાત અતિ કેપાને પશ્ચિઃ સાતે ચિહ્નને કેવલી અણુકું. તે કિમ ? પ્રાણુનો અતિપાતપિતા-હણુનાર ન કુર્ષ ઈત્યાદિ યાવત્ છેકડે જેહવું થોલે તેહવું કહે છેપાદિરથે કેવલીના રૂપરથના પરિહારને અર્થે હિંમરતે કહતો કુઝા. બીજે પથે ન દોઢો એ, તમો અરિહંત સર્વજ્ઞ ન કુર્ષ. અવસ્થાવિપશ્ચિ સાતો છાધાત ન દોઢો છે. જિનેદ્રની અપેક્ષાઈ તબ કાહિઓ. જે તે જ દોઢો. એ ગાથાનો અર્થઃ ॥ ૨૩ ॥

કિથે કહા જે અતિપ્રજ્ઞગરૂપ જે દેશ બિ તેલે ઈકાં સ્થુ નીપતું તે, કહે છે—

તે વતી સમ્યગ્ વિચારે કેવલી મગનૂત સરીજો છાવવધ. તેા કિમ અણુસ્પાષી વ્યવધારે કુર્ષ નિર્વિપય.

મુક્તિનો અર્થઃ—ચેલિ કારણે અરિહંત મિથ્યાભાષી અથવા અસર્વજ્ઞ ધાઈ તે વતી સમ્યગ્ વિચારઈ જેનના અગમને નરો વિચારણાઈ, પશ્ચિ સ્થૂલદૃષ્ટિ પોતાની અનિરૂપનાઈ નહો. તે અતિરૂપનાને ધર્મવ્યાધાતના હેતુપશ્ચાથી. જે માટે હરિભક્ષરિ કહે છે—સુદૃશ્યુદિ સહા અણુચિયો. ધર્મ ધર્મથી પરે ધમ નહો તેા રૂપકહિતે તે ધર્મનો વિધાત કુર્ષ. એ અણુકાચને વિશે કેવલીને આકાશપો દેહનીપરે છાવવધ તે અર્થત અણુકાહિએ એ અર્થ. જહ એતથા અર્થગરૂ, તકે અવસ્થાવાવે અવસ્થાનાર એકથા શબ્દનો પ્રયોગ તે કિમ ? તિલકા વિશેષણદ્વારાઈ હેતુ કહે છે—તે કેવલો । વિષયરહિત અર્થત-અણુકતા પશ્ચિ કરી વિષયના અભાવથી, જિમ મગનૂત કુંપ સ્વયંથી એ અવકાર વિષયરહિત, તિથ કેવલીનો ચેગથી જીપને છાધાત તે અવકારપશ્ચિ વિષયરહિત અણુચિયો.

સ વિપયો યસ્ય સ તથા સસાત્, હન્તવ્યજીવવિપયકદ્વેષમાવાદિત્યર્થઃ । શ્વેષોઽનુષ્ઠાનમન્યસક્ષણો ॥
ન ભવતીતિ પરાશક્તોદ્ભાવિતેતિ ગાયાર્થઃ ॥ ૨૨ ॥

અથ તમિરાક્ષ્ણમાહ—

॥ તં જો યુત્તં જં સો અરિહાં વિદ્ધો હુ અહવ જો વિદ્ધો । પશ્વમમિ મુસાવાઈ વીપ અરિહાં જ સસ્વન્ત્ ॥

આલ્પા—તદ્-અનન્તરોક્તમ્, ના યુત્તં-યુક્તિરહિતમ્, આગમાનુક્રમણિ યદ્યુક્તિસત્ત્વત સદ્ધુઃ
પાદ્યમેવ । ચતુકમ્-આગમિઅસામેષં યુક્તિગમ્નં હુ યુત્તીયં તિ પશ્ચવસ્તુકે । તન્ન. હેતુમાહ—‘જં સો’તિ,
અદ્-યસાત્ સ કેવલિયોગબન્ધો-જીવપાતઃ અહંતા શ્રીમહાવીરેણ દષ્ટો, દુરવવારણે, દષ્ટ-એક કેવલ-
જ્ઞાનચક્ષુરેતિ ગમ્યમ્ । અથવા—ન દષ્ટઃ-અવશ્યમાવિવસ્તુનિ જ્ઞાનપ્રસરામાવાજ દષ્ટ-ફલ્યર્થઃ । તન્ન-
પ્રમથે વિકલ્પે, કદિ દષ્ટસાદિઃ-અર્હન્ શુપાભાષી સમ્પ્રદેયેત । યથઃ કેવલિનો નિજયોગબન્ધં જીવપાતં
દષ્ટવાપિ ‘સસાદિ ડાળેદિ કેવલી જાળેજ્ઞા તં’ જો પાળે અહવાહતા મયતી’ત્યાદિ યાતમ્ ‘અહા-
વાઈ તદ્વાકારી અપિ ભવતી’ત્યાદિરુપેણ કેવલિનઃ સ્વરૂપપરિજ્ઞાનાય લિંગાનિ નિરૂપિતવાન્ । દ્વિતીયે,
ન દષ્ટ-એવાઈ અર્હન્ સર્વજ્ઞો ન મયત્ । અવશ્યમાવિત્વેન જાયમાનો જીવપાતો ન દષ્ટઃ, દષ્ટશ્ચ
મયતૈવેતિ જિતેન્દ્રિયેષ્વળ મયાતેહુ શ્વસ દદિ ગાયાર્થઃ ॥ ૨૩ ॥

અયોકાતિપ્રસક્તશ્વેષપદ્યેન પ્રક્ટે કિં સમ્પન્નમ્ ? દ્વાહ—

શ્રુતિઅવધારે તેહને ‘પશ્ચિ’ અનુવિત પ્રવૃત્તિના હેતુપણની શુદ્ધિના પ્રસંગથી, તેહનું શુન ઉદ્ભવદીને શ્રી
રમ્યપ્રસિદ્ધિ ઉદ્દેશીનઈ શ્રીશ્રુતિનિબધ્નરૂપે પ્રવર્તનથી, તે બની સર્વે અવધારને શ્રુતિઅવધારની..
સર્વાત્થીજ પ્રવૃત્તિ તે અણુવી, ‘ચેતાના અનઈ’ પરના શુદ્ધસ્વરૂપ પ્રકાશનને ‘વિષે’ પ્રદીપની પરે શુભ-
અવધારને જ સમર્પણથી, અને શ્રુતિઅવધારે શુદ્ધને ‘પશ્ચિ’ અને ‘પશ્ચિપશ્ચિ’ અસિદ્ધાન તે શ્રુતિઅવધારની
અણુધિની અવસ્થા ઉદ્દેશીને અણુયુ, ‘ત્રિમ એ સાધુ ઉદ્ધવન રામ, ઇંદ્રા રામપણુ’ તે અણુપ્રકી
અમણુપણાની અવસ્થા અપેક્ષાનઈજ. એહનું સિધારણુ, એ ગાથાનો અર્થ. ॥૨૧॥

હિવે સિદ્ધાની અવધારને ‘ચાવે’ પરની આશંકા પ્રકટ કરીને તે ફરવાને પશ્ચિથી પરની
આશંકા કહ્યું છે.

એ કહે છે- ‘કેવલીને’ અવસ્થાથી તે અસંકલ્પરિકાર છવવથ કુષ્ઠ, ‘છરનિપદ્યા દેપના અજાવથી.
તે દેપ ન કહીઈ.

૨૨મથ—એ કહે છે- ‘કેવલીને’ અવસ્થા ધનાર તે, તથા કાઠવાયોગ પરિદાન એહનો તે
અસાધ્યપરિહાર, એહનો પ્રાણુતિપાન તે, કુષ્ઠ, અને તે દેપ, અર્થથી ચારિત્રનો ન કુષ્ઠ. હજા તેનું
કહે છે-દેપના અજાવથી. કહેવા કે હજુવા ચેગ, એ છવ તે વિષય છે એહનો એનજે દયુવા યોગ
એ છવ તે વિપરીતો અજાવથી. એ અર્થ : દેપ અનુષ્ઠાનને ગંધરૂપ ન કુષ્ઠ, એ પરની આશંકા
પ્રગટ કરી, એ ગાથાનો અર્થ. ॥૨૨॥

હિવે તેહનું નિરાકરણ કહે છે—

તે અશકા યુક્ત નહોં એ મ ટિ તે અરિદતે દીક્ષા અથવા ન દીક્ષા ! પ્રથમજે ને શ્રવાણી, બીજે
અરિદત સર્વથ ન થાય.

અગ્રાનુસરચરણજનેન આશ્રવમાત્રમિરોધપૂર્વકસર્વસંવરાત્મિકા ક્ષાયિકલઙ્ઘિયરૂપદર્શિતા । તેન
 ધીરજશ્ચાદિદેવતો લઙ્ઘયઃ સર્વા અપિ અનુસરચરણેઽન્તર્મૂતાઃ, અન્યથા અનુસરચરણાસંભવોત્ । પર્વ
 કેમલિવિશેષસ્ય તીર્થકૃતધ્વતુલિશ્વદત્તિશયાદયોઽપિ મનન્તિ । પરં તો લઙ્ઘયો યથાસન્ધર્મં તામાદિકર્મજ્ઞ-
 યોગ્યમગ્રજ્ઞયા અપિ માન્યાઃ । તથા ક્ષાયિવ્યોઽપિ લઙ્ઘયઃ પ્રવચને મણિતાઃ । તથાહિ—કર્મોદ્યજ્ઞ-
 ક્ષયોપશમસન્ધ્યપેક્ષાઃ પ્રાણિનાં લઙ્ઘયો મવન્તીતિ શ્રી આ૦ નિ૦ પૂ૦ । તેન કારણવૈચિત્ર્યોત્ લઙ્ઘીતા-
 માપિ વૈશિષ્ઠ્યસૈવ । તત્ર ચણપિ લઙ્ઘિમાગ્રજ્ઞ મહુજાદિગતીન્નિરુપમાનોઽવાપારસઽવ્યપેક્ષત્વેન નામકર્મોદ્ય-
 ક્ષયોપશમદેતુકત્વમસ્ત્યેવ, તંષાપિ વિશેષમવિકલ કાશ્ચત કર્મોદ્યલઙ્ઘ્યાઃ ક્ષીરાશ્વવાદયઃ, કાશ્ચત કર્મજ્ઞ-
 યલઙ્ઘ્યાઃ અનુસરજ્ઞાનાદયઃ, કાશ્ચત કર્મણઃ ક્ષયલઙ્ઘ્યાઃ ક્ષયોપશમલઙ્ઘ્યાઃ ચારણાદર્થ इत्याદિ સ્તુતૃદ્વયા
 પરિભાષ્યસ્ । તત્રાપિ કર્મણઃ ક્ષયલઙ્ઘ્યોપશમલઙ્ઘ્યાનાં લઙ્ઘીનાં નામના સાંખ્યેઽપિ પરસ્પરં જ્ઞાનાભેદ-
 મિશ્રત્વં, તત્કારણયોઃ કર્મોદ્યલઙ્ઘ્યોપશમયોઃ પ્રતિપ્રાણિનં મિશ્રત્વાત્ । કર્મક્ષયલઙ્ઘ્યાનાં વૈકલ્યસૈવ, તત્-
 કારણસ્ય કર્મક્ષયસ્ય વૈચિત્ર્યાભાવાત્ । ‘સર્થમિ અવિગપ્પમાઈસુ’ યિ વચનાત્ । તત્ર ક્ષાયિકલઙ્ઘીનાં
 જ્ઞાનાદીનાં પ્રયુક્તના ન ભવતિ, તાસામનવરતમેકસ્યભાવેનૈવ સર્વકાલીનત્વાત્ । તાસાં ચ ફલયસ્વમપિ
 તથૈવ, તદિતરાણં તુ કાર્ણાવિકલત્વેન ફલવત્ત્વાત્ પ્રયુક્તનેતિ વિશેષો बोध्यः । તેન લઙ્ઘ્યુપજીવનં ‘છા-
 યેષ્વપિ પ્રમસાનાસૈવ ભવતિ, વપજીવનસ્વાપવાદિકત્વાત્ । લઙ્ઘ્યસ્યલઙ્ઘીનાં તુ મનાઃપર્યાવજ્ઞાનપર્યંતાનાં
 ક્ષાયિકત્વાભાવેનોપજીવ્યત્વાત્, ક્ષાયિકલઙ્ઘીનાં તુ તલો વૈલક્ષણ્યમિતિ સર્વસમ્મતમ્ । તસ્માત્ કેવલજ્ઞાન-

ક્ષયથી, છતાં અનુસરચારિત્રને કહઈવે પ્રાણાતિષાતાદિક ને આશ્વચારને નિરોધપૂર્વક સર્વસંવરરૂપ
 ક્ષાયિકલઙ્ઘિ કહેવાડો. તે વતી જીવગ્ધાદિનાહિતુ લઙ્ઘિ તે સર્વ અનુસર ચારિત્રને વિશે અંતર્યામી પાત્રી,
 ઇમ નહીં તો ઉત્કૃષ્ટ ચારિત્રના અસંભવથી.

ઇમ કેવલીવિશેષ ને તીર્થ કર તેહનઈ ચક્રેતીસ અતિશયાદિક કૃષ્ટ પશ્ચિ તે લઙ્ઘિ જિમ
 સંભવત્ તિમ નામાદિકકર્મનઈ ક્ષયઈ ઉપશમકર્મણ્ય પશ્ચિ કૃષ્ટ, તિમજ્ઞ ક્ષાયિકપશ્ચિ પ્રવચનઈ વિશે રહી
 છઈ, તે કિમ કર્મને ઉદય ક્ષય અનર્થ ક્ષયોપશમ તેહનઈ અપેક્ષીનઈ પ્રાણીનઈ લઙ્ઘિ હોઈ, તે વતી કોઈકના
 વિચિત્રપણથી ‘લઙ્ઘિનું’ પશ્ચિ વિચિત્રપણજ, તિહા જહિ લઙ્ઘિચારનઈ, મહુખ્યાદિની ગતિ ક્ષત્રિય
 અને મનને । આપાર તેહને સન્ધ્યેપક્ષપશ્ચિ નામકર્મને ઉદય ક્ષય અને ક્ષયોપશમ તે જનિતપણું કઈજ,
 તક્રહે પશ્ચિ વિશેષ આસિરી કાલીએક કરોદિયે પામવા યોગ્ય ક્ષીરંશરદિક, કેતલીએક કર્મને ક્ષયે લઙ્ઘ્ય
 અનુસર જાનાદિક, કેવલ્યો કર્મને ક્ષયે પ્રાપ્ત અને ક્ષયોપશમે પ્રાપ્ત કર્ણાચારક્રીડિક પ્રવાદિ
 પોતાની કૃદ્ધિ વિચારજી.

તિહાંપશ્ચિ કર્મને ઉદયે ક્ષયોપશમે પામવા યોગ્ય ને લઙ્ઘિ તેહને નામને સરીખાંપશ્ચિ
 માહોનાદિક અનેક મેદ જિનપણુ. તેહના કારણ ને કર્મને, ઉદય અને ક્ષયોપશમ તેહને પ્રાણિ પ્રાણિ
 પ્રતિ ભૂલુપણપણથી, કર્મને ક્ષયે પ્રાપ્તને તો એપણુંજ, તેહનું કારણ ને કર્મક્ષય તેહને વિચિત્રપણના
 અસારથી. ‘ક્ષયને, વિશે વિકલ્પ નહીં એ કહેતું કહે છે.’ એ પ્રયત્નથી. તિહાં ક્ષાયિકલઙ્ઘિ ને
 જાનાદિક તેહની પ્રયુજના ન કૃષ્ટ, તેહને નિરંતર એક-સ્વભાવે કરી સર્વકાલે સદશપણથી તેહને
 કલ્પવતપણું પ્રજિ, તિમજ્ઞ તેઓ જીજી લઙ્ઘિને તો કલ્પાનિદુર્ગમન પશ્ચિ કરી ક્ષયતપણથી પ્રયુજના
 એતલે વિશેષ ભજિતો, તે વતી લઙ્ઘિનું ઉપજીવન તે જીવરૂપપ્રાણિ પશ્ચિ પ્રવચનેજ કૃષ્ટ.
 ઉપજીવન ને પ્રયુજના તેહને આપદથી જનિતપણથી, જીવરૂપની લઙ્ઘિયને જનપર્થવદાન પર્વત.

પુણ્યકલ્પપદ્મમિત્યાદિગિરિગેભિઃસ્થિતીહારાવન્યાબમેષવારિવારમકંઠતન્નુકયોતીરદિપવનનાથાકલ્પ-
ન્નાતિપરિણામકુશલાઃ, તથા વાપીનધાવિલે તલ્લીવાનવિરાધયન્તો મૂમાલિવ પાવોક્ષેપનિશ્લેપકલ્પા
જલજારેણા દુલ્યાદિ । કથં તર્હિ પાતિકર્મેશ્વરવાપ્તલ્પિયાબઃ કેવલિનો ઝીવવિરાધનાસમ્ભવઃ, એવમ્
અપિ ક્ષાયિકલ્પઃ સર્વજ્ઞાયોપક્રમિકલ્પભ્યાત્મકત્વેન ક્ષાયોપક્રમિકલ્પવિસાધ્યસ્ય ઝીવરક્ષાદિકાર્યમાત્રસ્ય
સાધકત્વાત્ । તર્હિ નાનાભેદભિન્નઃ મત્તાદિક્ષાનૈર્જ્યવસિતાનાં પદ્માર્જનાભેદૈર્ન કેવલજ્ઞાનેન વ્યવસાયોઽ-
શક્યઃ । એતેન લઘ્વીનાં ક્ષાયોપક્રમિકત્વેન કેવલિનો લઘ્વયો ન મવિષ્વન્તીતિ શ્રદ્ધાઽપિ પરાસ્તા । કેવલિ-
નોઽપિ લઘ્વિયમત્વાત્, લઘ્વીનામપિ ક્ષાયિકત્વાત્ । તર્વાદિ—“ચારણશાસ્ત્રિસકેવલી જ મળણાળિનો જ
પુલ્વજ્જરા ” વ્રત્યાદિ શ્રીઆવદ્યકવિઃ (ગા ૦ ૭૦) એવદ્વૃત્તૌ—કેવલિનઃ પ્રસિદ્ધા इति व्याख्यातम् ।
તેન વલ્લ ક્ષાયિકયો લઘ્વયોઽનુતરજ્ઞાનાદ્યઃ પક્ષ પ્રતીવાઃ । ચદામમઃ—“ કેવલીસ્ત.ળ પંચ બનુતરા
પં ૦ સં ૦—અનુતરે ણાયે ૧ અનુતરે હંસણે ૨ અનુતરે ચરિતે ૩ અનુતરે તવે ૪ અનુતરે વીરિય
પ. ૧, સિ, શીસ્તાનાઢે (સુ ૦ ૪૧૦) વૃત્તિર્થના—તથા ન સન્ધિ ઉત્તરાણિ—અનાનસિ ચેત્યસ્તાનુત્ત-
રાણિ, યથાસ્તે સર્વધારણક્ષમાત્ । તત્રાત્થે જ્ઞાનવર્ધનાવરણક્ષમાત્ તવનન્તરે મોહક્ષયાત્પસદ્યારિતરેવ-
ત્વાત્ પસદ્ય કેવલિનામનુતરે ક્ષેત્રેવ્યવસ્થાત્ શુદ્ધિમાનભેદસ્વરૂપં ધ્યાનસ્વાધ્યન્તરત્વમેવત્વાત્, વીર્ય
દુ. વીર્યોન્તરાયક્ષયાદિતિ ।

વલી પાતિકર્મજ્ઞના ક્ષાયોપક્રમથી પાચો જે અલચારણાદિ વિવેક લલિતવંત સાધુને નહીં
સમુદાયિકેના બલ અગિની સિખા વધુ વનરપતિનાં પત્ર પુષ્પ ફલાદિક અનલગીને પોતાની કંઠાઈ
અનન આગનાદિને વિશે પરાયણ બેઠાને પશ્ચિ બલછવાદિકની વિગધના ન કુલ, જે માટે અત્તાશરણ-
પ્રશ્નજ્ઞને બોલે છે. ક્ષીરાશય અવાશય સંચિન્તયોતઃ કુપંદુલિ આરણ્ય બધાચારણાદિક વૈકિંપકાનુસાર
ધૃત્યાદિ લલિતવંત સાધુ સર્વ. ‘ આરણ્ય ’ ધૃત્યાદિથી વાવત્, કેતલ્પાદિક સાધુ તકિ કુલ, પત્ર, દંધ, હિમવંતાદિક
પરંતની શ્રેણિ, અગિની સિખા, હિય, કંર, મેલની વારિની ધારા, તંત્રાનુ, અપેતિના રશિર-કિરણ,
પવનાદિકનાં આલંબી ગતિને પરિણામે કુશલ, વલી વાપી નલ દિના બલને વિશે તે અવને અણુવિરાધતાં
કુલાર શૂનિનીપદે પાદને ત્રિપાદું આપુ’ તેહને વિશે કુશલ બલ આરણ્ય ધૃત્યાદિ, કિય તકિ કેવલીને
પાતિકર્મજ્ઞને ક્ષાયે પાચી જે લલિત તે વંતને જીવિરાધના સંજય, એકજ ક્ષાયિકલલિતવંત સર્વ
ક્ષાયોપક્રમિકલલિતવંતપશ્ચિ કરી ક્ષાયોપક્રમિકલલિત સાધ્ય જે અવરણાદિક અર્થમાન, તેહને સાધકપણાથી,
નાનાભેદે જાનને અત્યાદિકમાન તેણિ અવધા જે પક્ષર્થ તેહને એકે કેવલજ્ઞાને અણુવં. તે અસપર્થ,
એહુ તે નહિ. એતલે કહેને કરી લલિતને ક્ષાયોપક્રમિકપશ્ચિ કરી કેવલીનઈ લલિત તે નહીં કુલ,
એ કંઠા તે ટાલી, કેવલીનઈ પશ્ચિ લલિતવંતપણાથી, લલિતને પશ્ચિ ક્ષાયિકલલિતથી.

તે કહઈ ઇત-અ/ચાચારણાદિક-આશીરવ-કેવલી-મનાપર્થવગાની-પૂર્વધર, એહની દુનિને વિશે-કેવલી
તમે પ્રસિદ્ધ. એહનું વળાણુ છે. તે વલી તેહને ક્ષાયિકલલિત અનુતર જ્ઞાનાદિક પાચ પ્રસિદ્ધ, પાંચવસ્તુ
કેવલીને સર્વત્રકુલ અર્થથી. તે કિય, સર્વોત્કૃષ્ટ જ્ઞાન, સર્વોત્તમ દર્શન, સર્વોત્તમ આરિન, સર્વોત્તમ તપ
અને સર્વોત્તમ આવરણના ક્ષયથી. તરિકા પ્રથમ જિ તે જ્ઞાનાવરણ અને દર્શનાવરણના ક્ષયથી, તે પછી આરિન-
એહના ક્ષયથી, જે માટે તપને આરિનના ભેદપણાથી. તપ તો કેવલીને કુલુષ તે સૈયેરવરણને વિશે
શુદ્ધિમાન વિશે શુદ્ધિમાન ભેદવરણ, જ્ઞાનને અર્થનર તપના ભેદપણાથી, વીર્યતજી વીર્યોન્તરાયના

सहकृतानुत्तरचारिश्रुतिमाहात्म्यात् सम्भावयामि जीवधातुमाश्रयः केन्द्रिणो न मयतीति सिद्धौ सिद्धमवश्यमावित्वेनापि सावधकृत्वं चेच्छ्रुतिो न मयतीति तात्पर्यमिति गार्थायः ॥ २४ ॥

अथ यथेवं तर्हि अवश्यमावित्वप्रयोगस्य को विपवा ? इति पराश्रद्धांयामाह—

॥पापमसंभविंसंभवि—कृत्स्नविसयःकृत्स्नयाविवहाराः। अचह सर्वं कृत्स्नं अवस्समाविषि वत्तन् ॥२५॥

व्याख्या—प्रायो-वाहुल्येन, असम्भवि सम्भवीति प्रायोऽसम्भविस्सम्भवि, एवंविधं यत्कार्यं तत्रैव विपयो यस्य स प्रायोऽसम्भविस्सम्भविस्त्वेति विपवा, अवश्यमावीति व्यवहारोऽवश्यमाविष्यवहारस्ततो विषयान्तेन कर्मधारयः, प्रायोऽसम्भविस्सम्भवि यत्कार्यं तत् अवश्यमावीति व्यवहियते इत्यर्थः । अन्यथा सर्वमापि कार्यमवश्यमावित्वेन मयतीति वक्तव्यं स्यात् । पञ्चसमवायिवादिनां जैनानां सर्वमापि कार्यसाध-
द्वयमावित्वेनैव भवनात्, काळविषु पञ्चसु मध्ये निवरेरपि कारणत्वेनेष्टत्वात् । यदुक्तम्—

काळो १ सहाव २ जिह्वं ३ पुण्ड्रकं ४ पुरिसकारणैर्गता । (समवायं सम्मत्तं पदातिज होइ सिच्छत्तं) सिच्छत्तं ते चेव न समायसो इप्पि सम्मत्तं ॥१॥ ति, सम्मविसुत्ते (६० कां० गा० ५३) नियतिञ्च 'यथयासवन'मिति द्वितीयाह्नवृत्तौ । तेन योजनप्रभृतिकं प्रायः सम्मविसम्भविस्त्वेन नावश्यमा-
वीति वयपदेजाविषयो मयति । अयं प्रायः—सर्वथा असम्भवि वस्तु न सम्भवति, विरोधात् । यत्किं-सर्वथा कृत्स्नमपि, कर्म सम्भवति ? यत्किं सम्भवति, कर्म सर्वथा असम्भवि ? । नहि स्त्री तीर्थकृद् प्रायोऽसम्भवि-

तेकेने' क्षाविपयुजाने' अभावे' करी प्रभुअना योग्यपञ्चाथी, क्षानिकवन्धिने' तेषी विवक्षयुषु' सर्वं संभवे, ते पती केवलभावे सद्धि वे कृत्स्नं वारिन् ते हप धन्धिना भद्धिभाषी संभावनाई पयि छपधारादिह अभावे वेवलीने' न कुठं, जेहवुं सिद्ध यई कुठे' सिद्ध यहु' अवश्यभाविपयि सपापकर्त०य वेवलीने न कुठं. ओ परभाषं, ओ आभाषं ॥२४॥

हिने नई छम तई अवश्यभाविपयुजाना प्रयोगेना कछु विषय ? जेहवी आवाडा छपरी कहे छे—

प्रावि असंभवि के संभवे ते कर्षं पयिओ अवश्यभावव्यवहार, छम न मानीछ तज सर्वभाषं अवश्यभावि पयि 'यहुं छम कहेवुं' भाष.

दृष्टिने अर्थः—प्रायस असंभवतु संभवे' ते जेहवुं के कर्षं तेहजे छे' विषय जेहवुं ते प्राडि असंभवे' संभवे' के कर्षं तेहना विषय, अतः यानार जेहजे के व्यवहार ते अवश्यभावि व्यवहार, तिवर पछी विषयना अंत के पूर्य' पद ते सावि कर्षधारयसमास करीछं. ओक विशेष्य अने' ओक विशेष्य छम समग्रोछं, प्राडि' अयुजानुं बाई जेहवुं के कर्षने' अवश्यभाविपयि' व्यवहरीछं ओ अर्थः छम नहीं ते सर्वे कर्षं अवश्यभावि पयि कुठं, छम कहेवुं बाई. पंच संभावयाना वादी के जैन तेहने' सर्वेछं कर्षने' अवश्यभाविपयि लयनवी, कावाडि पंचमाडि' नियतिने'पयि कारणपयि' छटपयाथी, के अटे अटिछं छे—'आव' रसवन्तर निवति' पूर्य' पुत्रपदरे' अनेकतरी सभयये' समग्रत्व, ओकति कुठि नियत्य' नियति ते के अत्रि बाई ते' अयप्रमाणनी दृष्टिने' निषे', तेवती योग्यप्रभुति प्रायः संभवि संभावयि करी अवश्यभावि जेहना विषय कुठं नहीं.

॥ स्त्रीणामि मोहणिज्जे णावज्जं हुज्ज सव्वहा सच्चं । स्त्रीणामि अंतराप णो से अ असक्खपरिहारो ॥२६॥

व्याख्या—क्षीणे मोहनीये सर्वथा-सर्वप्रकारेण मनोबाह्यावशुचकारितामुपद्रवस्वरूपेण सर्व-
रूपातिचारपन्तम्, अपरिगम्यः, सर्वमपि अवचं-प्रापं बाधहेतुत्वात् प्राणातिपातादिकं न नैव भवेत्,
तस्य मोहनीयजन्यत्वात् । अत एव प्राणातिपाताद्यावशप्रतिप्रभभूतः संवरोऽपि विपाकतो मोहनीयानु-
येनैव भवति । यथा सम्यक्त्वलक्षणे सिध्यात्वावशस्य संवरोऽन्तजन्विभक्तपरायसहकृतसिध्यात्वमोहनी-
यस्य विपाकतोऽनुदयेनैव भवति । एवं द्वितीयतोयवतुर्लक्षणायां विपाकतोऽनुदयेनैव क्रमेण देशविरति-
सर्वविरति-यथास्थानातिप्राप्तिरपि भवन्तीति प्रवचनविश्वं प्रतीतमेव । परं व्याख्यातचारिवं प्रवेशतोऽपि
मोहनीयानुदयेनैव जायमानं विपाकतोऽनुदयेन निवर्तं बोध्यम् । तत्र सम्यक्त्वाविप्राप्तौ लेपनिवर्तकमणां
क्षयोपशमाः सहकारिकाणामि । क्षीणे-मिसत्ताक्षीमूदे, चकार इह सम्प्रधत्ते, क्षीणे-वात्प्राये अर्थाद-
क्षीयान्प्राये 'से' तस्य केवलितोऽक्षवपरिहारः प्राप्तातिपातो नो-नैव भवेत् । अर्थात् परिहोहिषितस्य
वस्तुना सर्वसाध्याक्षवपरिहारो न भवत्येव ।

अयं भाषः—अपि केचिन्तः अवदन्मन्त्रिजीवनात्प्रमाणप्राप्तिकमन्त्रपतिद्वारेण भवेत् तर्हि छद्मस्थकेचिन्तोर्विशेषो भवेत्, अप्रमत्तछद्मस्थस्यस्यसापि उच्छ्रयकारेणैव कदाञ्चिजीवनात्वादेव 'सम्भवात्'। परं छद्मस्थस्यतोऽनायोगावततो यतस्मा प्रवर्तते, केचिन्नायोगावतानो न यत्तयेति, विशेषतोऽपि त्रिषद्वह्मणो योऽपि। यतोऽप्रमत्तछद्मस्थस्यस्यतस्मा जीवोऽयमिति-साक्षात् ज्ञात्वा जीवनात्सम्भवः, चाऽजीवविषयकज्ञानस्य प्रतिबन्धकत्वात्। प्रतिबन्धकरं च तथातुल्य जीवनात्तस्य संयमानादितुल्य-

જાતનો અર્થ :- શીશુગોહનીય હતો સર્વ, પ્રાર્થન-મન વચન કાષ્ઠી કરિયું કરાવ્યું બહુ
 મોઢું હણિ રૂં, સરખ, બીચાર પૂત-અગિયે, બાહિર લેયું, ત્યારે પછી ભવન-પાપ, પાપકેટ-
 પચાસી સર્વ-પ્રજાતિપાતાકિ, તે ન જ કહી, તે પ્રજાતિપાતાકિને ગોઠઈ બન-પચાસી, મૈત્રાણ-
 વતી પ્રજાતિપાતાકિ આપવો પ્રતિપક્ષજ સંવર પછે વિપાકથી ગોહનીયને અનુરૂપ જ કહી. જિમ
 સમકારણ મિથ્યાવત્ત. આતવનો સંવર, તે અનતલુપાધિના કાલકલિત મિથ્યાવત્તગોહનીયને
 વિપાકથી અનુરૂપ જ કહી. કમ બીજ ગોળ ગરજા કમણને વિપાકથી અનુરૂપ જ અનુરૂપ રહિવરિ
 સર્વવરિત અને મયામ્યાત મારિત કહી. એ પ્રવચનના ત્વરે પ્રવેશક છે. પછી વચામ્યાતપાધિ
 તે પ્રદેશથી પછી ગોહનીયને અનુરૂપ જ બાહ્ય, વિપાકથી અનુરૂપ નિમિત્ત ભવ્યું. તિક્કી સમપ્રવ-
 દિની પ્રાપ્તિને વિશે પાતિકર્મના કષ્ટોપકમ તે મિથ્યા કૃતા કારણ કહી.

સત્યારહિત, અકાર ધર્મ એવીકે. ધર્મીજનનાં, અર્થથી નીચાંતપાતી થઈ ચૂકે કુલે તે કેવલીને-
અકાર ધર્મ પરિકાર જેવીને એકથી પ્રભુત્વાત નજ દુર્લભ, અર્થથી પરિકાર વાળી એ વસ્તુ તેકને-
સેવીને (સર્વને) અકારપરિકાર ન કહીજ. એ સાવ-જસે કેવલીને' પશ્ચિ અવસ્થાનારને એવસાત-પ્રજાભાગુદિ
તે અકારપરિકારને સંભવે, તત્તે અકાર્ય અને કેવલિને' વિશેષ ન થયે એકઉં. અમરવત્તપતી અકાર્યને-
પશ્ચિ કહી પ્રકારકે કદાચિત્તપાતોદિકના સંભવથી, પશ્ચિ અકાર્યસંભવ તે અનાભાગવત એવતી. અનાર્ક-
પ્રવર્તકે, કેવલી તે આભોભવતે એવતી વતનાર્ક નહી. એ વિશેષ આતિપ્રકારજ પ્રભુભાગુદિ. એ મારે
અમરવત્ત અકાર્ય સંપત્તી ને' એવ એકઉં સાધાર્ણ અર્થથી એવસાતને અસંભવ. હવણ યેએ એવવિધના
ધ્યાનને' પ્રતિજાપકાવૃત્તી. પ્રતિજાપકાવૃત્તે તલે તેકવા એવસાતને' સંભવસાતને' હેતુ એ સચરિતના-તેકના-

क्रिया: कुर्वतोऽपि कदाचिदवश्यमाविवता यत् स्यात्, वराह—“एषाह्वा” इत्यादि एकदा कदाचित् ।
 गुणसमवित्स्याप्रमत्तये: “रीधमागस्त” चि सम्पन्नगुणानवोऽसिमाभवः सङ्कुचतः प्रसारयतो निर्वर्ण-
 मानस्य सम्परिदुखतः कस्याञ्चिद्वचस्थायां कांक्षसर्पसंनैवर्णीया—कांक्षसर्पसमागताः सन्धातिमादयः प्राणिन
 एके परितापमानुवन्ति, एके स्थानतागुणयान्ति, एके अवक्वविष्यंसमापद्यन्ते, अपिमावर्तन्ता तु सुखैवैव
 दर्शयति—एकेः प्राणाः—प्राणिनः अपद्गन्ति—प्राणैर्विमुक्तये—

इत्येवं प्रागुक्ता सर्वा अपि क्रियाः सम्भावितमाविजीवचातमभावविनाभावान्वोऽप्रमत्तसंयत-
स्मात्प्रति छन्दस्यस्यैव भवन्ति, तासां सर्वासामपि क्रियाणां छन्दस्यत्वमित्येव्यक्तत्वात् । तथैव प्रागुप-
दिष्टं चोच्यते । न च एवंविधः केनल्यपि भवित्वेतीति शङ्कनीयम्, केनचित्तेन गुरुकुलवासे गुणविशेष-
प्रवृत्तिविशेषोपाभावात्, 'वासागस्त गच्छि ज्योतो' चि ब्रूवन्नात् । एवंविधाऽप्रमत्तसंयतस्य जायमानो
जीवचातोऽप्यप्यंभावित्वेन मन्तव्यः, तथासुताप्रमत्ततायां जीवस्थादित्युक्ते जीवचातस्य प्रायोऽसम्भाविसम्भ-
वित्वात् । न चैवं प्रमत्तसंयतस्य कारादिगोपापराक्षावमानो जीवचातस्तथावक्तव्यः, त्रयः सम्भावि-
सम्भावित्वात् प्रमत्तयोगानां तथासुताभावात् । अत एव प्रमत्तसंयतस्य प्रमत्तयोगानङ्गीक्रियारामिकी क्रियाऽपि
तेषां योगानां जीवचातादित्वात् । अन्यथा प्रमत्ताप्रमत्तयोगविशेषः सम्पद्येत । तस्मात् प्रायोजीवविषयक-
ज्ञानसहितस्य स्वतन्त्रक्रियायतोऽप्रमत्तसंयतस्य जीवचातो गगनकुसुमैर्बद्धस्यस्यत्वेन । तेन संवित्वयक-
शक्त्यात्म्यं कल्पनगत्योऽपि शङ्कनीय इति भावः । इति भाष्यी ॥ २५ ॥

बन्ध केवलिनः सर्वथा जीवधाताभावं कारणाभावेन स्पष्टयन्नाह—

[illegible]

“ ધમ પુવિ ક્કમી તે સર્વે કિંમિ, સંસારો એ ચાનાર છત્રધાત તેવું” સર્વે વિના અશ્વધાતાઓ અપ્રમત્તપતીને પશ્ચિ ઉપરચને બે ફૂટ. તે સર્વે કિંમિને ઉપરચપશુના અભિ જલજલપશુથી. તિજબ પુવિ કિંમિએ ભવડું. એહવા કમ્મી પશ્ચિ ઉપરચે, એહડું ન સમડું, કમ્મીને સુચ્છવાસને વિષે પ્રવર્તે બારેઈ બાધત એ મણતે એને નિહતવા. બાલાવથી. “મયીને ન ફૂટી ઉપરચે” એહવા વચનથી. એહવા અપ્રમત્તને સાતે છત્રધાત તે અન્નચલાવિ પશ્ચિ ચાનથે. તેહરી અપ્રમત્તપશુઓને છત્રધાતાને ફેટુપણ કરી છત્રધાતાને પ્રાદે અન્નભવિવશુથી” ધમ પ્રમત્તપતીને કાપાદિના આપારથી સાતે છત્રધાત તે તિમ કહેના બોળમ, ધમ નહી. પ્રાદે સર્વેને સર્વપિવશુથી, એતલાશ વતી પ્રમત્તપતીને પ્રમત્તયોગ સાતે આપારકિ કિંમિ પશ્ચિ, તેહવા ચેયને છત્રધાતાને ચેયમશુથી. કમ્મ નહી તેા પ્રમત્ત અને અપ્રમત્તને નિશી ન સમજે, તે વતી કાપારયોગ એ તે છત્ર તે વિષયપદે દાન તે સહિત સ્વાચર કિંમિવતે અપ્રમત્તપતીની છત્રધાત તે આકાસકુવની પરે અન્નત અશ્વુતો બે, તે વતી તે વિષયીએ સકમ અથવા અસકમ એહરી કમ્મવાનો વધ પશ્ચિ ન આપારકેયે, એ ભાવે, એ આધાતે ગર્થે ૧૨૩૫

‘‘ કિંવે ?’’ એવીને સર્વથા છુટાકાતને આજ્ઞાવતે પ્રતિ કારણને આજ્ઞાવે સ્પષ્ટ કરતી કહે છે—
 : જોહાનિયકમ્ ક્ષીણ ચક્ર હૃતે પાપ સર્વે સર્વથા ન હૃદ્ય, અને ક્ષીણ જાતેરામજિવિતે હૃતે
 અજ્ઞાપરિહારપથે તોહનર્થ ન હૃદ્ય.

નિરવચકર્તવ્યત્વાત્ । અતઃ એવં દીક્ષાં વિષ્ણુશ્ચ જમાલિના વિજ્ઞાપ્યો યગવાન્ 'જહા'સુહ 'મિત્તેવે'હૃદયેનાગ્રાહ્યોઃ
ક્તવાન્, તથા પૃથગ્ વિદ્યાર્, ચિકીર્ષતા તેનૈઃ જમાલિના વિજ્ઞાપ્તઃ સ એવમગ્નાન્ મૌનમેવ ક્રુતવાન્
તવાનોતનસ્ય તસ્ય પૃથગ્ વિદ્યારસ્ય પ્રત્યાસન્નનિદ્રવમર્ગોત્પત્તિદેહુત્ત્વેન સાવચક્ષાત્ । તન્નિવારણાભાવસુ,
નિદ્રવમાર્ગોત્પત્તેરવશ્યેનાશિત્ત્વેન આપાકર્મણાં તન્નિવારણરૂપમાપાપરિણતેરમાવલ્યેવ દૃષ્ટત્વાત્ । કેવલિનાઃ
ચ યદ્ યથા દૃષ્ટે તત્ તથૈવ પરિણમતિ, ચક્ષુઃપ્રભાઃ—

‘અહાકર્મ્મં અહાનિગરણં જહા જહા જં મગચયા વિદુઃ તદ્વા તદ્વા તં વિપરિણમિસ્યદ્’ સિ^૧
(મગ ૦ શ્લોક ૧. ૪૦ ૪, ૪૦ ૪૦, ૪૦ ૪૦) । ઇતિચક્ષુઃ—‘અહાકર્મ્મં’ સિ ચર્ચાકર્મ્મ—વ્યક્તકર્મ્મનૈતિકર્મ્મણ,
‘અહાનિગરણં’ સિ નિકરણાનાં—નિયતાનાં દેશકાલાદીનાં કરણાનાં વિપરિણામદેહુત્ત્વેનમતિકર્મ્મણ, યથા
યથા ચત્ કર્મ્મ મગચયા દૃષ્ટે તત્ તથા વિપરિણમ્યતીતિ, અન્યથા કેવલજ્ઞાનમયવાર્થ સ્તોત્, મૌલિનો
ધત્સુતઃ સમ્યગપરિણાનાત્ । एतेन सुनक्षत्र-सर्वाणामुत्तिविभारणायामशङ्कायि पराहता; अन्यथा नैव तेनैव
પ્રકારેણ ચઘોદારાચનાદેહોત્પત્તિવારણમાપાપરિણતમાવલ્યેવ દૃષ્ટત્વાત્ । પરં તીર્થકરસમૈવે પદ્યમર્મભવે
પ્રાયોઽસમ્ભવિસમ્ભવેનાશ્વર્યમાવિત્વાદિતિ ગામર્થઃ ॥ ૨૬ ॥

અથ પુનરપિ बहुजनमितया पराशङ्कायाह—

। કેવં મંજતિ કિરિયામિતેણ જો હવિઝ્ઝ આરમો । સો પિત્રમા જીવંદહો તેયે પો જીતકિરિયુ પિ ॥

આવિ પશ્ચિ કરી ભાષાવર્તણુને તેહનું નિવારણુરપ ભાષાપરિણુતિના અભાવને જ દીક્ષાપણુથી, કેવલી
તો ‘જે જિમ દીક્ષુ’ તે તિમ પરિણુમે’ કર્મને અણુકેલવંથીનઈ કરણનઈ અણુકેલવંથીને’ જિમ જિમ જે કર્મ
મગચતે દીક્ષુ તે તિમ પરિણુમસ્યે’ આધ્યા કર્મને’ અણુકેલવંધમે, કરણુ જે નિયત દેશાલાહિં જે વિપરિણુમના
હેતુ તેહને’ અણુકેલવંધમે જિમ જિમ જે કર્મ મગચતઈ દીક્ષુ તે તિમ વિપરિણુમસ્યે’ ધર્મ નહીં તો’ કેવલ-સામ
અપવાય’ કુઈ. આનાર વસ્તુના સમગ્ર અંતરણુવાર્ધ, એનથે સુનક્ષત્ર અને સર્વશક્તિવિધી નિવારણુની
અભાવમાં સંકા પણુ કાઢી, અનછને તેણિ પ્રમરજ તે મિહુને આરાધનને હેતુ જે તેહને નિવારણુને
આપાપરિણુમ તેહના અભાવને જ દીક્ષાપણુથી, પશ્ચિ તીર્થ કરને સગીરે તિમ મગચને પ્રાદે અર્થશાવિને
અર્થને અવરણુભાષિપણુથી એ, અર્થાર્થ. ॥ ૨૬ ॥

‘દિવે’ વલી અણુજનને અભિગત પરની આશંકા કહે છે—

‘દેવલ એક કહે છે જે કિયાપાત્રે જે આરંભ કુઈ તે નિપરજે અણુવધ અને તેણિ કરી અતકિયા ને કુઈ.’

ઇતિનો અર્થ :—દેવલાએક પરમાર્થના અંતરણુ એકતુ પ્રરે છે. એજનાસ્થિર, જે કિયા તે ચ ત્રિ,
જે આરંભ કુઈ. તે આરંભ નિપરજે અણુવધતરેપ ‘આરંભ તે કુઈવં’ એકવા ચત્રનપો, એણે કારણે
અવધ તેણિ કારણે તે અતિ કર્મજનને અતકિયાનું પ્રતિપદ્યપણુજ, અર્થથી કેવલીને. જે
પ્રારે આગમ છે. જે સુતની ઇતિ દેખાડે છે. એ સુતે અણુવધણે સયોજન અણુ એ મળિને. અણુવધને
તો એજનાસ્થિના અભાવથી. નિત્યઈ, પ્રચણુસહિત, કથે ‘જહુ’ તે કર્મને વિષે છે. એ તત્ત્વનો, ધર્મ
કર્મઈ, સમાનાતરે અઈ, કાષ્ઠએક વધે, સ્પષ્ટિ તે કાષ્ઠએક અછને વિષે એ અવધથી. અણુ આરંભને
અઈ ને ફિરી તિકા અને એ અર્થ, બીજા કહે છે. સર્વદિશાને વિષે અણુપ્રા, પ્રચણુતરને સપરે, ધમિરી

નૈવનાશદેવત્વાત્ । કેવલિનસ્તુ સમ્યક્ત્વાદિનાશમયામાત્રેન યતનાદેરવ્યમાત્રઃ । તથા ચ આગમયાધોડિપિ । આગમે ચ પ્રાણાતિપાતાદિકં તદ્દશાં વાધિકૃત્યૈવ હૃદમસ્યકેવલિનોવૈપરીત્યેન મેદસ્માંમિયાનાત્, યદાગમઃ ॥ “સત્ત્વિઃ ઠાગેહિ છત્રમત્ત્વં જાગેત્વા, તં ષો પાળે અદ્વાહતા મવતી ’ત્વાદિ તથા ‘ સત્ત્વિઃ ઠાગેહિ કેમલી’ જાગેત્વા; તં ષો પાળે અદ્વાહતા મવતી ’ત્વાદિરૂપઃ સમ્પત્તિવયા પ્રાક્ પ્રદર્શિતો बोध्यः । કિન્ન - एतदचिन्त्यचित्रं-यत् क्षीणिऽपि मोहनीये वीर्यान्तराये च केवलिनः परिजिहीर्षितस कण्टक-कूप-गर्चादिरपि परिहारोऽशक्यः । केवलिन्यसिरिकस्य तु अस्मादशोऽप्याभोगे सति स्वतन्त्रक्रियावतः सदाप्यन्तराये कर्मणि परिजिहीर्षितस कण्टक-कूप-गर्चादि यावद्भ्रान्त्यस्यापि परिहारः शक्यः ।

પ્રથમ ચ કેવલિપરિહારસ્થાડિપિ પરિજિહીર્ષિતસ્યાશક્યપરિહારો મવેત્ તર્હિ તદ્દદુપાદિસ્તિતસ્યાઅશક્યોપદ્રાવોપપત્તી સિયલ્પ્રવૃત્તિનિરુપજગદુચ્ચસ્યાવિગ્નઃ પ્રસન્નેવ, સર્વસ્યામિ લોકસ ચિકીર્ષિત-કાર્વાણમસિદ્ધઃ ॥ સત્ત્વાભોગસદ્ગુણતન્ત્રક્રિયાત્મભગ્નસત્ત્વમ્પ્રસંગતામિષ કેવલિનોડિપિ પરિજિહીર્ષિતસ-પરિહાર-સુતરં શક્ય एव वृत्तत्वा, प्रतिबन्धकस्य वीर्यान्तरायेव लेशतोऽप्यभावात् । પરં કેવલિનઃ પરિજિહીર્ષેવ ન અપિ, કેવલજ્ઞાનોત્પત્તિસમય एव हेयमात्रस हानात् । एवं च सति केवलिनः परिजिहीर्षितस परिहारे लक्ष्याशक्यकल्पना निर्विषयैवावसातव्या । तस्या केवलिनो मोहनीयामात्रेण सर्वोऽपि काराश्रित्यारोऽवदवसावित्वेनाऽपि औदासीन्यवृत्त्या निरवध एव भवति, त्वैव अवसित्येव । यथा अंगवारः श्रीमहावीरोऽवदवसावित्वेनापि जमाकमे दीक्षां वृत्तवारः, दीक्षाधानस्य च अंगकर्ममधिकृत्य

કારણપણથી, દેવલીને' તો સમ્યક્ત્વાદિક નાશના ભવને' અભાવે કરી વાનાદિકને પશ્ચિ અભાવ; તિમ તો આગમને' આગમને' વિશે' તક પ્રાણાતિપાતાદિક અને' તેહને' અભાવ ઉદેશીને' જ અમર્ય અને' દેવલીને' વિપરીતપશ્ચિ અભિધાનથી. એ આગમસંબંધિ પશ્ચિ' પૂર્વે' દેખાડ્યું છે.

વલી એ અર્થિત્વ અદ્વૈત-એ ક્ષીલુ થઇ ચોહલીને અને અતરાવિ' દેવલીને' હાડવાં વાળશે. એ કંઠક-કૂપ-પાદિમધુખનો પરિકાર તે-અશક્ય, દેવલીથી ભિન્ન એ અમારી સરિખા તેહને' આભોજ. હવે રવાવત કિનાવંતને' હવે' પશ્ચિ અંતરાવકર્મ હાડવા વાળ્યું' એ રૂપમતીદિક વાવત રાવવને પશ્ચિ' પરિકાર તે-શક્ય. અજી દેવલીની પરિ અપરને' પશ્ચિ' પરિકરવા વાળશે તે' અશક્યપરિકાર એ કુર્છ, તથે તેહની પરિ' આદરવા ચોખ અશક્ય આદરવાની કૃપપરિવિષ્ટિ નિમિત્ત એ પ્રવૃત્તિ અને મિટનિરૂપ, એ અગની અવરવા તેહને' કોપ થશે એમઈ, સર્' લોકને વાજિતકાર્જની અસિદ્ધિથી. તે વલી આભોજે' સહિત રવાવત એ અપ્રમત્તઅશક્યમત તેહનીપરે' દેવલીને' પશ્ચિ હાડવા ચોખવને પરિકાર તે અનિદિ' શક્યજ હશે. પ્રતિબંધકર્તા તરામને' શેષથી પશ્ચિ' અભાવથી. પશ્ચિ દેવલીને' પરિકરવાની ક્રમજ એ ન કુર્છ, દેવલિતાનિ' કૃપતિ સંપ્રથેજ હેવમાનના કાનથી, ઇચ હવે દેવલીને' હાડવા ચોખની પરિકારને' વિશે શક્ય-અશક્ય કલ્પવા તે નિર્વિષયજ અશ્વથી. તે વલી દેવલીને' ચોહલીમને' અભાવે સર્વઈ ક્યાદિ બનાપાર તે' અવરજ' ક્ષાનિપશ્ચિ'પશ્ચિ' ઉત્તરીતરતિ' નિરવજ એ કુર્છ. તિમજ અગની સપોહથી.

શ્રિમ ભગવત શ્રીચક્રાવીર અવરજાવિ પશ્ચિ' કરી અવાદિને' દીક્ષા પ્રતે' દેવો કુઝો, દીક્ષાદાને' ભગવત ઉદેશીને' નિરવજ કાર' પશ્ચાથી, એવજાજ વલી દીક્ષા પ્રતે' વાંજાઈ જવાલીજ નિનઅજ તેહજ ભગવત' મયામુખ' ઇજી રૂપે' અનુવા દેવો કુઝો, તિય જ્ઞા નિકાર કરવા વાળને જવાલીજ તેજી' જ નિનઅજ ભગવત તેહજ ચોવજ કરેલો કુઝો. તિવારમા તેહજ અજ નિકારતિ' દુઃકડી એ નિરવજમની ઉપારિને' હેલુ પશ્ચિ' સપાવપણથી. તેહને' નિચરચુને' અશાય તો નિહવમાર્જની કૃપપતિને' અવરજ

પદાર્થાન્તરં વા શ્વસતિ 'હુતમહ'ં'તિ, હુત્વ્યતિ-પ્રથિવીં પ્રવિશતિ શ્વોમયતિ વા પ્રથિવી-વિમેતિ (મેતિ) વા 'હરીરહ'ં'તિ, પ્રાથલ્યેન પ્રેરયતિ પદાર્થાન્તરં પ્રવિષાદયતિ વા, શ્વેષક્રિયામેરસક્રમદ્વાર્ધમાહ- 'તં તં ભાવં પરિણમહ'ં'તિ, સ્ત્રેષ્ઠપણાવશેષપણાકુશલપ્રસારણાદિકં પરિણામં યાતીત્યર્થઃ । एषां वैजनादिक्रियाणां भावानां क्रमभावित्वेन सामान्यतः सदेति मन्तव्यम् । न तु क्रत्येकापेक्षया, क्रमभावित्वां, युगपदभाव-
दिति । 'तस्य जीवस्स अंतं'તિ, મરણાન્તે 'અંતક્રિયેવ'તિ, સકલકર્મભક્ષ્યરૂપા, 'આરંમહ'ં'તિ, આરંભતે-પ્રથિવ્યાદીનુપગ્રવતિ 'સારંમહ'ં'તિ, સંરંભતે-તેષુ વિનાશસદ્ગુણં કરોતિ 'સમારંમહ'ં'તિ, સમારંભતે-જાનેવ પરિતાપવતિ, આહ વ—

‘સંકલ્પો સંરંભો પરિતાપકરો મયે સમારંભો । આરંભો હૃદયજો સકલનવાર્ણ વિદુર્દ્વાર્ણ ॥૧૧॥
હૃદ વ ‘ક્રિયાક્રિયાવતોઃ કથશ્ચિદ્ભેદ’ં’તિ, કથશ્ચિદ્ભાવાનાં કથોઃ સમાનાધિકરણતઃ સૂત્રપ્રકરમ્ । અધાનયોઃ કથશ્ચિદ્ ભેદોઽયતીતિ વર્ણયિતું પૂર્વોક્તમેવાર્થં વ્યધિકરણત આહ— ‘આરંભે’ં’તિ, આરંભે, આરંભે-અધિક-
રણમૂલે વર્ણયે જીવઃ, એવં સંરંભે સમારંભે વ । અનન્તરોક્તકાર્થશ્ચેદ્વાસુવાદેન પ્રકૃતયોજનામાહ—
આરંભમાણા સંરંભમાણા સમારંભમાણો જીવ इत्यनेन प्रथमो वाक्याद्यौऽनूदितः, આરંભે વર્તમાન
હૃદયવિના હુ દ્વિતીયઃ । ‘દુઃસ્વાભવણવાય’ં’તિ, દુઃસ્વાભવણ પ્રાકૃતપ્રમત્ત્વત્ત્વાત્ દુઃસ્વાભવણાયાં-મરણજન્ય-
દુઃસ્વાભવણાયમ્, અથવા દુઃસ્વાભવણાદિભક્ષ્યજન્ય-સહેતુમાપણાયાં વર્તવં હવિ યોગઃ, વથા ‘શોકાપન્નતા’ં’
દેવ્યમાપણાયાં ‘જુરત્રણતાય’ં’તિ, શોકાતિરેક્ષાચ્છરીરજીર્ણતામાપણાયમ્ इत्यादि । अत्र हि एजनादिक्रि-
यावतामारम्भाद्यौऽसिद्धिर्वा । ते च एजनादिक्रियाजन्या आरम्भाद्यौऽनुक्रमकर्मवृत्तेरव- सृप्तवृत्तरीव-

એહને' એ શબ્દપાતે જન્મ કર્મજન્ય તે સંયતભાવને ન કહી, કિમ કેવલીને. સંમ્મદ વિચારણાઈ જન્મ-
પણુથી. પૂર્વે પછી કહે છે—અર્થને' એ કષ્ટવાપણુથી. એહવું જઈ, તકે જન્મસ્થાનની પેરે
છરવાતને. અભાવ અથવા અસંવયને. અભાવ સંપન્ને. તે વતી અંતક્રિયાતું પ્રવિષ્ઠક તે કેવલીને' તે
કહેવું, જે કર્મજન્ય હારણ. તે તો સામાન્ય જે સાતવેદનીય કર્મજન્યના હેતુ ચોખજ. તે તો આરંભાદિ
શબ્દે વ્યવસ્થાપણુ. એહવું કિવડાં જ કહીતે. અને' તે ચોખજ કેવલીને' કિમ અશુભ કમેના બધ,
સિદ્ધાંત વિરૂદ્ધી. ઇત્યાદિ પ્રથિવ્યાનાસિતપણે અશુભ. સ્થિતિરૂપે ધર્મે વ્યાધાતને કહે. એ પૂર્વે
દેખાડયું જ છે. એ. ગાથાઈઃ ॥ ૨૭ ॥

કિંવે તેહવું નિરાકરણ કહે છે.

એ અયુક્ત. જે માટે એ સુત્રમયે કિયાઈ ભીને આરંભ ને કહેવો, તો શું? કિયા
અને' આરંભને નિર્મય એક અધિકરણને વિષે કહિએ છે.

એ કિંવડાં કહિઈ તે અસંગત. જે માટે અસંગતને વિષે એજમાદિ કિયાઈ જન્મ આરંભ
નથા કહિઈ. તો શું? કિયા અને' આરંભ તેહને એક અધિકરણને વિષે નિર્મય કહિઈ છે.
ક્ષેત્રવંપણુ, પ્રકૃતપણુથી. તે ઇમ બિહતાઈ કંપનાદિ કિયાઈ, બિહતાઈ તે આરંભાદિકવંતજ. ઇમ
તો કંપનાદિ કિયા તે અધ્યાપ. આરંભ-આપકઃ તેવની કંપનાદિકિયા તે આરંભાદેવ નહીં તો શું?
આરંભ તે કંપનાદિકિયા કહે. બિમ બિહતાઈ ધૂમ્રેત બિહતાઈ તે નીલા જે ઇધન તેથી જીવન જે વહિ
તકેતજ. કહે ધૂમ્ર કાંઈ તેહવા વહિને જન્મ નહીં. અને કહી તે તેહવા વહિ તે ધૂમ્રને. જન્મ
એ જાવ-જિમ, તેહવા વહિ વિના ધૂમ્ર ન કહી તિમ આરંભાદિ વિના કંપનાદિ કિયા ન કહી એ

‘ઘ્યાત્મ્યા’—કૈવલ્ય શૂલકસો ધ્યાનિ—પ્રત્યુપનિત ક્રિયા યજ્ઞનાદિરૂપા તન્માત્રેણ ચ આત્મ્નો ભવેત્, સ વાડરમ્નો ત્રિયમાઙ્ગીવપાતરૂપા, ‘આત્મો હ્રદયો’ સિ ઘવનાત્ । એન કારણેન યોગવધઃ તેન કારણેન તન્મજનિતકર્મવન્ધસાન્તક્રિયાયાઃ પ્રતિવન્ધકત્વમેવ અર્થાત્ કેવલિન ઇતિ । યદાગમઃ—

‘જીવે જાં મંતે ! સયા સમિત્તં પબ્ધ વેઅઈ પંદ્રહ પટ્ટર સુન્મહ વ્હીરિંદં વંતં માવં પરિણમતિ, તાવં ચ જાં તસ્સ જીવસ્સ અંતે અંતકિરિયા હ્વહ !, જો તિણટ્ટે સમટ્ટે, સે કેળટ્ટેજાં મંતે ! પ્વં વુરુવ્હ જાવં ચ જાં સે જીવે સયા સમિત્તં જાવ અંતે અંતકિરિયા જા હ્વહ, મંહિયપુત્તા ! જાવં ચ જાં સયા સમિત્તં જાવ પરિણમતિ તાવં ચ જાં સે જીવે આરંમતિ સારંમતિ સમારંમતિ આરંમે વટ્ટે સારંમે વટ્ટનિ સમારંમે વટ્ટે આરંમમાળે સારંમમાળે સમારંમમાળે આરંમે વટ્ટમાળે સારંમે વટ્ટમાળે સમારંમે વટ્ટમાળે વટ્ટજાં પાળાણં શૂઠાણં જીવાણં સપ્પાણં દુક્કલાવળ્યાપ સોઝાવળ્યાપ કુર્રાવળ્યાપ તિપ્પાવળ્યાપ વિટ્ટાવળ્યાપ પરિઆવળ્યાપ વટ્ટિતિ, સે. તેળટ્ટેજાં મંહિયપુત્તા ! પ્વં વુરુવ્હ જાવં ચ જાં સે જીવે સયા સમિત્તં પ્પતિ જાવ પરિણમતિ. તાવં ચ જાં તસ્સ જીવસ્સ અંતે અંતકિરિયા ન મબ્ધ મગ્ગ (શ્લોક ૩૭ ૩૮ ૩૯ ૪૦ ૪૧ ૪૨) ।

‘કૃતિયૈથા’—હ્રદ યોગપ્રદ્યેન સયોગ યથાસૌ ગ્રાહ્યઃ, યોગપ્રદ્યેનૈવૈરસમ્પન્નાત્ ‘સદા’ નિત્યં ‘સમિત્તં’ તિ, સપ્રમાણં ‘પબ્ધ’ સિ, પ્વતે-કમ્પતે ‘પ્વ કમ્પતે’ ઇતિ વચનાત્, ‘વેઅઈ’ સિ, વ્યજેતે-વિવેધં કમ્પતે ‘વહ્’ સિ, સ્થાનાન્તરં ગચ્છતિ ‘વટ્ટ’ સિ, સ્પન્દતે-કિશ્ચિન્નવલતિ ‘પ્પતિ કિશ્ચિન્નવલતે’ ઇતિ વચનાત્, અન્વયવચકાં ગત્વા પુનઃસ્ત્રૈવગચ્છવીત્યર્થે, ‘વટ્ટ’ સિ, સર્વેદિભુ વલતિ

મધ્યે પ્રકરે ‘સોમલે’ અથવા પૃથિવીનાં ભેદ, પ્રગલ્ભણિ પ્રેરે, અથવા પદાર્થતરને કહે, અપરક્રિયા સંધે સંપ્રદાને કહે છે. ‘જીવ’ જીવ, સંકલ્પ, પ્રમાણુ ધરવાદિ પરિણામ પ્રતિપાદને. એ અર્થઃ

‘જો એજ્ઞાનાદિક્રિયારૂપ જે જ્ઞાન તેજનથી કમખાવિષયુષ કરી સાધના-પદથી સદા એહલુ’ માનવ, પશુ’ પ્રત્યેકની અપેક્ષા નહિ. અલુકમલ જ્ઞાનાત્મક એજ્ઞાનારૂપ અસંભવથી. તે જીવનથી કારણથી સકલકર્મના કારણ અતિક્રિયા. પૃથિવ્યાદિકને ઉપરને, તેજનથી વિષય વિનાશનથી સંકલ્પકર, પૃથિવ્યાદિકપ્રતિ પશિતાપ-વધ. કહે છે ‘સંજ્ઞા’ તે સંકલ્પ, સમારંભ તે પશિતાપનો કરનાર, આરંભ તે ઉપર સંકલ્પ નયને મતે’ કહી ક્રિયા ને ક્રિયાવતને કિલેકિરેપે અંગે છે’ ક્રમ કહેવાને સમાનાધિકરણથી ક્રમ કહિયું. કહેવું જો ક્રિયા ક્રિયાવતને કિલેકિરેપે એહલુ છે, એહલુ ક્રિયાવતને પુલકલ અર્થ પ્રતિ ભિન્ન વિલકિરેપ અધિકરણથી કહે છે. આરંભને વિષે—આરંભરૂપ અધિકરણને વિષય વર્તે જીવ. ક્રમ સંજ્ઞા અને સમારંભને વિષે. કલાં જે વાક્યાચાર્ય તેજનો જ જોલ લેલ પ્રાપ્ત સૂત્રની શેળના કહે છે. આરંભ કરતો સંજ્ઞા કરતો સમારંભ કરતો. એવને કહેવું સમાનાધિકરણ પ્રથમ વાક્યાચાર્ય હન્યરી ક્રિયાકરો. આરંભને વિષે વર્તેના ક્રિયુ અધિકરણરૂપ બીજી વાક્ય કરતો.

મરણુ લક્ષણ દુઃખ પ્રમાણને અથવા કૃત્રિવિગ્રહાદિક જે દુઃખ તેજના તેજ પ્રમાણને વિષે વર્તે એવું સંજ્ઞા. દેવની પ્રાપ્ત્યને વિષે, ગોક્ષની અધિકરણથી જ સરીરની કૃત્રતાની પ્રાપ્ત્યને વિષે, કૃત્રતાદિ. કલાં એજ્ઞાનાદિક્રિયાવતને આરંભાદિક કર્યાં અને તે એજ્ઞાનાદિક્રિયાદિ ઉપર આરંભાદિક અશુભકર્મધના તેજ પ્રકટ જાણતાદિક પ્રાપ્ત. ક્રમ ન અનીક ને કૃત્રતાપ્રત્ય ને અતિક્રિયા તેજના પ્રતિપદ ન હઈ એકવી ન્યૂપ દૃષ્ટિની આશય પ્રગટ કરી. ન્યૂપ દૃષ્ટિપદ તે

ભવતિ, ભવતિ ચ તથામૂલો વદિર્ધુલ્લનક इति । अय आशः—यथा तथामूलवर्द्धिं विना धूमो न भवति, तथा आरम्भं विना कर्मणादिक्रिया न भवतीत्यर्थः । इत्येवंलयेन क्रियारम्भयोः समव्याप्या व्याप्यव्यापकभावेन सामानाधिकरण्यामुक्तमिति । व्याप्यमधिकृत्य साम्येऽपि क्रियारम्भयोर्धूमार्द्धेभ्यः नभप्रभवहूनोरिव कार्यत्वकारणत्वयोनित्यतवेव वैषम्यमेवेति तात्पर्यमिति गाथायः ॥ २८ ॥

अथ व्याप्यव्यापकभावसम्बन्धप्रदर्शनेन आरम्भजन्य क्रिया भणितेति समर्थयन्नाह—

॥ तेणारंभा जોગા સજોગિણો સાયવંધગા મળિયા । તે જેવ અંતકિરિયા-ગિરોહગા કાચવાવારા ॥ ૨૯ ॥

અથાથા—એન કારણેન આરમ્ભઃ ક્રિયાજન્યો ન ભવતિ, કિન્વારમ્ભજન્યા ક્રિયા ભવતિ । તેન કારણેનારમ્ભઃ યોગાઃ-મનોવાક્ષ્યાવ્યાપારાઃ, તેણં ચ જીવિવાલાલિષ્ઠશારસ્માદિજનકત્વેન કારણે ક્રિયાયોપ-
ચારાત્ તે યોગા યજ આરમ્ભા રચ્યન્તે । તથા ચ આગમોઽપિ—“ યેરુદ્ધા યં અંતે ! સત્ત્વે સમકિરિયા ૧, ગોં ણો ઇણદ્દે સમદટે, સે કેણદ્દેણં, ગોં યેરુદ્ધા તિથિહા ૫૦ તં સમ્મદિટ્ઠી ૧ મિષ્છાવિટ્ઠી ૨ સમ્મા-
મિષ્છાવિટ્ઠી ૩ । તત્ત્વ ણં જે તે સમ્મદિટ્ઠી તેસિ ણં વત્તારિ કિરિયાઓ ૫૦ તં આરંભિયા ૧ પરિગમ્હિયા ૨ માયાવત્તિયા ૩ અપચ્ચક્ષ્ણામિયા ૪ તત્ત્વ ણં જે તે મિષ્છાવિટ્ઠી તેસિ ણં વંચ કિરિયાઓ કન્ઠંવિ, તં આરંભિયા ૧ આજ મિષ્છાવંત્તણવત્તિયા ૫ इत्यादि मग० सू. १. ३० २. (सू० २१) ” इत्येकश्लो-
कथा—“ समा-गुल्याः क्रियाः-कर्मवन्धहेतवः आरम्भिकाद्यो येषां ते समक्रियाः ” इत्यादि यावत् । ननु ‘ मिथ्यात्वा-१ विरति २ कषाच ३ योगाः ४ कर्मवन्धहेतव इति प्रसिद्धिः । इह तु आरम्भिक्या-
दयोऽभिहित्वा (इति) कथं न निरोधः ? उच्यते—आरम्भपरिग्रहशब्दाभ्यां योगपरिग्रहः, योगानां तदु-
पत्वात्, योपपदेषु च योपवन्धहेतुपरिग्रहः प्रतीयत एवेति । ते च योगाः केवलिनः क्लिष्टाणाः । साय-
सातवेदनीयं कर्म तद्वन्धकाः, तदपि कर्म सामयिकं, स्थितिहेतुकपाशाभावात् । योगाः पुनः क्लिष्टाणाः ।
काचव्यापाराः, काचपदं बाह्यवसोदपलप्रक्रमिति योगानां स्वरूपं दर्शितम् । ते ‘ जेव ’ स्ति, त एव योगाः
अन्तक्रियानिरोधकाः-यावद्योगाः काचाविव्यापाराः तावदन्तक्रिया न भवति, योपनिरोधे च भवति,
‘ योगनिरोधे मोक्ष ’ इति वचनात् । यन्मामो यत्र कारणं, तदेव तत्र प्रसिक्त्वाचं भवतीति जगत्सिद्धिः ।

પૃષ્ઠે છે-‘ મિથ્યાત્વ અવિરતિ કષાય અને ’ યોગ તે કર્મબંધના હેતુ એકથી પ્રસિદ્ધ છે. ૫૬ાં તે આરંભિકપાદિક ક્લીષ્ણો, કિય નિરોધ નહીં ! ક્લીષ્ઠ છર્ષ-આરંભ અને પરિગ્રહસ્પર્શે યોગનો પરિગ્રહ. યોગને તે રૂપપ્રાપ્તી. અને’ શેષ બીજાં ૫૬ાં શાકતા બંધહેતુનો પરિગ્રહ બચ્ચાઈએ છે. હિને બિન્ન આરંભ શબ્દે જિમ યોગ ક્લીષ્ઠ તિથ સરેલ સમારંભને’ પશ્ચિ તે રૂપપ્રાપ્તિ તે ક્ષબ્દે પશ્ચિ યોગ ક્લીષ્ઠ. હિવે’ તે યોગ તે કેવલીને’ કેહવા હોઈ? સાત’ અને’ અગત્ય વેદનીયરૂપ ને કર્મ તેહનાં બંધક. તે પશ્ચિ કર્મ સમમમાન રહે. રિથતિહેતુ ને કષાય તેહના અભાવથી. કષાય તે મન-વચનનું ઉપશ્લેષક. તે વતી મન-વચન-કષાના વ્યાપાર એ યે ગદ્ય’ રૂપરૂપ દેખાડવું. તેહજ યોગક્રિયાનાં રૂપનારા. જિહાં તાંબ યોગ-કષાદિ વ્યાપાર, તિહાંતાંબ અંતક્રિયા ન હોઈ. અને યોગનિરોધે કુદ્ધ. ‘ યોગને નિરોધે’ મોક્ષ ’ એ વચનથી. એહને અભાવ જિહાંતાંબ કાચવ, તે તિહાં પ્રતિબંધક હોઈ. એ બળ-અપાકા છે. પશ્ચિ કિહાં એ આચરને’ વિષે છવધાતને’ નિરોધે’ અથવા તથિયે બનિત ને કર્મબંધ તેહને નિરોધે’ અંતક્રિયા ક્લી નથી.

धातादिबुद्ध्या भन्तव्योः॥ अन्यथा अन्तःक्रियायाः प्रतिबन्धका न स्युरिति स्थूलदृश्यामाशङ्कोद्भाविता । स्थूलदृष्टिर्त्वं चामीषां जीवधोतवन्त्याः कर्मवन्ताः संवत्सरात्रस्य न भवति, कथं केवलिनः ? इति सन्म्युपयोगोचनाद्यन्त्यत्वात् । ननु सो ! कृत्वा जीवधातुकत्वेनेति चेत्, तर्हि अक्षय्यमयतानामिव जीवधाता-भावाः संयमाभावा वा प्रसज्येत । तस्यादस्ताक्रियायाः प्रतिबन्धकं केवलिनस्यदेव वक्तुं युक्तं यत्कर्मवन्ध-कारणम् । तच्च सामयिकसातुवेदरीयकर्मवन्धहेतवो योगा एव । ते च आरम्भादिशब्दैर्वाच्या अपील-न्तरं बध्यते । हेभ्यश्च केवलिनः कथमनुभूयकर्मवन्धोऽसिद्धान्तादित्वाविपर्ययोचनाराहित्येनावसातव्यम् । स्थूलदृष्टिश्च कर्मव्याधातुहेतुरिति प्राशुपदर्शितमेवेति गम्यार्थः ॥ २७ ॥

१. अथ तन्निराकरणमाह—

॥ एवमनुपैषं जमिहं किरिजं जणिओ न गणित आरंभो । किंतु किरिअरंभाणं जिओओ एवाहिरणंभि।

व्याख्या—एतद्-अन्तरोक्तमनुपैषं-असङ्गतं, बद्ध-यस्यापिह मगधत्वामेजनादिक्रियाजन्य आरंभो न गणितः किन्तु क्रियारम्भबोरेकाधिकरणे नियमो गणितः । इत्यन्तं च प्राकृतत्वात् । स चैवं-धातुत्वात्कं वः कम्पनादिक्रियाधातु-तावत्काळ स आरम्भादिमानेव । एवं च सति कम्पनादिक्रिया व्याप्या, आरम्भस्य व्यापकः, तेन कम्पनादिक्रिया नाऽऽरम्भहेतुः, किन्त्वारम्भाः कम्पनादिक्रियाहेतुः । यथा धातुत्वात्कं वो धूमधान् तावत्काळ स आरम्भप्रभववह्निमानेवेत्यत्र धूमसाधामृतवह्निमानो न

अर्थः, ओष्ठि इति क्रियाने' अने आरंभने' सभन्भारित व्याप्य-व्यापकभावे' ओष्ठिधरपुण्ड्र' कडिछ'. धूम व्यापित छेदक्षी सरीभाधपिष्ठ पडि क्रिया अने आरंभने धूम अने आरंभ-छेदनशी छापना वहिनी परि आरंभपुण्ड्र' अने आरंभपुण्ड्र. तेहन' नियतपुण्ड्र' करी विषयपुण्ड्र'. ओ तात्पर्य'. ओ वाचाभ'. ॥ २८ ॥

'हिने व्याप्य-ने अत्यंत-पुण्ड्र' वयनप्रयोगे कडीछ' ने. अने व्यापक-ने अधिक इति-पुण्ड्र' वयनप्रयोगे' कडीछ' ने. तेहन' भावपुण्ड्र ओ स'अध तेहन' देखावे' करी आरंभादिने' अन्त्य क्रिया कडी, ते सभय'ते' अर्थकार' कहे छे-

तेवती अर्थ'अ ते योअ सभेयीने' सतवेदनीयना ज'अ कडिआ, तेहन' अंतक्रियाना निरोधक भायना व्यापार.

अर्थः—ओष्ठि आरंभे' आरंभ ते क्रियाध अन्त्य न कडिछ. तो स्यु' ? आरंभे' अन्त्य क्रिया कडिछ. तेणे' आरंभ ते योग-अवयवनाकायाना व्यापार, ते योगने छवधातादिषु ने आरंभ, तेहन' अन्त्यपिष्ठ आरंभने' जिने' आरंभना छपयारणी, ते योगरूप ने आरंभ तेहन' आरंभ' ने आरंभ कडीछ छे'. आरंभपिष्ठ साक्षी छे'—अन्त्य' । ताराणी ते स'अ' सरिभा छे' ? अर्थना हेतु नेहन' छे ओष्ठेना, ते छपारि ओष्ठेने' अन्त्य' कहे छे'—अ' अर्थ' सभय' । ते स्वे हेतुछे ? ताराणी जिने' अशरे कथा. ते क्रिय-सभय'दृष्टि, विध्यादृष्टी, सभय-विध्यादृष्टि. ते अर्थे ने सभय'दृष्टि तेहन' अशर क्रिया, अर्थ'अना हेतु, ते क्रिय. आरंभ'अ, प्रारिभ'अ, आवाप्रत्यविधि, अप्रत्याप्यानिधि. तिहां ने विध्यादृष्टी तेहन' पांथ क्रिया'. ते क्रिय. सरिपुण्ड्र' क्रियाओ' अर्थ'अना हेतु आरंभ'अदिह' नेहन' ते सभय'अ अर्थ'अ' ।

नै केचं काष्ठाग्रमे जीवघातमिरोधे तन्नन्त्यकर्मवन्मिरोधे वा अन्तक्रिया भविता । तस्मात् साक्षाब्जीव-
घातलक्षणाग्रमो नान्तक्रियायाः- प्रतिबन्धकः, तदभावेऽन्तक्रियाया अग्रमनात्, प्रत्युदाऽन्यकापुत्राचार्य-
गजसुमुद्रादिदृष्टान्तेन सत्तामपि जीमविराचनायां केवलज्ञानान्तक्रिययोर्विभक्तात्वात् कुतस्तत्रतिबन्ध-
कत्वंशङ्काऽपि । अत एव शैलेयवस्थाचामपि महकादिन्यापत्तिः क्षरीरसम्पर्कौ भवतीति श्रीआचारार्ह-
बुत्तिसम्मत्या अग्रे दर्शयिष्यते इति । किञ्च—साक्षाब्जीवघातोदः कादाचित्कत्वेन प्रतिबन्धकत्वासम्भवः,
केवलज्ञानोत्पत्त्यन्तरनेपेयान्तक्रियायाः प्रचक्षिञ्च' स्मात्, 'आरम्भा' इत्यत्र द्रव्यवचनं च संरम्भेति-
सङ्ग्रहार्थमवसात्तव्यम् । एवमपि यदि आरम्भादिशब्दद्वयकारेणैवाह्वयस्थितत्वात् साक्षाब्जीवघातोऽ-
भिमतः, तर्हि 'जीवेणं भंते । सत्या समिद्ध एवम्' इत्यादिप्रामाण्यस्यै सयोगिजीवः केवलस्थितिरपि
एव प्राज्ञः, अन्यथा 'सर्वाहं ठग्रेहिं केवळी जगेण्णा' इत्यादिविशेषसमाविरोधेन सूत्रमिष्टाकल्पने
मतिकल्पना महानर्पेदुः, ज्ञानादिनाशहेतुत्वात् । वयमपि—'विरोधिंते अणुकाइते, जे आत्मभावणं
विचारोरेखा । अणुगिए होइ नवगुणाणं, जे गाणसंकाइ मुनं वड्डण ॥' तिं सूत्रद्वये (अध्या १३-
गा. ३) विशेषसुत्रं सामान्यसुत्रं वाच्य एवेति वैवाक्यणानामपि प्रतीतिर्भव । तस्मात्त्रिभक्तिकल्पना-
परिहारेय आन्यमिति गार्थाः ॥ २१ ॥

તે વતી સાક્ષાત્ શ્રવણાત રૂપ એ આરંભ તે અતક્રિયાનો પ્રતિપક્ષ નહીં. તેને બસાવે' અત-
ક્રિયાના અબુલહેયાથી. સાક્ષુ' તાદરૂપે અર્થ અધિગ્રાપનાવાર્યે—અબુલક્રિયારાદિને' દશાતે જતાં પશ્ચિ શ્રવણિ-
ધનાઈ કેવલ-હ્યાન અને' અતક્રિયાને' શાવાપચુથી. ક્રિયાથી તેને' પ્રતિપક્ષપચુનાની સંજ્ઞાપશ્ચિ. એ
માટે શ્રવણાત તે પ્રતિપક્ષ અતક્રિયાનો નહી. એતથાવતી ડૅયેસપરચાને' વિશે પશ્ચિ મજાકાલિની
હિસા કરીરના 'સજ પશ્ચી કુઈ. ધય શ્રંગામારાગમતિની ક્રાંતિ આગસિ' કેપાલીરેવે. વશી સક્ષિ
શ્રવણાતકિને ક્રાંદાચિત્તેપશ્ચિ પ્રતિપક્ષપચુનાની અસ'અવ, 'અને કેવલસામાની ભૂતપરિને' અન તરંગ અત-
ક્રિયાનો પ્રસંગ કુઈ. આરંભા' પક્ષા મહત્ત્વન તે સરેશ્વારિકના સમક્રમે અર્થિ' અપચુડુ. એસ પશ્ચિ
જે આરંભાદિ ક્રાંદે ક્રમે પ્રકારે', પક્ષા અબાગમાતપચુથી સાક્ષાત્ શ્રવણાતકિઅંચ માન્યા તઈ
'જીકે' અંચ મેંતે'. એ સામાન્યરૂપે સયોગી શુદ્ધ તે કેવલી ચિન્ન કહેવે. ધય નહી- તે 'સત્ત્વરિ'
કાનેહિ' કેપાદિ વિશેષપચુને' વિરોધે કરી સ્વાકિને' અભિપ્રાયને' કેરેપેને' અતિરેપના તે મંદાં
આનંદરૂપે' હેતુ, જ્ઞાનાદિના નાશના લેપ્તપચુથી. એ માટે સુસૂદૃઢ અબાવ. વિશેષપચુને' સામાન્ય-
રૂપ, તે વ્યાપીને' એ આશરચના કણનારને' પશ્ચિ પ્રસિદ્ધજ. તે-માટે પૌત્તુની અતિરેપનાને', પરિહારે
થાયું. એ ગાથાનો અર્થઃ ॥ ૨૬ ॥

‘हिंसे’ प्रकारांतरे’ यत्नि अतिप्रसंगे ह्ये’ ७—

જો સાક્ષી, છાવણા તે મિત્રમાત્રે આરંભિત ૪૫૨. તે પ્રશ્નિસૂચન નિર્વિષયવંતી અપ્રમાણ.

अर्थ :- परने अभिप्राये वही विभावने वही साक्षात् अन्वेषात्तरणं भावना-छेदक मान्यो छत्तुं तसि प्रगतिपुन्यं, पदनां क्रोधाभावे विषे पदना सयुद्धमना उपचारशी विवाहप्रगतिपुन्यं. द्वि-पद्यात् ते प्राप्तावस्थायां. अभ्यास-प्रतिने अभ्यासादस्तीष्य कुर्वि. ते स्थानी ? ते उपरि विशेष्य कहेनां हेतु कहे छत्तुं. ये यादं ते प्रगतिपुन्यं, हेतु छत्तुं ! मान्यवस्तु रक्षित. ये यादं वरुध अन्वेषात्तरिने संस्थापितं रक्षित संस्थापितो तो द्वि. निरतर सप्रसन्न आपत्तिनिपत्ताय न्ययना-वयाकथितं

अथ पूर्वापरपक्षादीचनानुसारेण विशेषतो निराकरणमाह—

॥ चवत्सु पुन कम्मणशरीरजोगा पुढे इ पक्षमयं । अहमुद्धमं जीववहे य होह हेवचि सिणवयणा ॥३५॥

व्याख्या—चपत्सु पुनः कम्मणशरीरयोगात् सर्वसंवागिजीवसाधारणमपि प्रतिसमयं 'पुढे' चि पृथक् । ह्रस्वकारणे । पृथगेव । अथ एव अतिसूक्ष्मं चपत्सु जीववहेहेतुर्न भवति सिनवचनादि-क्षरार्थः । भावार्थः पुनरेवं-शरीरचलता तावद् देवा-निर-सरमाविनी सम्तरमाविनी च । आद्या सर्वपा-मपि काययोगवता प्रतिसमयमाविनी कम्मणशरीरातुगतजीववीर्यप्रभवा निजनिजस्वरूपात्मिका कदाचिदपि शरीरयोगवता व्यतिरेकाभावात् । सा चातिसूक्ष्मत्वेन सामयिकत्वेन च कैवल्यगत्या केवलिनमेव पुरस्कृत्य प्रभविर्वचनविपरीकृता, तथाहि—

‘कैवली यं मंते ! अस्ति समयसि जेसु आगासपप्सेसु इत्थं वा पायं वा बाहुं वा ऊरुं वा ओगाहिचाणं चिट्ठसि, पङ्क यं मंते ! कैवली सेयकासेसि तेसु येव आगासपप्सेसु इत्थं वा पायं वा बाहुं वा ऊरुं वा ओगाहिचाणं चिट्ठसि । गो० यो इण्हटे समट्ठे, से केण्हट्ठे । मिलादि चावत् ‘विरिअसजोगसद्वच्चपत्तं चलाई उवगरणाई भवन्ति चलोवगरण्हुवाए’ इत्यादि अग०-ख०-घ०-ङ०, (सू० २००), वृत्त्येकदेशो यथा—‘अस्ति समयसि’ चि । असिन्-वर्तमाने समये ‘ओगाहिचाणं चि’

अर्थः—‘अतएव’ अतिप्रसङ्गं नो ह्येषु तेषु सर्वेषु देवाः सर्वे भवन्ति योगधी देवहीने अपक्षपङ्क्तुं छे. विधिं कश्चिन् न देवहीने पङ्क्तिं उपपद्यते । सर्वे अहं वयं ते प्रापयन्त समग्रं मानवतने साक्षात्ताने पङ्क्तिं लक्ष्यन्, अहं अर्थो अथर्वन्, देवहीने अहं काननरपङ्क्त्या. ओ गाभाई ॥३५॥

‘हिने’ पूर्वापर विचारणाने आगति करी विशेषी निराकरण कहे छे—

अपक्षपङ्क्तुं तो कम्मणशरीरना योगधी कुप्रन् निरंतर अतिसूक्ष्म ते उपवधने, विधे न, कुप्र छे. निरवयवनी.

अर्थः—अपक्षपङ्क्तुं तो कम्मणशरीरना योगधी सर्व स्रवेजी अने सञ्चानपङ्क्तुं निरंतर, ‘हु’ ते अवधारणु अर्थ जेवे. अतएव अहं न. अतएव अतिसूक्ष्म अपक्षपङ्क्तुं ते उपवधने छे. न. कुप्र, निरवयवनी. ओ आक्षरार्थ.

सावार्थः ते जेम-शरीर अपक्षपङ्क्तुं ते नि प्रकल्पनी-निरंतर मानारी अने आंतर मानारी प्रथम तो सर्वकायना योगवतने समये स्रवे मानार, कम्मणु शरीर सुभा नो छे उप तेवही संक्षिप्ती विपरी, पौतपौताना स्वप्न रूप, द्विवारे पङ्क्तिं शरीरना योगवतने व्यतिरेकना आभासणी. अने, ते अति-सूक्ष्मपङ्क्तिं अने सागपिकपङ्क्तिं देवहीने मय. देवहीने न आगति करी प्रथम अने छिप्रे आगति करी ते देवाः छे. देवही ते अपवन् आ स्रयने विधे नो आक्षरप्रदेशने विधे छस्त पायं वा बाहुं अथवा वीर अवगाहिते रहे. समवत ते देवही समर्थ ! आगिवा समयने विधे तेषु आक्षरप्र-शने विधे छस्तपादादि अवगाही रहे ? गौरव ! ओ अर्थ समर्थ नही. धर्मादि शीरप्रधान छे जिहां अहं नो स्रवेज अने छुं नो इत्ये ते पङ्क्तिं यथ विपश्यन् कुप्र ते यथ विपश्यन् पङ्क्तिः.

व्याख्या—यदि क्रियामात्रेण सूक्ष्मक्रियया हेतुभूतया जीवमात्रोऽन्तःक्रियाया विन्नकरः—प्रति-
पन्थकः 'ता' तर्हि केवलज्ञानमयुक्तं तस्मिन् सत्येव कथं भवेत् ? परामिप्रायेण कथमपि न भवेदित्यर्थः ।
चेदुक्त्यायुक्तमगोत्रलक्षणोऽघातिकर्मक्षयजन्यान्तःक्रियालक्षणकथं प्रतिबन्धकस्य क्रियामात्रेण जीवव्याता-
देशातिकर्मक्षयजन्यस्य केवलज्ञानादिलक्षणकार्यस्य सुतरामेव प्रतिबन्धकत्वात् । यथा, यत् भवित्तानस्य प्रति-
बन्धकं तत् केवलज्ञानस्य प्रतिबन्धकं भवत्येव, अघातिकर्मक्षयापेक्षया ज्ञातिकर्मक्षयस्य दुस्साध्यत्वात् ।
प्रमुखशब्दात् सम्पत्त्व-देशविरति-सर्वविरति-यथाख्यातचारित्र-क्षपकमेण्यादीनां सङ्ग्रहः । तस्मा-
दन्तःक्रियाप्रतिबन्धकः साक्षात्जीवघातलक्षणारम्भो न भवति, अनवरतमाभोगव्रतः केवलिनोऽसम्भवात् ।
सम्भवे चान्तःक्रियाया उच्छेदः प्रसज्येत, परामिप्रायेण, प्रतिसमर्थ जीवघातसम्भवेऽन्तःक्रियाया अवकाशस-
म्यत्वात् । अथ योगनिरोधे लब्धकाश इति चेत् । अस्मिन् विवादेन, योगलक्षणारम्भस्य प्रतिबन्धकत्वे सिद्धे,
ऽपरस्यान्तर्गुह्यकल्पत्वात् । एतेन क्रियामात्रजन्येन जीवघातेन योऽमुमकर्मबन्धः तेनान्तःक्रिया न भवती-
तिवचनं घातिकर्मक्षपकल्पमवसातव्यम्, केवलज्ञानेनैवैदनीकत्यैव बन्धकस्य कैवल्येन प्रवचने भणित-
त्वात् । तस्मात् 'ज्ञाने न भवेत् ! सया समिधं यमह' इत्यादिमगवतीसूत्रस्य प्रामाण्यसिद्धये आरम्भा-
दित्यर्थोऽपि यत्र वाच्यः । उद्व्यञ्जिका तु प्रमत्तसंयतानामारम्भिकी क्रियेव । अतः सा क्रिया न जीवघा-
तजन्या किन्तु प्रमत्तयोगजन्या, 'सज्जो प्रमत्तजोगो आरंभो' इति वचनात् । एतच्च प्राक् समर्थितमेव ।
परमप्रमत्तानामारम्भभूता अपि योगा आरम्भिकीक्रियाहेतवो न भवन्ति, स्वरूपयोगवस्तुप्राप्तौ प्रमादलक्षण-
सहकारिकारणभावादिति ज्ञापयामि विनाशार्थः ॥ ३१ ॥

ये योगेन निरर्थकं तेनान् अवकाश, अस्मिन् अहं, ता विरतिं पश्य, येनैव आरंभो अतः
अधःपश्य सिद्धं कथं कृते नीलने निरर्थकं उद्व्यञ्जिका, अतथे क्रियामात्रे अनित्यं उपधाते अ-
मशुभाकारेण, अपि के तेषु कर्मक्षय इति के अवकाशा ते न, कृते, के वचनं ते वाक्येन प्रसाधने,
अरिषु अक्षिपु, केवल आतवेदनीयता अधने प्रवचनेन निषेधवाची, ते कृते, ज्ञाने न भवेत्,
अपार्ति सतना प्रमादपश्यानी सिद्धिने अथे आरंभादिकं शब्दे योगेन अनेन, तेनान् अशुभानारी
ता प्रमत्तसंयताने आरंभिकी क्रिया, के अति ते क्रिया ते उपधाते न अन्य, ता खुं प्रमत्तसंयते अन्य,
'सम' प्रमत्तयोग, तेनान् आरंभ' के वचनवाची, के तस्मिन् सावधु' अहं, पश्य प्रमत्तने आरंभस्य
योगपश्य आरंभिकी क्रियाना हेतु न कृते, अदृश्ययोगवार्ता पश्य प्रमादस्य के सहकारिमशुः तेनान्
अभावाधी, के तात्पर्य, के आध्यात्मः ॥ ३१ ॥

इति पक्षे अतिप्रसङ्गः इति चे—

अथवा क्रियामात्रं उपवधादिकं अहं निरर्थकं अहं, तस्मिन् क्रियामात्रं विरतये अहं आरंभादिकं विरतये कृते,

अर्थः—अथवा अहं अहं ते प्रमत्तसंयतानां नीलने निषेधे, के क्रियामात्रे निषेधेन
उपधातादिकं कृते, ता, के अहं निषेधवाची उपरय धत्ते अहं उपधातादिकं विरतये कृते सर्वप्राप्याति-
पातसिद्धे निवर्तयुं अत्यादिने अतिवा कृते, उपधातादिकी विरति विना सर्वविरतिना अपि पश्य
न कृते, इति क्रियापि निवर्तयुं ते अहं अहं, के, ता क्रियामात्रे प्रमादपश्यानी निवर्तयुं
पश्य अहं अहं, क्रियापि निवर्तयुं उपधातादिकी विरतिना अहं अहं, के अहं अहं

सञ्चाररूपाः क्रिया भविताः । वकारस्तु बहुभुता अपि प्रायो भूयांसः—कैवली विवक्षिताकाशप्रदेशोऽह्ला-
दिकं व्यवस्थाप्य ततः पश्चादावाय पुनस्तेष्वाकाशप्रदेशेषु इत्यादिकं व्यवस्थापयितुं समर्थो भवतीति, अग्रे
निर्वचनं—नायमर्थः समर्थः इति वदन्ति । इह त्वेवंविद्यप्रतिवर्तनयोग्येभ्योऽपि वृत्तिः । तेन सम्पन्नः पञ्चलोक-
नामप्रदावपरिहारेण भवितव्यं, न पुनः प्ररोक्तं भूत्वा तद्विज्ञासेन भवतिवच्यम् । सा च सूक्ष्मगात्रसञ्चाररूपा
क्रिया साक्षात् जीवचातुहेतुर्न भवति, तथाभूतक्रियावतापि, सूक्ष्मैकेन्द्रियादीनां साक्षात्साधारणम्-
कस्याभावात् । यदागमः—‘तस्य जं जे ते असंजया ते अविरदं पञ्चदश-आचारं भासि जाय णो, अणारंसा,’
इत्यादि भाग १, उ० १, (सू० १६). वृत्त्येकदेशो यथा—‘अविरदं पञ्चदश’ इति ।

इह अयं भावः—‘यद्यप्यसंयतानां सूक्ष्मैकेन्द्रियादीनां नाऽऽसारमकंसादिकं साक्षात्सं-
व्यापयितुं प्रतीय तद्विज्ञातेषाम्, नहि ते ततो निवृत्ताः । अतोऽसंयतानामविरसिद्धं कारणमिति । अत
एव प्रकृतशक्तसूत्रगाथायां जितवचनादित्युक्तम् । जितेनैव सूक्ष्मैकेन्द्रियादीनां साक्षात् जीवचित्तसं-
प्रकारेण निविद्धत्वादिति । अत्राप्येवं तथापि तथाभूता योगाः कर्मवन्द्यकारणानि संबन्धेन, योगानामपि
कर्मवन्द्यकारणत्वेनामिसतत्वात् । नवरं कर्मवन्द्ये च वैचित्र्यं न योगजन्यं किन्तु मोहनीयश्रयोपक्रम-
विध्यजन्यम्, मोहनीयोलयाभावे च योगाः सर्वेषामपि सामयिकसाववैवर्तीयकर्मवन्द्यहेतवो भवन्ति । तत्रापि
क्षीणमोहस्य योगाः कृत्यतोऽव्युत्थाना न भवन्ति । तेनैव केवलिनः स्नातकचारित्र्यं न पुनरुपशान्तस्याऽपि,

अेतथा० वती जे सर्वसुखतकनी सुखनी गथाने विषे ‘जितवचनया’ अहेतुं कडिह, जितेनैव सुखमे-
हनिर्मादितने साक्षात् अवधातने उक्तप्रकारे निविद्धपद्याथी. अहेतुं जेहेतुं तहेतुं पछि तेहेतुं येग ते
अर्थमधनां हास्य कुठिअ. येगने पछि अर्थमधने हास्य पछि अर्थमधनाथी. पछि अर्थमधने विषे
विचित्रपछि ते येगथी छपनुं नही. तो क्खुं मोहनीयना सुखोपश्रयने वैचित्र्ये अन्व, मोहनीयने
अवधातने तो येग ते सर्वेनष्ट साधर्मिक सातवेदनीय अर्थना मधना हेतुं कुठि. तिरुं पछि क्षीणमोहनि येग तो
इत्यथी पछि व्युत्थान न कुठि. तिरुं अ करी हेतुथीने स्नातक यारिन, पछि छपसातवेतुं नही. तेहेतुं येगने
इत्यथी अशुखपछुना संभवथी, तेहेतुं हास्य जे सदावर्त्ता मोह, तेहेतुं अतापद्याथी. ते तहे जे सुख तो
पुदिं हेत्वाऽऽहुं छठि. अनर्थ जे क्षीणमोहनि येगने इत्यथी जे अशुखपछुने अवधे ‘पछि’
स्नातकपछुने अवधात ते अनारोग्यथी अवधिथी. अनारोग्यना आहारस्थी संसारो जे हेतुनी छामा
तेहेतुना संभवने अनिवार्यपद्याथी. जे आव. अहेतुं अहेतुनी क्रिया कही

जे तहे अतरे कुठि, ते क्रिया तो गयनामयनाद्विषय अनेक प्रकारनी ‘अवस्थाने’ पछि ‘अवधुवोप-
प्रवृत्ति’ अने ‘निवृत्ति’ स्वेच्छाविषयपछि स्वव्यथी शरीर हेतुथी. प्रथम छे ‘नेहेतुनी’ अहेतुनी, ते वती
कदाचित् कुठि तेहेतुनी क्रिया ते अस्तवत्तरागिने पाणीने तेहेतुनी आद्यादिस्वाभ्यासे ते येग अस्तवत्तरागिने
हेतु पछि कुठि. स्वव्यथी अवध त पछि कदाचित् अ कुठि, जित सुखने हेतुनी भावने हि क्रिया पछि छे
जे व्याप तेहेतुने शरीरनी व्यथपछि. ते साधर्मिने कदाचित्पछि करी स्वव्यथी अवधात ते कदाचित्
कुठि, तिमअ सर्वोपश्रयनि सिद्धपद्याथी, तेहेतु क्रिया स्वतत्तरागिने पाणीने ‘मोहनीय’ अने ‘अनारोग्य’
संज्ञित कुठि क्रिया हेतुं इत्यथी अवधातते हेतुपछि, जित छपसातवीताने पछि ‘अहेतुं तेहेतुनी तेहेतुनी
क्रिया स्वव्यथी शरीर अहेतुनी शेषप्रसर नेहेतुनी अहेतुनी. छठि, तहेतुं अन्नाभोगने वशे अस्तवत्तरागिने
मानवी, अेतथा० वती स्वव्यथी कडिह अने जे अवध वीतरागपछि, शरीराधेन मति, छपसात-
वीतरागने अवधातना संभव, पछि क्षीणमोहने नही. तिरुं मोहनीयसपछि. अने कर्त्तव्य अस्तवत्तरागिने

અથ પૂર્વાપરપર્યાલોચનાયમાદૈનૈવ પ્રાયો વહુશ્રુતાં અપિ અવહુશ્રુતવચનપ્રકૃતિમનુસૂત્ય શરીરોપ-
કરણચલતયા કેવલિનોઽપિ જીવધાતં વદન્તિ, તેષાં ચ વચનોલ્લેસમવિદેસેન તિરસ્કૃત્વન્નાદ—

॥ एएण कायजोमा चवलाओ केवलिसस चवलत्तं । तेणैव जीवहणं एअं वणंणि दुव्वणं ॥૩૪॥

અર્થાત્—એતેન અસિયસજ્જસમૂહોપકરણેન ચપલાત્ કાયયોગાન્ કેવલિનક્ષપલત્વમ્ । તેનૈવ
કારણેન કેવલિનોઽપિ જીવધાતસમ્ભવ इति वचनं दुर्वचनं—पापवचनं सम्यग्ज्ञानवतां श्रोतुमर्हकल्पयि-
त्यर्थाद् बोध्यम् । કેવલિનઃ ફલજ્ઞદાનરૂપત્વાદિતિ ગાથાર્થઃ ॥ ૩૪ ॥

મરુત્ અન્નિન્નનજ વાવરુત્, જે વચ્ચરુદે કરતાં હિસાદિકને, આપાર થાઈ, તેથી હિસાદિ સંભવે,
ખત્યાદિ ધણુ છે, અને તે પૂર્વપક્ષીઈ જે આખ્યાપ્રકૃતિની સામેજ રચત સમર્થુ છે, તે સર્વ
સમાધાન કહ્યું, જાણિયું, અને તે પૂર્વપક્ષીઈ બધું આણીતું જે હિમાનુકલ થોમે કરી હિસકપણુ, તે
ઉપરિ સિદ્ધાંતીઈ તેહનું આપાદકનું અગ્રસિદ્ધપણુ અદ્વધીને પ્રમત્તચોગથી પ્રાપ્તું કમ્યુત્, તે હિમા એ
લક્ષણુ આશયીને સાકુને હિસકપણુ નિરોક્તરુ કયું, તે બધું, પશિ પ્રાણવિશેષજનરૂપ સિદ્ધાંતોક્તિ
હિસા તેણે થાઈતું જે હિસકપણુ તે કિમ ટથે, તે વતી તે સિદ્ધાંતીને પરમાર્થ એ—જે પૂર્વપક્ષીઈ
આપાદક(ન) તો અત્યંત અસમર્થ છે, જે આટું નિરંતર પચેડિવ પર્વત છવધાત સયોગીમાનને ન
સંભવે તે આટું તે આપાદક(ન)નું અગ્રસિદ્ધપણુ છે, તોહ પશિ તે ઉવેખી રવપક્ષીઈ સમાધાન કાઢું
તે પશિ મોહનીય સતાનો ધણી જે અગ્રમતવતી તેહનો કર્મબંધના અભાવથી અકિંચિત્કરી હિસા
મનના ધરી અહિસકપણુ સમાધિઈ, પશિ અમતને અહિસકપણુ કિમ આવે તરમાત્ જે ભગવતીના
પ્રસિદ્ધાર્થ બહે પૂર્વપક્ષીઈ અને આનું તે મત અકાવતી અકિંચી કહી સ્વમત નિર્દેશ કહ્યું, અને
જે ઉચ્ચપક્ષે તે ઉપરિ પટીઆરા આદી મૂલજનને વચનાને અર્થે કેવલીને હિસા થાપી છે, તે
કમ્ય અક્ષરને બહે તે પુછવું, જે આટું ભગવતીનું વચન માતાનું ધાવતું સરિયુ મૂખી જનકને
ધાવવાને સરિયુ મૂલકરૂપનું ભાખ આગલું કહ્યું, અને હિસા આગ્રિયમાણુ યોગવંતપશિ પશિ
વિપવના અસ નિધાનવતી કેવલીને પશિ કદાચિત્ હિસકપણુ તેણિ પશિ આનું છે, તે મોહરૂપ હેતુન
અભાવવતી, સર્વથા જ છવવધ ન કુછ એહવું માનતાં સુનું ઉચ્ચપક્ષીને નિષ્કવર્થ થાઈ છે? વલી
રૂપહિસા તો ત્રિસામયિક દષ્ટિતિ નિર્દેશ કરી છે, તોહ પશિ અત્પદેવ કરી માની છે તો તે દ્રવ્ય
કેવલીને કલણ કર્મજનિત માનવું, એ ઉપરિ વલી આધિક યુક્તિ એ અધિકારને અતે કંટોહકાર
વિખારે, તિહા ભેળી, તમા કેઈ કમ્યુતિ ઈર્ષા કલેક કલો તે મૂલકરૂપભાષ્યોક્તિ જે પૂર્વપક્ષી તેહનોજ
સત્યર્થ પૂર્વાપરે વિચારતાં અચ્છાઈ ઈઈ, તે જાણિયું.

હિવે પૂર્વાપરવિચારણુને પ્રમાદે પ્રાહે બહુશ્રુતપશિ અગ્રજ્ઞજનના વચનની પ્રવૃત્તિ અનુસરીને
શરીરની ઉપકરણની ચચંધતાઈ કેવલીને પશિ છવધાત પ્રતે કહે છે, તેહના વચનનો પ્રયોગ તે પ્રતિ
પૂર્વઈ કલો જે પણ તેહની સરીખાઈ તિરસ્કાર કરતા કહે છે—

એતલે કહેવે કરી ચપલ જે કાચોગ, તેથી કેવલીને ચપલપણુ, તેણે કરી અનુત્ કમ્યુત્,
એ વચનપશિ ફર્વદન બાણુ.

નનુ અપશન્તવીતરાગસ્ય પિપીલિકાવિદ્યુદ્ગનન્તુ વિદ્યાય કુન્દકુંટપોતાવિપ્લિજીવમ્બ્રુંઘં કુંતં તત્ર નિવાનં કિં ? इति चेत्, उच्यते—तथाभूताप्रमत्तसंयतस्य सम्भृगुपयुक्तस्य सम्भृगीयांसमिद्धा गच्छतः क्वर्कुटपોतादेरेव सहसा पादसाधः प्रवेक्षसम्भवात्, तस्य च परित्वागोऽप्यवश्य एव, जनाभोगवशेन तथाभूतक्रियाया अप्यशत्रुरोषप्रसरतया परिणमनात्, घातजीवविषयकानाभोगवशेन तत्परिहरणोपायसापरिह्वानात् । अत एव आगमोऽपि—‘जो जीवे वि ण सापेइ’ इत्यादि । किञ्च—यदि छादस्यसंयतो नियतक्रियाव्यतिरिक्तस्थले निजक्रियातः सम्भोवनयापि निजसाक्षात्कारगम्यस्य जीवघातसाभोगवान् भवेत् तर्हि जीवघातो न भवत्येव, सम्भाविततथाभूतजीवघातहेतुक्रियातो विवृत्तेरावश्यकत्वात् । एवं च सति शरीरचलतया केवलिनो जीवघातकल्पनं बहुपापहेतुर्महाघातनेति मन्तव्यम्, तिर्यग्म्योऽपि केवलिनोऽसामर्थ्याद्भावनत् । यतो मेवकुमारजीवो हस्ती झञ्झकातुकम्पया सार्द्धदिनद्वयमुत्क्षिप्तपाद एव दक्षिणात्, केवली तु शरीरचलतया क्षणमात्रमापि स्थातुं मार्गभेदेन वा गन्तुमसमर्थोऽनुसराहु-कम्पावालापि पिपीलिकविद્યुद्गनन्तु सर्वप्रकारेण ज्ञात्वाऽपि व्यापाववति । किञ्च—पराभिप्रायेण केवलज्ञानोत्पत्तिसमय एव यथाहृष्टस्तपादादिसमुत्पत्तिक्रियाया जीवघातं कुर्वतः केवलिनः शरीरचलताया कारणत्वकल्पनमयुक्तमेव, तथाभूतशरीरचलताया जगत्वेऽपि यथाज्ञातप्रकारेण जीवघातस्य क्रियमाण-त्वात् । तस्माद्यदि केवलिनो जीवघातव्यवस्थापनाय व्यसनी भवान् तर्हि शरीरचलतां विहाय किञ्चिद्व्यवहारणान्तरं कल्पनीयम्, तथासम्भवि नामग्राहेण वस्तुमशक्यत्वात् । तस्मात्केवलिनो गम-नागमनाविक्रिया जीवब्रह्महेतुरेव, शुभयोगवन्त्येव जुगत्वात् । यथागमः—

‘सर्वजिष्माणमर्हिसं अरहंता सत्त्ववयणमरहंता । वंसन्वयमरहंता अरिहंता કુંડ મે સરણે ॥૧॥’ સિં ચતુઃશરણપ્રકીર્ણકે (ગા. ૧૭). વ્યાખ્યાવેશો ગયા—‘સર્વે સૂક્ષ્મધાવરપ્રસત્ત્વાવરલક્ષણા વે-જીવસ્તેષાં ન હિંસા અહિંસા-રક્ષા સામર્થ્યન્તિ’ત્યાદિ । ન ચાલે તીર્થેક્રવામેવાતિસય इति वाच्यम्. ચારિત્રનોહનીવક્ષ્યસમુત્પાતિક્ષયસ્ય જ્ઞાનાવરણીયક્ષયસ્યુત્પત્ત્યેવલક્ષ્યાનત્યેવ સર્વેકેવલિસાધારણાત્ । અત-એવ સામાન્યસાધુમધિકૃત્યાપિ પ્રશ્નનિર્વચને ગયા—

ઢેવધ્યાનને ઉત્પતિસમયેજ જિમ કીકી ને હસ્તપાદાદિની કિના તેણીઈ છારધાતને કરતો ને તેથી તેહના શરીરની ચપલપણાઇને કારણપણાતું કરવાન. તે અણુજાજ. તેહની શરીર ચપલપાને અસાધે પાણિ થયાઘાતપ્રકારે છારધાતને કરીતાપણાથી, તે બની જી ઢેવશીને છવપણ ચાપવાને જનસી કું છે, તાલ શરીરની અલના પૂછી કાઢી બીજી કારણાંતર કરવાનું. અને તે તો ન સલાયે. નામપ્રકીને કહેવાને અસમપણાથી. તે વતી ઢેવશીને જનનામનાદિક કિમા તે છારણાતું હેલુજ. શુભપ્રેમે ભવપણ કરી શુભપણાથી, ને માટે આગય—‘સર્વછારણાને’ યોગ્ય સત્વવચનને’ યોગ્ય અજ્ઞાનને’ યોગ્ય જોહવા અરિહંતકે સરણુ’ વ્યાખ્યાના અસ-જિમ સર્વે સૂક્ષ્મ જાહેર ત્રણ ચારણા ને છાર તેહની હિંસા નહીં એતથે રક્ષા તે પ્રતિ, યોગ્ય છે. બનાદિક. એ તીર્થે કરના જ અતિસય ધય ન કહેતું. ચારિત્રમેહનીયના ક્ષમથી ઉપના અતિસયને યાનાવરણીયના ક્ષમથી ઉપના ઢેવધ્યાનની, પારિ સર્વે ઢેવશીને’ સમાનપણાથી.

એતલાજ માટે પ્રતી આસિરી પ્રશ્ન અને’ ઉત્તર જિવ-પૂછે’ છે—ઉપયોગવત ડહાસયસાધુને સૂક્ષ્મચળની રક્ષા કિમ કૃષ્ટ ? તે ઉપરિ સિદ્ધાંતી કહે છે, અપ તથાપિ તે અહિંસાજ ઉપાયમરત

अवगाह-आक्रम्य, 'स्येयकांस्ति वि'ति, एव्यकांस्ति, 'विरिधसयोगसहव्ययाप'ति, वीर्य-वीर्यान्त-
रापक्षयप्रवधा शक्तिः तत्त्वानं सयोगं-मानसादिव्यापारयुक्तं यत् सद्-वियमानं द्रव्यं-जीवद्रव्यं तत्
तथा, वीर्यसद्भावेऽपि जीवद्रव्यस्य योगान् विना चकलं न स्यादिति सयोगसह्येन सद्द्रव्यं विशेषितम् ।
सदिति विशेषणं च तस्य सदा सत्तावधारणार्थम् । अथवा-स्मृ-आत्मा तद्रूपं द्रव्यं स्वद्रव्यं ततः कर्म-
धारया । अथवा वीर्यप्रधानः सयोग-योगवान् वीर्यसयोगः, स चासौ सद्द्रव्यश्च-अनःप्रभृतिवर्गेणायुक्ते
वीर्यसयोगसद्द्रव्यः, तस्य भावस्तथा हेतुभूतया 'चलाह'ति, चलानि-अक्षिराणि 'चवकरणाह'ति,
रूपकरणानि-अङ्गानि 'चलोवगरणद्वयाप'ति, चलोपकरणलक्षणो योऽर्थः तद्भावश्चलोपकरणार्थता तथेति । इह
या क्रिया मणित्वा, सा एकसामयिकी । तथैव व्यवस्थापनार्थमिवैव सूत्रं सूत्रकृद्द्वयीकारेण सम्पतितया
प्रदर्शितम् । तथाहि-सयोगिनीनो न इच्छोति क्षणमन्येकं निश्चलं स्वातुम्, अग्निना ताप्यमानोदकवत्
कार्मणशीरीराहृतः सदा परिवर्त्यन्तेवास्ते । तथाचोक्तम्- 'केवली णं संते । अस्ति समयेसि जेसु आगा-
सपपसेसु इत्थं वा पाथं वा बाहुं वा ऊरु वे'त्यादि । तथैव केवलिनोऽपि सूक्ष्मावयवसंस्कारा मन्तव्येति ।
अत्र हि स्वस्थाने वयास्थितस्यैव केवलिनः सूक्ष्मावयववैशावगाहनामधिकृत्य प्रतिसमर्थं सिद्धमिदमात्र-

ओ सूनोः प्रितोः ओः देस कहे छे-निथ ओ वर'थन सभयने' विषे व्यपगामीने' आवते'
हावे' पक्षि वीर्य'तरायना क्षयधी छिपनी सजित ते वीर' ते अपन नि'कां ओहवु भानसांकिने' व्यापारे'
युक्त ओहवु, अने विवामान के इन्म (अहम्) ते वीर्य' छते' पक्षि' अहम्पने' वेगविना यजन
न कुछ. ओ हेतुप' सयोगस'ह' सद्द्रव्य ते युक्त हाहुं विपार प'डी कर्मधारयसंज्ञा. अथवा वीर्य'
छ' प्रथम नि'कां ओहवा सयोग-योगव'त ते वीर्य'सयोग ते ओ सद्द्रव्य अनःप्रभृति वर्ग'छ' युक्त
ते वीर्य'सयोगसद्द्रव्य कहीछ. तेहने' लाव, ते हेतुप'छ' अरिचर अंग चल छिपमर'छ' रूप के अर्थ'
तेहने' लाव तेछु'.

छहां के क्रिया कही ते ओह सभयनी. तिथ' व्यपगामीपनने' अर्थि. ओह'सूत्र सूत्र'ह'अ
हीहाकरे' स'भति पक्षि' देगाह'छु'. ते छिप-सयोगी छप ते न सभय' क्षयमानपक्षि निश्चल रहिवाने'.
अग्निह' तापपीता छिहनी परे' अर्थ'क्षयरीरे' व्याप'त हुतो सदांजे हिरतो अ रह'छ. तिथ'अ कछु छ'छ.
तो छम केवलीने'पक्षि' अहम् छरीरना स'भार कुछ. छहां पोताना स्थान'कि' रक्षा केवलीने' सूक्ष्म आहांस-
प्रदेशनी व्यपगामीना आभयानी' सभय सभय प्रति' व्यू'आ गानस'भार'प क्रिया कही.

कहेनारा तछे पक्षु-पक्षि' सक्ष-केवली ते विवेचना आह'अप्रदेशने' विषे-कृतादिके बा'पीने'
विहांधी पाछा केपने' नवी ते आहांसप्रदेशने' विषे' रक्षापयाने' सभय' कुछ' ओहवा प्रभने' विषे'
छवर-ओ अर्थ' सभय' नहि. ओह'छ' कहे छे, छहां तछे ओहवा प्रभन अने छिरनो भे भे नथी. ते वती
सभय'विचार'स्थानो के प्रकाश तेहने' परिक्षारे' बाहुं पक्षि' प'र'व'न सभय' तेहने' विधासे प्रवर्त'पु'
नवी अने' ते सूक्ष्मावयव'भार'प क्रिया ते सक्ष-अवयव'छ' हेतु न कुछ. तेहरी क्रियाव'त के सूक्ष्म
ओ'द्विप दि'ते तेहने' सक्ष'अ' आत्मादिकना अ'र'क्ष'स्थाना अभावधी. तिहां के अक्ष'यत ते अविरति
छेहीने' आत्माना आर'णीपक्षि' भाव'व अनाव'ली नही'.

ओ भाव-अछे ओ अस'यत के सक्ष'ओ'द्विप'दि'ते तेहने' अ'त्यन्तु आ'र'क्ष'पक्ष' सक्ष'अ नथी.
तछे अविरति छेहीने' ते छे, ते तेषी निव'र'नी नथी. ओ पंथी अस'यवने' अविरति तेह'अ कर'छु-

व्याख्या—वर्दसि गम्यम् । ननु यदि शैलेष्विप्रतिपन्नस्यायोगिकेवलिनः कायसंस्पर्शः-
शरीरसम्पर्कः तस्माज्जीवानां मशकादीनां व्यापत्तिः—प्राणत्यागो भवति, यदुक्तम्—‘‘से अस्मिन्नमाणे-
इत्यादिप्राणपदं शिवसूत्रवृत्तौ—‘‘अत्र कर्मवन्त्वं प्रति विचित्रता । तथाहि—शैलेऽप्यवस्थायां कायसंस्पर्शेन
मशकादीनां प्राणत्यागोऽपि पञ्चविधोपादानकारणमावाप्नोति वन्यः ; उपशान्तक्षीणमोहसंयोगिकेवलिनं
तु स्थितिमित्तकपायाभावात् सामयिकः , अग्रमत्तयतेर्जघन्त्यतोऽन्तर्गुह्यतस्थितिः ; अकृष्टतन्त्रान्तःकोटा-
कोटीसागरोपमस्थितिः , प्रमत्तस्यां गान्धुद्विकयाऽनुपेक्ष्य प्रवृत्तस्य कचित् प्राण्यवयवसंस्पर्शात् प्राण्युपतापादौ
जघन्यत उत्कृष्टतन्त्र प्राप्तन एव विरेपिततरः , स च तेनाऽपि मयेन क्षिप्यते इति सूत्रेण वक्ष्यितु-
माह ‘‘त्यादि श्रीआचारार्लोके(सारा)विजयाव्ययने चतुर्दशकस्य वृत्तौ प्रसङ्गोऽस्मिदितम् । ‘‘ वा ,
तर्हि कथं संयोगिकेवलिनो जीवविराधना न सम्भवति ? , अपि तु सुतरमेव सम्भवतीति , प्राकृत-
माविष्कृतमिति गायत्रीः ॥ ३६ ॥

अथ परविकल्पितमनाभोगमूलकमेवेत्युपदर्शयन् दूषयति—
॥ इज वयनगमाभोगा जं कारगजिगपविचिपञ्चहाणं । सम्पत्तिआरा, वृद्धिओ, हसिअदोसं, पू यथेह ॥

व्याख्या—इति—अमुना अनन्तरोक्तप्रकारेण वचनमनाभोगमूलकं अनाभोगवसेन तथोक्तमि-
त्यर्थः । तत्र हेतुमाह—‘‘जं कारो’ ज्ञासि । यद्—यस्मात्कारणात् कारका—कृत्वा स च जित्प्रवृत्तिः—
केवलिनः प्रवर्तने सा चेति ह्यङ्गः , तत्प्रयत्ना—तदादयः , आदिशब्दात् कारकाणामावसम्भवाद्यप्येति
प्राह्यः , तेषां सम्पत्—अथाशः विचारः—सम्भवासम्भवपर्यालोचना तस्माद् बाह्यो-द्विवर्ती पर्यालोचना-

कादिने’ आद्युत्यागे पक्षि पक्षि प्रकारना के उपादान कारकाने । अभावधी, जघन् नधी, उपशान्त क्षीणमोह
अने’ केवलने’ तर्हि स्थितिपद , कपायना अभावधी सामयिक अधः , अग्रमत्तयतीने’ , ते’ जघन् नधीः
अ’तर्गुह्यते’ , अकृष्टधी तो अतासागरोपम, गान्धुद्विकथी स्थिति, अग्रमने, अनाकृष्ट अणुभागे’ , अन्तर्गुह्ये
किहमिके आद्युत्यागे अवयवना रूपक्षधी आद्युत्यागे उपतापादिने’ विषे जघन् नधी अने’ अकृष्टधी मूर्द्धा
काधमिके अधिकतर, ते तो तेखे ज अवे’ जेपनी’ ओहयु’ सरे’ , जे’ हेमाउवने’ तर्हि जे’ धर्मादि श्री
आचारार्लोके विजयाव्ययने’ यदुर्दशकः ओहनी, इतिने विषे प्रसङ्गधी अहिके’ तर्हि किम सचेतीने
छपनी विशधना न संभवे’ ? तो रक्षु’ ? संभवे ओहयु’ परने’ अविप्राय—अतः प्रकट रक्षु’—जे गायत्रीः ॥ ३६ ॥

हिरे’ परतु’ विकल्पित ते अनाभोगमूलकं जे’ ओहयु’ हेमाउवने’ हेरे’

जे वयन ते अनाभोगधी जे’ भाटे, कारकं जिन ॥ प्रवृत्ति प्रवृत्तु, सम्पत्ति, वृद्धिरे भाव-
यिक्तु’ हेमाउवने’ हेरे’ नधी’ अणुतो.

इतिने’ अर्थः—ओखे’ हिरेका’ हरे’ प्रकारे’ वयनने’ अनाभोगने’ विषे’ तेहेतु’ अहिके’ जे’ धर्मा
तिहा’ हेतु’ हरे’ छे-जे कारकधी कारक ते करन र ते अने’ जिननी’ प्रवृत्ति-केवलीतु’ अग्रतु’ ते’ अहिके’
हरे’ समास, ते’ प्रयुज्ज, आदि’ अणुधी’ अहिके’ कारकधी’ संभवादिने’ अहिके’ तेहेतु’ यथा’ विचार-
जे’ संभव’ अने’ असंभवनी’ विचारधी’ तेषी’ हरे’ विचारधी’ अहिके’ जे’ परभाव’ हेमाउवने’ हेरे’ अना-
भोगधु’ इत्यथ नधी—अणुतो’ जे’ अक्षयः

तस्य योगानां द्रव्यताऽशुभत्वसम्भवात् तत्कारणस्य सत्तावर्तिनो मोहस्य सत्त्वात् । तच्च 'अयंगारास्त णं भंते' । भाविअण्णो 'इत्यादि भाक् प्रदर्शितम् । यत्तु क्षीणमोहस्य 'योगानां द्रव्यतोऽयशुभत्वाभावेऽपि स्तारिकत्वाभावात्, स चाभाषोदहेतुक् एव, अनाभोगमाहास्यात् सम्भावितदेहेच्छायासम्भवस्यानिवार्यत्वा-
दिति भावः । था पुनः सान्तरभाविनी क्रिया, 'सा च गमनागमनादिभ्या मानाप्रकारा छदमस्थानामपि गन्था प्रष्टुत्तिनिवृत्तिभ्यां यच्छब्दाविषयत्वेन स्वरूपतः शब्दयोधप्रसर, तेन कादाचित्की यथाभूता क्रिया असंयतसांमिमासाद्य तथाविधकालादिसामग्रियोगेन साक्षात् जीवघातेहेतुरपि भवति । यथा मुगं निरीक्ष्य धावनादिप्रियापरिणतस्य व्याघ्रस्य शरीरचपलता । तस्याश्च सामग्रथाः कादाचित्कत्वेन साक्षात् जीवघातोऽपि कादाचित्क एव भवति, सैव सर्वानुभवसिद्धत्वात् । सैव क्रिया संयतसांमिमासाद्य मोहनीयानभेदासङ्कष्टा कदाचित् द्रव्यत एव जीवघातेहेतुरपि । यद्योपशान्तधीतरागस्यापि । यद्यपि तत्त्वोभूताऽपि क्रियाः स्वरूपतः शब्दयोधप्रसर तथापि अनाभोगवद्दोऽशब्दयोधप्रसरतया परिणता मन्तव्याः । अत एक स्वरूपत इत्युक्तम् । यत्तु छद्वात्मवीतरागत्वेन साम्प्रैऽपि उपशान्तवीतरागस्य जीव-
घातसम्भवः न तु क्षीणमोहस्याऽपि, तत्र मोहनीयस्य सत्ताऽसत्ताभ्यां कृतो विरोधो बोध्यः । दृष्टव्ये च बहुप्रत्यक्षान्छादितोऽसंनिर्गोथीपाकादिकर्मण्यसमर्थोऽपि परिहः प्रवेशानां कथोपमोहादुपैवत्येव । न चैवं विष्म्यतोऽयमिदं, अहद्वयमानत्वादिभ्यैः साधर्म्येऽपि सत्ताऽसत्त्वोक्तयामाहास्यस्यानपायविति । अस-
त्यर्थेकाद्वैभ्रतिमानप्रियपन्नस्य भ्रमणोपासकस्य भ्रमणकल्पत्वमेव, न तु भ्रामण्यं, कुटुम्बसत्ताकत्वेन महा-
व्रतप्रतिपत्तेरसम्भवात् ।

निशेष' नालिखितं । इति । अथ । 'गच्छ'परमम् । पञ्चि । द्वायेन । पञ्चि । औषधीपात्रादिभेदे । विवे । असमर्थः । पञ्चि । अजिननि यो न पत्र । छिन्नपत्रादिभेदे । कुर्ष । अथि । छिन्नपत्रा । अजिन । तेदेव । न । कुर्ष । अहमर्थान् । पञ्चादिभेदमे । सङ्क्षेपेण । अतः । पञ्चि । सत्ता । अनेन । असमानान् । तेदेव । भिन्नानान् । अक्षयवी ।

૧. જોતકાળે પત્ની, ઈશ્વરની પ્રતિમા પ્રતિપન્નને (ને) અશ્વમેધપારકા તેલને 'અશ્વમેધપર્ણ', એ પશ્વિ અશ્વપર્ણ નહીં. કુદ ગની સત્તાવતપશ્વિ કરી ચક્રાવતની પ્રતિષ્ઠાના અસંભવથી. પૃથે છે-ઉપચારાતપીતારાગને' પશ્વિ પિપ્પીકાદિભક્તિભૂતનક સુખાઈ કુદરેપોતાદિકષણજીવન અશ્વ શરિયે' નિહા કરણ રચુ' ૧ ધમ બીજે તે ઉપરિ'સહીઈ છે-તેહવા અપ્રમત્તસ વતીને સમજે ઉપયુક્તને' ધર્મસચિતિ' કુદરેપોતાદિકને'જ સસસ'અચુને હોં પ્રેમકા 'એ ભવથી' તેલને દયાનપશ્વિ અશ્વમેધ, આત્મોગને' વજ્રે તેહવી કિયાને અશ્વશરિયારને' પ્રસરપશ્વિ પતિચામ્યાં, હણવા યોગ્ય જીવનવિધાઓ' ને આનોભાવ તેલને' વજ્રે તેલના પરિકારના ઉપાવના આધારથી, એતલાજ વતી સિદ્ધાત પશ્વિ કહે છે- 'જો જીવે વિ' ધર્માદિકે' વહી જી જઈરથસંચિત' તે પોતાની કિયાથી સલાવાનાઈ'પશ્વિ-પોતાને રમખાનને ગમ્ય ને જીવ્યાત તેલને દયાનવત કુદરે, તઈ જીવ્યાત ન કુદમર' સલાએ ને તેહવે જીવ્યાત તેલની હેવ' ને કિયા તેથી નિઝારિને' આલેવકાપણથી. ઝીરિઈં શરીરની' પશ્વિ અશ્વમેધ' કલેવીને' જીવ્યાતનાઈં કલેવન, તે અહાપાંપુ' હેવ મહાઆશાનાની એમ થોનયુ' તિવં'ચાપ' પશ્વિ કેલીને અસમર્થ'પણાની ઉદ્ધાવનથી. ને ચાઈં નેમ-કુમ્ભારને' જીવ ફેરસી' તે કલ્યાણી અંશુ'વાઈ અદીદિનાતાઈં ઉચે' પાઈં જ રહેતો હુલે. જોથી તો શરીરને' ચંચલપશ્વિ ક્ષણમાત્ર પશ્વિ રહેવાને અથવા ચાઈંને ભેદે જવાને અસમર્થ' અતુલર અતુ-કે'પાંપાંત'પશ્વિ રિપીકાદિકે ભુલ્યેતુને સર્વપ્રકારે ભણીને' હણે. અત એવ ઉદ્ધવન પ્રદધનાદિ પ્રમાપનેકાં છે. ધમ કૃપકાકરપ્તે ચુનિ' દેશ કૃત સર્વપ્રકારિ વૃત્તાદિક સંભારે' છે. વહી પરને જ્ઞપિપાથે'

તત્ત્વોપાદાનકારણાભિ ચ મિથ્યાત્વા ૧ વિરતિ ૨ કષાય ૩ યોગ ૪ પ્રમાદ ૫ લક્ષણાભિ પદ્ધત્ત્વ યોગવતામેવ ભવન્તિ । તેનોપાદાનકારણવતામેવ નાનાકર્મવન્ધો ભવતીતિ જ્ઞાપનાવ પ્રથમમયોગિકેવલિન ઉપાદાનકારણાભાવાદેવ કર્મવન્ધામાનો મળિતઃ । ન્યતિરેકનિયમો હિ જ્ઞાતોઽન્યનિયમસ્ય દાઢર્થહેતુઃ । અન્યથા કર્મવન્ધવિચિત્રતાવિચારે અવન્ધકસ્યાયોગિકેવલિનો અનન્યનર્થકમેવ સમ્પષ્ટેત, પ્રયોજનાભાવાત્ । एवं યોગવતામપિ કર્મવન્ધવૈચિત્ર્યુપાદાનકારણવૈચિત્ર્યાયત્તમેવેતિ નિયમસિદ્ધર્થ પ્રથમં કારણવૈચિત્ર્યે કાર્યવૈચિત્ર્યં ઉપજાન્તક્ષીણમોહસયોગિકેવલિનાં સ્થિતિનિમિત્તકથાયોદયભાવાત્ સામાયિકઃ કર્મવન્ધ इति સમુચ્ચયમળનેન મળિતમ્ । તેનાં ચ ત્રયાણામપિ પદ્ધતિયોગોપાદાનકારણાનાં મધ્યે કેવલયોગદ્યૈશ્વ સત્ત્વેન કર્મવન્ધોઽપિ સ્તપ્તલયાઃ, સ ચ સામાયિકસાતૈકવેદનીયકર્મવન્ધલક્ષણઃ સમાન एव ભવતિ, વિચિત્રતાહેતુમોહનીયોદયાભાવાત્, ન પુનરપજ્ઞાન્તસ્યેવ ક્ષીણમોહસ્યાઽપિ જીવપાતાદિકં સમ્પન્નતીતિ બુદ્ધ્યા સમુચ્ચયેન અળનં, સર્વાશસામ્યમધિકૃત્ય સમુચ્ચયેન મળિતેરસમ્ભવાત્, અન્યયોપજાન્તસ્યેવ ક્ષીણમોહસ્યાઽપિ જીવપાતાદિહેતુમોહનીયસત્તાઽપિ ચક્ષુષ્યા સ્વાત્, તથા કેવલિવદુપજ્ઞાન્તસ્યાઽપિ સર્વજ્ઞત્વં ચક્ષુષ્યં પ્રસચ્ચેત । નહિ ‘નારકતિર્વેનરામરા’ રૂપાદિસમુચ્ચયલ્લખનેન સર્વેયમપિ સામ્યં કન્યાઽપિ સમ્મતમ્ । તસ્યાદયથા સામાન્યપાઃ કર્મવન્ધમધિકૃત્ય નારકાદીનાં સમુચ્ચયેન અળનં તથા સામાયિકસાતૈવેદનીયકર્મવન્ધમધિકૃત્યોપજાન્તાદીનાં સમુચ્ચયેન અળનમ્ ।

અભાવથી, ઇમ યોગવતને પશ્ચિ ભૂધતુ વિચિત્રપક્ષુ તે ઉપાદાનકારણની વૈચિત્ર્યને આધારે જ એકલ નિવમની સિદ્ધિને અર્થે પ્રથમ કારણને અવિચિત્રપક્ષુ કાર્યતુ અવિચિત્રપક્ષુ ઉપજાતક્ષીણમોહ અને સયોગીકૃતથી તેહને વિશતિનિમિત્ત ને કષ ધરને ઉદય તેહના અભાવથી સામાયિક કર્મવન્ધ એકલ સમુચ્ચયને કહેવે કહિશે. તે નિશ્ચિને પશ્ચિ પચવિષ ને ઉપાદાનકારણ તે ગર્ભે કેવલયોગને જ છતાં પશ્ચિ કર્મવન્ધપશ્ચિ તે અન્યથાએ, તે તો સામાયિક સાતવેદનીય કર્મવન્ધરૂપ સ્વભાવ કૃષ્ટ વિચિત્રતાને હેતુ ને મોહનીયને ઉદય તેહના અભાવથી.

પશ્ચિ ઉપજાતને જિમ તિમ ક્ષીણમોહને પશ્ચિ જીવપાતાદિક કૃષ્ટ. એકલી સુદિ સમુચ્ચયે નહી, સર્વશે સરિપાઈ આશ્રયીને સમુચ્ચયે કહેવાના અસંભવથી, ઇય ન ચાનીઈ તો ઉપજાતની પરી ક્ષીણમોહને પશ્ચિ જીવપાતાતુ હેતુ મોહનીયની સત્તાપશ્ચિ કહેવી થાઈ, તિય વલી કેવલીની પરી ઉપજાતને પશ્ચિ સર્વપક્ષુ કહેતુ સંપન્ન. નારકતિર્વેન નર અમર ઇમ આદિ હેતુ સમુચ્ચય કહેવે પશ્ચિ સમાનપક્ષુ ઇમને સંમત નહી. તે વલી જિમ સામાન્યથી કર્મવન્ધ ઉદેશી નારકાદિકને સમુચ્ચયે ભવતુ તિમ સામાયિક સાતવેદનીયના કર્મવન્ધ ઉદેશી ઉપજાતાદિકને સમુચ્ચયે ભવતુ. એવલાજ વલી મોહનીયને અનુદયે જીવપાતા અને અધાત હવે કર્મવન્ધ પ્રતિ વિશેષ નથીજ. ઇય નહી તદ ઉપજાતતીતરામને જ ધરને અભિપ્રાયે તો ત્રિજીને પશ્ચિ પોતાને યોગેનન હિસને સમયે કામ એક અસાતવેદનીયકર્મવન્ધની કલ્પનાના પ્રસંગથી.

તે યાદે ક્ષાયોપશનિક શ્રદ્ધાનની અનુજ્ઞાન માત્ર ને ધાર્મિક અને અધાર્મિક કર્મવન્ધ રૂપ તેહને વિશે વિચિત્રપક્ષુ તે સર્વે મોહનીયના ઉદયના વિચિત્ર પક્ષુ ને અપ્રત્ય જ. મોહનીયને ઉદયે જિ તો અવગત્ત્વસ્યવસિદ્ધપક્ષે આગેત્ર અને અનાગોત્ર અને અજાનને સાચેસ જ કેવલત કૃષ્ટે જિ તો અવગત્ત્વ ને વિશે પ્રસિદ્ધ જ છે. પશ્ચિ સંવત્સારને વિરતપરિણામની સરીપાઈ ઉપજાતપર્યંત સંપન્નને મોહનીય અને અનાગોત્રવક્ષે છતે જીવપાતા પશ્ચિ જનિત ને કર્મવન્ધ તેહના અભાવ તે વિરતપરિણામ

‘अथ कद् उवज्जाणमि उज्जत्तसुणीण सुहुमज्जिअरक्खा ? । सत्तवं तद्दि न वद्गा जवजोगेपरा जओ अणिये’ ॥ १ ॥ वि हितोपदेशमाकाश्याम् । एतद्व्याख्या यथा—नन्विति पूर्वपक्षोप-
न्यासे । छद्मस्थानां—विशिष्टातिशयज्ञानरहितानां शुनीनां—साधूनामुपयुक्तनामपि—सम्यगीयांसिमाना
अपि सूक्ष्माणां—वर्मचक्षुषामदृश्यानां जीवानां कथं रक्षासम्भवः ? । आचार्य आह—सत्यम्—अविद्य-
मेतत्, तथापि विशिष्टज्ञानरूपा अपि कष्टुपयोगपरः—पूर्वाक्तयुक्ता अङ्कमणप्रवृत्ताः तदा सम्भव-
त्यपि प्राणिवचे न वषकाः—वधपापांसिमानः । न चैतत् कास्त्वनिकम्,

‘उच्चास्तिवमि पाए इरिआसमिअस्स संकमट्टए । आवज्जेअ कुलिगी मरिअ तं जोग-
मासवज्ज ॥ १ ॥ न च’ सत्स तन्निमित्तो बंधो सुहुमोवि हेसिओ समए । अणवज्जो उवज्जोगेण
सव्वभावेण सो जह्वा ॥ २ ॥’ इत्यादि । अत्र हि सामान्यसाधूनामपि यज्जीवविपयकायोगस्त-
ब्जीवरक्षेयमिदितेति इदित्वं बोध्यम् । तथा च आगमोऽपि—‘जो जीवेवि विआणेह’ इत्यादि ।
तथा ‘अणासवो केवलीयं ठाण’ इति प्रसङ्गादङ्गसूत्रे, एतद्वृत्तौ—‘(अनामजः) केवलिनो
स्थानं केवलिनमहिंसायां व्यवस्थितत्वा’ इत्यादि । एवं प्रवचनसम्भवा सयोगिकेवकिमात्रस निज-
कायाविव्यापारतः सूक्ष्मजीवानामपि विराधना न भवत्येवेति गम्यायै ॥ ३५ ॥

अथ परमिप्राथम्यायोगेन दूषयितुं प्रथमं पराङ्कमाह—

॥अथ सेलेसीपडिवक्कायसंफासजीववाचसी । ता कद् सजोगिणो जिअविआहणा णेधं संभवह ॥ ३६ ॥

तो, के आदि कडिहं के शास्त्रादि. जे आवाहुं स केहू आवायाने निम-मस्तु, केहू पूरपक्षना
अपन्यासने विषे. उत्तरमे के निशिहं अतिशयमाने रहित तेहवा सुनीने—साधुने—उपयोगवर्तते पक्षि
सम्पन्न धर्मां समित्तनधं पक्षि अत्रयक्षुने आदर्यअवने किम रक्षा संधवे ? आवाय कहे के—साधु
जे, तडिहं विशिष्टज्ञानरहितपक्षिण उपयोगवर्त पूर्वोक्त युक्तते आवायाने विषे अवस्था, तडि उत्तर
प्राप्तिविषे वधक नाहि. जेतने वधना पापना अंशना अज्जान नहि. जे कल्पनं नाहि. ‘जेपाडे
पाडे’ अंशमितिने संधने अर्थधं कुलिगी हीनिवाहिक ते परिताप पावे अथवा धरे तेहने
योग पावने पक्षि ते निमित्तमे अथ अक्षयपक्षि सिद्धातने विषे न कबो. उपयोगधं ते निरवय
सर्व भावे ते के आहं १ । उत्तरादि. ‘उहां साभान्य साधुने’ के अविपक्षमे आयोग ते उपरक्षा
न कबो केहू देवाहं अक्षिणु. ‘इतिनहं केहरेह कडिहं उध-उवलीने’ आदिसाने अ विषे
रहेवापक्षुथी. धम अथवा सभति. सयोगीवली भवने अक्षय अथवा पक्षि विराधना न कृप. जे
शास्त्राने अर्थः ॥ ३५ ॥

द्विषे भवना अविधायिने अनायोगे दूषयाने प्रथमे परमे आवाय कहे के—

पूछे के—सैशेली प्रतिपन्न आधना रूपक्षथी अवनी किंसा. अहं, तडि किं—सयोगीने
विराधना न संधवे ?

उत्तरादि अर्थः—अहं सैशेली प्रतिपन्न अयोगीवलीना शरीरने संधधं तथी अशक्तिक
अवने प्राधान्य कृप. ‘से अमिकममाणे’ इत्यादि आचार्य पूर्वो देवाहं. तेहनी, सखनी इतिने
विषे. उहां कल्पधं प्रति नियमता कडि. ते किम—अयोगीनी अवस्थाने विषे अथने रूपक्षं संध-

किञ्च-अयोगिकैवलिन इव सयोगिकैवलिनो यथा जीवपातः कल्पवृक्षया सयोगिकैवलिन इव अयोगि-
कैवलिनः क्षारम्भाद्योऽपि कल्पजीयाः स्युः । एवं सयोगिकैवलिनः प्रवृत्तिरपि पर्यालोच्य । तथाहि-प्रविष्टे-
क्षना हि प्रवचने पीवरक्ष्यमेव जिनेन श्रूयता । सा च योगोपकरणपक्षत्वेन वदतामेव भवति । तत्र योगाः
काश्चिद्व्यापाराः ३ उपकरणानि च शरीरवक्ष्यामिदानीम्, तैरविनाभावित्वेन च-क्षा(च) छन्दस्यैकविलिखण-
स्वामिभेदाद् ब्रूया, यदागमः-६ बुविहा सन्तु पठितेह्य । छन्दमत्स्यां च-कैवलिपं. वे-ह्यादि. श्लो०
(गा० २५६) तत्र छन्दस्यसंयतानां तु-सर्वेषामपि जीवरक्षानिमित्तमप्यनारूपत्वेन काळमित्रता-जीनेन
संसक्ते असंसक्ते वा शरीरापचकारे सति भवति । कैवलिनं तु जीवसंसृज, पच-नान्यथा । श्रौतमिमः-

“‘पाणेहि’ उ संसत्ता पट्टिहेहा हाहे केवळीण तु । संसत्तमसंसत्ता छद्ममत्थाण तु पट्टिहेहा” ।
 इत्योष० (पा० २५७) वृत्तिर्यथा—“प्राणिभिः संसक्तं यद् द्रव्यं नदिष्वया मृत्युपेक्षया भवति
 केवलिनम् ।” “संसत्तमसंसत्त”ति, संसक्तद्रव्यगुणया असंसक्तद्रव्यविषया च छद्मसंज्ञां । मृत्युपेक्षया
 भवेत्तीत्यादि । तत्र केवलिनः प्रत्युपेक्षया नाश्व्योतप्रफोटकरूपा, तस्या जीवविषयकानामभिमुखकत्वात् ।
 किन्तु जीवानामनाशार्थं यावद् भवोत्तासनादिदिह्येवं शरीराद्युपकरणार्थं द्रव्यकरणानापोहानिघांता
 मन्तव्याः । तस्याधाधिकारी सयोगिकेवल्येव, न पुनरयोगिकेवल्यपि, तस्य सिद्धस्यैव योगोपकरणभावेन
 प्रतिहेलनायानेनधिकारित्वात् । एवं केवलजीवरक्षारूपप्रतिहेलनाधिकारिणस्तु “सयोगिकेवलिनो जीव-
 यावाभ्युपगमे” प्रतिहेलनानभेदेन प्रयोक्तव्यमुद्धवनेन च प्रवृत्तिरुपसृत्यं सयोगिकेवलिनं यत् भवेत्,

[illegible]

સ્વત્વ, દસર્ગઃ । દર્શિતવેશનાયોગદ્વયમ્ ત જ્ઞાતાલીલકરણઃ । સામાર્થ્ય, પુનરેવમ્ । અન્ન કર્મવર્ધન
પ્રતિ વિચિત્રતા, સ્વાધૈ-શૈલેચ્છકરણાઃ, કાવ્યસંસ્પર્શન-મશ્કાવીજ્ઞાં-પ્રાણસાગેડિ પદ્ધતિચોપાવનકારણ-
યાવાન્નોસિ, વચ્ચઃ । 'સત્ત્વ કારકસ-કર્તુઃ, સમ્યગ્ચિત્તરે, -મશ્કાવીજ્ઞાં, પ્રાણસાગસ, કર્તા કિમયોગિ-
કેવલી, સ્વત, સ્ત્રન્યઃ, કશ્ચિદ્વા ૧ । ૧નાથમ્, પ્રયોગિત્વકર્તૃત્વયોગિત્વરોષેનાયોગિકેવલિનઃ -કર્તૃત્વામાવાત્ ।
ત્રિહિ-કાશ્ચાદિવ્યાપ્રપન્નત્તરેણ કર્તા, મુવિત્તુમર્થતિ, ક્રિયાદેહત્ત્વ, સ્વત્ત્વ, કર્તૃત્વ 'તિ વચનાત્ । શદિ. જ
શ્ચયોગિકેવલિનઃ સ્વતરસમ્યકાવિ, જ્ઞાતમાનો, જીવવાસસામિચકલ્લેન, તત્કર્તૃકો-મ્પયતે તર્હિ અપ-
સિદ્ધાન્તઃ સ્વાત્, -પુરુષપ્રપન્નમન્તરેણાડિ, પ્રાણસાગસમ્પન્ન, કર્વસ-જાવમાનત્ત્વેન સશ્ચસમવાયવાદિ-
લ્લદાને । નિમિત્તમાત્રેણ કર્તૃત્વવ્યપ્તદેશેડિ, ત, અવતિ, સામ્યગ્ચિત્તિમિત્તકોપસંગસ્ય જ્ઞાનાદૈશ્વ સાધ્વા-
વિકર્તૃકલ્લેન વ્યપ્તદેશસત્ત્વઃ ।, દિલીતે, ચિકલ્લે, જ્ઞાન્યઃ, કશ્ચિત્, કર્તૃત્વજ, જ્ઞાનત્વગણાડનામોગવતઃ
ક્રૂપમાતત્વવિદ્યોડિ, મશ્કાવીજ્ઞાં, નિજપ્રાણસાગેડનામોગવત્ત્વેન જિયમાણમશ્કાદિકર્તૃક વત । યદિ મશ-
કાવીજ્ઞાં નિજકાશ્ચાદિવ્યાપ્રતો નામવિસ્તૃત્વ તર્હિ સ્વતરસમ્યકમાત્રેન નિજપ્રાણસાગેડિ નામવિકલ્લવિતિ
વિશ્વસ્યલ્લેન મશ્કાદિયોગવ્યવત્વાત્ । તથા જ કર્મવચ્ચોડય-શ્વસાચાનુગતો, મશ્કાવીનામેવ-અવતિ, એક-
કર્તૃકયોરેજ કર્મવચ્ચોપ્રાપ્તકારણયોઃ પરસ્પર કાર્યકારણમાવસન્વન્નાત્ ત પુનર્મિશ્કર્તૃકયોરપિ, સત્સાદિ-
કવીવકર્તૃકઃ પદ્ધતિચોપાવાત્કારણેઃ સિદ્ધાન્તામપિ, કર્મવચ્ચસત્ત્વઃ ।, તત્સાવચ્ચવચ્ચતિરેકાધ્યાનાવિસિ-
દ્ધકાર્યકારણમાવચ્ચવચ્ચસિદ્ધવચ્ચ-મશ્કાવિકર્તૃકઃ પ્રાણસાગેડયોગિકેવલિનઃ કર્મવચ્ચકારણ ન સત્ત્વત્વે ।

જ્ઞાતાલીલકરણઃ, તે કિમ-પદ્ધતિ કતાને વચ્ચે વિચારે, મશ્કાદિક
પ્રાણસાગેડે કર્તા સ્વત્ત્વ અયોગીવશી અથવા અન્ય કલ્લેકે પ્રચવપણ તો નહીં, અયે યોપણ તે અને
કરનારપણાને વિશેષકરી અયોગીવશીને કર્તૃપણના અભાવથી, કા પ્રાપ્તિના વ્યાપ વિના કર્તા થવાને
યોગ્ય ન હુઈ, કિયાના હેતુ અને સ્વર્ધમાન તે કર્તા એકવા વચ્ચથી, જીવેવશીના સરીરના સંપદથી
થાતા અવધાત તે નિમિત્તવતી કર્તૃક જઈ કર્તૃક, તઈ સિદ્ધતથી જઈ થઈ, તે વતી પુરુષપ્રપન્ન
વિના પ્રાણસાગસકલ્લે કર્તૃત્વ થાયે કરી, પચ સમવાયાદિપણની હાનિથી, નિમિત્તમાત્રે કર્તૃપણાને
યોગ ન હુઈ, સાધ્વાદિને નિમિત્તે થયો ને ઉપસર્ગ તેહને અને તેહવા કાનાદિને સાધ્વાદિકે કર્તા એકવા
પ્રસંગથી, છીને વિકલ્લે તો અન્ય કલ્લેકે, કર્તૃક, કર્તા અનન્યમતિ-અનાભેલવતને કૃપધતની પર
અનિબ્ધપણે મશ્કાદિને ચેતાના પ્રાણસાગ તે અનાભેલવતે વશે અવે ને મશ્કાદિક તેહને કયેજ.
જી મશ્કાદિકને ચેતાના કાયાદિકને બાપાર, ન હોત, તઈ સરીરસંપદને અભાવે ચેતાના પ્રાણસાગ
પણ ન હોત, એહવે નિયમ બસે મશ્કાદિક ચેતે જ-સંપણથી, તિમને કર્મવધવણે અધ્યવસાયે હુકત
મશ્કાદિકને જ હુઈ, એકકર્તૃકજીવ કર્મવધ અને ઉપાદાનકારણને પરસ્પર કાર્ય-કારણભાવના સંપદથી,
સંસારિજીવ કર્તા એકને એકવે પચ્ચનિષ ઉપાદાન કર્તૃકે કરી સિદ્ધને પછિ કર્મવધના પ્રસંગથી.

તે વતી છતે છતુ તે અન્ય, અણુછતે અણુછતુ તે બતિરેક, તેજે કરી અનાગિસિક ને
કાર્ય કારણભાવ, તેહની પ્રયોજની સિદ્ધને અર્થે મશ્કાદિક કર્તા છે એહને એહવે પ્રાણસાગ તે અયોગી-
વશીને, કર્મવધવુઃઅણુ ન હુઈ, છી દાનકારણ, તો, મિથ્યત્વ, અવિત્ત્વ-કારણ, ચોગ, અનઈ પ્રસાદ્ય
રૂપ માત્રે ચોગવતને જ હુઈ, તે વતી ઉપાદાનકારણવતને જ નિમિત્ત કર્મવધ હુઈ, એહવું અણુવધાને
પ્રમથ, અયોગીને ઉપાદાનકારણના અભાવથી જ, કર્મવધનો અભાવ કલો... ધમ નહી તો કર્મના વધની
વિચિત્રતાના વિચારને, વિષે અવધક ને, અયોગી વેવશી તેહહું, કહેતું તે નિમિત્તક, સપત્તે પ્રયોજનના

चेत् । सैवं प्रतिहेतुना विकारिणः सयोगिकेव छिन्नो जीवघातहेतुकप्रतिहेतुना भङ्गेनोत्सृजप्रवृत्ति-साम्प्रदायिकीक्रियादिप्रसङ्गस्य बाधकस्य विद्यमानत्वेऽपि भाव्यस्य ह्यहमेरेव बाधकत्वात् । माध्यस्थ्यं चाविनिवार्यदोषविषयोपेक्षैव । यदुक्तम्—

सैत्री परस्मिन् हितयीः समये, भवेत्तमोदो गुणपक्षपातः । कृपा भवति प्रतिकर्तुमीदो-पेक्षैव माध्यस्थ्यमवश्यदोषे ॥ १ ॥ इत्याद्यात्मकत्पदुमे (श्लो० ११). न चैवं सयोगिकेव छिन्ना सम्भवति, तस्य निजयोगजन्यस्य जीवघातदोषस्य निजयोगेनैव विधायकत्वात् । न चानन्तबलवत्तत्सौर्विकृतः सर्वेषां सर्वदोषनिवारणे सामर्थ्यादुपेक्षया माध्यस्थ्यहानिरिति शङ्कनीयम्, परमवलंबतोऽपि निजनिजकर्मजन्य-दोषनिवारणे सामर्थ्याभावात् । अन्यथा सकादोन्नावसानां देवानां मिथ्यात्वं कस्याऽपि न भवेत्, वल्लभा शक्रादिना निवारयितुं (म) शक्यत्वात् । किञ्च—स्वल्पोऽपि जीवघातः केवलिनो ज्ञानपूर्वकत्वेन दुष्टपरिधा-माभिगन्धल्लङ्घः । यद्युक्तम्—

‘जो पुण हिंसायतनेषु बहू तस्स णण परिणामो । दृष्टो न च तं छिंनं होइ विद्युद्वल्ल ओगस्स ’ ॥ ति, ओष०. (गा० ५८) वृत्तिर्यथा—‘यः पुनर्हिंसायतनेषु व्यापत्तिभामसु वर्तते तस्य ननु परिणामो दुष्ट एव भवति, न च तद्विंसास्थानवर्तित्वं छिन्नं-छिन्नं भवति विद्युद्वल्ल, योगस्य क्रतोर्वा-कायहृत्पत्ये’ति । अत एव साधुना हिंसा परिहर्तव्यैव । यद्युक्तम्—

‘तस्मा सखा विद्युद्वं परिभ्रमं हृच्छता सुविहिर्णं । हिंसायतनां सर्वे परिहर्तव्या पश्येन ’ ॥ १ ॥ ति, ओ० (गा० ५९.) वृत्तिर्यथा—‘तस्मात् सदा-अजलं विद्युद्वं परिभ्रमं हृच्छता सुविहिदेन किं कर्तव्यम् ? हिंसायतनानि सर्वाणि वर्जनीयानि प्रयत्नतः’ इति । अत्र हिंसावर्जने ज्ञानपूर्वकमेव भवतीति भगवतेन ज्ञात्वा जीवघातो विनाऽपवादमसंख्यतामेव भवतीति वृत्तिर्यथा । अनाभोगेन जीवघातो सत्यपि संयतानां वर्जनाभिप्रायवतां ध्यानं शुभमेव भवति । यद्युक्तम्—

अनंत जलवत तीक्ष्णने सर्वना सर्वं देयं निवारयाने विषे साधवन्त्यो केषां च भवन्त्य-पस्यान्ती कानि कृते. ओहं न सः श्रु. परमजलवतने पक्षि योतापोताने सर्वदेये, अनन्ता निवारयानि सतिता अभापथी. कंच नहो तो सः श्रुः श्रुः कृते आभते के देयता तेहने कुलेने रिभ्याय न कृष्ट. जलवत सः श्रुः निवारयाने अश्रुपक्षुधरी, वली अहने श्रुधतं ते देयतिने सांनपूर्वपक्षि दुष्टपरिभ्रमने. अ. श्रुः श्रुः. के हिंसाता आपतनने विषे वर्तते ‘श्रुः’ तेहने ‘परिभ्रमं’ दुष्ट ते विद्युद्वं ओहं विण नहो के वली हिंसाता आपतन-व्यापादनना कथयने. विषे वर्तते तेहने निमये परिभ्रमं दुष्ट श्रुः ते हिंसाता आपतनपरिभ्रमं विण-विण न कृष्ट. विद्युद्वेन येन-येन-सांनने. अतस्तथा वली साधुने हिंसा परिहरेनी. ते वली सखा विद्युद्वं श्रुः अतः सुविहिदेन श्रुः श्रुः । हिंसायतन सर्वे वर्जना अभवथी.

छां हिंसायतन ते शानपूर्वकं न कृष्ट, ओहं श्रुते, अहंने श्रुधतं ते अपवाद विना अश्रुयतने न कृष्ट ओहं देयता. अनन्ता ये तो श्रुधतं अतः पक्षि वर्जनां अविप्रयत्नत स वतने ध्यानं श्रुः न कृष्ट. ‘वर्ज्यं आपतयतां प्रति प्रति ओहं परिभ्रमं तेहनी सः श्रुति अतः पक्षि, तेहनी श्रुः श्रुः विना विना श्रुः, ओ श्रुः श्रुः, श्रुः श्रुः श्रुः. अने के श्रुधतं श्रुः ते अश्रुधतं पक्षि

... અતઃ યત્ મોહરીયાનુભવે જીવધાતાધાતવોઃ કર્મબન્ધં પ્રસંગિયૌષ્ઠ્ય-પદ્મ, અન્વયા (ઉપસાન્ત-
કીર્તિરાગસ્યેવ) પરાસિપ્રાયેણ શુભ્રાણાભિપ્રિયોગજન્મચીવચ્ચાપસિદ્ધયે કિશ્કિંદ્રસાત્તવેદનીયકર્મબન્ધ-
કલ્પનાપ્રસંગે... તસ્માત્ ક્ષાયોપશમિકમદ્વાનાદુષ્ટાનમાયેઃ ધાર્મિકાધાર્મિકકૃત્કલ્પે ચત્તુર્વિધ્યે સત્
સર્વભાગે મોહરીયોદૃષ્યવિષયાવત્તમેવ । મોહરીયોદૃષ્યે ચ વૈચિત્ર્યં સ્વભાવસિદ્ધમ્મિ આમોગાનામોગા-
જ્ઞાનસાપેક્ષમેવ ફલવદ્ અવતિ । યત્કચ પ્રવચને પ્રતીતયેવ । પુરં સંયતમાત્રસ્ય ચિરતિપરિણામેન
સાંત્યેડ્યુપશાન્તપર્યન્તાનાં સંયતાનાં મોહનીયાનામોગવચ્ચેન સસ્યિ જીવધાતે જીવધાતજન્મકર્મબન્ધામાત્રો
ચિરતિપરિણામોપાધિકો મન્તવ્યઃ । શ્રીયમોહમાત્રસ્ય તુ નિરુપાધિક એવ, ઇસ મોહનીયામાત્રેન દ્રવ્યલોડપિ
જીવધાતવસ્થામાત્રેન કર્મબન્ધામાત્રાત્ । તન્નાડપિ યોગવર્તા જીવરથા અવત્તેવ, ત્ત્વાકારણાનાં શુભ્રયોગાનાં
સત્ત્વાત્ । અયોગિકેવલિન્તસુ યોગનામેવાત્માત્રેન નિરુપાધિકજન્મચીવધાતસામપ્રથા અભાવવત્ જીવરથા-
સામપ્રથા અર્જમાત્ર એવ । અત એવ તદીયસરીરસમ્પર્કજીવધાતઃ સમ્પન્નસ્યિ, સ ચ ન કેવલિકર્તૃ-
ફલસરીયયોગજન્મત્ત્વાભાવિતિ વિશેષો બોધ્યઃ । એવં ચ સૂતિઃ, 'પદ્મવિશેષોપશાન્તકારણમાભાસાસિ-
દ્યત્' ઇતિ ટીકાકારોક્તવચનાત્પચાતુપપન્નયા મહાકાવિપ્રાણસાગસ્યાયોગિકેવસ્વકર્તૃકારે સિદ્ધે સિદ્ધે
સપોગિકેવલિકર્તૃકજીવધાતવચ્ચસ્થાપનાય અયોગિકેવલિદ્દિદ્દાન્તવચનમનામોગાત્રેવ, સાંખ્યધર્મવિકલ્પસા-
ન્વચદ્દાન્તવાત્સમ્ભવાત્ । તત્ર અતુમાનપ્રયોગો ચ્ચા-સયોગિકેવલી, કર્તૃચિત્તજીવધિરાપદ્મ, સન્નવતિ,
મત્સ્યકેવલિત્વાત્ અયોગિકેવલિવિદ્યત્ત કદાચિત્તજીવધિરાવકર્ત્વં સામ્યમયોગિકેવલિત્તિ દ્વિદાન્તે નાસ્તિ,
તસ્માકર્તૃકત્વાત્ । કિન્ન-અયોગિકેવલિદ્દિદ્દાન્તવાતુરયોગિત્વકર્તૃત્વયોરિરોધાપરિશ્લમ્મભિ સ્મૃત્તમેવ ।

તેલપાધિ તે છે તેહને એહવા માનવા. શ્રીકૃષ્ણેહમાત્રને નિરુપાધિક એ, તેહને 'યોહનીય ને' અશ્વાયે
દ્રવ્યધીએ જીવધાતને' અશ્વાયે, કર્મગધના અશ્વાયથી. તિહાંપણિ 'યોગવત્તને' જીવરથા કુર્ષ એ. તે
જીવરથાનાં કારણ ને શુભ્રયોગ તેહને' છતાપણથી. અયોગીવલીને' તો યોગને' અશ્વાયે' પેતાને' યોગે
અર્જન ને જીવધાત તેહની સાચીના અશ્વાયની પરે જીવરથાની સાચીનેા પણિ અશ્વાય એ.

એતલ એ વલી તેહના કરીરનાં અર્જધથી જીવધાત સંભવે, પણિ તે જીવધાત કેવલીને કયો
નહી. તેહને 'યે ગર્થ' અણુઉપજાયાથી, એતલો વિશેષ અણિયે. ધર્મ તો હર્થ 'યે ગર્થધર્મ' ઉપદાનની
કારણના અશ્વાયથી નહીં યે' એ ટીકાકારના વચનની અન્વયા અસુકેતતાઈ ચક્ષુદિ પ્રાણત્વાગને' અયોગી-
કેવલીને અકર્તૃકપણું 'સિદ્ધ' થયે કુ'તે' સિદ્ધ થયું સયોગિકેવલીઈ કાધી ને જીવધાત એહવું 'ચાપવતે'
અયોગિકેવલીનેા દૃષ્ટાત કહેવા તે એનાએથી એ. સાંખ્યવિદ્યને' અન્વયદૃષ્ટાંતપણુના અસંભવથી.
'તિહાં અતુમાનને' પ્રયોગ કહે છે. સયોગિકેવલી તે કિવ રેકિં જીવધાત વિરાધક સંભવે, ભવત્કેવલીપણુથી,
અયોગીકેવલીની પરે, 'ક્રિહાં કિવારેકિં જીવવિરાધકપણું' તે સાધીઈ છે તે અયોગિકેવલિરય દૃષ્ટાતે નથી.
તે અકર્તાપણુથી. વલી અયોગિકેવલીને' દૃષ્ટાત દેનારને' અયોગિપણું અને' કરનારપણું એ ગિહુના વિરેધનું
અધાન પણિ પ્રગટ એ. વલી અયોગિકેવલીની પરે સયોગિકેવલીને જીવધાત કિન્ન કર્યો તિયે સયોગિકેવલીની
પરે અયોગિકેવલીને' અત્ત્વાદિક પણિ કદપવા ચાઈ. ધર્મ સયોગિકેવલીની પ્રદર્શિત પણિ વિનાશુતી.

તે દેખાડે છે-પ્રતિયેજના તે પ્રવચનને' વિશે' જીવરથાને' એ અર્થે' કિન્ન' કહિં. અને' તે તો
યોગ અને', ઉપકરણ તેહને' આયપ્રપણું કરી તેવતને એ કુર્ષ. તિહાં પ્રયત્ન તે કપાદિકા વ્યાપાર,

[illegible][illegible]

વ્યાખ્યા—કેવલિનો જીવવશેડુકમ્પા લેશતોડપિ ન ભવતિ । ઉત્તરાદેવ વિશેષપદ્ધારા હેતુ-
માદ—‘કારણે’ત્યાદિ । યતઃ કારણાત્ સ કેવલી કિંલક્ષ્ણઃ ? કારણસ્વરૂપકાર્યાણિ જ્ઞાનત્રેષ પ્રતિપેદી-
જીવધાતકઃ । કારણં ચ સ્વરૂપં ચ કાર્યં વૈતિ દ્રઢઃ । તત્ર કારણં તાવત્-અમુકજીવેન ગ્રામ્ જન્મનિ-
અમુકં જીવધાતાદિકમનુચિતં સમાચરિતમ્, તેન તથાકર્મોપાર્જિતં યથા મદીયહસાદિસમુત્પન્નક્રિયા
અમુકદેશકાલાદિસામગ્રીયોગેન વ્યાપર્ષિ યાસ્યતિ, મયાડપિ પ્રાગ્જન્મ્યાનિ તથાકર્મ સમાચરિતં યથા-
અમૂઢ્ઢદુઃસ્ખદાનેનાહં ધ્યાપાદયિષ્યામિ સ્વયં પરેણ વૈતિ । સ્વરૂપં ચ-અનેનૈવ પ્રકારેણ હન્યમાનો અમૂ-
ઢ્ઢદુઃસ્ખમા ભવતીતિ । કાર્પિ ચ-એવં હતાઃ સન્ તથાવિદ્યાધ્યવસાયવિશેષેણ તત્રકારિગતૌ યાસ્યતીતિ ।
મમાપિ રાગદ્વેષાભાવેન અવશ્યમાનિત્વેન ચ જ્ઞાત્વાડપિ હનનાય પ્રવૃત્તૌ હ્રુમમશ્રુયં વા ન કિમાપિ કલમિ-
તિ । એવં સતિ તત્તો નિવર્તનામિપ્રાગ્જન્મ્યામ્ભાવાત્ કેવલજ્ઞાનેન તૈવ દૃષ્ટે ક્રુતોડનુકમ્પાલેશોડપિ સ્થાત્ । એવં
સ્વયં કરણવન્ પરેરુપદેશદિના કારાપણં કૃતકારિતાગમનુમનનં વાપિ મન્તવ્યમ્ । સ્વતન્ત્રાક્રિયાવતો
જ્ઞાનપૂર્વકતિજવ્યાપારસાધ્યસ્ય કાર્યસ્ય કારાપણાનુમનન ગોર્ષિપત્તસ્યાવશ્યકત્વાત્ । સ્વયં હનતાવિપ્રવૃત્તસ્ય
તુ પ્રાચોડનુકમ્પા ન ભવત્તેવ । દૃશ્યતે ચ લોકેડપિ સૈત્થ્યાદ્યમુપકર્મકારિણં હન્તુ પ્રવૃત્તસાનુકમ્પારાદિત્વં
તદ્વ્યતિરિક્તસ્ય તુ પ્રાચોડનુકમ્પાસાદિત્વમિતિ । કથમન્યથા કુર્મકારિણમપિ સ્તોનાર્થિકં સમ્પૂષ
જના મોચન્તિ, રૂપવિશ્નિ તદ્માથે દિતમિતિ । એવં સ્વયં જ્ઞાત્વા જીવધાતાવિપ્ર પ્રવર્તમાનસ તદ્-
કરણોપદેશોડપિ ન મુચ્યતે, પ્રાકૃતજનસાડ્યુપદહસનીયત્વાદિતિ સમ્યગ્ પર્વાલોકજનાંશ્ચ માતિજીવધાતાદ્યા-
શ્વાશ્રયસ્ય શ્રયસ્ય કેવલજ્ઞાનમેષ નોત્પદ્યતે । મોહનીવોલ્લવમન્તરેણ જ્ઞાત્વા જીવધાતાદ્યાસન્ભવાત્,
ક્ષોણમોહસ્ય ચ જીવસ્ય યુગર્મોહનીવલ્લવમન્મામાવાદિતિ તાત્પર્યમિતિ ગાથાર્થઃ ॥ ૪૧ ॥

અને’ અવસ્થાવિષયે’ હણવાને’ પ્રવર્તે’ હુ’તે શુભ અથવા અશુભ રૂપ કંઈ નહીં. ઈમં હવે’ તેથી
નિવર્તનાસિપ્રાપ્ત્યા પશ્ચિ અભાવથી. કેવલજ્ઞાને’ કરી તિમજ્ઞ દોઠે’ શિદ્યાથી અનુકંપાદેશ પશ્ચિ હુઈ’

ઈમં યોતે’ કરિવાની ‘રે’ ‘પરમાત્મે’ ઉપદેશાદિકે’ કરાવવું, કયાં કમખાલુ’ અનુમોહનપશ્ચિ
માનવું. રવેન્નાઈ કિંનામતને’ જ્ઞાનપૂર્વક યોતાને’ બ્યાપારે’ સામ્ય એ કાર્ય તેહને’ કરાવવું અને
અનુમોહનાના વિષયપશ્ચાના આવશ્યકપશ્ચાથી. યોતે’ હણવાને’ પ્રવર્તનિ’ તકિ પ્રાદે’ અનુકંપા ન હુઈ જ.
દેખાઈ છે લોકને’ તિમે’ પશ્ચિ ચેવીપ્રમુખ અશુભકર્મના કરનારને’ હણવાને’ વિષે’ પ્રવર્તનિ’ અનુકંપા-
રહિતપશ્ચ. અને તેથી બીજાને તકિ પ્રાદે’ અનુકંપાસહિતપશ્ચ. ઇમં નહીં તે કિં કુર્મકારીને’ પશ્ચિ
રતેનાદિકને’ બેશા શ્વ જન મૂઠાવે છે. અને કહે છે. પશ્ચિ તેહને’ અભાવે’ હિત. ઇમં યોતે’ અણીને’
જીવધાતાદિકને’ તિમે’ પ્રવર્તતાને તેહના અકસ્થના ઉપદેશપશ્ચિ ન મુકત. નીચજનને’ પશ્ચિ ઉપદેશનીય-
પશ્ચાથી. ઈમં સ્મરમ્ વિચારમિકે’ જ્ઞાનાર એ જીવધાતાદિક અપ્રવના આશ્રય એ ભાગ, તેહને’ કેવલ-
જ્ઞાનજ ન ઉપજે. મોહનીયના ઉદય વિના અણીને’ જીવધાતાદિકના અસ ભવથી. અને હાણુમોહજીવને’
તકિ મોહનીયના અપના અભાવથી. એ પરમાર્થ, એ ગાથાનો અર્થ ॥ ૪૧ ॥

હિવે’ કેવલીને’ રે’ વિકલ્પના એ જીવધાતાદિક તે હણસ્યને’ વિષે’ અવતારીતા કહેવા હુઈ’ તે દેખાડે-છે-

હણસ્યને’ વિષે’ જિનના કોષ તે તેહના સંચના ઉપધાતકરંગારા. તેહજ્ઞ અનાભોગથી વિદ્યુષ-
પશ્ચિ ત્રીએ ભગ નથી.

‘वज्जेमिं चि परिणयो संपत्तीए विमुच्चइ वेरा । अवहंवेऽपि ण मुच्चइ किळ्हुभावोऽति-
दातस्स’ ॥ १ ॥ चि, ओच० (गा० ६०.) वृत्तिर्वचा—‘वर्जनाम्यहं प्राणातिपातादीनि एव परिणतः
सन् सम्प्राप्तावपि, कस्य ? अतिपातस्य—प्राणिप्राणविनाशस्येत्युपरिष्ठात्सम्बन्धः, तथापि विमुच्यते वैरात्—
कर्मवन्धात्, यस्य पुनः छिद्रभावः—छिद्रपरिणामः सोऽन्यापादवक्ष्यति न विमुच्यते वैरात्’ । अत एव
केवली कस्याऽपि जीवस्य व्यापादको न भवति, अन्यथा भ्राता जीवघातो वर्जनाभिप्रायक्षेत्रनयोर्विरोधेन
वर्जनाभिप्रायाभावात् छिद्रपरिणामः केवली सम्भवति । तथा च केवली प्रतिलेखनाविकारी न ह्यात्,
यथा व्याचः, यस्तु प्रतिलेखनाविकारी स च विनापवाहं जीवोऽवसिति भ्राता जीवघातको न भवति,
यथा संयतः । एव परस्परभावव्याप्यत्वेन व्याप्योराविसिद्धत्वात् । अस्ति च केवलिनः प्रतिलेखनावि-
कारित्वं केवलजीवरक्षार्थमेव, न पुनः सा प्रतिलेखना छद्मस्थसंयतानामिव कालनियताचाररूपा; तस्या
अनाभोगहेतुकत्वात् । यत्तु यथैतद् वक्तुमप्रतिलेखितं सत् जीवसंसक्तं भवेत् तर्हि केवली जीवसम्बन्ध-
भवनार्थवर्गोऽपि प्रतिलिखति, यदि च प्रतिलेखितमपि पुनर्जीवसंसक्तं भवेत् तर्हि सम्बन्धभवनानन्तरमेव
प्रत्युपैक्षते । यदागमः—

‘संसक्तो ह्युपमेवं अपेक्षितं तेन पुन्यपडिलेहे । पडिलेहिंथपि संसक्तइ चि संसक्तमेव जिणो ॥
इलोपणि० (गा० २५८.) इत्येवं सम्मतिं पुरस्कृत्य निर्वचनादौ भूयसां प्रवचनम्, तदनाभोगमूलकमप्य-
विच्छेदमेव श्रवसात् व्यप्य । केवलिनः प्रतिलेखनाविचारे—अप्रतिलिखितं सत् संसक्तमेव इति जीवरहितं सत्-
प्रतिलिखितं जीवसंसक्तं भवेद्विग्रहाय भणत् । पूर्वापरविरोधापरिहानमेव । यतः केवलिनो जीवरहितं
सत्प्रतिलिखितमेव न भवति, जीवसंसक्तस्यैवाऽप्रतिलिखितत्वात् तस्यैव प्रतिलेखनायाः केवलिनो
भणितत्वात् । यदागमः—

‘न यद्ध वैश्या’ । अतएव यदी देवली ह्येव श्रवणे व्यापादकं न कुट्टं छस नलीं ते लक्ष्मिने श्रवणात्
‘अने’ वश्यानां अविग्रहं ओ विहुने विदेशे’ इति वर्जनाभिप्रायना व्याप्यया छिद्रपरिष्ठायां
देवली संयते । तत्रैव देवली प्रतिक्षेपनातो अविग्रहं न कुट्टं, निश व्याप्य ‘अने’ के पडिलेक्षुने
आधारी ते अपवाह विना ओ श्रव, ओहयुं लक्ष्मि श्रवणात्कं न कुट्टं, निश संयत छस परस्परं
अपवाहना व्याप्यपक्षि अक्षिने’ अनादिसिद्धपक्ष्याथी, ‘अने’ छे देवलीने पडिलेक्षुं अविग्रहरीपक्षुं
देवत श्रवक्षाने’ अ अक्षि, पक्षिं देवलीने प्रतिक्षेपना ते छससंयताने’ परे अक्षिनिपत व्याप्यरूप
नली, ते, पडिलेक्षुने’ अनाभोगभविनपक्ष्याथी ।

‘अने’ के, इहेछं के-अहे के’ पक्षि अक्षुपडिलेक्षिं कुट्टं श्रवे’ संयुक्त कुट्टं तस्य देवली
श्रवसंयतना श्रवणार्थं प्रवक्ष्य अ पडिलेहे. अने अक्ष पडिलेक्षिं’ पक्षि’ वली श्रवसंयुक्त कुट्टं तस्य
संयतलक्षणे’ अनेतरं पडिलेक्षिं’ के श्रव आंगस-श्रवसंयुक्त के-पक्ष पडिलेक्षिं’ के कुट्टं ते
पूर्वे’ अ पडिलेहे पडिलेक्षिं दिरी’ अहे संयुक्त बाधं तस्यि’ संयुक्त अ पडिलेहे. ‘ओ संयति’
आगति इति-‘छसने’ निषे अक्षसंयु’ कक्षाने छे ते अनाभोगपक्ष्यपक्षे’ अक्षुपडिलेक्षुं अ अक्षुपक्षुं,
देवलीने’ प्रतिक्षेपनातो’ अविग्रहे अक्षुपडिलेक्षिं कुट्टं श्रवसंयुक्त बाधं ओ श्रवक्षित कुट्टं अक्षुपडिले-
क्षिं श्रवसंयुक्त बाधं ओ अक्षिअने’ अक्षेपने’ पूर्वपरविशेष्य अपरिग्रह अ. के श्रव देवलीनुं
पक्ष ते श्रवक्षित ते अक्षुपडिलेक्षिं’ अ न कुट्टं, श्रवसंयुक्तं अ अक्षिनिपतपक्ष्याथी, तेनही अ

अथ परमिश्रावसभ्युपगम्याऽप्युपसंहारेण दूषयन्नाह—

॥ एवं सम्मविहारे केवलित्वमा ण संजयजणस्स । जं जाणित्थ जीववहे असंजओ होइ उवमेओ ॥

व्याख्या—एवमु-क्तप्रकारेण सम्यग्भिचारे सति परमिश्रायेण केवल्युपमा संयत्तजनस-
छद्मस्थसाधुलोकस्य न भवेत् । तत्र हेतुमाह—‘जं जाणित्थ’ चि, यद्-समात् कारणात् ज्ञात्वा
जीवघातेऽर्थात् केवलिनो वक्तव्ये उपमेयः-साधुः केवलिकल्प इत्येवंरूपेणोपमायमानः छद्मस्थसंयतोऽ-
संयतो भवेत् । विनाशवादं जीवोऽयमिति ज्ञात्वा जीवघातकस्य मूलतोऽपि प्रवृत्त्यात् तस्य संयमवा-
त्ताऽपि दुरापरेत्यर्थः । ननु तर्हि केवली कथं संयत ? इति चेत्, अहो ! भ्रान्तिः केवलिनो जीवघाते
सिद्धे सत्येव तथावधत्तुं शक्यत्वात् । तच्च जीवघातादिकं सर्वलोकग्राहीयं केवलिनकेषु अस्मादृशेषु
सत्सु केवलिनो न सेत्स्यतीत्यवसावज्यमिति गार्थायः ॥ ४३ ॥

अथ केवलिनो यत्सत्ता स्तुताविष पौनरुक्त्यमवगणय्य अनेकप्रकारेण परविकल्पितं दूषितमपि
अल्पमतिविशेषेयमुपलभ्यै पुनर्दूषयितुं गार्थापत्केन निगमनमाह—

॥ एएणं केवलिणो अवज्जहेऊ ण जीववहयाई । रागदोसामावा इअ वयणं दूस्सकित्तवं ॥४४॥

व्याख्या—एतेन अनन्तरोक्तातिप्रसङ्गानुपसङ्गमुक्त्युद्भाषनेन वक्ष्यमाणमुक्तिप्रकारेण च के-
वलिनो जीववधादि-प्राणातिपातसुषामावणादिः, अवयवैतुः-पापकारणं न भवति, कुतो ? रागदोषाभा-
वाविति वचनमप्युक्तिप्रसङ्ग-दूरत एव परित्यक्तमिति परासङ्गमुद्भाव्यातिदिक्चेन सामान्यसत्तिरक्तेति
गार्थायः ॥ ४४ ॥

अर्थ—‘अथ कहे प्रकारे’ अथयं विचार करो ‘एते’ अलिप्राये’ केवली उपमा छद्मस्थसाधु
लोकने न कृष्ट, तिकां हेतु कहे छे-‘जे कारखी लक्ष्मीने’ उपधात, अर्थ‘थी केवली कहेते’ थि
उपशेव जे साधु केवलीसदृश ओहवे’ इये’ उपशाने विषय करीते छद्मस्थसंयत ते असंयत कृष्ट.
अपवाद विना उप ओहवु लक्ष्मीने’ उपधात करीतेने’ सुलक्षीय वतना नास्त्य, तेहने’ संयमो
पातिकां दुःखर ओ अर्थ. पूछे छे-‘तह केवली किं संयती ? ओहवु’ लक्ष्मी, ते उपरी कहे छे-
‘मोटी भाति पुजने’, केवलीने’ उपधात सिद्ध धाते अ तिम कहेवने’ शक्यपक्षायी, ते ते उपधातादि
सर्वलोकने’ निहनीय केवलीना लक्ष्य अथासिता (अमारी सरीया) छरे’ केवलीने’ सिद्ध नली धात,
ओहवु’ लक्ष्मीतुं ओ गार्थायः अर्थः ॥ ४३ ॥

‘हने केवलीने’ अर्थात् स्तुतिनी पछे पुनरुक्त्यपक्ष’ अवगच्छीने’ अनेक प्रकारे’ परतुं निरक्षिपते ते क्षिपत
छे, पछि अल्पमतिविशेषणी व्युत्पत्तिने’ अर्थ’ वली हसवने’ अनुक्रमे गार्था छरे’ तत्परार्थ’ कहे छे—

‘ओतले कहेवे करी केवलीने’ उपधातिकां पापतुं हेतु न कृष्ट. रागदोषना अभावाधी. जे
वयनपक्षि हरे कष्ट’.

अर्थ—‘ओषि द्विवक्ष कद्विजा जे अतिप्रसंगना अनुप्रसंगं भुक्ति, तेहने’ प्रकट कहेते’ अने’
करीते जे भुक्तिना प्रकार, तेषु केवलीने’ प्राणातिपात सुषामावणादि पापतुं कारखु न कृष्ट.
स्याधी ते रागदोषना अभावाधी. जे वयन पक्षि हरीती अक्षु. जेय शक्ति परती सदृशपक्षिदिने’
प्रकट करीने साक्षात्पक्षी तिरस्कार करी. ॥ ४४ ॥

સત્યપિ જીવધાતે કર્મવન્ધાપાત્રો યજિતઃ । અથ વર્જનામિપ્રાયસ્ય કારણં તાવત્ જીવધાતે નિયમેન દુર્ગતિપાતહેતુઃ કર્મવન્ધો મતીત્સમિપ્રાયઃ સ્વ । અન્યથા સુગતિહેતુદ્ધાનાદિધ્વપિ વર્જનામિપ્રાયઃ પ્રસન્નયેત । કેવલિનસ્તુ વર્જનામિપ્રાયો ન ભવત્યેવ, સર્વકાલં સામાયિકસાતવેદનીયકર્મવન્ધકત્વેન દુર્ગતિહેતુકર્મવન્ધાભાવસ્ય વિર્ણીતત્વાત્ । અતઃ ધ્વ કેવલિનો હૈવાદીનિ વત્તૂમિ ન મન્વત્યેવેતિ પ્રાગ્ સમર્થિતમ્ । કિન્ન-કેવલિનો વર્જનામિપ્રાયામ્યુપગમે યેદ્દિકપારત્રિકમસમખ્યમ્યુપગમન્તવ્યં સ્નાત્, તસ્ય મથાપ્તિવામાવિત્તાત્ । તસ્માન્જીવધાતસ્તજ્જનિતકર્મવન્ધાધાવક્ષેત્યુપયમપિ જ્ઞાનામોગવન્તં સંપત્ત્યલોકમાસાદૈવ સિદ્ધ્યતિ । થદાગમ-

‘સ્ત્વાલિચ્છિમિ પાપ દુરિયાસમિથસ્ય સંકમદ્દાપ્ । વાવજ્ઞેજ્ઞ કુલિંગી મરિજ્ઞ ‘તં જોગમા-સજ્ઞ ॥ ૧ ॥ ણ ય તસ્ય તન્નિમિત્તો કંથો સુદુમોઽપિ કેસિજ્ઞો હમપ । જળવજ્ઞો વ પલોગેજ સજ્ઞમાથેજ સ્તો જન્મ ॥ ૨ ॥’ પિ, ઓષ ૦ (ગા ૦ ૭૪૮, ૭૪૯). દુષ્ટિર્થથા-‘સ્ત્વાલિચ્છિ’ જ્ઞપાદિતે પાદે સતિ ર્થોત્સમિતસ્ય સાધોઃ સદ્કર્માર્થેયુત્પાદિતે પાદે ફલમ્ સન્ન્યધઃ, ત્યાપયેત સંધનપરિણાનૈઃ, કઃ ? ‘કુલિંગી’ કુલિસતામિ કિન્ન-લિ-ન્દિન્નયામિ યસાસૌ કુલિંગી-દ્વીન્દિયાધિઃ, સ પરિતાપ્યેવ જ્ઞપાદિતે પાદે સતિ, ત્રિયતે વાસૌ કુલિંગી ‘તં’ જ્યાપાનયોગમ્ ‘આસાધ’ પ્રાપ્ત, વ-ત્સ તન્નિ-મિત્તો ધન્યઃ સૂક્ષ્મોઽપિ કેસિજ્ઞઃ ‘સમથે’ સિદ્ધાન્તે, કિં કારણં ? ચતોઽવવચોઽસૌ તાણુઃ તેન જ્યાપાદ-નપ્રયોગેજ-જ્યાપાદનજ્યાપારેણ, કથં ? ‘સર્વમાથેન’ સર્વાત્મના, મનોવાકાવકર્મચિરવચોઽસૌ યસાત્ વસાન સૂક્ષ્મોઽપિ ધન્વન્તસ્યેતિ । યથં સત્પિ જીવધાતેઽવધકો હૈ જ્ઞાનામોગપ્રયેવ માવતો જીવધાતામાવધકિત્વાવસાતજ્ઞઃ, ન પુનર્જ્યોતોઽપિ, તસ્ય પ્રત્યક્ષવાચિતત્વાત્ જ્ઞાનમાધાધિતત્વાત્ ।

અર્થાત્. જ્ઞાનામોગ્નિ જતે વર્જનાના અભિપ્રાયને કહેવે રામદેવને જ્ઞાનસ્વરૂપને રામદેવપણે જતબ અવિધ્યોઆ નહિ. તે રામદેવને તેજવને જતે જ હતાપણું કુર્ષ તે વદી રામદેવની સત્તાવત સાધુને વર્જનાના અભિપ્રાય જતે જ્ઞાનામોગ્નિ વદી થાલે જવધાત તે દ્વન્દ્વિત્વા રૂપ ર્જવધેને હૈવ (ને) કુર્ષ.

કર્તા જવધાતાના વર્જનાના અભિપ્રાયવતને જતે જવધાતે પણું ર્જવધેને જ્ઞાન કહિએ. હિવે ઈકા ધરણ તે વર્જનાભિપ્રાયને, જવધાતે નિયમે જ ર્જવધેને હૈવ ર્જવધેને કુર્ષ એ અભિપ્રાય જ. ધમ નહીં તે સુરતિના હૈવ ને તાનાદિ તેહને નિયે પણું વર્જનાના અભિપ્રાય ર્જવ. કેવલીને તે વર્જનાભિપ્રાય ન કુર્ષ. સર્વશક્તિ સામયિક ને સાતવેદનીયકર્મનર્થ બધપણું કરી ર્જવતિત્વ હૈવ ને ર્જવધે તેહના અભાવને નિશ્ચિતપણથી. જોતજ્ઞા જ વદી કેવલીને હૈવદિ વરણ ન કુર્ષ. જોહતું પૂર્વે સમધ્યું હઈ. વલી કેવલીને વર્જનાના અભિપ્રાય જાનતે કહીએ અને પરસોહઈ બપ માનુષ જોહઈ. તેહનો જ્ઞાનના અવિનાશાવિપણથી. તે વદી જવધાત અને જવધાતવનિત ર્જવધેને અભાવ એ મિથુ જ્ઞાનામોગ્નિ સંવતસીક પામીનઈ જ સીઝઈ.

યે વારતી આગમ છે-છપાડે પાદે જતે જ્ઞાસંનિત સાધુને સ કમણુને અર્થે છપાડે પને પહાં ર્જવધ. ધન પરિતાપનો, કષ્ટજી કુલિત છે ઈન્દ્રિય નેહનાં જોતવે દ્વિતિયાદિ, તે પરિતાપ પામે, છપાડે પને જતે મરઈ કુલિત તે તે હિસાના ચોરને પામીને, પણું તેહને તે નિશ્ચિતજ્ઞા પામે શુદ્ધ પણું ન કહિએ સિદ્ધાન્તે નિયે. સ્યુ ધરણ ને વદી નિઃપાપ એ સાધુ. તેવું હિસાને ર્જવ શુદ્ધ પણું ન કહિએ સિદ્ધાન્તે નિયે. સાપારે નિઃપાપ છે. ને વદી, તે વદી સુદ્ધપણું બધ નહીં ચોમઈ ર્જવ ર્જવ પ્રકારઈ મનવચનજ્ઞાનઈ જ્ઞાપારે નિઃપાપ છે. ને વદી, તે વદી સુદ્ધપણું બધ નહીં તેહને. ધમ જતે જવધાતે અવધક તે જ્ઞાનામોગ્નિ વદી જાવથી જવધાતાના અભાવ આગમી અણુવો. પણું ર્જવધી એ નહીં ધમ નહીં. તેહને પ્રત્યક્ષમાધપણથી. અને આગમમાધપણથી.

બ્યાહ્યા—‘પરિણેપાત્’ સત્ત્વપિ જ્ઞાનાવરણીયાદૌ મોહનીવોદ્યે સત્ત્વેવ જ્ઞાત્વા જીવષાતો ભવતિ, તદ્ભાવે ચ ન ભવતીત્ત્વવચ્ચતિરેકાઝ્યાં પરિણેપાત્ વિચિત્રપ્રકારાસંયમહેતુઃ કેવલિનોઽપિ ચારિત્રમોહનીવોદ્યોઽન્યુપગન્તવ્યઃ, ચારિત્રમોહનીવોદ્યમન્તરેણ જ્ઞાત્વા નાનાપ્રકારજીવષાતકુશ્ણાસંય-
માસન્મવાત્ । અતઃ एव મોહનીયસત્તાકલાઽન્યુપગ્જ્ઞાન્તવીતરાગસ્ય જ્ઞાત્વા જીવષાતો ન ભવતિ, તત્કારણ-
મોહનીવોદ્યામાવાત્ । અપિરબ્યાહાર્યઃ । સોઽપિ જ્ઞાનપૂર્વકજીવષાતહેતુરપિ કેવલિનો વિકલ્પ્યમાનસ્તીમઃ—
દ્યોપલોકાનાં મોહનીવોદ્યાપેદ્યાં વસ્કટઃ । તન્ન હેતુમાહ—‘જમણુવરચે’ યાચિ, ચત્—ચક્ષાત્ કેવલજ્ઞાનો-
પલ્મમાત્—કેવલજ્ઞાનોત્પતિસમયાદારબ્ધ ચાવલોગધાન્—મયોમી તાવન્જીવષાતાદતુપરત્પરિણામઃ—અનુપ-
રતઃ—અનવરતમેકલ્પમાધાપન્ન एव પરિણામોઽવ્યવસાયો યસ્ય સોઽનુપરત્પરિણામઃ કેવલી ભવેત્ । જાન્યે
તુ સર્વેઽપિ વિદ્વાવિક્ષાકાર્યોન્તરબ્યાસક્લાદિનાં ઉપરત્પરિણામા एव ભવન્તિ । પ્તત્ત્વ ‘જં તં સેવંતસ્સ
હ’ ઇત્યાદિગાથાયાં કિન્નિદ્ દર્શિતમિતિ ગાથાર્યઃ ॥ ૪૦ ॥

અથ કેવલિનોઽપિ જીવષાતો ભવતીતિ વાદિનાં મતે કેવલજ્ઞાનસ્ય કલ્પમધિક્કલાસિમસન્નમાહ—

૧।કેવલિનો જીવવદ્દે અશુકંપા લેસન્નોવિ થો હોહ । કારણ ૧ સરુજ ૨ કજ્જાહ ૩ જાણમાળો વિ પહિસેવી

અર્થઃ—જ્ઞાનાવરણીયાદિ છતે પશ્ચિ મોહનીયને ઉદયે જ ભણીને જીવષાત કુર્ષ, અને તેહને
અભાવે તો ન હોઈ, એ અવશ્ય અને વ્યતિરેકે પરિણેપાત્ વિચિત્ર અસંયમનો હેતુ કેવલીને
પશ્ચિ ચારિત્રમોહનીયનો ઉદય તે જાનવો. ચારિત્રમોહનીયના ઉદય વિના ભણીને નાનાપ્રકારે જીવષાતરૂપ
અસંયમના અવશ્યભવતી. એતલાજ વતી મોહનીયની સત્યાવત ઉપશાંતીતરંગને પશ્ચે ભણીને જીવષાત
ન કુર્ષ. તેહના કારણ મોહનીયના ઉદયના અભાવથી. અપિ યાદિરથી લેવો. તે પશ્ચિ માનપૂર્વક
જીવષાતનો હેતુપશ્ચિ કેવલીને વિકલ્પતા અપરસેહની મોહનીયના ઉદયની અપેક્ષાઈ આકરો. તિહાં
હેતુ કલ્પક ઇઈ. એ કારણવતી કેવલજ્ઞાનની પ્રાપ્તિથી—કેવલજ્ઞાનના ઉત્પત્તિ સમયને આરંભને તિહાં
તાર્ક સથેળી, તિહાં તાર્ક જીવષાતથી અણનિવર્યો એકવ્ય પરિણામ કુર્ષ. એ તો ‘જં તં સેવંતસ્સ’
એ આશાને વિષે વ્યાખ્યાન મળે કાંઈએક દેખાડ્યું છે. એ ગાથાર્ય ॥ ૪૦ ॥

હિંચે કેવલીને પશ્ચિ જીવષાત કુર્ષ એ વાદીને મતે કેવલજ્ઞાનનાં ક્ષબ આસિરી આતિમ્સંગ
દ્વયથુ કહે છે—

અવવથ કેવલીને છતે અનુકંપા લેશપશ્ચિ ન કુર્ષ. કારણુ સ્વરૂપ અને કાર્યાદિકે અણુતો એ સેવનાર.

અર્થઃ—કેવલીને જીવવથ છતે અનુકંપા લેશપશ્ચિ ન કુર્ષ. આગલે અર્થે વિશેષથુ કહે તે હેતુ
કહે છે—એ કારણથી તે કેવલી. કેહવે છે? કારણુ સ્વરૂપ અને કાર્ય અણુતા પશ્ચે જીવષાતકલત. ધહાં
૬૬સમાસ. તિહાં કારણુ તો પશ્ચે જીવે પૂર્વજ્ઞાનને વિષે અનુક જીવષાતાદિકે આગથુ છે, તેણે કરી
તેહવું કર્યે ઉપાભ્યું. જિય માહરી હસ્તાદિકની ક્રિયાર્થ અનુક દેહકલાદિકે સામયીને થોરે વ્યાપરિતને
પામશે. અઈ પશ્ચિ પૂર્વજ્ઞાનને વિષે તેહવું કર્યે સમાગથુ, જિય આ દુઃખને દેવે હું વ્યાપાદન કરીત્ય
પોતે અમથા પડે કરી. સ્વરૂપ તો આણે પ્રકારે હણીતો આ દુઃખનો લખનાર કુર્ષ. કાર્ય તો ઇમ
હવેયો હું તો તેહવા અખવસાપને વિષેયે નરકાદિ પ્રતિને વિષે ભર્યે. સુખને પશ્ચિ રામદેખને અસાવે

विकलता भणित्वा । सा च खोवरक्षोपायस्थानामोगादेव भवति, अन्यथा प्रयत्नं कुर्वतापि रक्षितुं न पारित इति वचनादुपपत्तिः प्रसज्येव । स एवानामोगो जीवचातं प्रति मूलकारणं छद्मस्यसंयतानामेव भवेत् । एवंविधश्च छद्मस्यसंयतः कदाचित्कश्चिदुपशान्तवीतरागोऽपि स्यात्, जीवचातेऽपीथोपधिक्कि-
क्रियात्वास्तत्त्वेवाऽऽगमे भणितत्वात् । अगमस्तु 'अणगारस्तं गं भंते ! भाविअण्णो पुरजो जुगसायाए पेहाए रीअं रीअमाणस्त पावस्त अहे कुक्कुळपोअए वे 'सादिरुणेण प्रागुपदर्शित एव । एतद्वर्गभिवाचकं च वाक्पम—यदि परमोर्थाग्रलचं कर्म भवतीत्यादिरूपभवसातज्यम् । यथाहिद्विचपरमिति शब्देन आमोगाना-
भोगवतां मध्ये कस्यचिदीयाग्रत्यवकर्म गन्धस्य सूचितत्वात्, अनामोगाभावे च निजकायादिव्यापारासाध्य-
कार्यविपरकप्रयत्नस्यैवाभावेन कृतकहित्ततेति । ग्रामो नास्ति कुवः सीसेति न्यायात् । अत एव केवली
परेषां सम्पत्कथायामे धर्मदेसनामपि न करोति । अवनमः—

‘सर्वं च देसविरहं सम्भं पिण्डं व होइ क्खण्णो । इहवा अमरुल्लसो न कहेइ भविस्सं
न सं च’ ॥ पित्, श्रीयाव० लि०, (गा० ५६४) देसनादिविपरकप्रत्ययविकलतायां केवली सर्वतो न
भवेत्, विकलतामद्भातैव प्रयत्नस्य क्रियमाणत्वात् । नहि ज्ञानवान् कोऽपि पर्वतमुत्पादयितुमुद्यच्छेतीति ।
एतेन ज्ञानपूर्वकजीवचातेऽपीथोप्रलचं कर्म भवतीति ज्ञानेन ‘संचेजयमा’ति पदं केवलित्वापदं
भविष्यतीति शङ्काऽपि परस्ता । केवलिनो जीवचाताभ्युपगमे तद्व्याप्यं सर्वकालादिहेतुनिष्कम्पप्रत्ययै-
वासम्भवात् । अयं यावः—केवलज्ञानोत्पत्तिसमय एव केवलिना सर्वकालीनं सर्वमापि कार्यं निपत्कारण-
सामग्रीसहितमेव दृश्यम् । तत्र केवलिना निजप्रयत्नो हि विवक्षितजीवरक्षाया निवृत्तकारणसामग्र्याभ्युत्पन्नो
दृष्टोऽनन्तर्भूतो वा ? आद्ये, केवलिप्रयत्नस्य वैफल्यं न स्यात्, तस्य तस्यानिवृत्तकारणसामग्र्यन्यूनत्वेन

हिमे षष्ठः अथप्रति व्यस्यतानि अथवा व्यस्यव्यस्यतानि अथरक्षाने अर्थे अथननी निरक्षता इती
ते अथरक्षाना विपायना अनारोमयी अ कुष्ठ. अथ नवीं तो प्रयत्नं करते पक्षि रात्रिपत्तने न शङ्को मे
ययननी अक्षुताया स पत्ते, तेअ अनारोम अथवात प्रति मूलकारण, अथस्वसंयतने अ कुष्ठ. अक्षुता
अक्षरथ तो द्वितीये विपदात वीतरागपक्षि कुष्ठ अथवाते पक्षि धर्मोपधिक्किमाने विषे अक्षेयपक्ष्या
आग्रम तक्षि मे अक्षुत्तु अक्षुत्तनां वक्षतो तो (पूर्व देवाक्षु अक्षि अ) पक्षि सुधत पर अक्षेय संधे
आलोम अने अनारोमवत् वक्षे कुक्षेने अर्थे प्रत्यय कर्तव्यने समितपक्ष्या अथारोमने अक्षेय तो
पोताने कपादिकने व्यापारे अक्षुत्त के अर्थे तद्विपरक प्रयत्नने अ अक्षेय, द्वितीये अथननी
निरक्षता. आम नवीं तो सीम द्वितीये मे व्यापयी.

जेतवलाभ्यता केवली परने सभ्यहृत्वादिने अक्षेय धर्मदेसनां प्रति न हरे. सर्वविरति
हेसविरति अने सभ्यहृत् अने अक्षेय अथनयितु कुष्ठ अथवा अक्षुत्तव्यविकु अक्षे नवी. हेसनाविपक्ष्या
अथननी निरक्षता अने केवली सर्वव अ न कुष्ठ. विवृत्तपक्ष्या अक्षुत्तव्यविकु अथनने. अथवा-
पक्ष्या. आनवत् अक्ष पर्वत विपायने तो अक्ष न अने. जेतवे आनवत् अथवाते धर्मप्रत्ययि
अर्थे कुष्ठ अक्षेय, अक्षुत्तु “संचेजयमा” मे पद केवलीतु वक्षे कुक्षे” मे अक्ष. पक्षि शली. केवलीने
अथवात वानवे तेवली रक्षाने अर्थे सर्ववपक्ष्यानी क्षानितु हेतु के निष्पत्त प्रयत्न तेवला अक्षवक्ष्या.

मे व्याप-जेवलाभ्यने कर्तव्यसमये केवली सर्ववक्षुत्तु सर्वे अर्थे पक्षि. निपत्त के अक्षवक्षी
सामग्री तेवले सक्षित अक्षुत्तु. तक्षि केवलीते पोताने अथन तो विनेमोअथनी पक्ष्यानी. निमित्त
अक्षवक्षी आग्रमो ने विने अक्षवक्षी द्वितीये अथवा अनवत्तव्यविकु द्वितीये.

અથ કેવલિન: પરવિકલ્પિતા જીવધાતાદવચ્છદ્મસ્યસંયતૈષ્વતાર્યમાણા: કીદૃશા.મવન્તીતિ દર્શયતિ—

॥છદમત્યે જિજ્ઞદોસા તદ્ભૂઆં સંજમોવધાયકતા । તે ચૈવ અગામોગા વિહલા ણનો તદ્ભૂમ્મો ॥૪૨॥

છાલ્યા—જિજ્ઞદોષા: જીવધાતાદય: પરવિકલ્પિતા: છદ્મસ્યસંયતેષુ તથામૂતા:—વિનાપવાદ્ જ્ઞાનપૂર્વકજીવધાતાવ્ચો દોષા: સંજમોપધાતકરા:—પારિત્રપરિણામસ્ય ચિત્ત્વંસકા: , ત ઇવાડનામોગાજ્ઞા-યમાના ચિકલા—જીવધાતજન્યકર્મવન્ધ્યછદ્મણેન ફલેન શૂન્યા: , ન પુનર્જનાપવાદકલ્પણેન ફલેનાડપિ, તત્કલ્પસ્થાનપાયાત્ । અત યથ મબ્દ્કીલ્યાપાદક: ક્ષપનક: ક્ષુલ્લકેન પ્રેરિતલઙ્કણાય ધાવિત્ ।તિ । નન્વેનં યદિ કર્મવન્ધ્યાભાવદેહુ: કથં તદિદેષાં પ્રાયક્ષિત્તપ્રતિપત્તિ: ? ન્યર્થત્વાદિતિ ચેત્ । સત્યમ્ , પરં સમ્પાવન-યાડપિ છદ્મસ્યગામ્યજીવધાતાદૌ મિથ્યાદુષ્કૃણાવિપ્રાયક્ષિત્તપ્રતિપત્તિસ્તુનામેવાનામોગવચ્ચેન જાતે જીવધાતે નિશ્ચયત: કર્મવન્ધ્યાભાવેડપિ જ્ઞાતે સતિ જ્વજહારપ્રકૃતિમતાં ન્યજહાર: પ્રાયક્ષિત્તપ્રતિપત્તૌ ચેત:શુદ્ધિર્ન ભવતિ, છદ્મસ્યથેન વરિષ્ઠકસન્ધ્યરિજ્ઞાનામાભાત્ । યવતિ ચ તત્પ્રતિપત્તૌ । સા ચ શુદ્ધિર્મહાવિગર્ભ-રાદેહુ: , સીર્ષકૃષ્ણાકારાવતાદિતિ । યથાક્રમકારેણ દ્વાવેષ મહ્નો પ્રવચને પ્રસીતૌ । નામ્પત્સુરીયો મજ્ઞ-પરવિકલ્પિતા: સર્વપ્રકારેણ, જ્ઞાત્વાડપિ જીવધાતાદિ: કેવલિન: કર્મવન્ધ્યદેહુર્ન ભવતીત્યાદિક્ષપ: । સ ચ વૃદ્ધવાદેનાપિ ન શ્વત: । વસ્તુતસ્તુ કેવલિનો ચતતા દૂરે, પ્રત્યુત સર્વેભવ્યામવેષુ નિષ્કાલું પ્રકૃતિરેવ આદિતિ માઘ: ।તિ ગાથાર્થ: ॥ ૪૨ ॥

અર્થ:—જિજ્ઞાસા દોષ પરે વિકલ્પા એ જીવધાતાદિકે તે જીવસ્ય ચતીને વિષે તેહવાન્વપવાદ વિના જ્ઞાનપૂર્વક જીવધાતાદિકે તે દોષ, સંજમના ઉપધાતકર-પારિત્રપરિણામના વિષ્વંસકા, તેહજ જીવધાતાદિકે અનામોગથી થાતા વિદ્યા-જીવધાતે જન્મ એ કર્મબંધન રૂપ તેણે રહિત. પશ્ચિ જ્ઞાપવાદરૂપ રૂપે જન્મ ધમ નહિ. તે રૂપના અક્ષયથી એતલાજ્યવતી ચંદ્રીનો હજુનાર સાથે તે ક્ષણે રૂપો, હું-તો તેહના વધને અર્થે ધાયો. અત એવ ઉન્નત્યને સ્વરૂપહિસા તે હિસાજ નહીં ધમ વિમિ સાહારી થાતા અને વંધ્યા એ ન્યાપ અંગીકર કર્યો છે. તે મિથ્યા ભણિયુ.

પૂછે છે—કમ જઈ કર્મબંધના અભાવનો હેતુ, તો કિય તેહને પ્રાપ્તિયત્તુ પડિવજ્યુ? એહુ એ તે ઉપરિ કહે છે—સત્ત. પશ્ચિ સંસારવનાઈ પશ્ચિ હમરથે, જમ્ જીવધાતાદિકે કહે, મિથ્યાદુષ્ટતાદિ પ્રાયક્ષિત્તિને પડિવજ્યવાની ધમ્માના, ધણીને જ, અનામોગને વજે થાતો એ જીવધાત, તેણે નિમ્મયથી કર્મબંધને અભાવે પશ્ચિ ભણે કહેતે અવહારનયની પ્રવૃત્તિયતને અવહારથી પ્રાયક્ષિત્તને અણપડિવજ્યે ચિત્તહદિ ન કુઈ. હમરથને તે વિષયો આ પડિસાનના અભાવથી, અને જ્ઞાન તેહને પડિવજ્યે કુતર. તે શુદ્ધિ અહાનિભૈશ હેતુ. તીયકરની આજ્ઞા-આરાધનાથી. ધમ કહે પ્રકારે, એ જ ભગ પ્રવચનને વિષે પ્રસિદ્ધ. અને ચોળે ભગ નહીં. ત્રૈલોક્યસંજ્ઞાને પરે કહિયત એ સર્વ પ્રકારે ભણીને પશ્ચિ જીવધાતાદિકે કેવલીને કર્મબંધનો હેતુ ન કુઈ. એહવા. તે તો વૃદ્ધવાદે પશ્ચિ નથી સાંભલ્યો. ॥ ૪૨. ॥

કિયે પડેના અર્થિપ્રાય સાનીને પશ્ચિ ઉપસંહારે દ્વિયતો કહે છે—

કમ સમત્ત વિચારે કેવલીની ઉપમા, સંચયવલીને ન કુઈ. એ વલી અણીને જીવવધ કહે અસંચય કુઈ ઉપમા કરિયા ચોળ.

उभयथाऽपि प्रवचनसर्वाङ्गमङ्गः । यतः प्रथमविकल्पे केवलिनोऽनभोगसिद्धिः, छद्मसंस्थसंयतो विनाऽपवादमनाभोगेनैव जीवघातस्य प्रवचने मणितत्वात् । आभोगे च सति 'छद्मस्थयत्' केवल्यन्वयसंयतो भवेत् । द्वितीये, सर्वस्याऽपि संयतस्यासंयतत्वं स्यात्, विनाऽपवादं ज्ञात्वा जीवघातको यश्चसंयतो न भवेत् तर्हि असंयतत्वमुच्छिन्नसंकयमेव भवेत् । तस्माद् यथा केवलिनो जीवघातसिद्ध्यर्थं छद्मस्थानां जीवघातो रागद्वेषजन्यः, केवलिनस्तु रागद्वेषाभावाज्जन्य इत्येकमेव कार्यं-परस्परं प्रतिपक्षभूतकारणद्वयजन्यभेदभुपगतम्, तथा केवलिनः संयतत्वसिद्ध्यर्थं छद्मस्थानामनाभोगो ज्ञानावरणीयकर्मजन्यः, केवलिनस्तु अवश्यमाविजीवघातावसरे ज्ञानावरणीयामावजन्यः इत्यपि कल्पनीयम्, अतत्कल्पनाय इहाप्यनियतत्वात् । तथा बलोपकरणतयाऽन्यत्रपरिहारेण केवलिनोऽपि जीवघातो भवतीति भवत्कल्पितं सुखं स्यात्, जीवघातकारणस्थानाभोगस्य सत्त्वात् ।

तनु भो ! केवलिनो जीवघातो रागद्वेषाभावजन्य इति न भ्रमः, किन्त्ववश्यमावित्वेन सत एव जात्ये इति चेत्सत्यम्, तर्हि अनाभोगोऽपीत्येवाऽऽस्तां युक्तेतित्यात् आकस्मिककार्यभुपगतेऽप्यसिद्धान्ताच्च, जेतानां कार्यमात्रस्य काळादिपञ्चसमवायजन्यत्वेनाङ्गीकारात् । किञ्च-केवलिनोऽपि जीवघातो भवतीति वचनं दत्तावज्जल्येव सम्पन्नं, तथाभूतस्य जीवघातस्य केवलिकर्तृकत्वासम्भवात् । अथ केवलिनोऽपि राज्ञायमानत्वेन तथाव्यपदेश इति चेत्, तर्हि शैलेयवस्त्रायामपि अयोगिकेवलिकर्तृकत्वेन राज्ञायमानो मशकादीनां प्राणत्यागः अयोगिकेवलिकर्तृकत्वेन व्यपदेश्यया प्रसज्येत । किञ्च-छद्मस्थानामपि जीवघातोऽवश्यमावित्वेन स्वभावतो जायमानो वक्तव्यार्हः स्यात्, सयाने कार्ये एकं सहेतुकम् अपरं च

नदी, तर्हि देवली अतिरिद्धि ७. जे सुखजननी कल्पना पक्षि पराक्षर्य करी. आभोगभूतक आभोग-पूरकं अथवाते अग्रभूतसंयतने पक्षि अग्रभूतपक्षि मानवाधी. देवली अते अथवाते पक्षि वधु नदी ते स्तु ? अग्रभूतनी परत अथवातकपक्षि ? अथवा अग्रभूतपक्षि अतिरिद्धि स्तु ? देवलीनी 'परे' अथवातक पक्षि ? अथ 'मिहु' अकारे पक्षि अवयवभूतानो अंग कुट्ट. ने भाटे प्रथम विकल्पे, देवलीने अग्रभूतपक्षानी सिद्धि कुट्ट. अग्रभूतसंयतने अथवाते विना अनाभोगे ७ अथवातने प्रवचन विने कक्षापक्षानी आभोगाधिके तो अग्रभूतनी परे देवली अग्रभूत कुट्ट. मीने पक्षे तो, सर्वे संयतने अग्रभूतपक्षे 'अर्ध' अथवाते विना अग्रभूतने अग्रभूतपक्षि अर्ध अग्रभूत न कुट्ट, तर्हि अग्रभूतपक्षे अग्रभूतपक्ष ७ कुट्टे ते तो भाटे अथ देवलीने अथवातनी सिद्धिने अथ अग्रभूतने अथवात 'ते' रागद्वेषे ७-प, देवलीने तर्हि रागद्वेषने अथवाते ७-प, अथ अग्र ७ कार्य पराक्षर्य विरोधीभूत करिणि मिह ७-प मानकु. तीम देवलीने संयतपक्षानी सिद्धिने अथ अग्रभूतने अनाभोग ते मानावरणीय ७-प, देवलीने तर्हि अग्रभूत-पक्षि ने अथवात तेहने अग्रभूतने मानावरणीयने अथवाते ७-प जे पक्षि कल्पतु, पाक्षी कल्पनाने पक्षि अनिवार्यपक्षानी. तिपाये अग्रभूतपक्षानी अग्रभूतपरिहारे देवलीने पक्षि अथवात कुट्ट. जे ताकने कतिपय दह बाध. अथवातकु अग्रभूतने अनाभोग तेहने अनाभोगानी. पक्षे अ-देवलीने अथवात ते रागद्वेषने अथवाते अग्रभूत अथ नया अर्था, 'तो स्तु' ! अग्रभूतपक्षिपक्षि करी-अथवातनी ७ कुट्ट. अर्धतु जे ते, सत्य, तर्हि अनाभोगपक्षि अग्रभूत अर्ध, सुकितने सत्यपक्षानी अने 'हेतु' विना कार्य मानते सिद्धादिविरोधी, जेने कार्यमानते अर्थादि पात्रने संयुक्तने ७-पपक्षि करी अनिवार्य, पक्षी देवलीने अथवात कुट्ट जे मनन दत्तावज्जली ७ वधु. तेहना अथवातने देवलीकृत्पक्षानी अग्रभूतनी.

અથ તિરસ્કારસુદીપવ્યાહ—

॥ જન્મદા રાગદોષાભાવો યો જીવહણ્યમુદ્દમુહં । વંધાભાવોઽપામોગે વજ્જનમર્દ્દન સાદૃશં ॥૪૫॥

વ્યાખ્યા—અતઃ એવં પરાકૃતં તિરસ્કૃતં, યસ્માત્કારણાત્ રાગદોષાભાવાત્-જીવહનનં મુક્તિ-
આદૌ યસ્ય સુધામાષણાદિઃ તન્જીવહનનમુલ્લમ્, કિંમૂતમ્ ? અશુભમ્-અશુભકર્મવન્ધહેતુત્વેન ગર્હણીયતાત્
નો-તૈવ ભવેત્, તત્ત્વ રોદ્ધર્તવ્યમ્ । અતઃ એવં જિવેર્નિર્મલ્યતાનાં તિષ્ઠિશ્ચ । યદાગમઃ—

‘સન્ને જીવાસિ’ ઇચ્છંતિ, જીવિતં ન મરિજ્જિતં । તદ્વા પાળવહં ઘોરં, નિર્માતા વચ્ચરંતિ ણં’ ॥૧૮૬॥
(૧૪૦ ૪૦ ૬, ગાં ૧૦. ૫૦ ૧૧૬) એવં સુધામાષણાદિષ્વપિ માલ્યમ્ । યદાગમઃ—સુધામાષણો ઇ
લોગસ્મિ, સન્નેસાદૃશિં ગરહિયો । અવિન્સાસો અ મૂઝાણં, તન્મ્હા મોસં વિવચ્ચણ ॥ ૧ ॥ इत्यादि
वृत्तवै (४० ६, गां १२.) अत एव व्यवहारतः ‘सन्नाभो पाणाह्वायावो वेरमणं सम्भाओ
मुसात्ताव्वाओ वेरमणं’ मित्यादिरूपेण प्रतोच्चारपूर्वकपाठनेनैव व्यवहारतो निर्मल्यो भवतीति भगवताऽ-
हंतामिहितम् । एवं रागद्वेषाभ्यां सत्तावर्तिभ्यां जायमानेऽपि जीवचातादौ कर्मबन्धः केषां न भवति ?
इत्याह—‘वंधाभावोऽपामोगे’ इत्यादि । बन्धाभावो-जीवघातजन्यकर्मबन्धाभावः, अनामोगे सति वर्ज-
नमतीनां-वर्जने जीवघातादिवर्जनविषया मतिर्वैषां ते स्या, तेषां साधूनाम्, स्वकारो गन्धस्तेषामेव, न
पुनरितरेषामसंघटानमपि । एतेन आमोगे सति वर्जनाभिप्रायवत्यां साधूनां जीवघात एव न भवतीति
वर्णितं बोध्यम् । अनामोगे च सति वर्जनाभिप्रायवशेन रागद्वेषवतां क्लृप्तसंघटयतां रागद्वेषावपि न
धात्यजीवविषयकं, वयोश्च तथाभूतयोरामोगे सत्येव सत्यं स्यात् । तेन रागद्वेषसत्तावतां साधूनां वर्जनाभि-
प्राये सति अनामोगवशेन जायमानो जीवघातो द्रव्यहिंसात्मको न कर्मबन्धहेतुः । यदागमः—‘वज्जे-
मिप्पि परिणमा संपरीए विमुक्कइ वेरा’ इत्यादि प्राशुपदर्थितम् । इह, हि जीवघातवर्जनाभिप्रायवतः

‘દિવે’ તિરસ્કારને દીધારતો કહે છે—

‘એ માટે’ રાગદોષનાં અજ્ઞાવથી અશુભ-અવહિંસાપ્રયુજ્ય અશુભ તે ન કુર્ષે. બંધાભાવ તે
અનામોગ અને વર્જનમતિના ધણી સાધુને.

અર્થ—એતલા વતી જ પરનો અભિપ્રાય તિરસ્કારો. એ કારણવતી રાગદોષના અજ્ઞાવથી અવ-
હિંસા આદિ છે એહને-શ્રદ્ધાભાવશ્યાદિકરને, તે અવહિંસાપ્રયુજ્ય, કેહવું છે ? અશુભ-કર્મજન્યને હેતુ-
પણે કદી ગર્હણીયપણથી, અશુભ છે. તે ન કુર્ષે જ. તે રોદ્ધર્ત છે. એતલાજવતી નિર્મલ્યને ‘જિવે’
નિષેધુ’ છે. ‘સર્વ’ અથ્થે અવધાને ન ચરિવાને. તે માટે પ્રાણુવધ ઘેર નિર્મલ્ય વળે’, ‘કમ
શ્રદ્ધાવાદાદિકને’ નિષે પછિ. ‘શ્રદ્ધાવાદ તો ભોગને (વધે) સર્વસાધુઈ નિહિંઓ અવિન્યાસ જીવને’ તરસા
શ્રદ્ધા વળે’, કમપાદિ દશ દેવ એતલાજ વતી વ્યવહારથી સર્વ પ્રાણુતિષાતથી વિરમણુ, સર્વશ્રદ્ધાવાદથી
વિરમણુ ઇત્યાદિ વ્રતના ઉચ્ચારપૂર્વકે પાલવે’ જ વ્યવહારથી નિર્મલ્ય કુર્ષે. એહવું ભગવતે કહિછે છિ.

કમ રાગદ્વેષ સત્તાવર્તિત થાતે પછિ અવધાતે કર્મજન્ય કેહનઈ ન કુર્ષે. તે ઉપર કહે છે—
બધનો અજ્ઞાવ-અવધાતે જન્મ કર્મજન્યનો અજ્ઞાવ અનામોગ છતે વર્જનને વિષે છે’ અવધાતાદિકની
વર્જનાવિષયિણી મતિ છે એહને’ તે. તે સાધુને. એવકાર તે ગાહિરથી લેલા, એતલે’ તે સાધુને’ જ. પછિ
બીજ્ય અજ્ઞાવતને નહિ. એતલે’ આજ્ઞાવ છતે વર્જનાભિપ્રાયવતને’ અવધાત જ ન કુર્ષે એહવું દેખાડયું

घातोऽन्तक्रियायाः प्रतिबन्धकं इति मणित्वापि केवलिनो जीवघातः फलशून्य इति ब्रुवाणाद् भवतोऽपि-
निपुणः को भवेदिति पर्यालोच्यमिति गार्थार्थः ॥ ४५ ॥

अथ प्रकारान्तरेणाऽपि केवलिनो जीवविराघनाराहित्यमेव व्यवस्थापयन्नाह—

॥ स्त्रीणे मोहे गियमा गरहाकिचं ण होइ कत्सावि । जीववहो खलु गरहाविसओ एसेव जगमेरा ॥

व्याख्या—स्त्रीणे मोहे—निस्सत्ताकीमूले मोहनीयकर्मणि नियमात्—निश्चयेन गर्हाकृत्यं—लोक-
गर्हणीयकार्यं कस्यापि न भवति । अद्वाहं श्रीहरिमद्रसूरीः—‘इत्तो अ वीअरागो ण किंचि वि करेइ
गरहणिकजं हुं’ इति, उपदेशपदे । धृत्त्येकदेशो अथा—‘इतस्तु—इत एवाकरणनियमात् प्रकृतरूपात् वीतरागा-
—क्षीणमोहादिरुणस्थानवर्ती सुनिने—नेव किञ्चिदपि करोति जीवघातादिकं गर्हणीयं त्ववर्धं देशोनपूर्वको-
टीकालं जीवघ्नपीति । अथ जीवघातस्य स्वरूपमाह—‘जीववहो’ इत्यादि । जीववहो गर्हाविषयः, खलु-
वधारणे, गर्हाविषय एव भवेदित्यर्थः । एषा जगमेरा—जगन्मर्यादा, एषोऽवधारणे, अयं विव, वल्लवताऽभ्यन्त-
थाकर्तुमशक्या । एतेन जीवघातोऽपि छद्मस्थस्यैव गर्हणीयो भवति, नतु वीतरागस्येति पराकृतमपि
परास्तम्, वैपरीत्येन प्रविमानात् । यतः केवलिनः सम्भवन् जीवघातो विरोधतो गर्हणीयो भवेत्, किना
प्रयोजनापरार्थं ज्ञानपूर्वकत्वेन द्रव्यभावोभयात्मकत्वात् केनाऽपि प्रकारेण प्रत्युत्तरिणमुपमन्वत्वात् । यत
एव क्षीणमोहादिरुणस्थानवर्ती सुनिरिति मणितम् । अथ च वीतरागत्वेन गर्हणीयता नामविषयत्वं तर्हि

निर्गन्धपञ्चानी आरितपञ्चि. वली केवलीने’ पञ्चि ओअनादि हिवा आने अन्धपञ्चि अन्धत ते अन्तर्हिमानो
प्रतिप’धक धम अक्षीने’ केवलीने’ अन्धता ते इथे अन्ध ओहवु’ गोधता दुअथी अतिप्रदिओ कडिउ-
कुसे’ ? ओहवु’ निवारु’ ओ गाधानो अर्थः ॥ ४५ ॥

हिने’ प्रकारांतरे पञ्चि केवलीने अथ विराघनाराहितपञ्च अ स्थापन करीये कडे छे—

क्षीयुनेओ धम निवने’ अ निहनीककर्त्तव्य न कुठि ओअने’, अन्धत ते अर्हानो विषय ओ अगनी भर्माओ छे.

अर्थः—सत्कारहित मोहनीयकर्म’ अने’ निश्चये लोकोने’ निव ने अर्थ’ ते ओअने’ न कुठि,
अतस्मात् वली ‘वीतराग ते अर्हणीय ओअ न करे’ इतिने। ओह अर्थ निव—ओहअ आरब्धावप
ने अक्षरपुनिवय तथा क्षीयुनेओहदिक् अक्षरस्थानवर्ती ते ओअ अर्हणीय अन्धतादिक् पाप न करे’,
देशे जिन पूर्वभाति अन्धता पञ्चि. हिने अन्धतातु स्वरूप कडे छे. खलु ते अन्धतापञ्चने अर्थ
ओअने’ अतस्ते’ अन्धत ते अर्हानिषय अ कुठि. ओ अर्थ. ओ अगनी भर्माओ. अन्धता निवधार्य’
अगनी भर्माओ अ. गणवते पञ्चि अन्धता करिवा ते अक्षरप. ओअने’ अन्धतातपञ्चि अक्षरपने अ
अर्हणीय कुठि पञ्चि वीतरागने नर्हो, ओहवो परने अक्षिप्रानपञ्चि टावो. विपरीतपञ्चि आरसाथी,
ने भाटि केवलीने’ सत्कारते अन्धता ते विरोधथी अर्हणीय कुठि. प्रयोअनना अने’ अन्धता विना
ज्ञानपूर्वकपञ्चि द्रव्य भाव ओ निद्रपञ्चथी. ओअ प्रकारे प्रत्युत्तर करिवा नर्ह अक्षरपञ्चथी.

अतस्मात् वली क्षीयुनेओहदिक् अक्षरस्थानवर्ती सुनि ओहवु’ कडिउ’. अन्ध वीतरागपञ्चि
अर्हणीयपञ्चां न कुठि. तसि छपसातवीतरागने’ परित्यागे’ अन्ध न कडिउ. वली लक्ष्मी अन्धतातपञ्च
अने’ ओ वीतराग नर्हो. ओहवी लोकोने’ प्रतीति अर्थ’ कुते छिअ ताहरे’ निवृत्तिवती शिदि. ते वली
छपसातवीतरागने’ मोहनीयनी सत्ताथी छपने। हिवादि अनाशेगद्वय ने सडकारी ओअथ तेअने’ वरी’

તથાહિ—‘સ્વચ્છાલિંગમિં પાદ’ इत्यादि । तथा ‘माणी कर्मसस खयदुमुद्विभोऽमुद्विभो य हिंसाय । जयद्वि खसदं अहिंसत्यमुद्विभो अवहगो सो व’ ॥ इत्येष० (गा० ७५०) वृत्तिर्यथा—‘ज्ञानमस्मास्तीति’ ज्ञानी-सम्यग्ज्ञानयुक्त इत्यर्थः । ‘अहिंसत्यमुद्विभो’ अहिंसार्थयुत्थित-उत्पन्नः, किन्तु सहसा कर्ममभि-प्रयत्नं कुर्वतोऽपि प्राणिवचः सञ्जायः अवचक एव साधुरिति । तत्राऽनयां गायया भक्षका अष्टौ सूचिताः । तद्यमेत्यादि यावत् अहिंसार्थयुत्थितोऽप्युच्यते किन्तु सहसा प्रयत्नं कुर्वतोऽपि प्राणिवचः सञ्जायः, स चैवविभोऽवचकः शुद्धभावादादिति । तत्रापि प्रयत्नं कुर्वन्नेपि प्राणिवचकञ्छद्मस्य एव भवति, केवलिनः प्रयत्नस्य वैफल्यभावात्, उत्कारणस्य वीर्यान्तरायस्य क्षीणत्वात्, अनामोगामावेन सहसात्काराभावाच्च । वस्तुतस्तु प्रयत्नवैफल्यसहसात्कारौ वीर्यान्तरायानामोगजन्यावपि चारित्र्यमोदनीयेन जीवघाते जनयितव्ये सहकारिकारणत्वेन प्रतीतौ द्वावप्यनामोगमूलकावेव, तैवानुभवसिद्धत्वात् । एवं कदाचिज्जीवघातावसरे कस्यचिदनामोगोऽपि भवति, सोऽप्यनामोगमूलकत्वेनानामोग एव, व्यापामकार्यकरणे सामर्थ्याभावात् । तथाहि—

‘तस्स अलंપેઅચ્છો સચેઅચ્છો અ જાઈ સપાઠું । ઝોમં પપ્પ વિખસંસંતિ યત્થિ હિંસાપલ્લં તસસ ।’ ૩૮, ઓષ० (ગા० ૭૫૧.) વૃત્તિર્યથા—‘તસ્થૈવપ્રકારસ્ય જ્ઞાનિનાઃ કર્મશ્યર્થયુગતસ્યસંચેત-વતોઽજ્ઞાનાનસ્ય કિં ? સન્નામિ, કર્મ ? પ્રયત્નં કુર્વેવાપિ કયમપિ ન દષ્ટો વ્યાપાદિતમ્ । તથા ‘સંચેત-યતઃ’ જ્ઞાનાનસ્ય, કયમસ્યત્ર મામી જ્ઞાતો દષ્ટમ્, ન ચ પ્રયત્નં કુર્વેતોઽપિ રશ્મિતું પારિતઃ । તતમ્ તત્ત્વૈવંચિયસ્ય યામિ સન્નામિ ‘યોગં’ કાવાદિક્ષ્યાપારં પ્રાપ્ય વિનંદ્યન્તિ, તન્ન નાત્તિ કસ્ય સાધોર્હિ સા-પલ્લં-સામ્પ્રારથિકં સંસારજનનસિલયઃ, યદિ પરમીચોપ્રયત્નયં કર્મં ભવતિ, તત્ત્વૈકસિન્ સમયે વદ્મન્ય-સિન્ સમયે ક્ષપયતિ’ । અત્ર હિ જીવં જ્ઞાનાનસ્યજ્ઞાનાનસ્ય વા જીવરક્ષાર્થં ક્રિયમાણસ્ય પ્રયત્નસ્ય

જ્ઞાની કર્મક્ષયને અર્થે પ્રવર્તે અને અણુપ્રવર્તે હિંસાનર્થે અર્થે એ પ્રાણીવધ થયો તો-હે અહિંસક જ. જ્ઞાન છે એકને તે જ્ઞાની-સમ્યગ્જ્ઞાને કુલત એ અર્થ. અહિંસાને અર્થે ઉત્પત્ત-ઉપયોગી, તો સ્તુ ? સહસા ક્રિયે વત્ત કરતા સાધુને પ્રાણિનો વધ થયો, અવધકજ સાધુ. તિકાં ઇણી ગાથાઈ જાં અ ઈ જમ્બાઝ્યા. તે કિમ ઇત્યાદિક યાવત્ અહિંસાને અર્થે ઉચ્ચવાલ તથે સ્તુ ? સહસાકારે પ્રયત્ન કરતાને પ્રાણિનો વધ થયો. તે એકથો એ અહિંસક, શુદ્ધભાવપંથુથી. તિકાંપણિ પ્રયત્ન કરતો પ્રાણિનો વધ થયો છમ્મરથ જ કુઈ. કેવલીના પ્રયત્નને વિક્ષેપજ્ઞાના અભાવથી. પ્રયત્નવિક્ષેપાતું કારણ ને વીર્ષાતરાય તેકને ક્ષીણપણી. અનાભોગને અભાવે સહસાકારના અભાવથી. પરમાર્થવર્તિ તથે પ્રયત્નની વિક્ષેપતા અને સહસાકાર તે વીર્ષાતરાય અને અનાભોગે જન્મ, જ કુંતા ચારિત્ર્યમોહનીયે ઇવંધાત ઉપઅવરે સહસારિકરણપણિ પ્રસિદ્ધ નિહુ અનાભોગ મૂલક જ. તિયજ અતુલવે સિદ્ધપણી,

કમ કિવારિક છમ્મપાતને અવસરે ક્રેણેકને અભોગપણિ કુંઈ. તે અભોગવે અનાભોગમૂલપંથુથી અનાભોગજ કહીછ. અભોગના કાર્થ કરવાને વિષે સારથર્થના અભાવથી; તેકને અભણુતે અથવા અણુતે ને સત્ત યોગ પામીને વિણુતે, તેકને હિંસાતું કલ નથી. તે એકથા પ્રકારે જ્ઞાનીને કર્મક્ષયને અર્થે ઉચ્ચવાડને અણુઅણુતાને સ્તુ ? સત્ત. કિમ પ્રયત્ન કરતાને પણિ કેઈપણિ ન કોઈ અને વ્યાપાદન કર્થે. તથા અણુતાને કિમ છે કંઈકાં પ્રાણી જલ્પે દષ્ટ; અને પ્રયત્ન કરતા પણિ રાજવાને ન સ્કથે. તે વતી તે એકથાને ને ક્યવ અપાદિવ્યાપારને પામીને વિણુમતે, ન કુઈ તે સાધુને હિંસાતું કલ સંસારુ ઊપઅવનાર એ અર્થ. કદાચિત કયો પ્રયત્નકિ કર્મ કુંઈ તે તો એકે સમયે જ એપેરે.

स्नातकचारित्रप्रतिबन्धकत्वेन दोषोऽपि न चारित्रदोषः ; तत्कारणस्य चारित्रमोहनीयस्य, क्षीणत्वात् । तेनोत्सृज्यप्रवृत्तीर्यापथिकीक्रिययोः सद्धानवस्थाननियमलक्षणो विरोधो मन्तव्यः । न चैवं केवलिनो जीवघातजन्यकेवलप्रतिरोधनाभङ्गेनोत्सृज्यप्रवृत्तिप्रसङ्गः केनापि बाधितः । तस्य च बाधकमार्गोऽपूर्वकजीवघाते सत्यपि क्षीणमोहस्य ईर्यापथिकीक्रिया भवतीत्यादिरूपं वक्तव्यम्, तच्च नास्ति प्रत्युत (प्रवचनाभिप्राय-स्यापरिहानात् । नहि प्रवचने प्रतिपिद्वप्रतिषेधणमात्रेणोत्सृज्यप्रवृत्तिर्मवतीति भगितम्, किन्तु साम्प्रदायिकीक्रियाहेतुमोहनीयोदयसहकृतेनैव । सा चोपशान्तवीतरागस्य न भवति । तस्याह, मोहनीयातुव-जन्येर्यापथिकीक्रियाया बाधितत्वात्, उत्सृज्यप्रवृत्तीर्यापथिकीक्रियोः सद्धानवस्थानात् । वदामः—

‘ जस्स णं कोहमायमायालोहो वुञ्छिन्ना भवति, तस्स णं इरिआवहिआ’ किरिआ कञ्जति, तद्देव जाव उत्सृजं रीअमाणस्स मंपराइआ किरिआ कञ्जति, से णं अहामुतमेव रीअइ’ चि, भग० श० ७. ७० १ (सू० २८९) तस्माद् उत्सृज्यप्रवृत्तिप्रतिबन्धिका यावत् ईर्यापथिकीक्रिया, यथास्वातन्त्र्य-प्रतिबन्धिका च मोहनीयोदयजन्यसाम्प्रदायिकी क्रिया भवतीति सम्बन्धपर्यालोचनायासुपशान्तवीतरागस्य नोत्सृज्यप्रवृत्तिर्नैव यथास्वातन्त्र्यचारिहानिरिति वाच्यम् । न चैवं केवलिनः सम्भवति, तस्मादोऽपूर्वकजीवघातजन्येन केवलप्रतिरोधनाभङ्गेनोत्सृज्यप्रवृत्तिप्रसङ्गस्य केनाप्यबाधितत्वात् । नहि षण्णोपशान्त-वीतरागस्य सत्यपि जीवघाते ईर्यापथिकीक्रिया उत्सृज्यप्रवृत्तिर्बाधिता, मोहनीयानुदयसहकृतावात्मोपास-तयासाहाय्यात् । तथाऽऽमोऽपूर्वकजीवघाते सत्यर्यापथिकीक्रिया केवलिनो भवतीति (त) इत्याद्यागमे भगितं, येनोत्सृज्यप्रवृत्तिप्रतिबन्धः स्यात् । प्रत्युत यथाभूतेऽतिप्रसङ्गः ‘ सत्तहिं ठणेहिं केवलीं जाणेज्जा हं० पो पाणे अइवइत्ता भवतीं’ त्यादिप्रवचनविशेषप्रेरेण निश्चितोऽवसातव्यः, केवलिनः सर्वथाभा-भावात् । तस्माद्वं भावः—सूक्ष्मसम्परायगुणस्थानं यावत् यथास्वातन्त्र्यचारित्रं न भवति, साम्प्रदायिकी-क्रियाहेतुमोहनीयोदयस्य प्रतिबन्धकत्वात् । उपशान्तमोह-क्षीणमोहयोस्तु मोहनीयोदयभावेन यथास्वातन्त्र्य-चारित्रमधिकृत्य सान्धेऽपि उपशान्तस्य मोहनीयसृष्टाहेतुको ब्रुवन्तो जीवघातो भवत्यपि, ज पुनः क्षीण-मोहस्याऽपि, मोहनीयस्य-क्षीणत्वात् । तत्र क्षीणमोहस्यापि स्नातकचारित्रं न भवति । सम्भावनारूढजी-वघातादिहेतोरनामोगस्य प्रतिबन्धकत्वात् । परं सम्भावनारूढो हि जीवघातो गर्हणीयो न भवति । अध्यवसायरूपस्य तस्योत्सृज्यप्रवृत्तिरूपत्वाभावेन छद्मस्थानागोचरत्वात् । यस्तु, गर्हविषयः स च ब्रुव्यहिंसादिः वीतरागेऽपि उपशान्तवीतरागस्यैव कस्यचिदपि कादाचित्क पक्षे स्यात् । तत्कारणमोहनीय-सत्ताया उपशान्तगुणस्थानं यावद्वनवरतं विद्यमानत्वेऽपि बाह्यजीवविषयकत्वाभावाज्ज्ञानसहकारिकाण्यस्य

अतस्तथापि क्षीणमोहने पक्षिं अनामोगभावे’ इत्यन्तः के सूत्रावनाहक, आश्रयज्यावपि ते स्नातकचारित्रे’ अतिशयपक्षपक्षि इरी दोष, पक्षि, आरिन्नेष नही, आरिन्नेषपक्षिः कारयु-के आरिन्नेषनीय तेरुने क्षीणपक्ष्यायी, ते वती उत्सृज्यनी अइति अने’ धर्मापक्षिः क्रिया’ने’ स’धाते अक्षुभिस्यदाइय विशेष ते मानवे, केवली ने अथधातयी अन्य के केवलीनी अतिविषयानोः तस्य तेक्षु इरी उत्सृज्यप्रवृत्तिने’ प्रवृत्ति, ते केक्षु’ने व्याधिआ नही, तेरुं व्याध के तो आलोभमूर्ध के अथधात उते’ पक्षि’ क्षीणमोहने धर्मापक्षिः क्रिया कुरे’ धर्मादि दय अहेतु’ ते तो नयी, साहस्य’ ‘ सत्तहिं ठणेहिं’ धर्मादि के विक्षेपसूत्रे’ निश्चित उत्सृज्यप्रवृत्तिने’ प्रवृत्ति व्याधये, केवलीने अइ’ प्रभावे आश्रयना कक्षीणपक्ष्यायी.

દૃષ્ટવાત્ । ક્ષિતીયે, વિવક્ષિવર્જીવરાધાર્ય કેવલિનઃ પ્રવલ્લ એવ ન મલેત્, કેવલિના તત્સામમધ્યમનન્દર્મ-
તત્વેન દૃષ્ટવાત્ । નહિ કોઽપિ જાહેનાન્નિમુદ્ધોપચિતુયુષ્મતો યલ્લેતિ, જલસ્યાન્નેદ્દીપનસામમધ્યમનન્દર્મ-
તત્વાત્ । તેન 'પ્રવલ્લં કુર્વેતાઽપિ રશ્નિતું ન પારિત' હિતિ વચનં છદ્મસસંવતમચિકૃત્તૈવ સમ્યગવસાતવ્યમ્,
અનામોગમન્તરેણ તથાભગિતેરસમ્ભવાત્ । મતુ ત્વપશાન્તવીતરપ્રત્યાઽપિ જ્ઞાનપૂર્વકજીવવિરાધના કર્મ
સમ્ભવતીતિ । ચૈત્, લચ્યતે-કત્પાદિતે પાદૈ પાદમોષનસાને કુન્ડકંઠપોતાદિઃ સહસા પ્રવિશન્ ક્ષાતાઃ
પ્રવિદ્યશ્ચ વશુષ્ણા દૃષ્ટો દૃષ્ટવાઽપિ પાર્થ પ્રતાપાતુમશક્તશ્ચ તજ્જીવવિરાધના અનામોગમૂલિકાગ્નામોગપૂર્વિકા
મન્દાગ્ન્યા, શદ્ધાતાવસરે તજ્જીવવિષયકામોગશ્ચ વિદ્યમાનત્વાત્ । અથ એવ સ્તુચેતવતો-જાનાનસ્ય
કથમસ્ત્યત્ર પ્રાણી જ્ઞાતો દૃષ્ટશ્ચ ન ચ પ્રવલ્લં કુર્વેતાઽપિ રશ્નિતું પારિત્વં કલ્પ્યત્વાનં છદ્મસસંવતમચિ-
કૃત્તૈવ કૃત્વા । કેવલિનસ્તુ કેવલજ્ઞાનોત્પત્તિસમય એવ યથાદૃષ્ટસ્ય જીવમાનત્વેન કેવલિનમચિકૃત્તસ્ય ત્વ-
વિકલ્પતાસમયે અસ્ત્યત્ર પ્રાણી જ્ઞાતો દૃષ્ટશ્ચેતિ વ્યાક્યાનસ્યાયુક્તત્વાત્ । એવેન પ્રાગમમધ્યમસંવત્તાનમવશ્ય-
માયિની જીવવિરાધના અનામોગમૂલ્યાનામોગપૂર્વિકા અનામોગમૂલ્યાઽઓગપૂર્વિકા ચેતિ દ્વિધોક્તાઽપીહ
'તત્સ લસચેજલપતો સંચેજલપતો જ જાદ્ સત્તાદ્ 'મિત્યાપાગમસમ્મત્યા સમચિ'તેતિ વોખ્યમ્ । એવેન
સત્તાપિ જીવવાતે છદ્મસસંવતો ન વશકલ્પાર્થિ કેવલી તુ સુવરામેવેતિ સુમ્મજનકલ્પનાઽપિ પરાત્તા,
આમોગમૂલ્યામોગપૂર્વકજીવવાતેનાપ્રમત્તસંવતસ્યાપ્તસંવતત્વેનાન્યુપગમાત્ । કિન્ન-કેવલી સત્તાપિ જીવવાતે
ન વશકલ્પાર્થિ છદ્મસસ્ય જીવવાતકલ્પેન । સત્ છદ્મસ્યોઽવ્યવકલ્પઃ કિં કેવલિવચ્ચજીવવાતકલ્પેનેતિ ।

પરિશેષે 'પદ્મે', કેવલીના પ્રપત્નને' વિશ્લેષણું ન કૃષ્ઠ. તે પ્રપત્નનર્થ તે છવ્વશ્ચાના નિપત્ત કરણ
સામગ્રીને' વિશે અતર્જતપદ્મે દૃષ્ટપણથી. બીજે પદ્મે, વિશેષ્યા છવ્વશ્ચાને અર્થેઈ કેવલીને પ્રપત્નજ
ન કૃષ્ઠ, કેવલીઈ તેહની સાચકીચાઈઈ અતર્જતપદ્મે દૃષ્ટપણથી. ત્રીજે બધે અગ્નિને દીપાવવાને
અર્થે છવ્વશ્ચાત કૃષ્ઠ. ઈમ તો નહીં. બધને અગ્નિની ઉદીપનસાચકીનઈ વિષઈ અતર્જતપણથી,
તે વતી 'પ્રપત્ન કરતાઈ સામીને' ન કૃષ્ઠું' એ વચન તે છવ્વશ્ચાત ઉદેશીનેજ અર્થેજ અણુપું.
અનામોગ વિના તથાવચનના અર્થભવપણથી.

પૃષ્ઠે છે-છવ્વશ્ચાતીતરમાને' પશ્ચિ યાનપૂર્વકે છવ્વવિરાધના કિય સંભવે ? એહનું બધ, કહીઈ
છે-પાદ છવ્વશ્ચાતે' કૃતે પાદમોગશ્ચ ને' વિશે કૃત્તેપોતાદિક સહસા પ્રવેશ કરતા બાણે અને' પદ્મે
અધુઈ દીકા દેખીને' પાદને' પાછા લેવાને અશક્તા એહવાને તે છવ્વની વિરાધના કૃષ્ઠ અનામોગમૂલ્યક
પશ્ચિ આલોજ પૂર્વકે યાનવી. તેહના યાતને અવસરે તે છવ્વવિષયા આલોજાને વિવચાનપણથી. જોત-
સાબળવી બણવાને કિય ? છે છકા પ્રાણી બધેછા દીકા પશ્ચિ પ્રપત્ન કરિતાએ રાખવા ન શકવો. ઈમજ
આખ્યાન અમરજ સ્વતંત્રી અપેક્ષાઈ જ કરિઈ. કેવલીને તો કેવલયાન ને' ઉત્પત્તિસમયઈજ યથા
દૃષ્ટે યાવા પશ્ચે કેવલીને આખ્યાને' પ્રપત્ન નિરૂપ્તાસમયે, છે છકા પ્રાણી બધેછા દીકા એ આખ્યાન
ને' અણુપાપણથી, જોતશે' કહેવે' પૂર્વે અપ્રવત્તસંવતને' અવસરે' યાનાર ને છવ્વવિરાધના તે અનામોગમૂલ્યક
અર્થિ અનામોગપૂર્વક, અનામોગમૂલ્યક અર્થિ આલોજપૂર્વક ઇવ મિ પ્રકારે કહી. પશ્ચિ 'તત્સ લસચેજલપ'
કત્પાદિ આગમ્યપરિત સચચુ' અણુપું.

ઈકાં ઉદ્ધેખ્યે તો સંચેજલપ એ દલનો અર્થ દેખી કેવલીની પ્રપત્તિવશકતા યાનીને' પશ્ચિ
કેવલી જ ઈકાં આપ્યો છે તે સર્વ રિથ્યા બાધિયું. જોતલઈ બધે છેવે છવ્વશ્ચાતે અમરજસંવત તે વશ

अनायननस्याऽपि वक्तव्यान्हेत्वान् । नहि 'राजः परलोसङ्गो न दोगावह' इति वचनं वक्तुरायेताभि-
न्यञ्जकं सम्भवति, तथाभूतवचनस्य श्रवणमात्रेणाऽपि नीतिनिपुणस्य राज्ञो महादुःखोपचिहेतुत्वात् । ननु
साक्षाज्जीवचातो गृहीणीयो न भवतीति कोपि वक्तुं शक्नोति । अत्रायै भवतिव ग्रहण्यः स्वयैवोच्यमानः
केवलिकायादिव्यापारजन्यो जीवचातः किमाचारोऽनाचारो वा ? आश्रयः संवरो वा ? संयमोऽसंयमो
वा ? हेय उपादेयो वा ? प्रत्याख्यातोऽप्रत्याख्यातो वा ? केवलिकस्य भवादृशोऽप्यनुमोदनीयो गृहीणीयो
वा ? कर्तव्यतयोपदेष्टव्योऽकर्तव्यतया वा ? केवलिनोऽनुचितोऽनुचितो वा ? इत्याद्यनेकविकल्पैः पूष्टः
सन् अगतिस्थितिमुल्लङ्घयतिमुल्लङ्घ्यते जीवचातो अनाचारोऽसंयमोऽकर्तव्यो हेयोऽनुचित आश्रयो निन्दनीय
इत्यादिरूपेणैव प्रत्युत्तरयति । तथा च तदामृतं जीवचातमुद्भवतः केवली अनाचारी असंयमीत्यादिवचनं
केवलिनो गालिरेष सम्पश्ये । सा च कस्य वक्तव्याह्वां श्रोतव्याह्वां चेति पर्यालोच्यम् । न चैवं कृपास्व-
संयतोऽप्यतिप्रसङ्गमिन्दनीयः, तत्राऽनामोगमूलकत्वेनानाचापदिमणितेरसम्भवात् । सम्भवे च प्रायश्चित्त-
प्रतिपत्त्यादिना तस्यामणितेः श्रितोपात्, स्वरूपवस्त्वधात्वेऽपि रागद्वेषानामोगार्थं तथामाहात्म्यात् ।
एतच्च प्रागु प्रदर्शितमिति । किञ्च-केवली विनाप्रयोजनापरार्थं रागद्वेषमन्तरेणैव जीवव्यापदकः तत्तद्विरस्तु
ततो विरुद्धक्षणेनयोर्यमोऽपि को गृहीणीयोऽविश्वसनीयोऽपाहूतेयमेत्यादि स्वविचा पर्यालोच्यमिति गार्थाः ॥

आनावरशुद्धिप्राप्तिकं कर्म ते शोऽनीय क्षेपशमाहितेन आनन्देन शुद्धाशुभरससाधनां क्षणान्तरं कुर्वन्
तेऽस्तु शोऽनीयं पश्चि सङ्कष्टविशेषान् अपेक्षा कर्तुं न चोता शोऽनीयं क्षणान्तरं विषे शक्तिवत्
अनन्तरं कुर्वन् । अत्र सर्वे प्रसिद्धं, अनोव्यापारने व्यापार कुर्वतां न चोता शोऽनीयं पश्चि सङ्कष्टं कुर्वन्
तेऽस्तु अनन्तरं व्यापार पश्चि उद्दिष्ट सङ्कष्टविशेषान् अपेक्षया इत्येतत् कुर्वन् । अनर्त रक्षित
ने अनेकप्राप्तिकं तेऽस्तु विषे अने नित्यं शोऽनीयं पश्चि सङ्कष्टं कुर्वन् । तेऽस्तु पश्चि सङ्कष्टविशेषान्
पश्चि सङ्कष्टं अनन्तरं पश्चि विरामानपश्चिप्राप्ति, अने तस्मिन् पश्चि सङ्कष्टं कुर्वन् इत्येते प्रवचनानि विषे प्रसिद्धानि ।

तेनही केवलीने चोताने क्षणव्यापारे अन्य एवमथात ते रसातकमार्गिनन्तं प्रतिपद्य
पश्चि सङ्कष्टप्राप्तिवत् कुर्वन् अशुद्धिः । वली रक्षो मीळ्, नीतरागने एवमथात ते निन्दनीय न कुर्वन् अने
वचनं न गच्छति न, अनान्वयानने पश्चि कहेताने अनेकपश्चिप्राप्ति, रानने परस्मिन् सङ्गे ते क्षेपशमा
नहि, अने वचनं ते पश्चिप्राप्ति आनन्दप्राप्तिवत् सङ्गे नही, तेऽस्तु वचनाने अनेकप्राप्ति पश्चि नीति-
निपुणतागने अनेकप्राप्ति केवलीने कुर्वन्प्राप्ति, आक्षेप एवमथात ते गच्छति न कुर्वन्, धर्म तो अने
वली न शङ्के, अने अने विषयं पुत्रं पुत्रवेत् ।

ते न कहीतो केवलीने क्षणव्यापारे अन्य एवमथात ते रसातकमार्गिनन्तं प्रतिपद्य
के सङ्गे ? सङ्गे के अनेकप्राप्ति ? हेय के उपादेय ? पश्यन्ते के अनेकप्राप्ति ? केवलीने पश्चि क्षेपित के
अनुमोदनीय के गच्छति ? कर्तव्यपक्षे विपक्षे इवा शोऽनीय के अनेकप्राप्ति ? केवलीने पश्चि क्षेपित के
अनुमिति ? प्रत्याप्तिकं अनेक विकल्पे पृथगे कुर्वता अनन्तरं स्थिति केवलिकस्य अनन्तरं कुर्वता एवमथात
ते अनन्तरं अनेकप्राप्ति अनेकप्राप्ति हेय अनुमिति आश्रय निन्दनीय प्रत्याप्तिकं इत्येते अनेकप्राप्ति, विषय तेऽस्तु
एवमथात उद्दिष्टवता पुत्रने केवली अनन्तरं अनेकप्राप्ति प्रत्याप्तिकं इत्येते अनेकप्राप्ति, विषय तेऽस्तु
तो कहेने कहेताने शोऽनीय सङ्गे अनेकप्राप्ति अनन्तरं अनेकप्राप्ति अनन्तरं अनेकप्राप्ति, विषय तेऽस्तु
प्रत्याप्तिकं अनेकप्राप्ति अनन्तरं अनेकप्राप्ति अनन्तरं अनेकप्राप्ति, विषय तेऽस्तु अनन्तरं अनेकप्राप्ति, विषय तेऽस्तु
प्रत्याप्तिकं अनेकप्राप्ति अनन्तरं अनेकप्राप्ति अनन्तरं अनेकप्राप्ति, विषय तेऽस्तु अनन्तरं अनेकप्राप्ति, विषय तेऽस्तु

નિર્દુર્કમિતિવચનસ્ય જગદ્વ્યવસ્થામજ્જદેતુકલ્પેનાપ્રમાણિકત્વાત્ । एतेन यः कश्चित् यस्यां हिंसायां
 फलं न भवति, सा हिंसेव नोच्यत इति श्रणति, सोऽप्युपेक्षितो ब्रूष्यः, प्रवचनपरिहानस्तूयत्वात् ।
 यतः प्रवचने દ્રવ્યભાષણદ્વાર્યાં હિંસાચતુર્થજ્ઞોવિચારે કલ્પશૂન્યાયા અપિ દ્રવ્યતો હિંસાયા હિંસાત્વેન
 અપદેશઃ । एतच्च प्रवचने प्रतीतमपि ग्रन्थसम्भत्ता प्राक् प्रदर्शितमेव । अन्यथा तीर्थंकरः पुरुषत्वेन
 वक्तव्यो न भवेत् । तस्य पुरुषत्वस्य निष्फलत्वात् । तस्मात् द्रव्यतो हिंसा हिंसात्वेन वक्तव्यैव ।

અતઃ એ પ્રસિદ્ધાશુત્સવેઝામ્યુદ્ધોષણં દ્રવ્યતો હિંસાવિવારણમિમેવ, ન પુનર્ભાવતોઽપિ, તસ્યાઃ
 ફલમસ્ત્વેઽપિ પ્રવૃત્તિનિષ્પત્તિવ્યવહારબોધાત્વાત્, નિશ્ચયનવાપેક્ષયા વ્યવહારનક્ષ્યં બલિષ્ઠત્વાત્ । 'ववहारी
 भि द्रु बलवं कं छन्दस्यपि बंदर अरहा' इत्याद्यागमवचनात् । व्यवहारनयविलोपे च तीर्थोच्छेदपातकं
 स्यात् । यदागमઃ—'વવહારનલ્પચ્છેપ તિત્તુચ્છેઓ દ્વહ્ વસ્સં' તિ, પશ્ચવસ્તુકે ન ચ કેમલિનઃ
 સંતપ્તિ જીવિષાતેઽસિપ્રાયાંભાવાત્ કેવલી ચ વચક હવિ વાચ્યમ્, સ્વતન્ત્રશ્રિણવતઃ કેમલિનો જ્ઞાતો
 જીવિષાતોઽસિપ્રાયાંભાવશ્ચેતિ વસ્તુ અવાનિષ સમર્થો, નાપરઃ કશ્ચિદપિ, સર્વજનપ્રતીતિવાંચિત્વાત્
 જ્ઞાત્યાં જીવિષાતસ્ય દુષ્ટોઽવસાયલિજ્જત્વેનાગમે મણિતત્વાત્ । एतच्च 'जो पुण हिंसायतणेषु' इत्याद्या-
 गमसम्भत्ता प्राक् प्रदर्शितमेव । જાત્યા જીવિષાતે ચ કેમલિત્વજ્ઞાપકલિજ્ઞાનાં વૈવર્ધ્યાપતિરપિ [સ્વરૂપા-
 સિદ્ધત્વેન છદ્મસ્થાનામસુમિતિજનકત્વાભાવાત્] કિન્ન-કેવલિનો વંચકત્વાભાવસિદ્ધ્યર્થે છદ્મસ્થસંય-
 ઠાનોમિવાનામોગોચરધર્મમધ્યુપગમ્યઃ પ્રસજ્યેત । કિન્ન-કેવલિનોઽયેવનાદિક્રિયામાપચન્થો હિં જીવ-

‘હિંસે મેઘિંના સરીરથી યાતાપણિં તે કેવલી કરનાર છે, એહનો એહવાં વ્યવહાર એહધું બધો,
 તમે સ્વેદ્યવસ્થાને વિષે અમારીકેવલીના સરીરથી યાતા મટાડાદિકનો પ્રાણુત્પાન પણિં અમેગીકેવલીઈ
 કથે એહવાં થાઈ. વલી હાસરજને’ પાણિ અવધાત તે અવસ્થાપાવિપણિં સ્વભાવથી યાતા કહેવા ચોગમ
 થાઈ. સરિયેષ કાચે એક તે સહેલુક એક તે નિર્દેલુક એ વચનાન બધાના વ્યવસ્થાનાં કાગને હેતુપણિં
 કરી અપ્રમાણુજનિતપણાથી. એટલે ને કણેક ને હિંસાઈ ક્ષ ન કુઈ, તે હિંસા જ ન કુઈ. એહધું
 કહે છે, તે ઉવેખો કેમવે. પ્રવચનપરિણાનના શૂન્યપણાથી. ને આરે પ્રવચનને વિષે શૂન્ય-ભાવપદે
 હિંસા ‘મઈસંખીને વિચારે’-ફલે શૂન્ય શૂન્યથી હિંસાનેપણિં હિંસાપણિં કહેણ છે. એ તો પ્રવચનને
 વિષે પ્રતીતપણિં પ્રવંચી સંમર્તિ પૂર્વે દેખાડ્યું જ છે. કમ નહીં તો તીર્થંકર પુરુષપણિં કહેવા ન
 થાઈ, તેહના પુરુષપણને નિમ્નપણાથી, તે આરે શૂન્યથી હિંસા તે હિંસાપણિં કહેવાજ.

‘એતર્થાભવતી પ્રતિષ્ઠાશુત્સવાદિકને વિષે અમારિની ઉદ્ધોષણા શૂન્યથી હિંસાનિવારણને’ અર્થે,
 પણિં ભાવથી નહીં. તે જાવ હિંસાને કલ્પવંતપણિં પણિં પ્રવૃત્તિ અને નિરુત્તિના વ્યવહારના માણપણાથી
 [નહીં] નિમ્નવચના અપેક્ષાઈ વ્યવહારનયને નવિષ્કપણાથી. ‘વ્યવહાર તે મલવંત ને વલી હાસર પ્રતે
 પણિં વદિ અવિહત’ ઝેનાદિ આગવચનથી. વ્યવહારનયને વિલોપે તો તીર્થેનિકેલુ પાતક થાઈ.
 ‘વ્યવહારનયનપંથ ઉચ્છેદે તીર્થેનો ઉચ્છેદ ક્રૂપં જવસ્થ.’ કેવલીને છતે પણિં અવધાતે અભિપ્રાયના
 અભાવથી કેવલી તે હિંસક નહીં. એહધું ન કહેલું. સ્વેચ્છાઈ હિંસાવંત કેવલીને આશુને અવધાત અને
 અભિપ્રાયનો અભાવ, એહધું કહેવાને દુજ સસર્થ. બીજે કે નહીં. સર્વજનને પ્રસિદ્ધિના વાંચિતપણાથી.
 બધીને અવધાતને ‘દુષ્ટ અધવસાપને’ સિંમપણિં આગરને કલાપણાથી. એ તો ‘જો પુણ હિંસા ધત્યાદિ
 આગમસંમર્તિ પૂર્વે કહિઈ છે જ. બધીને અવધાતે તો કેવલીપણાના બધાવાનાર ને સિંચ તેહને’

हेतुर्वन्धकारणम्, यदुक्तम्—‘स्वयं भयपरिणामः परेशस्य भाषनम् । त्रासत्वं निर्देयत्वं च भयं प्रत्याश्रया
असी’ ॥ १ ॥ इति प्रथमकर्मग्रन्थवृत्तौ (गा० ५६) भयमोहनीयकर्मवन्धोऽपि भयमोहनीयप्रकृतिजन्य
एव भवति, क्षीणमोहनीयस्य भयमोहनीयवन्धवामावात् । तेन भयमोहनीयवन्धः क्लिष्टक्षणः ? सयहेतुः [तेन]
भयं-भयमोहनीयं, हेतुः-कारणं यस्य स तथा । एकमेव विशेषणं समासभेदेन मित्रार्थोभिधायकम् ।
त्रिधाऽपि चारित्रद्वेषः, कुतः ? चारित्रमोहान्, चारित्रमोहनीयजन्यं हि दूषणं चारित्रस्यैव भवति, सर्वेषामपि
कर्माणां सान्त्वर्थनामकत्वात् । तत्र दृष्टान्तमाह-यथा वेदमोहनीयजन्यो मैथुनदोषश्चारित्रस्यैव भवति,
तस्याऽपि चारित्रमोहनीयप्रकृतिरूपत्वान् । मैथुनविरतिर्हि चतुर्थमहाव्रतरूपत्वेनोभयवादि सम्मतत्वात् ।
एवं सोऽपि जीवघातलक्षणश्चारित्रद्वेषः केवलिनो निष्कमेव संयमोपघातकः, सर्वोत्कृष्टत्वात् । तच्च शास्त्रं
प्रदर्शितम् । तस्मात्केवलिनः संयतत्वसिद्धिर्भयं जीवघातादिकं छेदतोऽपि नाभ्युपगन्तव्यमिति ग्राह्यम् ॥

अथ केवलिमात्र-जीवमात्रयोः परमार्थं घातघातकभावसम्बन्धाभावः कथं संवृजत ?
इति जिज्ञासायामाह—

॥ पुढवीपसुहा जीवा उपचित्पिप्पुहमाश्चो हुंति । जह केतलिजोगाजो मयाह्लेसं पि न लहंति ॥४९॥

व्याख्या—पृथिवीप्रमुखाः-पृथिव्यादिप्रसपर्यन्ताः । ‘यत्तदोर्नित्यामिसम्बन्धात्’ तथोत्पत्तिप्रसू-
खमाजिनो भवन्ति-उत्पत्तिस्थितिविपरिचित्तमन्तो जायन्ते, यथा केवलियोगात्-केवलिनः कायादिव्यापारात्

अद्वितीयश्च छेदः हेतुः ते यद्यदुं कारयुः योते अयने परिष्ठाप, परने’ पीक्षायुं, त्रास,
निर्दयपक्षुं ओ आश्रय-कर्मण्यने हेतु एव अते लघुषो, अयमोहनीय कर्मणे यद्यपि लघुषोऽहनीयप्रकृति-
जन्य एव कुर्वते, ते तदी एव ते लघुषोहनीय, ते कारयु छेदहेतुं ते, ओहण विशेषपक्षुं ते सभासने
भेदे सिन्न अर्थदुं छेदनां कुर्वते त्रिषु प्रकारे आरित्रद्वेषः क्वाचो ? आरित्रमोहस्य, आरित्रमोहनीये
जन्य ते इषय आरित्रदुं कुर्वते सर्वे कर्मने यथार्थनामपक्षुषी, तिका दृष्टात छेद छे-वेदमोहनीये’ जन्य
मैथुन दोष ते आरित्रने ए. वेदने’ आरित्रमोहनीयप्रकृतिरूपपक्षुषी, मैथुननी विरति ते यत्तुर्ब’ महाव्रतस्य
पक्षुं कर्ते ओह् वाहीने’ संयतपक्षुषी, धम ते पक्षु लघुघातस्य आरित्र दोष, ते केवलीने नियमे ए
संयमने छेदघातक, सर्वोत्कृष्टपक्षुषी, ओ ते पुर्वि देभाउतुं छे ओ आशानो अर्थः ॥ ४८ ॥

हिमे केवलीभात्रने’ अने’ लघुभात्रने साहेआहिं घात-घातकस्य यधने अभाव हिमे नीयने ?
ओहनी लघुघातनी धन्जने’ विभे’ कर्तुं छेद—

पृथिवीप्रमुष लघु छेपत्तिप्रमुषना ललनार तिम कुर्वते बिभ केवलीना योगशी लघाहिने
दोषपक्षु न पागे.

अर्थः—पृथिवीप्रमुष त्रसल्लव पर्वत, यत्तद्वसुधने’ नित्ये स यद्यधी, तिम छेपत्ति-स्थित-
विनाशवत् छेपल्ले, बिभ केवलीना अघादिक्रमाधारधी, एव आदि छेदने ते लघोऽपक्षुषी, तेहने
अंशप्रति’ पक्षुं न पागे, केवलीना योगने’ केवलमात्रने’ छेपत्तिसमये ए’ शुलपक्षुं’ परिष्ठापनाधी, तेवती
तेल्लु योगे’ सर्वे’ लघुनी रक्षा एव कुर्वते, ओ संलवे नक्षी धम नक्षी’ तिय ए’ अन्यादि अमवस्थितयो.
तेहने’ छेपशानिने’ नक्षी’ काहीनयत, तिय तीक्ष्ण-अकल्प्यादिक निवतसंयमाक ए. यत्तद्विरतनी

उपशान्तवीतरागपरित्यागेन गतिपित्तर्गमिविव्यत् । किञ्च-ज्ञात्वा जीवाघातकत्वे सति नश्यं वीतरागो न वा केवलीति कोकानां प्रतीतो कथं परविकल्पितसिद्धिः । तस्मादुपशान्तवीतरागस्य मोहनीयसत्ताहेतुकः कदाचिदनामोगसहकारिकाकरणव्यञ्जेन गह्वरीयो जीवाघातो भवत्यपि, क्षीणमोहस्य तु न द्रव्यतोऽपि, कारणभावात् । परं न प्रवचनमाच्छिद्येदुः, तस्याप्यवीतरागस्येवात्मनो वीतरागत्वेन गतिहेतुसम्भवात् छान्दस्थानां स्वयं स्वात्मनो वीतरागस्यापरीक्षानात्, ज्ञाते च जीवाघाते [अद्वाक्ष्येण पतितः सप्तम-
गुणस्यानमसाद्य] प्रापश्चित्तप्रतिषेधः । ननु मो ! उपशान्तवीतरागस्य द्रव्यतोऽपि जीवविवाधना कथं सम्भवति ? तस्या अपि प्रवचने प्रतिषिद्धत्वात्, प्रतिषिद्धप्रतिषेधेनो चेत्सूत्रप्रवृत्त्या यथाख्यात-
वारित्रभावेन स्वरूपहानिप्रसक्तेरिति केत् । मैवं, प्रतिषिद्धप्रतिषेधेनेन जीवाघातेन उपशान्त-
स्योत्सूत्रप्रवृत्तिप्रसङ्गस्य ईर्ष्यापथिकीक्रियाभिवाचकविशेषसूत्रप्रवचनेन वाधितत्वात् । विशेषसूत्रं दु-
ःकेवलम् उपशान्तवीतरागस्वरूपाभिवाचकम् 'अगारतस्तं गं मते । माविज्जप्यो पुरेणो जुगमायाए
देहाए रीयं रीअमागस्त पायस्त ज्हे कुकुळोअण वा बट्टोअण वा कुळिगच्छाए वा परिआवज्जे-
ल्लापि थावत् इरिआवहिआ किरिआ कञ्जवि' चि सवृत्तिकं प्रागुपपक्षितमेव । एतत्सूत्रोक्तस्वरूपं
भोपशान्तवीतरागस्यैव भवति, तस्यैव चात्यजीवविषयकानामोगसहकृतमोहनीयसत्ताहेतुकः सद्रूप-
जीवाघातो मोहनीयादुपव्यञ्ज्य भव्यापथिकीक्रियेति द्रव्यस्य सोमप्रथाः सत्तात् । तेन यथासूत्रं प्रवच-
मानत्वेवैर्वापथिकीक्रिया भवति 'अहासुत्तं रीअमागस्त इरिआवहिआ किरिआ कञ्जइ' चि भगवती-
वचनात् । बहूपशान्तवीतरागस्य प्रतिषिद्धप्रतिषेधेनोऽनुसूत्रप्रवृत्त्यभावः, यत्तस्यातिचाररूपत्वेनापि
चारित्र्योपाभावात् 'सव्वेवि अ अद्दजारा संजळणं तु अज्जयो हुंति' चि वचनात् । चारित्र्योपा-
भावोऽपि मोहनीयादुपव्यञ्ज्य तेन न कथाक्यातचारित्रहानिः । चारित्र्यमोहनीयोदव्यञ्ज्यस्यैव दोषस्य यथा-
क्यातचारित्र्यविषयकत्वात् । अत एव क्षीणमोहस्यात्मनामोगमात्रजन्यसम्भावनाकदाप्रवच्छापरूपः

અહીંથી જ શ્રીમાન કુર્ષિ પશ્ચિ, પશ્ચિ તે પ્રવચનશાસ્ત્ર-પહેલું નર્મી. તેમને પશ્ચિ અપીતરાગની પદે
 પોતાને વીતરાગપશ્ચિ કલ્પના અસંભવથી, અસંભવને પોતે પોતાના અત્યંત નર્મ વીતરાગપશ્ચિના
 અપરિણામથી, અને અહીં કુર્ષિ તે શ્રીમાને પ્રાપ્તિ પ્રતિપત્તિથી.

પ્રથમે ઉપશાંતીપત્રસંગને ક્રમથી એ અવિરચના કિંમ સંભવે ? તે વિશધનાને પશ્ચિ પ્રથમતમે વિશે નિષિદ્ધપણથી. પ્રતિષિદ્ધને પ્રતિસેવવે તો ઉત્સવની પ્રવૃત્તિ કરી થયાભ્યાતચારિત્રને ઠલવે રવશ-કાનિના પ્રસંગથી એકદુઃ એ તે જ મોઢ. અતિષિદ્ધ કુટો સેવ્યા એ અવધાત તેણે ઉપશાંતને ઉત્સવપ્રવૃત્તિના પ્રસંગને ધર્માપશિ કિયા કહનાર એ વિરશ સવ, તેકને વચને આપિતપણથી. વિશેષસત્ત તજ કેવલ ઉપશાંતીપત્રસંગ રવશકું અગિયાપણ, એ તો હતિસંકિત પૂર્વે દેખાણ જ છે. એ સંચુક રવશ તો ઉપશાંતીપત્રસંગને જ કુદ. તે ઉપશાંતને જ કંતવ્ય અવિરચનાએ એ જનામોજ તેણે સંકિત એ મોઢનીચની સત્તા, તેણી કીપનો સદ્ગત અવધાત, મોઢનીચના અનુદયથી કીપની તે ધર્માપશિ કિયા એ મેને સામાનિયા પદાવપણથી, તે વતી સુસાહસરે પ્રવર્તતાં ધર્માપશિ કિયા કુદ. 'થયાસુને પ્રવર્તતા ધર્માપશિ કિયા કુદ' એ ભગવતીયા વચનથી, અને એ ઉપશાંતીપત્રસંગને પ્રતિષિદ્ધને સેવવે પશ્ચિ ઉત્સવપ્રવૃત્તિના અશ્વાવ, તે તેકને અતિચારરથે ની પશ્ચિ આરિન દેવપણના અશ્વાવથી. આરિનદેવોજ આશાવપશ્ચિ મોઢનીચના ઉદયથી (અનુદયથી) તે વતી થયાભ્યાતચારિત્રના કાનિ નહી, ચારિત્રેમોઢનીચના ઉદયથી કીપના દેખને જ થયાભ્યાતચારિત્રના પ્રતિષ્ઠકપણથી.

य जितवचनेन प्रविश्यादितु पञ्चस्तपि सचित्ताचित्तयोरन्यतरत्वेन भद्वाने सत्तपि प्रविश्यादित्तीवविषय-
कसाक्षात्काराभावेन 'इदं जलं सचित्त'मिति विवेच्य व्यवहृतुं परिहृतुं चाशङ्क्यत्वेनोभयत्रापि सचित्तत्वेन
व्यपदेशो न दोषावहः । यथा शुद्धोऽव्याहारोऽशुद्धत्वसङ्ख्या असुद्ध इव व्यवहृतव्यः परिहृतव्यश्च, न
पुनश्चभयत्रापि सचित्तत्वेन भद्वानमेव, मिथ्यात्वप्रसक्तं । 'अजीवे जीवसन्त्येति वचनात् । आत्मा
सचित्तत्वेन निश्चयः, सर्वं जलं सचित्तं भविष्यति तत्रेति शङ्कापि मिथ्यात्वमेव । यदाह श्रीहरीभट्टसूत्रि-
'एकस्मिन्पदार्थे सन्निधौ प्रत्ययोऽर्हति हि नष्टः । मिथ्यात्वदर्शनेन तत् स चादिहेतुर्मवर्तनीनाम्' ॥ १ ॥
इति श्री आ० वि० बृहत् । न वैवं केवलिनः सम्भवति, तस्य तज्जीवविषयकसाक्षात्कारेण विविच्य
व्यवहृतुं परिहृतुं च शक्यत्वात् । किञ्च-केवलिनोऽपि ननुचारे बहिः तज्जीवविराजनाभ्युपगम्यते तर्हि
जैनप्रवचनस्याप्राप्त्यप्योद्घोषेण केवलिविरत्करणं चेति दोषद्वयं सर्वधोषाणामाम्यभूतमविचार्य स्यात् ।

तथाहि—नद्यादौ जलमात्रं सचित्तमेवेति भद्वाने सत्त्वेव नद्यादौ केवलिनो जलजीवविराजना-
मग्नं तथा य- 'बुधिया पुढवीकाइया पं० तंजेहे' तद्विप्रवचनस्याप्राप्त्यसिद्धिः । तस्मिन्नाहं च सिद्ध-
स्तत्तवेता अगवान् श्रीमहावीरोऽन्नाहारं, स्वपामित्वात् । अनात्ममग्नत्वं च सकलमपि जैनप्रवचनप्रमाणमेव
अनात्मसकलत्वादित्येको महान्दोषः, तथा केवली कदाचिदपि प्राधानमविधातयिता न भवतोऽपि यावत्
यथावाही तथाकर्ता भवतीति वचनैर्निरालम्बं विरूपयन्नेव मा ब्रूहि ननुचारादौ जलजीवविराजनां
कुर्वाणः सर्वजनप्रसीतोऽस्माभिरपि दृष्टः कथं यथावाही तथाकर्ता भवात् ? इति निरुद्धप्रवचने केवली

कथाने अक्षय पछिं करी, मिद्धुं शने सचित्तपक्षे कहुषु ते दोषदायक नहो, तिय शुक्रपक्षि
आहार, अशुद्धपक्ष्यानी सहाय अशुद्धनी परि व्यवहारियो अनर्थं परिकरियो, पछिमिद्धुं शने, सचित्तपक्षि-
श्रवण नहो, विध्यातना प्रस'अथी, अछवने' विषे छपस'अ' जे वचनथी, अत जेन छम्प'पक्षे'
मित्रअस अनर्थं व्यसितअसना न कुठ' छपस'अने, अप्रत्ययपक्ष्याधी, जे साक्षीवचन अछुठ'अने'
असछवने' प्रत्ययपक्षुं मान्युं छे, ते मिथ्या अछिपुं, अने' असने विषे' नियने' अ अनतासना
सहृद्यावथी समित पछुं अ मान्युं छे, तेपि ते पछि अछुठ'अपेक्षा व्यसित छपथी मिथ्या अछुपुं,
छ'म समित असपाने' अनर्तक'अने' इत्यथु प्रस'अ पछि अछुपवे, रेहो सचित्तपक्षि निक्षय, सर्वअव
छ'म समित असपाने' नहि जे सहा पछि मिथ्यातनअ, जेह अक्ष'पछि' स'हेहावे', अरिह'तने विषे'
विमवास नष्ट बये, ते मिथ्यातनअ'न, स'सारअतिष्ठ' अहि अक्ष'पछि, जेहपुं हेवलीने' न स'अने' ते
हेवलीने ते असना छवविषयछ' सप'अमाने' करी विवेक करी व्यवहार अने परिकरिवाया सप'अपक्ष्याधी.

वली हेवलीने नही विचारने विषे अछवविषयवना मानीछ' ते जैनप्रवचनने' अप्रमाण-
पक्षुं छेदधेयपक्ष, अने' हेवलीने' तिरस्कार जे निक्षेप, आश्रयत स'अ' हेवली', ते अछवविषय वेगप
दाह. ते छिम ? नद्यादिकने विषे अछवमात्र सचित्त जेहवे कान्ता छनेअ, नद्यादिकने विषे हेवलीने'
अछवविषयवनाछुं कहेपुं, तिसारछ' मि'प्रारे' प्रविरीकाअ'मा' 'छ'त्याहे वचननछ' अप्रमाणपक्षी सिद्धि.
ते अप्रमाणपक्षी सिद्धिमे ते सिद्ध बये, तेहने प्रपक्ष शीघ्रवर्षीरसवर्त, ते सत्पुत्र नहि, सप-
कापीरपक्ष्याधी, अमज'अने' प्रसीत ते सकलपक्षि जैनप्रवचन प्रमाण अ नहो, वचनप्रमाण प्र-
माण नहो, जे जेह मोग्य देख. तिय वली हेवली विचार'पछि' प्रमाण अतिपादा-कि'स' न कुठ' छ'त्याहे
प्राप्त्य केहपुं मोक्ष' तेहपुं प्राप्ते' जेहवे वचने' प्रसीत' सप'अ कहेतोअ, य मोक्ष ननुचारादौ विषे'

कादाचित्कत्वात् । तस्मादतिचारहेतुमोहनीयत्वसमुत्पत्तौ चितप्रवृत्तिरेवोत्सृज्यवृत्तिरिति सत्यम् ।
 स्तेन 'अणगरस्स जं भाविअणणे' इत्याद्यागमस्य प्रागुपदर्शितस्य कथं ग्रामाण्यम् ? सत्यामपि कुट्ट-
 पोतादिन्यापत्तावपीयापिचिन्मा एव क्रियाया मणनारिति शङ्काऽपि परास्मा । उक्तप्रकारेणोत्सृज्यवृत्तेरेवा-
 भावात् ईर्यापिचिकीक्रियातोऽपरक्रियाया असम्भवात् । (तस्य सत्तातोऽपि चारित्रमोहनीयस्याभावात् ।
 परसुपशान्तस्य कदाचिदनायोगेन जायमानो जीवपातो लोकगर्हणीयो भवति, गार्हापरायणजनस्य
 प्रत्यक्षत्वात् । क्षीणमोहस्य तु कदाचिदनायोगमात्रजन्यसम्भावनारूढाश्रयलक्षणो दोषोऽपि लोकगर्हणीयो
 न भवति, अध्यवसायरूपस्य तस्य लक्ष्यस्थानागोचरत्वात् । तेन लोकगर्हणीयो जीवपातो वीतरागेष्वपि
 ऋष्यान्तर्वीतरागस्यैव मोहनीयसत्ताहेतुकोऽप्रसातव्यः । परं कस्यचित् कादाचित्क एव, तत्कारणमोहनीय-
 सत्ताया प्रपञ्चान्तरगुणस्यानं बाधनवरतं विद्यमानत्वेऽपि घात्यजीवविषयकानां गच्छन्सहकारिकारणस्य
 कस्यचित् कादाचित्कत्वात् ।)

एवं व्याससम्भवं नानाप्रकारस्त्वयोपशमवैचित्र्यमाश्लि शानावरणैत्यादीन्यपि कर्माणि सहकारि-
 कारणानि मोहनीयस्त्वयोपशमापत्तयेव ह्युपश्रुतफलमाश्लि भवन्ति । तस्माभूतं मोहनीयमपि सहकारि-
 कारणसंप्रेक्ष्यमेव निवेदिजकार्यकरणे सामर्थ्यमागम्यवति । यथा सर्वाण्यपीन्द्रियाणि मनोव्यापारात्पत्तयेव
 यथीचित्त्वेन फलवन्ति भवन्ति, तथाभूतमनोव्यापारोऽपि सहकारिकारणेन्द्रियव्यापारसापेक्षमेव फलवान्
 भवति । न च मनोहितावेवैकेन्द्रियावितु व्यभिचारः शङ्कनीयः, तेषामपि छन्दोन्द्रियाणामिव छविमत्त-
 त्वोऽपि विद्यमानत्वात् । एतच्च प्रज्ञापनावृत्त्युत्पन्नकुलमुत्पन्नान्तेन प्रवचने प्रतीतमेव । सत्तात्वेनाश्रितो
 निजकायादिन्यापारजन्योऽन्तोऽपि जीवपातः परविकल्पितः स्थावकत्वप्रतिबन्धनेन स्वरूपशान्तिहेतुरव-
 सातव्यः । किञ्च, आस्तामन्यात्, वीतरागस्य जीवपातो गार्हणीयो न भवतीति वचनमपि गार्हणीयमेव,

ते नती । अत्राव-सकभयपरपशुसुखानकताय यथाभ्यातवारिन न कुष्ठ, सांप्रथिशीक्रियानो
 हेतु ने मोहनीयते । तस्य तेहने प्रतिपक्षपशुधी । उपशात अने शीघ्रमोहनीयते । ते तद्वे अन्त्य के दोष
 तेहने अभावे । हरी यथाभ्यातवारिन आशनी सतिभाधपशु पशु उपशातने मोहनीयते सत्ताधी अन्त्य
 द्वाधी अत्रधात कुष्ठ पशु, पशु शीघ्रमोहने नही । मोहनीयता शीघ्रपशुधी । तिकं शीघ्रमोहने,
 स्नातक्यारिन् न कुष्ठ, सत्तायनाह कश्चो ने अत्रधाताह तेहने हेतु ने अनानाह तेहने प्रतिपक्ष
 पशुधी, पशु सत्तायनाह अत्रधात ते निहनीय न कुष्ठ । अध्यवसायश्च ने ते अत्रधाताह तेहने
 त्वत्प्रवृत्तिरपशुधने अभावे हरी कश्चयदानने अनोचरपशुधी, अने ने गच्छोचर ते द्वाहिसाहि
 वीतरागने विषे पशु उपशातवीतरागने अ कुष्ठ ने विनारेह अ कुष्ठ । तेहने अत्रध ने मोहनीयते सत्ता
 तेहने उपशातशुद्धधानताह निरंतर विद्यमान, पशु धान्यअविवशोभा ने अनानाह ते द्वा ने
 सकभरी अत्रध तेहने विनारेकपशुधी । ते गार्हा अतिन्यासु हेतु मोहनीयते तद्व, तेथी अन्त्य ने
 अतिप्रवृत्ति अ वीतरागने । अ परमाह ।

अतस्ते अत्रधअर आनिताया हत्वाहि पूरे दिग्भावे ने जाग्रत तेहने दिग् अत्रधपशु ।
 कुट्टपोतादिन्यापत्तयेव अने पशु अत्रधविशीक्रियाना नक्षुधावी अत्रध पशु धावी । कश्च अत्रध-
 कश्चोचरपशुधने अभावावी । धर्मापिचिकीक्रिया अपरक्रियाना अत्रधवचवी । धर्म यथासंयध-
 सकभरीअत्रधपशु । आनदिअने अने अत्रधपशु तेहने त्वत्प्रवृत्तिरपशुधने अत्रधपशुधने ।

અથ કેવલિનો જીવવાતાસમ્ભવે પ્રકારાન્તરમાદ—

॥ જીવવહો વિ અ દુવિહો આમોગા ચેવ તહ અમામોગા । પદ્મો મોહુદપ્પં વીઓ મોહસ્સ સત્તાપ ॥

વ્યાખ્યા—જીવવષોઽપિ દ્વિવિધો-દ્વિપ્રકારઃ આમોગાદનામોગાન્ત્વેતિ કારણમેદાત્ । તત્ર આમોગાક્ષોવોઽયમિતિ જીવવિષયકશ્રાવ્યદ્ આમોગપૂર્વકં દ્વયર્થઃ । તથા અનામોગાત્-હન્તવ્યજીવવિષય-કલાભાવાત્ । ઇત્ર પ્રથમો મોહનીચોદયેનૈવ ભવતિ, ચોહનીચોદયમન્તરેણ જીવોઽયમિતિ જ્ઞાત્વા જીવ-વાતાઽસમ્ભવાત્ । દ્વિતીયો મોહસ્વ-મોહનીયકર્મણઃ સત્ત્વૈવ ભવતિ, મોહનીયસત્તાદેતુકં દ્વયર્થઃ । સ ચ કેવલિનઃ સત્ત્વાવ્યમાનો જીવવાતો નિયમાત્ જ્ઞાનપૂર્વકત્વેનાસંયતત્વાક્ષેપકમોહનીચોદયદેતુકો મન્તવ્યઃ । સ ચ ક્ષીપમોહેઽર્થાત્ કારણભાવાત્કેવલિનો ન ભવતીતિ ગાથાર્થઃ ॥ ૪૭ ॥

અથ પુનરપિ પ્રકારાન્તરેણ કારણભાવાત્કેવલિનો જીવવાવાચાવં વર્ણયતિ—

॥ જીવવહો મયહેઠ્ઠ ચરિત્તદોસો ચરિત્તમોહાજો । જહ વેઅમોહલાઓ મેહુપ્પદોસો ચરિત્તસ્સ ॥૪૮॥

વ્યાખ્યા—જીવવષો મયહેતુઃ હન્તવ્યજીવત્સેતર્વાત્ ક્ષેપમ્ । ‘ચરણસમં ભવિષ્ય મય’મિતિ વચનાત્ । યતઃ પરેશં મયહેતુરતઃ સ્વાત્મનોઽપિ મયહેતુઃ । મયં હિ મોહનીયકર્મણઃ પ્રકૃતિવિશેષઃ, તસ્ય

આકાત્મ્યથી. એ તો પૂર્વે દિમાદ્ધ’ છે. વધો કેવલો તે પ્રયોજન અને’ અપરાધ વિના ચાનદેષ વિના જ છપનો કિંકસ, અને’ અપરાધ તો તેથી વિરોધથી એ દેહથી એ જિ મધ્યે કક્ષીય મહીપુમિ અવિશસનીય અપાક્રોધ ઇત્યાદિ રવશ્યકિં વિચારવું. એ આશાનો અર્થઃ ॥ ૪૬ ॥

હિંને કેવલોને’ છવધાત ને’ અસંભવે પ્રકારાન્તર કહે છે—

છવવ્થ તે જિ પ્રકારનો-આભોગથી અનાભોગથી. પ્રથમ તે ચોહને ઉદ્યે. બીજા ચોહની સત્તાઈ.

અર્થઃ—છવવ્થ તે જિ પ્રકારનો-આભોગથી અને’ અનાભોગથી. કારણમેદથી, તિહાં આભોગથી-‘તે છવ’ એહવે છવવિષયીઆ ચાનથી, આભોગપૂર્વક એ અર્થ. તથા અનાભોગથી-કંતવ્ય છવ વિષયીઆ ચાનના અસંભવથી. તિહાં પ્રથમ, ચોહને ઉદ્યેજ કુર્છ. ચોહનીયના ઉદય વિના ‘છવ એ’ એહવું ભણીને’ છવધાતના અસંભવથી, બીજા, ચોહનીયકર્મની સત્તાઈ જ કુર્છ, ચોહની સત્તાથી ઉત્પન્ન એ અર્થ. તે તો કેવલોને’ સંભાવીતો નિયમથી ચાનપૂર્વકપણિ કરી અસંભવપણાનો અણુપનાશ ચોહનીયના ઉદયથી ઉપનો ચાનથી. તે તો ક્ષીણચોહ હવે, અર્થથી કારણના અભાવથી કેવલોને’ ન કુર્છ. એ આશાનો અર્થઃ ॥ ૪૭ ॥

હિંને વધી પ્રકારાન્તરે’ કારણના અભાવથી કેવલોને’ છવધાતના અભાવને દેખાડે છે—

છવવ્થ તે ભયનો હેતુ ચારિત્તનો દોષ, ચારિત્તચોહથી કુર્છ, બિચ વેદ્યચોહથી ઉપનો મેયુનનો દોષ ચારિત્તનો.

અર્થઃ—છવવ્થ તે ભયનું કારણ, હણવા ચોગ્ય છવને’ એ અર્થથી ભણવું. સરણ સરિણં ભય નહિ એ વચનથી. એ ચારે’ પુરને’ ભય હેતુ એ ચાદ્ધ ચોહાને’ પછિ ભયનું હેતુ. ભય તે ચોહનીયકર્મનો

यस्तु तत्तु पारविकमयदानमयदानमेषोच्यते, अयमोदनीयवन्वहेतुत्वाभावे सत्यवस्तुः प्रा-
नुभवजन्यमयत्वाजनपूर्वकान्तसुखसम्पादकत्वात् । यथा लोकेऽपि समवर्तिमयमार्गद्वयोपदेशेन सम-
मार्गपरित्यागपूर्वकनिमित्तमार्गेण गच्छन् पथिकः सुखितो जात इति ज्वपदेशः सर्वसम्मतः न पुनर्भ-
यत्वात् कृत इति कोऽपि भणति । अन्यथा सम्यक्त्वाविश्रायिनिमित्तमधुपदेशलोच्छेदः स्यात्,
सम्यक्त्वादीनामपि प्रतिसमयमनवरतं छद्वास्थानां विराधनामयहेतुत्वात् । तच्च सम्यक्त्वादपि सत्सु
विराधनाभयमसत्सु च नेलन्वयव्यतिरेकाभ्यां प्रतीतयेव । यथा सति चने स्तेनादिभ्यो अयं, न
पुनरसतीति सर्वलोकाप्रतीतमिति । यत्तु त्रिष्टुप्तासुवेवविदागितसिद्धजीवः श्रीगौतमप्रमाजितोऽपि अगवत्-
श्रीमहावीरं हृष्ट्वा सञ्जातभारणमयो नष्ट्वा जगाम, तत्र तस्य भवेदेतो न श्रीमहावीरयोगाः,
किन्तु तदीययोगा एव । यथा-अयोगिकेन लिङ्गरीयात् मत्सृकादीनां व्यापत्तौ मत्सृकादीनां योगा एव तत्र
कारणम् । तेन केमलिनो गमनागमनादिपरिणतो पिपीलिकादयः क्षुद्रजनवः स्वत एवेतत्सतोऽपस-
रन्ति अपसृता वा भवन्ति । यथा ज्वणो जम्बूद्वीपं नोत्क्रावयति, अर्हदादिप्रभात्रादिति भगवती
वृत्तौ । यदि च कदाचिदसातवेदनीयकर्मोदयेन दंशमशकादयो नापसरन्ति, तदा केवली तत्कर्म-
क्षयनिमित्तं सम्प्रदायिसहृते, केवलाना केवलानोत्पत्तिसमय एव तेनैव प्रकरेणालीयासातवेदनीय-
कर्मक्षयस्य दृष्टत्वात् । तथा च सिद्धे क्षीणमोहः कस्याऽपि जीवस्य जातको न भवति, अक्षीणमोहस्य
क्षीणमोहस्य चात्योऽपि न भवतीत्येवंरूपेण क्षीणमोहाक्षीणमोहयोरेन्योऽयं चात्यजातकमावसम्भयो न
भवति । अन्यथा 'सरणद्वयान'मिलाद्यागममावा स्याद् । इत्यं प्रसङ्गेनेति गाथाः ॥ ५० ॥

अथ सिद्धावलोकनन्यायेनाऽऽह—

अने के त्रिष्टुप्तासुदेवे' विदार्थो के सिद्धने। छव ते श्रीमोतये' दीप्यो पश्चि' समपत
श्रीमहावीरने' देप्पाने' अथो के मारयुने। अथ केकेने' ओकवे। कु'ते। नहसी अथो, तिहां वेकने समपु'
हेतु' श्रीमहावीरना योग तेखे' अन्य डिमा ते नही' नो खु'। तेकना अ योग, जिम अथो। गिदेवलीना'
शरीरथी भशकादिहने। यथ याते' मशकादिहना योगअ तिहां मारयु. ते वती केवलीने अथनाममनादि
परिणुन उते' पिपीलीकादिक्षुद्रा'ते ते पोतेअ अहरी पहरा ओसरि अथवा ओसपथअ' कुठ. जिम
अवयुसशुद्ध अ'शुद्धिपने' न देवे' अर्हदादिहना प्रशयाथी. ओ अन्यत् स्थिति, तिप पूरेति
पश्चि स्थिति अथुथी, अठ कदाचित् असातवेदनीयकर्मने' उक्थे दंशमशकादि न ओसरि, तओ
केवली ते कर्मक्षयने' निमित्त समभ' सहे'. केवसावना उत्पत्ति समपने' विषे अ तेखि' अ मारयु
पोतानी असातवेदनीयकर्मना क्षयने' दीहा पक्षुथी. ते वती सिद्ध अयु. के क्षीणमोह ते मोपना
दि'संके न कुठ, अने' क्षीणमोह नही क्षीणमोहने लक्ष्वा' योगपश्चि न कुठ, ओखे' देवे' क्षीणमोह
अने अक्षीणमोहने' राहोमाहि' वक्षवधक जावस'पथ न कुठ, अथ नही तो 'सरणद्वयाने' अत्तादि
आमभने। नाथ कुठ. ओ वती पूर्यु' अयु' प्रस'जे. ओ गाथाय'. ॥ ५० ॥

क्षि वे सिद्धना अपरीकने -वाये' कहे के—

साते वक्षु मादिखु' ओके वक्षु उभरय अने केवली ओ निहु' ने न कुठ अठ' तठ
निअथ' तीथ' अथ भृमाकापी अने' अभादी कुठ,

મયમાદી ચેષાસુપદવાદીનાં તે મવાદ્યસ્તેષાં ભેદાઃ-અંશસ્તં ન હમન્તે-ન પ્રાપ્નુવન્તિ, કેવલિયોગાનાં કેવલજ્ઞાનોત્પત્તિસમય એવ હ્રુમત્ત્વેન પરિણમનાત્, તેન તૈર્થોગેઃ સર્વેપાસપિ જીવાનાં રક્ષૈવ ભવતિ । ન ચૈતવસન્મયિ, તથૈવાનાદિજગત્થિતેઃ । યથા હવળસયુદ્ધત્તૈવ શિષ્યાયા વેળાયાઃક ટુદ્ધિર્હાનિશ્ચ તથાવિધ-કાલનિયતવાયૂત્પત્તિતદુપચાન્તિવશેન કાલનિયતા, તથા તીર્થકુલ્લવચ્ચાદયો નિચતસચ્ચયાકાઃ, ચક્રા-દિરત્તાનાયુત્પત્તિશ્ચકવર્તિનઃ કાલ યથ દ્વ્યાદિ જગત્થિતિઃ સર્વકાલનિયતા । અત એવ મેષે વર્ષસપિ જલં તથાપરિણતં યથાઽબ્રાહ્મકૈવલાયાઃ પુલ્પચૂલાયાઃ સામ્યા યથાસુખં પ્રવર્તતેઽપિ અચિત્તપ્રદેશૈરેવ ગમનાગમનાદિ સમ્પન્નમ્ । યતેન નવુત્તારવાૌ જલજીવવિરાયના કેવલિનોઽપિ મયતીતિ કલ્પનાઽપિ પરાસા, કેવલિનાઽનુકલ્પાત્ સ્વમમસાહરૈરદૃશ્યત્વાન્ચ ।

કિન્ન-અથપિ તીર્થકુલ્લવચિરિહોઽનુકનામા કેવલી નદીમુતીર્ણવાનિતિ સામ્પ્રતીનાગમે દૃષ્ટં ક્ષુપં ચ નાસ્તિ, તીર્થકુલસ્તુ સુરસન્નારિતકનકકમલોપરિ ગમનાગમનપરિણતસ જલમ્પશૈયાઽવ્યભાવા, તથાઽપિ મયતસન્નુદ્ધમ્યં તદ્ગ્રીકારેઽપિ ન કાચિત્થિતિઃ, અચિત્તપ્રદેશૈરેવ તદુત્તારાત્ । તન્નિર્ણીતસ્તુ પ્રચલનપ્રામાણ્યનાથાનુપપત્ત્યૈવાયસાત્મ્યા । સા ચૈર્વ-અલં તાષત્ દ્વિચિંચં સચિત્તાચિત્તમેવાત્, યથાગમઃ- 'દુષિદ્ધા દુષવિકાદ્વા પં૦, તં૦ પરિણયા ચેવ અપરિણયા ચેવ નાવ વળ્લવકાદ્વા' । ઇતિ શ્રીસ્થાનાન્ને (સૂ. ૭૩) તત્ત પરિણતાઃ-સ્વકાચપરકાચસાધિના પરિણામાન્તરમાપાદિતા અચિત્તીમૂતા દ્વયર્થઃ । તથા 'સતર્હિ-ઠાગેર્હિ કેવલી જાગેચ્ચા, તં૦ યો પાળે બ્રહ્માદ્વા મયતી 'સાવિસુદ્ધમ્પ્રામાણ્યનાથાનુપ-પત્ત્યાઽચિત્તપ્રદેશૈરેવ કેવલી નદીમુત્તરતીતિ નિશ્ચીયતે, કૃતકલ્પત્વેન સચિત્તજલનવુત્તારે પ્રયોજનામા-નોઽપિ । યસ્તુ નવુત્તારવિલક્ષ્યાત્રે સચિત્તત્વેન વ્યવદેશઃ, સ ચ વિશિષ્ટાસિત્થજ્ઞાનરહિતલક્ષ્યાત્થાપેક્ષઃ । તેવાં

ઉત્પત્તિપણિ અકલ્પિતે કાર્યે જ ઇત્યાદિ અવગરિયતિ છે. સર્વ કાર્યે નિચત, એવતીજ વસતે 'પણિ મેષે જલ તિમ પરિણમ્ય, જિમ 'પામુ' કેવલ નેવૌકં એહવા પુલ્પચૂલાસાખીને યથામુષે' પ્રવર્તતે' પણિ અચિત્તપ્રદેશે જ મયનાગમનાદિક ઉપત્તિ'.

એતથે કહેવે 'નવુત્તારાદિક વિષયે જલજીવની વિરાયના તે કેવલીને' પણિ કુદ્ધ, એ' કલ્પનાએ ટાધી, કેવલીજ અણકલાથી. અને પોતે' આઠે અણકલાપણાથી. ને એ તીર્થકુલની અન્ન અમુકે' નામે કેવલી નદી ઉતરતો કુઓ. એહવા હિંવકાને' આમશે' દીકું અને' સાંભણું' નથી. તીર્થકરનેા તેા સુરે' સંચારિત એ સુવર્ણકશ્ચ તે ઉપરિ મયનાગમનાદિકે' પરિણમ્યાને' જલના રપશને' એ અભાવ, તોફે' તુએ સંતોષને' અર્થે' તે અગ્રીકાર કરે' પણિ કાઠ ક્ષીત નથી. અચિત્તપ્રદેશે' જ નદીના ઉતારથી. તેહનેા નિશ્ચ તેા પ્રવચનની પ્રમાણપણાઈની અન્યથા અણુકલ્પાદિ અણુભા. તે તે ધમ-અથ તો બિ નેદિ' સચિત્ત અને' અચિત્તમેહથી, એ અર્થ પૂર્વે' કહી છે. એ મે સુરની પ્રમાણપણાઈની અન્યથા અણુકલ્પતાઇ અચિત્તપ્રદેશે' જ કેવલી નદી ઉતરે, એહવા નિશ્ચ કરીઈ છે, કૃતકલ્પપણિ' કરી સચિત્ત જલ નદીના ઉતારને' વિશે' પ્રયોજનના અભાવપણિ'.

અને ને નસાદિજલગમનને વિશે સચિત્તપણે ને કથન, તે તફ વિશિષ્ટઅતિશયવાને રહિત ઇશ્વરને અપેક્ષીને, તેહને તેા અભવચનઈ પ્રિચ્છાદિ શબ્દોને' વિશે' સચિત્ત અને' અચિત્ત એ મે મથે એક પણિ શ્લાન છતે' પણિ, પ્રિચ્છાદિ હવવિષયઓ ને સાક્ષાત્કાર તેહને અભાવે કરી, એ જલ-અચિત્ત એ જલ અચિત્ત, એહવા વિવેક કરીને' અવકાર કરિયાને' અવધા પ્રિ.

१३ मया य १४ ॥ १ ॥ पाणिबद्ध १५ येन १६ कीलपसंग १७ हासा य १८ जस्य प दोषः ।
 अट्टारसवि पणद्वय नमामि देवाहिदेवं तं ॥ २ ॥ इति श्रीवत्तराज्यनठमुत्तरी । न च देवोऽष्टादश-
 दोषरहित एवेति भुवणस्थैकान्तवादप्रवेश इति शङ्कनीयम्, तत्रैवान्तेकान्तवादस्य संश्लेषः, अनेकान्तवाद-
 स्थापनेकान्तत्वात् । बहुक्तम्—‘स्याद्वादोऽपि न निर्दिष्टः, पापकृत्ये कृतात्मभिः । स्याद्वादस्याऽभ्यन्ते’
 कान्त-वादः स्वाद्यादितो मयः ॥ १ ॥ इति ब्राह्मप्रतिक्रमणसूत्रस्य वृत्तौ (सन्ध० श्लो० ४०९) अन्यथा
 देवोऽईनेवेत्याद्यपि वक्तव्यं न स्यात्, सत्याभ्येकान्तवादात्मकत्वादिति । ‘देसुमुज्जावले’ इत्यादि । हेतो-
 र्ज्ञावनवचनमेतेषामष्टादशदोषाणां मध्ये एकस्याऽपि दोषस्योद्भावनमवर्णनादौ जितेन्द्रस्येति गार्धार्यः ॥५२॥

अथ यथार्थस्वरूपभणने कोऽवर्णवाच ? इत्याशङ्कामिरासार्थं गाथाद्वयमाह—

॥ दोसचेण संभववयणभवणो इविज्ज संतत्स । दुल्लहवोहिअहेऊ ठाणंगवयणाणुसारेण ॥ ५३ ॥

॥ ता किमसंते दोसे आरोचेऊण तत्सल्लेण । दोसुग्भावणवयणं वणिज्जह केण रुणेण ॥ ५४ ॥

ज्यात्या—दोषत्वेन सम्भववचनमवर्णनादौ भवति, अर्थात् तीर्थकृत्यः, कस्य ? सतो-विश्रामावस्थ
 अवर्णनादः, किञ्चलः ? दुर्लभवोषिताहेतुः, केन ? स्वाभाववचनानुसारेण, कांचमिति गम्यम् । तद्वच-
 नमाह—‘पंचहिं ठाणेहिं जीवा दुल्लहवोहिअत्ताय कम्मं पकरेति । तं० अरहंताणं अवर्णं वयमाणे
 ? अरहंतपणसस्स अम्मस्स अब्बं २ आपसिअवज्जायाणं अवर्णं० ३ चाउवण्णस्स संवत्स अवर्णं०
 ४ विविअलववंअवेराणं देवाणं अवर्णं०’ इति श्रीत्याज्याङ्गे (सू० ४२६) पञ्चदृष्टौ—‘गत्थी अरिहंत वी,

प्रवेश धमि शंखुं नही’, त्रिअअ अनेकतवादनो भयंदायी. अनेकतवादेनं पछे अनेकतवा, छेकानो अर्थः—
 अनेकतवादे ते पापभाषणे निषे पडिते नही कथा. स्यादादो पछि अनेकतवादे ते जैननं पछि उद-
 धमि नही तो देव ते अरिहंत अ, धमपछि कडिह न जेईह. तेकने पछि अनेकतवादेपछ्यामी. दोष
 छेदसावन वचन अकार दोष मध्ये अहे दोषतुं कहेतुं ते अवर्णवादे तीर्थकरने. जे आवाकते ॥ ५२ ॥

हिंदे यथाथ-स्वरूप कहेते स्वे अवर्णवादे ? जेछरी सः कथयाने अर्थे आभा जे कहे छे—
 दोषपछि संभववातुं वचन ते अवर्णवादे कथं उवातुं, दुर्लभवोषिताहेतुं हेतुं हाणुअवचनने
 अनुसारे. तो अणुछादिय आरापीने ते दोषने स्वरूपे दोषतुं छेदसावनतुं वचन वचुंवीछे कहे इरे ?

अर्थः—दोष पछे संभववचन ते अवर्णवादे कथं, अर्थेवी तीर्थकरने. कस्य ? विवचनने.
 अवर्णवादे कहेवी ? दुर्लभवोषिताहेतुं हेतुं. स्वे करी ? हाणुअ वचनने अनुसारे. अवर्णं जेछे
 छेपछी अणुतुं, ते वचन कहे छे. जेछरी वचने निषे—अहं अत्रादिअन निषिपतने अहे वसती.
 अरिहंतने भोगते, अने जेवजाननी छिपति ने निषे समवसरपछि अनेनं संभव पछुं तीर्थकरने.
 पछि कडिह, तेकने अणवसाधाकहे दोषनी संभावनाई पछि तेकनी छेदसावनवचने दुर्लभवोषिताहे-
 तुं पछि कडिह, तो अणुछादिय जे अणवसात-सिध्यासाधपछि अनेनं अणुमानना जेअ, जेवतीछ पछि
 निषिध, तेकने अर्थेवी अरिहंतने निषे अणुछादिय विवचनने दोषने स्वरूपे जेवतीने पछि अणवसाधादि-
 दोष संभवे छिपतिअइ पछि कहेतुं, ते कि जे ते विचारवने. जेतले स्यु ? अहे इरे वचुंवीछे ? अहे स्वरूपे
 वचुंवी न सहीछ, जे अर्थ.

तिरस्करणीयो भवेदिति द्वितीयोऽपि दोषो गरीयानिति दोषद्वयं केवलिनो भणतः परस्व स्फुटमेव मिथ्यात्वं, मिथ्यात्वोदयमन्तरेण तथाप्यगितेरसम्भवात् । तस्मात् पुष्पचूलाष्टिदृष्टान्तेन नवावौ यथास्थितमेव जलं जलवायुसूर्यकिरणानिदृक्ष्यणस्वकायपरकायकस्याविना तथाविधकायादिसामग्रीयोगे कदाचिद्विचिन्तयताऽपि परिणमति, पुनरपि तदेव जलं सचित्तभवनहेतुकाद्यादिसामग्रीयोगेन च सचित्ततयाऽपि परिणमति । एताऽपि ह्यष्टान्तः समूर्च्छिमयानुषंगोत्पत्तिस्थानान्येव । परमेवत्परिणतिसिद्धाभूता केवलिगम्याऽव-
सातव्या । न च व्यवहारतः केवलिनोऽपि जलजीवविराधनोच्यते इति वाच्यम्, ईर्वापविक्रीप्रतिक्रम-
पादैरपि व्यवहारतो वक्तव्यतापत्तेः । 'नईसंतरणे पठिकमइ' इति वचनात् । इष्टापत्तौ च स्नातकत्व-
हानिमसत्तेः केवलिनः स्वरूपहानिहेतुर्महाऽवगवाह इति । किञ्च-नष्टुत्तारादौ जलजीवविराधना तर्षेणामपि
वियमेन भजनया वा ? । आद्ये, वस्तुमिथ्यात्वं जलस्य हविष्येनाश्रयानात्, एकस्याऽपि जिनवचनस्या-
श्रद्धानेन मिथ्यात्वस्योक्त्यात् । तथा- 'यथमवसरं पृथं विमो न रोपइ सुतपिहिदु' । सेसं रोतंतो वि
हु सिच्छविदुं जमासिच्च' ॥ १ ॥ इति, द्वितीये तु सिद्धं नः समीहितं, छन्दस्थस्य कल्पसिद्धवति
कल्पविषय न भवति, केवलिनस्तु सर्वस्याऽपि न भवतीति भजनया सिद्धौ कृतं प्रसङ्गेनेति गार्थाः ॥ १४ ॥

अथ केवलिनः किंवा यदि कस्याऽपि भयहेतुर्न भवेत् तर्हि शक्तिकाममुखाः क्षुद्रजन्तवः
कथमनुकूला भवन्ति ? इति शङ्कायामाह—

असत्प्रविराधना करोति सर्वजनप्रसिद्ध आगळे दीडे किं यथावादी तिस करनार दु ? धम । निभूरवयने
केवली तिरस्कारया येअ कुठं, ओ पीने देण येठा, ओ देणय देवलीने' कहेते' परने भगवअ
मिथ्यात्वं. मिथ्यात्वेना उदयविना तेकया कहेवाना असत्भवथी.

ते वली पुष्पचूलानी-वृष्टिने' इष्टीति नव्यादिने' विषे' यथास्थित अ अथ, अथ-वायु-सूर्य-
किरणादिरप स्वकाय-परकायकस्यादिते' तस्याविध कायादिसामग्रीने' येजे क्रियाशे' अस्थितपक्षि
परिचयध. वली-तेकअ अथ 'अस्थित थावानो हेतु ने कायादिसामग्री तेकने येजे अस्थितपक्षि'
पक्षि 'परिचये', तिका पक्षि दृष्टात संभुमिर्जमनुष्यना उत्पत्तिस्थानकअ. पक्षि ओ परिचुति
देवलीने अथ अस्थयी, व्यवहाराथी देवलीने' पक्षि असत्प्रवनी विराधना कधीस जेहदु' न कहेतुं, धर्मा-
पक्षिगत' प्रतिक्रमपक्षि तेकने' पक्षि व्यवहाराथी कक्षणी आपत्तिथी 'नदी छत्रे' पक्षिने' ओ
वयनथी, धृष्टी आपत्तिथि तेक रनातकपक्षानी कानी, देवलीने' स्वस्वकायानि' हेतु अक्षयवर्ष'वाह, वली
नष्टुत्तारादिने विषे' अथ प्रविराधना ते सर्वने' पक्षि नियमे' अथवा विकल्पे ? प्रथमपक्षे, कहेनारने
किंवात्वं. अथ ने' द्विविध पक्षि अश्रद्धानथी, जेकध जिनवयनने' अश्रद्धाने' मिथ्यात्वेने' कथापस्थाथी. ते
विषय ? 'आ अक्षर पक्षि जेक ने अत्र निदिष्ट न आने. पीणु याने तो पक्षि मिथ्यादृष्टि अयादिनी
पदे' पीने' पक्षे, तल सिद्ध यथु' अक्षर' वाजित, अक्षर'ने' तो कुक्षेने' कृष्ट अने कुक्षेने' न कुठं,
देवलीने' जेअ सर्वने' ओ न कुठं, ओ हेतुथी अक्षर'सिद्धिथि' पक्षु' यथु' प्रसंगे. ओ गार्थाः ॥ १८.

हिने देवलीनी किंवा अठि कहेने' अयकारण न कुठं, तल शक्तिकप्रयुग ने जीन'दु' किं
आतृकय. कुठं. ओ आतृकने निषट कहे छे.

'ते वली शक्तिकप्रयुग प्रप ते स्वभाव किंवाने विषे' उत्तर कुठं, पक्षि जिननी किंवा' प्रथ
किंवाने' प्रथ पक्षि न करे.

ચનમેવાડુપાદિયં સ્માત્, સૂચાયાધિપ્રણીતત્વાત્ । તસ્માત્કેવલિનાઃ સ્વત્નસ્યાડપિ પ્રાણાસિવાત્તર્વિર્મળં
સર્વેયામપ્યર્થદાર્દનામવર્ણવાદઃ સત્પદ્ધેત, સર્વેયામખ્યજ્ઞોડ્યાનુવિકલ્પત્વેન સમ્બન્ધાત્ । તેન-ઉપામૂત્સા-
વર્ણવાદો વક્તુર્દૂરભયત્વામિવ્યજ્ઞકોડ્વસાતત્વ્ય इति गायानुसामर्थ्यः ॥ ૫૩-૫૪ ॥

અથાત્પદોષસદ્ભાવેડ્ષાદશોષરાહિત્યં ન વિરુદ્ધ્યતે, અત્પદોષસ્થાનાત્વત્વેન વિશક્ષિતત્વાદિતિ
પરાશક્ત્યામાહ—

॥ અદ્વાસદોષાણં દોસો ઇગોવિ તસ્સ તે સન્ને । અણુણં અણુચિદ્વા જં તે મોહાવિમામૂઝા ॥૫૫॥

અથાપ્યા—અદ્વાદશદોષાણં સન્ને, અસ્યેતિ ગમ્યમ્, ઇકોડ્વિ દોષો ભવેત્; તસ્ય સર્વેડ્વ્યાજ્ઞાનાદ્વો
દોષાઃ અન્યોડ્વન્યં-પરસ્પરસાનુવિદ્વા-ઈકીયાત્વેન સમ્બન્ધા સન્નન્તિ । તન્ન હેતુમાહ—‘જં તે’ન્તિ । યદ્-યસ્માત્
દોષાઃ અજ્ઞાનાદ્વો મોહાવિનામૂઝાઃ-મોહનીયકર્મજન્યા इत्यर्थः । ન ચ ક્ષીણમોહસ્ય મોહનીયસંસારમન્થરે-
ળાપ્યાજ્ઞાત્સક્ષણસ્ય પ્રથમદોષસ્ય વિષયમાત્વત્વેન કયસિચારઃ શક્તનીયઃ, ક્ષીણમોહસ્યાજ્ઞાનામાંશાત્ । અજ્ઞાનં
હિ કુત્સિતજ્ઞાનં, નયઃ કુત્સાર્યત્વાત્ । તથાશ્રુતિમિધ્યાત્વસત્પર્યામિધ્યાદશામેષ અવધિ, સિધ્યાત્વયોગાત્
જ્ઞાનસ્થાપ્યાજ્ઞાનત્વેન પરિણમનાત્ । ‘સિચ્છાદિદિલ્લ અણુણ’મિતિવચનાત્ । સત્પદ્ધશ્ચાં નુ વિશક્ષિત-

તે વતી કેવલોને અર્થ પ્રાપ્તિપાતાદિકરું કહેવું તે સર્વે અર્થદાદકને અવર્ણવાદ સ પત્તે, સર્વને
મોહામોહિ અનુવિકલ્પે સ અધથી, તેણે કરી તેહવાનો અવર્ણવાદ તે કહેનારને દરભ્યપણાનો અણુવાનાર
અણુવે. એ આથા ખેનો અર્થઃ ॥ ૫૩-૫૪ ॥

હિવે અર્થપદોષસદ્ભાવે અદ્વાદશદોષે રહિતપણું વિરલ નહીં, અર્થદોષને અભાવે પશિ
વિવેચ્યાપણાથી. એ પરની આશ કાને વિષય કહઈ છઈ—

અદ્વાદશોષ મધ્યેથી એકે દોષ જેહને, તેહને તે સર્વ દોષ કુલ જે મોહ મોહામોહિ સમજ
છે, મોહાવિના ન કુલ વતી.

અર્થઃ—અદ્વાદશ દોષ મધ્યે જેહને એકે દોષ કુલ, તેહને તે સર્વે અર્થાનોદિક દોષ, મોહ-
મોહિ અનુવિકલ્પ-એકપણે સમજ છે. તિહા હેતુ કહઈ છઈ-તે શાદિ તે અર્થાનોદિક દોષ તેહ
વિના ન કુલ. મોહનીયકર્મજન્ય એ અર્થ. ક્ષીણમોહને મોહનીયની સુતા વિની પશિ અગ્નિરૂપ
પ્રથમ દોષને વિદ્યમાનપણે કરી અવિચાર ન સકાય. ક્ષીણમોહને અગ્નિરૂપ અભાવથી તે તો
અશ્રુતિ જે સિધ્યાત્વ તેહના સ અધથી સિધ્યાત્વને જ કુલ, સિધ્યાત્વના મોગથી સંનનઈ પશિ
અગ્નિરૂપ પશિ પરિણમની. ‘સિધ્યાદષ્ટીને’ અગ્નિ’ એ વચનથી. સમ્યક્દષ્ટીને તો વિવેચ્યા પદાર્થ
વિષયો આભોગ અને અનાભોગ તે મધ્યે એકજ કુલ પૂછે છઈ-અગ્નિ, અને અનાભોગ એકને
રથા ભેદ? એહવું જઈ તે હપરી કહઈ છે.

અગ્નિ તે કુત્સિતગ્નિ અને તે તણ સિધ્યાત્વને જ કુલ, તે સિધ્યાત્વને જ રસમધ્યથી
સિધ્યાત્વમોહનીયના ઉત્પલકે છત્ત અને અણુછત્ત તેહના અવિશેષે આસવાથી, સંસારના કારણથી, અને
વલી ગાનદેશના અભાવથી. ‘સત અને અસવના અવિશેષથી, અવલેખથી, યથેચ્છાથી, યામથી, યામથી જે
વિરતિ તેહના અભાવથી સિધ્યાત્વને, અગ્નિ જ અણુ’ એતથા જ વતી સિધ્યાત્વને મોતે અગ્નિ-

પ્રાણાધિપતિદાશ્રવણપરિજ્ઞાનાર્થમેવ । જ્ઞાનં ચ વાશ્રવઃ, સંવરરૂપત્વાત્, સ્વયં ચ ફલમજ્ઞાનનિવૃત્તિરેવ ।
 ચત્ત્વ આશ્રવપરિણાગદેહુ પારત્રિકમયં, તત્પ્રાસન્નિકમવસાતત્ત્વમ્ । યથા પ્રવીપ્સ્ય ફલં સમોડગમ એવ ।
 ચત્ત્વ. સર્વપ્રિયગાદિદર્શનસમુત્પત્ત્યપરિજ્ઞાનજન્યં મયદ્વર્પીત્વિકં તત્પ્રાસન્નિકમ્ । યતુત્તમ્-^૧ જ્ઞાનં મૂરિ
 યથાર્થવસ્તુવિષયં સ્વસ્ય ત્રિપો વાષર્ક, રાગારાતિક્રમાય દેહુમપરં બુદ્ધકે ન કર્તૃ સ્વયમ્ । દીપો વત્તમસિ
 ઇત્તલ્લિ તદિદં રૂપં સ એવેજ્ઞતાં, સર્વઃ સ્વં વિષયં પ્રસાધયતિ દિ પ્રાસન્નિકોઽયો વિશ્વિઃ । ॥ ૧ ॥^૨ इति
 પ્રયમાક્લવૃત્તૌ । અત એવ મગત્વા શ્રીમદ્વાલીરેણ સાધુમેળણદ્વારં મહ્નલિપુત્રસ્ય સમ્બગ્જ્ઞાનોદ્બોધમિત્તં
 સ્વત્પાપુક્તપિકવચનં પ્રાપિતમ્ । તેત્ત્વ તત્પ્રાઽયેપો ચ મહ્નાસૈદ્ધિકપારત્રિકદિતદેહુરેવ, અન્યથા સર્વ-
 જ્ઞવૃત્તેરસમ્ભવાત્ । તેવ તદ્વચઃ શ્રુત્વા સજ્ઞાતસમ્બગ્જ્ઞાનો મહ્નલિપુત્રઃ અર્હદાશતકોઽર્હ સમુપાશ્ચિતપાપ-
 પ્રામ્ભાતો મૃત્વા મેલ ક ? શાસ્ત્રાસીતિ સમુપન્યાપારત્રિકમયઃ કૃતનિજપાપગર્હાપરાયણઃ સજ્ઞાતઃ । તથા-
 મૂલગર્હયા વાપેક્ષિકાલ્પાન-તસંસારકરણપૂર્વકપુણ્યપ્રકૃતિચન્નલેખં કૃતશ્ચાનિતિ । અર્થ માર્ગ-—વીર્ષકપ્રાશિતવચનં
 શ્રુત્વા સમ્બગ્જ્ઞાનવાન્, સમ્બગ્જ્ઞાનેન ચ સજ્ઞાતપારત્રિકમયજ્ઞયા વિજ્ઞાપગર્હા, તથાસૂતગર્હયા વાપેક્ષિ-
 કાલ્પાનન્તસંસારકરણપૂર્વકપુણ્યપ્રકૃતિચન્નલેખં કાર્યકારણમાવસમ્બન્ધં પર્યાલોચ્ય અગ્ન્યાતં જ્ઞેયવસ્તુ-
 વિષયકસમ્બગ્જ્ઞાનનિમિત્તમેવાર્હદાપુષ્પદેશો મવતિ, ન પુનરૈદ્ધિકપારત્રિકમયનિમિત્તમપીતિ સમ્પ્રત્યક્ષમ્ ।
 પરમ્પરયા ચ કારણં પ્રાયોક્તિસ્ત્રિકરમેષઃ; તત્કર્તૃત્વેન ઇયપદેશાભાવાત્ । ન હિ બાન્યજ્ઞન્દ્યા કૃતિઃ
 કળાન્દ્યા—જન્યેતિ ક્ત્વ્યાપ્તિ મતિઃ ।

એતદ્વાજ વતી ભગવંત શ્રીમદ્વાલીરે સાધુને મોકલી મળીપુત્રને સમ્બગ્ જ્ઞાનને ઉદ્દેશોધને અથે
 અપ્રપચ્ચાશુ જશુપચ્ચાશુ વચન સંભળાશુ. અને તે વચન તો તે મળીને અને મળુને એ ભવ અને
 પરભવનું હિતલું કારણ જ. અન્યથા સર્વગની પ્રવૃત્તિના અસંભવથી. તેવતી તે વચન સાંભળી થયુ છે
 સમ્બગ્ જ્ઞાન એકને એકથી મળીથી, તે ગરિહતને આશાતાક કુ, ઉપાન્યો પાપનો પુજ એકે
 એકથી મરિને પરભવે કિહ અપ્રપચ્ચાશુ એકથી ભવને છે પરભવને ભવ એકને એકથી, કરી છે
 પોતાના પાપની નિહા તેહને વિશે તદ્વચ તે થયો. તેહની મહત્ત્વે તો અપેક્ષાર્થે એ અપ્ર અનંત-
 સંસારકરણપૂર્વકે પુણ્યપ્રકૃતિયથ પ્રતે કરતો હુઓ.

એ ભાવનાર્થે કરે સંસારાશુ તે વચન સાંભળી સમ્બગ્ જ્ઞાનવત્, સમ્બગ્જ્ઞાને કરિને તો શ્રી
 પરભવના ભયથી જન્મ, પોતાના પાપની મહી, તેહની નિદાઈ તો અપેક્ષાર્થે એ અપ્ર અનંત-
 સંસારકરણપૂર્વકે પુણ્યપ્રકૃતિયથ. એણી રીતિ કાર્મકારણભાવસર્વથ વિચારીને ભવને જ્યેષ્ઠસ્તુવિષયીઆ
 સમ્બગ્જ્ઞાનનિમિત્તજ્ઞ અકિંસાદિકને ઉપદેશ કુઈ પશ્ચિ એ ભવ પરભવના ભવનિશિત નહી એકવત્ જાનવુ
 પરપરાઈ કારણુ તે પ્રાહે અકિંચિત્કરજ. તેહનઈ કરનારપશ્ચિ કમનના અસાવર્થી. કાન્યે જન્મ તુપિત
 તે કામે ઉપની એકથી તો કોઇના મતિ ન કુઈ, પરમાથે તઈ પરભવનું ભવના તે અભયદાનજ
 કરીઈ, ભયનોકનીયના બધના હેતુષણના અભાવથીકે, અનંતકુઁખને અનુભવે જન્મ એ ભવ તેહના
 કાંડાપૂર્વકે અનંતસુખના નિષળવવાપણથી. જિમ લોકને વિશે પશ્ચિ ભવસહિત અને ભવસહિત
 ભવને ઉપદેશે સમપ્રાગ્વતે કાંડાપૂર્વકે નિશ્વચાર્યે ભવતે જયી સુખી થયો. એહથી ગોલ, તે
 સર્વને સંભવપશ્ચિ ભવવત કર્યો ઇમ નહિ કહે. ઇમ નહી તો સમ્યક્તવાદ પ્રાપિતને અથે
 ઉપદેશને પશ્ચિ ઉપદેશ કુઈ, સમ્યક્તવાદિકને પશ્ચિ સમય સમય પ્રતે નિરંતર જસ્યને વિરાધવાના
 ભવના હેતુષણથી. તે તો ગાનાદિક છતે વિરાધનાવું ભવ, અણુછતે તે તો નહી, એ વળી અનવયે
 અને વ્યતિરેકે પ્રસિદ્ધજ. જિમ છતે ધને આરાદિયથી ભવ, અણુછતે ધને તો નહી.

યસ્ય શુદ્ધત્વાત્ । સત્સૂત્રમાયિણાં તુ સમ્યક્ત્વામાયેનોક્ત્યુક્તેસત્રાવતારો ન ભવતીત્યર્થઃ વદ્યતઃ' इति ।
તત્સાત્ક્રીયમોહમાત્રસ્યાપ્તાદરાદોષાણાં મમ્યે ય્કોડપિ દોષો ન ભવેત્ । યતઃ ફલવત્તયા યક્લોડપિ દોષસં
સદ્ભાવે [ફલોપહિતયોગ્યતા] , હેતુસ્વરૂપયોગ્યતાયા સર્વેડપિ ભવન્તિ । મોહનોયત્ત્યત્વેતાંયોડ્યાતુ-
વિદ્વત્વાદિતિ ગાથાર્થઃ ॥ ૫૫ ॥

અથ કેવલિનો જીવપાતાદૌ ગુણદોષવિષયકપ્રમદ્વયોદ્ભાવનેનાવર્ણવાદ્માયિક્ષુર્વંભાહ—

॥ किं केवलिनो दोसा अहं गुणा जीववहमाहिमि । दुहयो अवणवाओ कलंकदाणेण केवलिनो ॥

व्याख्या—केवलिनो जीववपादीनि—केवलियोगलन्वप्राणातिपातादीनि किं दोषा अथवा गुणाः ।
इति प्रमद्वयनिर्वचनेऽवर्णवातो, यथा—यदि मणति दोषोऽस्ति दोषोद्भावनैनावर्णवादः । यदि गुणास्ति
दोषाणामुन्नेदापयत्वा जगत्स्थितियुल्लङ्घ्य भ्रवाणोऽनार्यवाक् स्वात्मनः केवलिनस्य महापञ्चजनाहेतुपिति
द्विधाऽपि कलङ्कदानेन केवलिनोऽवर्णवादः । एवमनुभवस्वभावेऽपि बोध्यम्, जगत्स्थितियुल्लङ्घ्य
वस्तुत्वादिति गार्थायः ॥ ५६ ॥

અથ કેવલિનો જીવપાતાદૌ વસ્તુએ ચાલતોડતિપ્રસન્ના હૃદિતાસ્તેવામધિકરણભેદેન
પરિણતિસ્વરૂપમાહ—

॥ एवं अहंप्रसंगा मणिया ते चैव हुंति उत्सुचं । जीववहं केवलिनो, वृन्तलायं जिगत्सापि ॥५७॥

व्याख्या—एवम्—अनन्तरोक्तप्रकारेण अतिप्रसङ्गा यत्तदोर्निहामिसन्बन्धात्, ये 'ते चैव' इति
त एव वस्तुज भवति, केषां । केवलिनो 'जीववहं' इति जीवपातो भवतीत्येवंप्रकारेण जीववयं वृन्तला

સર્વજનપરિણામે 'કરી આશપને' શુદ્ધપણાથી. ઉત્પન્નભાષીને સર્વજનને 'અંભારે' કહી યુતિ તો તિહા
અવતાર ન કુઈ. એકલુ આગલિ કહિસ્મઈ, તે આઠે ક્ષીણમોહમાત્રને બહાર દોષમયે એકે દોષ ન કુઈ,
ને માટે કલવત પશિ એકે દોષને સદ્ભાવે સ્વરૂપયોગ્યતાઈ સર્વે કુઈ. એ ગાથાર્થઃ ॥ ૫૫ ॥
કિંવે' કેવલીને' જીવપાતાદિકને' વિષે શુષ્ઠ અને દોષ વિષયીઆ ને. મિ પ્રથ, તેહને કહેવે કરીને
અવર્ણવાદ પ્રતે પ્રગટ કરતો કહે છે—

શુ જીવપાતાદિક તે કેવલીને દોષ અથવા શુષ્ઠ ? મિહુ પ્રકારક અવર્ણવાદ કેવલીનઈ કલંકદાનક કરી.

પ્રતિને અર્થ— કેવલીને ચોત્રે બન્ન ને પ્રાણાતિપાતાદિક તે દોષ અથવા શુષ્ઠ ? એ બે પ્રશ્ને
ઉત્તરે અવર્ણવાદ, બિન બલિ કહે દોષ, તિમ તેલ દોષને પ્રગટ કરવે અવર્ણવાદઃ બલિ શુષ્ઠ, તલ દોષને
ઉચ્છેદની પ્રતિપત્તિ બગની સ્થિતિ ઉલ્લેખીને મોલતો અનાર્થવચનનો ભાષક. પોતાને અને કેવલીને
મહાનિદાનો હેતુ. એમ મિહુ પ્રકારે કલંકદાને અવર્ણવાદ, ઈવ શુષ્ઠ-દોષસ્વભાવરહિતપણું માનવે પશિ
ભાષણું બગની સ્થિતિ ઉલ્લેખીને મોલવાપણાથી. એ ગાથાનો, અર્થઃ ॥ ૫૬ ॥

કિંવે' કેવલીને' જીવપાતાદિક કહેતે નેતલાં દ્રવ્ય દેખાડ્યા તેહને અધિકરણને બેઠે પરિક્ષમાત્ર
સ્વરૂપ કહે છે—

પ્રથમ અતિપ્રસંગ ને કલા પૂર્વે તે ક્ષમ ઉત્પન્ન, જીવજ કેવલીને કહેવારને અને બિનને પશિ.

પ્રતિને અર્થ—પ્રથમ પૂર્વે કલા અતિપ્રસંગ દ્રવ્ય ચતાઈ જાનને નિત્યે સંબંધી ને, તેકજ
ઉત્પન્ન કુઈ. કહેને ? કેવલીને જીવપાતા કુઈ એકલુ કહેનાર ને જગાડ તેહને. તિથે બિનામલીને

॥ 'सर्वं एतदं दोहं यो दुज्ज लक्खणं किञ्ची । ता णुणं तित्थयते सुसं नह्वा य' अण्णाणी ॥

व्याख्या—सप्तानामपि, लिङ्गानामिति प्रकरणवशाद् बोध्यम् । लक्ष्यस्यैवलिख्यरूपामिव्यक्त-
कानामेकतरदिङ्गं, द्वयोर्मध्यस्थकेवलिनोर्न भवेत् तर्हि नूतन-निश्चितं तीर्थकरो स्यामायी अह्नानी च भवेत् ।
सम्यक्परिज्ञाने सत्यवाचित्वे च सति अलिङ्गस्य लिङ्गत्वेन वस्तुत्वासम्भवादिति गार्थार्थः ॥ ५१ ॥

अथाऽतिप्रसङ्गावासानामह्नानादिदोषाणां साक्षात्परम्परया च फलमाह—

॥ अण्णाणाहं दोसा देवस्वरूपस्य नासगा इति । 'देसुम्भावणवयणं अवणवाओ जिणिदस्स ॥ ५२ ॥

व्याख्या—अनन्तरोक्तप्रकारेणातिप्रसङ्गावासाः अह्नानादयो दोषाः देवस्वरूपस्य नाशकाः—
विश्वसका भवन्ति । अह्नानादिदोषाव्यक्तेनाभिमतोऽहं वि देवस्वरूपस्य हानिरेवेत्यनन्तरफलम् । यतो
हैवोऽष्टावशोपरहित एव भवति । यदुक्तम्—'इतो अ सकस्स जोगपाओ वेसमणो अट्ठावयवेइए
वंदिवं' आगओ, चेइआणि वंदिसा गोअससासि वंदवि, भगवंसि धम्मं कहेइ-धम्मो जस्यो कानो,
पुरिसत्थाणि सिग्णिं हुंति जोगसि । धम्मओ जेण इअरे, तम्हा धम्मो पहाणो च ॥ १ ॥ धम्मो वि इत्थ
सिज्झइ, देवाण जईण भसिराणेण । ता तंमि चेव पढमं, पयट्ठिअज्वं विसेसेणं ॥ २ ॥ हैवो पुण इत्थ सो
वेव, जो सज्जणू सज्जवंसी अज्जरसवोसेहिं वसिज्जो, जओ भण्णिअं-अण्णाण १ कोइ २ मय ३ माण
४ कोइ ५ माया ६ रई अ ७ अरई अ । ८ गिहा ९ सोग १० बल्लिववयण ११ चोरिआ १२ अज्जइ

वृत्तार्थ—साते, क्षिण प्रकरणवशतो अश्विपुं. लक्ष्यस्य अने देवहीना स्वरूपनां अण्णानामादि
ओके क्षिण ते लक्ष्यस्य अने देवही ओ गिहं ने' न कुट्ठं, अने तल्ले निअये' तीर्थ'कर भू.सापी
अने' अण्णानां कुट्ठं' सम्भ्रमपरिग्रहान् अने अने सत्यवादीपणुं अने अण्णदि'गने' क्षि'अपणुं' कल्लपणुना
अभ'क्षयपी. ओ अथाय' :- ॥ ५१ क. ॥

हिने' आतिप्रश'ये पाठ्या के अण्णानादिके दोष तेकनुं उरुत अने परपरादि इव कल्लं अहं-

अण्णानादिके दोष ते देवस्वरूपना नाशके कुल्लं. दोषना उद्देशानन्तु' वयन ते अण्णपु'वाद जिने'दने,

वृत्तिने' अर्थ :- हि'वकां कहे अहरे' पाठ्या के अण्णानादिके दोष ते देवस्वरूपना निव'सक
कुल्लं. अण्णानादिकेदोष ने अण्णपणुि भा'या अरिह'ने' निवे देवस्वरूपनी काल्पिअ. ओ अन'तरक्ष अ.
देव ते अहरे' देवपरित अ कुल्लं. के आरे कल्लं अ. हिने' छंदोना दोकपाक्ष वेअमणु ते अण्णपणु'व-
वाइवने व्यावो. जैनवादीने औतवस्यामने' वादे. अण्णवते पणुि धर्म' कल्लिओ. धर्म' अर्थ' अन'ए
आम पुअम' त्रिणिं ओ छेअने' निवे. धर्म'पी के वती निहं कुल्लं, ते वती धर्म' प्रधान 'धम्मोवि
इत्थ सिज्झइ देवाण जईण मसिरापण. ता चेव पढमं पयट्ठिअज्वं विसेसेण २ धर्म'
ते उहां शीअरुं देवने अने वतीने अज्जिराणे, ते वती धर्म' ने' निवे अ अण्णतुं विशेषे. देवपणुे उहां
वेअ' के सर्व'सं सर्व'दंशी' अहरे'दोष रक्षित. के वती कल्लिं अ. अण्णान, दोष, मद, माण, वेअ, भाया,
रति, अरति, निअ, शोअ, चिअपययन, चोरी, मत्सर, लय, अण्णदिअ, अण्ण, कीअमस'अ, काल्यादि ओ
अहरे' दोष केअने' एअया ते अण्णदिदेवने' नयुं. देव ते अहरे' दोषे' रक्षित अ एअ कल्लानरुअ ओहांतायदने

अथ शिक्षामेव किञ्चिद्विशेषेण व्यनक्ति—

पट्टिवज्जिअ केवल्लिणं केवल्लिवयणेण कुण्ड जिणधम्मं । सो वि तिह करणकारणयुमोअणमेअओं जेओ ॥

व्याख्या—केवल्लिणं प्रतिपद्य-शरणीकृत्य केवल्लिवचनेन-जिनास्रवा जिनधर्मां करोतु-विदयसु, सोऽपि-जिनधर्माऽपि विद्या-त्रिप्रकारः करण-कारणाऽ-नुमोदनाभेदतः । तत्र करणं स्वयं ज्ञानादिषु प्रवृत्तिः, कारणमुपदेशादिना परैः, अनुमोदना च मनोवाक्यायैः कृतकारितानुमतिविषयकालोत्सहस्ररूपा तन्मूलकतदनुसूचकप्रवृत्तिरूपा च । तत इत्येतत्तद्वन्तः । 'वामिमेदो-विवेकस्तवः' करणकारणानुमोदना-भेदता ज्ञेयो-ज्ञातव्य इति गाथायाः ॥ ५९ ॥

अथ ब्रह्मणामपि भेदानां, मध्ये-को-सेषः प्रधानम्?, इति जिज्ञासायामाह—

। तत्त्ववपुमोअणा रक्खु मूलं धम्मस्स हरिसमूहाणा । सा णियमा मज्जापं अणं अणोसिमवि कुज्जा ॥

व्याख्या—तत्राऽपि-तात्त्वयि-करणकारणानुमोदनासु-विशुष्यपि अनुमोदना, अस्तुत्तरादौ, अनुमोदनैव, प्रधानमिति गम्यम् । कुत ? इति विशेषणद्वारा हेतुमाह-यस्यः साऽनुमोदना किञ्चन ? धर्मस्य मूलम्-आधिकारणं, तत्राऽपि विशेषणद्वारा हेतुमाह-यतः सा हर्षमूलिका हर्षो-चितोत्साहो मूलं यस्याः सा तस्या, चित्तोत्साहमन्तराणानुमोदना न भवतीत्यर्थः । तेन साऽनुमोदना निधमात् भव्यावा-

अथ द्वितीयोऽधिकारः

कवे कालक विशेषधी सिआणसु लण्णवे छे—

भूक्षणे अर्थ — पश्चिमी-शरस्य करीनछ देवली प्रतछ-देवस्यानी प्रतछ देवलीजिन तेहनी आनाछ करीनछ कछ जिनधर्म प्रतछ-जिनना प्रकाशा धर्म प्रतछ. तेकळ जिनधर्म निष्पि प्रकटे पोटछ अणं करीनछ १, छपटछ देवछ करीनछ परासछ छरावपु धर्मजुधन २, अनछ कथो आनां के धर्मजुधन तेहनछ विषय जितनो कथ अनछ तेहनी वधनप्रवृत्तिरप के अनुमोदना ३' लेहविहो गच्छये ॥५८॥

वृत्तितो अर्थ — देवली लणवतने स्त्रीकारीने-शरस्य करीने देवसिखसुपतनां वयनं वरे-जिनधर्मो आना वरे जिनधर्मने कथे. ते जिनधर्म पञ्च कछुं कछपुं अने अनुमोदना लेहधी वधु प्रकट छे । तेसा कछुं-कणधं खान आदिमां प्रवर्तयुं कछपुं-छपटछ आदि वरे जीव पथे अनुमोदनु-जुन-आदित-अनुमति विषयक आत्मानो छित्साक अने ते भूक्षणे तेने ये अण वधननी प्रवृत्ति ॥५८॥

कवे तस्य भेदानी अरर कथो लेह प्रधान छे ? ते लण्णवे छे—

भूक्षणे अर्थ — ते त्रिखु भेदार्थ विषय अनुमोदना खल्लु-निक्षप, तेहिल प्रधान भरसुध, धर्मजुं मूल छट. ते अनुमोदना देहनी छट ? जितनो-आत्मानो छित्साक ते मूल छट केवतुं लेहधी ते अनुमोदना निक्षमी (सा) निक्षप आसस्युक्ति १, सधमसुद्धि २ अनछ सधमसुद्धिनिक्षप के लण्णव ३, लण्णव प्राणीनछ कोछ । अनछ कछुं कछपुं हसलण्ण अनछ अणवधनछ पछि कोछ. ॥५९॥

वृत्तितो अर्थ — कछुं कछपुं अनुमोदितुं ओ तस्यार्थ पञ्च अनुमोदना अ-सेष छे. शरीरो अ विशेषस्य द्रव्य को कवे छे-के अछे ते अनुमोदना भी ? 'धर्मजुं' मूल-आधिकारक छे. तेमां

કારણે થા કૌસ સુંબંધ મોળે । પાંદુદિયં તુલ્લીવદ્, યમાદ્ જિગાળ ચ અવગળો ॥ ૧ ॥ તિ । અગ્ર હિ
મત્વાદિનાનવ્યવતામર્થતાં શુદ્ધે વસતાં મોળાઃ, કેવલજ્ઞાનોત્પત્તૌ ચ સમવસરખાદિકં સર્વમામપિ સમ્મતં
તીર્થકૃતાયુક્તમ્ । તસ્યાઽપિ યદિ સંસ્થાસ્થરોપસમ્માવનયાઽપિ તદુદ્ઘાવનમાત્રેણ દુર્લ્લભવોચિતાઽમિહિતા
'તા, 'કિંમિત્યાદિ । તા-તર્હિ અસતો દોષાન્ જીવધાતાત્મવ્યાખ્યાવીન્ સર્વસમ્મતાન્ કેવલિનાઽપિ
નિવિદ્વાન્ આરોગ્યાસતો વિકલ્પ્યાર્થાદર્શયિ 'તસ્મરુવેર્થ' તિ, દોષસ્વરુપેણ-કેવલિનોઽપિ જીવધાતાદયો
દોષાઃ સમ્ભવન્તીત્યાદિરુપેણ મળત્વં, કિમિતિ ચિત્તર્કે, કેન સ્વરુપેણ વર્ણયેતે ? કેનાઽપિ સ્વરુપેણ વર્ણવિતું
ન શક્યતેત્ત્વં ફલયેઃ । અર્થે સાધઃ-પ્રાણાતિપાતાદયો હિ સ્વરુપતો દોષત્વેન સર્વસમ્મતાઃ, અન્યથાં તદ્વિષય-
કમ્પલ્યાખ્યાનાસમ્મત્તાત્ । તે ચ દોષાઃ કેવલજ્ઞાનેન સદ્દાઽન્યસ્થાનલિખતાઃ, 'સત્તર્હિ ણેપેહિ કેવલી
જાણેજ્ઞા, સં ણો પાળે અદ્વાદ્વાતા મવતી 'ત્યાદિવચનૈઃ કેવલિનૈવોક્તાઃ, તાનેવ કેવલિનિ વદતા મવતા
'કેવલી, વધાવાદી, તથાકર્તા ન મવતી'તિ મણિતમ્ । તદ્ગુણનેત ચ કેવલિસંસ્કૃતિરુપકો મગવાન્
શ્રીમદ્વાલીરો ચુષામાણીતિ મણિતા । સુષામાપર્ણ ચ ક્રોધાત્મવિનાશ્યુત્ત્વં ક્રોધાદિજન્યત્વાત્ । સુષામાપિત્વે ચ
સિદ્ધે સિદ્ધાઃ, સર્વેઽપિ દોષાસીર્થકરેઽપિ । અતઃ ઇદમ્ સુષામાપર્ણં સર્વોત્કૃષ્ટં પાપમ્ । ચતુષ્કમ્—

‘પદ્મપ્રાસરંતે પાપં, પાપં નિરોધમ્ભવતઃ (મન્વતઃ) । દુર્યોસ્તુભાવચુતયો-રાધમેવાસિરિચ્ચતે
॥ ૧ ॥’ હિતિ યોગદ્વાસ્યુત્તો (પ્રાં ૨, શ્લો ૧૦.) યદિ ચ કલમપિ કદાચિદ્વપિ કેવલિનઃ સૂત્રોઽપિ
પ્રાણાતિપાતોઽવિવિચ્યન્, તર્હિ મગવાન્ શ્રીમદ્વાલીરો વૈવાલિપર્થે સર્વજનસમક્ષં ‘કેવલી વધાવાદી
તથાકર્તૈ’તિ નામણિચ્યન્ । સર્વાનુભવસિદ્ધિવિકલ્પમાપ્તે ચ તલળીસસ પ્રવચનસામામાણ્યાવતૌ જૈનમ્બ-

‘દુર્લ્લભં ઇન્દ્રિયે’ કમ્પથી જીવધાતા તે કેવલીને’ દોષ જ નહીં. તેવતી કેવલીને’ કમ્પથી જીવધાતા’
નિશકરણ તે કે યાવકને ચાસલશ્યુના નીશકરણની પરે કુવિકલ્પી, ઇંધ વિખ્યુ છે, તે સિથ્યા ભાંચિયું,
મુદિતા તો, પૂર્વે વિખ્યાજ છે. એ ભાવ-પ્રાણાતિપાતાદિક તે સ્વરૂપે દોષપણિ સર્વ સંઘત છે. નહીંતર તે
વિપર્ણા પન્નમ્બપાણુના અર્થભવથી ઇદ્દા તો ઇન્દ્રિયપદ તથા ઇન્દ્રિયમ્બને સદ્વાપદાથી સામરના પ્રપીત નહી
અન્ય પણિ ને તદ્વાપદાથી તે-સર્વે ઇદ્દા અમસ્યુક અર્થે યદ્દા દીસે છે. ને માટે કમ્પહિસાનું પન્નમ્બપાણુ ન
દુષ, તો, ‘ગણુ કદ્ વચવત્તાણિ’ ઇત્યાદિ પ્રથ તેહના ઉત્તર તથા ‘અજ્ઞેમિત્તીત્યાદિ’ વાક્ય તથા
અનાત જીવધાતાદિકે, મિન્નજામિ દુક્કડાદિક પ્રાચિતિ ઇત્યાદિક પદ્ધ વિધટન ચાર્ત તે ભણિયુ. તે દોષ તો
જીવધાતાનસધાતે અનવસ્થાને’ નિખિત છે. ‘સત્તર્હિ ણેપેહિ’ ઇત્યાદિવચને કેવલીઈભાઃકલા. તે દોષ પ્રતિ
કહેત, તે કેવલી નેહુ’ ભાષે તેહુ’ ન કરે, એહુ’ કહિછ. તે કહેવર્ત તો કેવલીના સ્વરૂપનો નિરૂપક
ને શ્રી મહાવીર અગવત તેહે શ્રવાણાથી એહુ’ કહિછ. શ્રવાણપણુ તો કોષાદિ વિના અણુપ્રાનુ, કોષાદિકે
અનવપણુથી, શ્રવાણાથીપણુ સિદ્ધ થાતે તો સિદ્ધ થયા સર્વે દોષ તીર્થ કરને વિશે,

એતથાજ પતી શ્રવાણપણુ તે સર્વોત્કૃષ્ટ પાપ. ને માટે કહિછ છે, ‘એકન સિધ્ધાભાવણુ’ પાપ
કર્તે, એકે પાણે સદ્ધ પાપ એ ગિદ્ધ તુલ્યા ધર્મા કુતાં પ્રથમ તે અધિક ચાર્, ‘એ કિને’ કિવાત
પણુ કેવલીને કમ્પને પ્રાણાતિપાત, હકિત, તથે ભવતેત શ્રી મહાવીર તે દેવાદિકની પર્થદાને વિશે સર્વજન
સંમુદ્ધ કેવલી નેહુ’ ભાષે તેહુ’ કરે ઇંધ ન કહેત, સર્વને’ અણુસપસિદ્ધ શ્રવાણપણુ તો તેહના પ્રથમ
પ્રથમને અપ્રમાણુપણુની આપતિ થઈ કુતે નૈગપ્રેતચન તે અનાદરણીય દુર્લ્લ. શ્રવાણાથીઈ અપ્રમાણી,

ધનાપહારસ્યાયનુમોદનીયત્વાપત્તેઃ । અથ પ્રસન્નતોઽનુમોદનીયત્વાપકમૂલસ્ય પ્રશંસનીયસ્ય સ્વરૂપમાહ—
'પસંમગિજ્ઞં તુ'ં'તિ પ્રશંસનીયં તુ ઇતરદયિ—સ્વરૂપતઃ સ્વાસિમત્પ્રસાદકાદિતિ કમપિ સ્યાત્ ॥ અપિ-
શઙ્ગમ્ ચદનુમોદનીયં તપ્ત પ્રશંસનીયં તુ મત્ત્યેદેતિ સ્તુતિમિતિ ગાથાર્થઃ ॥ ૬૧ ॥

અથ સ્તુતિકટાહન્યાયેન પ્રથમં પ્રશંસાયાઃ સ્વરૂપમાહ—

॥ ગિઅકજ્ઞાહ્નિમિત્તં સંતાસંતગુણદોસદૈવણયં । પરસકિલ્બં પસંસા ક્કુમાર્ણિદ્'ં ચ તત્ત્વિસાગી ॥૬૨॥

અર્થ—નિલમ્—આત્મીયં કાર્યં—ચિન્તિતપ્રયોજનં તદાદૌ યસ્ય તન્નિમિત્તં—વર્ત્ય, સદસદ-
ગુણદોષદીપનકં—સન્તઃપ્રાસન્તઃ સદસન્તઃ, ગુણાશ્ચ દોષાશ્ચ ગુણદોષાઃ, સદસન્તઃચ તે' ગુણદોષાશ્ચેતિ
વિમ્બઃ, તેવાં દીપનમ્—દ્વિદ્વાસનં તદૈષ દીપનકં, પરસાક્ષિકમ્—આત્મચ્ચતિરિક્તજનસાક્ષિકં સાક્ષાત્
પરસ્પરયા યા સમીક્ષિતકાર્યકર્તુર્યથાઽવગમો ભવતિ સથેયર્થઃ । તદ્વગમમનમ્ચરેણ સમીક્ષિતકાર્યસિદ્ધેઃ ।
તદ્ ગુણદીપનકં લાભમ્—અભ્યન્તો મહાનુભાવાઃ પરેવાં નિમ્નહાનુબ્રજકરણસમર્થા ઇત્યાદિવચોભિઃ । તથા
દોષોદ્વાસનં વાતવિપક્ષમૂલત્વાયસાવચ્યમ્ । નત્ય દોષોદ્વાસનને પ્રશંસનીયસ્ય પ્રશંસા ભવતિ, તથા
હર્ષહેતુત્તેનોભયત્ત્વ સામ્યાત્ । અતઃ યથ—

'યત્સ્વચ્ચપિ દ્વર્ષૌ દષ્ટિ—સુસ્મુકારધારિણીમ્ । તથાશુભ્રુણિઃ સાક્ષાશુભ્રુણાભિર્દ દિ યા' ॥

इति श्रीवीतरागश्रोत्रो (प्र० १५ श्लो० ४) कवचिद् भक्तस्योऽपि दोषोद्भावेन प्रशंसनीयस्य प्रशंसा
भवति । अथा—ये त्वां स्तुवन्ति परदूषणवोपणामि—स्ते आङ्गवकजलधियः परमार्थबन्ध्याः । उपोऽपि

પોતાના ધનનો અપહાર થયુ અનુમોદનીય પ્રાપ્ત થશે. હવે પ્રસન્નથી અનુમોદનીયતા વ્યાપકરૂપ પ્રશંસનીય
સ્વરૂપ કહે છે—અસ સનીય તો હૃદયપલ્લ-સ્વરૂપથી પોતાને હજી સાધનથી બીજુ' પલ્લ હોય. અપિ શબ્દથી એ
અનુમોદનીય તે પ્રશંસનીય તો હોય છે જ, એ મુલ્યવ્યુત્ત આ પ્રમાણે ગાથાર્થ ॥ ૬૧ ॥

હવે સ્તુતિકટાહ—આયથી પ્રથમ પ્રશંસાનું સ્વરૂપ કહે છે—

મહાનો અર્થ—પોતાનાં કાર્ય કરવાનું કારણથી જતા અનર્થ અણુજતા શુદ્ધ અનર્થ હોય તેહનું
દીક્ષણ્ય દીપાવનું—અપ્રત કરવું. પરની સાથિ' તે પ્રશંસા કહીઈ. પ્રહરો મહાનુભાવે પરકાર્ય કરવાનું સમર્થ.
અપ્રતદ્વિષ્ટું' ધર્મભૂષણમાન જિનની આગ્રાસહિત તે તલ્લભ, અનર્થ બીજુ' જિનાશારતિ નાશમિતો
ધર્મભૂષણ તે અનિષ્ટ તે પ્રશંસાનો વિષય ॥ ૬૨ ॥

વૃત્તિનો અર્થ—નિભ—પોતાનું કાર્ય—ચિત્તવેશું' પ્રયોજન તે વિત્રેરે તે નિતિતે—તે માટે જતા બને
અજતા એ શુભ્રુણો તેઓનું દીપન—પ્રકાશન પરસાક્ષિક—પોતાથી અન્યજનની સાક્ષિએ સાક્ષાત્ અપ્રવા
પરપરા હૃદયાર્થ કરવારને એ પ્રકારે બોધ થાય તે પ્રકારે કારણ તે જાન વગર ધનિષ્ઠકાર્યની સિદ્ધિ
નથી. તેમાં શુદ્ધદીપન—આપ મહાનુભાવો બીજાઓને નિઃપ્રહ—અનુપ્રહ કરવામાં સમર્થ હો. હર્યાદિ વચનો
વરે. તથા દોષોદ્વાસના—તેના વિરોધિનું સ્વભાવું. તેના દોષ પ્રગટ કરવાથી પ્રશંસનીયની પ્રશંસા થાય છે.
કારણ તેને આનંદનો હેતુ હોવાથી. બને રક્ષાને સરખાપણું છે. આથી જ—' એ આપના હૃદયકેન્દ્ર-મળ
સાક્ષે તેના આધારને ધારણ કરનારી એવી દષ્ટિ—આંખને ધારણ કરે છે. તેને અનિ (નાશો એવું બોધવા
બાં) અથવા એ સાક્ષાત્ બોલવાથી સુધુ' આ પ્રમાણે વીતગમ સ્તોત્રમાં છે.

नदार्थविषयकमोहोऽज्ञानाभोगोऽन्वयर एव स्यात् । ननु अहं ! अज्ञानाभोगयोः को मेव ? इति चेत् ।
उच्यते—अज्ञानं हि कुत्सितज्ञानम् । तच्च मिथ्याहस्यामेव स्यात्, तेषामेव विपाकतो मिथ्यात्वमोहनीयो-
वचनोऽन सप्तसोऽपि विशेषेण प्रतिभानात् संसारकारणत्वात् ज्ञानफलभावाच्च । यदुक्तम्—

‘सदृशविसेसणयो अथहेह जहिच्छिवोवत्तमावो । ज्ञानफलभावावो मिच्छादिद्विस्स अण्णाम्’
॥ १ ॥ इति विशेषावयवके (गा० २८४४) अत एव मिथ्याहसां स्वाभिमतमार्गजैनमार्गेणोक्तमत्वा-
स्तुमत्वाभ्यां वैपरीत्येन अज्ञानेः सत्यपि स्वाभिमतमार्गातिरिक्तमार्गो जैनमार्गश्चेत्युभयोरविशेषेणाभ्यु-
पगमोऽज्ञानमेव । अनाभोगस्तु नभो ह्यभावाचित्वेन विवक्षितपदार्थविषयकावयोधाभावः । स च
सम्पत्प्रशंसामपि भवति, छद्मस्वभावस्य तस्य सत्त्वात् । यदुक्तम्—‘नहि नामानाभोगोऽच्छादस्थस्येह कल-
पिचासि । ज्ञानावरणीयं हि ज्ञानावरणप्रकृति कर्म’ ॥ १ ॥ इति । तेन सम्पत्प्रशंसामत्र केवलज्ञानोत्पत्तिं
युक्तं सामान्यतोऽनाभोगो भवत्येव, अन्यथा संपत्तत्वं सम्पत्तेः, सर्वथाऽनाभोगाभावात् एव सर्वज्ञत्वात् ।
अपि ह्यवोपशमिकसम्पत्प्रशंसः प्रवेशो मिथ्यात्वोदयवचनेन कदाचित् कचिदंके विपरीतावबोधोऽपि सम्भ-
वति, तथापि स तथाभूतोऽवबोधो विपाकतो मिथ्यात्वमोहनीयानुवचने नाज्ञानरूपः, किन्तु अनाभोग-
शून्यत्वात् अनाभोग एव । अज्ञानमः—

‘सम्पत्तिद्वि जीवो एवइह पचवर्णं तु सदहह । सदहह असम्भारं अणभोगा गुहनिजोशा वा’
॥ १ ॥ इति श्रीकण्ठ नि० (गा० १६३) अनाभोगमूलको हि विपरीतावबोधः सूक्ष्मातिचाररूपोऽपि
निष्कल एव, सम्पत्प्रशंसित्वेन सम्पत्प्रकारमासाद्य तत्त्वान्वेनापगमात् । सम्पत्प्रशंसो तीर्थकृत्यावितं सर्वं
सम्पदोवैरिष्येण तीर्थकृत्याद्वारा सर्ववस्तुविषयकसम्पत्प्रशंसोपहृतत्वाच्च विपाकतो मिथ्यात्वानुवचने
आद्यास्य शुद्धत्वात् । अथा जैनमार्गमोहो जीवधातोऽप्रवृत्तसंयधानां निष्कलः, संयसपरिणामेनाऽऽज्ञ-

ज्ञान-मार्गं अने जैनमार्गं तेहने उत्तरपक्षे अने अनुत्तरपक्षे कही विपरीतपक्षे अज्ञानविषयेषु चोते
मान्या मार्गधी अतिरिक्तं ने मार्गं अने जैनमार्गं ते निष्ठने अविशेषपक्षि माननुं ते अज्ञान अ,
अनाभोगां तो जज्ञने अशावधानीपक्षे कही विवेचना प्रसार्धं विषयीया अवबोधने अभाव, अने ते तो
सम्पत्प्रशंसिने पक्षि कुठं, उभयभानने उतापक्षुधी ‘उभयभने कुठे’ अनाभोग नथी धर्म
नही ने अडे ज्ञानावरणीय ते माननुं आवाक्यवशात् ‘अ’ कुठं, ते वती सम्पत्प्रशंसानने केवलज्ञान
न धर्मने निकटार्थं सामान्यधी अनाभोग, कुठं अ, धर्म नही तो सर्वपक्षे अंने, सर्वथा
अनाभोगना अभाववतने सर्वपक्षुधी.

अहं को क्षोपशमिक सम्पत्प्रशंसिने प्रवेशो मिथ्यात्वने उदयने वरं क्षिपारेडि कुल्ले अश्वे
विपरीत ज्ञानपक्षि संज्ञे, तडिहे तेहवा अवबोध ते विपाकधी मिथ्यात्वने अनुवचने कही अज्ञानरथ
नही, तडि रेणु ? अनाभोगप्रशंसुधी अनाभोग अ, ने अडे अज्ञान-सम्पत्प्रशंसि अत्र, कडिह
प्रपचन सहदे, अने असहजानने सहदे अनाभोगनथी, अथवा कुत्सितज्ञानधी, अनाभोगधी उपने ने
विपरीत ने अवबोध, ते सक्षमवित्त्यावरण पक्षि निःसंश्व, सम्पत्प्रशंसिपक्षि कही सम्पत्प्रशंसने
पानीनरं तडिह अभावधी, सम्पत्प्रशंसिने तो तीर्थकृत्यं साध्यं सर्वं अहं अ, धर्म रेणे तीर्थकृत्यं
द्वारा सर्वं वस्तु विषयीक ने सम्पत्प्रशंसने तडि ते अनाभोगने उदयपक्षुधी, विपाकधी मिथ्यात्वने
अनुवचने कही अज्ञाने शुद्धपक्षुधी, अत्र वरं वा अविराये उदय अत्रात ते अत्रावृत्तयतने निःसंश्व,

ભવત ઉપાદેયં ભવતિ ન ત્રી, કેવલદ્રવ્યવોડપિ પ્રશંસાયાઃ સમ્ભવેનોપાદેયત્વાભાવાત્ । ક્ષેત્રં ધ્વતુમોક્ત્વા
 હિ આત્મોત્સાહરૂપા આત્મસાક્ષિકી આત્માર્થમેવ ભવતિ, પુત્રાસર્થમાપિ તથૈવાત્સાત્વન્યમ્ । પ્રશંસા તુ
 નિયમેન વચનપ્રયોગાત્મિકા પરસાક્ષિકી પરાર્થમાપિ ભવતીતિ એવો વ્રુષ્ટવ્યઃ । ધ્વેનોડપિ પ્રશંસાતુમોક્ત-
 ચોરભેદકલ્કાડપિ પરાસ્તો, અનુમોદનાયાઃ સ્થામિતૈકવસ્તુવિપવક્ત્વાત્ । પ્રશંસાયાસ્તુ સ્વસ્થામિત્તત્તનમિ-
 મતવસ્તુવિવચનત્વાદિતિ । અતઃ એવ મિધ્યાદષ્ટિપ્રશંસૈવ સમ્યક્ત્વાવિચારતયા મથિતા, ઉપચારેણાડપિ
 પ્રશંસાયાઃ સમ્ભવાત્ । ન ચૈવં ક્ષ્ત્રાડપિ મિધ્યાદષ્ટેરનુમોદનાડપિ, તસ્યા આત્મોત્સાહરૂપત્વેનોપચાર-
 સમ્ભવાત્ । ઉપચારામાચે ચ મિધ્યાત્વમેવ । નહિ મિધ્યાત્વોદયમન્વરેણ મિધ્યાદષ્ટિદર્શનામિમત્સધાર્મિ-
 કાનુષ્ઠાનેષુ અનુમોદના સમ્ભવતિ । યત્તુ મિધ્યાદષ્ટિસન્નન્વિ માર્ગાનુયાયિ કૃત્યમ્ અનુમોદનીયસયા
 મળિતમ્, તત્ત મિધ્યાદષ્ટિમાર્ગામિયતં કિન્તુ નિશ્ચયતોડનાહમિધ્યાદષ્ટેઃ સમ્યક્ત્વામિદુષ્કલ્પે
 મક્ત્યા સાધુવાન-સદ્ગર્ભપ્રવચનાદિકં મન્તવ્યમ્ । તથૈવ સમ્યક્ત્વાદિપાષ્ટિદેતુત્વેન મોક્ષમાર્ગાનુયાયિત્વા-
 વિભ્રમે વર્ણયિષ્યતે । તેન યદનુમોદનીયં તમિષ્યમાત્ પ્રશંસનીયમ્, યચ્ચ પ્રશંસનીયં તદ્ મવત્સયાડનુમો-
 વ્તીયમ્ । તથાહિ-રીર્થકરાદિપ્રશંસા પ્રશંસનીયા અનુમોદનીયા ચેતુમે અપિ પરસ્પરં વિષયવિષયીયાનાવપે-
 મવતઃ । મિધ્યાદષ્ટેસ્તુ પ્રશંસા કદાચિત્ સમ્ભવત્પિ નાનુમોદનેષિ મજ્જના, સમ્યગ્દષ્ટાં તદીયથામિકાનુ-

વૃત્તિનો અર્થ — અથવાશબ્દ બીજે પ્રકાર જણાવવામાં છે. જે અનુમોદનીય છે તે જ્ઞાને
 આશ્રિતે સ્વરૂપથી કૃત્ય અથવા અશુભ, પ્રશસ્ત અને અપ્રશસ્ત અનુમોદનાના એકથી જે-પ્રકારે-
 દ્રવ્યથી અને હોવાથી પણ ઉપાદેય જ-ઉચિત પ્રમાણે કર્તૃત્વાદિરૂપે સ્વીકાર કર્યા ગેાજન જ. અને જે
 પ્રશંસનીય છે તે ઉપાદેયરૂપે હાજરીય છે સારી? આવથી. હાવથી ઉપાદેય થાય અથવા ન થાય.
 કારણ ક્રમત દ્રવ્યથી પણ પ્રશંસાનો સંભવ હોવાથી ઉપાદેયપણુનો અર્થભવ છે. આ કારણથી જ
 અનુમોદના આત્માના ઉત્સાહરૂપ હોવાથી આત્મસાક્ષિક-આત્મા ત્રાટે જ યાય છે, અને પ્રશંસા તે
 નિશ્ચયથી વચનના પ્રયોગરૂપ હોવાથી પરસાક્ષિક-પરના ત્રાટે જ હોય છે. આ પ્રમાણે એક ભેદો.
 આ ઉપરથી પ્રશંસા અને અનુમોદના એ બેની અબેદશ કા દૂર કરી. કારણ-અનુમોદના પોતાને
 ઇચ્છિત એક વસ્તુ વિષયવાલી છે. જ્યારે પ્રશંસા પોતાને ઇચ્છિત અને અનિચ્છિત વસ્તુ વિષયવાલી
 છે. આ કારણથી મિધ્યાત્વની પ્રશંસાને સચક્રિતનો અતિચાર કહ્યો છે, ઉપચારથી પણ પ્રશંસાને
 સંભવ છે. પરંતુ કોઇપણ રચણે મિધ્યાત્વની અનુમોદનાને સચક્રિતનો અતિચાર કહ્યો નથી. કારણ-
 અનુમોદના આત્માના ઉત્સાહરૂપ હોવાથી ઉપચારનો સંભવ નથી. ઉપચારના અભાવે મિધ્યાત્વ જ
 જે શાંતિ મિધ્યાત્વના ઉદય વગર મિધ્યાત્વનાર્થને માન્ય એવા ધાર્મિકઅનુષ્ઠાનોના અનુમોદનાં
 સંભવતી નથી. વળી જે મિધ્યાત્વ સંભવિ માર્ગાનુસારી કૃત્ય અનુમોદનીય રૂપે કહ્યું છે. તે
 મિધ્યાત્વનાર્થને માન્ય નહિ, પરંતુ નિશ્ચયથી જે આત્માને મિધ્યાત્વ છે અને સચક્રિતની સંપૂર્ણ છે.
 એવાનુ ભક્તિથી સાધુને દાન, સર્જનું શ્રવણ, આદિ સમજવું. કારણ-તેજ સંચરિત આદિ
 પ્રાર્થિતો હેતુ હોવાથી મોક્ષમાર્ગાનુસારી છે. એ બાળત આગળ, જણાવાયે. તેથી જે અનુમોદનીય છે
 તે નિમજ્જા પ્રશંસનીય છે, અને જે પ્રશંસનીય છે તે હાજરીય અનુમોદનીય છે. તે જણાવે છે.
 તાર્કિકર આદિની પ્રશંસા પ્રશંસનીય અને અનુમોદનીય બંને માહોસાહે વિષયવિષયનાવને પામેલ હોય છે.
 અને મિધ્યાત્વની પ્રશંસા તે કોઇ વખત સંભવે પણ અનુમોદના નહિ. આ પ્રમાણે હાજરી, કારણ-સચક્રિત-
 એને મિધ્યાત્વના ધાર્મિકઅનુષ્ઠાનોના આત્મોત્સાહનો અર્થભવ છે, બીજું તે દર રહે. હરિ-કરુણાદિ શુદ્ધિ

वाचाकानाम् । तथा जिनस्याऽपि-कैवलिनोऽपि । परं कैवलिनोऽपि लिखितद्वारा दिव्यापारेण प्रवृत्तिरूपं
सुखं हि दानेहि कैवली जगनेज्जा । इत्यादिवाचनम् । वचनरूपं चेति द्वेषाद्युत्तरं । वाचालेनाऽऽरोपितं
भवति । वाचाकस्य तु कैवलिनोऽप्यथावाचकप्रमाणेन वचनरूपमपि वाचकमेवेत्येवंरूपेण भेदोऽधिकरण-
भेदेन परिणत्या दर्शित इति गाथायाः ॥ ५७ ॥

अथ कैवल्यप्रकरणोपसंहारेण सामान्यतो मध्यानां शिक्षामाह—

॥ इअ सम्मं सदिद्धी जिणिंदआणापरायणो ओ सो ।' पडिक्खउ केवल्लिणं शिदोसं सुद्धवुद्धीए ॥५८॥

प्राप्त्या—इति अनुना प्रकरणे सम्पन्नं ज्ञात्वात्तया सद्दृष्टिः सती-शोभना दृष्टिः-प्रद्वानं यत् स सद्दृष्टिः सम्पन्नेदित्यर्थः ॥ किमुतो ? जिनहापरिपण्या-जिनोक्तमार्गानुष्ठानोपायवक्ष्यिकीयुर्वा, स निर्दोषमज्ञानाद्यष्टादशदोषरहितं प्रतिपत्त्यन-मोक्षदायकमुद्रया केवलजिज्ञासयुतः कया ? शुद्धजुष्टया शुद्ध-संज्ञाविशेषरहितया वा उज्जिस्त्वेति श्रुतेः क्रियेति गावोः ॥ ५८ ॥

પશુઃ, પશુઃ, કેવલિને જાણપડિવેહિજી, એ શરીર તે પ્રમુખપત્ર કિયાઈ પ્રવૃત્તિ રૂપ અને સાતે, કિ-દે
કેવલિ, જાણવો. ઈત્યાદિદિ પ્રવૃત્તિ, વચન રૂપ, ક્ષમ ત્રિપ્રકારી ઉત્પન્ન વાચ્યો' આરોપ્ય છે, વાચ્યધને
તહિ કેવલિને, જન-જાણ, રત્નરૂપને, જાણવે' કરી વચન રૂપ પશુઃ વસ્તુગતિય. એણે રૂપ જોત તે આશ્રવ(ય)ને
પરિણામે' કરી દેખાડવો, એ ગાખાનો અર્થ', ॥ ૫૭ ॥

હિવે' ગેવલીના પ્રકરણને' ઉપસંહારને કરી સામાન્યથી લખ્યુ જીવને' શિક્ષા મહે છે—

-૧૧. 'ઇંચ' સ્વરૂપ પ્રકારે સમયવૃદ્ધિની જિને'ક્સી આપાને વિશે તાત્પર્યે, તે આગીકાર કરે, કેવળી નિર્દોષ એકલો પ્રવિશક શ્રદ્ધ કરી.

ઇતિહાસ, અર્થાત્—કલ્પે પ્રકારે સમગ્ર વિશ્વ દૃષ્ટિ તિથિ ક્ષણો દર્શિત કરેલાં અદ્વાન નેકરુ
 એટલાં સમગ્રપરિણિત એ અર્થ, કહેવો ? જાને ઉપર ક્ષણો ને સાર્વે તેહની વિચારને વિષે ઉપદેશ,
 તેહને કરિવા વાંકેવો, તે અપ્રાનાદિ અકારણપરિણિત યોગેના કારણને એ શુદ્ધિ આશરે, રંગ કરી,
 શુદ્ધ ને સંકરિણિત રહિત ને શુદ્ધિ, તેણી, સાંભળનારને સીમામય એ ગાથાના અર્થ : ॥ ૫૮ ॥

શ્રીમદ્વેદાન્તકાન્ધારી બહારક શ્રી વિભવસેનસૂરીશ પદ્માકાર સુવિકિત સાધુ પરપરા સૂરી
કૃપાકાર બહારક શ્રી રાજસાગરસૂરીયર પદ્મીધામ્ય સ્વલેખિતસુવચસાધુ બહારક શ્રી દલિસાગરસૂરીયર
વિભવયાન રાજ્યે મહેપાખ્યાય શ્રી ધર્મસાગર ગણિ સિંચ સુપ્રેપાખ્યાય શ્રી જીનસાગર ગણિ શિખરતન-
કલિદાસપ્રેપાખ્યાય શ્રી પ સાતિસાગર ગણિ શિંચ સ્વલેખિતસુવચ વાચક શ્રી સુદિસાગરગણિ સત્તાથે
પડિત શ્રી અન્તસેનગર ગણિ વિરચિતે શ્રી સંવત્સરકલિપાલાવગણિ પ્રથમેપડિધાર.

संवत्साराब्धिसप्तैन्दु पौर्णे असितपल्लवे । नवमी भौमवारे हि लिखिता पत्तने पुरे ॥

॥ शिवमस्तु ॥ कल्याणमस्तु ॥

મિથ્યાદષ્ટિમિઃ સેવ્યમાનાનિ તુ હ્યેવાન્વેવ, પાપાનુવન્ધિપુણ્યપ્રકૃતિવન્ધેતુલાદિસમ્પદવ્યતે રૂતિ । સર્વેયમપિ ગુરુપદશયત્તત્તૈવ હ્યેત્વાવિપરિજ્ઞાનસ્ય સમ્ભવઃ । તેન સમ્યગ્દષ્ટિસ્તીર્થકુદાણુપદેષ્ઠેન ઉપાદેયયુપાદેયત્વેન, હ્યેયં ચ હ્યેયત્વેન, જ્યેયં ચ જ્ઞેયત્વેન જ્ઞાનાનસ્યતો વિલક્ષણ દામ્ । અન્યથા હમથોરવ્યમેદઃ સ્વાન્ । एतेन यत् किमपि वस्तुजातं पुण्यप्रकृतिलभ्यं तत् सम्यग्दशामनुबोद्धीकमेवेति वचनमपि अपास्तम्, मरतादीनां स्वीरत्नाद्युपभोगादेर्ह्येवसाध्यनुबोद्धनीयत्वापत्तेः । तस्मादपि पुण्यप्रकृति-लभ्यत्वात् । एवं व्याधादीनां मनुष्यत्वशरीरेन्द्रियनिरामयतादિકमपि बोध्यम्, यदायाम्—

‘કન્માંણે તુ પદાળીપ આણુપુચ્ચી કથાહ ડ । જીવા સોહિમણુપત્તા આયયંતિ મણુસસ્યં ’ ॥૧॥ તિ (ઉત્તરા ૩, ગા. ૭) તથા ચ ‘કુળિવેરં વરં પદ્મુ-રશરીરી વરં પુમાન્ । અપિ સમ્પૂર્ણત્વજ્ઞાં ન તુ હિંસાપરાયણ ’ ॥૧॥ (ચોગશાસ્ત્ર પ્ર ૨, સ્તો ૨૮) इत्यादिवचनानुपपत्तिप्रसङ्गः स्फुट एव । तस्मात्पुण्यप्रकृतिलभ्यानामपि वस्तूनां ह्येत्यादिवचनैरेवैव्येन परिणतौ किञ्चिद्वेधं किञ्चिज्જેયં किञ्चિચોપાદેયમ્ । तथाहि—चक्रवर्त्तवीदीनां राण्यादिसम्पत् पुण्यप्रकृतिलभ्याऽपि हेतुैव, स्वरूपतो दुर्गातिहेतुत्वेनानर्थसम्पादकत्वात् विषाभट्टमिवदिति । यथा ब्रह्मवत्सचक्रवर्त्तिनः । किञ्च—आस्तामस्या, तत्कलभोक्तुमर्हद्वत्तयाऽपि हेतुत्वेनाभ्युपगमात् । यदाह स एव चक्रवर्त्ती—

નામો જહા પંકજલાવસજો, વદુ' ચલં નામિસમેહ તીરં । ફલં વયં કામરુણેહુ ગિજ્ઞા, ણ મિત્તલુણો સનામણુચ્ચયામો ' ॥૧॥ રૂતિ શ્રીભક્ત ૦ (૧૩, ગા ૩૦) ભગવત્સાદૌ તીર્થકૃતાઽપિ તથૈવો-પવિટ્સલાન્ । તથા ઐવ્યકપર્યન્તદેવદ્વિપ્રશુતિકં સ્વરૂપતો દુર્ગાતિહેતુત્વામાવાત ન હ્યેયં નાનુપાદેયમ્ ,

છે-કુદષ્ટિ-જ્ઞદિ' અશુભવસ્તુ હેવ છે. કુ-કુદિસત-નિ'વ-દષ્ટિ-અર્થા છે જેઓના તે કુદષ્ટિ-શાકપવિગેરે અને જ'માલિ વિગેરે તે પ્રધુખ-આદિ. આદિશબ્દથી જ્ઞાન આદિ વિરાધનાના કારણે જ્ઞાનજકેશ્વ-આદિ' લેનુ' અને તે હેવ છે' જ્ઞેને ? કુદષ્ટિઓને-સમકિતિ-જ્ઞેવેને. કારણ-મિથ્યાતિઓને. તે શાક્ય આદિ મતો ઉપાદેયપણે સ્વીકાર છે.

ભાવાર્થ—જ્ઞન શાસ્ત્રન પ્રથમ ઉપદેશ છે. તેને હેવપણે અને જે શાક્ય આદિ મત હેવ છે. તેને ઉપાદેયપણે, અને જે દેવનારક આદિ જ્ઞેવ છે. તેમાં મુર-અસુર આદિ મુશને ઉપાદેયપણે અને અશુભ નારક આદિને હેવપણે. અશુનાર મિથ્યાત્વી જ. કારણ-દેવનારકમાં ઉપાદેય-હેવપણુ નથી. જરૂર કાંઈ અલે કંઈક તેના કારણેમા છે. તેમા નારકેના કારણે હેવ-ત્યાઅવ છે. અને દેવના કારણે સમકિતિઓ વડે સેવાતા ઉપાદેય-પ્રાણ છે. કારણ-સાદુખ મિ પુણ્યપ્રકૃતિનું કારણ છે. મિથ્યાતિ વડે સેવાતા તે હેવ જ-ત્યાઅવ છે. કારણ-પાપાનુબ'દિ પુણ્યપ્રકૃતિનું ધેનું કારણ છે. એ આગલ કહેવાશે. બધાને-સુરના ઉપદેશને આધીન હેવપણુ વિગેરેના જ્ઞાનનેા સંભવ છે. તેથી સમકિતિ તીર્થકર આદિના ઉપદેશથી ઉપાદેયને ઉપાદેયપણે અને હેયને હેવપણે અને જેવને જેવપણે અશુનાર તેથી જુદા પ્રકારના છે. નહિ તેા જ્ઞેનેના અભેદ સાથ. આ ઉપરથી જે કંઈ વસ્તુ પ્રજ્ઞપ્રકૃતિથી પચાય તે સમકિતિઓને અનુમેદનીય જ એવું. વચન દૂર ક્યું. કારણ ભરત આદિને ઔરલઆદિ ઉપશોજઆદિ જે હેવ છે. તે અનુમેદનીય પ્રાપ્ત થશે. કારણ-તે પ્રજ્ઞપ્રકૃતિથી પચાય છે. એવી રીતે સિકારીઓના મનુષ્યપણુ-શરીર-ઇન્દ્રિય-નિરાગતા આદિ પણ સમજવું.

તમા કુલો લંગેશ મનુષ્ય સારો પણ હિસાતપર એવો કુ'પૂર્ણ સર્વ' અંગવાયો સારો નહિ. એ વિગેરે વચનનું અપરમાનપણું પ્રાપ્ત થશે. માટે પ્રજ્ઞપ્રકૃતિથી પચાતી વસ્તુઓ હેવપણુ વિગેરે બધે વડે મધું

મેવકારો ગમ્યો, મળ્યાનામેવ । અન્યા અપિ પ્રસાસન્નમુચ્ય: સમ્યગ્દૃશ્યઃ સમ્યક્ત્વામિમુસા વા પ્રાહ્યા: ।
તેષામેવ મુક્તિમિત્તં જૈનધર્મોપાદિસાધા: સમ્યક્તાત્ ધર્મવિષયકચિત્તોત્સાહોપાદિસાપૂર્વકત્વાત્ ।
તેષાં ચોક્ત્યંતોત્સાહપ્રદ્વૃક્ષપરાવર્તીયણેષ: સંસારો મ્ભવતિ । અન્યત્-કરણકારાપણલક્ષણં દ્વિતીયમન્યેષા-
મપિ-દૂરમળ્યાનામમળ્યાનાં ચાપિ મભેત્ । કથમન્યથા તેષાં પ્રેમેવકેવળવ્યવનત્તદ્વ લપપાતસમ્ભવ ! इति ।
અથવ્યવનત્તસંસારિણામપિ દૂરમળ્યમ્ભવત્તે, પરં દ્વૃષ્ટપાદ્વૃક્ષાચિક્તસંસારી પ્રાહ્ય इति વ્યક્ત્વા ધર્મોપા-
નં શાનં દર્શિતમ્ । इति ગાથાર્થઃ ॥ ૬૦ ॥

અથાનુમોદનાડપિ પ્રશસ્તાપ્રશસ્તમેદેન દ્વિષા છાત્, તસ્યાચ્ચ સ્વરૂપં વિમણિષુઃ પ્રથમં
સામાન્યત્વસાધિપચ્ચાહ—

।। તં કિંચિં વસ્તુજાયં, સામિયપસાદગંતિ મ્ભવિસઓ । તં ચિત્ત જુમોઅગિજ્ઞં, પંસંસણિજ્ઞં તુ દ્વઅરંપો ।।

અર્થાચ્ચ—અતિશ્ચિદ્ વસ્તુજાતં સ્વરૂપતઃ સ્વામિયત્વ-સુસાર્થેઃ પ્રસાધકમ્ इति-અનુના
પ્રકારેણ યા મતિ-શુદ્ધિસ્તસ્યા વિષયો-ગોચરઃ આરમ્ભપરિપ્રકાશિકં તપઃસંવમાદિકં વા, ‘તં ચિત્ત’તિ
તદેવાનુમોદનીયમ્-અનુમોદનાવિષયો મ્ભવતિ । નાન્યન્ પરેવામિદ્વિસાધનમાત્મનશ્ચાનિષ્ઠસાધનમપિ, નિઃ-

પણું વિશેષબુદ્ધિના-હેતુ કહે છે-જે માટે તે અનુમોદના ધર્મસ્વાદાન-ધર્મ-ચિત્તને ઉત્સાહ છે પણ
જેપણું એવી છે: ચિત્તના ઉત્સાહ વિના અનુમોદના થતી નથી. આ. કારણથી તે અનુમોદના નહીં
અન્યને જ કોય છે. હવેના પણું જેની શુદ્ધિ નહીં થાય છે. એવા સમકિતી અથવા સમકિતી સન્નુપ
કોય. એવા એવા. કારણ-તેઓને જ શુદ્ધિનિમિત્ત જનધર્મની ઉપાદિસા-અહવેન્યા સંભવે છે. ધર્મવિષય
ચિત્તને: ઉત્સાહ ઉપાદિસાથી થાય છે. તેઓને વધારેશા વધારે કંઈક ન્હાં અર્ધપુદ્ગલપરાવર્ત
શીય સંસાર કોય છે. અન્ય-ખીજી કરતુ કરાવતુ રૂપ ધર્મ અન્યોને-દૂરભવ અને અભવ્યોને પણું
કોય જો. એમ ન કોય તો તેઓને-અભવ્યોને પ્રેમેયકમા પણું અનંતવાર ઉપજતું કેમ સંભવે ? ।
જો કે અનંતસ સારી છવોને દૂરભવપણું કહેવાય છે. પરંતુ અર્ધ કંઈક ન્હાં અર્ધપુદ્ગલપરાવર્તથી
અધિક મંદારી થેવા. એવી રજી રૂપે ધર્મનું ઉપાદાન બતાવ્યું. ॥૬૦॥

હવે અનુમોદના પણું પ્રશસ્ત અને અપ્રશસ્ત મોદથી જે પ્રકારે છે. તેનું સ્વરૂપ કહેવાની હામખાલા
મંદકાર પ્રથમ સામાન્યથી તેનો વિષય કહે છે—

ચલનો અર્થ—તે અનુમોદના પ્રશસ્ત અનર્થ અપ્રશસ્તમોદદં બર્થ પ્રકારે કહઈ બર્થ. જે કાંઈ વસ્તુનો
સમૂહ પોતાના વાહલા બને સુખાદિક તેહનો સાધનાદ અસુકું મોહની શુદ્ધિના વિષય જે આરંભપરિપ્રકાશિક
અનર્થ તપમ્ભવમાદિક તે અનુમોદના ચોખ્ય હોઈ. અનર્થ પ્રશસ્ત ચોખ્ય પોતાનર્થ અસિમળના સાધનવિકો
નિજી હોઈ. અનુર્થ અનુમોદના ચોખ્ય હોઈ તે પ્રશસ્ત ચોખ્ય હોઈ પશું પ્રશસ્ત ચોખ્ય હોઈ તે અનુમોદના
ચોખ્ય ન હોઈ ॥ ૬૧ ॥

દર્શિનો અર્થ—જે કંઈ વસ્તુ આરંભ-પરિપ્રકાશિક અથવા તપમ્ભવમાદિક સ્વરૂપથી પોતાને ઇષ્ટ
સુખાદિ તેને સાધનાય છે એવા પ્રકારે મતિ-શુદ્ધિના વિષય અને તેજ અનુમોદનીય-અનુમોદનાનો વિષય થાય
છે. ખીજી નહિ-ખીજીને ઇષ્ટનું સાધન તેમજ પોતાને અનિષ્ટનું સાધનપણું. જો એ અનુમોદનીય કોય તો
૨૪

વન્ધિપુષ્પપ્રકૃતિરૂપં તથોમાત્સસ્વાન્યપિ પુષ્પાપિ । યદ્વા-પુષ્પયુક્તસ્વરૂપં સપાત્યં યેષાં તે પુષ્પસત્તાઃ
સ્તેષાં, સાધ્વાદીનાં સમ્યક્સામિત્યર્થઃ । તેષાં પાપાતુલ્યનિષ્પુષ્પ્યં ન યત્યેવ, વિનાશારાધકત્વાત્
પાપાતુલ્યનિષ્પુષ્પપ્રકૃતિવન્ધસ્વ મિથ્યાત્વામિયુક્તાનાં વા સમ્પન્નાત્ । પાપાતુલ્યનિષ્પુષ્પ્યસ્ય વસ્તુત્વઃ
પાપરૂપત્વાત્, વિવિધાન્નયોદ્ધૌરવન્તે કલ્મશવિકૃત્ય એવામાવાત્ । તેન પ્રસસ્તાનુમોદના-સાતુલ્યનિષ્પ-
પુષ્પવતામેવેતિ ગાથાર્થઃ ॥૬૫॥

અથ પ્રસસ્તાનુમોદના ન કેવલં સમ્યક્દશામેવ મહત્તિ, કિન્તુ સમ્યક્ત્વામિયુક્તાનાં મિથ્યા-
દશામાપિ મહત્તિતિ ધર્શયતિ—

અર્થ સમ્પન્નત્તિમુદમચ્ચાળં મંદમોહખિજ્ઞાણં । મર્ગાણુસારિકિંચં કુલ્લંતાણં મુખેઞ્ચ ॥૬૬॥

અર્થવા—પરદ-અનન્તરોક્તં સમ્યક્દશામિથ સમ્યક્ત્વામિયુક્તમચ્ચાળામાપિ મહત્તિતિ શેષઃ ।
સમ્યક્ત્વામિયુક્તા હિ મિથ્યાદશા પ્થ મહત્તિતિ ન મિથ્યાદશપદસ્ય શ્રુતગુપાદાનમ્ । તથ સમ્યક્ત્વામિ-
યુક્તસ્ય વિશેષપણદ્વાગ દેતુમાદ્—અસત્તેષાં કિંલક્ષણાનાં ? મન્દમોહનીયાનાં-વિજ્ઞાપકારણસમર્થદર્શનમોહ-
નીયાનામિત્યર્થઃ । કિં કુલ્લંતાં ? માર્ગાણુસારિ કુલ્પમ્ । માર્ગો-મોક્ષમાર્ગોઃ સમ્યક્ચાલિવાત્મકા, કલ્પાણુસારિ-
અનુચારિ તત્કારણમિત્યર્થઃ । અહુલ્કમ્- માર્ગાણુસારિત્વા 'દિતિ ધર્મવિન્દુપ્રકરણે (૪૦ ૬. સૂ. ૨૨)

વર્તિનેા અર્થ—અનુમોદના ને પ્રકારે છે તે બહુથી ટાણી ? પ્રકરત અને અપ્રકરતાને બેશી. તેમા
પણ પ્રથમ પ્રકરત અનુમોદના બેને હોય ? એ કહે છે. જિનમત-જિનશાસનને પામેલાઓને, જિનમતને
પામેલા બંધીથી પણ હોય છે. આટલે કહે છે-પુષ્પસત્તેને-પુષ્પાતુલ્યધિપુષ્પવાળાઓને અથવા પુષ્પાતુલ્યધિ-
પુષ્પ એઓને સત્તામાં છે. તેવા સમકિતિ સાધુ વિચેરેને. તેઓને પાપાતુલ્યધિ-પુષ્પ ન હોય કારણ-તે
જિનારાના આરાધક છે. પાપાતુલ્યધિ-પુષ્પપ્રકૃતિના બંધ નિષ્વાત્ત્યેઓને અથવા નિષ્વાત્તેને. સમુખ
અઓઓને સંભવે છે. ખરી રીતે પાપાતુલ્યધિ-પુષ્પ એ વાપરુ છે. જેવડે નિષ અને નિષાળ જાનેમાં જીને
આથી એક નથી. તેથી પ્રકરત અનુમોદના પુષ્પાતુલ્યધિ-પુષ્પવાળાઓને હોય છે. ॥ ૬૫ ॥

કહે પ્રકરત અનુમોદના ફક્ત સમકિતિઓને જ હોય છે. એમ નથી કિન્તુ સમકિતિની સમુખ રહેલા
એવા નિષ્વાત્તિઓને પણ હોય એ દર્શાવે છે—

મૂલનેા અર્થ—ધર્મજી પ્રકરત સમ્યક્દશાને પારિ સમકરનથી સામા મયા ને કલ્પપ્રાણી તેકઈ નથી,
મંદ થયુ મોહનીયકર્મ છલ વેલનઈ ચનઈ, સાધુદાન અનઈ શુદ્ધધર્મ સંભાલવા. પ્રથમ માર્ગનઈ અને અનુસારી
કાર્ત્તવ્ય તેક પ્રકાર કરવા છવનઈ બહુલુ. ॥ ૬૬ ॥

વર્તિનેા અર્થ—આ પ્રકરત અનુમોદના સમકિતિ છવેની જેમ સમકિતની સમુખ રહેલા થય
છવેને પણ હોય છે. સમકિતની સમુખ ને રહેલા છે તે નિષ્વાત્તિ જ છે. એથી નિષ્વાત્તિ પદવુ જુદુ
પ્રકલ્પ નથી કહ્યું. તેમાં સમકિતની સમુખપણુયા વિશેષપણુદારા હેતુ કહે છે. મંદમોહનીય-નિષ કાર્મ
અવગમા અસમર્થ એવા દર્શન મોહનીયવાળા. શુ કરતા ? માર્ગજુસારિ કુલ્પને કરવારા. માર્ગ-મોક્ષમાર્ગ
સમ્યક્સાનાંદિરેષ તેને અનુસારિ-અનુચારિ તેતું કારણ એ લાવ. ને આટલે ધર્મજી પ્રકરણ કહ્યું છે માર્ગ
સમ્યક્સાનાંદિ-શ્રુતિવાચન. તેના અનુવર્તનથી. કુલ્પ ને સાધુદાન-સદ્ધર્મઅણુદિ. એતેસ સમકરનને
અનિષાધુષ ને નિષ્વાત્તિ તેકને માર્ગજુસારિ કર્ત્તવ્ય ન કહ્યું એકલું દેખાકયું બહુલુ.

कोऽपि विपरिणतं मूढतायाः, सत्तां चदन्याविषयां सहतेन्तरात्मा ॥ १ ॥ इत्यादिना तीर्थकरस्तुतिः । तद्विषयः—तस्याः प्रशंसायाः विषयः इष्टं—बल्लभं वस्तु मालुषितुमित्रस्यायिमवदेवगुरुधर्मधार्मिकानुष्ठान-प्रभृतिभ्यः । अलिप्तं च शत्रुतत्सम्यन्विमित्रपुत्रादियांबतदीयदेवगुण्यधिकं (इष्टं सम्पदष्टेजिनोक्तधार्मिक-मुष्ठानमात्रं, शेषं तु ताम्सा धार्मिकमप्यलिप्तमेव, जिनाम्नावाह्यत्वेनावर्मेत्वात् । तस्याऽपि प्रशंसा अविचाररूपाऽपि प्रयोजनविशेषेण कल्पचित्तादात्मिकी भवत्यपि) अत एव आगमोऽपि—

चरहि ठपेहि असंते गुणे दीर्घेन्द्रा १० अन्मासवत्तिभं १ परच्छंमाणुवत्तिभं २ कञ्जहेउभं ३ कयपडिकविते ति ४' श्रोतानाङ्गे (सू० ३७०) वृत्त्येकदेशे यथा—अभ्यासो—हेवाकः वर्णनीय-प्रत्यासन्नता वा प्रत्यये—सिमिचं चत्त ईपुने तदभ्यासप्रत्ययम् । दृश्यते ह्यभ्यासाभिर्विषया निष्कलाऽपि प्रवृत्तिः सन्निहिताना प्रत्यये गुणानामेव ग्रहणमित्यादि । मिथ्यादृष्टेस्तु सर्वभाषि वैपरीत्येनावसातन्त्यम् । तस्य हि मिथ्यात्वमाहात्म्यात् गुणस्य दोषत्वेन दोषस्य गुणत्वेन च प्रतिमानादिति । एतेन 'प्रशंसानुमो-द'नयोरेकवदुद्दिष्टिरे निरस्त्रा, उक्त्यकारेण येदस्यानुभवसिद्धत्वादिति गायार्थः ॥ ६२ ॥

अथ प्रकारान्तरेणाऽपि प्रशंसनीयानुमोदनीययोर्मैदमह—

॥ अहंवा पुमोअणिज्जं जं तमुवादेअमेव दुदओ वि । जं पुण पसंसणिज्जं भयणिज्जं होह भावेण ॥

अथवा—अथवेति प्रकारान्तरयोतने । यदनुमोदनीयं तत् फलमधिकृत्य स्वरूपता कुलमश्रुमं वा प्रह्लासाप्रह्लादानुमोदितयोर्मैदान् 'दुदओवि' वि, द्वेषाऽपि—द्रव्यतो भावतश्चाऽपि तदुपादेयत्वेन—यथोचि-त्वेन कर्तृत्वादिना स्वीकर्तव्याहमेव । यत्तु प्रशंसनीयं तदुपादेयत्वेन भवनीयं भवति । केन ? भावेन—

अथ शब्दे अकतना पयु छेय प्रगटकरवाथी प्रशंसनीयनी प्रशंसा याव छे. तेना विषय ते प्रशंसाने विषय—छटि—अकली याता—जिना—मित्र योताने छट देव—अर्थ—धार्मिकमनुष्ठान विशेषे वस्तु, अने अनिष्ट—अशुभं तेना स'य धी मित्र—पुनादि यावत् तेना देव—अहंवादि । छटि सभसितितुं जिनेअत धार्मिकमनुष्ठानभावन, जाडिअ' तो नामथी धार्मिक पयु अनिष्ट न. अरयु—जिनासायास होवाथी अधर्थ छे. आथी न आगमपयु—'थार करयु अज्जते अज्जते प्रगट करे, ते आ प्रभासु—अभ्यास—हेवाक अभ्यास वज्जीयनी सभसिता ते याटे. नेवाय छे सभसिताथी निर्विषय निम्भय पयु प्रवृत्ति सभसितज्जोनी भेदाभावे अज्जते' अज्जत भत्तादि मिथ्यात्वात् तो जडुं विपरितपयु लययु. करयुके तेने भिन्नात्पना प्रकायथी अयु ते दोषयु अने दोष ते अयुपयु लासे छे. आ उपरथी प्रशंसा अने अनुमोदनीनी अनेह अज्जते पयु निरसन अथ अयु. करयु के कथा प्रकारे नेह अनुत्पन्न—सिद्ध छे. आ प्रभासु भावार्थ ॥ ६२ ॥

इवे पीअ अक्षरे प्रशंसनीय अने अनुमोदनीयना नेह कहे छे —

मूलनो अर्थ—अथवा अने अनुमोदना योज्य होठि तेदिअ उपादेय—आहरवा योज्य 'दुदओवि' वि अक्षरे द्रव्यविक्षे अन्तर्ध आरविधो. ने केवल प्रशंसना योज्य होठि ते अक्षरान्त 'भावेण' सापठ करीअर्ध उपादेय—आहरवा योज्य होठि दि न होठि. ॥ ६३ ॥

एतेन-अहं सत्त्वं चिन्म वीर्यराशयवचनापुसारि जं युक्तं । काष्ठवर्णवि सिद्धिं अनुमोषमो तस्य दम्भं ॥१॥
 ॥१॥ सौ चतुष्करणकीर्णकगाया (५८) व्याख्यायां मिथ्यादृष्टिसम्बन्धि मार्गादुपाधीतिवचन-
 मात्रमादाय जैनाभिमतवचनानुष्ठानानुकारि मिथ्यादृष्टिमात्रेऽपि यत् कृत्यं तत्सर्वमपि सन्मदशा-
 मनुमोदवीर्यमेवेति श्रयो भूयसां भ्रान्तिरपि निरस्ता, सम्बन्धवामिमुक्तानामेव मार्गादुपाधिकर्तव्यव्यागमे
 भणितत्वात् । यत्तत्र मार्गशब्देन सम्बन्धज्ञानस्यात्यक्तो मोक्षमार्गो भणितः । तस्यातिवैतुषासिकानुष्ठानं
 तु सम्बन्धवामिमुक्तानामागादमिथ्यादृष्ट्यां केशवोऽपि न स्यात् । अन्यथोक्तमह्यमाणप्रवचनसम्भर्त-
 वामश्रामाध्यापत्वा जैनप्रवचनमनुपादेयं स्यात् । किञ्च-वदि मार्गशब्देन जैनशासनमुच्यते तर्हि
 शास्त्रादयो सिम्बरादयश्च जैनशासनस्य हिता अहिता वा ? आद्ये, सर्वेऽपि साध्वारिभिस्तत्तुल्य-
 तयैव प्रवचनीयं न पुनस्तद्दूषणदावादिना प्रसिद्धमवेति । एतच्चाप्यक्षवाचितं सर्वसंस्मृतं शास्त्रादयो
 सिम्बरादयश्च सहा प्रवचनेन निर्युक्तिकारादिभिर्नृपितत्वात् । एतच्च सम्बन्धोक्त्यारेऽपि-शास्त्रादि-
 परिगृहीतजिनप्रतिमाया अपि परित्यागेन स्फुटमेवेति बोध्यम् । यदि च निजनिजमार्गाभिमतवै-
 द्यदृष्ट्या परिगृहीता जिनप्रतिमाऽपि परित्यज्यते, कथं तर्हि तन्मार्गाभिमतं तपःसंयमादिकुपपादितं ?
 इत्याद्ये वक्ष्यते । द्वितीये, अहिताद्ये तर्हि किं निजनिजमार्गाभिमतक्रियाकरणेन अन्यथा वा ?
 आद्ये, तवीर्यमार्गसिद्ध्या अनुमोदनेन जैनप्रवचनादित्येवानुमतं भवेत् । तच्च जैनप्रवचनप्रवचनीकमेव
 युक्तं नान्यथा । द्वितीये त्वसम्भवा, निजिनसिद्धितकरणे चैकेन्द्रियादीनामपि (सिद्धान्तोक्तैन्द्रिया-
 दीनां च) सहासापत्तेरित्यादिविकल्पैस्तवीर्यमार्गाभिमतवार्मिकानुष्ठानानुमोदनं निवारणार्थं शरपुत्र-
 वक्ष्यारम्भसातव्यमिति गार्थार्थः ॥६॥

सम्भर्तने सम्भर्तने अत्रानुपायिकृत्यने आचरने विधे कहेवापक्षायी. ते सते तिका मार्गे
 सन्दे सम्भर्तानादित्थं मोक्षमार्गे कर्तव्यं छे. ते मार्गे तु प्राप्तिहेतुं धारिकृत्यकोन ते सम्भर्तने
 असम्भुत ने अत्रानुपायिकृत्यने तेहेतुं लेख्यी जे न कुठ. एव नही तो कहेयां जेने कहेये कोहीजे
 ने प्रवचननी स'सतिजे तेहेने अत्रानुपायिकृत्यनी आपत्ति जैनप्रवचन ते अनारक्षणीय कुठ. वही वजे
 मार्गे सन्दे जैनशासन कहीछे. तछे शास्त्रादिके जेने द्विजगरादिके जैनशासनने हिता के अहित ?
 प्रथम पक्षे, सर्वे सा'यादिके तेहेने अनुपक्षपक्ष प्रवर्ततुं पक्षि तेहेने इपक्षनादिके अरी प्रतिकक्षपक्षि न
 प्रवर्ततु. जे तछे अत्यक्षपक्षि, सर्वसंगन शास्त्रादिके जेने द्विजगरादिके सादि प्रवर्ति निरुक्तिशासदिके
 द्विपक्षपक्षायी. जे तछे सभक्तिनते छेभारने विपक्षपक्षि शास्त्रादिपरिगृहिते जिननी प्रतिमानपक्षि
 जेहेने अरी प्रथम पक्षपक्ष. जे आ' आपक्षि मार्गेने छहेवैछुकि कुही जिननी जे प्रतिभा जेहीछे छे,
 द्विमे तछे तेहेना मार्गेने छहे जे तपःसंयमादिके आदर्श ? अत्यादिके आ'यादिके कहिये. बीने पक्षे,
 अहित जे छे तछेसु ? निज मार्गेने छहेकिमाने करिये अथवा अन्यप्रकार ? प्रथम पक्षे, तेहेना
 भाषणी छियाने अनुमोदने जैनप्रवचनते अहितवच अनुमत कुठ. ते ते जैनप्रवचनना प्रवर्तनने
 जे युक्त, अन्यने नही. बीने पक्षे तो, अक्ष'अव. विचारहितने अहित करिये तो जेअप्रकारेने पक्षि
 अहित करनरनी आपत्ति यत् अक्षे, अत्यादि विरुद्धे तेहेना मार्गेना छहे जे धारिकृत्यकोन तेहेने
 अनुमोदतुं ते निवारतुं नहिअर्थापनीयरे अक्षु. जे आपत्ती अर्थः ॥ ११ ॥

ધ્વાનવિષયકાત્મોત્સાહાસમ્ભવાત્ । આસ્થામન્યત્, હરીહરાદિવેબુદ્ધ્યા અસન્માર્ગપ્રકાશકસ્યેયં મૂર્તિરિ-
ત્યેયંબુદ્ધ્યા યા નિનપ્રતિમારાધનમપિ આત્મોત્સાહવિષયો ન ભવતિ, તસ્ય સમ્યક્ત્વનાશદેતુત્વાત્ ।
સમ્યક્ત્વભાવે ચ નાતિચારોડપિ । પરિહૃતવક્ત્રસ્ય વક્ત્રે માલિન્યાલિખ્યપદેશો ન પુનરિતરત્વેતિગાધાયઃ ॥૬૩॥

અથ અનુમોદનીયસ્યોપાદેયમામળનેન તત્પ્રતિપક્ષમૂલસ્ય પ્રસન્નગતત્વમ્ જનનામાનુપાદેયસ્ય
પદાર્થસ્ય સ્વરૂપમાહ—

।ત્ત્વં પુણ્નં અર્ણં સુરનામયમહઞ્ સુહં અસુહં । યેઞ્ હેઞ્ તસુહં કુદિદ્વિપસુહં સુદિદ્દીપ્ત ॥૬૪॥

વ્યાખ્યા—તત્પુનર્યસ્તુજાતસ્ય હૃતોડ્ઝમોદનીયાદુપાદેયાત્ ચક્રન્યત્ વત્તુપાદેયં-હેયં હેયં યેઞ્ હેયં,
તત્ત્વં કિં ? સુરનામકારિકં તત્પુણ્નસ્થિતં તત્સમ્યક્ત્વિયં દેવલોકાદિકં સર્વમપિ ગ્રાહ્યમ્ । આદિશબ્દાત્ તિસ્મિન્મ-
ભ્યયોઃ સમ્યક્તિકર્યોર્મહાન્મ્, તત્ત્વં સ્વરૂપતા પરિણતા ચ કુમમશુભં ચ । ચક્રારો ગમ્યઃ । હેયં-જ્ઞાતકમ્યમ્,
મધ્યાનાં જ્ઞાનાર્થમેષેવાહૃતોપદિષ્ટત્વાત્, તત્ત્વામૃતજ્ઞાનસ્ય ચ ધર્મધ્યાનદેતુત્વાત્, અન્યથા કષ્ટકશાસ્ત્રાભર્તન-
ન્યાયઃ સમ્પ્રયેત્ । અશુભં ચ કિન્નિદેયમપિ સંવતીત્યાહ-‘ હેઞ્ તસુહં ’તિ । હેયં ત્વશુભં કુદિદ્વિપસુહમ્ ।
કુલ્તિતા દષ્ટિ-પ્રજ્ઞાનં યેઞ્ તે કુદષ્ટય-જ્ઞાત્યાદયો જમાલ્લાલ્પકમ્ય, તત્ત્વશુભં-તદાદિકમ્, આદિ-
શબ્દાત્ જ્ઞાનાદિવિરાધનાહેતવો જ્ઞાનસદ્વક્ત્રેશાદયો ગ્રાહ્યાઃ । તત્ત્વં હેયમ્ । કેઞ્ ? મુદ્દષ્ટીનાં-સમ્યક્દેશમ્ ।
સિધ્ધાદેશં તુ જ્ઞાત્યાદિવક્ત્રેનાનામુપાદેયત્વેનાશ્રુપગમાત્ । અર્થં યાઃ-ઉપાદેયં તાલ્પજ્ઞૈનપ્રવચનં તદ્વેચ-
ત્વેન, ચક્રં હેયં જ્ઞાત્યાદિવક્ત્રેનં તદુપાદેયત્વેન, ચક્રં-જ્ઞયં સુપ્રાસુરનામકારિકં તત્ત્વં સુપ્રાસુપાદિકં
કુમમશુપાદેયત્વેન નારકારિકં ચાશુભં હેયત્વેન-જ્ઞાનાનો સિધ્ધાદષ્ટિરેવ । યતઃ સુરનામકયોક્ત્યાદેય-
ત્વદેયત્વે ન ભવતા, કિન્તુ કમ્યજ્ઞિત્વચિત્ તત્કારણયોઃ । તત્ત્વં નારકકારણાનિ-ચ, હેયાત્વેવ ।
સુરકારણાનિ ચ સમ્યક્દષ્ટિભિઃ સેવ્યમાનાનિ ઉપાદેયાનિ, સાતુલ્પન્નિપુણ્નપ્રકૃતિષ્વન્હેતુત્વાત્ ।

અથવા અમારા માર્ગના પ્રકાશકની આ મૂર્તિ છે. આવી પ્રુદ્ધિથી ભિન્નપ્રતિમાની આરાધનાના થયું આત્મોત્સાહ
ન હોય. કારણ તે સમક્રિતનાશનું કારણ છે. અને સમક્રિતના અભાવના અતિચાર થયું ન હોય. અને વચ્ચે
પદેધું હોય તેને વચ્ચેના મહિનના આદિ કષ્ટ બોલાય. બીજાને નહિ ॥ ૬૩ ॥

હવે અનુમોદનીયનું ઉપાદેયપણું કહેવાથી તેના પ્રતિપક્ષીન પ્રસન્નપ્રાપ્ત જીનેને અનુપાદેય
પદાર્થનું સ્વરૂપ બજાવે છે —

મૂલનો અર્થ—હેવલ અનુમોદના થિકા અનેર અનુપાદેય-હેય હેય. તે કિન્નુ ? સુરનામકી
મતુધ્મતિર્થાદિક શુભ અનર્થ અશુભને સમઘણ હઈ તે હેય-અશુભ થોડય, અનર્થ હાડયા થોડય
અશુભ સિધ્ધાદષ્ટિપ્રમુખ સમઘણ સમ્યક્દષ્ટીનઈ ॥ ૬૪ ॥

વર્તનો અર્થ—વળી એ વસ્તુઓ આ અનુમોદનીય-ઉપાદેયથી બીજી છે તે અનુપાદેય. હેય
અને હેય બજાવી. તે કહે ? સુરનામકારિક-તેના સુખ સિ દેવલોક આદિ બધું લેવું. આદિ સદ્દેશી
તિર્થંચ અને ચતુર્ધનું મહાય કરવું. અને તે સ્વરૂપથી અને પરિણામથી શુભ અને અશુભ બધુથી.
કારણ-અભ્યેને ધાનપ્રાપ્તિ અરિકંતામયતે લીકેશ છે. અને તેવા પ્રકારનું ધાન ધર્મધ્યાનનું કારણ
છે. નહિ તો કંટકદાખાભર્તનો ન્યાય પ્રાપ્ત થાય. અશુભ કોઈ વસ્તુ હેય. થયું હોય એ બજાવે

મોક્ષકારણત્વાભાવાત્ । મોક્ષકારણાનિ ચ સમ્યક્જ્ઞાનાદીન્મેવ ' સમ્યક્જ્ઞાન-દર્શન-ચારિત્રાણિ મોક્ષમાર્ગ ' इतिवचनात् । પરિચોવાત્, જ્ઞેયમેવા પુણ્યપ્રકૃતિક્રમ્યે ચ જ્ઞાવાદિકમુપાદેયમેવ મોક્ષકારણત્વાત્ । एतच्च सर्वं सम्बन्धगोक्षया । સિધ્ધાદર્શનં ત્વન્યથાપરિણતિરુક્તઃ વદ્યતે ચાનુમોદનાવિષયવિચારે इति । ' एतेन पुण्यप्रकृतिवन्त्यश्च कारणमनुमोदनीयं. यविष्यतीति शङ्काऽपि परास्ता, बालसपञ्चतृदसहनरञ्जुप्रह-विषयमक्षणपादेरन्यુદનીयत्वापत्तेः । तस्याऽपि देवगतिहेतुत्वेन पुण्यप्रकृतिवन्वहेतुत्वात् । ' न च शुभाभ्यवसायस्तत्र कारणमिति वाच्यम्. शुभभावमन्तरेण जिनोक्तानुष्ठानत्वाऽपि वैफल्यम् । तस्माद्यथा शुभभावसंयुक्तं जिनोक्तानुष्ठानं मોક્ષકારણं तथा रञ्जुप्रहादिकमपि तथामूलं पुण्यप्रकृतिवन्मુખ્યકારણ-मित्यलં પ્રસન્નેતિ ગાથાર્થઃ ॥૬૪॥

અર્થે પ્રસન્નપાવમસિવાયોદિષ્ટત્વેન પ્રસ્તાવમનુમોદનાં વિવેચયન્નાહ—

॥ અનુમોદનાં ય દુવિહાં પસત્યમપસત્યમેઝઞો યોયા । તત્યપિ વદમા જિમમયપત્તાણં પુણસત્તાણં ॥૬૫॥

જ્ઞાત્ય—અનુમોદના તાવત્ દ્વિવિધા, ક્ષુઃ ? પ્રશસ્તાપ્રશસ્તમેવના, મકારોડ્ઞાક્ષણિકા, જ્ઞેયા—જ્ઞાત્યના । તન્નાપિ પ્રવના પ્રશસ્તાનુમોદના, કેવામિત્યાહ—જિનમત્—જૈનશાસને પ્રાપ્તં યૈસ્તે 'તથા' તેવામ્, તે ચ ક્વચિત્તોઽપિ અઘનતીત્વ જાહ— । ' પુણ્યસત્તાણં ' સિ પુણ્યસત્તાણાં, પુણ્ય—પુણ્યાનુ-

પ્રકારે પરિચયે છે. માટે કોઈ હેય કોઈ ઉપાદેય અને કોઈ જ્ઞેય છે. તે જ્ઞેયને છે—અકર્તૃત્વે આદિ શબ્દનાદિ સંપદા પુણ્યપ્રકૃતિથી પામ્યા છે 'પણુ' એ હેય—ત્યાજ્ય જ છે. કારણ—સ્વરૂપથી દુર્ગતિનું કારણ હોવાથી અમર્શ પામીશ્વર છે. જેમ વિષાળનુદિ. જેમ અલદત્ત—ચક્રી. વલી ધીમે દૂર રહે તેના દશને મોગવનાર અલદત્તને 'પણુ' હેયપણુ સ્વીકાર છે. એ માટે તેજ અકર્તૃત્વે કહે છે— 'જેમ કાલદર્શા પ્રુતેવો કાથી રમવને જેમ કાંદાને પામતા નથી તેમ અને કામજીવ્યા આસક્ત થએલા શાકુના માર્ગને પામતા નથી.' ઉત્તરાધ્ય-મનમા । જાગવતી આદિ સૂત્રમા તીર્થ'કર ભગવતે તેવો જ ઉપદેશ આપેલો છે. તેમજ જૈનશ્રદ્ધ સુધી દેવકદિ વિગેરે સ્વરૂપથી દુર્ગતિના હેતુપણુનો અભાવ હોવાથી હેય નથી, અને મોક્ષના કારણપણુનો અભાવ હોવાથી ઉપાદેયપણુ નથી. મોક્ષના કારણ સમ્યગ્જ્ઞાન વિગેરે જ. પરિણે ન્યાયથી જ્ઞેય જ છે. પુણ્યપ્રકૃતિથી પમાતા શાનાદિ મોક્ષનું કારણ હોવાથી ઉપાદેય જ છે. આ બધુ સમકલિતી અપેક્ષાએ, સિધ્ધાત્વિયોને તે તે જીદા પ્રકારે પરિચયન કહ્યું. અને આગળ અનુમોદનાના વિષય વિચારમાં કહેવાશે. આ ઉપરથી પુણ્યપ્રકૃતિનું પણ કારણ અનુમોદનીય થશે એ સંકા પણ દૂર કરી. કારણ—જ્ઞાનપ-અપ તરફ સહન-રજ્જુ-એકવિપલક્ષ્યાદિ પણ અનુમોદનીય પ્રાપ્ત થશે. કારણ તે પણ હેયગતિનું કારણ હોવાથી પુણ્યપ્રકૃતિ બધેનું હેતુ છે. ત્યાં શુભ અભ્યવસાય કારણ છે. એમ ન કહેવું. શુભ ભાવ વગર જિનોક્ત અનુષ્ઠાન પણ નિષ્પદ છે. માટે જેમ શુભભાવ સંશિત જિનોક્ત અનુષ્ઠાન મોક્ષનું કારણ છે તેમજ રજ્જુમહાદિ પણ તેવા પ્રકારનું પુણ્ય બધું કારણ જ. આ પ્રમાણે પ્રસન્નથી સર્જું. ॥ ૬૪ ॥

હવે ઉપર કલા પ્રમાણે પ્રસન્નને પ્રાપ્ત કરીને ઉદ્દિપણે અનુદ અનુમોદનાનું વિવેચન કરતા કહે છે—

સૂત્રો અર્થ—અનુમોદના તે દુવિહા—નિ પ્રકારે જી તે પ્રશસ્ત અપ્રશસ્ત બેદિશ્વે જ્યજ્ઞથી તેકનઇ વિષય પદિથી પ્રશસ્ત અનુમોદના જિનમત-જિનશાસન પ્રાપ્ત પામ્યા જે પુણ્યાનુધીપુરપના થયું જ્યજ્ઞય સમ્યગ્દષ્ટિ તેકનઇ પ્રશસ્ત કોષ. ॥ ૬૫ ॥

अथ मिथ्याहस्यापि सम्पत्त्वामिषुखानामेव मार्गातुयाचिह्नं केनामिदेति दृष्टान्तवद्वाह—

॥ अहं संगमण्यसारम्पुद्गहाणं वोहिपीअमुणिदानं । ज्वडपुद्गहाण पुण निगाहवपससवणाहं ॥७०॥

व्याख्या—यथा हस्तुद्वहर्ण्योपन्यासे । सङ्गमः—शालिमहर्षीचो गोपालः, नयसारः—भीमहावीर-
जीवो ग्रामाधिपतिः, आदिशब्दात् शीकृपमादिबीषा धन्यसार्यवाहादवस्तुपां बोधिः—जिज्जर्मभाविस्सत्ता
भीजमिष धीजम्—आदिकारणं मुनिदानं—साधूनां भक्त्या विपुलभनोक्ताशनादिवितरणम्, अन्वहपुद्गहाणां
पुनर्विनादीनामुपदेशो—वर्मकथा यस्य भवणम्, आविस्सव्वाज्जिनादीनां दर्शनाद्यापि प्राहम्, तस्याऽपि
सामस्यादेरिष सम्पत्त्वप्राप्तिहेतुत्वात् । उपलक्षणाकनामोगमिध्याहृष्टेर्मेषकुमारकीवहस्तुदेरिष 'सम्पत्त्व'-
न्यायेनातुक्त्वादिकमपि मार्गातुयाचिह्नत्वं मन्तव्यम्, सम्पत्त्वप्रतिवन्दकाऽसद्वद्गहाभावैव सम्पत्त्व-
प्राप्तिहेतुत्वादिति भावार्थः ॥ ७० ॥

अथ प्रशस्तानुमोदनाया विषयमाह—

॥तीए शुमोअणाए चिसओ जाणाहपवरसुत्तिपहो । तस्साहयाणि जम्माविहाणि-चिसओ ज इण्हपि ॥

व्याख्या—तस्याः—प्रशस्तानुमोदनायाः विषयो—गोचरो ज्ञानादिप्रवरसुत्तिपहो, ज्ञानादीनि—
ज्ञानवर्णनवारिआणि तान्नेव प्रवरा—प्रधानं सुत्तिपहो—सुक्तिमार्गः, सम्पदद्वयं हि साक्षात्परम्परया वा

हिने विषयादानीं पक्षि सम्पत्त्वनामित्युभयेन आगंतुयाचि कर्तव्य, तेनैव हेतुवृद्धते कहे छे ।

जिम सङ्गम-नयसारप्रमुपजुं गोधिमीअए मुनिदानं अण्डप्रमुपजुं वली जिनादिहादिमपय्यादि.

वृत्तिनो अर्थः—यथा ओहणुं छेदकरणा उप-वासने विषे वदे, सङ्गम-ज्ञासिद्धिने अथ गोपाल,
नयसार-भी वहावीरने अण आयसयाभी. आदिशब्दार्थः श्री नयसाधिका अथ धन्यसार्यवाहादिक
तेहणुं गोधि ते जिमधर्मीनी प्राप्ति तेहणुं भीअनी परे आदिभारख साधुनें अर्जितं जङ्ग-मनेहेर
अशनादिनुं दान, अण्डप्रमुपजुं वली ने जिनादिहनी प्रथेकथातुं ने सिलाणतुं, आदिशब्दो जिना
हिणुं हर्षनादिक पक्षि अहेतुं, तेहने पक्षि सम्पत्त्वप्राप्तिनां हेतुपक्षाधी, उपलक्षक्या अनामोगमिध्याहृष्टि
ने मेधकुमारएण हेतुपक्षादिक, तेहणुं अणुके पादिकपक्षि आगंतुयाचि कर्तव्य ते आनतुं, सम्पत्त्वतुं ने प्रतिपक्ष
असह्यक तेहने अण्णावे सम्पत्त्वनी प्राप्तिना हेतुपक्षाधी. एति भावार्थः ॥ ७० ॥

हिने प्रशस्त अनुमोदनायो विषय कहे छे—

ते अनुमोदनायो विषय ज्ञानादि-प्रवर-सुक्तिमार्गं अने तेहना साधनं नानाप्रकारं विषय, मिहने
समर्पितं अथवा सम्पत्त्वनामित्युभये.

वृत्तिनो अर्थः—ते प्रशस्त अनुमोदनायो ने ज्ञानादिक ने ज्ञान-हेतु-न्यायिरे तेह
प्रधान-सुक्तिमार्गं, सम्पत्त्वहेतुर्नि सहाय परंपरति मेधसाधनाय अनुमोदनाया विषयपक्षाधी ने
आटे अंगम-शयलवतुं दानसंविपक्ष १ स्वभावो विनीतपक्ष २ तथा अण्णसाधयपक्ष ३ परंपरिपक्ष ४
अनपक्ष ५ शरवपक्ष ६ ह्यपक्ष ७ वली त्रियसाधित्यादि विविध अणुनिकर साधयतुं ने कारण ते
सर्व अनुमत भुअने ओहणुं स्वहप ते सम्पत्त्वसंगुण सङ्गम-नयसारहिने विषे अथने. पक्षि

જ્ઞાત્યા—“ માર્ગત્ય સમ્યક્જ્ઞાતાદે (વર્તનદે) શુક્ષિપત્યસાનુવર્તના 'ચિવિ । કૃત્વં—સાધુવાન—સદ્ગતિમશ્વળા-
સિક્મ । પતેન સમ્યક્ત્વાનમિસુશાનાં મિધ્યાદશાં માર્ગાનુયાયિ કૃત્વં ન મન્વતીતિ દર્શિતં ચોચ્યમ્ । તેષાં
પુન્યપાપયોઃ પ્રવૃત્તિમિતૃત્યોરેશાસન્મનાત્ કુલો માર્ગાનુયાયિ કુલમિતિ ? । અતઃ એવં શીઘ્રમિત્તરિરિત્યાહ—
‘ પ્રવહેત ધાળમેઝસ પાવસોઽસ્પવિચ્છિમાયેન । ઠંદ તદ્ગુર્ણવલો ચિઅ, લેત્તરતિવ્દનાઈઓ’ ॥૧॥
ત્રપ્તેશપદે (ગાં ૪૪૬) વૃત્તિયેષા—‘ મવહેતુ—સંસારનિવન્ધનં જ્ઞાત્વં—શાસ્ત્રાધ્યાસાદિજ્ઞાત્યો બોધ
મ્વત્ય મિધ્યાદટેઃ । કથમિત્યાહ—પ્રાવશો—બાહુલ્યેન, અસત્પ્રવૃત્તિભાવેન—વિપર્યસ્તચેષ્ટાકારણત્વાત્ તસ્ય ।
યદિહ પ્રાયશો ગ્રહણં તદ્ વધાપ્રવૃત્તકરણનરમમાગમાનાં સન્નિહિતપ્રત્યિભેદાનામહન્તજીર્ણમિધ્યાત્વ-
જ્વરાણાં કર્તાદ્વિદ્યુઃસિતત્ત્યા—શુષ્કવદ્વેત—સઘુષિવાચારરૂપપ્રવૃત્તિસારાણાં મુન્દરપ્રવૃત્તિભાવેન જ્ઞમિચાર-
પરિહાર્યમ્ । તયોતિ જેત્વનતસસુચયે । તવતુવન્ધવં પબ—અસત્પૃષ્ઠતુલ્યન્વાયેવ । પત્તવિ—કુત ? જ્ઞાત્યાહ—
તત્ત્વેતરનિન્દનાદિતઃ । સ હિ મિધ્યાત્વોપકાતાત્ સમુપાત્તવિપરીતરૂપિઃ તત્ત્વં—સદ્મૂલત્તેવવાવિક્રમદૃશ-
વિલક્ષણં નિન્દતિ । દ્વરત્વ—અતત્ત્વં તત્ત્વજ્ઞુષ્કિસમુપન્યાસેન પુરસ્કરોતિ । તત્ત્વત્ત્વેતરનિવ્દનાદિતો
યોષાઃ મનાન્તરેઽવ્યસત્પ્રવૃત્તિરતુલ્યત્વયુક્તેવં સ્વાદિતિ ’ । અથ હિ જ્ઞનાદિપ્રવાહપતિતત્ત્વ વધાપ્રવૃત્તિ-
કરણત્ય ચરમમાગઃ સમ્યક્સ્વપ્રાપ્તિદેતુર્મલ્લયોપશ્વમલક્ષિતાવસ્થાવિશેષસ્તદ્વર્ણા સન્નિહિતપ્રત્યિભેદાનાં
શ્વસ્પકાલમાસમ્યક્સ્વત્વાનાયત્તન્તજીર્ણમિધ્યાત્વજ્વરાણાં મુન્દરપ્રવૃત્તિરિતિમળનેન લ્લગ્નવિરિક્તાનાં શુ
સર્વેષામર્ષ મિધ્યાદશામસુન્વપ્રવૃત્તિરેત્યેત્તેતિ સૂક્ષ્મદશા પર્યાલેચ્યમ્ ।

તેહને પુણ્ય અને પાપને વિષે પ્રવૃત્તિ અને નિવૃત્તિનાજ અસ ભવથી, ક્રિદાથી માર્ગાનુ-
યાયિકૃત્ય ? એતદ્ભાજનતી કૃત્તિમસુરિ દિરી કહયે જામ—“ સંસારનો હેતુ જ્ઞાન એ ચિધ્યાત્વીને, પ્રાદેં માર્ગી
પ્રવૃત્તિના ભાવથી, વલી અસપ્રવૃત્તિના અતુળપથી, તરની નિશા અને કતની કચિથી. ” સંસારનું
કારણ જ્ઞાના અભ્યાસથી ઉત્તરના બોધ તે એ ચિધ્યાદષ્ટિનર્થ કિય ? તે કહે છે. પ્રાદેં વિપરીત
જેષ્ઠાના કારિવાથી. તેહને ને. ઉઠાં પ્રાદેં કહયે કરિછે તે વધાપ્રવૃત્તિકરણે પ્રધાન (ચરય) વિભાગને લખનાર
કુઠડાં મંચિમેલ જઈ નેહને, અત્તવં જૂનો થયો છે ચિધ્યાત્વજ્વર નેહને, કિષ્કિરીત કરી ફાંખી
દયાવંત ગુણવંત ઉપરિ અદેય સમુચિતઆચારપ્રવૃત્તિ સાર એહવાને, મુન્દરપ્રવૃત્તિભાવે અભિચારવાવાને
અર્થે. તથા તે હેતવંતરના સમુચયને વિષય. અસપ્રવૃત્તિના અતુળપથી, એહ પશ્ચિ કિય ? તે ઉપરિ
કહે છે. તે ચિધ્યાત્વી, ચિધ્યાત્વના ઉપધાનથી અઘરી છે વિપરીતરૂપ નેહને એહવા કુતે, તરન ને
સદ્ગુણદેવતા ને અરિહંતાદિલક્ષણ તે પ્રાતિ નિર્દિ, બીજુ ને અત્તવં તે કુચિતિને ઉપન્યાસે આગમિ
કેવે તે વતી તરતરનિવ્દનાદિલક્ષણ, ભવાતરે પશ્ચિ અસપ્રવૃત્તિ અતુળપયુક્તને કુર્ક.

જ્ઞનાદિપ્રવાહિં પ્રવાહેપતિત ને વધાપ્રવૃત્તિકરણ વિભાગ તે સચ્ચિતપ્રાપ્તિનો હેતુ ને કર્મનો
ક્રયોપશ્વમ તેજુ જજાળ્યો ને અવરથાત્રિશેષ તે વંતને, કુઠડાં મંચિમેલ છે નેહને, તવશ કાલઈ પાગાતુ
છે સચ્ચિત નેહને, અત્તવં જૂનો થયો છે ચિધ્યાત્વજ્વર નેહને, એહવાને મુન્દરપ્રવૃત્તિ લખ્યેવે કવી,
તેથી નિન્દા ને સર્વઈ ચિધ્યાત્વી તેહને અસુતપ્રવૃત્તિ જ કહી એહવું સજ્ઞાદષ્ટિ વિચારયું, એતલે
અથવા સર્વજ્ઞ પીતરામજ્ઞનને અતુસરતું ને પુણ્ય કલમચેં નિવિધિ અતુસોદીત તે સર્વ. એ મુદ્ગ-
સરથુની ગાથાવ્યાખ્યાનમખે—ચિધ્યાદષ્ટિસ ગયિપશ્ચિ માર્ગાનુયાયિ એ વશન લેપલે જીનને ધટ ને
ધાર્મિકાનુયાયન તેહને સરિયું ચિધ્યાદષ્ટિમાર્ગને વિષે પશ્ચિ ને કર્તવ્ય તે સર્વઈ સચ્ચદષ્ટિને અતુમે-
દીપવ, એહવી પ્રાદેં કષ્ટાની પ્રાપ્તિ. તે યથી.

દોષ કાયાળ' મિતિ (સાહુ ૦ ૨.) પશ્ચિમકલ્પ દુત્તો મવિતુકામાનામાસન્મચ્ચનામિત્યાદિ થાક્ત
કુશલવિવ્યાપારવતુમોદે ઇત્યાદિ મણિતત્વાત્ । તથા તત્સાધનાનિ-જ્ઞાનાદેઃ કારણાનિ પુલક-પ્રતિભા-
રજોહરણાદીનિ તાનાવિધાનિ અતેક્યકારાણિ વિપરીતમવન્તિ । જઃ સચુચ્ચયે 'દુષ્ટંધિ'તિ, દુષ્ટોરપિ
માતસમ્યક્ત્વસમ્યક્ત્વાસિદુષ્ટચોરપીતિ માધાર્થઃ ॥ ૭૧ ॥

અપાપમજ્ઞાતુમોદના કલ્પ મવતીતિ દર્શયતિ—

॥શીશા ય અપ્યસત્થા મિચ્છાદિદ્વિસ્સ આમિગદિહસ્સ । દુજ્ઞામિગિવેસિસ્સા વાપ્પ વેસેસમો અ તથા॥

વ્યાખ્યા—શિશીયા અપ્રકૃષ્ટાનુમોદના આમિમદ્વિકલ્પ મિચ્છાદદષ્ટેર્થેવેત્, શાલો-જાતુલ્યેવ, મિષ્ટો-
વતોમિલિવેશિનો સિધ્ધાદષ્ટેઃ, અમજોરાગાદિમિધ્ધાદદિત્થેવેન સામ્યેડપિ તથામૂતવિષેષાનુમવસિક-
ત્વાદિતિ માધાર્થઃ ॥ ૭૨ ॥

અથ પ્રકૃષ્ટાનુમોદનાયા વિપયમોદ—

॥શીશ વિસમો ખીઅમયપમ્મિઅકિચ્છાહ હંતિ દુષ્ટંધિ । તત્થાવિ આમિગદિહસ્સ ય સદેહુત્તો ઇદિજ્ઞત્યાવિ॥

વ્યાખ્યા—તત્સા-અપ્રકૃષ્ટાનુમોદનાયા વિપયો-સિજનિજમવધાર્મિકકૃત્યાનિ પશ્ચાન્નિસાવના-
દીનિ મિચ્છિકાવિકલ્પવિશિષ્ટનામ્યપ્રવાદોનિ જ મવન્તિ । અધોમવયોર્મધ્યે વિષેષમહ-તત્થ વિ 'સિ,
તમાડપિ-દુષ્ટોર્મધ્યે આમિમદ્વિકલ્પતેન્નિધાર્યાઃ શત્ત્વાદયોડ્યતુમોદનીયા મવન્તિ । તેડપિ સદેહવત્, સદ્
દેહુત્તમિ શુધિજ્ઞવાચારમ્માદિમ્મિઃ વસન્તે વે તે સદેહવત્ । શુધિજ્ઞવાચારમ્માદ્યઃ તજ્જનિતકમ્માદયમ્મસુત્તમે

કમ સમ્યક્પણ્ણ'પણ્ણિ' પ્રસાસનપ્રકિત્ત' એ અકિલ્લ' પણ્ણિ' એવકારાશિ અણુપાપમા એ હસન વેલ્લ' પણ્ણિ
(અકિલ્લ' નહીં) 'પ'અસુરીમાહિ' કમ્મ' અવ્યપ્પ' છે ' આસનસન વેલ્લના કુલવાડિભ્યાપાર મ્મો અલભેદ' ।
કલ્પાદિ કહેવાપણાથી. વધી જાનાદિકના કારણ એ પુરતક-પ્રતિભા-રજોહરણાદિક અનેકપ્રકાર તે વિવ
કુ'ક' સમ્યક્ત્વ પાપમા અને સમકિતને અભિશુષ્પ એ મિહુને'પણ્ણિ'. અતિ અધાર્થઃ : ॥ ૭૩ ॥

હિવે' અપ્રકૃષ્ટ અનુમોદના તે લેકને' કુર્ક' તે દેખાડે છે—

ખીઅ અપ્રકૃષ્ટ-અનુમોદના આસિપ્રકિલ્પ મિચ્છાદદિત્થે' કુર્ક' બહુપણ્ણિ. વિશેષથી અભિનવેશીમિત્યાદિત્થેને.
મિહુને' આગાદિમિધ્ધાદદિપણ્ણિ સરપાપપણ્ણિ કલ્લ' પણ્ણિ તેલ્લના વિશેષને અનુભવસિદ્ધપણ્ણિથી એ માધાર્થઃ ॥ ૭૪ ॥

હિવે' અપ્રકૃષ્ટ અનુમોદનાનો વિષય કહે છે—

તેલ્લને વિષય આપ અપણ્ણા અતસ'મધિ ધાર્મિકકર્તવ્ય કુર્ક'. તિ'હા વધી આસિપ્રકિલ્પને સદેહુ
કિદિધાર્થ'પણ્ણિ'.

દત્તિનો અર્થ :—તે અપ્રકૃષ્ટ-અનુમોદનાનો વિષય આપ અપણ્ણા અતસ'મધિ ધાર્મિકકર્તવ્ય-
પ'અસિસાધનાદિક અને' પિચ્છિકાદિકે' સુકા નામ-પરતાદિક કુર્ક'. હિવે'મિહુ' અપ્પે વિશેષ કહે' કલ્લ'. તિ'હા
પણ્ણિ' મિહુ' મધ્યે આસિપ્રકિલ્પને' કિદિધાર્થ'—સાદાદિકપણ્ણિ અનુમોદનીય કુર્ક' તે' પણ્ણિ હેતુ એ શુધિમ્માદિકના
આરંભ, તેલ્લે સકિંત વર્તે' એ સદેહુ કલ્લે, શુધિમ્માદિકના આરંભ અને તત્કાલિનિતકાન્દાદિક એ મિહુપણ્ણિ
અનુમોદનીય કુર્ક'. એ અર્થ'. તેલ્લનો પ્રભાવ તે કમ-મધ્ય સૂત્ર કહેતો તે લક્ષ્ય થયું' કમ અત્થનાને' કિદિધાર્થ'

अथ मार्गानुसारिकृत्यस्य सामान्यतः स्वरूपमाह—

॥ अणिअममासमहपरिचायनिमित्तमेव जं किञ्च । सम्मत्कारणं वा तं खलु मग्गाणुसारिणि ॥६७॥

व्याख्या—निजनिजभागाः—स्वाक्यादिदिगम्बरादिदृश्यानि, तद्विषयो योऽसद्ग्रहः—निजनिज-
गुरुपदेषपरतन्त्रक्रियाकचिद्वक्षणः, तत्परित्यागस्य निमित्तं—कारणं तदेव कर्तृत्वम्, वा—अथवा सम्मत्त्व-
कारणं—शुद्धप्रद्वान्प्रतिहेतुः 'तं खलु' इति । तदेव मार्गानुसारीविज्ञानादि प्राप्त्यनुकूलमित्यक्षरार्थः ।
भावार्थः पुनरेव—यथाऽऽगाढमिथ्यादृष्टेर्मार्गानुयायिकृत्यं न भवति, [तद्यथा कस्यचित् तथामव्यत्ययोगेन
सम्भवत्यपीति] अगाढमिथ्यादृष्टेरसद्ग्रहपरित्यागद्वारा सम्मत्त्वप्राप्तिः स्यात् । तस्यासद्ग्रहस्य सत्त्वात्
असद्ग्रहस्य च सम्मत्त्वप्राप्तौ प्रतिबन्धकत्वात् । अथ एवासद्ग्रहवतामसद्ग्रहपरित्यागेनैव सम्मत्त्व-
प्राप्तिः । 'यदागमः'—'मग्गाणुसारिण' इति । व्याख्या—असद्ग्रहपरित्यागेनैव तत्त्वप्रतिपत्तिर्मार्गानु-
सारिणेति 'वन्ध्यादृष्टौ' । तेनासद्ग्रहपरित्यागहेतुरेव मार्गानुयायिकृत्यं भवति । ततो 'येन कर्तव्येना-
सद्ग्रहपरित्यागेन न भवति, तन्मार्गानुयायि कृत्यमपि न भवतीति तात्पर्यम् । अनागाढमिथ्यादृष्ट्या
असद्ग्रहमाभावेन तत्सम्मत्त्वप्राप्तिहेतुस्तदेव मार्गानुसारीवि विकृत्यो वक्षिष्ये इति गार्थाः ॥६७॥

अथासद्ग्रहपरित्यागहेतुः स्वरूपतः कीदृग्भवति ? इति वक्ष्यामि—

॥ जं किञ्चि वि परससये णामिमयं अमिमयं च जणिमसयं । सम्मत्तामिद्विहाण तं खु असमहविणासयरं ॥

व्याख्या—कर्त्तिकिञ्चि कृत्यं अद्वानं वेति विशेष्यपदमव्याहार्यम्, परससये—जैनव्यतिरिक्त-
वृत्ते, णामिमयं—निजसार्त्तत्वेन मान्नीकत्वम्, अमिमयं च जैनससये—जैनव्यासने जैवरास्त्रीयमार्गत्वे-

'किञ्च' मार्गानुयायि कर्त्तव्यं सामान्यप्रकारे स्वरूप कहे छे.

आप आपखा मार्ग'तु' असद्ग्रह तेहने परित्याग'तु' निमित्त अ ने कर्त्तव्य अथवा
सम्मत्त्व'तु' कारणे ते निश्चये मार्गानुसारि.

इतिने अर्थः—आप आपखा मार्ग' ने शास्त्रादि जने दिग्गतरादिनां दर्शन, ते सम्पत्ति ने
असद्ग्रह—आप आपखा अद्ग्रह' नीपनी ने क्रियाकर्म ते रूप, तेहना त्याग'तु' निमित्त तद्द्रव्य ने कर्त्तव्य
सम्मत्त्व'तु' प्राप्तितो हेतु, तेहना मार्गानुयायि गानादि प्राप्तिने अनुकूल जे अक्षराव. साधारण ते अर्थ—आ-
गाढ मिथ्यात्व'ने' असद्ग्रह'ने' परित्याग'द्वारा' सम्मत्त्व'तु' प्राप्ति कर्त्तु, तेहने' असद्ग्रह'तना उदाहरणार्थी,
असद्ग्रह'ने' तो सम्मत्त्व'तु' प्राप्तिने' विषे' अर्त्त'व्य'प्राप्ति. जेतसाव'परी असद्ग्रह'तने' असद्ग्रह'ने'
परित्यागे' सम्मत्त्व'तु' प्राप्ति 'असद्ग्रह'ने' परित्यागे' अ तत्त्व पदिव'तु' ते मार्गानुसारिता कर्त्तु' इति
ते वती असद्ग्रह'ने' त्याग'तु' हेतु तेहना मार्गानुयायि कर्त्तव्य कर्त्तु. ते आगे ये कर्त्तव्य असद्ग्रह'ने' परित्याग
न कर्त्तु, ते मार्गानुसारि कर्त्तव्य पण्डि न कर्त्तु, जे परमाण्व. अनागाढ मिथ्यात्व'ने' तो असद्ग्रह'ने' अक्षराव'
ने सम्मत्त्व' प्राप्ति' हेतु, तेहना मार्गानुसारि जे विकल्प हेमा'व. जे गार्थाः ॥ ६७ ॥

'किञ्च' असद्ग्रह'ना परित्याग'ने' हेतु ते स्वरूप'ती कहेवा कर्त्तु' ? ते हेमा'व' ७४—

'ने' कर्त्तु परम'तने' विषे' अनिष्ट जने' निव'यतने' विषे' कर्त्तु सम्मत्त्व'तामिद्विहाणे' ते निश्चये
असद्ग्रह'तु' 'विनाश'तु' करानर.

આશ્વા—પ્રાર્થિતવિધિદ્વાયા જિનાશ્વાયા તથા ડગ્ગાધારણે પ્રથમાન્તિયા—ત્રિપુ મહેપુ આશ્વા-
ચરમા—આરાધકવિરાધકાઃ સ્તુરિત્યવચઃ । તન્ન ચદ્ વેન પ્રકારેણ ચક્ષુ જિનેનોપદિષ્ઠં વત્તેત્તેવં પ્રકારેણ
તથા, વૈપરીત્યેત્ત ચાન્વથા, તથા ચાન્વથા ચ તથાન્વથા, તથોઃ કરણં, ‘દ્વન્દ્વાન્તે ભૂયમાણં પદં પ્રત્યેકમસિ-
સન્વદ્વચ્ચતે’ इति न्यायान् तथाकरणमेन्यथाकरणं चेत्तर्थाः । तस्मिन् तथान्वयाकरणे । कस्या ? जिनाश्यायाः,
‘किल्बिषणायाः ? प्राथमतविविधत्वायाः, ‘हे जिनेन्द्र ! वेन विविना सम्यक्त्वाद्याराधनं भवति तं विधि-
मस्यभ्युपदिशतु वयं च त्वदाज्ञां करिष्यामः’ इत्येवंप્રकारेणाऽभ्यर्थितो यो विधिः तेन, यथाऽसिद्धवित-
विधिता वृत्ता—जिनेन्द्रेण साध्यादीनामुपदिष्टा प्रार्थितविविधत्वा तस्याः । अयं भावः—वेन यो विधिः
प्रार्थितस्तस्मै तमेव विषयं जिनो दृष्टवान् । द्वापोषविधिना च सम्यक्त्वाद्याराधनपराधनाः जिनज्ञा-
राधकाः, विराधकाश्च ततो विलक्षणाः, जिनाज्ञामङ्गीकृत्य उपपाद्यन्ताम् । तेन प्रतिपन्नसम्बन्धो हि
आराधको विराधकश्च सम्यक्त्वस्यैव भवति, न पुनर्विरेरपि, विरतिविरथकजिनाश्या अनङ्गीकारात् ।
प्रार्थितस्य सम्यक्त्वविषयेव दृष्टत्वात् । विरतेष्वाराधको विषयेन सम्यक्त्वस्याप्याराधक एव, विरतेष्व
सम्यक्त्वविवाभावात्स्वात् । एवं विराधकोऽपि निश्चयतः सम्यक्त्वस्याऽपि, सम्यक्त्वसम्बन्धाया एव विरते-
रङ्गीकारात् । अत एवाऽऽजमोऽपि—

‘चिच्छपण्यस्त चरणस्तुवचाए णाणदंसणवहो वि । ववहारस्स व चरणे, इयंमि भयणा ३,
सेसाणं’ ॥ १ ॥ ति उप० (मा० शा० ५१२) तेन जिनाश्याया आराधनावિરાધકો વ્યાખ્યાનુવચ-
પ્રતિજ્ઞાનિર્વહણાડનિર્વહણાભ્યામેવાષાસતત્વે । એવમ પ્રતિપન્નજિનાશ્વસ્ત્વેવાડગ્ગાધર્વ વિરાધનં વા સ્થાપિતિ
દર્શિતં બોધ્યમ્ । અતઃ દશ સર્વવિરતિં પરિત્યજ્ય પ્રતિપન્નદેશવિરતિમીરિરત્યપ્ત્વચનભિચરકોત્સુરકેશેવ

દર્શિતો અર્થઃ—પ્રાર્થિતવિધિં દીધી એ જિનાશ્યા તેહને’ તિથ કરવે અને વિપરીત કરવે
આરાધક અને વિરાધક બંધુવા. તિહાં એ જિહ્વિ પ્રકરણ એહને જિને ઉપદેશ્યુ’ તે તિથિશ્ચ પ્રકારે
તથા, વિપરીતપણે તે અન્યથા. દંડસમાસને ‘અંતે સાંભલીયું’ એ થક તે પ્રત્યેકે ‘એકાદી, એ
ન્યાયવતી. તીમં કરવું અને’ અન્યથા કરિયું એ અર્થઃ. તિથ કરવે ને અન્યથા કરવે, ‘કેહને ?
જિનાશ્યાને. હે જિનેન્દ્ર ! જિહ્વે વિધિ સમ્યક્ત્વાદિકનું આરાધન કુર્હ. તે વિધિ અમહને કાંઈ ઉપદેશ્યુ.
અમહે’ તાહી આજ્ઞા કરિસવે. ધણી રીતે પ્રાર્થો’ એ વિધિ તેજે. ‘પ્રાર્થિતવિધિ’ દીધી જિનેન્દ્રે
જ્ઞાપ્તવાદિકને દીધી તેહના. એ તાદર્પણ-એણે એ વિધિ આપ્યા તેહને તે વિધિ પ્રતે જિન તે દેતા.
કુઓ, દીધી તેહને પ્રકી એ વિધિ તેજે, સમ્યક્ત્વાદિકના આગમન-તરફ તે જિનાશ્યારાધક, વિરાધક
તે તમા વિશ્વક્ષુ. જિનાશ્યા આસિરી તે અણુપાસ્ત્રથી. તે વતી પડિવળ્યુ સમ્યક્ત્વ કુર્હ તે આરાધક
અથવા વિરાધક સમ્યક્ત્વનોજ કુર્હ. પશ્ચિ વિરતિનો નહી. વિરતિસંજય જિનાશ્યા અનંગીકારથી.
સમ્યક્ત્વવિધિને જ દીધાથી. વિરતિનો આરાધક તે નિર્મળ સચક્રિતનો આરાધક. વિરતિને સચક્રિ-
વિના અણુછતાથી. ધમ વિરાધકપશ્ચિ સચક્રિતનો પશ્ચિ, સચક્રિતસંજય વિરતિના અંગીકારથી.

એતદ્વાજનવતી આગમ પશ્ચિ-નિશ્ચયનયનં ચતિ આદિત્તને ઉપપાતે ચાનદર્શનનો પશ્ચિ વધ, અને
બવહરિતેતે આદિત્તને ધોતે વિકલ્પ ચાન-સ્થાનનો. તેવની જિનાશ્યાનું આરાધન અને વિરાધન તે અંગીકૃત
પ્રતિચાને નિર્વહણું અને અનિર્વહણું જ બંધુથી. એતથે અંગીકૃતજિનાશ્યાવતનેજ આરાધન અને વિરાધન
કુર્હ, એકવું દેખાડ્યું બંધુવું, એતદ્વાજનવતી સર્વવિરતિ છાકીને પડિવળ્ય દેશવિરતિ છે એજે એહને અમીયે તે

मन्तरेण मिथ्यादष्टित्वं न स्यात् । तत्र धीर्लं चापे बद्धयते । इत्येवमुभयवादिस्मरतः कृत्यं भद्रानं वा सम्यग्दद्यात् न तुष्टिहेतुः, किन्तु असद्व्यवहारीत्यागहेतुः । अन्यथा श्रवणादीनामकरणनियमादिव्रतस्य दिगम्बरादीनां च देवोऽहोत्रेवेत्यादिभद्रानपूर्वकभूयोऽनुष्ठानस्य च भार्गव्यायित्वान्यथानुपपत्त्या सम्यक्त्व-प्राप्तौ सर्वेषामपि शाक्यादीनां संयतत्वापत्तेः । उक्तञ्च जैनन्यायिरीकाः सर्वेऽपि सर्वथाऽचारिणि इति तात्पर्यमिति गाथाभिः ॥ ६८ ॥

अथोक्तस्वरूपं भार्गव्यायि कृत्यं कीदृगमन्यस्य भवतीति द्रष्टव्यं—

॥ एवंविह सुहकिञ्चं परंरूपं भवत्स भव्यस्त । परसमयवाहितस्त उ गिच्छय्यो ज उण इवरस्त ॥

व्याख्या—अथ—उक्तस्वरूपं भार्गव्यायि कृत्यं प्रकृत्या—स्वभावेन भद्रकृत्य—अल्पकामोदक-लक्ष्यं भवति । एवंविधोऽपि यथाप्रवृत्तिकरणेन कदाचित्कश्चिदमन्योऽपि स्याद्, अत आह—अन्यस्य—भुक्ति-गमनयोग्यस्य—उत्कर्षतोऽचर्यादेपुद्गलपरवावर्त्तव्यसंसारस्य, निश्चयतः परसमयवाह्यस्य—अन्यतीर्थिक-मार्गभद्रानविकरस्य, न पुनर्व्यवहारतोऽपि; अन्यथादेरिव वेपमात्रेण परसमयवर्तिनोऽपि भार्गव्यायि-कृत्यस्य सम्भवात् । न पुनरितरस्याऽपि, तस्य जैनमार्गानित्यक्त्वेन सम्यक्त्ववाप्तेर्दूरतरवर्तितादिति गाथायाः ॥ ६९ ॥

तेहने साक्षात्पथी असद्व्यवहारी तत्र तेहने निरन्तरादिन पदावर्त्तने विधे कृत्वेक पदार्थं संप्रधी अस्मिन्मित्रे पृथि कृष्ट, "पद अक्षर को पृथि के न क्वावे" सूननिदिष्ट, भीष्म इत्यावे तो पृथि विध्यानी नभासीनी परि नक्षये। "अर्धे" तो वेगली, निरन्तरादिन पदावर्त्तन को स'देह पृथि तेहना परिष्ठा/भने केतु ओष्ठ, अर्धे स'देहविधेय के कु ते विध्यास अविह'नने विधे-नष्ट' छ'पादि पूरे देयाप्रु कष्ट, अन्यथा-परिष्ठाभन विनायिध्यानीपृथि न कृष्ट, तिहा भीष्म तो आगशी कक्षिमे कक्षे प्रक्षर'गिह'वादे स'भत के क्षर' अथवा अहान ते दृष्टिहेतु नहीं, तच्छि' ? । असाद्व्यवहारीत्या नभ. छ'य नहोते साक्षादिकना अक्षर-निपसादिनने अने दिम'परादिकना देव अरिह'त छ'पादि अक्षरपूर्वक पृथि अनुष्ठानने सामान्यपिप्यानी अन्यथा अमुकताप स'भक्षरनी आपित छते' खर' साक्षादिकने स'भतप्यानी आपि स'भ ओष्ठ तेथी, क्षया तो के जैनन्यायिरीकत, सधवाओ स'भप्रक्षरे आचारिनिभा. ओ गद्यार्थः ॥ ६८ ॥

दिवे' कडिह' स्वरूप के भार्गव्यायि कृत्य ते कहेवा अन्यने कृष्ट, ते देयादे छे—

मेहपु' शुभकर्तव्य स्वभावे लक्ष के लभ्य अने निश्चये परसमयवाहि व्याख्यानने कृष्ट. पृथि भीष्मने नहीं.

धरिताने अर्थः—मेहपु' कडिह' स्वरूप के भार्गव्यायि कर्त्तव्य, स्वभावे' लक्ष के अल्पकामोदकी तेहने न कृष्ट. मेहवा तो यथाप्रवृत्तिकरणी क्षियारे' कृत्वेक असाध्यपृथि कृष्ट. ते धरि' कहे के-मन्य-भुक्ति नवाधेअ छे'अधीपृथि अपाद'पुद्गलपरावर्त्त'स'सार अहेवाने. वली निश्चयनी परसमयवाह अन्यमतीना सार्जनी अहो' रहीनैअ. पृथि व्यवहारया नहीं. अ'पादिनी परध, वेपमान' परसमयवर्तिने-पृथि भार्गव्यायिकृत्यवना स'अपथी, पृथि धरने नहि. तेहने जैनमार्गाने' निरुक्तपृथि कही स'भक्षर प्रप्रिनी इरवर्तिप्यानी ओ आध्या' ॥ ६९ ॥

દૂરં દૂરેણ-અતિદૂરેણ પરિભ્રામ્યો ભવેત્ । દષ્ટિચિત્સર્પણ પ્રતીકારો દષ્ટિપ્રધાનવતરણમેવ । તત્ત્વાદિદૂર-
તસ્ત્રાગેનેષ્વ સ્યાત્ । સ્થાવરાવ્યવિનિવેશી મન્તવ્યઃ । એતન વિગ્નનિગ્નસાગ્રામિતવધાર્મિકાનુકૂલતાં ધર્મે
એવ દેવાદિસુગતિપ્રાપ્તિદેસુત્વાદિતિ પરાશક્ટાગ્રિ પરાશ્ચા, જિનાશ્વામ-તરેણ ધર્માધર્મયોરવિશેષાત્ ।
અથાહ શ્રીહરિભદ્રસૂત્રિઃ—

તિત્થચરાણા મૂલં જિગ્મસા ધર્મસ્સ ટીપ વાચાપ । કિં ધર્મો કિમધર્મો જેવં મૂલાં વિચારંતિ
॥ ૧ ॥ પિ, (૫૦ ૫૦ ગાં ૬૭૧) ઉપદેશપદે દુતિર્યથા-‘ તીર્થકૃદાશ્વા-મગવદુપદેશો મૂલમ્-આદિ-
કારણ નિયમાદ્વદ્યંભાવેન ધર્મસ્ય-અતિગૃહસ્થસમાચારમેદમિન્નસ્ય । અતીન્દ્રિયો જ્ઞસૌ । ન પાન્યસ્યાઽ-
સર્વવિદઃ પ્રમાતુરુપદેશ એતત્પ્રવૃત્તૌ મતિમતાં હેતુમાત્રં પ્રતિપત્તું ક્ષમતે, દશાન્તેનૈવ તસ્ય તત્ત્વાવધિકારિ-
શ્ચાત્ । જાત્યન્વયેવ મિત્યાદિપુ નરકરિતુરગાદિરૂપાલેક્ષ્યવ્વેતિ । તસ્યાસ્તીર્થકરકાઢ્યાઃ વ્યાપારો-વિજોપે
કિમનુપાત્રાં ધર્મઃ, અથવા કિમધર્મો વર્તેતે ? । અન્યથાઽયુક્તમ્—

‘ જાણાપ ચિલ્લ ચરણં, તદમંગે જાણ કિ ન મર્ગતિ ? । જાણં ચ અઠ્ઠકો, કરસાપસા
કુણ્ણ સેસં ॥ ૧ ॥ (ઉપદેશમાલા ગાં ૫૦૫) ’ હૃતિ નિવામકામાવાન્ ન વિવેચયિતું ક્ષમ્યતે યદુત્ત-
તસ્યુપદાનં ધર્મઃ કુર્ણં ચ ધર્મસ્યેતિ । ન-તૈવ એવમ્-અનેન શ્રંકારિણ મૂઢા-હિતિહિતવિસર્ગશિક્ષકાઃ વિષા-
રયન્તિ-મીમાંસન્તે ? । યતો જિનાશ્વામ-તરેણ ધર્માધર્મયોરવિશેષઃ । તસ એવ મિથ્યાદદિમાત્રસ્ય શાસ્ત્રાધ્યા-

પ્રામેય કુદ્ધ. તિથ એકે અભિનિવેશી માનવા. એતથે’ આપ, આપણા માટેને કદા-એ-ધાર્મિકાનુકૂળ,
તે ધર્મજ, દેવાદિસુગતિની પ્રાપ્તિના હેતુપણથી. એકથી પરી. આશ્વાઠા પશુ ઠાલી. જિનાશ્વા
વિના ધર્મ-અધર્મના અવિશેષપણથી. ‘ તીર્થ’કરની આશ્વા.તે ધર્મનું શૂલ અને’ તે આશ્વાને બાધાતે
કઠણ ધર્મ કઠણ અધર્મ ? એકલુ મૂઢ ન અણે. ‘ વૃત્તય’-તીર્થ’કરની આશ્વા-અવતરની ઉપદેશ, પ્રથમકારણ
અવસ્થાબાલે થતે અને મૂઢસ્થ તેહના આશ્વારને એકે કિણ એ ધર્મ’તેહનું. એતદ્વિષ એ ધર્મ’કર.
અન્ય એ અસર્વશક્યકે તેહનો ઉપદેશ એહની પ્રવૃત્તિને ‘ વિષે’ અતિવતને હેતુભાવપ્રતે’ પરિવળ્યાને
અધર્મ’ નહીં. એકાતે તેહને અનધિકારિપણથી, અત્તવધને જિજ્ઞાસિત્વાદિકોને ‘રિષદ્ વર-હસ્તિ-
દુરંગાદિકના જિનાશને’ વિષદ્. તે તીર્થ’કરની આશ્વાને વિશેષે સ્થ ? અનુકૂળ ધર્મ અથવા અધર્મ વર્તે.

અર્થાતરે પશુ કહિલે છે-‘આશ્વાઠાજ આરિન, તેહને જુએ જાણિ સુ ન કાશ’-? આશ્વા
આતિક્રમતે તેહના આદેશથી ફરે છે, શેષ ધર્મ.’ નિષાધારના અભાવથી, વિવેક ફરે ન સકરૂ, એ
વતી અનુકૂળ, એ ધર્મ’ અને આ અધર્મ’, પશુ મૂઢ-હિતાહિતવિચારે’ રહિત તે, એણે પ્રકારે
ન વિચારે. એ માટે જિનાશ્વા વિના ધર્માધર્મનો અવિશેષ. તે માટે ચિષ્યાદિગિતિમાને’ સ.અ.અસ્ય પશુ
સંસારનું કારણ જ, વિપરીતપણે અણુવાથી. વૃત્તિસંકિત, પૂર્વે દેખાડયું છે, એતદ્વાજ્યવતી, સમક્રિત
સાધર્મીને (અનિશિષ્ટાને) પુરવળે’ વિષે પ્રવૃત્તિ અને’ પાપને’ વિષે’ નિષ્ક્રિય ન કુંડ’કર. ‘ સાનલ’ ફલ
વિરતિ પાપને વિષે, પુરવળે વિષે’ તિથ પ્રવૃત્તિ, યોગ્યતાદિકે સુકા તે જાણે ન કુંડ’કર. એ ચાર્તિ જાન તે અધાન
તેહને છે. જાન એ વસ્તુબોધ તેહનું ફલ નિવર્તવું. કિહા? તે કહે છે પાપ-આણાતપતરપ્રકારે’તેવ તેહને વિષે,
પવિત્ર એ સ્વ.ધ્યાન-આન-તપશ્ચારિનાદિકે કાર્યવિશેષને વિષે, તથા તે સમુચ્ચવને વિષે. એતલે’ વળી
પવિત્ર એ સ્વ.ધ્યાન-આન-તપશ્ચારિનાદિકે કાર્યવિશેષને વિષે, તથા તે સમુચ્ચવને વિષે. એતલે’ વળી
પ્રવૃત્તિ પ્રવર્તનને કા’ પળે. તે પશુ ‘સાનલ’કર કુંડ’કર. તે પાપનિવર્તિ અને’ પુરવળે’ પ્રવૃત્તિ તે કહેવી ? તે
કહે છે. યોગ્યતાદિકે, આદિસંદેશી ‘કંબાજનકારને’ અનુકૂળે’ સુકા-સ.અ.કર, તે વતી આવાધર્મવિષે ચિષ્યાત્તીર્થ

मोक्षमार्गस्यैवानुमोदनाविषयत्वात् । यदागमः—‘सेवायं जीवाणं क्षणरुद्धं १ सहावविणिज्जं २ । तद्
पणुक्कसायत्तं ३ परोवचारित्तं ४ मज्जत्तं ५ ॥ १ ॥ दक्खिण्ण ६ दयल्लुत्तं ७ पिअभासित्ता ८ विविह-
शुणनिवहं । सिवममाकारणं कं, तं सज्जं अणुमयं मज्ज १ ॥ २ ॥ त्ति आणवनापवाकायाम् । एतादृशं
च स्वरूपं सन्त्यक्त्वामित्युक्ते सङ्गमनयसारादीं सम्भवति, न पुनरितरेष्वपि, एतद्व्यञ्जनं तु शिवमार्ग-
कारणमिति वचनमेव । अतः अनाद्यैज्जानामपि विजनिजगुर्वादिभावविषयकज्ञानविनयादिकं दृश्यते, तच्च
यद्यपि न स्वाभाविकं किन्तु विजनिजगुरुपदेशावत्तम्, तथाऽपि तत्र गुणत्वेन व्यवहर्तव्यम्, एतैव
मिथ्यास्वरूपत्वेन दुर्गादिहेतुत्वेन च प्राणातिपादाद्याप्रवेष्टव्योऽव्यधिकपापरूपत्वात् । न च ज्ञानमधर्मो न
अविष्यतीति शङ्कनीयं, ज्ञानस्याऽव्यधर्मत्वेन प्रवचने प्रतीतत्वात् । यदागमः—

‘दसविहे दाणे १० तं० अणुक्कं १ संगहे १ चैव, नप ३ काळुणिते तिव ४ छज्जाप ५
गारेणं च अहस्से उअ ७ सत्तमे ॥ १ ॥ धम्मे अ अट्टमे तुजे ८ काहीति त ९ कत्तंति त १० । त्ति,
वील्लानाहे (दू ७४५) गुत्तेकवेसो यथा—“अधर्मोपपत्तं ज्ञानमधर्मदानम् अधर्मकारणत्वाद्वा अधर्म
एव । यत्तुल्यम्—“दिसानुत्तवौयत्तपरदारपरिग्रहप्रसक्तोऽयः । बदीयते हि तेषां वज्जानीपाद्वर्माच ॥
॥ १ ॥ इत्यादि । अतः यस्मात्सम्पत्त्यासम्प्राप्तानां लौकिकलोकेश्वरादिसिध्दादृशां ज्ञानादीनां ज्ञाना-
दिसिद्धिर्नास्ति विधिमण्डलेन केवलमधिकरणपौषणमेव । अधिकरणत्वं च तेषां संसारमार्गात्वा-
त्प्राप्त्यनुपपत्त्या सम्मार्गप्रवृत्तिपूर्वकोन्मार्गप्रकाशकत्वेन प्रतीतमेव । इह तु वृत्तछम्भान्नां शिवमार्गकारण-
मेवोपायम् । तच्च सत्यमदृशां सन्त्यक्त्वामित्युक्तानां वा ज्ञानाद्युपपन्नमकृत्येनैव स्यात् । तेन ज्ञानाद्युप-
पन्नकारणसाधुविषयककिंपरायणत्वेनैव भवति, तेन तेषां सङ्गमनयसारादीनां तथाभूतसाधुत्वानाविकर्त-
व्यस्य सत्यत्वप्रतिहेतुत्वेन शिवमार्गकारणत्वात् । एवं मज्जत्वमपि प्रज्ञासप्तगुणीकृतमेव भाक्षम्, न
पुनरप्राप्त्यवधारणादीनां दूरमग्नानामपि । पञ्चसूत्र्यामपि तथैव सूचितम्—‘सर्वेसि मज्जायां (जीवाणां)

भीमने विषयं नही, जेहनुं ज्ञानावनार तस्मिं शिवमार्गं दुं क्षरन्ते जे वयन न, अने के अनार्थ-
अने पक्षि आप आपसु। धुवादि सार्थं धि ज्ञानविनयादिकं देवीयं ७४, ते क्षां उवासादिकं नही,
तस्मिं श्रुतिं येतो येताने अरुपदेशने आभवा, तस्मिं पक्षि ते अणुपक्षि यानु नही, तेहने के सिध्दा-
त्वपक्षि अने दुर्गादिहेतुपक्षि प्राप्तातिप्राप्तादि आभवायामे अधिक आपपक्षिपक्षि, ज्ञान अधर्म नही
हृदं जेहनुं न, श्रुतम् । ज्ञाने पक्षि अधर्मपक्षि प्रवचनने जिं प्रसिद्धपक्षि, अधर्मं दुं येतक
ज्ञान अधवा अधर्मना क्षरन्तपक्षि अधर्मन, हिंसा-श्रुति-येतो तेहने विषे ज्ञानाथ अने परस्मै-परिग्रह
तिहा आसक्ताने के हने ज्ञान ते ज्ञानु अधर्मने अने ।

जेतवावती अनुसंधानरुचिने अणुपक्षि लौकिके अने बोधोपर आगाह-सिध्दादि के शास्त्र दिके अने
अभाष्यादिके तेहने ज्ञानादिके सप्त प्रकार पिंडाने करी देवत अधिभक्षुपक्षि न, अधिभक्षुपक्षि ते तेहने
संसारमार्गपक्षिनी ज्ञान-अभाष्या, ते सार्थप्रवृत्तिपूर्वकं ज्ञानार्थने अभाष्यापक्षि प्रसिद्ध न, हंदा यत्त तत्
रुपक्षि शिवमार्गं दुं क्षरन्ते न अदिक, ते सत्यमदृशिते अधवा सत्यमदृशिते अने ज्ञानादिकेना अधादिकपक्षि
हरीने न हृदं, ते वती ज्ञानादिकेन क्षरन्ते साधु सार्थं अज्ञा तत्पक्षि न हृदं, ते वती ते सार्थ-
नपक्ष्यादिकं साधुधनादि के हर्षे तेहने सत्यमदृशिते अधिभक्षुपक्षि करी शिवमार्गना क्षरन्तपक्षिपक्षि ।

તત્ત્વમ્, આત્મનઃ-સ્વસ્થ દિતાર્ય-કલ્યાણનિમિત્ત સમ્યગ્-ચક્રાવલ્લભસિતવ્યમાશ્ચાયોગેન સર્વત્ર ધર્માશિ-
કાર્યે । અતઃ એવ ચક્તમ્ 'વાલઃ પત્યતિ લિઙ્ગં મધ્યમતુલ્લિર્વિચારયતિ વૃત્તમ્ । આગમવત્ત્વં તુ બુધઃ
પરીક્ષતે સર્વચત્તેન' ॥ ૧ ॥ હિતિ ષોડશકે (ષો ૧ ગા ૦ ૨) અથાપિ જિનાજ્ઞાસુચિઃ જૈનપ્રવચનંડવ્યલ્પ-
જનસ્યૈવ ભવતિ કાલાનુભાવાત્, તથાપિ સમ્યગ્દર્શાં જિનાજ્ઞાસુચિવેચ ચક્રિબહુમાત્રાશિ કાર્યમ્ ।
ચતુક્તમ્- 'અથં પાણ વળા કાલાનુભાવા દર્શપિ સન્વેવિ । જો સુંદરતિ તમ્હા આણાસુદેસુ પઢિવેવો' ।
॥ ૧ ॥ ત્તિ, ચપદે ૦ (૫૦ ગા ૦ ૮૩૮) ધૃતિર્ચથા- 'પત્તદનત્તરોત્તોદાહરણવત્ પ્રાચો-વાહુલ્યેન જના-
લોકાઃ કાલાનુભાવાત્-વર્તમાનકાલસામખ્યાત્ દ્વિઠાપિ-જૈનમતેપિ સર્વેપિ સામ્યઃ આવકાશ્ચ નો-નૈવ
હુન્વાર વતંત્તે, કિન્ત્વનામોગાદિવેષાત્ શાસ્ત્રપ્રતિકૂલપ્રવૃત્તયઃ । હિતિ પૂર્વેવન્ । તસ્માત્કારણાદ્ આજ્ઞાસુદેસુ-
સમ્યગ્ધીતજિનાગમાચારવશાન્ બુદ્ધિમાગતેસુ સાધુસુ આલેકેસુ પ્રતિવચ્ચો-વહુમાનઃ કર્તવ્યં હિતિ' । યે હુ
જિનાજ્ઞાવાદ્યાઃ વિશિષ્ટક્રિયાકારિણાં મયન્તિ, તેડ્યુપેક્ત્ય સર્વપ્રકારેણ વર્જનીયાઃ ।

ચતુક્તમ્- 'હ્યારેસુચિ ચ પચોસો જો કામવ્ચો મવદ્દિર્હિં દસા । જવરં વિવલમિજ્ઞા વિશિષ્ઠા
સદ્ મગ્ગાધરણ' ॥ ત્તિ, ચપદે ૦ (૫૦ ગા ૦ ૮૩૯) દૃઢ- 'હ્યારેસુચિ-જૈનપ્રવચનપ્રતિકૂલાસુદેસુઅપિ
સમુપસિત્વસુવિપાત્તલમોહાદ્યસુપર્મવિપાકેસુ લોકોત્તરમિન્નેપુ જન્તુપુ પ્રઘેવો-મત્તરસદ્દર્શને તત્કથાવાં-
વા અક્ષમારુપો-નૈવ કર્તવ્યઃ । તર્હિં કિં કર્તવ્યમ્ ? દ્વિઠાશક્કવાદ-અવસ્થિવિરેષા-વદા કર્મગુણેડ્ઞા-
વ્યકલ્યાણિનો ન જિનધર્માચરણં પ્રતિ પ્રહ્લપરિણામા જાયન્ત હિતિ કિન્ત્વનીયમ્ । તથા નવરં-વેવલં
વિવર્જનીયા-જાતાપસંકાપવિમ્મમાદિમિઃ પરિહરણીયા વિશિષ્ઠા-વિવિક્તપ્રામનગરવસાસાધિવાસરુપેણ
સદ્ધા-સર્વકાલં માર્ગનિરતેન સમ્યગ્દર્શનાવિનોક્ષમાર્ગસ્થિતેન સાધુના આવલેખ ચ । અન્યથા વદાકાપસન્ધા-

તત્પર, ધત્તર-જૈનપ્રવચનને વિષે પ્રતિકૂલ અનુબાંનને વિષે પશ્ચિ. ઉપત્તિ છે કુર્જિતિપાતક છે નેહને એહને ને-
એહ તે એહ અધુભાગવિષય છે નેહને એહવા ને ભોજાતરથી, સિન્ન ને બંધુ-તેહને વિષે
પ્રદેષ ને મત્તર તે તેહના દર્શન અને તેહની કથાને વિષે, અક્ષમારુપ ન કરેવા, તલકુરુ' કન્થિ ?
તે ઉપરિ હથે' અર્ધ-સંસારસ્થિતિ એ. ને માટે કર્તવ્ય શુરુ હજીતાર્થે અક્ષમારુપત્તિ મિનધર્મ આવરણ-
પ્રતે' આસ્ત્રાત્ત અને ન કુઈ. એહથું ચિનવતુ'. કેવલ વર્જવા-આલપ સંભાપ વિશાસાર્થે' પરિહરવાં
વિધિ-એકાંત પ્રામ-નગર વસત્પાદિવાસરૂપે સર્વકાલ માર્ગતત્પરિ-સમ્યગ્ દર્શનાદિવેષોક્ષમાર્ગને વિષે
રહે' સાધુઈ અને આલેકે. ધમ નહીં તે તે સંધાતે આશ્રય-સંભાપાર્થે' સંસર્ગ કરિવે' કુટ્ઠાવસ-
શે' ઉપહત સંસર્ગની પરે' તે તે કોપના સંસારથી ઇલેકે પરલોકને' વિષે અનર્થની પ્રાર્થા,

એતસાભવતી કહિઈ અર્ધ-સંકલ્પે આપ્રપુરું ઉલ્લે અથવા બળતું તિલક પદ્ધતિ અશિવ ઉગોદરિ-
કારપ પ્રતે' કુસાંસાભવિય કુઈ તે. વ્યાધિ લક્ષ, ચત્તુ લક્ષ, દારિદ્ર્યભય એ લક્ષ, અરણ્યપાશ
લક્ષ, કુસિન્ધન અક્ષ નહીં. ઉપદેશપદ્ધતિને' વિષે ધમ નથી કહિઈ, અર્ધાકિને વિષે પશ્ચિ વિષ
કહેવાથી, તે ધમ-સંચલતપને વિષે ઉલ્લે કરતા એ કુસાંસા ન કરે. તે વલી આત્મોત્કર્ષ વલ્લે
પતિગમ્બ. ને કુર્જિતિ ને વિલાસવ તેહને' દ્યે' પ્રભવિત ચિત્તને ધણી સર્વવચનમ્, એકેદેશ
વિપરીત ભાવે તે એહને કુટો સંચલતપને વિષે ઉલ્લે કરતા એ સરીર-ચતનાં, ને, અનેક-દુઃખ
અસાતાના ઉલ્લેકથી ઉપના તેહને વિન્યાસ ન કરે' પોતાને અર્થે પ્રભવિત ચિત્તવર્ત ને આદિ ધમ
તે માટે પોતાને ઉલ્લેક-ને કુર્જિ સિદ્ધાંતાર્થે, ખીલે કા નહીં કોઈ પ્રપ્ત, સરિષ્ઠો એહને માન

अप्यनुमोदनीया भवन्तीत्यर्थः । तदुल्लेखस्त्वेवं—अथा भूगो व्यापादितस्तच्छ्रोमं जातमित्याद्यात्मोत्साहो
पाश्च हस्तिरापसादीनो हस्तिव्यापादनादौ अवचने प्रतीय एव । उपलब्धपादनामिदमिदंकारेण सुतरामेव
तथासम्भवत् वाच्यः । न चैवमामिनिवेशिकस्याऽपि सम्भवति, तस्य जैनाभासत्वेन द्रव्यवस्तुनितक-
द्रुक्विपाकस्य परिहानात् । अथामिनिवेशिकस्याऽपि अमिनिवेशिकस्य जैनाभाससाधमत्वं तज्जैनेऽप्यनै-
त्यनुद्वेष्ट्या जिनाह्वाविराधकत्वेन तीव्रमिध्यालोर्कवन्ध्याभ्योमेवावसातव्यम् । मिध्यात्वं च सर्वोक्तं
पापमित्येव दर्शयिष्यते इति गार्धार्थः ॥ ७३ ॥

अथ धार्मिकानुष्ठानविषयाऽनुमोदनाः प्रकृतेः भवन्ति, अधर्मत्वाऽपि धर्ममुद्वेष्ट्या क्रियमाणत्वेन
प्रकाशमप्यवसावजन्मत्वादिति पराशक्त्यभावात्तु प्रथमं पुरुषमेवानाह—

॥ आराह्य आराह्य विराह्या विणिग मागवा कमसो । उत्तम मज्झिम अहमा जिणवरजाणं समविगिम्भा ॥

व्याख्या—आराधका अनाराधका विराधकाश्चेति त्रयो मानवा—मनुष्याः क्रमशो—अनुक्रमेण
उत्तमा मध्यमा अधर्माश्च स्तुः । आराधका उत्तमा, अनाराधका मध्यमा, विराधकाऽधर्मा इत्यर्थः ।
उत्तमात्वादिकं च दीर्घत्वद्वयत्वादिवत् सापेक्षमेव भवतीत्याह—जिनाह्वां समपिकुल—सम्प्राजिनाह्वासापेक्षे-
त्यर्थ इति गार्धार्थः ॥ ७४ ॥

अथ कथमाराधकत्वादिकं स्यात् ? इति हेतुवन्नाह—

॥ पत्थियविहिद्विदाणं जिणजाणाय तहण्णहाकरणे । पढंमतिमाउ बाणा हजरे णाराहो वा वि तथा ॥ ७५ ॥

भावतु कस्मिन्नापधादिके कस्मिन्नाहंशुवादिने विषे अस्मिन् अ. उपलब्धेषु धी अनासिप्रद्विद्विदने पक्षि
अतिदि तिम स'अवतो कहेवे। पक्षि आसिनिवेशिकने धम न स लवे तेहने जैनाभासपक्षि करी
हमथी तेहथी उपमा के कद्रुविपाक तेहना परिहानथी. अने के आसिप्रद्विद्विदनी अपेक्षाधं अमिनिवेशी
जैनाभासने अधमपक्षि के. ते जैनने विषे पक्षि अजैनपक्ष्यानी शुद्धि तीव्रमिध्यात्वेना उक्त अने पक्षि
करीअ अशुद्ध. मिध्यात्वे ते सवेऽनुष्ठानाय ओहनु आसि हेमादीरे. ओ गार्धार्थः ॥ ७४ ॥

हिरे धार्मिक अनुष्ठान विषयिषु अनुमोदना प्रकृतेः कृष्ट. अधर्मने पक्षि धर्मशुद्धि करिवापक्षे
करी प्रकृतअधर्मस्य अ-वपक्ष्याथी. ओहवी पराशक्त टाववाने प्रथम पुरुषमेव अने कहे के—

आराधक अनाराधक अने विराधक ओ तीन अनुष्ठान उत्तम, मध्यम अने अधम विनवरनी
आवा, आचरीने.

कस्मिन्ना अर्थः—आराधक अनाराधक अने विराधक ओ त्रिषु अनुष्ठाने उत्तम, मध्यम
अने अधम कृष्ट. अर्थ २५७७. उत्तमादिपक्षु ते दीर्घपक्षु अहमपक्ष्यादिकनी पक्षे अपेक्षासहितअ
कृष्ट. ओहनु कहे के—शुद्धविनवी आवा अपेक्षीने. ओ गार्धार्थः ॥ ७४ ॥

हिरे आराधकपक्ष्यादिक किम कृष्ट? ओहनु हेमाडे के—

अस्मिन्निविधि दीधी के जिनाभा तेहने तिम, कस्मिन् अने अ-वपक्ष करी, प्रथम अने अतिम
अने कस्मिन्. मीमा, अनाराधकपक्षि तिम.

તથા'ચોક્ત- 'આશાવગાહપરિષદ્વતવત્પરોડપિ, નૈવાલુષઃ સમષિગચ્છતિ વસ્તુતંસ્વમ્.' નાનામેકાર-
રસભાવગનાડપિ દર્શી, સ્વાદં રસસ્ય સુચિરાદૃષિ નૈવ વેતિ ' ॥ ૧ ॥ યદિવા અનુદ્યા ઇવ અનુદ્યા-નાલ-
વીર્યવન્તઃ, તથા મહાન્તઃચ તે મત્યાચ્ચ મહાભાગાઃ, યાગચન્દઃ પૂજાવચનઃ, તતઃચ મહાપૂજ્યા દ્વલયૈઃ,
લોકવિશ્રુતા इति, તથા 'વીર્યાઃ' પરાનીકમેદિનઃ સુમટા इति । इदમુક્તં સ્વતિ-પશ્ચિન્નતા અપિ તંગાદિ-
મિતૃગૃહીતકેપૂજ્યા અપિ તથા સુમટવાદં વહન્તોડપિ સમ્બક્તત્ત્વપરિજ્ઞાનવિકલાઃ કેવન અપન્તીતિ વ્યૂઠવતિ-
નં સમ્યક્ અસમ્યક્ તસ્ય માવોડસમ્યક્ત્વં તદ્વદ્વદ્વં શ્રીતં યેષાં તે તથા, મિધ્યાદૃષ્ટ્ય દ્વલયા, તેષાં જ
વાહાનાં ચત્કિમપિ તપોદાનાધ્યયનયમનિશ્ચમાદિપુ પરાક્રાન્તમુદ્યમકૃતં તવશુદ્ધમવિશુદ્ધિકારિ પ્રત્યુત કર્મ-
વન્ધ્યાય, શાવોપહતત્વાત્ સનિદાનત્વદેવિ કુવૈશ્વવિકિત્સાવદ્ શિપરીતાનુવન્ધીતિ । તથા તેષાં પરાક્રાન્ત્યં
સદ્ ફલેન-કર્મયન્ત્રેન વર્તેત इति સ્પષ્ટમ્, 'સર્વેશ' इति સર્વા અપિ તત્કવિયાઃ તપોડુન્ધનાદિકાઃ
કર્મવન્ધ્યાયૈવેતિ । અજ મિધ્યાદૃષ્ટાં તપઃસંયમાધ્યયનાદિકં સર્વમપિ કર્મવન્ધ્યદેવતુચેન ફલેન-ફળિતમ્ ।

તથા 'અહાચરે તત્ત્વચરસ ઠાળસ મિસગસ વિર્મયે વ્યમાદિચ્ચતિ-એ રૂમે અર્થતિ આરખિયા'
દ્વલ્યાવિ ચાત્ત્ ' અસવ્વહુક્લપ્ત્યપીળમમો યાંતમિચ્છે અસાદુ' તિ, સૂત્ર ક્રો છું ૩૦ (સૂત્ર. ૩૬)
દુષ્કલેશો યથા- 'અધર્મેપક્ષેણ યુક્તો ધર્મપક્ષો મિથા इत्यુચ્યતે । સત્ત્વ અધર્મેત્વેહ યુષિષ્ત્વાદ્ અધર્મપક્ષ
પર્યાયં કૃત્વચઃ । યદ્વદુક્તં સ્વતિ-ચલ્પિ મિધ્યાદૃષ્ટ્યઃ કાચ્છિત્તયાપ્રકારાં પ્રાણાસિપાતાવિનિહિતિ વિષ્ણુતિ,
તથાપ્યાશવસ્યાશુદ્ધત્વાદ્ અમિતયે પિત્તોદયે સતિ શુક્લરંગિમહાદીરપાનવદ્વપરમદેશુષ્ટિષ્વ વિવશિતાર્થાઃ

અત એવ ઇન્દ્રિયો' પક્ષે' ઇહા લિખ્યુ' છે ને-નેણે અર્થે પાપપ્રપચાઈ તેતેથી અર્થ તેહને
અશુદ્ધવતી પ્રથમસેવા નહી. ઇત્યાદિ તે મૂલ ૧૨નાથાઈનાનમુલકે અપ્યુત્ત. અર્થ સ્પષ્ટજ છે. અધર્મ-
પક્ષે' યુક્ત ધર્મપક્ષ તે મિથા કહીધ. એતથે અધર્મને ધણપણથી અધર્મપક્ષજ એ અણુયે. એ જાન-અર્થ
મિથ્યાદૃષ્ટિ કહ્યોએ તેહથી પ્રાણાસિપાતાદિ નિષ્કૃતિ કરે છે તદ્દિપિંધુ જાવના અશુદ્ધપણથી. નવ-
પિંતને ઉદયે શાકરાશુકાકીરપાન ઉપરશુમિષ્ટિની પરે વાજિત અર્થના અસાધકપણથી નિરર્થકપણપાથી.
મિથ્યાત્વના અનુભાવથી. મિથ્યાપક્ષપણુ' અધર્મપક્ષજ અણુયે. ઇહાં ચિન્નાદિષ્ટિને' પ્રાણાસિપાતાની
નિષ્કૃતિપણુ' અનિષ્કૃતિ સરિખીજ કહી. શુદ્ધ મહાવીરની આસાઈ એ સમાધિપ્રતે પામીને અને એ
સમાધિપ્રતે રહીને મિથ્યાત્વને અનુયોદે નહીં. તદ્દિયુ? તેહના આચારણી જુગાપસા પ્રતે કરે. રક્ષયીય
એહવે. સ'સરસસુદ્ર તરીને યાનાદિવત કુતો ધર્મપ્રતે કહ્ય.

અપ્યા છે તત્ત્વ નેણે' એહવા સર્વજ્ઞ મહાવીરનાથી તેહની આસાઈ એ સર્વર્થપ્રાપ્તિ-
લક્ષણસમાધિ પામીને અને એ સમાધિને' વિષે' રહીને મનવચન કાયાઈ ચિત્તરીક્ષ કુતો મિથ્યાદૃષ્ટિતે
અનુયોદેઈ નહીં. તદ્દિ કેવલ તેહના આચારણી જુગાપસાપ્રતે કરે. તે એહવે કુતો આત્માને ધરને
રક્ષણથીય અથવા મોક્ષપ્રતિ મનચીલ કુતો તે એહવે કુતો સમુદ્રનીપરે કુલત મહાભદ્રીય પ્રતે
તરીને, મહાઈ તે આદાન જાન-દર્શન-ચારિત્રરૂપ તે છે એહને એહવે સાધુ સમ્યક્-દર્શન હતે' પરતીર્થની
તપાસમુશ્કાદિ દર્શને' જૈન-દર્શનથી ન પડિ. સમગ્રજાને' યથાર્થપ્રશ્નથી સમસ્તપ્રપદીના અત
નિરાકરણિ' ચત્રે' યથાર્થ' મોક્ષ-માર્ગપ્રતે પ્રગટ કરે. સમગ્ર ચારિત્રવત હતે તો સમસ્ત પ્રાણિસમુહને
હિતવત્કરંપણુ' નિરૂપાપવન્ધ્યપાર કુતો તે નિહુના અદિગથા અનેકઅવનાં ઉપાધર્મી' કર્મ' નિર્મરં,
ચેતે એને પરનમ્. એહવે' ધર્મ' મર્ફ.

निरापित्तसम्बन्धः केदापीदंसागरप्रमाणं संसारं निर्वासितवान् । न चेत् स एव मरीचिजीवः पटुत्ववि-
वृद्धिकोऽपि, तस्याप्रतिपन्नजिनाश्चास्मादावकृतेन विराधकत्वाभावात् । मरीचैश्चास्पृष्टवचनेन यथोत्सु-
रस्योऽत्रैव स्थपित्यते इति । ते आराधकादयः किंक्षणाः ? नाना-अनेकप्रकाराः । पृथक्च ज्ञानादिभेद-
मिधं यथार्थं स्वयं परिगम्यन् । आराधनाविराजनास्यानायासपरिमितवान् । ये त्राप्रतिपन्नजिनाश्चास्ते
कीदृशा भवन्ति ? इत्याह—‘इत्येवं’ इति । इत्येव—आराधकविराधकेभ्योऽप्येव आराधकाः । अपरिवर्त्ये । अनाराधका
एव । ते केनैकविद्यायः सामान्यादयः । ते अनाराधका अपि (तथा) नाना-अनेकप्रकाराः । परं व्यक्ताव्यक्तमि-
ध्यातार्याम् । तारतम्यायनेकेभेदमिन्मात्रां कृतो भेदोऽस्मादयः । अर्थं भावः—यथा बौद्धिकनाराधक-
मर्थशास्त्रमिन्मिसेष्टानिष्टकलमात्रो न भवन्ति, चन्द्रमस्याङ्गप्रतिपन्नत्वात् तथा जिनाश्चास्मादाधका
अपि अप्रतिपन्नजिनाश्चाकृतेन जिनाश्चामिन्मिसेष्टानिष्टकलमात्रो न भवन्ति, (तथा जिनाश्चास्यिकृत्यै-
वेतिज्ञानाद्येव) यदुक्तम्—‘जणाराहणो ण किञ्चि’ इति, पञ्चसूत्रके (पत्राक १७) वृत्तिर्यथा—अना-
राधनायाम् एकान्तेन प्रवृत्तौ न किञ्चिद्विषयिष्ठं वा कर्तुं मोक्षोपायादिरिति गार्हार्थः ॥ ७५ ॥ -

अथ विराधकेव्यपि प्रकृतोपयोगिनं विराधकमधिकृतं जिज्ञासावतः परिक्रान्ताय विधेयमाह—

॥ जम्बूद्वीपेऽपि विराहगो सो उ दिदृष्टविससन्धो । अण्येषां तो कुज्जा दूरं दूरेण परिचिन्तो ॥७६॥

मनुजानां हृदि विस्मयः, हृदि ह्येवा विषं यस्मिन् स हृदि विविः सर्पः स इव यः स तथा । अत एव

અમગલ વચનનિમિત્તે કરી શકાયનું' થોડો વિરાધિતસમ્પ્રદાય કુતો મોકલેલી સાચરપ્રથાથી ચં'સાર નિબંધનો કુઝો. પશ્ચિ તેહમ્મ ભરીયિ છપ્પ અપારમિતેલી કુતો નહીં વિરાધક, તે અન'શીતુજિનારાને અતારાધકપણે વિરાધ-કપણાની અપ્રકાશથી, જરીયિને અપરવચનને ભેગવું ક્રિસત તેમજ 'દેખાલીસઈ' તે, આરાધક કહેવા,છે તે, અનેક પ્રકારે છે'. એતલ્લ બ્હન-પાદિ ભેદે ભિન્ન, જિય આપર કુઈ તિય વિવારક, અને ભે'અવડે'નીપીત્રાજિનારા તે કહેવા કુઈ તે તે કહે.છે-બીજી. આરાધક વિરાધકથી અન્ય, તે અનારાધક. અપિછબ્દ તે એવકારનો અર્થ છે'. એતલ્લે અનારાધકને તે એતિયાદિ અને શાકપારિક, તે અનારાધકપણે, અનેકપ્રકારે' પશ્ચિ અપકા અને અપ્રકાશિઆવતારાનપાદિ અનેકભેશિભિન્ન' તે કહેશે ભેલે ભાષ્યને.

‘એ શાવ-ભિષા યોગીનિનર ચક્રાંતિની આધ્યાત્મવિચાર કંઠે જનનું આનંદ રસના ભજનાર ન કુહં.
 સિંચ જિનની આધ્યાના અનારાધકણે અજગમી કરી જિનારા, જિનારાત્રિવિચાર કે કંઠે અને આનંદ
 રસ તેલના ભજનાર ન કુહં.’ અનારાધવાની એકોતે પ્રવર્તતો કંઠ કંઠે અજવા આનંદ રસ યોગી
 ઉનારાદિય ન કુહં. એ શાવલ: ૧૭૫ ॥

‘‘विशेष विराधने विशेष पक्षि विषयोऽयं विराधक, ते आश्रयान् विनाशाय तने पद्विदानने’’
अथ विशेष प्रति कहे छ—

[illegible]

તત્ર મળસા ણ મિચ્છાદિદ્વીપ સમયુજ્ઞાતિ તિન્નિ તેસદ્ધામિ પાવાવિસયામિ તેસિં પ્લેસિં પંચહં મહોપેં સવ્વેસિં ગહણેં કતં ભવતિ, તે અ સવ્વે અસન્માવહિવે મન્નાતિ, વાપાવ વિ પહિદ્ધાતિ, કાણ વિ તેસિં અન્નુદ્દઠાણાતિ વા અહો અસન્માર્ગસિવા યુવમિતિ હસપગવર્તનાવિસિ: ક્ષેપૈસાન્નિરા-સત્કરોતિ, एवं अण्णाइं साङ्ख्यवैशेषिकवौद्धादीनि तिविहेण करणेन गह्वरीयादि । अत्र भिन्नादि-भोगगर्हापरायणस्य सम्भक्त्यस्यैवादि भणितम् ।

તથા 'અદ્વક્ષુષ દક્ષસુવાહિઝં સદહસુ અદ્વક્ષુર્વસપા । હંરિ હુ સુનિરદર્શણે; મોહગિષ્ણેણ કલેણ કરમુપા' ॥ इति सू० वेत्ता० उ० ३ (गा० ११) वृत्तिर्यथा-अद्वक्खुवेत्तादि । 'पंधपतीति पद्मो न पश्योऽपद्मः-अन्वस्तेन तुल्यः कार्याकार्याविवेचित्वाद्यन्वत्तस्याऽऽमन्त्रणं हेऽपश्यवद्-अन्वसदृश । प्रत्यक्षस्यैकस्याभ्युपगमेन कार्याकार्यानभिज्ञ । पश्येन-सर्वज्ञेन व्याहृतम्-कृतं सर्वज्ञागमं-अज्ञम् । प्रमाणीकृत, प्रत्यक्षस्यैकस्याभ्युपगमेन समस्यव्यवहारविलोचनं हन्त ह्योऽस्ति, चित्तुनिबन्धनस्याऽपि व्यवहारस्यासिद्धिरिति । तथाऽपश्यकस्य-असर्वाज्ञस्याभ्युपगतं दर्शनं चेत् असौ अपश्यकवशं नस्तस्याऽऽमन्त्रणं हेऽपश्यकवशं न ! स्वतोऽर्वागदर्शनी भवन्तस्तथाविचक्षणं न प्रमाणम् सन् कार्याकार्याविवेचित्वाऽ-न्यवदमविव्यक्तं यत्र सर्वज्ञाऽभ्युपगमं (समार्ग) नाकरिष्यन्त, इत्यादि वाच्यं ' भिमिनि 'सर्वज्ञोक्ते मार्गे अज्ञानमसुमन्त करोति ? येनैवमुपदिश्यते, तन्मिमित्तमाह-' हंरी ' , त्येवं ब्रह्मण, ब्रह्मज्ज्ञो वाक्य-छङ्कारे, सुबुद्ध-अतिसत्वेन निरुद्धम्-आहुतं दर्शनं-सम्भगवबोधरूपं यस्य स तथा, केनेत्याह-मोहपटीति

વતી તે માર્ગના અદાન પ્રતે પ્રેરીઈ' છઈ. આ દેશપ્રાસિનસ'બોધને' તેહને રાષ લેપને, અને તે સપ્તીને ચોગ્ય નહોત, ઇમ ન કહેવું, જિનાને અર્થે' તેહના વચનને બિન્ને' કહેવાપણી થી, ' કસ્યોએ અથવા સ રસ્યોએ અથવા વિષ પરાવર્તઈ જિનાભાષા તે ભાષણી ચોનાંના પક્ષને' ઝુલુકારિણી વતી, ' અર્થ' ને ' કાણને કાણે નપુ સકનાઇ પાવઇઓ, વ્યાધિ અને રાશીઓ અને' ચોરને' ચોર ન કહઈ; 'એહવું' વચન તે રાગદેવે' પેલ કુપા ઉપભવવાના હેતુ છે કાણા કોરી ! કત્તાદિક સ'બોધનાદિ રૂપઇ નિષેધ્યું' ભણવું, ઇમ નહી તેા વેદાદિકની આગથી રાજી કોઇ કહિઓ ન ભેઇઇ, દેખાઇ તઓ છઈ. પોતાના ઝારપણી રાશીપણી' આદરવરિ કહીતો. તે આટે સ્વત્તાગાદિ ને આગમ તેહનુ પ્રમાણપણું અન્યા ન લેપને તે વતી રિખાતીનું પ્રાસિકૃત્ય કોઇક પ્રકારે દ્રવ્યથી સંભવતું પક્ષી ભાવથી લેશથી પણિ ન સંભવે. સમગ્રભાષિસુખ ને મિથ્યાત્વી તે સમયરૂઢિની પથે નાજીવો. દર્શનચોહનીય અને અનંતાનુવધિને અંત્ય'તછણું' પણું સમગ્રવતી પ્રાપ્તિને' પ્રતિભાધકપણાના અભાવથી. આસત્યપણિ વિરેખાથી.

વર્ણી બઈ રિથાતીના માર્ગનું છઈ તપસ્યયથાદિક તે ધર્મ કહીત, તઈ ભગવત શી સહાચાર-અધર્મ-પણિ કેવલ કર્મ'ધપણે અને' તેહની પ્રશંસાને સમક્રિતાંના અતીચારપણે ન હરિન કહિલ તો છે મોટે અપે' થાવત અતિચારપણે. વર્ણી કેવિલની આગણિ ' ચોડા છઠા પણી છે' ' એહવું સરીચિનુ વચન તે પરિશ્રમપદ દર્શનઆશયોને ઉત્પ્રેર પણિ ન હોત. પરંતુ' અભિપ્રાયે તેહને દર્શન પણિ અલપધર્મને' જણાવણી. વર્ણી અન્ય તો રહેો. દિગ્ગજરે પરિશ્રમી બિનપ્રતિભાપણિ' નિર્ધ્યાતરીષ્ઠ અચાવની સર્વસ્વદેહિને' અમન્યાપણિ' કહી. કિમ તઈ તેહના માર્ગના છપ્ત ને વીઝી અનુભવ તેહની અનુભવતાનો સમયરે'. તે વતી ઉત્પ્રેરભાષી બિનાયનો નિરાધક અભિનિવેશવત દષ્ટિનિષધરસ્તીઓ દરથી અડચો. એતલુ સિદ્ધ થયું. પૂર્વપક્ષ-નેથી નેહને અણનિવર્તનું તેહને તો કહેવું. એતલાવંતી રિથાતરીને યુવને' વિષે પ્રંદરિત'કિંતવું' અને પાપથી અણનિવર્તવું તે કેવલ પાપ' અ'પણું. અને તેવો અણુકલ છપકેપકે બ વિરોધથી.

સોડપિ સંસારકારણમેવ, ચૈવરીત્યેનાવબોધાત્ । ચદાહ-^૧ મવહેવ જાણમેએસે 'સાદિ સપ્તતિકં પ્રાણપદ-
શિતમ્' (૫૦ ૧૨૨) । અતઃ પ્વ સમ્યક્ત્વાનમિતુસ્તાનાં મિધ્યાદશમજ્ઞાનવજ્રેન પુણ્યે પ્રવૃત્તિઃ પાપે 'અ
નિવૃત્તિર્નિ' સ્થાત્ । ચદુત્કમ્—

‘જાણત્સ ફલં ચિરં પાપે પુણ્યંમિ તદ્ધ પવિત્રીઃ । જોગતાદ્વજપુગયા માવેજ ન સા અઓડ-
ળ્યાળં' ॥ ૧ ॥ સિ, ઉપદેશપદે (ગાં ૪૪૮) વૃત્તિર્થા— જ્ઞાનસ્—વસ્તુબોધસ્ ફલં-કાર્યં વિરેષિતં-
પરમા, ક ! દ્વ્યાહ-પાપે-પ્રાણાતિપાતાદિરુપે કુલત્યે, પુણ્યે-પવિત્રે સ્વાધ્યાયધ્યાનતપશ્ચરણાદૌ કલ-
વિશેષે । તથેતિ સમુચ્ચે । પ્રવૃત્તિસ્તુ-પ્રવર્તનમેવ યા સમ્પદતે, સાડપિ જ્ઞાનસ્ ફલમ્' । કીદર્શી ? દ્વ્યાહ—
બોમ્તવાચનુગતા, બોમ્તવેન-બોમ્તવારુપેન, આવિશબ્દાદ્ દ્વ્યયજ્ઞેત્રકાલમાવત્વાનુકૂલ્યેન 'વાનુગતા-
સમ્પદ્વા' । તતો માવેન-માવાર્થરુપેન ન-જૈવ મિધ્યાદષ્ટેઃ પાપે વિરતિઃ પુણ્યે ચ પ્રવૃત્તિર્યોગ્યતાનુગતા
સમ્પદતે, યતાઃ કારણાત્, અતો જ્ઞાનમંવજ્ઞાનમ્, તસ્યાશ્ચદ્વાલપુત્રાનિશ્ચિત્તદુન્વયશ્ચકરાવિમહુરંજવ્યાળમિવ
જ્ઞાનસ્યાડપિ તત્ર મિધ્યાત્વોદ્યાત્ વિપરીતમાત્માપન્નત્વાત્' । અત્ર જ્ઞાનસ્ ફલં પાપે નિવૃત્તિઃ પુણ્યે અ
પ્રવૃત્તિરુક્તા । સા અ જ્ઞાનવતાં સમ્યક્દશામેવ મવસિ । ન પુનરજ્ઞાનિનો મિધ્યાદષ્ટેરપિ, તસ્મ પુણ્યપાપબોઃ
પ્રવૃત્તિનિવૃત્ત્યોર્ભાવાત્ । તસ્માદ્ધર્મચિંત્સિધુના જિતાશ્ચૈવ પર્ણાએષ્ઠા, ન પુનર્વિનિવૃત્તકટાદિકૃપં તપસંપમા-
ચતુષ્પાનમ્ । ચદુત્કમ્—

‘વ્યમશ્ચિનિવજુહ્વીપ માષિર્ચં અપ્પજો હિઅદ્વાપ । સમ્મં પવદ્વિમઝ્ઞં આગાજોરોસુ સવ્વંત્સ' ॥ ૧ ॥ સિ, ઉપદે (૫૦ ગાં ૪૪૯) વૃત્તિર્થા-પતત્તૂર્વાત્કમ્ અસિનિપુણ્યદુધ્યા 'ઓર્ચં-આવચિ-

પાપની વિરતિ અને પુણ્યને વિષય' પ્રવર્તન તે બોમ્તવાદિકે કુદા ન જ સંપદ, એ કારણથી જ્ઞાનપણી
અજ્ઞાન તેહને, અશુદ્ધતુળ્ય અધ્યે કાલ્પુ એ કુળ્ય કારીશદિ મધુરે કમ્પનીપરે, જ્ઞાનનેપણી તિહા મિધ્યાત્વના
ઉદયથી વિપરીત ભાવપ્રતે પામ્યાપણી...

કહા જ્ઞાનછં ફલ પાપને વિષિ નિવૃત્તિ અને પુણ્યને વિષિ પ્રવૃત્તિ કહી. અને તે તો જાનુવંત
સમ્યક્જ્ઞેત્રે જ કુલં, પશ્ચિ અજ્ઞાની મિધ્યાજ્ઞેત્રે ન કુલં. તેહને પ્રવચપાપને વિષે પ્રવૃત્તિ અને નિવૃત્તિના
અભાવથી. તેવતી ધર્મ. કરિયા વાંછાઈ જિનાયા જ વિચારવીપણી વિચિત્રાદિદિષ્વ તપસ્યધર્મદિ
અનુશાનં તે નહી. 'એ નિપુણ્યુદિ વિચારવું આત્માના જિતનંધ અર્થે સમ્યક્ પ્રવર્તવું આદ્યોભાનંધ
વિષે સર્વજ્ઞ' જ્ઞાન-એ પૂર્વે કહિછં તે નિપુણ્યુદિ વિચારવું આત્માને જિતને' અર્થે સમ્યક્જ્ઞેત્રીને
પ્રવર્તવું આદ્યોભાને સર્વજ્ઞ ધર્મદિઅર્થે, એતલાજવતી કહિછં છ-માલ તે વેપ વિચારે, અમ્યમુદિ આદ્યાર
વિચારે, આમમતત્તવ તે કુલધર્મીકૃષ્ણ સર્વધર્મે' જહીએ જિનની આદ્યા જિનપ્રવચનને વિષે પશ્ચિ અપ્પ-
જનને કુલં, કહના અનુભાવથી. તહીકે સમ્યક્જ્ઞેત્રે જિનાયાકમ્બિને વિષે જ વહુસાન ક્ષેત્રાદિકે કરિવું.

એમ પ્રાંહે કહાનુભાવથી થોક કહાં સર્વજ્ઞ-એ'માટે કુદર નથી તથાપિ આદ્યાશુદ્ધને વિષે
પ્રતિબંધ કરિવે' જનંતર કહિયા ઉદયકરણની પરે. પ્રાંહે થોક વર્તમાનકલ્યા સામર્થ્યથી એ જિનમતને
વિષે પશ્ચિ સર્વજ્ઞ સાધુ અનંદ આવક કુદર નથી વર્તતા. તહી રહે ? અનાભોગાદિદોષથી જાતપ્રતિક્ષપ્રવૃત્તિ
કુદર, એ પૂર્વની પરિ. તે કારણથી આદ્યાશુદ્ધ-એ કહી રીતે લક્ષ્યે એ જિનામંચ તેહના આચારના વસથી શુદ્ધિ
પામ્યા ને સાધુ અને આવક તેહને વિષે વહુસાન કરિવે. ચે વધી જિનાદ્યાગ્યા-વિચિત્રક્રિયાકારી કુદર તે
પશ્ચિ ઉવેખીનંધ સર્વપ્રકારે વજ્યા, 'બીજનંધ વિષય પશ્ચિ પ્રદેવ' ન કરિવે. પશ્ચિ સર્વજ્ઞા વિષિ જિનયામં-

પદેશામ્બિનાશાવિરાધકોડમિનિવેશી દષ્ટિવિષયવિપધરક્ષો દૂરતસ્થાનવ્યવસ્થા સિદ્ધમ્ । નમુ યો ! ચલો
યસ્યાહુપરમઃ તદૈવ તસ્ય વત્કલ્પમિત્તિકૃત્ત્વા મિધ્વાદૃશાં પુણ્યે પ્રવૃત્તિરાહિત્યે સતિ પાપાદનુપરમઃ કેવલં
પાપમેવ સમ્પન્નં, તથાચુક્તમેવ ઉપદેશપલ્લવચનેનૈવ વિરોધાત્ ।

તથાહિ—‘હતો અકરણમિઅયો અણોહિવિ વણિઓ સતત્ત્વમ્ । મુદ્ધભાવવિસેસાઓ ન વેલ-
મેસો ન જુતો તિ’ ॥૧॥ ઉપદેશપદે (ગા ૬૧૭) વૃત્તિર્યથા ‘હત-અસાદેવ કારણાદ્ અકરણનિવમ-
પ્કાન્તત એવ પાપેડપ્રવૃત્તિરૂપઃ અન્યૈરપિ-તીર્થાન્વરીયૈરપિ વર્ણિતો-નિરૂપિતઃ સ્વશક્ષો પાતસ્રજાદૌ । કુલો
હેતોરકરણનિયમવર્ણનમ્ ? હલાહ-શુભમાવવિરોધાદ્ વક્તવ્યમેદાત્ પ્રસ્તુતપરિણામમેદાદૈઃ । શાસ્ત્રાભ્યાસ-
મસ્યપરામર્શવિશદીકૃતવહ્નદયાદર્શનાં ભાવસાધૂનાં વચ્ચયોપક્રમ એવ પરિરક્તરણનિયમતયોક્ત હિતિ
સાત્પર્યમ્ । ઘળ્યેતાં નામાસાભ્યંચૈઃ સ્વશક્ષે, પરં ન સૌન્દર્યમામ્ અવિધ્યતીત્યાહ-ન ચૈવ તીર્થાન્વરીયોક્ત-
ત્વેન હેતુના યપોડકરણનિયમો ન ચુક્તઃ, કિન્તુ ચુક્ત એ’ इत्येवमुપદેશપલ્લવચનેनैवान्यતીર્થિકેભ્યાવ-
કરણનિવસઃ પાપે પ્કાન્તાપ્રવૃત્તિરૂપોડસિદ્ધિતઃ ।

અર્થં ચ સત્યેકર્તૃક દ્રક્ષિમેવ પ્રત્યે પૂર્વાપરવિરોધઃ સ્ફુટ એવેતિ ચેત્, અહો ! જ્ઞાનિનાં,
નહ્યત્રાન્યતીર્થિકેષુ તથામૂલઃ અકરણનિયમોડસીતિ અણિતમ્, કિન્ત્વઅકરણનિયમો વર્ણિત इत्यેવ યણિતમ્ ।
ઘળંતં હુ સાક્ષાતપરમ્પરાયા વા મિનવચનપ્રવળયાવેળ તથામૂલજ્ઞાનાવરણીયમોડનીવિક્ષયોપશમવિશેષેણ શા
શુભાધ્યવસાયવિરોધાત્ શુભાક્ષરત્વાયેન મિધ્વાદૃશાં સમ્ભવતિ । અથા-ધર્મઃ કર્મણ્ય એવ દુર્ગાવિદેહુત્વાત્,
પાપં ચ ન કર્મણ્યેવ દુર્ગતિદેહુત્વાદિત્યાદિ શબ્દપ્રયોગમધિકૃત્સ ગ્રાયાઃ સર્વવર્ણનસમ્પત્તમેવ । ન ચૈવ દેવાં
દર્શને ધર્મઃ સિદ્ધ્યસિ, કેનતુસ્તપાપત્તેઃ । અત એવ જ્ઞાનાનામકરણનિવસપરિહારસક્કાનિરાસાયમેવ

વર્ણન તથ વર્ણનીય એ વસ્તુ તેહના યથાર્થ જ્ઞાનની અપેક્ષાઈજ કુલ. ઇમ નહીં તો તેહનું વર્ણન જ કુલ
અશું, એવું તો અશું નહીં. તેહવે એ સાકુને! ક્ષયોપશમ તેહનું સાધુજ અકરણનિયમપક્ષે વર્ણનથી.

પૂર્વપક્ષ-એહનું કિય એહનું અહીં, સાકુને! તેહવે ક્ષયોપશમ તે અકરણનિયમનો વિશુદ્ધપણાનો હેતુ
પશ્ચિમપક્ષ અકરણનિયમ નહી, અહીં વર્ણન માને વર્ણનીય વસ્તુનું તેહનું સ્વરૂપ તેહનું જ તે સ્વપદ્ધતિ જ્ઞાન
અજ્ઞાન બાન પ્રદેશમાં અહીં કુલ તથા અન્યતીર્થિકાના આન્યા સુખત-ઈતર દિક દેવ અસિદ્ધિતને સમાનજ સ્વપદ્ધતિ.
સાકષ્યાદિકે પક્ષ જેની પદે રામદેવરક્ષિતપક્ષે અને સર્વપક્ષે અકરણનિયમથી પદે ચોતાના હેવને નામે પશ્ચિ
કલાપણથી તે વતી તેહવે કષ્ટક્ષયોપશમાવશેષે અકરણનિયમ તે એહવે કુલ, એહવી કુલ સાકુને! તેહવે
ક્ષયોપશમવિશેષ તે અકરણનિયમનો વિશુદ્ધતાનો હેતુ એહવે અકરણનિયમપક્ષે વર્ણન કપિલાદિકેને પશ્ચિમે
તારપદે. એતથ સાકુને! ક્ષયોપશમાવશેષ અપ્યો વર્ણ્યો અથવા અપ્યઅપ્યો? અથપક્ષે તો નહીં,
કેવલને અમયપક્ષે કરી કપિલાદિકાનનો અગોચરપણાથી. ખીએ પક્ષે, અપ્યઅપ્યને વર્ણનનો અક્ષરપ,
એ કલ્પનપક્ષે ટાલ્યું. ધુક્ષાક્ષરને નવાયે જેનેને ઇષ્ટવસ્તુનું વર્ણન તેહને, અહીંએ વર્ણને અન્યતીર્થિકા
વિશે કુલ પશ્ચિ, એહનું પ્રવચનને વિશે પ્રસિદ્ધપણાથી. ઇમ નહીં તો ધુક્ષાક્ષર નવાયેના અધ્યક્ષતા અપને.

ધુક્ષે શક્તિ એ કારણવિ વર્ણ તે સિધિના અક્ષરજ્ઞાનને અપેક્ષિ ધર તો નહીં અને
તે વર્ણ અક્ષરપક્ષે કલ્પિત નહી. અહીં સ્વ ? વિધાક્ષરનો અનુદારજ કલ્પિત. જિય મધુપ્રાકૃતિને ધરતો
પશ્ચિમે અસ્ત્ય તે ન મધુપપક્ષે કલ્પિત. તઈ સ્વ ? મધુપની આકૃતિવતપક્ષે તર્ક અજ, ઇમ ધુક્ષાક્ષર

एणाविना संसर्गकरणे दुष्टस्वरूपोपहतसंसर्ग इव तत्तदोपसञ्चारविह्वरलोक्तयोरनर्थाभातिवैव । अत एवोक्तम्—सीहृद्युर्दं वधगृहं उदयं च पलित्वं च सो पविसे । असिचं ओमोचरिणं दुस्सीलजणपिणो जो व ॥ १ ॥ चि, तथा 'वरं वाही वरं मच्चू वरं दारिदसंगमो । वरं अरण्णवासो वा मा कुमिसाण संगमो' ॥ १ ॥ चि । न चैवमुपदेशपदादिषु प्रकरणेष्वेवोक्तम्, अङ्गादिष्वपि तथैव भणनात् । तथाहि—

'न करेह दुक्खमोक्खं उज्जममाणोऽपि संजमतवेसुं । वग्हा अलुक्करिसो वज्जेअव्वो जह्म जणेण' ॥ १ ॥ चि, सुवक्कवक्कनियुक्तौ (अ. १३. गा० १२६) व्याख्या—'यो हि दुग्घृहीतविद्यालव-रपीभ्यातः । सर्वज्ञवचनैकदेशमन्यथा व्याचष्टे स एवभूतः सन् संयमतपस्त्युषमं कुर्वाणोऽपि शारीरमान-सानां दुःखानामसालोदयजनिताना मोक्ष'—विनाश' न करोति आत्मगर्वाभ्यासमावसो, यत एव तस्मा-दस्योक्तम्—अहमेव सिद्धान्तार्थवेरी, नापरा कश्चिन्मनुष्योस्तीत्येवंरूपोऽस्मिमानो, वर्तनीयः—ज्ञाप्यो वतिजनेन—साधुलोकेन । अपरोऽपि ज्ञानिना ज्ञात्यादिको मरो न विवेचः किं पुनर्ज्ञानमद् ? । तथा- 'योक्ख'—ज्ञानं मय्यर्प्यहं; माद्यति अस्तेन तस्मा को वैद्यः ? । अद्यतं यस्मा विद्यायति, तस्मा चिकित्सा कथं क्रियते ? ॥ १ ॥ इति । इह 'तु आङ्गावाहमनुष्ठानं तपःसंस्मार्तिकं दुःखविनाशकं न भवतीति वर्तितम् । तथा—'जे यावुद्धा महत्तमागा, वीरा असम्मत्तवेसिणो । असुद्धं तेसि परकं, सफळं होह सव्वसो' ॥ १ ॥ चि, जोसु० अ० ८. गा० २२) वृत्तिर्यथा—'जे यावुद्धा' इत्यादि । ये केचन 'अवुद्धा' धर्मं प्रत्यक्षिवातपरमार्थं, व्याकरणशुद्धकटादिपरिज्ञानेन जावावच्छेपाः पण्डितमानिनोऽपि परमार्थवस्तुत्वज्ञानव-र्धोपायं अवुद्धा इत्युक्तम् । न च व्याकरणादिपरिज्ञानावशेण सम्यक्त्वव्यतिरेकेण तत्त्वावबोधो भवतीति ।

पञ्चैवा यतिजने' साधुलोके । जीव जे ज्ञानादिभट्ट न करेवा, तज्ज्ञानमहिम करिरे ? अहिंसपञ्चि छे—ज्ञानं ते ब्रह्मा कर्तुं हरनार जने तेजुं' जे अहं करे तेहने कञ्चु वेव ? अथत जेहम' विषय' परिशुभत तेहन' विदित्सा हिम करीध' ? छळा तो व्याख्याया अवुद्धाने ते तपःसंस्मार्तिके ते दुःखविनाशक. न कुध'. ओहपु' हेमाऽपु'.

'वीर अशुद्ध महाभाग समकितहशी' नागधी अशुद्ध तेहनुं पराक्रमिह कर्मणधनं हापक कुध'. जे हेतवाभेक अशुद्ध—धर्मप्रदे' अद्यात परमार्थ', व्याकरण—शुद्धतर्कज्ञानं तिष्ठि' यथा जे अविज्ञान जेहने ओहवा पठितमानपञ्चि वस्तुना तत्त्वज्ञानना व्यापनधी अशुद्ध ओहपु' अहिंस'. व्याकरण-वि-परिज्ञानमात्रे सम्प्रत्यय विना तत्त्वज्ञाने न कुध'ज. अहिंस' छे—ज्ञानना अवग्राहनुं धनं' तिह' तत्पर' कुध' ते पञ्चि अशुद्ध ते वस्तुतत्त्व न समजे. विविधप्रकार रसभावप्राप्ति पटवी व्यापुडीपञ्चि रसना स्वाद' कञ्चु हावे पञ्चि' न लक्षि'. अथवा अशुद्धनी परे' ते ग्राहणीर्गर्जत मोटा पूलज जे अर्थ' बोधविध्यात परकटकना जेहनार. परमार्थ' जे—जे पठितपञ्चि दानादि' बोधपूज्यपञ्चि सुखादयह पठनापञ्चि समकितने' परिज्ञाने' निवृत्त ओहवा हेतवाभेक कुध' ते हेमाऽहे छे, सम्प्रत्ययपञ्चि जेवातुं श्रीह नधी जेहने ते 'विश्यादष्टि जे अर्थ' ते ग्राहनुं' जे हाप' तप—ज्ञान—अध्ययन—निर्णय—दिने' विप्रे पराक्रम—हेतव्य कर्मां ते अशुद्ध. साहय' कर्मणधने' अर्थ'. व्यापविनाश'. अथवा निदानसहितपञ्चाश्री. कुवेरनी मिदित्तज्ञानी परे—विपरीत अशुद्धपञ्चाश्री. वशी कर्मणधनं हवे' सहिन जेतवे' तपोदुष्टानादिकं सरे' क्रिया कर्मणधने अर्थ'ज. छळा विध्यात्वीकुं तपःसंस्मार्तिकं सरे' कर्मणधने' हेतुपञ्चु इत्यतं अहिंस'.

श्रद्धानांभ्युपगमः प्रसज्येत । जीवकर्मोदित्यवस्थापनार्थमेव भगवता श्रीमहावीरेण वेदपदानामेव सम्प्रति-
त्ययोद्भावितत्वात्, यच्चनभात्रस्य सत्यत्वेन च भाषायाश्चातुर्विध्यं न स्यात् ।

किञ्च शास्त्रार्थानामपि जीवात्मिकाविवक्षाणापत्त्या सम्बन्धद्विचरितौ सिद्धं मिथ्यात्वमुक्त-
न्येव भवेत् । अर्णितं च शास्त्रार्थानां सिद्ध्यष्टित्वेन नास्तिक्यमेव । जगदाद्या वेदपदकुसुममेतस्य
जीवस्वरूपनिर्गुणं च जगत्स्थित्या क्रियमाणमपि न सम्पद्य यावत्, तथापिपुण्येऽपि जीवात्मिका-
द्विर्यात् । तथा पतञ्जल्यत्मिकानुपपि नाकरणनियमभ्रान्तमपि, स्वर्गं चास्तिक्येनैवाकरणनियमभ्रान्तमती-
भाषत । अयमाहः—“संति द्योहिं भिस्सूहि” । मिलासिस्त्वान्महाभाषा— अन्त्यमिक्षो हि जीवात्मिका-
स्वरहितताः सर्वथा अवचरिणिज्ज” इति । अयं भाषः—मिथ्याद्वयोऽपि कस्यचित् क्षुभमात्रं भाषते,
“सुदभावा हंति वंस्तरि” अि वचनात् । स च क्षुभभावो न सम्बन्धवद्वेपुरापि किन्तु सुदृष्टक्षुभप्राप्तिहेतुः ।
अन्यथा मिथ्याद्वयमपि नवमस्रेवेयकं यावदुपपातमग्नमयुक्तं प्रसज्येत । एवं क्षुभमात्रं विरोधमिथ्या-
द्वयोऽपि तथा विषकादाविशामात्रयोगेन द्रव्यवत्ोऽकरणनियमपरिणामो जायते । यथोपदेष्टमन्तराऽपि
मैत्रकुमारजीवहस्तितोऽनुकम्पापरिणामः । परमसद्वद्भाषां चामाव्यव्यवैतोन सम्बन्धप्रार्थित्वेनपि
[उत्पन्नोऽकरणविषमपरिणामो जायते । तद्वशाच्च यथामृतकाम्यचरनां अपि भवति । परं जीवात्मिक-
तत्त्वपरिग्रामाभावात् शुभाश्रयभावेन (जैनमार्गात्कारि) सर्वमावसावन्त्यम् । अत एव सत्यं तथा-
श्रुतेऽकरणनियमे प्राणिज्ज भनापि विरविपरिणामाभावाच्च, विरविपरिणामस्य तस्य मिथ्यात्वोपपत्तवत्त्वात् । तेन

जिन् वीरदत्त विनायकी येवमुत्तर दृष्टिस्थाने आमुत्तरापरिष्कार, पण्डित असादृशना असावधी
तेहरे अल्पदने मेने सभप्रदने आनिने देवु वषा. प्रत्येथी आरुत्तरनिधनपरिष्कारथी तेहनी वासप्रभवे
पण्डित कुठे उभे कृपादि वसुतुत्तरेना परिगानना असावधी मुकुशलेपारे नैनपानने आरिभट्ट. अरु-सक
पण्डित अविशुद्ध अवेवली वती अने. पण्डित तेहरे अरुत्तरनिधने पूरवली परने अवेवली पण्डित शिनि-
परिगानने असाव. निरिपरिष्कारने तेहने उपकृतपण्डित. ते वती तेहनु आरुत्तरनिधन अहिना
वाचप्रद वचनेना आशयने जेने असावे अरी सभतिपण्डित दृष्टि कुठे तेहना कडनेने दिते पण्डित
अरुत्तरनिधन असावना अने कुठे आवधी आरुत्तरनिधने सभप्रदना असावपण्डित. वती
मेहनी सभप्रदना आशुति कुठे. ओकु रिती मुकुशलेपारे दृष्टाते विप्रदर पण्डित इवना अने कुठे. अने
मुकुशलेपाने आसाव असाव असावने विवे आवप्रद सिद्ध अने पण्डित. ओकु विप्रदर, पण्डित विप्रदरपण्डित
अने. विवि विप्रदरि पण्डित.

પૂર્વમણ-ચિત્રાણ પશ્ચિ મુક્તિ, ઉત્તરવર્તિ પ્રવાસ તે હાદશામયી, ઉપના, હાદશામયી તે વામ.
 દરથી ઉપના, એતવામ્ નવી પ્રવાસી આવગઈ બિનની પશ્ચિ આશ્વા દહીં, સર્વપ્રવાસી સૂત ને
 હાદશામયી ભેવની કહિછે એનારામયીએ તેવની, સૂંદર તે તે માલિં, સર્વપ્રવાસ ને, ચિત્ત-પશ્ચાત્તા-
 પાદાદિ ને નેપામિદાદિ, સ્થાન તેવની, પ્રવાસનામ્ મુલ-માદિકારણ આપારામાદિ અન ને પ્રવન-
 રાહિયે, આપારામયી, તેવની, પ્રવાસ તે હાદશામયી અવશ્ય, ને, કારણથી, કહિછે છે, ચિત્તનેનિવા-
 રાહિયે, અણીઈ છે સમુદ્રને વિશે નિચ સર્વનદીઓ લીન થવ તરિ છે સ્વપ્રિયની, વાહરે વિષ્ણુ, અહમ્દાન
 લીન થવા અને તે દહીંને વિશે ધ્વં નથી, નિચ જિહા સન્ન નદીઓને વિશે, સમુદ્ર, એતવામ્ નવી રતના-
 કદ ને કીરિદાદિપ્રમુખને સમાન, તે કારણથી સર્વઈ, ગોણુ સૂંદર એ તે સિદ્ધાંત, રત્ન, એતવામ્ નવી

સાધકત્વાન્ નિર્વ્યકતામાપયતે । તતો મિથ્યાત્વાનુભાવાન્મિશ્રપક્ષોઽપ્યર્થમપક્ષ યવાભગ્વત્યય ઇત્યાદિ ' ।
અથ મિથ્યાદશાં પ્રાણાદિપાતાદિનિવૃત્તિરપ્યનિવૃત્તિસમતથૈવોક્તા ।

તથા ' યુદ્ધસ્સ આળાદ્ ઇમં સમાહિં અર્સિં સુદ્ધિચ્છા વિચિરેણં તાહીં । તરિતં સમુદ્ધં વ મહામ-
બોધં, આયાળવં ધમ્મસુદાહરેજ્જા ' ॥ ૧ ॥ પિ । શીસું હિં ૦ શુ ૦ (અ ૬. શા ૦ ૫૫) વૃત્તિર્યથા-
યુદ્ધસ્સેત્યાદિ । યુદ્ધઃ-અગતવત્ત્વઃ સર્વેઙ્ગો વીરવદેમાનસ્વામી તસ્માદ્ધ્યા-વવાગમેન ઇમં સમાધિ-સદ્ધર્મા-
વાપ્તિલક્ષણસવાગ્ય અર્સિંશ્ચ સમાધૌ સ્થિત્વા મનોવાકાયૈસ્સુપ્રગિહિતેન્દ્રિયો ન મિથ્યાદષ્ટોન્ અનુમન્યતે,
એતલં તદાચરણસુગુપ્ત્તાં શ્રિચિત્તેનાઽપિ કરણેન ચિત્તે, સ ઈર્ષ્યુત આત્માર્તં પરેષાં ચ ત્રાણી-ત્રાણશીલો,
સાચી ષા ગમનશીલો મોક્ષં પ્રતિ, સ ઈર્ષ્યુતસાતીતુસુલ્લઘ્વ સમુદ્રમિવ દુસ્સરં મહામબૌધં, મોક્ષાર્થમા-
દીપતે ઇત્યાશાનં-સમ્યક્જ્ઞાનદર્શનચારિત્રરૂપં તદ્વિવતે ચત્વાસૌ બાધનવાન્ સાધુઃ, સ ચ સમ્યગ્મર્મેનેત
સતા પરીધિકતપાસસુદૃઢ્યાદિવર્ણનેન મૌનીન્દ્રવર્ણનાન્ પ્રચયતે, સમ્યક્જ્ઞાનેન તુ યથાવસ્થિતવસ્તુપ-
રૂપણઃ સમસપ્રાવાહુચ્ચવાવનિરાકરણેન પરેષાં યથાવસ્થિતમોક્ષમાર્ગમાવિર્ભાવયતિ, સમ્યગ્ચારિત્રેણ તુ
સતા સમસમૂતપદમાદિતિપિત્ત્વો નિરુદ્ધાગ્રહદ્વારઃ સન્ તપોવિશ્લેષાગ્ચાનેકમબોધાંજિતં કર્મ નિર્જ્વરપતિ,
સ્તતોઽન્યેષાં ચૈવં પ્રકારં ધર્મસુદાહરેન્-જ્ઞાનુગ્રીવાદાવિર્ભાવયેદ્ ઇત્યર્થઃ ।

પ્રતતપ્ત્વલ્લ કૂર્વ્યેકદેશો યથા- ' યુદ્ધસ્સ આળાદ્ ઇમં સમાહિં 'મિત્યાદિ યાવત્, તત્થ વિસેષેણ
વંશનસમાદિણા અદિગારો, જેણ મિષ્ઠાદિદ્ધીસુ પહિદ્ધસુ સમ્પતં ચિરં હોદ્ધ, સદ્ધ અ સમ્યગ્ગે યાળવતિ-
ત્યાદિ હિં હોતિ, અર્સિન્સમાધૌ ત્રિવિત્તેનાઽપિ સુષ્ટુ સ્થિત્વા ના વિચિરેણંતિ, મળસાં વયસા કાયસા,

તિહા વિશેષિં દર્શન-સમાધિ અધિકાર, તેવતી તિથ્યાત્વી નિગદરે કુ તે સમ્યક્ત્વ ચિત્તર કુદ્ધ, જતે
સમકિતે યત-આદિન પક્ષ કુદ્ધ, એ સમાધિને વિષય ચિત્તર રહી ત્રિવિધિં મન-વચન-સાધાર્, તિહા મને
તો મિથ્યાત્વને ન માને તિવિધિસેનિસહી પાપહી તેહતુ એ પાપને મહાધિ સર્વં મહત્ત્વ કુદ્ધ
તે સર્વં મહત્ત્વ અસદ્ધિવાચિત્ત એહતુ માને, વચને પ્રતિપેધિં, કાપાલ તેહને અસ-માર્ગને વિષે રક્ષા એ
દુષ્ટો એહતુ હરતપરાવર્તનાદિકિં તે પ્રતે નિસસ કરે, કમ અન્ય એ સાખ્ય-વેશેધિક-બૌદ્ધાદિક તે ત્રિવિધિં
મહત્ત્વ મહત્ત્વ ઇત્યાદિ, ઇહા તિથ્યાદિના માર્ગની નિહા તત્ત્વને સમ્યક્ત્વતુ ચિત્તરપણું હેલિલ.

હે અધની પરિ દેખનારઈ કહિલે તે સદ્ધે હે અધર્શન । હે નિરુદ્ધર્શન । મોહનીય કમે કરે.
દેમે તે પદમ, ન દેમે તે અપદમ જોનશે અધ તેણે સરિયો કાપકાર્ગના અવિચેકપણાથી, તે અધ
કારિયાતું કાગિયાનું હે અપદમત્વ અધકારિયા । પ્રત્યક્ષ એકજ માને કુતે કાપકાર્ગના અળણ,
સર્વજ્ઞે કહિયો એ સર્વજ્ઞાન તે પ્રતે સદ્ધે-પ્રમાણ કરિ, પ્રત્યક્ષ એકજ માને કુતે સમસત્તવપ્રકારને
નિવેષે કહાણે, પિતાનિષિતકલ્પકારની અસિદ્ધિથી, અસર્વજ્ઞ તુ માનુ દર્શન તેણે તેહતું આધર્મણ
હે અસર્વદર્શન । પોતાથી આણે પાસેજ દેખનારઈ છે તેહવા દર્શન પ્રમાણ કુતે કાપકાર્ગને
અવિચેક પહિણ અધની પરે માલત, જી સર્વજ્ઞનો મારગ ન કરત. ઇત્યાદિ પ્રમાણ. ચવાતી
સર્વજ્ઞોક્તમાર્ગતું અહાન પ્રાણી ન કરે, એ મારે એહતું કહીલે છે. તે ઉપરિ કહે છે-અહલ, અતિહિ
કેહુ-આવણું દર્શન-અવગોધરમ એહતુ તે. ૧જી ૭ તે ઉપરે કહે છે-મેહતે તે મોહનીય-મિથ્યાદર્શનીય
અથવા યાનાવરણાદિક તે સ્વતંત્રવિષિ નિરુદ્ધર્શન કુતો પ્રાણી સર્વજ્ઞોક્ત માર્ગપ્રતિ ન સદ્ધે, તે

પરં સમ્યગ્દેશાં યાવત્સુન્દરં તાવત્સર્વમપિ દ્વાદશાક્ષમુલ્કમુદિતં ભવતિ, ફલતોઽપિ શુભત્વાત્ । તત્ત્વ યથ તત્ત્વારાધનવિચેરપિ સમ્યગ્ પરીક્ષાનાત્, તથ સાનુબન્ધિપુણ્યપ્રકૃતિવન્ધહેતુરેવ । મિથ્યાદેશાં તુ સ્વરૂપતઃ કવિદેશે શુભત્વેઽપિ ફલતોઽશુભત્વમેવ, તવારાધનવિચેરપરીક્ષાનાત્, સર્વપિ તદ્દેશે ક્ષયોપશમ(મા)ભાવાત્ નિરનુબન્ધિપુણ્યપ્રકૃતિવન્ધહેતુત્વાત્ ।

અર્થ ભાવઃ—અકરણનિયમો દ્વિ સ્વરૂપતઃ સુગતિહેતુત્વેન શુભોઽપિ સમ્યગ્દેશાં સંયમહેતુત્વેન ફલતોઽપિ શુભ યથ, પુણ્યાનુબન્ધિપુણ્યપ્રકૃતિવજનકત્વેન સુગતિહેતુત્વાત્ । મિથ્યાદેશાં તુ સ્વ યથાકરણ- નિયમો મિથ્યાત્વોપહતો જીવાદિધસ્તુતત્ત્વપરીક્ષાનાભાવાત્ અસંયમહેતુત્વેન ફલતોઽશુભ યથ, દુર્ગતિહેતુ- ત્વાત્ । (હૃલ્યતોઽકરણનિયમસ્ય તથાત્વાત્) મિથ્યાત્વોપહતોઽકરણનિયમોઽપ્યાશ્ચસમ યથ । યથા મરણ- હેતુવિષયદ્વિપ્રમિથિસંપાદ્યસમપીતિ । યથં સમ્યગ્દેશમિથ્યાદેશોરકરણનિયમયોઃ શુભાશુભફલજનકત્વેનો- વિતાદુરિતયોર્વિરુદ્ધસ્વરૂપપરિણતચોરભેદેન મળનમુન્નિસ્વાકરણનિયમસ્યાચક્ષ્યા જિનાશ્ચાક્રાઽવિનામૂલા જિનાશ્ચક્ષા સ્યાત્ । ચ જ્ઞાનત્ત્વસંસારહેતુરિતિ મણિતમ્ । યથા મોક્ષાશ્નં સ્વરૂપતઃ શુભમપિ મનુષ્યત્વં સંયત- જનસ્ય ફલતોઽપિ શુભમેવ, મોક્ષશાન્તિપર્યન્તં સુગતિહેતુત્વાત્ । તદેવ મનુષ્યત્વં જ્ઞાવાદેઃ ફલતોઽશુભમેવ, જીવવાતાંદ્યસંયમહેતુત્વેન દુર્ગતિહેતુત્વાત્ । યથં સત્પાપિ ભેદે દુરોરપિ મનુષ્યત્વયોસ્તુલ્યતથા મળનં સંયત- જનમનુષ્યત્વસ્યાચક્ષ્યા જિનાશ્ચક્રૈવ, જિનેતૈવ ભેદેનાભિજાનાત્ । દૃશ્યતે ચ લોકેઽપિ લક્ષ્મણોપેતલક્ષ્મણ- પેતલોર્મળયોસ્તુલ્યતથા મળને લક્ષ્મણપેતલમળેરવક્ષ્યા તત્પરીક્ષકસ્યાપ્યવક્ષ્યૈવ, તદુલ્ક (વિધિ) વિકલ્પવચ્ચ- ત્વાદિત્યાદિદેદાતૈઃ સમ્બન્ધવર્ણ્યલોચનયા ન કિચ્છિદ્ વાચકેમ્ । અન્યથાઽઽસત્યાસુપદ્શપદવાન્યામિ, જૈનપ્ર- વચનમાત્રેણાઽપિ સદ્ વિરોધઃ સ્યાત્ ।

ને કારણથી દાદશાગ તે રત્નાકરની ઉપચાર્ધ- શુભાશુભ સર્વપ્રપાદતું શ્લેષ છે, તે કારણથી સ્વરૂપથી અને ફલથી નેતણું સુદર આદરમાને વિષે અકરણનિયમાદિકે રૂપ ને વાચ્ય તેહનું વાચક ને વાક્યાદિ તે દાદશાગને વિષે, એવકાર તે આહિરથી લેવો. એતલે દાદશાગને વિષે જ અર્થતાંતુ, તિહાં તે છે જ એ અર્થ. દાદશાગને સર્વેકૃષ્ણપણે કરીને તેહનું બ્યાપકશત્રને વે કુદં તિહાં કુદં જ એહનું, સર્વપ્રપાદતું તેહને અવરથે હતાપણથી, પણ સમ્યગ્દેશને નેતણું એ સુદર તેહનું સર્વેકપણે દાદશાગશ્લેષ ઉદિત કુદં. ફલથી એ શુભપણથી. તેથી જ તેહના આરાધનવિધિનો પણ સમ્યક્પરિજાનથી, તે તો અનુપધ સહિત પુણ્યપ્રકૃતિવધનું હેતુ જ. મિથ્યાદેશને તો સ્વરૂપથી કોઈ અર્થે શુભપણું હતે પણ ફલથી અશુભપણું. તેહના આરાધનવિધિના અશાનથી. તે પણ તે અર્થને વિષય ક્ષણેપક્ષમા અશાવથી. અનુપધ તે આગલિ પુણ્યપ્રપાદતું તેજે રહિત પુણ્યપ્રકૃતિવધનું હેતુપણથી. એ બાવ-અકરણનિયમ તે સ્વરૂપથી સુમતિહેતુપણું કરી શુભ પણ મિથ્યાદેશને તો તેહ જ અકરણનિયમ મિથ્યાત્વે ઉપહત, છપાદિક ને વસ્તુતત્ત્વના પરિજાનના અશાવથી અસંયમહેતુપણું કરી ફલથી અશુભ. દુર્ગતિહેતુપણથી. મિથ્યાત્વે ઉપહત અકરણનિયમે મિથ્યાત્વસમ જ નિમ મરણહેતુ ને વિષ, તેહની પરે વિષયકતા ક્ષીરપણું.

એમ સમ્યગ્દેશ અને મિથ્યાદેશના અકરણનિયમ તેહને તત્ત્વેકે શુભ અને અશુભ ને ફલ તેહને જનકપણું ઉદિત અને અનુદિત ને વિશ્લેષસ્વરૂપે વિચિત્રપ્રમા તેહનું અભેદે કલિત તે ઉદિત અકરણના નિમગની અવચાર્ધ જિનાશાની અવશને અણુકરતે અણુકૃતિ એહની જિનાવેશ કુદં. તે તો અનંતસંસારનો હેતુ એહનું કલિત. નિમ શોક્ષનું કારણ સ્વરૂપથી શુભ પણ મનુષ્યપણું સંયતજનને

किञ्च—यदि वर्णमात्रेण वर्णनीयस्य वस्तुनः तथास्वरूप तथैव तद्विषयं ज्ञानं श्रुतानं प्रलप्यं च सम्परोक्षं स्यात्, यदि अन्यतीर्थिकाभिमततया मुगतेष्वराष्ट्रो देवा अर्हन्मुखा एव सम्पदेरन्तः, शास्त्रादिभिरपि, जैनेष्वपि रागद्वेषादित्येन सर्वज्ञत्वेन चाकरणनियमवत् निजदेवमान्नाऽपि भवितव्यात् । यदुक्तम्—‘बुद्धस्य मुगो धर्म—धातुसिक्काविज्जितः’ इत्यादि नाममात्रायां (देवकाण्डे श्लो. १४६) तस्मात्ताथाविधकर्म-
ज्ञयोपशमविशेषेणाकरणनियम एवाहो भवतीति बुद्ध्यां साधूनां तथामुक्तयोपशमविशेषस्याकरणनियम-
विबुद्धतादेहोदेवाकरणनियमतया वर्णनं कपिलादीनामपीति तात्पर्यम् ।

एतेन साधूनां क्षयपरमविशेषः कथितविभिन्नतां वर्णितोऽज्ञातो वा । नाहं, केवलमिन्द्रियेष्वेव कथितविज्ञानागोचरत्वात्, द्वितीये अज्ञातस्य वर्णनासम्भवं इति कल्पनमप्यप्याप्तम् । गुणाक्षरव्यायेन जैनाभिमतवस्तुवर्णनानुकारिवर्णनमन्यतीर्थिकेषु अवलपीति प्रवचने प्रतीतत्वात्, अन्यथा गुणाक्षरव्यायः साधुपुत्रपतिः प्रसज्येत । नहि गुणेतोत्कीर्षसाधः ककारादिवर्णो लिप्यक्षरानुसारेणः, न वा श.वर्णोऽक्षरव्यायेन व्यवदिश्यते, किन्तु लिप्यक्षरानुसारेणैवोच्यते । यथा मनुष्याकृतिं विश्राणोऽपि मत्स्यो न मनुष्यत्वात् व्यवदिश्यते किन्तु मनुष्याकृतिभानात् सिद्ध्यैव । एवं गुणाक्षरव्यायसिद्धमन्यतीर्थिकाभिमतकारणनियमवर्णनवचनं जैनमार्गाभिमतकारणनियमव्यवस्थापनार्थं सम्भवितव्योद्भावितं दृष्टव्यम् । न पुनस्तथाभूतवचनसम्पत्तीर्थिकेभ्यः कारणनियमव्यवस्थापकस्य, अन्यथा साम्प्रतीनवेदानां, कर्तुर्जीविषित्कथादि-

न्याये, सिद्धपक्षि अन्वयतीति अने ८४ ले अन्वयनिवसतु वयन ते जैनसंघाने, ८४ ले अन्वयनिवस
 तेहना स्थापनने अर्थि 'संभाषण' इत्याद्युं अन्वयुं. पक्षि तत्पक्ष्यवयन ते अन्वयतीति विषे
 अन्वयनिवसतु अन्वयस्थापक नही. छम नही तो हयपक्ष्याना वेदना कतिने छवना आस्तिकपक्ष्यान्
 श्रवणाने शीकर माने, जेष्ठ. छव-कसादि अवस्थापनने अर्थे अ समन त शीकर वीरिये वेदपक्षे
 अ संवतिपक्षुं हयपक्षी, वयनमात्रने सटपक्षि तो भांगने, यति'पक्षुं न संघ. नही स कथादिने
 पक्षि छवना आस्तिकपक्ष्यान् श्रवण खाते ६ ते सभंगदृष्टिपक्ष्यानी सिद्ध खाते विधायक छिन्न-अ
 दुष्ट. जेष्ठुं सिद्ध यय, ८६३ तो छ साधारिने विधायदृष्टिपक्षे करी नास्तिकपक्ष अ.

ते वती निम वेदधर्मा करीताने' शिष्यासंगे श्रवणपथ' निरवयु वे अग्रहस्थित करीत' पक्षि
 कोष' न कुठ' तेव्हा निरपयुषाणि श्रवणा आदि-प्रवयुषांना दक्षितपक्षाधी; तिम पातअवयु प्रमुपना
 करीताने' पक्षि आकरुनिनयन' ज्ञान न्यायी. पाते' नासिंअपक्षे' करीने' आकरुनिनयन-अ अगलावधी,
 जेव्हा अग्र वपायुषां-अग्र-सिद्ध वे अग्रहिकने आसिंअपक्षे' दक्षित सर्वथा अ अग्रारिनिथा' जेव्हा
 दक्षिण कर्ष. जे वे व-रिथापतीने' पक्षि कुलेने शुभाभाव कुठ अ' शुभाभावधी व्यतर कुठ' जेव्हा
 वननेधी ते शुभाभाव ते समकिताने' देत न कुठ. तसेच पक्ष' ते वेदादिश्रवणतीना देत, धम नदी ते शिष्या-
 ह्मिने' पक्षे नवथा जेवेचकताळ पक्षपात' कहेत अयुता बाई. धम शुभाभावचिनेपक्षी शिष्यापतीने' पक्षि
 तेव्हा' भावादिनामनीयेने' अर्थी' आकरुनिनयने. परिष्कार कुठ.

નેત્ર । સત્યમ્, તત્ર શોભનં કૃત્યં કિં સમ્પન્નત્વપ્રાપ્તિદેતુઃ સાધુદાનાલિકમ્ ? અતઃ તત્ત્વમાર્ગાભિમત્તદૈશ્વર્ય-
ધર્મારાધનં વા ? આયે, દ્વિપાત્તિરેવ, સમ્પન્નતામિસુસરયૈવ તથાકર્તૃત્વસ્ય સમ્પન્નાત્ । દ્વિતીયે, જૈનાનાં
તદીયદેવાધારાધનત્વૈવ મિથ્યાત્વેનામ્બુપગમાત્ કર્યં શોભનત્વં ? પ્રત્યુત મહાપાપરૂપમેવ । કથમન્વથા
સમ્પન્નત્વોચ્ચારે તદીયદેવાધારાધનસ્ય પ્રત્યાસ્થાનસમ્પન્નમ્ ? ।

કિઙ્ગ-આસ્તામન્યત્, મિથ્યાત્વે સતિ અકરણનિયમોપિ પાપે નિવૃત્તિરૂપો ન યતિ, કિન્તુ
પ્રવૃત્તિરૂપઃ, તસ્ય જ્ઞાવજ્ઞયા જિનાવજ્ઞાં ધવતું મથાનેવ સયથૌ નાપરં હૃતિ જ્ઞાત્યર્થમ્ । યદિ પૈર્વં (પ્રત્ય-
જ્ઞાતિકરણં સમ્પન્નમ્ ન પ્રતિમાપતે તર્હિ વયં ધૃષ્ટ્યામઃ) પ્રત્યકર્તુરભિપ્રાયો નામચિન્મત્ તર્હિ-અન્મત્તસ્યેવ
પૂર્વાપરવિરોધાપરિહાનવતોઽસ્યાપીર્વં ધવનં પૂર્વેવચનવદ્ મવતોઽનુપાદેયં સ્યાત્ । તસ્માદિદં ધવમપિ
ધૃષ્ટ્યામઃ-વિરુદ્ધવોર્ઠમયોરપિ પક્ષયોઃ કિમવિશ્લેષેણ પ્રામાણ્યામ્બુપગમો યુક્તઃ ક્વ પક્વતરસ્ય વા ? તાથા,
અસમ્પન્નાત્, વિરુદ્ધવોર્ઠયોઃ પ્રામાણ્યાસમ્પન્નાત્ । દ્વિતીયે, અન્વતરસ્ય પ્રામાણ્યામ્બુપગમોઽન્યગત્યા પ્રવચન-
સમ્પન્ત્યૈવ જૈનાનાં યુક્તઃ, સ વ ચક્રપકારૈર્જૈવ । અન્વથા શ્રીસુપર્મસામિ-શ્રીહરિમદ્દુરિમધૃતીનામનામોર્-
ધાવનેતૈવ સમર્થનં કર્તવ્યં પ્રસજ્યેત । ન પુનર્વિરોધે સત્ત્વેવ નિજમતિપુરસ્કારેણ યથાત્મિપ્રવચનં યુક્તં,
પ્રવચનમર્થાધામજ્ઞાપત્ત્યા તીર્થકૃતાં મહાશાવતાં સ્યાત્ । (નિજરૂપેષ્ઠ પ્રતિપુર્યં ચિત્રત્વેન વરપરં કલ્પહ-
નિવૃત્તે) । યતુ સર્વપ્રધારાનાં મૂલં દ્વાદશાઙ્ગં રત્નાકરતુલ્યમિતિ સમર્થનાથં ટીકાકારેણ ‘અથાનિવ
સર્વસિન્ધવઃ’ इत्यादिरूपं श्रीसिद्धसेनविराकरवचनं सम्प्रतिवयोद्भासितम्, तच्च विचार्यमाणमसङ्गप-
सिवास्माति । तथाहि-यदि द्वादशाङ्गं रत्नाकरतुल्यं तर्हि नदीतुल्याः प्रवादा न भवेयुः, समुद्राग्नीना-
मुत्पत्तेर्दभावात् । समुद्रस्य च नदीपितृत्वापत्त्या ‘नदीपतिः समुद्र’ इति कविसमयणाद्विप्रसक्तैः
समुद्रस्य गाम्भीर्यद्वानिप्रसक्तैश्च । नहि सत्यवकाशो जलं कुतश्चिदपि निर्गच्छति ।

કિઙ્ગ-સર્વો અપિ નયઃ સમુદ્રગામિન્ય્ ઇલાગમપ્રતીવસપિ સર્વાનુભવસિદ્ધિઃ કેનાઽપ્યન્યથા કર્તુ-
મશક્તમ્ । તસ્માત્ સ્તુતિકર્તુરભિપ્રાયસ્ત્વેષં-હે તાથ ! ત્વયિ સર્વજ્ઞે દૃશ્યઃ અન્વતીર્થિકાનાં વિજનિવમાર્ગ-
મદ્ધાનલક્ષણાઃ, સમુદ્રીર્ગાઃ-સમ્પન્નગુર્વા પ્રાપ્તાઃ, તદ્વિકલો અગત્વા સજ્ઞાવ ઇત્યર્થઃ । અર્થં માથા-પત્-
કિશ્ચિદ્કરણનિયમાધિકં જિનેન સુન્દરત્વવા મણિતં, તદન્વતીર્થિકૈરપિ તથૈવ પ્રતિપન્નમ્ । એવમ્ સામ્પત્તયપિ

પૂર્વપક્ષ-અક્ષરમે તેહનાં સાર્ગની અવસાઈ જિનની અવસા ઈમ નથી કહેતા. તહિ સ્તુ ? તે હેના
સાર્ગને વિશે જે કાંઈ શોધન કર્યું તેહની અવસાઈ જિનની અવસા એકલુ બહુ, સત્ય કહે છે. તિહાં
શોધન કર્યું તે સ્તુ ? સમ્પન્નત્વની પ્રાપ્તિને દેશ જે સાધુદાનાલિક અથવા તેહના તેહના સાર્ગના ઈષ્ટ જે
દેવશક્તિથીના આરાધન ? આશપક્ષે, ઈષ્ટની પ્રાપ્તિ બ. સમ્પન્નત્વને સન્નુપને બ. તેહના કર્યુંબના
સંભવથી. બીજે પક્ષે તે, જૈનનઈ તેહવાં દેવાલિકાના આરાધન તેજ મિથ્યાત્વપક્ષિ અગ્રીકરંથો ઈમ શોધન ?
સાહય મહાપાપ બ. ઈમ નહી તે સમ્પન્નત્વેઆર્થિ તત્સંજ્ઞિ દેવાલિકાના આરાધનત્વં પશ્યમ્પાશ
કિમ સંભવે ? વધી અન્ય તે કહે, મિથ્યાત્વ હવે અકરણનિયમપક્ષિ પાખો વિશે નિદરિશ્વ ન કહઈ.
તહિ સ્તુ ? પ્રતિરિશ્વ, તેહની અવસાઈ તે જિનાવસા પ્રતે કહેવાને તુ બ સયર્થ, બીજો કો નહઈ એ તાદર્થ્ય.
બહિ એહવા પ્રત્યક્ષતાને અભિપ્રાય ન હોવ, તહિ ઉન્મત્તની પરે પૂર્વોપરિરોધના અવાનવત
એહવા એકઈ પક્ષિ એ વચન પૂર્વકાં વચનની. પરે ટુંકમે અનાદરશ્લોક બ કહઈ. તે માટે અહી પક્ષિ
કહાં પક્ષિ છું-વિરહ મિહુ પક્ષીના સ્તુ નિર્વિશેષે બ પ્રમાણુપણાના અગ્રીકર યુક્ત અથવા એકનો ?

तथाभूताऽकरणनियमाधिवाचकवाक्यवचनं [वचनमधिकृत्य भेदाभावेन] सम्प्रतिवयोद्भावितं सन्न
तदीयदर्शनेऽयकरणे निवमाविर्भावकम्, भावतोऽकरणनियमस्य सम्पत्त्वाविनाभावित्वात् । दृष्टान्तस्तु
ईदृशी धकाराकृतिर्मवतीत्येवंप्रकारेण गुणाक्षरमपि भवति, न पुनर्गुणाक्षरदृष्टान्तेन लिप्यक्षरमपि फलश्रुत्यं
भनति, न वा गुणस्य धकाराकृतिकरणेऽभिप्रायः सिद्ध्यतीति पर्यालोच्यम् । एवं च सति न विरोधगन्धो-
पीत्यलं विस्तरेण । ननु सोः ! सुहृद्भावेन धृच्छामा-सर्वेऽपि प्रवादाः द्वादशाक्षमूलकाः, द्वादशाक्षं च
तीर्थकरमूलकम् । अत एव तद्वचना जिनावज्जा भगिना ।

तथाहि—‘सम्बन्धवत्तुल्यं दुर्बलसंगं जगो समस्तज्ञानं । रचनापरतुल्यं खलु तो सर्वं सुन्दरं
तेजि’ ॥ १ ॥ सि । उपदेशपथे (गा० ६९४) द्युतिर्व्या—‘सर्वप्रवादानां-भिष्णुकणभक्षाक्षपादिवर्धन-
प्रज्ञापनानां मूलम्-आधिकरणं द्वादशाक्षं-द्वादशानामाचारादीनामज्ञानां प्रवचनपुरुषावयवमूलानां समा-
हारो द्वादशाक्षं, यतः कारणमात्समाख्यातं सिद्धसेनविशकारादिभिः, पठ्यते च—‘उपमाविच सर्वसम्बन्धः,
संशुदीर्घीत्यवि नाथ । दृष्टव्यः । न च तासु भवान् दृष्टव्यते, प्रविभक्तसु सरिस्तिषोदधिः’ ॥ १ ॥ अत
एव रत्नाकरतुल्यं-क्षीरोदधिप्रभुतिजलमिविसन्निभं, खलुनिर्भये, तस्मात्कारणान् सर्वम्-अपरिशेषं सुन्दरं
यत्तत्तत्र समवतारणीयमित्यकरणनियमादीन्त्येव धाक्यानि तेषु तेषु योगशास्त्रेषु ज्ञासकपिकातीतपतञ्ज-
ल्यादिप्रणीतानि जिनवचनमहोदयिमध्यलभ्योक्त्यान्वये दृश्यानि । तेषामवबन्धकारणे सकलतुल्यमूलभूताया
जिनावज्ञायाः (प्रसंगात्) न काचित्कल्याणसिद्धिरिति । एवं च सति मिथ्यादृशां पुण्ये प्रवृत्तिः
पापे च निवृत्तिर्न स्वादेतेत्येवंप्रकारेण महत्त्वज्ञाकरणे पूर्वापरविरोधस्य तावत्स्थानेवेति चेत् । सैवं, पूर्ववत्
सम्बन्धपर्यालोचने विरोधगन्धस्याऽव्यभावात् । सम्बन्धपर्यालोचना त्वेवं-सर्वप्रवादानां मूलं द्वादशाक्ष-
मित्यत्र प्रवादा-नन्वभावविरोधोपाः । ते च सर्वग्रहणेन शुभा अक्षुभाच्च प्राज्ञाः । तत्र शुभा जीवरक्षायासि-
प्राचयदिवाः, अक्षुभाच्च ततो विच्छिन्नास्तेषां च मूलं द्वादशाक्षं भीषीरवचनोद्बोधिविभीसुधर्मस्मानि-

अक्षरानिपभादिकं वाच्यं भवति ते ते योप्रशक्ताने त्रिषु व्यास-अपिल-पतञ्जल्यदिभिः प्रणीतं ते जिन
वचनद्वये सञ्चुद मध्येषी पात्रो छे. छेदने केकेने जेद्वत्वात् अक्षुभा. तेकेने अवग्रहणेते अक्षरानिपन।
मुहंभारक्षुक्ष ने जिनावज्जा तेथी प्रथमं द्वादशाक्षं सिद्धिं नदी.

उभ जते तो मिथ्यात्वीने पुण्यने विषे प्रवृत्ति जने पापने विषय निवृत्ति न कुक्षल छणी रीते
अक्ष अन्वदा करते पूर्वापरविरोधयुं तदवस्थपक्ष्णे जे ते छपरि. छेदे छे. च छेदे पूर्ववी रीते सम्बन्धविना-
श्यादि विरोधय धनापक्षि अभावाथी. सम्बन्ध विनाशयु तो छय-सर्वप्रवाहयुं मूल द्वादशाक्ष. छेदा प्रवाद ते
नमनादविरोधे छिने ते सर्वग्रहेषि शुभा अने अक्षुभा अनेवा तिळा शुभा ते छयस्कादिमक्षिधारे धरिता.
अक्षुभा ते तेथी विपरीत छिने तेकेनुं मूल द्वादशाक्ष ते भीषीरवचनयो प्रतिपुक्ष ने सुधर्मवि.भी
ते नमधी न सक्षारे. अक्षुभा मक्षे अत्रादनी प्रवृत्तिने जिनवचनयो प्रयत्न यथा पक्षाने प्रसजे
शुभानी पदे छयदेव पक्षु यथा. ते अत्राद ते शुभा अने अक्षुभा पक्षि संभ्यादि वचन संभ्या प्रभायु.
ने अत्रे लक्षभक्षरे छेछिछे छेदेतेषा वचन-पक्ष तेतेषाञ्च कुर्ष नमनाद अने तेतेषा नमनाद तेतेषाञ्च
वचन-पक्ष तेकेनी प्रवृत्ति ते अत्रादि प्रवादें आथी छिने जिनवचनपक्ष संक्षारे ? अत्रक्षमाध्या.
पक्षी ते सर्वनी अत्रादा करति जिननी निदा आगत ने असमक्षपक्ष्णे ते जिनवचनना अत्राक्षे अ
युक्ता, छय छक्षुषे प्रवृत्ति नमनादनी अवस्था करते तक्षेवा पक्षुनी आपत्तिथी.

તથાહિ-‘અર્થસ્ય પ્રમિતૌ પ્રસાધનપદ્મ ઓચુઃ પ્રમાણં પદે, તેષામજ્ઞજનયોજનાથપિ ભવેત્ વસ્તુ પ્રમાણં સ્ફુટદ્રશ્યં । આસન્નસ્ય તુ સાનતા વધિ તદા સંવેદનસ્યૈવ સા, સ્વાધિભ્યસ્તુલ્યજ્ઞરત્રાગમવત્તોયૈઃ સિતે ત્વન્મતસ્ય ’ ॥ ૬૧ ॥ (પત્રાંક. ૧૨) તથા શ્રીદેસાચાર્યવત્તોયપિ-‘સા વાસના સા ક્ષણસત્તતિશ્ચ, નાભેવમેદાનુભવમેદેતે । તત્તલ્લદાદર્શિશકુન્તવોત્તન્યાયાત્તદુકાલિ પદે પ્રથમ્યુ ’ ॥ ૬૨ ॥ ૩૦૦ ૧૧) અયાન્મતીર્થિકાનાં દ્રષ્ટવો ગમતિ વર્તન્તે । વગ્ન દષ્ટાન્તયાહ-‘અવગામિત્વ સર્વ-સિન્ધવ ’ ૬૩ ॥ ૩૦૦ ૧૨) સયોદૃષૌ સર્વેસિન્ધવઃ-સર્વા અપિ નથા, સયુદીર્ઘા અન્તિ-સમ્યગુદયં પ્રાપ્તાઃ સુઃ । છોકેપિ અર્થસમ્બન્ધેન ક્ષિપ્ત ઇતિવા મન્વતીતિ પ્રસિદ્ધિઃ । ૬૪ ॥ ૩૦૦ ૧૩) સમ્યક્પ્રમાણિન્યોઽસાતત્વાઃ । તાસુ બ અવાન્નાસ્તીત્વત્ત દષ્ટાન્તયાહ-‘યયા પ્રવિમલ્લાસુ સરિત્સુ નયોપુ જ્વલિ-સદ્ગુરો નાલિ, તાસુ ચ સયુદો નાવતરતીરયઃ । ક્ષયેવમસિપ્રાયેણ સ્તુતિઃ । ન પુનર્દેહુપવિષ્ટપ્રવચનદ્વારા બહેમસકાશાન્મતીર્થિક-દ્રષ્ટવા સમુત્પન્ના, ઝકદષ્ટાન્તયોરસમ્પ્રવાદિત્યેવં સમ્બવપર્યોક્ષાણ્યસિતિ ગાથાશ્લેઃ ॥ ૬૫ ॥

મિથ્યાહરિત્યુક્ત તો તેહને જિનશાપિતને વિષે કહ્યાએ વચાર્થપણે અહાને તેહના કહનાં અવિરહતે વિષે દેવપણે અહાના અભાવથી. એતસાજ વતી દેવ તે રાગદ્વેશરહિત સર્વજ્ઞ જ કુદ. અન્ન નહીં. બને તે અપ્રકારા માન્યો ધુનનાદિક. બાને. નહી. કમ નૈનાભાસપણે દેવ તે અરિહંતજ, પશુ અપ્રકારા આર્થના અરૂઢ ઇત્યાદિક. મિથ્યાત્વને વિષે બીજા આમલિ કહીએ. એ ભાવ-અરિહંતે કહીએ એ અપ્રકારણનિયમાદિક તે અન્મતીર્થીક પશુ પડિવળ્યુ. એતસા જ વતી તેહની દષ્ટિએ અરિહંતને વિષે. તેહની દષ્ટિને વિષે ધ્રુ લેશથી નહીં. તેહપણે કહિકે તે સર્વજ્ઞ અપ્રવાસ’ એહુ’ અરિહંતે પ્રપ્રપ્રપ્રપ્રપ્ર. ‘સંગમ્યદષ્ટિ ક્ષુતનઈ વિષે’ અનુપયોગવત અહેતુક જે યોગે તે ધ્રુપા, મિથ્યાત્વ ને કહે તે મિથ્યા.

સમ્યક્દષ્ટિ તે સામાન્યથી ક્ષુતને વિષે અનુપયોગી પ્રગટથી જે ઠાપે હેતુ વિના જ ભાષે ‘તદ્વૃત્તી પટજ ક્ષેપ’ તે જ્યાં. વિદ્યાનાદિકને પશુ તેથી ઉપજવાવતી. મિથ્યાદષ્ટિ પશુ તિંબજ જેવેથી અથવા અનુપયોગી જે ભાષે, તે જ્યાજ. કુચાક્ષર-ભાષે વિષે કુદે પશુ જ્યાં અને અનુ-ક્ષાના અવિરોધથી. નિન્નજ્યાયે પ્રાપ્તિથી. ઉન્નતની પરે. એ ગાથાશ્લે એતલે મિથ્યાહરિત્યુક્તિ તેમકે અર્થકે નિતોક્ષા પ્રતે ભૂઈ કહેતો વિષે સત્યપદ્ધતિ કહે’ એહવી ક’કા પશુ યાહી. કુચાક્ષર-ભાષે અન્ન-અર્થતિ સત્યાભાસના કહેવાપણથી. એતસાજ વતી રત્નાકરાવતારિકામંથને વિષે પશુ સિદ્ધસન-વિચારની પરે કહિકે છે. ‘અર્થના વચાર્થ’ અનુભવને વિષે સામવાતું પ્રપ્રપ્ર પદે તે પ્રમાણ પર કહેતા કુચા. તેહનઈ મતિ અન્ન-નોજનાદિકપશુ વરુઈ કુઈ પ્રમાણ પ્રપ્ર. એ, નીકરને પ્રમાણ કુઈ તકે સંવાદિત્વાને’ જ કુઈ. એ હેતુથી અનુપયોગના જિનની પરે પરતીર્થીક તાકરે જા ગાથાશ્લે.

વધી ‘તે વાસના, તે ક્ષુત્તી પર પરા ભેરે અગેરે અથવા’ અનુપયવણે પશુ ને ઘટઈ, તે વતી તટના અદેખનાર જે પક્ષીને બાહ્ય તટના ન્યાયથી તાકર કમન પ્રતે તે આપ્રાણે. ‘કલિ’ અન્મ-તીર્થીકની દષ્ટિએ તાકરે વિષે વતઈ જઈ. તાકા કહ્યોત કહે છે-જિન સમુદને વિષે સર્વ નદીઓ આવી ગિરે. સમ્યક્ ઉદય પામી કુદ. યેહને’ વિષઈ પશુ જાતનાઈ સ’પે સીએ ઉપ પામી કુદ. એહવી પ્રસિક્તિ. કમ નદીઓ પશુ સમુદ્રપાનિનીએ અણવી. તે દષ્ટિઓને વિષે ધ્રુ નદી (સી) તિલાં દષ્ટાત કહે છે. પ્રવિભકત જે નદીઓ તેહને’ વિષે સમુદ્ર મ અવતરે, જે અર્થ. પશુ અભિપ્રાયે’ સ્તુતિ પશુ અરિહંતે ઉપદેશુ જે પ્રવચન તેહને આમલે કરી અરિહંતથી. અન્મતીર્થીકની દષ્ટિએ ઉપની કમ. નહી. કયા નિહ’ કહાતના, અર્થવાચથી. એ કમ સમ્યક્ વિચારણું. ॥ ૬૬ ॥

बहुक्म—‘जयति विजितरागः केवललोकशाली, सुरपतिकृतसेवः श्रीमहावीरदैवः । यदस-
मसमयाब्धेऽपराधगाम्भीर्यमात्रः, सकलनयसमूहा विन्दुभावं मज्जन्ते ॥ १ ॥ इति । सम्यग्दर्शं तु केमा-
श्चित्संयतानां फलतोऽपि द्वादशाङ्गस्य सर्वेनयात्मकत्वं, सर्वांशक्षयोपशमस्य सम्भवात् । अत एव गौतमा-
दयः सर्वांशरसस्त्रिपतित्तनः श्रवचने श्रुतिताः । परं तेषां संयतानां सकलमपि द्वादशाङ्गं धुमनयात्मकत्वेनैव
परिणमति, सावधानयविषयकानुष्ठादिवचनप्रवृत्तेरप्यभावात् संयतमात्रस्य च तथात्वात् । एतेन सर्वेऽपि
शास्त्राविप्रवादाः जैनाग्रमसमुद्रसम्बन्धिनो विन्दव इति भ्रान्तिरपि निरस्ता, ‘पट्टशतानि विद्युव्यन्ते
पंथुनां मन्थमेऽह्नी त्वादिप्रवादानामपि जैनाग्रममूलकत्वापत्त्या संयतानां सावधानयाप्रवृत्तिप्रसक्त्याऽ-
संयतत्वं’ स्यात् । ‘तस्मात्सर्वांशक्षयोपशमसमुत्पद्यद्वाङ्मूलकक्षणेऽसमुद्रस्य पुरस्तादन्यतीर्थिकामिसचप्रवादाः
समुदितोऽपि विन्दूपमाः (इत्यर्थो युक्तः) । अन्यथा ‘विन्दुभावं मज्जन्ते’ इति प्रयोगादुपपत्तिः
स्यात्, अवयवावयविनोपपत्तिमानोपमेयमात्रेण वर्णने निजावयवापेक्षया महत्त्वेऽवयवविनो गौरवाभावात्
स्तुतिवचनासम्भवात् । ननुब्रूहो हस्तावयवभावं भजते इति हस्तस्य स्तुतिः सम्भवतीति तादर्यम् ।

किञ्च—समुद्रस्य विन्दव इति भजनमव्यसङ्गतम् । समुद्रप्रमवा हि वेलाकलोलोन्मोदयो भवन्ति
न पुनः विन्दवः, तेषां चोत्पत्तिर्मेषात् हस्तबलाविष्वापापाद्वा स्वादिषि सर्वांशुमवसिद्धम् । अन्यथा ससु-
द्राभिर्गौतमादिवदिभिर्विन्दुभिः समुद्रस्य न्यूनत्वापत्त्या तस्य गाम्भीर्यस्य हानिः स्वादिषि सम्बन्धपरालोच्य-
मिति । सामान्यतः पराशङ्कामपाल एव धृतिगतव्याख्यानसङ्गतिमाह—यस्मात् कारणात् द्वादशाङ्गं रत्ना-
करोपमया हुमाहुमसर्वप्रवादानां मूलं तस्मात् स्वरूपतः फलतश्च यावत् सुन्दरमात्मनिष्ठाकूपविक्रमावि-
वाच्यवाचकं वाक्यादिकं ‘तस्मिन्’ इति । तस्मिन् द्वादशाङ्गे, एवकारो गम्यः, द्वादशाङ्ग एव समवतारणीयं
तत्र वर्तते एवेत्यर्थः । द्वादशाङ्गस्य सर्वांशकृच्छ्रवत्त्वेन तद्व्यापकमूतस्य सर्वसुन्दरत्वकत्वावयवभावात्

सर्वांशे क्षेपोपशमना स’भवथी, जेतथा ॥ यती गौतमादिके ते सर्वाक्षरनां सन्निपाती प्रवचनने विषय
कथा छे, पञ्चि ते स’यतने’ द्वादशांशे ते शुभनयनरूप पञ्चि ॥ परिष्कर्णे’ सावधानयविषयके के आवा
तद्भवचनप्रवृत्तिना पञ्चि जणावधी, स’यतनात्तने तथापञ्चाशी, जेतथे’ सर्वेऽपि साक्षाद्विना प्रवाद ते
जैनाग्रमरूपसमुद्रस’अधी जिदुवा छे, जेतथी ज्ञाति पञ्चि टावी.

‘उत्ते’ जेदीर पञ्चालां मध्यम भावे’ इत्यादि प्रवादाने’ पञ्चि जैनाग्रमूलकपञ्चानी आपत्तिधी स’यतने
सावधानपानी प्रवृत्तिने प्रसवे जे अक्षयतपञ्च’ बाध, ते यती सर्वांशे क्षेपोपशमना छेपना के द्वादशांश वक्ष्य-
समुद्र तद्धेनी आगदि’ अन्यतीर्थिके स’यतने निष्ठा पञ्चि जिदुपमा, धम नदी तो जिदु वसव सन्ने’ जे
प्रयोगनी अयुक्ताता बाध, अवयव के जेके देह जने अवयवी के आ’गी तेहेने छेपमानोपशमनावे,
स’रिभाध पञ्चि’ वक्ष्य’वत्तथे’ योताना अवयवीनी अपेक्षाध मोटाधपलु छते पञ्चि अवयवीने शुद्धपञ्चाना
अभावधी, अ’अत्ते ते कस्तने’ अवयवशाव सन्ने’ ते यती कस्तनी स्तुति तो न स’लव’, जे तादर्य’, यती
समुद्रना जिदु जे कटिपु’ पञ्चि अयुक्ता, समुद्रधी छपना वेला कस्तेश छेपि इत्यादिके कुर्र’, जिदुवा
नहि, तेहेनी तो छेपति मेधधी अवयवा कस्तवज्जादिकना व्यापारधी कुर्र’, जे स’यने अनुवयवसिद्ध छे,
धम नदी तो समुद्र नीकस्था के जिदु तेजि समुद्रने न्यतरपञ्चानी आसि ते समुद्रने गौरपञ्चानी कानी
भावे, जे वीर्यावु’, धम सायान-यधी परनी आश’अ टावीने दिवे’ वृत्तिना व्यापनानी स’यति कहे छे.

अर्णत्तापुर्वधी कोदे, से णं अर्णत्तापुर्वधी माणे, से णं अणं० केअवे, से णं अणं० कोदे, जे णं अर्णत्तापु-
र्वधिकोहाइकसायचउके, से णं षणरागोसमोहमिच्छत्तपुजे, जे णं षण० से; णं अणुत्तरधारसंसारसमुदे,
जे णं अणु० से णं पुणो पुणो जम्मे, पुणो पुणो जरा, पुणो पुणो मच्चू, इत्यादि बावत् 'एगिदिअत्ताप
वेइदिअत्ताप तेइदिअत्ताप चरदिअत्ताप णारयतिरिक्खकुमापुसेसु अणेगविहसारीरमाणसदुक्खं अणुम-
वसाणे वइव्वए (वइज्जे) से तेणदूटेणं एणं दुच्चइ 'त्ति । श्रीमद्भारतीयो पञ्चमाध्यायने । यद्यपि आह-
विराधका इव आराधका जघन्याविशेदमिन्ना अनेकधा भवन्ति, तथापीह जगत्यादिवन्निनयतोत्सन्नभाष-
णेन प्रायोऽभिनिवेशी भन्तव्यः । तस्यैवोन्मार्गस्थितस्य मार्गात्थापनाभिप्रायेण ' नैते जैनाः किन्तु जैना-
भासा ' इत्येवंरूपपदेशेन सन्मार्गनाशकत्वात् नियमेनानन्तसंसारित्वम् ।

यदागमः—'सम्मागमसंपट्ठिमाणं साहूणं गोवमा । पूर्णं । संसारो ऽयं अणतो होइ ऽयं
सम्माभाणासीणं' ॥ १ ॥ इति गच्छाचारप्रकीर्णके (पा० ३१) एवमागमोक्तस्वरूपो निष्ठमार्गमाश्रित
एवं भवति, न पुनः शब्दादिमार्गमाश्रितोऽपि, तत्त्वोन्मार्गस्थितत्वेऽपि ' नैते जैनाः ' इत्याद्युपदेशवचनेन
मार्गनाशकत्वाभावात् जैनमार्गस्य जैनमार्गत्वेन भाषमाणत्वात् । 'साहूणं' भित्तिपदेन सद्व्यवच्छेदोऽपि
कृतो मन्तव्यः । तस्य साधुलिङ्गधारित्वाभावेन साधुत्वव्यपदेशासम्भवात् । विगम्बरस्तु कार्पटिकेवाबलु-
कृतिवैषमाग्रधार्यभि ' देवोऽर्हन् वयं जैनाः साधवः ' इति वचोभिस्तोषोच्छेदाभिप्रायेण च साम्नात्सर्व-
निष्ठवत्त्वेन सहजहीतो ब्रूयन्तः । यद्यपि कश्चित् यथाछन्दोऽपि वस्तुमारी सम्भवति तथाच्यपरमार्गाग्र-
णामावेन नियतोत्सन्नवचनभावात् न तीर्थोच्छेदाभिप्रायवान् । अतो न नियमेनानन्तसंसारि । एतेन यदुत्सवं
तीर्थोच्छेदाभिप्रायहेतुस्तन्ननियमेनानन्तसंसारहेतुः । श्रेयं तु भजन्त्येति वाच्यम् । यत्तु तीर्थोच्छेदाभिप्राय-
हेतुस्तन्निष्ठवत्सत्यधिकृतुच्छेदाभिप्रायानिवर्तं भवति, तीर्थस्य तीर्थकृतोऽपि पूर्ववत्त्वात् । वर्तमाना—'तित्थ-

कसोऽने हेतु धम नही. तछे त्थं ? पैनाने पछि. जे अणुक्खो विशेष अणुवे. सहानिशीध प्र'यमा-
भयनने अर्थ तो २५४ अ छे.

०४३३ आगमना विराधक ते आराधकनी परे' अथ-पादिनेहे' सिन्न अनेक प्रकारे छे.
तछे पछि अथाप्यादिकनी परे' निप्रतठित्थने' ओखवे' आडे' अशिनियेशी मानवे, तेहने' अ-अभार्ग-
स्थितने' भार्गना अथापनने' अलिआवे' 'जे ते जैन नही तछे त्थं ? जैनाशास' धर्म उपदेश'
सन्मार्गना नासकपण्याथी नियमे' अ अन'तसं'सारी'पण'. 'अ-भार्ग'इय भार्गने विपे; आत्मा तेहना
साधुने छे जीतय । निअथर' संसार ते अन'त कुछ सन्मार्गना नासकने. ' धर्म आगमे' छेत्तर'इय
निष्ठवत्तागने' आश्रित अ कुछ पछि साध्यादिकभाश्रित नही. तेहने अ-भार्गने' विपे' रछे पछि, 'जे
जैन नही' अथादि उपदेश वचने करी सार्गनासकना अलापया, जैनभार्गने जैनभार्गपछि कहेयापण्याथी
' साधु' जे पछे तेहना पछि निरास करी मानवे. तेहने साधु(विगंधारिपण्णाने' अलावे' साधुपण्णाना
नामना अभावाथी. 'दिगंजर तछे अपरीना वेपना अलुअरे' वेगभारधारी पछि'देव अरि'त अभाडे'
जैन साधु' जेछेवे' वयने' तीर्थोच्छेदने अलिआवे करी पाठपण्याथी सर्वनिर्द्वयपण्णे स'अरि अणुवे.
अछे भाउद यथा'छेदी पछि उत्तर'लाथी संभाव, तछे अपरभार्गना आश्रयणने अलावे' निअथे'
उत्तर'वयनना अलापया. तीर्थोच्छेदाभिप्रायव'त नही. जेतथा अ' वृत्ती, नियमे' अन'तसं'सारी नही.
जेतवे' अ' उत्तर तीर्थोच्छेदना अलिआपणुं हेतु. ते नियमे' अन'तसं'सारीना हेतु. अने' अ'पणु ते विहरे, जे

યતઃ સમ્યક્ત્વોચ્ચારેડપિ—‘જો કમ્પડ અળગત્વિય વા અળગત્વિયવૈયયાણિ વા અળગત્વિય-અપરિમિદિયાણિ અરિદંતચેદ્યાણિ વૈ’ત્યાદિમળનેન મિથ્યાદશાં મહાવજ્ઞા સ્થાત્, તત્પરિગૃહીતાઙ્ગચૈત્યા-નામપિ પરિત્યાગસ્ય મળિતત્વાત્ । તત્ત્વજ્ઞયા ચ જિનાવજ્ઞાપ્રસક્તૌ ‘હામમિચ્છતો મૂલક્ષિતિરાયાતે’તિ ન્યાયપ્રસક્તેઃ । કિન્ન—‘શાન્ત્યાવધો દિગમ્બરાદયશ્ચ મિથ્યાદષ્ટય’ इति वचनमपि वक्तुमशुक्रम्, भवद्-भिप्रायेण तस्य जिनावज्ज्ञाहेतुत्वात् । तथा ‘कृपवयण पासंढी सन्वे लम्सगपट्टिआ । सम्मग्गं तु जिण-वज्झाये एत्तं मग्गे हि कत्ते’ ॥ १ ॥ चि । श्रीउत्तरा० (अ. २३ गा० ६३) अत्र हि शांत्यादिमार्गाणां सुत्यागंतव्या भणनेन जैनमार्गस्य मोक्षमार्गतया भणनेन चान्यतीर्थिकानां महावज्ज्ञा । तथा—‘वेजा वहीआ ण भवेति ताणं, सुत्ता विआ गिति समेतमेण’ (उत्तरा० अ० १४, गा० १२) इत्यादिचचनैरन्यती-र्थिकानां गुरोरोगमस्य चावज्ज्ञा प्रतीतैव । तत्राऽपि वेदाः शब्दात्मकत्वेन द्वादशाङ्गस्यावयवभूता आषाढ-गोपज्ञानात्मपि प्रतीता एव । तद्वज्ज्ञया च द्वादशाङ्गत्वज्ञा जिनावज्ज्ञाहेतुरेव । तथा ‘बुद्धस्स आणाइ इमं समाहि’मित्यादि तथा ‘अवक्खुव वक्खुवाहिअ’मित्यादि प्राशुपर्वशिवागमबचनैर्विरोधः स्फुट एव ।

किन्तु—मिथ्यादष्टयवज्ज्ञया जिनावज्ज्ञाभणनं दूरे, अत्युत ज्ञानवर्कनचारित्राणि स्थिराणि भवन्तीति ज्ञापकवचनानि तत्प्रशंसायां च सन्धक्त्वातिचारप्रतिपादकवाक्यानि च सन्ध्या पर्वयोक्तव्यानि । तत्तु मो ! नहि वयं तन्मार्गावज्ज्ञया जिनावज्ज्ञां ब्रूमः, किन्तु तदीयमार्गे यत्किमपि शोभनं कृत्यं तद्वज्ज्ञया जिनावज्ज्ञेति

દહથી પશ્ચિ યુભજ, શોશની પ્રાપ્તિપર્થેત સુગતિહેતુપણથી. તેહજ ચતુષ્પણ્ણ વ્યાધાદિકને' દહથી અણુજ. અન્યતાદિકે જે અણુયથ તેહને હેતુપણ્ણ કરી કુર્ગતિના હેતુપણ્ણથી. ઇમ ઇને ભેદ' પશ્ચિ મિહુ મનુષ્યપણ્ણને 'સરીઆઈ કહેલુ', તે સયતજનના મનુષ્યપણ્ણની અવસાઈ જિનની અવસાજ, જિનેજ ભેદ' કલાથી. દેખાઈ છે લોકને વિષે' પશ્ચિ લક્ષણે યુક્ત અને લક્ષણે રહિત જે મણિ તે મિહુને' સદશપણ્ણ કહે'તે લક્ષણે યુક્ત મણિની અવસાઈ તેહના પરીક્ષકની અવસાજ. તેહના કલાથી વિશ્લેષકપણ્ણથી ઇત્યાદિ કહે'તે સમ્યક્ વિચારણાઈ ન કાઈ બાધક.

ઇમ નહી,તો ઉપદેશપદના વાક્યના રહે, જૈનપ્રવચનમાત્ર સાંચિ વિરોધ બાધ. અન્યતીર્થાના દેવ અણુવા અન્યતીર્થાઈ' મળા અરિહતના ચેત્ય ઇત્યાદિક કહેવે કરીને' જિનાત્વીની જહા અવસા બાધ, તેણે પરિચીકીત અહ'ચેત્યને' પશ્ચિ પરિત્યાગના કહેવાપણ્ણથી અને' તેહની અવસાઈ જિનની અવસાની પ્રસક્તિ કુઈ તો 'લાક વાજતા શ્રેણે ક્ષતિ આવી' એ ન્યાયની પ્રસક્તિથી.

પરી શાકપાદિકે અને દિગ્ગજરાદિકે મિથ્યાદષ્ટિએ વચન પશ્ચિ કહેવાનઈ અયુક્ત તાકરે' અસિપ્રામે, તેહને' જિનાવજ્ઞાના હેતુપણ્ણથી. વર્લી 'કુપ્રાવચનિકે પામ'ડી સર્ગે' ઉન્માર્ગે'આથા છે સન્માર્ગે'તે જિનને! પ્રકાશને' એ માર્ગે' તે ઉત્તમ' છકા શાકપાદિમાર્ગને' ઉન્માર્ગે'પણે લાણુવે અને જૈનમાર્ગે' પશ્ચિ કહેવે અન્યતીર્થિકાને' મહાપણા. વર્લી 'વેદ લણુવા ચાણુ ન કુઈ દિજ'જમ્યા તમાતમાઇ' પછવાડે' ઇત્યાદિકવચને અન્યતીર્થિકાને' યુક્તની આગમની અવસા પ્રસિદ્ધ જ. તિહા પશ્ચિ વેદ તે સન્દાત્મકપણે દાદશાંગના અવયવયુત્ત ાલગોપાસની અંગનાને પ્રસિદ્ધ જ, એકની અવસાઈ દાદશાંગની અવસા તે જિનાવજ્ઞાને' હેતુ જ. તથા 'બુદ્ધસ્સ આણાઈ' તથા 'અવક્કલુવ વક્કલુ' ઇત્યાદિ જે પૂરે' દેખાઈને' જે આગમવચન તેણે' વિરોધ સુકટ જ. વર્લી મિથ્યાદષ્ટિની અવસાઈ જિનાવજ્ઞાણુ કહેલુ તો હર, સાકયુ નાનદર્શનચારિત્ર સિચર કુઈ એવઢા જે શાકવચન અને' તેહની પ્રશંસાઇ સચકિતતા અતિચારના પ્રતિપાદક વાક્ય તે સમ્યક્ વિચારવા.

नाऽभिप्रायेण सूत्रतोऽर्जतस्तदुभयतो वा निजमतस्थित्यन्यविचारेणान्यथाग्रहणम् । न चैवं शक्त्यादिः सम्भवति, तस्य चैनप्रवचनपरतन्त्रप्रवृत्तिमिदृशोरनभ्युपगमेन सूत्रतोऽर्जतस्तदुभयतो वाऽन्यथाग्रहणे प्रयोजनाभावात् । अत एवाभिनविषयी जैनमार्गविश्वसक एवेच्छते ।

चङ्गमभः—‘अदो अ राओ अ समुद्रिण्हि, वहागएहि पठिछम् इम्मं । समाहिमावातमजो-
सपंता, सत्तारमेवं फरुसं धवंति’ ॥ चि । मूवकन्हे (अ. १३. गा० २) सूत्रस्य वृत्तो—‘विहवा वेदि-
काब्ध स्वस्वविचरितव्याख्याकारेण निर्दोषमपि सर्वज्ञप्रणीतं मार्गं विश्वसयन्ति कुमानं च प्रवेक्ष्यन्ती’ ।
त्यादि । एवं जैनमार्गविश्वसकत्वाभ्यानुपपत्त्या जैनसत्तापक्षापित्सिद्धिः । न चैवं शक्त्यादिर्जैनमार्गवि-
श्वसकतया क्वापि भाषितः, तस्य जैनसत्तापक्षापित्वाभावात् । युक्तिस्तूष्ण । एतेनानाराधकोऽपि वस्तुगत्या
जिनामाविराधक एव, अप्रतिपन्नजिनास्तत्वेन जिनाभाराधकव्यतिरेकत्वादिति वचनमप्युपासम् ।
जिनाभाराधकव्यतिरेकत्वेन जिनाभाराधक इत्यपि वक्तुं शक्यत्वात् प्रवचनमर्वादायङ्गापत्तेश्च । यतः
अप्रतिपन्नविरतिनां वरकपरिभ्राजकतिर्येगादीनां वैराविरतिसर्वविराधकत्वापत्त्या व्योत्तिष्कसाध्याम-
वृक्षसुपपाताभावाः प्रसज्येत, विरत्यनङ्गीकारेणाराधकज्जातिरिक्तानां वैराविरतिविराधकत्वात् । यतः
गमः—‘विराहिअसंजमांसंजमाणं जहण्णेणं भवण (वासीसु) उक्कोसेणं बोइसिण्णु’ (स. ख. १, सू०
२५-५) ‘विराहिअसंजमाणं जहण्णेणं भवण (वासीसु) उक्कोसेणं सोइस्सकण्णं’ चि । मग० ख० १
(सू० २५-३) । किञ्च—युगपदुभयोर्विराधकत्वेनोक्तपदमविक्रमाप(श्र)कृतस्थानप्राप्त्या व्योत्तिष्का-
वृक्षसुपपाताभावाप्रसक्तिरेवेति रहस्यमवसातव्यम् । उपपातसु वरकादीनां ब्रह्मलोकं, विरतां च सत्ता-
रमादिशक्त्यादानीकानामभ्युत्तं बावद् भवितुः । ‘वरगपरिव्वायगाणं जहण्णेणं भवण० उक्कोसेणं वंगळोप
कण्णं’ इत्यादि । तेन विराधकत्वं कैह गृहीतप्रसत्तामाचार्यपेक्षया न तु अद्यावत्पेक्षयाऽपि । तेषांखण्डित-
नोक्तसामाचारीपाठनपरायणानां भव्यद्वन्द्वदेवानामादिसिध्दादृशा ज्ञापप्रदर्शनायां च निहृयानां नवममै-
वेयकं यावदुपपातो न विकटः, अखण्डसामाचारीपरिपाठनवलेन वज्रोत्पादात् ।

सप्तमी अर्धपथी अथवा छिन्नपथी पोताना अतनी स्थितिने अन्धश्रियाये अन्धप्रकारे प्रहृष्टपथी छत्र
राक्षसादिभेदे न स लक्ष्यते, तेकेने जैनप्रचनने परवत् प्रवृत्ति अने निहृयाने अथुधाने सप्तमी
अर्धपथी अथवा छिन्नपथी अन्धप्रकारे प्रहृष्टपथी अथवा अन्धपथी

जैतव्याज वती अतिनिवेशी ते जैनमार्गो नो विपश्चक अ इतिमे, निहृय अने छिन्नपथे ते
पोतानी अन्ये कथे के व्याख्याने प्रकारे निर्देष्टव्यं दर्शने। अथो मार्गे ते अति विपश्चक अने
कुप्रार्थने प्रकारे, छत्र जैनमार्गो नो विपश्चकपथानी अन्धया अथुधावे छत्र, जैनसत्तानी अथवापरिपथानी
सिद्धि वक्ष, अथो राक्षसादिभेदे जैनमार्गो नो विपश्चकपथे छिन्नपथी नथी कथल तेकेने जैनस अथ-
वापरिपथानी अथवापथी, सुद्धि ते कथी अ. जैतव्ये अनाराधकपथे वस्तुगतं जिनामानो विराधक अ.
अर्धाविवृत्त के जिनाया ते पथि छत्र जिनामाराधकपथी व्यतिरिक्तापथुया, जैतव्ये पथि छत्रेणन सक्षकपथुया, अने
जिनामाना अनाराधकथी व्यतिरिक्तपथि जिनामानो अनाराधक-जैतव्ये पथि छत्रेणन सक्षकपथुया, अने
प्रचननी कथेदानी हागनी आपत्तिथी, के अर्द्धे अर्धाविवृत्त के विरति जैतव्य के वरक-परिपथक
अने निर्धर्मादिभेदे तेकेने देवविरति-सर्वविरतिनी विराधकपथानी आपत्ति व्यतिरिक्त-सौधर्मे तेषां
छत्रिं छत्रपातने अथवा यार्ह, विरतिने अन्धप्रकारे अनाराधकपथी देवविरति अने सर्व-
विरतिनी विराधकपथुया, अनाराधक ते रूपश्च अ छे.

नालिकेरारिक्कादारेणैकादशीपर्वोपवासं कुर्वाणाः जैनानिमतोपवासं सम्भवत्तया मन्यन्ते । जैनाश्च तदीयो-
पवासं केशतोऽपि न मन्यन्ते । अत एव 'न च तासु भवान् प्रदश्यते' इति तासु अन्यतीर्थिकदृष्टि-
भवान् प्रदश्यते, अन्यतीर्थिकभ्रष्टानविषयीभूतं धार्मिकानुत्थनं गङ्गास्नानादिकं भवान् केशतोऽपि न
मन्यत इत्यर्थः । मिथ्यादृष्टिस्त्वं च तेषां जिनोक्तेषु कचिद्यावाच्येन भ्रष्टानेऽपि तत्प्रणेतव्यं इति दैवत्वेन
भ्रष्टानाभावादिव । अत एव देवो रागद्वेषरहितः सर्वज्ञ एव भवति, नापरः । स चास्मद्भिमतः सुगतादिव, नापरः । एवं जैनाभासोऽपि देवोऽहंन्तेव परमस्वर्गाग्रणेत्यादि । मिथ्यात्वे बीजमग्रे वक्ष्यते । अयं
भावः-अहंत्वोच्यमानमकरणनियमादिकमन्वत्तीर्थिकैरपि प्रतिपन्नम् । अतस्तेषां दृष्टयोऽहंति वर्तन्ते । तदीय-
दृष्टिषु च भवान् केशतोऽपि नास्ति, पैरुक्तं सर्वमप्यवधार्यमेवेत्यहंता प्रकृतत्वात् ।

यद्वागमाः- 'सम्पदिदौ च सुवसि अणुवचनो अहेतव्यं चेव । जं भासह सा मोसा मिच्छादिद्वी-
वि अ तदेव' ॥ १ ॥ इति श्रीदशवैका० नि० (गा० २८०) वृत्तिर्यथा- 'सम्पदद्विरेव साभास्यतः
भुते-आगमेऽनुपयुक्तो प्रयोगाद् यत्किञ्चिद्देतुकं चैव-युक्तिविकलं चैव यद्भाषते 'तन्मुद्रया पठ एव
भवती'त्यादि, सा सृष्टा, भिन्नानादेरपि सत एव भावयति । मिथ्यादृष्टिरपि तस्यैव उभयुक्तोऽनुपयुक्तो वा यद्
भाषते सा सृष्टैव, पुणाक्षरन्यायेन संवादेऽपि स्वसतोराविरुपात् यदच्छोपलब्धैकम्यथावति ति गाथार्थः ।
एतेन मिथ्यादृष्टिरपि कचिर्वशे जिनोक्तं सम्यक् ब्रूवाणः सत्यवादी सविष्यतीति शङ्काऽपि परास्ता, पुणाक्ष-
रन्यायेनान्यथा सत्याभासवत्पुत्वात् । अत एव रत्नाकरावतारिकायासपि सिद्धसेनदिवाकरवद्वक्तुम् ।

आपक्षस्य तो नही, अस्तभावधी, निश्च निनि' प्रयासपुष्पाना अस्तभावधी, भीले पक्षे, ऐकने प्राभापक्षधु
आनते' भीछ गनि विना प्रवचननी, स'भति अ जेनने' दुक्त. ते तो कहे' अक्षर' अ, उच नही तो
श्रीसुधम'रुपासि-श्रीहरिसदसुविप्रप्रभने' अनाजोअने' कइलावने' अ सयम'न करिखु' यक्ष. पक्षि, विरेध
उते' निअभतिने आगलि' करी वधैअअ प्रचर'न ते दुक्त नही. प्रवचनसय'शाल'गनी आरित' तीर्थ-
करनी महाशातना आछ. निअभतिने तो पुअ पुअप्रते' सिन्नापक्षे गाहे गाहे' कइकी अ'निअतिथी.

अनछ के' सर्वप्रवाह' थुं छह छहसां सभुअरिपु अ सयम'वाने' टीकाक्षरे 'उद्घावित्र'
छ'वादि के' सिद्धसेनदिवाकर'नु वचन स'भतिपक्षे देण'अ'पु. ते तो विचारीतु अस्त'गतिनी परे आसछ
छछ. अछ छहसां' सभुअरिपु' तछ नदीसरीया प्रवाह न दुछ. सभुअशी नदीनी छरपत्तिना अशावथी.
सभुअने' नदीना पतिनी आपत्ति' नदीपति सभुअ' ऐकनी कंन'सभयनी अरति टली न्नेछछ. सभुअनछ
अ'लीरपथानी छानीना अस्त'गथी. छते' अवकाशे' अच छिछाथीअे नीकसे नही. वली सर्व'नदो' ते
सभुअगथीनीअे-ऐकथु' आअभसिअ पक्षि सयने' साक्षीप' वानसिअ केछे' पक्षि अन्पथा करिवाने'
अशाअ. ते वती रत्तितकत्तिनी. अविआय ते छिछे-दे रुपासिन् । तु सर्व'स तेहने' विरे' अन्पतीथीनी
आपआपथु आर'नी अ'छानदप के छिछे ते सभुअ छह पथी, तेहने' विषय अम'नत थयो. अ
अर्थः, अे छाप-के छछ अक्षर'अनिअदिछ जिने सु'अपक्षि, कइछ, ते अन्पतीथीछ पक्षि तिअअ
पडिअन्नु. अे तो स'भतिपक्षि नाक्षीरादिअक्षने आछारे' अक्षाक्षी पर्वने' छपवास करता ते जेनना
छिछ छपवासने सभुअपक्षि आनछ छछ. अने जेन तो तेहने' छपवास केछथीअे न' आने.

जेतसाअ वती तेहने' विरे' तु न दीसि अे अन्पतीथीछिछिने' विषय तु न देपीछ. अन्प-
तीथीना अ'छानतु' विषयअत के धार्मिकसुखान-अ'गारनायादिछ ते तुं अ'शरी अे न आनछ. अे अर्थ,

योगे विराधना स्यात् । यद्यगमः—‘ निष्ठुराथयस्य चरणस्युचपाए पाणदंसघ्नोविर्जितः । ७७० । (भा.
 गा. ५.१२) तथा च सम्प्रत्यक्षमविरतात्तं विराधितानां वा निमेषेन ज्ञानादीनां त्रयाणामपि विराधक-
 त्वापत्त्या त्रेणिकादीनां तीर्थकरनामनिकाचनं तीर्थकरतया प्रत्यायातिष्ठ च भवेत्, निजान्नाशकनामेष
 तीर्थकरतयोपपत्तेः । अत एव वैयमिकाचनवर्धनेभ्यस्त्वनुसारीवृत्तौ न भवन्ति, यत्रोक्तिपर्यन्तदेवेषु
 जिनान्नाश्या अनाराधकविराधकनामिषेत्यादात् । एवं च श्वकमात्रस्य चौमर्षिर्द्विभृत्यादावामप्रसेकपि,
 अनुपास्योत्तिष्ठत्वेन संयमविराधकत्वात् ।

किञ्च-आस्तामान्ये, गृहे वस्तां दीर्घकृत्वा विचरमशरीरिणामपि प्रतिसमर्थं ज्ञानादिविराधकत्वा-
पत्त्या अत्यन्तासम्भवत्यर्थं को नाम वस्तुं शङ्कुष्याद् इति पर्यालोच्यम् । न च सन्निधये व्यभिचारः
शङ्कनीयः, वासुदेवजीवसाधूनामपि कवाचसाग्निसिद्धिविराधनाया अपावकत्वात् । (जन्त्येव दोषेभ्य
विराधनेति ज्यपदेशमावात्) अन्यथा सूक्ष्मसम्परागवृण्णानं यान्तु कोऽप्याराधको न भवेत्,
साम्प्रदायिकीक्रियाहेतुसम्बन्धनकपाशाणामनन्तरतमुच्वात् । एतेन वासुदेवजीवसाधूनां कृत्तव्यत्वेन
संयमविराधना भविष्यतीति शङ्काऽपि परास्ता, महाशुक्रदेवलोकावापुषावाभावाप्रपञ्चे । विराधितसं-
मानां दौषमर्दाद्विष्युपपत्त्य निषिद्धत्वात् । अत एव अर्हद्वा वासुदेवा अपि वैमात्रिकदेवैश्चञ्चुता
एवोत्पद्यन्ते । ' वैमात्रिणो हुंति इरि-अरिहृ ' ति (सङ्ख्य० भा० २४४) वचनात् । तेन विराधकर्त्तुं नैह
प्रतिपन्नप्रदायापेक्षयेव मन्त्यम् । तच्च श्रीमद्भिराधजीवसाधोनीतीति नोभ्यः । तस्माद् गौतमादयो
विनाहावा आराधका, विराधकाश्च जनालिप्रभृतयः, नेपाहत्वेकिञ्चद्विषयाविशेषादिपुर्वेना आराधकविरा-
धकेभ्यो भिन्नाः परिशेषद्वाराधका एवेति सिद्धं त्रैविध्यं निर्दिशति । पञ्चमूककेऽपि तत्रैव सूचितमिति
प्राग्दर्शितम् । एतेन त्रयाणामपि भूतानां द्वैविध्यकल्पनात्माचाराधका कसिन् भङ्गेऽन्तरतीति प्रभावकाश-
शङ्काऽपि परास्ता, त्रयाणामपि परस्परं वैलक्षण्येन क्षमबतारासम्भवात् । अन्यथा पुंलोलपुंसकादीनां
त्रयाणामपि द्वैविध्यकल्पनेन क्वी कसिन् भङ्गेऽन्तरतीति प्रभावकाशः शस्येतेति चिन्त्यम् । सन्तु ओ ।
धार्मिकमुत्प्लानमधिकृत्य नैवानलैर्योनोऽस्ति श्रेयः, तेनैव बालतत्पत्यपि शौकेन वैशाराधको भवति ।

આતિથેયશિક્ષા આપણે અને સતેષ, આ દેવદુર્ગતિ અરજીને વિષે વિરાધિત હું, 'ભગવાં'દેશનાદિ' મેઘકાર્ગનાં બંધ રહે' ને તે સતેષ, સતપથથી એકલા ને દેવપથથી જીવના તે સતેષ, એકરશિ દેવદુર્ગતિ તે અરજીસતેષ અપધ્યાનાદિકે વિરાધિ' હંતે હું. તિલકા: વ્યથા જનંતસસાર કામે, ધમ કીર્તનપ્રણયે વિરાધ નવગ્રેષ્ઠતાદિ જીવને પશ્ચિ આધમ ન. દેવગદિ દુર્ગતપણુવા, એહુડ', ભયુડ',

પથી અણસરે સમયપણી કરી સંમતી વિરાધના કારણે તે નિયમથી ઝાનહઈની પછી વિરાધના કુદરે, એ માટે આગમ્ય જોડણી કહે છે- 'નિશ્ચયનરને' ચાત્રિને' ઉપાધતે ઝાનહઈનો પછી વચ્ચે ચાઈ. 'તે વારે સમગ્ર દર્શિને જે અવિરતિ અથવા દેશવિરતિ તેહને નિયમઝ ઝાનહઈનાઈકે નિવિણની વિરાધપ્રણયી થાતે' શ્રેષ્ઠિકાદિને તીર્થ'કર નામુદ્ર નિશ્ચયન અને તીર્થ'કરપણ ઉપચયુ ન હોઈ. જિનનો આવાના આપાધને જે તીર્થ'કરપણ ઉત્પત્તિથી, જોતલાઈ તીર્થ વેચાનિકાનિયા દેશમાં અમ્બા તીર્થ'કર ન કુદર, નિર્ભણિ અર્થન કહેને વિષે અનામદાઈ અને વિરાધપણ જે જનપતિથી, ધમ વાચકમાનને' સોધર્મથી ઉપચાતનો અવશ્ય ચાઈ. અણસરથી ચાત્રિનતપણી કરી સંમતી વિરાધપ્રણયી.

अथ, दृष्टिविषयकल्पं किम् ? इति दर्शयति—

दिद्विचिसं णिअमग्गप्परुवंगो उसमाइ अरिहंतो । इव वयणं अहंरुद्धिआणमवि मरणहेउत्ति ॥७७॥

“ व्याख्या—दृष्टविषय तावत् निजनिर्गमार्गस्य—शिवमूलादिविकल्पितवार्गस्य आदिप्रणेतृ श्रीशृङ्ग-
भातिरहंनैवेति चक्षन्मेव । किमुतये ? अविदूरस्थितानामपि मरणहेतुः । दूरस्थितोऽपि पदार्थो दृष्टविषयो
भवति । ईह दूरस्थिताः जैनमार्गमाश्रिता अभवन्, तेषामुत्सृज्यमापकाय दूरतज्जर्चितात् । तेषामपि केचञ्चिद्
वदीयन्तः । भूत्वा तेऽप्यहो ! अथ भाग्यो मुक्तिरक्ततो जैनत्वेन श्रीशृङ्गभादिप्रणीतो भविष्यतीति शङ्कयाऽपि
तन्मार्गानुसृज्यस्त्वेन तद्वतिकूलवर्षिणु साध्यादिषु श्रेयसावनम्पसंसारदुःखमाजो भवन्ति । अथ
एतेऽनुजभाषिणो दर्शनमपि निषिद्धम् ।

यदागमः— उन्मगमदेसणाए बररं गांसिदि जिणवदिदाणं । वावण्णदेसणाए खलु ण ह्म ऊढमा-
 तासिंसा इदुं ॥ ११ ॥ ति । श्रीभाषणे प्रत्यनकविमुक्तिः । (गां १.१५४) एतच्छूर्णियाभा-जे पुण अहि-
 ण्णोवत्तं गहाय अण्णेसि सत्ताणं संसारं शितयितुकामाणं उन्मगं देसयंति । तस्य गाहा-उन्मगदेस-
 णाए बररं-अयुद्धानं गांसिदि जिणवदिदाणं समस्मं अप्पणो अण्णेसिं व से वावण्णदेसणा जणा, ते
 बररं ण सइदिहि, सोक्खो अ विज्जा अ भण्णो अण्णेसिं मिच्छन्नुपायेणं यवमादिदिं कारयेहि-
 वावण्णदेसणा, खलुसहा जइहि केहि मिच्छन्नविहीय अवावण्णदेसणा सहायि वावण्णदेसणा इव दण्डमा, ते
 अ. इदुं पुं ण ऊढमा, किमंण पुण संसारो संसुंजणा संयवो, इदुसो अविसद्वयो, सो अ बगहिअसंयवो
 दरसिणो चेव; ण ऊढमा नाम ण कथंति ति । न चैवं दृष्टिपिपसं पदध्यात्वेन परेषामेवातिष्ठकहेतुः
 किन्वात्सरोऽपीत्यनुक्तोऽपि विरोधो ब्रूष्यः । अदागमः— जे अ णं-गोअसा- । आणाविराहए से-णं

હિવં દષ્ટિવિષ્ણુતે શ્વં । દેખાડે છે—

दृष्टिविषयस्य' ते 'निर्गम्यमाने' अदृष्टं अप्रत्यक्षं अस्ति' ते वचनं ते अति दूरस्थितत्वे षष्ठि भक्त्या लुप्तं हेतुं.

‘‘હતિને’ અર્થ :—દર્શિય વેાં શિવજીવાદિકે કંથ્યા ને આપ આપણા ચાર્ગે તેહને આદિકર્તાની અપભવદાદિક અરિકતવ બેઠલું વચન બ. ૩૯૫ છે ? આતિદુરસ્થિતને’ પશ્વિ’યરંજુ હેલુ. દુર સ્થિતને પશ્વિ પદાર્થ’ દર્શિને વિષય કુદ્ધ. કહા દુરસ્થિતનેઆર્ગનંદ’ આપણા બન્ધ તેવવડે ભૃત્સવસાધિલે’ વર્તિપણાથી. તેહને’ પશ્વિ ક્ષણકને તેહના વચન સાહલીને’ તે પશ્વિ બહો’ એ ચાર્ગે યુક્તિસંગત, નેનપશ્વિ’ કરી અપસાદિકે પ્રાપ્તી કુલે, એહની કાકાપ પશ્વિ તેહના ચાર્ગેન અભુલકવર્તિપણે કરીને’ તેલે ભૃત્સવને પ્રતિકલ્પવર્તિને’ સાપસાદિકે તેહને વિષય’ એવથી અનતક’સાર દુઃખના બન્ધનાર કુદ્ધ. એવાદાજ વતી ભૃત્સવસાધિલે’ દર્શન પશ્વિ નિરેખ્યુ. ‘‘કિનાર્ગની’ દેસનાઇ ચારિત્ર નાસે જિનવરેને’દર્શ’, બ્યાજનદર્શની તેહવા ભેવપે ચોગ્ય નહીં. ‘‘નેયથેગાઇ’ અર્થ’અહીને’ અન્ય સત્તવ ને સ’સરનિવર્તવાના’ લક્ષી તેહને ‘‘કિનાર્ગ’ અર્થ’ કહે’ તહીં ગણ્યા-કિનાર્ગે દેશનાઇ જિનવરેને’દર્શ’ દર્શન ટાલે. સમ્યક્તવે પેતાલુ’ યરંજુ’ પશ્વિ ટાલે, તે સ્વાપ્નના દર્શની ગણ્યા સમ્યક્ નિયમવારે’ અપણા પદ-નદર્શની તથાપિ’ આપનાનદર્શની જે ને ભણવા. તે’ ભેવા ચોગ્ય નહીં. તો’ સ’સાર-સોજાન-પરિચય તે કિયે’ તે ચું ? હુ સબ તે અપિદઅર્થ’ મેથેલે સ’પદે દેખાગ્રે’ બે ‘‘ય હેંચ્યા’ કહેતા ન કહેવે. ઇમ દર્શિવિષયજને દ્યોતે પરબે બે અનિદ્ર-

रतसम्यग्दृष्टिरिति भावः । ' देशविराह ' इति । देशै-स्तोकमंशं ज्ञानादिवत्प्रत्यक्षस्य मोक्षमार्गस्य वृत्तीय-
विभक्त्यागुणं चारित्रं विराधयतीत्यर्थः । प्राप्तस्य तस्यापाङ्गनात्, अप्राप्ये वै (त्यादि अत्र हि प्रथमभङ्गे
वाङ्मयपत्नी शीलेन देशराधको भणितः । द्वितीयभङ्गे अविरतसम्यग्दृष्टिः शीलमात्रेण देशविराधकः ।
एतच्च भवदभिप्रायेण कथं सङ्गच्छते ? इति चेत् । अहो भ्रान्तिः ! यगवत्या एवानुवादवचनमुच्यमानं
भवदभिप्रायेणेत्याद्यविसृज्य वक्तृत्वात् । प्रत्युत भवन्तमेव वयं वृच्छामा-ह्वय प्रथमभङ्गे यो वाङ्मयपत्नी
भणितः, स किं शक्यादिरन्यतीर्थिकः स जिनोक्तसामान्यापराधणो मिथ्याहृष्टिर्वा ? । नाद्यो, जैन-
नामपसिद्धान्तात् । शक्यादिमार्गस्योन्मार्गत्वेन तन्मार्गाभिमतानां देवादीनामदेवत्वादिनेषु ज्ञानस्य
चाज्ञानत्वेनेव शीलस्याप्यशीलत्वेनाहं तोक्तत्वात् । किञ्च-शीलशब्देनेह चारित्रं भणितम् । तच्चान्यती-
र्थिकमार्गेण देशतोऽपि न भवति । (' तेनान्यतीर्थिकमिमतशीलेन देशराधको भवतीति बोध्यम् ।
अन्यथा तथाभूतशीलस्य कारणं प्रज्ञापकस्य ज्ञानमपि वक्तव्यं प्रसज्येत । तच्च न कस्यापि सम्मतं,
मिथ्याहृष्टो ह्यज्ञाने सति ज्ञानस्यासम्भवात् । ' जस्त अण्णाणा तस्स भाणा णव्व ' इति वचनात् ।
द्वितीयस्तु न्याय्य एव । यत्तस्याविधं मोहनीयोव्यवशेन जैनजैनयोः 'सम्यक्संस्वरूपज्ञानानोऽन्यकमिथ्या-
हृष्टिर्भगवोऽभव्यो वा कुतश्चिद्विभक्तितात् जिनोक्तकुट्टक्रियापराधणो जैनमार्गपतितो ' भविव्यववेवाण
मिल्याद्यणमोकोऽवसातव्यः । स च कुट्टक्रिया कुर्वाणोऽपि मिथ्यात्वोदये पण्डिततपस्वीति वक्तुमन्य-
त्वेनानुगत्या वाङ्मयपत्नीत्युच्यते । देशराधकत्वं च ' वदकरणे देशतः सर्वतो वा विरोधकत्वं तत्करणे
देशतः सर्वतो वा आराधकत्वं ' इति नियमवलेन जैनक्रियैवावसातव्यम् । न पुनस्तन्वतीर्थिकक्रियापि,
तदकरणे विराधकत्वाभावात् । किञ्च-आराधकत्वं मोक्षकारणाऽऽसेवनेनैव स्यात् । मोक्षकारणं च सम्यक्-
क्रियैव भवति ' सम्यग्ज्ञानदर्शनचारित्राणि मोक्षमार्ग ' इतिवचनात् । सा च क्रिया जैनमार्गपतितस्य
जिनोक्तक्रिया कुर्वतोऽवसातव्या । शक्यादिमार्गाभिमतक्रिया तु संसारकारणत्वेन मोक्षकारणमेव न
भवति । कथं तयामूलेन शीलेन देशराधकत्वसम्भावनापीति परालोच्यम् । द्वितीयभङ्गे तु ' प्राप्तस्य
तस्यापाङ्गना ' इति वचनेन देशविराधकत्वे सिद्धे सिद्धं सूत्रस्य सविषयत्वेन ' प्राप्ताप्यसि ' ।) (किञ्च-
द्वितीयभङ्ग इव प्रथमभङ्गे ज्ञानदर्शनयोराराधक एव वक्तव्यः, तस्य तयोरप्राप्तत्वात् । यथा सत्येन
यथाराधकत्वं, तर्हि प्रथमभङ्ग इव द्वितीयभङ्गे ज्ञानदर्शनयोराराधक एव वक्तव्यः, तस्य तयोः सत्त्वावि-
त्वेवमुभयथापि प्रतिवन्दीनामा दोषो दुरपनेय इति । तस्मात् प्रतिपन्नसम्यक्त्वादीनां परिपालनेनाराधक-
त्वसपरिपाङ्कनेन च विराधकत्वमिति भावः । एतेन प्रथमभङ्गव्याख्यायां ' गीताशौनिमित्ततपश्चाराधकोऽ-
गीतार्थ इत्यन्ये ' इति श्रुतम् । तत्र गीताशौ यदि सत्यहृष्टिः तर्हि वाङ्मयपत्नी न स्यात् । वक्तव्यं
भगवतीर्चणापि वाङ्मयपत्नीति । यदि च मिथ्याहृष्टिस्तर्हि प्रापतिरेव, वक्तव्यस्य सत्त्वादिति वास्तव्य-
मिति । त्वेवमागमवचनात् कथमाराधकानाराधकविराधकलक्षणां त्रयाणां भङ्गानां मध्ये शक्यादिक-
मधिकृत्यानाराधकलक्षणो, द्वितीयो भङ्गः सम्यग्भावेन देशराधकत्वेनोक्तत्वाति चेत् ।-। सैव, जैन-
प्रवचनस्य सम्यग्भावोपपत्तेरपसिद्धान्तात् । यतो मिथ्याहृष्टिर्ज्ञानस्याप्यज्ञानत्वेनेव तन्मार्गपतितशीलः

ज्ञानात्परयथा। ओ प्रथम भङ्ग. पापश्री निवर्त्तनी नही अन्ये विनाशार्थं मोक्षार्थं आचरन्तस्य भगवते
ओ भाव. देश-शील अ-स-नादितपर्य ओ मोक्षमार्गं तेहना श्रील सागवप ओ आरि त विरोधे ओ
अर्थ. ' पापश्रीना अपाङ्गनाथी अथवा अशुपाभाधी. ' ओहंसा आगमवचनपी किं आराधक अनाराधके

પદ્યમં કાવં કદેદ સાહારણેય સદ્યે 'મિત્રાદિ બ્રીજાં નિં (ગાં ૫૬૬) દ્યમ્સુત્ત્રમાષણેન સામ્યેડપિ પરસ્પરં (મહદન્તરં) મન્વમન્તરસુક્તાગમાનુસારેણ સ્વમ્યેવ પરિમાવ્યમિતિ ગાથાર્થઃ ॥ ૭૭ ॥

અથ આસિદ્ધિશાસ્ત્રમિતિશિક્ષકોપસ્થરપરિજ્ઞાનાય ગાથામાહ—

જહિવિ હુ આમિગદિઓ સંસારપદ્યણેણ તુછો વિ । તહિવિ હુ જિષમપસચાવાઈં હરો અ વિવરીઓ ॥

વ્યાખ્યા—અપ્ય્યામિદ્ધિકા—આગાદમિધ્યાદષ્ટિઃ શાક્યાદિઃ કુલિજ્ઞી, સંસારમાર્ગત્વેન મુલ્યાઃ—
ક્લસુત્રમાષિદ્ધ્યલિજ્ઞસમાનઃ । ચદાગમઃ—' સેસા મિષ્ઠરિદ્ધી ગિદ્ધિલિગ્ગિદ્ધિલિગ્ગિદ્ધિલિગ્ગિદ્ધિ । જહ તિણિ ય
મુક્કપદ્યા સંસારપદ્યા તથા વિણિ' ॥૧॥ પિ, ૭૫૦ (માં ૫૨૦) દુરેવાર્થે । મુલ્ય એવ । તથાપિ જિન-
સમયસચાવાદી—જિનશાસનસચાવ્યવસ્થાપકઃ । ઇતરસ્તુ અમિનિવેશી વિપરીતો—જિનસમયસચાપકાપી ।
અર્થ માથઃ—અન્યતીર્થિકઃ શાક્યાદિઃ ' કે જૈનાઃ ' ? ' દ્યત્વેવંરૂપેણ પુષ્ટઃ સન્ જૈનાન્ પ્રત્યેચ ' ' અમી જૈના '
દ્યત્વેવં નિર્વેકા સ્યાત્ । સ ચ જૈને જૈનસચાવ્યવસ્થાવેન જૈનસચાવ્યવસ્થાપકઃ । અમિનિવેશી હુ જૈનામોહો
વિગમ્વરાદિઃ પુષ્ટઃ સન્ જૈનામાસં જ્ઞાત્માનં જૈનત્વેન માપ્તે ' ' અહં જૈન ' ' ઇતિ, જૈનાન્ પ્રતિ હુ ' ન જૈનાઃ
કિન્તુ જૈનામાસા ' ' દ્યત્વેવં નિર્વેકા જૈનસચાપકાપી મહાપાપી । યસો જૈને જૈનસચાપકાપમન્તરેણ જૈનામાસે
નિજમાર્ગે જૈનસચાવ્યવસ્થાપનાડસમ્ભવાત્, ચિકુદ્યોહ્વેજૈનસત્ત્વાસમ્ભવેન પકતરસ જૈનામાસત્ત્વે વક્તવ્યે
ક્તમકારેણ વક્તૃત્વસમ્ભવાત્ । કલ્પમાર્ગે જાસ વિકલ્પસામિજમાર્ગસ્ય પ્રકૃતિપ્રગમમૂલિકૈતિ વ્યવસ્થાપ-

તાત્પર્યઃ. અને એ તીર્થના ઉચ્છેદના અભિપ્રાયને દેખું તે નિશ્ચયે તીર્થકરના ઉચ્છેદના એ અભિપ્રાય
તેણે નિયમ કુઈ. તેહને તીર્થકરને પણ પૂજ્યપદ્ધતી ' તીર્થને પ્રજ્ઞાન કરી કહે ' સાધારણપદ્ધતે ' ઈમ
ઉત્તમ જાપથે ' સરીખાઈં પણ પરસ્પરી મંદમંદતર કલા આગમને બહુસારે વિચારવું. ॥ ૭૭ ॥

દિવે' આસિદ્ધિક અને આનિવેશીનો ભેદ જણાવવાને અર્થે ગાથા કહે છે—

યથાપિ આસિદ્ધિક સંસારમાર્ગપણે સરીયો છે. તથા જિનચતતી સત્તાનો વાદો. બીજો તે વિપરીત.

વૃત્તિનો અર્થ—અર્થી આસિદ્ધિક—આગાદમિધ્યાદષ્ટિ એ શાક્યાદિક કુલિજ્ઞી, સંસારમાર્ગપણે સરીયો—
ઉત્તમજાપિ દ્યત્વેજીને સરીયો ' શેષ તે મિત્રાદિષ્ટિ કૃતિલિગ્ગિ કૃતિલિગ્ગિ દ્યત્વેજીને જિન નિવિષ્ણુ જોક્ષમાર્ગ
સંસારમાર્ગ નિયમ તબ ' હુ તે એવજાપથ. સમાનજ. તથાપિ જિનશાસનસત્તાનો જાપક, બીજો તે
આનિવેશી વિપરીત—જિનશાસનસત્તાનો અપલાપી. એ જાપ-અન્યતીર્થિક શાક્યાદિક તે ' કહણ જૈન ' ?
ઈમ પૂછે ' હુ તે જૈન પ્રતેજ ' એ જૈન ' ઈણી રીતેજ ઉતર દિઈ. તે તથ જૈનનઈ વિષે જૈનની સત્તાને
જોધવે' કરી જૈનની સત્તાનો જાપક. આનિવેશી તથ જૈનાભાસ દિગ્ગજાદિક તે પૂછ્યો હુંતે જૈનાભાસ
પોતાના આત્માને જૈન પણ કહે. હું જૈન એહવું. જૈન પ્રતે' તથ એ જૈન નહી, તથ રસુ ?
જૈનાભાસ કહણી રીતે જ કથક કુઈ. જૈનસત્તાનો અપલાપી મહાપાપી. જૈનનઈ વિષે જૈનની સત્તાનો
અપલાપ વિના જૈનાભાસ ને પોતાનો જાગ, તેહને વિષઈ જૈનસત્તાની વ્યવસ્થાપનાનો અસંભવથી.
વિશ્વ ભેને જૈનસત્તાને અસંભવે એકને જૈનાભાસપણું કહેવે કહે પ્રકાર કહેવાપણાના અસંભવથી.
ઉત્તમજાપીપણું તેા તેહને કદ્યા પોતાના જાગની પ્રવૃત્તિ તે આગમપૂજ એકવા સ્થાપનને અભિપ્રાય

धको भणितः, कृतप्रतिज्ञाया अनिवर्हणात् । न च पापनिवृत्तिरूपेण श्रीकेन देशाराधकत्वे सिद्धे मिथ्या-
दृशां पुण्ये प्रवृत्तिः पापे च निवृत्तिर्न स्यादिति वचनेन विरोधः शङ्कनीयः, सम्भवत्यप्रतिक्रमसादृश्यवत्
यव मिथ्यादृष्टेर्भावस्तथाविबिद्धत्वात् । न पुन त्रैलोक्योऽपि । यत्तु तथाभूतत्वाऽपि श्रीलक्ष्मणमुदीचीयत्वं
तन्मागर्पयितव्येन ज्वलद्गहनव्यवतामेवविज्ञातव्यम्, 'भवद्गुरो वि हु वल्लव'मिति वचनात् ।

एतेनाज्यतीर्थिकासिमतं किञ्चिदनुष्ठानं मोक्षहेतुर्भविष्यतीति कल्पनाऽपि परास्ता, तदीयमागोपा-
सुन्मार्गत्वेनाऽऽस्ये भणितत्वात् । एतच्च 'कृष्णवक्त्रपासंही सन्ने कन्मगपट्टिका' इत्यादि प्रामुख्येनैव
उपदर्शयिष्यते च सवृत्तिकमनन्तरमपीति बोध्यम् । तेन युगपन्मार्गान्मार्गक्रिययोरसम्भवं एव । नहि
कोऽप्यतिविपुलोऽपि एकेन पादैन मार्गे गच्छन्नपरेण चोन्मार्गमिति । (१) एवं चोमचोरपि प्रकारयोस्त-
च्चिपयत्वेन प्राप्ताये सिद्धे 'यक्षप्रायेर्वै'ति विकल्पेन व्याख्यातं यत् केनाभिप्रायेणेति संशये सम्भन्वक-
वचनं वयसि श्रोतृकायाः स इति बोध्यम् । यतो यथाप्रामाण्येण विरायकत्वं स्यात् तर्हि चरकपरि-
क्षाकाशीनां ज्योतिष्कार्द्वयमुपपादायावः प्रसज्येत, योऽकारणभूतानां सम्प्रज्ञानादीनां प्रमाणं केनापि
ज्यवभावेन देशविरतिर्यविरलोऽयमोर्तुगपद्विराधकत्वात् । एतच्च प्राग् प्रन्वसम्भत्वा प्रदर्शितमेव । तथा
द्वावशाङ्कपर्यन्तानामुक्तावधिप्रभृतप्राप्तिमात्रं छद्मस्थसंशयो दूरे, केवलकृष्णप्राप्तचिन्तकस्याविराधकः प्रस-
ज्येतेति (३) सूक्ष्मदृशा पर्वलोच्यमिति गाथायै ॥ ७८ ॥

निवर्हि' कने' अनिवर्हि' न् अणुपुं, अतएव न वती प्रथमः न ते दहे आराधक न कहीओ, तेतवानी न
प्रतिराना शोधयध्याधी, एहीन ल'अने विषे अविरतसम्भयहेतिपक्षि 'पात्र्या तेहना अपातनी'
ओ वयने' रिश्रितने' यदित्यागे न् अ'शे निराधक कही, शोधो प्रतिराना अनिव'रुधुधी.

पापनिवृत्तिरूपशीये' कही देशाराधकपक्षु' सिद्धं यत्तु हेतु 'विष्णुप्राप्तये' पुष्पने विषे' प्रवृत्ति कने
पापने विषे' निवृत्ति न कुष्ठ' पक्षे वयने' विरोध न ल'केश. सम्भत्तनेो प्रतिपक्ष के अग्र-
अव'त भिन्नासहिते' न् सावधी ते निष्ठुना निषिद्धपक्षुधी. पक्षि द'पथी नही. कने के तेहना ओ
शीधने' अतुमोहनीयपक्षु' ते मार्गभाडे पति' कही व्यवहारनपर्वतने न् अणुपुं. 'अपव'त ते भवव'त'
ओ' वयनधी. अतश्चे' अ-मती'विश्रु' गा-यु' क्षममेक अतुशान मोक्ष' हेतु कु'ते. ओ कल्पना' पक्षि'
राशी. तेहना मार्गेने' अ-मार्ग'पक्षि' कहेवाधी, ओ तो 'कुल्लव'व' ० ओ पूर्व'हे' देवाऽपु' ७८. अने
वही देवादीरवे', इति सङ्कित अन'तरन्. ओ अणुपुं. ते वती मार्गे' अन'रु' अ-मार्ग'विधाने ओष' वारे'
अव'धन न्. अरु' अतुरपक्षि ओषे' पाडे' मार्ग'प्रति' नावे' अने वीन्ने अ-मार्ग'प्रते' पक्षि. क्षम निष्ठ'
प्रकारने' विष'रु' विषयसङ्कितपक्षि' आराधकपक्षु' सिद्धं यत्तु हेतु के 'अवधवा अपात्राधी' ओष' के
विक'रु' व्याख्यान ते अर्थ ओभिप्राये' ओष'देवा संशय उच्छे' सम्भ' कय'रु' वयन अपात्रोपक्षि'
सालक्षणा वाङ्म' कु'. ओ अणुपुं. के भाडे' अणुपात्र्या वती ओ निराधकपक्षु' कु'रु' तो अरु'प-परि-
प्राम'प्रदिगे' ओमोति'अधी उवो' उपातना असाव' अशो ओष'रु. शोष'ना शर'रु'व'त के सम्भ'प्रानादि
त्रय तेहना शेरधीपक्षि' अक्षरवे' हेतुविरति स'र'विरति ओ निष्ठुने' निराधकपक्षुधी. ओ तो अ'यनी
स'मति पूर्व' देवाऽपु' न् ७८. वही द'दृष्टानपर्व'त नावाङ्म'त-अवधिप्रयु'अने अपात्रिपर्व'त' अक्षर-
स'म'त' तो तेहयो. केवली पक्षि' अणुपात्र्या विन'कल्यादिनेो निराधक व'प'ने, ओष'रु' सु'प्र'प'दि' निराधु'.
ओ' आशानेो अक्ष'र' ॥ ७८ ॥

यद्वागमः—‘अहणं मते ! असंजयमविद्वद्भवेवाणं मिलादि यावत् ‘जहणेणं भवणं (वासीसु) उक्कोसेणं अवरिमोविज्जणसु’ ति । अग १, ७० २, (सू २५) वृत्त्येकदेशो यथा—‘तस्मान्मिथ्यादृष्टव एव भव्या यच्चयाश्च असंयतमज्जहन्ववेवाः’ भ्रमणशुणवारिणो निखिलसामाचार्य-नुष्ठानयुक्ता द्रव्यलिङ्गधारिणो गृह्यन्ते । ते ह्वाखिलसामाचारीप्रयावत एव उपरितनम्रैवेयकेभूयन्ते । असं-यताश्च ते, सत्यव्यनुष्ठाने चारित्रपरिणामभूयत्वाच्चिति । यद्यपि सामाचारीमधिकृत्य देशराधकत्वं भव्य-द्रव्यैवनिर्द्भवस्याऽपि सम्भवति, अन्यथा भ्रैवेयकदेवतयोत्पादानुपपत्तिप्रसक्तो, तथापि निह्वो जिनाह्वा-मधिकृत्य विराधक एव, कसूत्रभाषणेन सम्भवत्त्वविषयकप्रतिपन्नजिनाह्वायाः परित्यागात् । इतरस्तु अना-राधक एव, सन्त्यक्त्वाभावेन कसूत्रभाषणतत्त्वभङ्गादभावेन च आराधकविराधकत्वभावाभावात् । न चैवं भेदेऽप्यनाराधकविराधकबोहपपातमधिकृत्य साम्यं सङ्कनीयम्, भ्रैवेयकेऽपि निह्वस्य वैषदुर्गततयोत्पादात् । वैषदुर्गतत्वं च न केवलं वैषकिल्यविषयकत्वादिनैव, तत्र तेषामभावात्, किन्तु सम्मोहत्वेन । स च वैषदुर्ग-तस्तत्त्वयुतोऽनन्वकाळं संसारे परिभ्रमति ।

यद्वागमः—‘कंठ्य १, वैषकिन्विस २ अभिजो ३ आसुरी य ४ संमोहा ५ । ता वैषदु-गाहो मरणं विराहि ए हंति’ ॥ १ ॥ चि । आतुरप्रलास्यनप्रकीर्णके (वा. ३९) ज्याज्यादेशो यथा—‘सम्मोह’ ति । सम्मोहयत्तुत्यागैस्समाविता मोक्षमार्गाद् भ्रंशयन्ति ये ते सम्मोहाः । संयत्ता अज्येवंविधा वैषत्वेनोत्पन्नाः, सम्मोहाः, एवंरूपा वैषदुर्गाः ता एव वैषदुर्गतयो मरणेऽप्यनानाविधा विराधिते सति तत्त्वभ्रुता, अन्तर्ग संसारां परिभ्रमन्ती’ ति । एवमुत्सृष्टप्रकरणेन विराधको नष्टमभ्रैयकतयोत्पत्तौऽप्यधम एव, वैषदुर्गतत्वादिति बोध्यम् । किञ्च—अनुपात्तसंभवत्वेन संयमविराधनाभ्युपगमे विषयतो ज्ञानवृक्षेन-

‘वक्षी संभ्राल भिङ्गने विराधकपक्षे उत्पद्यते आभयाने’ अप्रकृष्टरथानाभाति’ ज्योतिष्यथी उपरि’ उपपातना अशावनी प्रसक्ति ७. जे १६२५ अथपु. उपपात ते वरकादिने’ अशोकाकताथ, ति’ अने सङ्कारतताथ, आदिशब्दधी आश्रयने’ अथमुत्ताथ कडिजे छे. ते वती विराधकपक्ष’ ते उक्षा अशा. वतनी संभ्रालानी अपेक्षाथ. पक्षि शब्दाननी अपेक्षाथ नही. ते वती अथ’ अत जे संभ्रालानी ते राधवने तत्परे’ जे’ धानार इत्येव अनानिस्थिदष्टि नेहने’ अने व्यापनदह’ नी जे निहवने तेहने’ नवम भ्रैवेयकताथ उपपद्यु ते विरह नही. अथ’ संभ्रालानी परिपालनपक्षे’ तिला उत्पद्यथी. वृत्तिने जे छे देस कडे छे— ते भा’ मिथ्यादष्टि ७ शब्द अने अशब्द अस’ वधि शब्द’ अथेव अथपुत्राधना धरनार इत्यभि’ अधारी प्रकीर्ण, जे भा’ ते सङ्कारसामाचारीप्रभावधी ७ उपशा भ्रैवेयकने विषे’ उपप. अने’ अस’ वति ते, जे’ अथ’ अने’ पक्षि आदित्रपरिभाषे शब्द’ पक्ष्याथी.

‘अर्क’ संभ्रालानी आभयानी’ देहाधकपक्ष’ शब्द’ अथेव निहवने पक्षि’ धम नहि’ ते भ्रैवेयक-देवपक्ष उत्पद्यनना अथपुत्राधना प्रसवथी. तडिहे निहवने ते जिनाह्वा छिदीने विराधक ७ कडीर, इत्युत्पादपक्षे’ संसक्तिविषयिपक्षि’ जे जिनाह्वा तेहना परित्यागथी. औपपत्ति ने अनाराधक ७. संभ्रालने अशावे अने’ इत्युत्पादपक्ष’ मतल’ आदिने अशावे आराधक विराधकना स्वभावना अशावथी, धम लेह’ जे’ आराधक अने विराधकने उपपत्ति आश्वरी सरी’ आश्वपक्ष’ छे छे नही. भ्रैवेयकने विषे’ निहवने’ इत्युत्पादपक्षे’ उपपत्ति. वैषदुर्गतिपक्षे’ ते देवस्य देवदित्यादिपक्षे ७ नही. तिला तेहना अशावथी. तडि छे’ सरी’ पक्षे. ते वैषदुर्गत ते तिलांशी अथो. अन’ तलाव संसारे शाने, ‘कंठ’ इतिप

पाशण्डिनो-प्रतिनः सर्वे ऊनार्गप्रतिनः, बहुविधापाशजन्तवात् तेषां 'मिसादि । ऊनार्गोऽपि अयमं एव, मोक्षमार्गस्य धर्मस्य प्रतिपक्षभूतत्वात् । तत्र धर्मत्वेन बुद्धिः, तस्यादिप्रणेतारि कपिछादौ वासवैकत्वेन अदेवे देवत्वेन बुद्धिः, तच्छिष्ये चागुरौ गुरुत्वेन बुद्धिरिति त्रिष्वपि देवादिषु वैपरीत्येन भद्रानां तदुक्तप्रवर्तनं च मिथ्यात्वमेव । उक्तं च- 'अदेवे देवबुद्धिर्या, गुरुधीरगुरौ च वा । अयमं धर्मबुद्धिश्च, मिथ्यात्वं तद्विपर्ययात् ॥ १ ॥ इति (योग० प्र० २, 'स्रो० ३) एवं दिगम्बरादिजनाभासोऽपि भन्तव्यः । तस्य च धार्मिकानुष्ठानं निजनिजवृत्तिपरतन्त्रोद्भावितं जेनामिमतधार्मिकानुष्ठानप्रतिपक्षभूतत्वेनायमं एव । तत्र धर्मत्वेन बुद्धिः, तथाभूतमार्गस्यादिप्रणेतारि अदेवे देवत्वेन बुद्धिः, तन्मार्गपरम्पराप्रवर्तके ऋगुरौ गुरुत्वेन बुद्धिरिति त्रिष्वपि देवादिषु वैपरीत्येन भद्रानां ग्राम्यन् मिथ्यात्वमेव । यदि च दिगम्बरादिमार्गस्यादिप्रणेतार सर्वज्ञोऽहं भवेत्, तर्हि तीर्थत्वेनामिमतस्य 'सैतान्मर्यादास्त्व श्रेया ततो विरुद्धोऽहं नामा विकल्पितः कश्चिद्वन् एव, विरुद्धोऽहं योर्गार्गयोर्मोक्षमार्गत्वेनैकप्रणेतुरसम्भवात् इत्योः 'सर्वज्ञत्वासम्भवाच्च । एतेन देवतत्त्वमधिकृत्य दिगम्बरादिभिः सहैक्यमेवेति वचनमप्यप्राप्तम्, त्रयाणां देवादिदेवत्वानां कार्यकारणभावापत्त्येनान्योऽन्यानुविद्धत्वात् तीर्थतीर्थकयोरेव सम्बन्धतद्भानासम्भवात् । नहि तीर्थतद्भानमन्तरेण तीर्थकृत्यभद्रानां न वा तीर्थकरभद्रानमन्तरेण तीर्थभद्रानमिति । सम्भवे च तावन्मात्रभद्रानेन सूक्तिं सन्मगद्विदित मिथ्यादृष्टिरेति प्रमे प्रथमभङ्गस्यागमवाचित्वेन वक्तुमशक्यत्वम् । द्वितीयमेव अहं विचारैर्न, देवतत्त्वमधिकृत्य वैपरीत्यभद्रानमन्तरेण मिथ्यात्वादिदं ।

धर्म दिग्भरादिक जेनाभास येषु ज्ञानवे। तेहं धर्मिगतुछान ते व्याप व्यापणी रुचिने परपश-
पक्षे प्रकट भुं जेनेन भुं धर्मिगतुछानने विपरीतपक्षे करी अंधर्ष ७. तिहा धर्म पक्षे बुद्धि, तेहना
भागीना आदि प्रपक्ष ७ अदेव तेहने विषे देवपक्षे बुद्धि, ते भागीना परपशना प्रवर्तक ७ कुशर
तेहने विषे प्रपक्षे बुद्धि ओ हेतुधा निषे देवादिहने निषे विपरीत पक्षे अक्षान ते पूर्वनी परे मिथ्यात्व
७. ७८ दिग्भरादिभाजने। प्रथमप्रपक्ष सर्वज्ञ अविहंत कुश, तछ तीर्थपक्षे धर्म ७. स्वेतापरमार्ग
तेहने प्रपक्ष तेही बुद्धा प्रक्षरना अविहंत नावे विकल्पे तेहं भीने ७. विश्व वेः भागीना मोक्षमार्ग
पक्षे ओक प्रवेताना अस्त्वभावधी. ओतर्हि तत्त आसरी दिग्भरादिक संधाते ओकपक्ष ७ छे, ओ वयन पक्षि
निरास, कुश, निषे देवादि तत्तने कार्यकारणभावापक्षे. पायवे करी पररूपरे सभक्षपक्षधी. तीर्थ
अने तीर्थकरनी परे अतिभक्षानना अस्त्वभावधी. तीर्थभक्षान. विना तीर्थकरुं भक्षान, न कुश, अथवा
तीर्थकरना अक्षान विना तीर्थनी परे सक्षक्षान न कुश. ७८ स भवर्ष-तछ तेववर्ष, अक्षाननछ. ते.
सम्भगद्विदित ७ भिक्षादृष्टि ओकवर्ष अने पहिला भक्षने तो सिद्धातगाधितपक्षे कहेवा. अक्षकत्रपक्ष. भीने
पक्षे ने तो, विवादे पूछ. देवतत्त्व आसिरी विपरीतपक्षे सक्षक्षान विना मिथ्यात्वनी. अविहंधी.

वही देव अविहंत ७ ओ वयनभावे देवतत्त्वे आक्षरणीने ७८ अनेह. तछं ऊरु संसाधु ७, धर्म
ते देवही अथवा ७ ओ वयन आनवे करीने ऊरु अने धर्मोते आक्षरणीने पक्षि अनेह भाने
कुते दिग्भरादिहने पक्षि देवादिक विपक्ष सक्षक्षाना अनेह अभावे सभेगद्विदितपक्षानी आपोति अंभि-
निवेशमिथ्यात्वं ते निराश्रय कृत छिछन ७ वाध. हने अंधर्षने अदेवता प्रत्यक्ष सिद्ध ७. पक्षि देव तो
नही ओकधु ७८. सत्त कक्ष छठपक्षि. तिहा अंधर्ष ७८ ऊरु संसाधु ७ पक्षि अक्षरणी भागीना अविश्रित
७ अनुष्ठान तेहना कर्ता अने छिपेसक, धर्म ते देवहीवाधित ७ पक्षि अक्षरणी भागीने देवही अंधर्ष
ते अपर नही. तछ देव अविहंतपक्षि अक्षरणी भागीने आदिप्रपक्ष, भीने नही स्वेतापरमार्ग

યવાતમ:—‘દર્શં સ્વલુ મપ ચતારિ પુરિસજાયા પં૦, તં૦-સીલસંપન્ને જામમેગે, જો સુઅસં-
પણે ૧, સુઅસંપણે જામમેગે, જો સીલસંપણે ૨, જો સીલસંપન્ને વિ સુઅસંપણે વિ ૩, જો જો સીલ-
સંપણે જો સુઅસંપણે ૪ તત્ત્વ જં જે સે પદમપુરિસજાપ સે જં પુરિસે સીલવં અસુઅવ સ્વરપ અવિળ્લાયધમ્મે,
દસ જં ગો૦ મપ પુરિસે દેસારાહપ પળ્લતે ૧, તત્ત્વ જં જે સે સ્વોચ્ચે પુરિસજાપ સે જં પુરિસે અસીલવં
સુઅવં અણુવરપ વિળ્લાયધમ્મે, દસ જં ગો૦ મપ પુરિસે દેસવિરાહપ પળ્લતે ૨, તત્ત્વ જં જે સે તત્ત્વે
પુરિસજાપ સે જં પુરિસે સીલવં સુઅવં સ્વરપ વિળ્લાયધમ્મે, દસ જં ગો૦ મપ પુરિસે સઽવારોહપ
પળ્લતે ૩, તત્ત્વ જં જે સે સ્વોચ્ચે પુરિસજાપ સે જં પુરિસે અસીલવં અસુઅવ અણુવરપ અવિળ્લાય-
ધમ્મે, દસ જં ગો૦ મપ પુરિસે સઽવવિરાહપ પળ્લતે ૪ દુલાવિ મગ૦ ઘ૦ ૮ સ૦ ૧૦, (દુ૦ ૩૫૪) ।

દુષિર્યથા-‘દસમિલાદિ । ‘દર્શં’ વચ્ચસાખ્યાયેન ‘પુરિસજાપ’તિ । પુરુષપ્રકારાઃ ‘સીલવં
અસુઅવં’તિ । કોઽર્થ: ૧ ‘અવરપ અવિળ્લાયધમ્મે’તિ । ‘અવરતઃ’ નિવૃત્તઃ સ્વદુઃખ્યા પાપાત્ ‘અવિ-
જ્ઞાતધર્મ’ ભાવજોડઅભિગતશ્રુતજ્ઞાનો જાલતપસ્વીતર્યઃ । ગૌતાર્થાનિશ્ચિતવપક્ષરૂપનિરતોઽગીતાર્યં દ્યમ્બે ।
‘દેસારાહપ’તિ । દેશં-સ્ત્રોત્કર્મણં મોક્ષમાર્ગેભ્યારાધયતીતર્યઃ । સમ્યગ્બોધરાહિતત્વાત્ ક્રિયાપરત્વાચ્ચેતિ
૧ । ‘અસીલવં સુઅવં’તિ । કોઽર્થ: ૧ અણુવરપ વિળ્લાયધમ્મેતિ । પાપાદનિવૃત્તો વિક્ષાતધર્મા જ્ઞ અવિ-

પલી અન્ય તો રહ્યો, ગૃહે વસતાં તીર્થંદ્રાદિક ચરમશરીરી તેહને એણે સમયે સમયે યાનાદિકના
વિરાધકપણાની આપતિ આવત ત અસમંજસપણું કંઈય કહી સકઈ? એ વિચારવું, સંસ્થિનાથને વિષે
ભક્તિચાર ન રહેવો, વાસુદેવ શ્રવ્ય એ સાધુ તેહની ગરે કયાય ચાલથી ઉપને દેખે જારિતીની વિરાધના એહવા
નામાના અભાવથી. ઇમ નહીં તો દસગણુકાણાતાઈ ક્રાંદ્ય એ આરાધક ન કુઈ. સંપરાવિજીતિયાનો
હૈતુ એ સંનવલન કયાય તેહના નિરંતર ઉદયથી, એતથે વાસુદેવશ્રવ સાધુને કોપુ નિબલ્લુ તે પશ્ચિ
મંથમવિરાધના કુલે એહથી રાકા ટાલી. બહાશુક દેવલોકાદિકને વિષે ઉપપાતના અભાવના પ્રસંગથી,
નિરાધિતસંયમને સીધર્થથી ઉપરાત ઉપજ્યાને નિષિદ્ધપણથી. એતલાઅવતી અવિહંતની ગરે વાસુદેવપશ્ચિ
વૈમાનિકદેવલોકથી અળ્યા જ ઉપજે. તે વતી વિરાધક તે ધક્કા પાડવના પ્રતાદિકની અપેક્ષાઈ ચાલવું, અને
તે તો શીમસ્થિનાથશ્રવને ન કુઈ, એ અભણું.

તે વતી ગૌતમીદિક બિનાઘા આરાધક, અને વિરાધક તે જ્યાંસિપ્રશુખ, અને શેષ એન્દ્રીપાદિક
સાકષાદિપર્વ ત આરાધકવિરાધકથી સિમ, પરિશેષથી અનારાધક જ. તે વતી સિદ્ધ વશુ ત્રિવિધપણું નિર્દેષ,
પંચસૂત્રને વિષે તિગળ સ્વચ્છં છે. એહવું પૂર્વે જમાડડું છે. એતથે ત્રિણિ લગને દિનિધપણું કષ્ટનાને
વિષે અનારાધક તે કોઈ જાણે અવતરે? એહવા પ્રજ્ઞના અવકાશની શંકા પશ્ચિ ટાલી. ત્રિણિને પરપરે
વિલક્ષણપશ્ચિ સમવતારના અધંભરથી. ઇમ નહીં તો પુરુષ-ગી-નપુંસકાદિક ત્રિણિને દિવિધ કષ્ટનાઈ એ
કંઈય લગને વિષે અવતરે? એહવા પ્રજ્ઞાવક્ત્ર કષ્ટને એહવું વિચારવું.

પૂર્વપક્ષ-ધાર્મિકાનુમાન આધર્મીએ જોતને અને અજોતને ભેદ છે નહીં, તે વતીજ જાલતપસ્વીરશ્ચિ
શીયે કી દેશઈ આરાધક કુઈ. સંવાજ, એ દત્તિ વખાણવા રચ્ચ શાસ્ત્રે વતી નથી લિખ્યો. ઇમ કંહોસે
તે ન્યાયે પુરુષના પ્રકાર સીધવંત અને અચુતવંત, એતથે ચેતાની છાદિ પાપથી નિવર્ત્યો, અનઈ અજાતધર્મ
તે કંઈયુ? ભાવથી અજાતશ્રુતજ્ઞાનો જાલતપસ્વી, એ અર્થ, ગૌતાર્થની (અ)નિશાઈ તપચરચુતપર, અગ્રીતાર્થ
એહવું અન્ય આચાર્ય કહે છે. તે વૈડો મોક્ષમાર્ગનો અંશ આચાર્ય, સચ્ચક્રદાનરહિતપણથી અને

किञ्च—यदि दिगम्बराभिमतोऽर्हता सहाभेदोऽविध्यत् तर्हि दिगम्बराभिमतोऽर्हचैलानां तत्परि-
गृहीताऽर्हचैलानां च परित्यागं तदभिमततीर्थकरस्याकुशलां च नामगिष्यत् । अणितं च श्रोत्रिभूतृभि-
स्तथैवेत्ये 'ते णं संपद्वाले' इत्यादिगाथत्रयव्याख्यायां वर्णयिष्यते । अथ मिथ्यादृशां यथा धार्मिककृत्यं
पापं, न तथा शब्दावयोऽपिन्द्रियार्थाः, तेषां च मिथ्यात्वसमावासात् । तेन मिथ्यात्वापेक्षया अल्प-
पापहेतुत्वम् । अत आह—'ण ण' मित्यादि । न पुनरिन्द्रियार्थाः, तदुपयोगाद्यध्वसायापेक्षया अवेदादिषु
देवत्वादिना आराधनाध्यवसायो महापापम्, तस्याऽऽगाढमिथ्यात्वरूपत्वात् । अगाढमिथ्यात्वं
चाऽऽगाढमिथ्यादृशां स्थाभिमतदेवाधाराधनमेव । अत एव सम्यग्दृशां त्रसजीवविषयकप्रत्याख्यानात्
पूर्वमेव कृदेवाधाराधनप्रत्याख्यानमभिहितम् ।

यदागमः—'तस्य समणोवासाओ पुब्बामेव मिच्छताओ पडिक्कम्ह सम्मत्तं कवसंपज्जह, णो
से कप्पह्मं अज्जप्पमिहं अण्णवत्तिप वा अण्णवत्तिपदेवयाणि वा अण्णवत्तिपपरिगाहिआणि अरहंतवेह-
आणि वा वंवित्तप वा णमंसिचप वा, पुत्वि अणालित्तेणं आळविसप वा संलविसप वा, तस्सिं असणं प
वा दादं वा अणुपवादं वा, अण्णत्थ रायाभिओणेणं गणाभिओणेणं बळाभिओणेणं देववाभिओणेणं
गुरुणिगाहेणं विचोकिंतारेणं, से अ सम्मत्तं परमसंवेगाहळिमे सुहं आयपरिणामे पण्णत्ते' ति । श्रीआ०
वि० । वृत्तिर्यथा—'तस्य समणोवासाओ० व्याख्या—चत्र . यस्मात् श्रावकधर्मत्वे मूलं तत्सर्वमद्वानलक्षण-
मुपसम्पद्यते, सत्यमन्त्रसुसम्पन्नस्य सतो न 'से' तस्य कल्पते—युक्तते अणुपमृति—सत्यमन्त्रप्रतिपत्ति-
काळादाराधनं अन्यतीर्थिकान्—वरक—रत्नवालक—मिथु—सौगवादीन्, अन्यजीवविषयकप्रत्याख्यान-वह—विष्णु—

आध्याप संस्था करिवा, तेहोनाथ अवनयानादिक हेतुं देवराजपु. पश्चि जेतवा विना शान्तो अत्रकः
महत्ततो आग्रह, हेतवानो आग्रह, गच्छतो आग्रह, श्रुतो निग्रह, राजा-आष्टविग्रहानादिक कारण. जे
अ. आग्रह विना, ते सम्पत्त्य ते परमसवेगादि विग्रह जे जे जेहवा शुभ आत्मानो परिस्थाप करी.
तिहां जे यादे श्रावकधर्मतुं शुभ तत्त्वार्थं सङ्कल्पे इप ते अहे. सम्पत्त्य अर्था पूडे तेकने न
कल्पत—युक्त नही. हेतुं ? सम्पत्त्य अर्थायी शान्ते नयन-परिवाहक-सिद्धि-सौगतादिक अनन्ततीर्थिक,
अनन्ततीर्थिक हेतवा-हेतु-विष्णु-युगतादिक, अनन्ततीर्थिक अर्था अरिहंतनी प्रतिभारण, जिन श्रोति अर्था
वीरभद्र-सुभाषादिक, अथवा जेटिके अर्था ते वादवाने नयनकर करिवा, तिहां वादपुं ते आशीर्जन,
अर्थासंपूर्ण ते नयनकर, अथम तेसु जेवावि आदरविना बोधापवाह्यो लीरुभु जे 'कहेसो पुं' धम
कहेतुं तेकने हेवाने, वारंवार हेवाने' न करिप. खुं सर्वथा न कल्पत ? ते कपरि कहे जे शान्तिहेतु
आशाविना जेतव्ये शान्तिहेतु आशाही अनन्ततीर्थिकने दीर्घ तो-पश्चि धर्म त. कहेसो धम जे अर्थ-कहेसो
विषयपक्षु पादपक्षु' दिष्ट पश्चि, जे अर्थ. उहा जेटिकेपरिगृहित जे वाक्पथान जेटिके पुस्तके नही
हेतोपुं पश्चि 'आहे' धम पुस्तके हेतोपुं जे वती अर्थाक न करिवा धम लक्ष्यतुं.

जेटिवाह वती सम्यग्दृष्टिने योताना हेतादिक विषयक अष्टरत्न अभ्यवसाय अ महापाप. मिथ्या-
दृष्टपक्षयो. तेहो वेश्या कहे छे-वीकिकेव जे धर्म, कहे, जे, वदं अत्र प्रथमने विषे, खुं ?
अष्टरत्न जे अतिनिमित्त आराधयताना अथवा जे अनन्ततीर्थिक जेहो संस्कार रूपाति पूजादिने' (नये
व्यापार. अतएवपुं अष्टरत्न अनेवाकहेतु आध्याप जे सधास, ते मिथ्यात्व लक्ष्यतुं जे संध. जेटिके नि
मिथ्यादृष्टिभयो' भूमिआध्यापने' अर्थानां जे अपेक्षा आध्यापयता हेतादिकनी आराधनाने विषे' अर्थयो

स्याऽप्यशीलत्वेन प्रकृतत्वात् । एतच्च 'अन्यमिच्छन्तो हि जीवाः प्राप्तिमश्नुतेऽपि' सर्वथा अचारित्रिणः । इति प्रागुपदेशितमेव । अन्यथा अन्यतीर्थिकाभिमतद्वैवादादपि देवत्वादिनाऽप्युपगन्तव्याः प्रसज्येरन्, मोक्षमार्गभूतस्य शीलस्योपदेष्टृत्वात् । तस्माद्-बहुपञ्चानाकरणेन जिनाज्ञाया विराधकत्वं तदनुष्ठानकरणेनैव जिनाज्ञाया आराधकत्वमिति नियमवच्छेदेन जिनोक्तमेवानुष्ठानं तथा भवेत् । अङ्गीकृतस्य जिनोक्तानुष्ठानस्याऽपानेन विराधकत्वं पालनेन चाऽऽराधकत्वमिति प्रवचनविरुद्धं प्रतीतमेव । प्राप्तस्य तस्यापानादिति वचनात् । न चैवं शक्त्यादिमार्गानुष्ठानं तथा, तदङ्गीकृतापि तत्करणकारणाभ्यां जिनाज्ञाया आराधन-विरोधनयोर्भावात् । अन्यथा 'तन्मार्गानुष्ठानत्वात्वेन' जैनमार्गानुष्ठाने 'व्यवस्थापनमयुक्तं' प्रसज्येत, तदुपदेष्टुर्विराधककर्तृत्वापत्तेः ।

तेन तदनुष्ठानकारिणो जिनाज्ञाया अनाराधका एवेति सिद्धे, सिद्धं सिध्दार्हद्वयेन कृतश्चित्रि-मिच्छाङ्गीकृतजिनोक्तसाधुसामाचारिपरिपालनपरायण एव देशाराधको बाह्यतपस्वीति सम्बन्धसात्त्विकम् । जिनोक्तानुष्ठानपरिपालनमन्तरेणाराधकत्वाभावात् सिध्दार्हद्वयस्त्वन्तरेण बाह्यतपसित्वाभावाच्च । अत एव जिनोक्तसाधुसामाचारिपरिपालनेन सिध्दार्हद्वयः सन्नेषाऽनन्तर्गो त्रैवेणकैवमुत्पन्न इति प्रवचने भगि-मिति तात्पर्यम् । परमाराधकत्वं विराधकत्वं च जिनोक्तानुष्ठानमधिकृत्यैव कृतप्रतिष्ठातिर्वहणानिर्वहणा-भ्यामेवावसातव्यम् । अत एव प्रथमयोगे द्वेष्टेनाप्याराधक एव भगितः, तावन्मात्रस्यैव प्रतिष्ठायाः कृत-त्वात् । द्वितीययोगे चारितसम्बन्धद्वयमपि प्राप्तस्य तस्यापालनादिति वचनेन विरतिपरित्यागेनैव देशवि-

विराधक, लक्ष्मि मिश्रः अंगभूते शास्त्रादिक आश्रयिने' अनाराधक लक्ष्मि श्रीमे अंग, सम्भन् कृतः, देशाराधक पञ्चि कक्षाधी.

ऐहवु य मोक्षि. प्रवचनना सम्भन् अवसोधने अश्वरे सिद्धताविशेषो. के शा? मिध्दार्हद्वयानने' अश्वाननीपरे तेहना भाग्यार्थि पतितशीलने' पञ्चि अशीलपञ्चि अश्वाराधकाधी. ओ ते 'अन-मिच्छाके ते श्रवादिनी आश्वार्थ रक्षित सर्वथा अश्वारित्रिया' ऐहवु पुरे' देवाऽप्य' छे. धम नदी तो अनन्तीधीह देवादि पञ्चि देवादिपञ्चि आन्मा ज्येष्ठ, मोक्षमार्थार्थ के शीध तेहना छिपेष्टकपञ्चिधी. ते भादे के अनुष्ठानने' अकरवे जिनाज्ञातु विराधकपञ्चि, ते अनुष्ठानने' करवे' अ जिनाज्ञातु आराधकपञ्चि, ऐहवा निधने' अश्वे जिनाज्ञातु अ अनुष्ठान ऐहवु कृत. अ'भीकृत तीर्थकृत लापितानुष्ठानने' अश्वारे' विराधकपञ्चि, पाधवे' तो आराधकपञ्चि' ओ प्रवचनवेदीने' प्रतीत अ छे. 'पात्रा तेहने अपाधनधी' ओ वचनधी. पञ्चि शास्त्रादिक अनुष्ठान तिथ नदी. अ'भीकरीने पञ्चि तेहने' क'वि' अने अश्वकरवे आराधन-विराधनाना अभावधी धम नदी तो ते आश्रय अनुष्ठानने त्याजने जैनमार्गना अनुष्ठानतु अवस्थापने अश्वका शर्ह. तेहना छिपेष्टकने विराधकपञ्चि आश्रयि.

ते वती ते अनुष्ठानना करतार जिनाज्ञाना अनाराधक अ. ऐहवु सिद्ध शर्ह हूवे सिद्ध वधु' के-मिध्दार्हनी अ अश्वक निमित्तधी अ'भीकरी के जिनलापित साधु सन्ध्यारी ते पाधवने परावधु अ देशाराधक पाधतधरी, ओ सम्भन् अश्वकु. जिनाज्ञातु अनुष्ठान परिपालन विना आराधकपञ्चिना अभावधी. अने हिम्याद्विपञ्चि विना' पाधतपस्वीपञ्चिना अभावधी. ओन्धा अ वती जिनलापितसाधुसामाचारिने' पाधवे करी मिध्दार्हद्वि कृतो अ अनन्तवार त्रैवेणके विषे छपनी ऐहवु' प्रवचने विषे क'वि' छे. ओ तात्पर्य. पञ्चि आराधकपञ्चि अने विराधकपञ्चि जिनलापित अनुष्ठान आश्रयिने' अ कृधी प्रतिष्ठाने

અથ ચિનાશ્વાયાઃ અનારાધકવિરાધકયોર્નિજનિજમાર્ગત્વૈનામ્યુપગતં ધાર્મિકાતુષ્ઠાનં સરુપતઃ ।
પીદન્ ભવતીતિ વર્ણયતિ—

।તુષ્ઠવિ ધર્મિયકિંચં પસત્પ્રાપ્તિમંપિ અકપયકયં । જં તં વિચ મિચ્છતં જા ઊં તદ્દંદિત્યા વિ ॥

। ૧ । કથમ્થા—તુષ્ઠોરજનારાધકવિરાધકયોર્ધાર્મિકકૃત્યં નામમાત્રેણ નિજનિજમાર્ગમિતવગુરુપદૈર્-
પરતત્ત્વાતુષ્ઠાનરૂપં પ્રશસ્તનામાઽપિ—ધાર્મિકકૃત્યમિત્યેવં નામમાત્રેણ સુન્દરમપિ, અર્કપયઃકલ્પમ્—અર્કદુષ્-
સદશમ્ । અર્કદુર્ગ્ધં હિ દુષ્પ્રમિતિ નાસ્ત્વા કર્ણેન ચં ગોદુષ્પસદશં પ્રશસ્તનામાઽપિ પરિણમતો દારુણમ્,
પીતં સત્સદ્દ્વં જ્વ મનુષ્યાણાં પ્રાણવિયોનકમ્ । યવમનયોર્ધાર્મિકાતુષ્ઠાનમપિ સંસારમાર્ગત્વેન વિપાકતો
દારુણઃ દુર્ગતિદેહતુભાવઃ । તથ દેહુમાદ્ ‘જં તં વિચ’તિ । યદ્—સમાપ્તદેવ—ધાર્મિકાતુષ્ઠાનમેવ મિથ્યા-
ત્વમ્, અધર્મસ્ય ધર્મત્વેન પરિજ્ઞાનાત્ । તત્ત્વં સર્વોત્કૃષ્ટં પાપં, જૈનમાર્ગપૂર્વાવિપરકારણોપદેશપૂર્વકત્વત્સા-
મિતવદેવગુરુપૂજાપતુષ્ઠાનરૂપત્વેન મોક્ષમાર્ગ પ્રત્યુન્માર્ગરૂપત્વાત્ ।

વ્યાકરણ—‘કુપવચનવાસંહી સત્ત્વે સ્મમમાપદિત્યા’ । સમ્મમાં તુ જિજ્ઞવન્નાથે દસ મંગો હિ
સત્ત્વે’ ॥ ૧ ॥ પિ । બીચતં ૨૩ (ગાં ૬૩) વૃત્તિર્થવા—‘કુપવચનેતુ—કપિછાદિપ્રકૃતિવક્તૃત્વત્કલ્પેનિતુ,

હિને’ જિનાશ્વાયા અનારાધક અને ‘વિરાધકને’ ચેતપોતાને—આર્થપણિ’ આનુ’ ધાર્મિકાતુષ્ઠાન તે
સ્વરૂપથી કહેતું કુંધ. તે દેખાડે છે—

.. મિત્તુનાં ધર્મકર્તૃભ્ય પ્રશસ્તનામે’ પણિ અર્કદુષ્પને સરિષુ’ ને આટે તેહજ મિથ્યાત્વ, પણિ
તિથ દરિયાથ’ નથી.

” અર્થ—મિત્તુ ને અનારાધક અને વિરાધક તેહતું ને ધાર્મિકકૃત્ય નામમાત્રે આપઆપણા માર્ગને
પ્રેર ને ગુરુપદેસ તેહને’ વર્ણવે અતુષ્ઠાનરૂપ નામે પ્રશસ્ત પણિ—ધાર્મિક કર્તૃભ્ય એહતું વચનમાત્રે સુંદરપણિ
અર્કદુષ્પસરિષુ. અર્કદુષ્પ તે નામે અને વર્ણવે ગોદુષ્પ સરિષુ. પ્રશસ્ત નામ, પણિ પરિણામથી દારુણ, પીધું
કુંડ તારકા મનુષ્યને’ પ્રાણનું વિયોનક. ઇચ એ મિત્તુનું ધાર્મિકાતુષ્ઠાનપણિ સંસારમાર્ગપણિ વિપાકથી
કહેકે. દુર્ગતિદેહતુપણિથી. તિથાં દારુણ કહે છે—ને આટે તેહજ ધાર્મિકાતુષ્ઠાન ને’ મિથ્યાત્વ. અધર્મને
ધર્મપણાના પરિણામથી. તે તે સર્વેતુષ્ઠ પાપ. જૈનમાર્ગની પૂજના નિરાસણ ને—ઉપદેસ તે પૂર્વકે ચેતનાના
અભિમત ને દેવગુરુ તેહની પૂજાદિક ને અતુષ્ઠાન તે રૂપપણિ કરી મોક્ષમાર્ગ પ્રતે જીન્માર્ગરૂપપણિથી.
ને આટે આમન—કુપવચનિક પાષાંકિ સર્વે જીન્માર્ગે આત્મા છે. સંન્માર્ગ તે જિનસંપિતમાર્ગ તે સત્ત્વમ્”.
વૃત્તિને અર્થ—કુપવચન ને કપિછાદિક—પ્રદેશ ને કૃતિત્ત દર્શન, તેહને વિષે પાખંડી ને મત (મતી) તે સર્વે
જીન્માર્ગે આત્મા. અતુષ્ઠિથ કલેશના સ્થાનકપણિથી. તેહને જીન્માર્ગ તે અધર્મ ન. મોક્ષમાર્ગ ને ધર્મ
તેહને વિપરીતપણિથી. તે અધર્મને વિષે ધર્મપણિ થુદિ, તેહના આદિપ્રરૂપક ને કપિછાદિક તેહને વિષે
અસર્વદ્ય પણિ કરી અધર્મને વિષે દેવથુદિ, તેહના શિષ્ય ને અગ્રુ તેહને વિષે ગુરુપણિ થુદિ પ્રમ તિથિ
દેવાદિને વિષે વિપરીતપણે અદાન અને તેહને અનુકૂલ પ્રવર્તદુ. તે મિથ્યાત્વ ન. ને આટે કહ્યું છે—
‘અધર્મને’ દેવથુદિ. ને, ગુરુની થુદિ અગ્રુને વિષે, અધર્મને વિષે ધર્મની થુદિ ને તે મિથ્યાત્વ.
સમ્પ્રિતના વિપર્થપણી’.

अथ मिथ्यादष्टेरनुमोदनाया विषयोऽनुम पव भवतीति वक्ष्यति—

तं पि अणुमोअण्ण विसओमिणिवेसिणो विसेसेण । जं तस्स तिण्णदोसो हविज्ज आणात्तरमिच्छं ॥

व्याख्या—सदृश—अनन्तरोक्तजैनप्रवचनख्यजनस्याजनादिकमप्यनुमोदनाया विषयो भवति । तस्मात्प्रशस्तानुमोदनाविषयो भन्तव्यः । अथ विशेषमाह—‘अभिनिवेशिणो’ इति । अभिनिवेशिणो मिथ्यादष्टेर्विशेषेणाऽनुमोदनाविषयो भवति । तत्र हेतुमाह—“जं तस्स” इति । यद्—अस्मात्तस्याभिनिवेशिणो जिनाह्माविराधकत्वेन आगादवरमिथ्यात्वं तीव्र—ऊक्तो दोषो भवेत् । तन्माहात्म्यापवप्रशस्तानुमोदनाऽपि तीव्रैव भवति । कारणानुरूपं कार्यमिति वचनात् । मिथ्यात्वे चेद् तीव्रत्वं सर्वशुद्ध्यासद्वयहादेव । एतच्च ‘सत्त्वसेहिं सुद्धो’ इत्यादिगामान्यास्यानां वक्ष्यविषये । एतेनाभिनिवेशिणो वक्ष्यविषयो महापापी जैनसत्तापकापित्वादिति दर्शितं बोध्यमिति गार्थार्थः ॥ ८१ ॥

अथोभयोरपि मिथ्यादष्टोर्धार्मिकानुष्ठानस्याप्रशस्तानुमोदनाविषयस्य प्रशंसायां सम्यक्त्वविचारो यद् बीजं तद् गाथाद्वयेन विमण्डितः प्रथमगाथामाह—

॥ जं तेण सगुरुक्कयणा करिज्जमाणे पसंसिणं सते । तस्स गुरुस्सुवण्णो पसंसिओ सनिजसत्थो अ ॥

व्याख्या—तस्मादेव मिथ्यादष्टिमार्गमिमत्तधार्मिकानुष्ठानप्रशंसायां सम्यक्त्वविचारो भवति । यद्—यस्मात् आभिनिवेशिणोऽन्यतरेण स्वगुरुवचनात्—विजगुरुपदेशात् क्रियमाणमर्थोपपन्नता—

द्विदे मिथ्यादष्टिने अनुमोदनाणे विषय अशुभश्च कुट्टं मेळतुं देणाउं छे—

अनुमोदनाणे विषय अभिनिवेशीने ते विशेषे कुट्टं ने गाउं देवने तीव्रदोष आणात्तर मिथ्यात्वं कुट्टं । अर्थः—‘याउथीं कुट्टिं’ ने जैनप्रवचनसु ‘अउं’ ‘उं’ ‘अउं’ ते पण्डि अनुमोदनाणे विषय कुट्टं, ते तो अप्रशस्तानुमोदनाणे विषय अनवी, कुट्टां विशेषे कहे छे—अभिनिवेशी मिथ्यादष्टिने विशेषे अनुमोदनाणे विषय कुट्टं, तिकां, हेतु कहे छे—ने गाउं ते अभिनिवेशीने जिनाह्माविराधकत्वे आगादतरमिथ्यात्वं तीव्र—आहरे दोष कुट्टं, तेवना वहातवशी, अनुमोदनां पण्डि तीव्र कुट्टं, कारणे शरिणुअं क्षणं जे वचनथी, मिथ्यात्वेने विषे तीव्रपण्डि सवरी शुद्ध असहस्रहृत्ती अ, जेतो सत्त्वसेहिं जे गार्थाना व्याख्यानमध्ये देणाहीर्ये, जेतसे आभिनिवेशीने अपेक्षाई अभिनिवेशी ते महापापी, मेळतुं देणाउं अणुपुं ॥ ८१ ॥

द्विदे जिह्म मिथ्यादष्टिनु धार्मिकगुणन ने अप्रशस्तानुमोदनाणे विषय तेवना प्रशंसने विषे समक्षत्वेने आतिथार तिका ने श्रीअ ते अते जि गाथाई कहेवा वाजोदोसिओ प्रथमगाथा कहे छे—

ने गाउं तेले पोताना गुठना वचनवी करीतु धार्मिकगुणन ते प्रशंसं हुंवे अरने उपदेश पोताना शास्त्रसहित प्रशंस्यो.

अर्थ—ते, गाउं मिथ्यादष्टिना गाउंने छे धार्मिकगुणनती प्रशंसन समकितने अतीथार कुट्टं, ने गाउं आभिनिवेशीने जे मेळमध्ये जे पोताना अरना उपदेशी करीत, अर्थथी तेवना अतरे अभिनिवेशी धार्मिकगुणन आप आपणा देवउनी, सति गुरुवान धनपण्डि यावत

सिद्धिः प्राप्तः पूर्वेण सिद्ध्यावधौ निवर्तते सम्भ्रतव आहते. न क्रमेण ज्ञानार्थी ज्ञानार्थी, ज्ञान-
तीर्थानां देव जने ज्ञानार्थीर्षी उवाच अनिष्टं तन्मैत्रेय वांछता, नगरादहरेति, पूर्वं ज्ञानयोगेन

स्वमते प्रवृत्तिरेव न स्वादिति वचनात् । तत्रोपदेशोल्लेखस्यावयवस्य-तत्राभिप्राहिको हि असदीये दर्शने मोक्षो,
सान्ध्र वेद्याल्लेखनैर्दर्शनादौ । तेन तदर्थं दूरत एव सान्ध्रमित्येवंरूपेण जैननिन्दार्तिस्कारादिष्वित
एवाभिप्राहिकोपदेशः स्यात् । आभिनिवेशिकस्य तु असद्व्यसिते जैनदर्शने मोक्षो, सान्ध्र जैनाभास-शा-
क्यादिदर्शनेष्वपि, जैनाभासादीनां संसारमार्गत्वेन योक्षमार्गप्रतिपत्तिरन्वित्येवंरूपेण जैनमार्गस्तिरस्कारा-
पलापपटितत्वेनोपदेशः । एवंविषयोस्तदुपदेशयोः प्रशंसापक्षो जैनमार्गस्तिरस्कारापलापदेरपि प्रशंसा
जाता, सैव सत्यव्यतिचारे बीजमवसातव्यम् । अथैवंविषयस्तदुपदेशः केन हेतुना ? इत्याह-निजनिज-
मार्गोरागेण-स्वस्वाभ्युपगतदर्शनमोहेन । निजमार्गोरागमन्तरेण परपक्षप्रतिपक्षहेतुद्वेषामावेन तन्निन्वादि न
सम्भवति । निन्वाप्यसद्वृत्तयोद्भावतेनैव स्यात् । सद्वृत्तयोद्भावनेन तु न निन्वा, किन्तु वस्तुनो यथार्थ-
स्वरूपनिरूपणमेव ।

अथ एकोक्तम्-निन्द्ये वस्तुनि का निन्वा, स्वमात्रपरिक्षेपेनम् । अनिन्देयुषं च वा निन्वा,
सा निन्वा नरकावहा ॥ १ ॥ तथा, जेवैर्मिरीय्य विहङ्गक्रीडसर्पान्, सन्ध्या यथा ब्रजत तान्
परिहृत्य सर्पान् । कुलानकुलुतिकुलमाङ्गकुलद्वेषान्, सन्ध्या विचारयत कोऽत्र परावहाः ॥ १ ॥
इति आषाढ सूत्र. वृ० । तेन शाक्यादीनां दिगम्बरादीनां च प्रवचनानामाधवा दूषणोद्भावनेन न निन्वा,
किन्तु वस्तुनो यथार्थस्वरूपनिरूपणेनोभयोरपि हितमेव । यथा लोकेऽनुष्मागीमितुल्लोभमां गच्छतो
वा मार्गोपदर्शनेन उभयोरपि हितमेव । अन्यथा “अण्वन्विता गम्माहंसु सिच्छंते यद्गम्माहंसु” चि,
तथा “यो कपडं अण्वन्विताय वेत्तादि, तथा ‘इणमेव शिगंथे पावणेन अट्टे सेसे अण्वट्टे’ चि ।
तत्र शेषाणि-वनधान्यामित्रपुत्रकलत्रकुपवचनादीनीति, तथा “समुद्धानादि निजामिहितं वस्तु अन्यथा
प्रत्ययनं प्रवचनवाह्यो भवति, यथा निहवा” इत्यादिरूपेण वीतरागोऽपि भगवान् श्रीमहावीरो
नामणिष्यत् । एकतरस्यावहितकरणभाषणे वीतरागत्वहानिप्रसक्तेः ।

एतेन स्वपक्षस्यापतपरपक्षोत्थापनाभ्यां सर्वेषामभ्युपदेशः समान एवेति शङ्काऽपि पराज्ञा,
विषयमेवेन भेदात् । स चैवम्-तथाभक्त्यस्त्योगेन जैनानां मार्गप्रस्थितानां मार्गव्यवस्थापनमुन्मागोत्थापनं

ते अस्मद् इत्युक्ते प्रशंसये' इति. अता इत्युक्ते कहेते तो निहा नही. तव भु? वस्तुतः यथार्थं स्वरूपं
निर्दिष्टम् अ. जैनशास्त्रे वती कश्चिद् अर्थ-निर्दिष्टवस्तुने विषे भी? निहा स्वरूपान् ओ कहेतु, अनिहने
विषे' अ. निहा ते निहा नरकनी देवारी. नेनई अर्थने' भिष-अंता-शीट-सर्प' ओ सर्पने 'पिपरीनई समप-
रीने आशे। इयान-कुशाका-कुशाक-कुदष्टि द्वाप्रातिं सभन् विष्णवे उरु। सो परती आपप द' ओहनु'
आधारण सत्र वृत्ति' छे. ते वती साक्षर-दिक् अने द्विभयरादिकने' अथवाय-इ' इत्युक्ते कहेतु निहा नही.
तव भु? वस्तुतः यथार्थं स्वरूपं तहेने' निर्दिष्टम् इती गिह्नु ते किंत अ. विष शोकेने विषे पक्षि' छ-अ-
अभिपुमने' अथवा छ-अर्थे' अताने सार्पने देवाउवे हितम्. धम नही तो 'अन्धकारिक धम कहे छे
ते भिक्षा, तथा न कहेने अन्धकारिक' इत्यादि तथा "ओहम् निर्दिष्टप्रत्ययन अर्थ, शेष धन-धान्य-
भित्र-भुन-अक्षत-कुशासनादिक ते सर्प' अनर्थ" तथा समुद्धानादिक' अने कश्चिद्' ने अन्धकारप्रपतो
प्रवचनमात्रं इति. विष निहव' इत्यादि प्रभरे' वीतराग अर्थवत पक्षि श्री महावीर न कहेत ओने
अहित कहेने आधवे' वीतरागपक्षानी कानिना प्रसज्या. ओहवे पोताना पक्षि' बाचन अने परपक्षः
इत्यापन तहे कती सर्पने। छपदेश सभान अ, ओ श' पक्षि' एही. विषयने' ओहम्,

सुगतादीनि, अन्यतीर्थिकपरिगृहीतानि वाऽर्ज्वलानि-अर्हन्तिमात्राणां नि । यथा सौतपरिशुहीतानि
 'वीरभद्रमहाकालादीनि बोटिकपरिशुहीतानि वा । वन्दितुं वा नमस्कृतुं वा । तत्र वन्दनमभिवादनं, नमस्करणं
 च प्रणामपूर्वकमित्यादि वाच्यं प्रथममात्रेण असम्भवं लोकाऽपवादभीरुतया कीदृशस्त्वमित्यादि (प्रति)-
 वाच्यम् । तथा तेषामन्यतीर्थिकानां दातुमनुप्रदातुं वा न कल्पते । तत्र सकृद्दानं, पुनःपुनरनुप्रदानं, किं
 सर्वथैव न कल्पते । इत्याह-अन्यत्र राजाद्यभिषेकं युक्तत्वा । जयमर्थः-राजादिनिषेधादिना इदमपि न
 धर्ममतिक्रामति, कदापि गोचरं पुनरापन्नानाथेतेषामनुकम्पया दद्यात्पीत्यर्थः । अत्र बोटिकपरिशुहीतानि
 वाक्यमात्रं कश्चादर्थे न दृश्यते, परं बाहुल्येन दृश्यते अतो न सम्मोहो विषेय इति बोध्यम् । अत एव
 'मिथ्यादृशां निजमिजदेवादिविषयकप्रस्ताप्यषेसाय एव महापापम्, तस्मै मिथ्यात्वरूपत्वात् ।' यदाह
 श्रीहरिभद्रसूरिः- 'समगोवासाओ पुष्पासेव मिच्छताओ पडिक्कमह' इत्यादि वाच्यं तदेव केशव आह-
 'कौकिलदेवेषु भवानीपति-भीपति-अजापति शचीपति-रतिपति सुगसंभृतिषु किं । प्रथममनोवाक्यायव्या-
 पारः, प्रस्ताप्यता-सुचितिमित्ताराभ्यासासुचकानां मनोवाक्यानां संसृतिस्तुतिपूर्वाद् व्यापारो-ज्याप्तत्वं
 प्रथममनोवाक्यायव्यापार इति समासः । मिथ्यात्वं विज्ञेयमिति सम्बन्धः इति भाषकमिषिकरणं युते ।

एतेन 'द्वयोरपि मिथ्यादृशोर्मध्ये पृथिव्याद्यारम्भप्रवृत्तापैक्षया निजमिजदेवाद्यारम्भप्रवृत्ता
 क्षोभनः, देवादिब्रह्मगतिहेतोस्तथाऽभ्यवसायस्य क्षुभत्वादिति 'वचनमप्यपस्तम् । तथाभूताभ्यवसायस्य
 क्षोभनत्वे सम्प्रत्यक्षोच्यते । 'यो कल्पह अण्णत्तिये' वेत्तादिरूपेण मिथ्यात्वप्रस्ताप्यवसानानुपपत्तिप्रसक्तः ।
 नहि क्षुभाभ्यवसायस्य तदेतो वा प्रस्ताप्यत्वं सम्भवति, तदण्णेतुरसर्वज्ञत्वापत्तेः । तेन 'वचपि' तथाभूता-
 भ्यवसायोऽपि 'कस्यचिद् देवादिब्रह्मगतिप्राप्तिहेतुर्भवति, तथापि महापापरूप ध्वः, पापानुबन्धिपुण्य-
 मङ्कतिर्बन्धहेतुत्वेन भवति न च हेतुत्वात् । यत्तस्मिन्पुनो मनुष्येषु कल्पतः सर्वेभ्यः कालेषु अस्मद्वि-
 त्तमिषामभवति, तस्य नरकादिदुर्गतिविगामी । सम्प्रतिस्तु पुरो वक्ष्यते । एतेनापेक्षिकं क्षुभलमिति
 शङ्काऽपि परास्ता, पृथिव्याद्यारम्भप्रवृत्तस्य सम्यग्दृशोऽन्यतीर्थिकदेवाद्यारम्भपरित्यागानुपपत्तिप्रसक्तः,
 बहुपापपरित्यागमन्त्रेण अल्पपापपरित्यागस्यानुकत्वात् । नहि परस्त्रीसङ्गप्रवृत्तस्य स्वस्त्रीसङ्गपरित्यागो

ते शोभनः । इवादि शुभगतिना हेतु ने' तदेवैव अभ्यवसाय तदेनै' शुभपञ्चाशो । जे वचनपञ्चि-अर्हन्, तदेव
 अभ्यवसायने शोभनपञ्चे' सम्प्रतिरना उच्यते दिने 'न कल्पह अण्ण ती' ।-उत्पादित्ये मिथ्याद-
 र्प्रत्याभ्यासना अनुकत्वात् आह, शुभाभ्यवसाय अभ्यास तदेना हेतुनु, ते प्रत्याभ्यास न कुर्वन् तदेना प्रत्येकने
 असर्वप्रपञ्चानी आपत्तिर्या, तेन न कल्पि तदेनै अभ्यवसाय पञ्चि कुर्वन्त इवादि शुभगति प्राप्तिने
 हेतु कुर्वन्, तद्वि भवताप न. पापने अनुबन्ध ने पुण्यप्रवृत्तिने न च तदेतु हेतुपञ्चे करीने भव-
 नानर्हना हेतुपञ्चाशो.

ने भाटि तिष्ठति अन्यथा अनुभवे विधिं उपनो, सर्वं अकार्यं विधे' अत्राश्रित्य अश्रितो
 अकार्यं कुभ, 'तिवरा' पञ्चि भरमादिद्वितीया गच्छी. शापि तो आश्रय कर्तव्ये. जेतवे जपेक्षा
 शुभपञ्च' जे श'भा शशी. शुभम्यादिना आश्रिते विधे' अत्रत्या सम्प्रतिरहिते अनतीर्थिके इवादिना
 आश्रयनना प्रतिपादनी अनुकत्वात् प्रत्यर्थी. नृपापना' प्रतिपादना विना अल्पपापना प्रतिपादने
 अनुकत्वात्पञ्चाशो. ने भाटि परस्त्रीना अश्रिते विधे अत्रत्या नैवानी अनीना जयनी त्याज्ये' ते पञ्चपञ्चि

વ્યાખ્યા—તથા—જૈનમાર્ગનિવૃત્ત્યા હેતુમૂલ્યા તન્મિશિતષ્ટમાર્ગદ્વયેન વા (૬) શાક્યાદિમાર્ગ
 ઉન્માર્ગોં અવતિ । માર્ગનિવૃત્ત્યવસન્તરેણાન્માર્ગામિત્વાસમ્ભવાત્ । ધ્યેયમિગ્રહિકોડમિનિવેશી' વા
 ક્રિયાવત્પોપદ્વયેન સંસારમાર્ગોં અવતિ, તત્ત્યેવ વ્યક્તમિગ્રહાદ્યેકપદેત્રદાનાશિના તદુપદેશવર્તિના-
 મુન્માર્ગમૂલત્વાત્ । ન પુનરેવં નિષ્ક્રિયો જ્યક્તમિગ્રહાદ્યઃ સંસારમાર્ગોં અવિતુમર્હતિ, તસ્ય પરિત્રાજક-
 લિપ્તપ્રહણમાવેત ક્રિયાવત્પોપદેશવાનાસમ્ભવાત્ । તત્ર લીર્વં તાવન્ નિયતેકદેવગુરુષ્માંડમ્જીર્વાકારં યથે ।
 તસ્માદ્યથા સમ્યક્ત્વમન્તરેણ મોક્ષમાર્ગોં ન અવતિ, તથા વ્યક્તમિગ્રહ્યોત્ત્વમન્તરેણ સંસારમાર્ગોંડપિ ન
 અવતિ । અન્યથા 'ગિહિલિંગકુલિંગવ્યક્તિગોહિ' તિ, લિંગોપલક્ષિતવાચકઅવચનવચનાતુપપત્તિપ્રસક્તેઃ ।
 અતઃ એવ અનાદિસ્તિત્વેડમાયોગમિગ્રહ્યત્વે મૂલ્યઃ કાર્ત્ત્વં વર્તમાનોડપિ લીર્વો નોન્માર્ગગામી ન વા 'માર્ગગામીતિ
 વ્યપચદિવશ્વે, કિન્તુ અનાયોગાપરપર્યાયાદવ્યક્તમિગ્રહ્યત્વાર્થિર્નિલ શદિ વ્યક્તમિગ્રહ્યત્વંલક્ષણં શાક્યાદિ-
 દર્શનમાશ્રયન્ તત્ત્વેનાર્ગગામી, યદિ ષ જૈનદર્શનમાશ્રયન્ તથા માર્ગગામીતિ વ્યપચદિવશ્વે । છેકેડપિ મિજ-
 ગૃહાન્નિર્ગતં ઇથ સમીહિતનગરામિસુથ' ગચ્છન્ માર્ગગામી, ઇથરા' 'ગમ્યામગામીતિ' વ્યપચદેશવિષયો
 અવતિ । ન પુનર્નિજગૃહે મૂલ્યઃ કાર્ત્ત્વં વસન્તીતિ । તત્ર યદ્યપિ માર્ગાન્માર્ગમિત્તેકમવોરપિ પ્રાપ્ત' પાત્-
 ગમનાશ્રમેજન-પાનીયપાન-સ્નાન-સુસ્થાનવિઆત્રિમિઃ ક્રિયામિઃ સમ્પન્ન્ય, તથાપિ દિવ્યેપરીત્યેન સર્વમપિ
 વિપરીતમેત્ર યત્પરીત્યમે 'કિરિઆ તુહાસ્તે' લ્યારિયાયાવ્યાખ્યાયં દર્શ'યિષ્યતે । એતેન જૈનમાર્ગનિવૃત્ત્યેવ
 શાક્યાદિમાર્ગ ઉન્માર્ગોં અવતિતિ દર્શિતં લોચ્યત્ । અથ તત્ત્વસંસુકઃ સમ્યકદષ્ટિઃ કીદમ્પવતીતિ દર્શ'યતિ-
 'તં સ્વ' તિ । તમેવોન્માર્ગમેશ્વ પ્રજ્ઞસયન્ સમ્યકદષ્ટિઃ સાત્તુઃ આશ્રકો વા જિનચરણ-લીર્વજીવતઃ આપા-
 તકા-આશાતનાકારી સ્યાત્ ।

નિવેશી ક્રિયાવત્ ઉપદેશક સંસારમાર્ગ કુર્ષ, તે વ્યક્તમિગ્રહાદ્યેના જ ઉપદેશકનાદિથી તેના ઉપદેશને
 વર્તનાશ્રમેને ઉન્માર્ગસૂત છે, પણ ધર્મ નિષ્ક્રિય-અવસરમિગ્રહાદ્યે તે સંસારમાર્ગ, થાવાને મોગ
 નહિ, તેકને લિપ્તપ્રહણને અશાને ક્રિયાવત્ ઉપદેશના અસંભવથી, તેના બીજ તે એ-ને મિત્ત, મોજ
 દેવગુરુષ્માંડો અવગીરાજ, તે માટે જિમ સમક્રિત વિના મોક્ષમાર્ગ ન કુર્ષ, તિય વ્યક્તમિગ્રહાદ્યે
 વિના સંસારમાર્ગપણિ ન કુર્ષ, ધર્મ નહિ તે મુહિલેથી, કુહિલેથી, દર્શલેથી, ઉહા લિંગે, ઉપસંક્રિતનું
 વાચક એ પ્રવચનનું વચન તેકના અશ્રુક્રાંતના પ્રવચથી અતમેવ ઉચ્ચ અથે પોતાના વડેરાની અતિ
 ખાત યઈ અશ્રુક્રાંતે પણિ વ્યક્તમિગ્રહાદ્ય સમર્થ છે, તે સિધ્ધાન્ત અશ્રુક્રાંતે, એતસાજ પતી અનાદિન

સિદ્ધ એ અનાલોચનમિધ્યાત્મ તેકને વિષે સજ્જે કાલ વર્તેતો ઉન્માર્ગગામી અથવા આર્ગગામી એકલે ન કહિઈ
 તથે સુ? એનામોગ બીજીનામ એકલું એ અવસરમિગ્રહાદ્યે તેથી નીકલી વ્યક્તમિગ્રહાદ્યે શાક્યાદિપણે
 પામી માર્ગ વ્યક્તમિ, કિવાદે ઉન્માર્ગગામી, અને વિવાદકેનમાર્ગ આશ્રક'તિવાદે માર્ગગામી એકલે કહિઈ

લોકનઈ વિષઈ પણિ પોતાના મુહથી નીકલ્યો કુલે સમક્રિત નર સમ્યજ્ઞ બલે કુલે
 માર્ગગામી અન્યથા તે ઉન્માર્ગગામી એકલે નામને વિષય કહીઈ, પણ પોતાના મુહે મુકુલ
 પસતઈ માર્ગ ઉન્માર્ગોં ન કહઈ, જઈ એ માર્ગોં અને ઉન્માર્ગોં, એ નિકુલે શ્રાદે પાદે માલુડ,
 અનલં મોજન, પાણીન પીડ, સ્નાન, સુકારે વીસમુડે ધર્યાદિક કિવાદે સંસ્કારોં તલકે પણિ મિત્ત
 વિપરિતપણે સર્વ વિપરિત જ કુર્ષ, એકલું આલિ 'કિરિઆ તુહાસ્તે' એ વાકાને વિષે દેખાહીર્યે
 એતલે એન્માર્ગની નિંદાઈ જ શાક્યાદિ માર્ગ તે ઉન્માર્ગ કુર્ષ એકલું દેખાંચુ' અલુડ, હિવે તેકને

સંસારસ્ય સર્વેવામપિ ક્રિયાવાદિનાં નિયમેન પ્રસજેઃ, ધર્મેતુદ્ધ્યાનુષ્ઠાનાત્પૂર્વમજાતવાત્ અનુષ્ઠાને જાદે ચ જાતવાત્ । દ્વિતીયે, અભિવ્યક્તત્વેનેતિ ચેત્, ઇષ્ટાપતિઃ । તથાહિ-ચથાપ્રવૃત્તકરણેન હર્ત્તર્પતોડ્યેક-પુન્રહપરાવર્તોવસંસારસ્ય મન્યસ્ય તથામન્યત્વજન્યં કાલમવિકૃત્યામિવત્ ક્રિયાવાદિત્વં સ્યાત્, તસ્યામિ-વ્યક્તકાં તુ ધર્મેતુદ્ધ્યાનુષ્ઠાનમેવ, ક્રિયાવાદિત્વજન્મત્વાચરતેતિ કાર્યોત્કારણાતુમાનમિતિ લખનાત્ । एवं સમ્યક્ત્વમપિ માન્યમ્ । સમ્યક્ત્વસ્યાપિ હિ ચથાપ્રવૃત્તકરણેન હર્ત્તર્પતોડ્યપાર્દ્યપુન્રહપરાવર્તોવસંસારસ્ય મન્યસ્ય તથામન્યત્વામિવ્યક્તકતાત્ ।

પદુક્ત્વ—પદિજ પિરીછિલ્લખાણ કોવિ પક્કસસિપંધિરી । મન્વો અવદ્વદુગુલપરિઅરો સેસસંસારો ॥ ૧ ॥ અપુવ્વકરણમુખારપાયવિહિઅદુદ્ધાંઠિમેમો સો । અંતમુદ્ધુત્તેષ ગમ્વો ડિગિઅદિકરણે વિસુમ્મંતો ॥ ૨ ॥ સો તત્ત્વ રણે સુદ્ધુલ્લ વેરિલયલગિઅપરમખાણ્તો । સમ્પત્તં હદ્દ જિઓ સામગ્ગેયં સુદ્ધ પસાયા ॥ ૩ ॥ હૃતિ સમ્યક્ત્વસોમે । (ગા. ૫, ૬, ૭) અન્યથા સમ્યક્ત્વપ્રાચેરારખ્યાપાર્દ્યપુન્ર-હપરાવર્તોવસંસારઃ સર્વેવામપિ સમ્યક્ત્વજ્ઞાં નિયમેન પ્રસન્ન્યેવ । તથ ન સમ્પન્નવતિ, મદ્દેવામેવહુમારા-ધીનાં સમ્યક્ત્વપ્રાપ્તિમન્તરેણાડ્યત્વસંસારસ્ય જાતવાત્ । ઇત્યાત્ ક્રિયાવાદિત્વામિવ્યક્તકસ્ય ધાર્મિકાનુ-ષ્ઠાનસ્યદ્ધુમત્સસમુભલં ચ વિપચાપેક્ષમેવ મન્તવ્યમ્ । અન્યથા સવલિમોચકાનાં ચમાદિકુર્ણાં ચ જીવ-ચાતોડપિ દુઃમત્વેન વલ્લભ્યઃ સ્યાત્, તથામૃતાનુષ્ઠાનસ્ય ધર્મેતુદ્ધ્યા ક્રિત્તમાણત્વાદિતિ તથાર્થઃ ॥ ૮૦ ॥

અને- એ-કદીહિ-ધર્મશુદ્ધિ કરીતું અનુષ્ઠાન તે ક્રિયાવાદીપણ્યું હેતુ. તિહાં હેતુ તે સ્થુ । કારણપણે અથવા અભ્યાસપણે. આશયક તે નહીં, અસંભવથી, ક્રિયાવાદીપણ્યું કારણ-ધર્મશુદ્ધિ કરીતું અનુષ્ઠાન તે કાલાને રોગપ. નહીં. ક્રિયાવાદીના પશ્ચાત્તત્ત્વસારને સર્વે પણે ક્રિયાવાદીને નિયમે પ્રસન્નથી, ધર્મશુદ્ધિ અનુષ્ઠાનથી પૂર્વે અભ્યાસથી. અનુષ્ઠાન સદૃશ થયથી. બીજે પણે. અભિવ્યક્તપણે એકતુલ્ય, જીવ, ક્રીડની આપત્તિ, તે દેખાડે છે-જ્યાપ્રવૃત્તિકરણ એ ક્રેષ્ઠક મુલપરિણામવિશેષ તેણે ક્રીડતુલ્યપણે એકપુદ્ગલ પરાવર્તવિશેષ સંસાર છે એકને એકવા લખ્યને, તેકરે લખ્યપણે લેપતું કલ્પ આશય અનિયત ક્રિયાવાદીપણું ક્રેષ્ઠ તેકરું અજ્ઞાનપાર્દ્ય તે અનુષ્ઠાન ન ધર્મશુદ્ધિ કરિતું, ક્રિયાવાદી પણે અન્યથી તેકને. કાર્મથી કારણતું અનુષ્ઠાન એકવા વચનથી, ક્રિમિ સમ્યક્ત્વ પણે વિચારતું. થથાપ્રવૃત્તિકરણને જીતકથી પણે અપાર્દ્યપુદ્ગલપરાવર્તવિશેષ સંસારી લખ્યને તથાભ્યાસપણના અભિવ્યક્તપણથી.

૪થી પિપીલીકાનઈ ન્યાવે ક્રેષ્ઠ પર્વાપો સઘી ૪વેદિસ લખ્ય અપાર્દ્યપુદ્ગલપરાવર્તવિશેષસંસાર છે એકને એકવા, અપૂર્વકરણ પરિણામવિશેષ તે કલ્પ પ્રદરનો ખાત, તેણે નિવલ્લભ્યો કુદૃશાય-રૂપરૂપ પ્રતિતો ભેદ નેણે એકવા તે અત્યુદ્ધિર્દૃષ્ટ પદ્ધતો અનિવૃત્તિકરણરૂપ પરિણામવિશેષને દિશે વિચુદ્ધ થાતો, તે રજુને વિશે સુલભની પરે દેરીને અર્થ નીપજલ્લો અપાર્દ્ય નેણે એકવા તે સમ્યક્ત્વ ખાને છપ સામાન્ય પ્રકારે તાહાર પ્રસાદથી. ક્રમ નહીં તે સમ્યક્ત્વની પ્રાપ્તિથી આરંભીને અપાર્દ્ય-પુદ્ગલપરાવર્તવિશેષ સંસાર સર્વે સમ્યક્ત્વદષ્ટિ તે નિયમે થાઈ. અને તે તે ન સંભવજ, અદેવા-મેષક્રમા-શિક્ષેને સમ્યક્ત્વ આપિ વિના એ અદ્યપસંસારનઈ ચાવાપણ્યથી. તેવતી ક્રિયાવાદીપણ્યું અજ્ઞાનનાર ને ધાર્મિકાનુષ્ઠાન તેકને મુલપણે અથવા અમુલપણે તે વિષયની અપેક્ષાઈ થાનતું, ક્રિમિ નહીં તે ભવવિરોધક અને યાગદિના કરનાર છપખાતપણે મુલપણે કહેવા થાઈ. તથેવા અનુષ્ઠાનને ધર્મશુદ્ધિ કર્મપણથી. ૪૮૦

કદાચિત્ કવિત્ 'ન હિંસ્યાત્ સર્વભૂતાની' યાદિવાચકરચનાપિ ભવતિ । પત્ત્વ સર્વ જિનમત્સદૃશ' સિદ્ધાન્ત-સદૃશં ચ, ધુળાક્ષરમિતિ દ્વિતયમપિ વિફલં-જગતિચ્છલા વિવક્ષિત્વફલશૂન્યં મન્તવ્યમ્ । કુત ? इति क्रमगमिति-हेतुमाह-पदसंयमकारणमावात् । तत्र पदं-वियमस्यन्तं प्रवृत्तिमिश्रितहेतुवान्योपयोगिवचनं संवमश्रो-भवनिरोधः सप्तदशभेदात्मकः, तौ पदसंयमौ तयोः क्रमेण कारणं, भावप्रधानत्वाभिर्देहस्येति पदसंयम-कारणत्वं तस्याभाषस्तस्माद् । अयं भावः—अक्षरस्य फलवत्त्वं प्रवृत्तिमिश्रत्याविहेतुवाक्याङ्गभूतस्य पदस्य कारणत्वेनैव । वच्य धुणाक्षरस्य (धुणस्य) न सम्भवति । धुणस्याकाराद्विर्वर्णपरिज्ञानाभावेन पदपरिज्ञा-नस्यैवाभावात् निष्फलत्वम् । जीवभावाद्यकरणनियमस्य तु फलवत्त्वं मोक्षकारणसंयमहेतुत्वेनैव । तच्च, मिथ्यादृष्टेःकरणनियमस्य न सम्भवति । धुणवत्तस्याऽपि जीवादिवास्तवपरिज्ञानाभावेन जीवपक्षादिरूप-संयमपरिज्ञानस्यैवाभावात् ।

यद्વાगमः—'जो जीवे वि ण याणइ अजीवे वि ण याणइ । जीवाजीवे अयाणं को कह सो णाहीइ संजम ?' । १ । १ । ति । दशवै० (अ. ४, गा. १२) अत एवाऽऽह—सर्वसंयमः, मिथ्यादृष्टा-संयमलेशोऽपि न भवति । यद्वागमः—'संति एतेहिं मिक्खुहिं गारखा संजमुत्तरा' इत्यादि शीघ्रतरा० । एतद्बुद्धौ—'अन्यमिच्छन्ते हि जीवाद्यास्तिक्यरहिताः सर्वथा अचारिणि' इत्यादि । जीवाद्यास्तिक्य-राहित्यं तु जिनोक्तजीवादिपदार्थानां यथार्थस्वरूपापरिज्ञानात् विनोक्तजीवादिस्वरूपामात्रात् । हेन-म्यतीर्थिकदार्ष्ट्यो अकरणमित्यसौ जीवादिभ्रष्टान्वयन् नाममात्रेण अवसातजः । धुणाक्षरवदनुक्तिमिमांशरु-प-त्वात् । मिथ्यात्वे च सति प्राणातिपातायावनिरोधस्यासम्भव एव, मिथ्यात्वस्य 'सर्वात्कृष्टपातत्वेन

તેહનું વાક્ય કે વાક્યચરચના તે કરતે હુંને ડિવારેકે કિંકાએક સર્વજ્ઞ ન હઈએ એહવી પશ્ચિ વાક્યચરચના કુદ. એ સરિયું સર્વ જિનગત સરિયું અને વિરમશ્વરસદસ ધુણાક્ષર એ મિદ્ધુ મિદ્ધસ, અગતિસ્થિતિ વિરક્ષિતે કંઠે જન્મ માનવુ. સ્વાધી ? તે ઉપર કયમિતિ હેતુ કહે, કે-પદ અને સંયમ તેહના કારણના અભાવથી. તિહાં પદ તે વિશાક્રમત પ્રતિનિધિતિ હેતુ કે પદસમુદાયપદ વાક્ય તેહનું ઉપયોગે વચન. સંયમ તે આશવનો નિરોધ સપ્તદશભેદપ. તે પદ અને સંયમ તેહનું અનુકરે કારણ, નિર્દેશને ભાવપ્રધાનપણથી પદ-સંયમકારણપણું તેહને અભાવ તેથી.

એ ભાવ-અક્ષરને ક્ષવતપણું તે પ્રતિનિધિત્યાદિયું કે વાક્ય તેહનું અગમત કે માંજ તે પશ્ચિ અ. તે તે ધુણાક્ષરને ન સંભાવે. ધુણને અકારાદિવજીરિયાને અભાવે પદપરિમાનના અ અમાવથી, નિઃકલપણું અવધાતાદિ અકરણનિયમને ક્ષવતપણું તે યોક્ષમણ્ય કે સંયમ તેહનું હેતુપણું અ. તે તે મિથ્યાદિક્ષિના અકરણનિયમને ન સંભાવે. ધુણનીપદે તેહને પ્રતિ અવાદિવસ્તુ-તત્ત્વના પરિમાનને અભાવે કરી અવસ્થાદિરૂપ સંયમના પરિમાનના અ અભાવથી. 'ને અનને' ન ભણે, અણવને ન ભણે, છા અણવને અભણવે કય ભણે સંયમ ? એતથે અ સર્વસંયમ તે દર રહે. મિથ્યાતરીને સંયમ લેશપણું ન હેય. 'અન બિમ્બ તે અવાદિક્ષી આરુઠાઈ રહિન સર્વથા અચારિણી' એહનું કહિયે છા. અવાદિક્ષી આરુઠાઈ રહિતપણું તે બિનેકાણવાદિવસ્તુસ્વરૂપના અપ્રધાનથી ને વડી અનતીથિકના ચારને વિષે અકરણનિયમ તે અવાદિક્ષી ચાલતી. પરેન્દમથાને ભણવું. ધુણાક્ષરની પદે અનુકારઆવરૂપપણથી. મિથ્યાત્વવિષે પ્રાણાતિપાતાદિક અશતનિરોધને અસંભવ અ. મિથ્યાત્વને, સ્વેત્કૃષ્ટપાપણું કરી તેહના સ્વરૂપ હણાપણથી. અર્થ રૂપરૂપ, કે.

मिथ्यायेण धार्मिकानुष्ठानं निजनिजदेवगुरुमन्त्रिहृमानदानपूजादि वाचन् निजनिजशास्त्राध्ययनाध्यापनादि, तस्मिन् प्रशंसिते सति तस्य गुरोरुपदेशोऽपि प्रशंसितो भवेत् । चतुष्वेवमवाच्य मन्त्रमहशामयनुमोदनी-
यानुष्ठानयानुष्ठाना सम्पन्नाः, स चोपदेशोऽपि निजनिजशास्त्रावच इति कृत्वा सः निजनिजशान्तग
वर्त्तव इति सनिजनिजशास्त्राः । चः समुच्चये । आत्मीयाऽऽत्मीयमार्गव्यवस्थापकशायमनुकः तदुपदेशः
प्रशंसित इति, गायार्थः ॥ ८२ ॥

अथ द्वितीयगाथाभाह—

॥ उपवसपसंसाए पसंशिआ जिगमयस्स निंदावि । जं सा तस्सुवएसे पियया विजममरागेणं ॥८३॥

व्याख्या—उपदेशप्रशंसनया, चकारोऽव्याहार्यः । उपदेशप्रशंसनया च जिनमतनिन्दाऽपि प्रशंसिता
भवेत् । कुत ? इति (तत्र) हेतुभाह—यद्-यस्मान् सा निन्दा तस्योपदेशे नियता-निश्चिता, जैननिन्दा-
मिश्रित एवाभ्युत्थीर्यिकोपदेशो भवति । उपदेशो हि सर्वेषामपि वादिनां निजनिजमार्गार्थेषां दिहेतव एव
स्यात् । स्वमार्गस्थेयं च परमतदोषवर्णनेनैव स्यात् । वाचन् परमतमुद्भाष्य दूषितं न स्यात्, तावन्

पोतापोताना शास्त्राणा अभ्ययन अभ्यापनादि, ते प्रशंसे द्रुते ते श्रुतेना उपदेशपक्षि प्रशंसते द्रुते, ते
उपदेश प्रशंसापोताना सन्ना दृष्टिते पक्षि अनुभोदनीय अनुष्ठानने अनुष्ठाना भवतः । ते उपदेशपक्षि पोताने
शास्त्राने आपव छम गभी पोताने शास्त्रे वर्त्तते निजशास्त्रे संज्ञित, च ते अभ्ययनो अभ्यं पोतं,
आप आपवशा मार्गान् अभ्यययते ते शास्त्र तेने सुधु तेदने उपदेश प्रशंसते ॥ ८२ ॥

निर्देशः ॥ ७७ भाषा ६६ छे—

उपदेशनी प्रशंसाम् जिनमतनी निंदापक्षि प्रशंसनी, ते आटे ते उपदेशने विषे ते निजमत
द्रुते, पोताना मार्गाने शस्त्रे ६७.

अर्थ—चकारो व्याहार्यो भवेत् उपदेशनी प्रशंसाम् तो जैनमतनी निंदापक्षि प्रशंसनी द्रुते, रूपार्थी ।
ते उपदि हेतु ६६ छे—ते आटे ते निंदा ते उपदेशने विषे निश्चिन्, जैननी निंदा छे मिथ्या जे अप-
तीर्षकते-उपदेश द्रुते, ते आटे उपदेश ते भवेवादिने आप आपवशा मार्गान् अभ्यययते प्रशंसते
हेतुने अर्थ ६७ द्रुते, पोताना मार्गान् अभ्यययते ते परमतना दोषने दर्शने छे द्रुते, परमत
उपदेशने जिह्वां छमे द्रुते न द्रुते निंदाया उपदेशनी प्रशंसनी प्रशंसते न द्रुते, जे वचनार्थी निंदा
उपदेशने उपदेश ते जैन-निंदा आभियुक्ति द्रुते-अन्वये जे जैनने भेदा, वेदार्थी जैनदर्शनदिने
विषे नवी, ते वनी ते दर्शन द्रुते न द्रुते, जे रीते जैननी निंदा निरन्तरदिने धर्मेन अपि निंदाते
उपदेश द्रुते, आभिनविशसते तो उपदेश-जे अन्वये जे दर्शननिंदा भेदा, जैनभाष्यदर्शन
विषय पक्षि निंदा, जैनभाष्यदर्शन संसारमार्ग पक्षि भेदाभार्यना निंदापक्षि, जे जे दर्शननी
निंदा अपवशादि धर्मेन जे जे उपदेश द्रुते जेदना तेदना उपदेशनी प्रशंसनी अपवशादि
निंदाभार्यना निरन्तर-अपवशादिनिंदा प्रशंसते, जेदना समस्तजना अभिययते निंदा नीन द्रुते.

निर्देशः जेदना उपदेश र्थे द्रुते द्रुते, ते द्रुते छे-पोतपोताना सन्ना प्रशंसने जे जे निंदा
मार्गाना विना प्रशंसने जे निर्देश तेदना हेतु जे द्रुते तेदने अभ्ययते जेनी निंदादि न द्रुते, निर्देश

चेयकं यावत् सुरसम्पत्ताविर्भवत्यपि । सा च सुरसम्पत् विषाज्ज्वलिवद्वसात्तव्या । अत एव सम्यग्ज्ञा प्रशंसनीयाऽपि सा न भवति । तत्पञ्चुवानां तथाभूतानां महानर्थहेतुत्वात् । न च तथा उत्पत्तिस्मा-
रहितानामपि, सिध्यात्वे च सति धनादिपरित्यागास्य तथाभावात्स्यात् ।

यदाह श्रीहरिभट्टसूरिः—‘उत्तुङ्गाद्रोहणात्पातो, विषाज्ज्वलित्विरेव च । अनर्थाच्च यथाऽन्यत्;
मलनाऽपि तथेक्ष्यताम् ’ ॥ १ ॥ अत एव च शस्त्राणि-व्याजदुर्महोदयसिन्धः । श्रामण्यदुर्महोदयसिन्धः,
शस्त्र उक्तो महात्मनि ॥ २ ॥ अथैवकापिरिष्वेवं, नास्तः श्लाघा सुनीतितः । यथाऽन्यायजित्ता सम्प-
त्तिपाकविरसत्त्वः ’ ॥ ३ ॥ इति योगविन्दो, (श्लो० १४३, १४४, १४५) वृत्तिर्यथा—‘एतदेव
भावयति—उत्तुङ्गा० व्याख्या—उत्तुङ्गाद्रोहणात्—पर्वतस्त्रिखराद्यव्यासनात् पातोऽभस्तापकं, विषाजाद्—विष-
मिश्रितमोज्ञात्तुतिरेव च, कृत्स्नानर्थार्थ-अकस्याणाय; यथा—येन प्रकारेण, अत्यन्तं मलनाऽपि—विना-
शोऽपि युक्त्युपायस्य तथेक्ष्यतासचलोक्यतामिति । एतदेव समर्थयमान आह—अत एव—मुक्त्युपायस्य मलन-
स्थानार्थहेतुत्वादेव हेतोः । चकारः पूर्णकभावनार्थः । शब्दाभिव्याजदुर्महोदयसिन्धः । ससम्प-सुरिकादेः,
अनर्थः—प्रसीतकस्य व्याख्या—दुष्टभाषयुजगलक्षणस्य यो दुर्महो—दुर्महोदयस्य तेव सभिन्ना, क ?
इत्याह—आसम्पदुर्महो—असम्पदुर्महोदयसिन्धः, अस्त्वन्तोऽस्तुन्वरपरिणामः, श्लाघा—योगसहपत्तिरूपके, प्रत्ये-
कको—निरूपितः महात्मनि—पूर्वमुत्तिमिः ।

तथा च पठन्ति—‘अह चेव उ मुक्चफला, आणां आगद्विद्यां निर्णिषणं । संसारहेतुंलकला,
तद्देव विराजिता होह ॥ १ ॥ (पंचवस्तु गा० ११९) ननु दुर्गुह्यतावपि आसम्पदात् सुरलोकलाभो

विपत्तिनिर्गोलायतीति तृप्ति ते अकल्याणमुने अर्थः, अथैव प्रकारे, अत्यन्तं मलना—मुक्त्युपायस्य विनाशपक्षि-
निम प्रियादयो, ओदय समर्थता कहे छे—अतस्तत्तु वली भुक्तिना विधाने भवताने अनर्थहेतुप्रकारेण-
हेतुधी, चकार छे ते पूर्वोक्ताभावना अर्थः.

शब्द के सुविकारिक, अति ते प्रसिद्ध, आस ते दुष्ट भुक्तप्रप तत् दुर्गुह्यतापक्ष तेकने
भरीये कहेछे ? ते कहे छे—अभक्ष्यपक्षानो यादी रीतिं अ जीकार अभुष्टपरिष्ठाप योपरस्वरपना निरप-
अथने विषे पूर्वश्रुतिमोर्छ कहेछो छे. ‘जिभ भोक्ष्यसहायक आना आगधी बिनेहनी, संसारदु-
फलनी हायक तिभन्न निरक्षीत आदिमपे ? दुर्गुह्यता अभपक्षानो ओ गुरसोकोना लाब कहेता दिभ तेकने
अभुष्टर अतदुपपक्ष ? ते छपरी कहे छे, शुद्धसहाय्यरीवत भुक्तापु ते अक्षयपक्षिहे पूर्वप्रधान, पदो यध
ते पलनी कहेछे अथवा तेकवा, किस्माजेक कारयुधी कहेछे आपनदहनी आपुने’ के नयभा-
अथयकनी आभि, पीअ स्थानकनी आभि ते कसुं कहीछे, छम अभुष्टर अतपक्षि, कही तेथी दुर्गुह्यता
अभक्ष्यपक्षानो ते प्रशंसनी नही छे, परिष्ठापे निमज्जक निवारणी, छदा हस्तात कहेछे छे—जिभ भोक्ष्य
पक्षपरिष्ठाप आभिमेकादिहे अनावर्छे छपछे संपत्ति ते अप्रसाध्य, स्मार्था ? ते छपरि कहे छे—परिष्ठापे
निरक्षयपक्षानो, ते नयकोवेधयथी अथवा निवारण्यपीअने अकान अभसत्ने अदाछिछे, दुवारे विष्ठापकादि
भेद कहेता; अतस्तत्तु वली सवीछे अकार्यते विषे अस्मत्तित प्रवर्णता नरकादिकना हेतु छपछेने पापना
पुंन कहेता पछे हेहि नरकादिकना सारनार कहे.

छदा स्तनायथी भूमिने विषे रत्नानी अपेक्षाछे अस्मिन्नी सीपरथी पतन अतृप्तिनी अपेक्षाछे
विष्ठापननी तृप्ति केय अनर्थहेतु, तिभ अभक्ष्य आभक्ष्यपक्षानो अपेक्षाछे अस्मत्तित अक्षयपक्ष-ते

ચોપદેશવિષયઃ । જૈનવ્યતિરિક્તાનાં (તુ) ચ સર્વેભ્યમનુભ્યાગપ્રાપ્તિતાનાં શાસ્ત્રાદીનાં વિગમ્વાદીનાં ચોપદે-
શવિષયઃ ઝમ્માર્ગવ્યવસ્થાપનં માર્ગોત્થાપનં ચ । સ ચ વિષયઃ પરસ્પરભેદે હેતુઃ । યથા ક્ષુદ્રેદનોપશ્ચમનાયા-
હારપ્રહ્યામિપ્રાયઃ સમાનોઽપિ સિદ્ધાદીનાં માંસવિષયકો ગવાદીનાં ચ તુણાદિવિષયક इति વિષયભેદેન
ભેદઃ પ્રતીત યથા । અતઃ યથ તથામિપ્રાયઃ સિદ્ધાદીનાં નરકદેતુર્ગવાદીનાં ચ સ્વર્ગદેતુરિતિ । નહિ તત્ર
સિદ્ધાદીનાં જીવષાતામિપ્રાયો, ન ચા ગવાદીનાં જીવરક્ષામિપ્રાય इति વિષયભેદેન ભેદ इति પર્યા-
લોચ્યમ્ । અન્યથા અવવિમોચકા અપિ ધર્મેષ્વાનિતો અવેતુઃ । તેષામપિ 'દુર્ગસિનોઽસ્મી ક્ષુદ્રજન્તવઃ
દુઃસ્રહેતુસરીરસ્યામનેન સ્વર્ગામિનો વિષીક્ષન્તે' इत्यમિપ્રાયેષ જીવષાતે પ્રવૃત્તિઃ । ધર્મોપદેશકાનામપિ
'અમી મનુષ્યાદયો જીવા અધર્મપ્રધુષ્ણા દુર્ગતિગામિનો અવિવિષ્યન્તીતિ ધર્મોપદેશેન તપઃસંયમાદિદુષ્કર-
ક્રિયાવિષાપનેન સ્વર્ગામિનો વિષીક્ષન્તે' इत्यમિપ્રાયેષ ધર્મોપદેશે પ્રવૃત્તિરિત્યુચ્યોરપિ અમિપ્રાયસામ્યા-
દેવપ્રસન્તેઃ । તસ્યામિધ્યાદ્યમ્માગ્નાન્મિત્તધાર્મિકાનુષ્ઠાનપ્રસંગાયાં તદુપદેશસ્તોપદેશસાઽપિ પ્રસંગાપત્તી
શ્રેષ્ઠાતુષ્ઠાલપ્રસંગાવક્તૃ સમ્યગ્વચસિવા જૈનપ્રવચનમિન્દ્યાઽપિ પ્રસંસિતા । સા જ્ઞાનાભોગવતોઽતિચારઃ,
આભોગવતસ્ત્વનાચાર इति વાત્પર્યેમિતિ ગાથાર્થઃ ॥ ૮૩ ॥

અથ જૈનપ્રવચનમિન્દ્યા શાસ્ત્રાદિમાર્ગઃ સમ્યગ્દૃષ્ટિશ્ચ કીદૃશ્ચ આદિગ્રાહ—

॥ તીષ્ઠ સો ઝમ્મમ્મો સંસારપદ્ધો જિણમ્મય મણિયો । તં ચેવ પસંસંતો જિણવરઆસાયગો ણિગ્ગમ્ ॥

તે ધમ-તેહવે' સમ્યક્ષ્યાધને' થોએ માર્ગે' આલ્યા ઝનને માર્ગ'તુ' સ્થાપન અને ઉ-માર્ગ'તુ' ઉત્થાપન
ઉપદેશનો વિષય કુહ. જૈનવ્યતિરિક્તા સર્વને તો ઉ-માર્ગે' આલ્યા શાકચાદિક અને દિમ બરાદિક તેહને ઉપદેશનો
વિષય ઉ-માર્ગ'તુ' સ્થાપન અને માર્ગ'તુ' ઉત્થાપન તે વિષય તે સાહોંચાહે ભેદને' વિષયે' હેતુ. જિમ કુપ્પા-
ચેહનીના ઉપદેશને' અર્થે આહાર ગ્રહવાનો અભિધાય સજ્જાનપણિ સિદ્ધાદિકને માંસસંબંધી, આદ્ય પ્રધુષ્ણને
તો તુષ્ણાદિકસંબંધી. તે વતી વિષયભેદે ભેદ, એતલજીવ વતી તેહયો અભિધાય સિદ્ધાદિકને' નરકહેતુ, અને
ગવાદિકને સ્વર્ગને' હેતુ, તિહા સિદ્ધાદિકને જીવષાતનો અભિધાય નથી અને ગાદ્ય(ય) પ્રધુષ્ણને જીવરક્ષાનોપાયણિ
અભિધાય નથી. તેવતી વિષયભેદે ભેદ ધમ બલ્લુધુ. ધમ નહી તો અવવિમોચકપણિ ધર્મ'ધ્યાની કુહ. તેહને
પણિ દુઃખી એ ક્ષુદ્રજીવ દુઃખહેતુ સરીરને ઇંડાવવે' સ્વર્ગ'માત્રી કરીએ છે' એ અભિધાયે જીવષાતને વિધે
પ્રદત્તિ, ધર્મ'ના ઉપદેશને પણિ એ મનુષ્યાદિક જીવ અધર્મે' પ્રધુષ્ણાં દુર્ગતિમાત્રી ચારયે. તેવતી ધર્મોપદેશને
અને તપસ'ચારાદિક કિસા નીપબ્બવવે' સ્વર્ગ'માત્રી કરીએ છે. એ અભિધાયે ધર્મોપદેશને વિધે પ્રદત્તિ, ધમ
બીહુને અભિધાયના સરિ'માત્રી અભેદપ્રસ'અથી, તે આદિ જિષ્યાદિપિઆત્રને' ધમ એ માંસિકાતુષ્ણને તેહની
પ્રસ'સાઈ તેહના ઉપદેશકની પ્રસ'સાની આપતિ' બીબ અનુષ્ઠાનની પ્રસ'સાની પદે તેહમાદિ આવી નેનપ્રવચ-
નની નિદાપણિ પ્રસ'સી, તે પ્રસ'સા અનાભોગવ'તને અતીચાર, આભોગવ'તને અનાચાર એ ગાથાર્થઃ ॥ ૮૩ ॥

કિદે' નેનપ્રવચનનિદાઈ શાકચાદિકનો માર્ગ અને તતપ્રસ'સક તે કહેવા કુહ. તે મહિઈ છે—

તે નિદાઈ તે ઉ-માર્ગ' સંચારપણિ જિનશતિ કહીએ. તેહને જીવ'સતો જિનવરનો આચારક નિયમથી.

અર્થ—તે નેનમાર્ગની નિદા તે હેતુઈ અથવા નિદાધુકા ધર્મ-ઉપદેશક શાકચાદિકનો માર્ગ તે ઉ-માર્ગ
કુહ. માર્ગ'ના નિદેકપણા-વિના ઉ-માર્ગ'માનિપણાના અસ્થ'ભવથી. એનેયે' અભિધાદિક અર્થમાં અભિ-

‘યદાંગમઃ-’ સ્થિતં વર્તુ હિરણ્યં ચ પસવો દોસપોરસં । જતારિ કામસંધ્યાપિ તત્ત્વં સે
 સ્વવન્નજ્ઞ ॥ ૧ ॥ સ્તિ । શ્રીવત્તરા ૦ (અ ૩, ગાથા ૧૭) પરં પુણ્યનુવન્ધિપુણ્યપ્રકૃતિસત્તાક્તેન
 જિનમંભવાવિસમ્પ્રેક્ષ્યાં ધનવપનપરાયણો યામગ્નિરતિચારત્તારિત્રાનુદ્ધાનેષુ ક્ષમકાર્યેષુ અસંવલિતપ્રવૃત્તિમાન
 મવતીતિ ભાવઃ । એવમન્યત્રાપિ મિથ્યાત્વોપહૃતધર્મોઽનર્થદેહુરેવ મણિતઃ । યદાગમઃ-‘વિસં’ તુ પીતં
 જહ કાલકૂર્ષ્ઠ, હ્ણાદ સત્યં જહ દુઃખાહીઝં । એમેવ ધમ્મો વિસઓવવન્નો, હ્ણાદ વેઓલં ઇવાશિવન્નો ॥
 ૧ ॥ શ્રીવત્તરા ૦ ૨૦ (ગા ૪૪) મિથ્યાત્વસંયુકો હિ ધર્મો નિયમાદિપયોપપન્ન એવ મવતિ ।
 મિથ્યાત્વે ચ સતિ ભાવતઃ શબ્દાદિવિષયાદનુપરમાત્ । તથો ‘ધર્માનુષ્ઠાનવૈવધ્યાત્, પ્રત્યપાયો મહાન્
 મર્વેત્ । રોગદુઃસૌયજનનાદ્, દુઃપ્રયુકાદિવૌષધાત્ ॥ ૧ ॥’ હિતિ હલિતવિસ્તારયામ્ । પતેન દુર્ગૃહૈતિ-
 શ્રામખ્યસ્થાપિ વૈવરાતિદેહુત્તેન ક્ષુલ્મસ્યેવેતિ મળન્નિરસ્તો બોધ્યઃ । રોપહેતોર્ગુણસ્થાપિ રોપતેન મળનાત્
 (ન જ પાપાનુવન્ધિપુણ્યં પાપમેવેતિ પ્રાગુક્તમનામિકં મલિન્વતીતિ શક્તમીયમ્, આગમ એ સત્યેવ
 પ્રતિપાદનાત્) તથાહિ-‘જો ડ ગુણો દોસફરો, ન સો ગુણો દોસમેવ ટં જાણે । અગુણો વિ હોજ
 મુગુણો, જિણિચ્છઓ સુવરો જત્ત ॥ ૧ ॥’ હિતિ હલિતવિસ્તારપાજ્ઞકાર્યામ્ । એવં ચો ધર્મઃ પરિણતાવ-
 ધર્મો મવતિ, સ ધર્મ એવ નોચ્છેતે । ચતુક્તમ્-‘ધર્મં ચો બાધતે ધર્મો, ન સ્ ધર્મઃ સત્તાં મત્તા । અવિરોધેન
 ઓ ધર્મઃ, સ ધર્મ હિતિ કીર્તિતાઃ ॥ ૧ ॥’ રૂપપદેશપદ્ધતૌ ।

એવેન ‘આળાસંલગ્નકારી, જહવિ શિકાલં મહાભિમૂર્ખ ॥ પૂરદ વીચરમ્, સર્વપિ ગિરત્થયં
 તસ્સ ॥ ૧ ॥ (સંબોધ સં ગા ૩૩) તથા ‘જાણં ચરિત્તહીણં, હિમામાહ્યં જ દંસનવિણી ॥
 સંજમહીણં ચ સર્વ, જો ચરદ ગિરત્થયં તસ્સ ॥ ૧ ॥ (૩૫૦ માં ગા ૪૨૫)’-હ્યેવમુચ્યોરપિ

ધમ્મ એ ધર્મ એટલે ધર્મ નહીં, તે ધર્મ જ ન કહઈ. એ ધર્મને બાધે સંયુક્તને તે ‘ધર્મ’ માન્ય
 નહીં, અવિરોધ એ ધર્મ તે ધર્મ કહી. ‘આગાનો ખંડ એ ત્રિકાલ પૂર્ણ, કહે મહારિષિ, તે
 સર્વઈ-તેહડું નિરર્થક, જાન તે ચારિત્રહીન, વેષઅશ્વ તે સમકિતે હીન, સંયમહીન તપ, એ ને બાધર્થ
 તેનું સર્વ નિરર્થક.’ ધમ્મ એ બિહુ અથવા વચન લેખ આગામાશ અનુજાન અને જાન ચારિત્રે હીન એ
 બિહુને સમાનપણું, એ વચન પશ્ચિ ટાલું. અલી રીતે પ્રવચનના અભાવપણાથી. નિરર્થકતાવાન કહેવે
 બિહુનું સરીખાઈપણું ન સંભવે. પોસ ચાસે વટવટ અને આઅવશને સમાનપણે કહાનો પ્રસંગ થઈ પતી.
 સહકારકક્ષપ્રતે તિવારે બિહુને આકારણ પશ્ચિ સહકારપણાથી. તે ચારે બિંબ આઅવશ તે સહકારકક્ષપ્રતે
 સ્વરૂપયોગ્યતાઈ કારણપણું હતે જ વ્યવસ્થાસ્વરૂપ સહકારે કારણને અસાવે સ્વરૂપપણું કારણ નહીં.
 વટવટ તે સ્વરૂપયોગ્યતાઈપણું આકારણપણું સર્વકાલ આકારણ જ. ધમ્મ જાન, તે મોક્ષપ્રતે સ્વરૂપયોગ્યતાઈ
 કારણ હવું જ ચારિત્રલક્ષણસહકારે કારણના અભાવથી સ્વરૂપપણું મોક્ષપ્રતે આકારણ. આગામાશ
 અનુજાન તે સ્વરૂપયોગ્યતાઈપણું આકારણ જ. વિજ્ઞાનતપપણું આગમને વિશે કહાપણાથી. એટલા જ વતી
 સમ્યગ્જ્ઞાનદર્શનચારિત્ર તે મોક્ષમાર્ગ એહવું કહેતે સમ્યગ્જ્ઞાનાદિક એકાંતે જ મોક્ષપ્રતે સ્વરૂપપણું
 કારણપણું, અન્યથા સ્વરૂપયોગ્યતાઈ કારણપણું માનવું.

અત એવ ઉચ્છ્રંખલ પથે દેહારાધકાદિ અતુલ્ય ઔચિત્યારે અધ્યુહની પરે નહુ ગડગડાટ કરી
 મિથ્યાત્વીતું ક્રિયારૂપ ચારિત્ર તે મોક્ષકારણ માન્યું છે. તે ત્રિથ્યા અભિયુક્ત અધિક વિચાર ઉચ્છ્રંખલપથ
 તદ્વચ ખંડન વાર્તિકરૂપને વિશે છે. વિચારવું, તે વતી સમ્યગ્જ્ઞાનવત તે જિનાગાનો આરાધકજ. ચારિત્ર

શુદ્ધકમ્—‘આણહ અવદંતં જો જ્ઞવહિલ્લ મોદદોસેણ । સો આણા અવત્યં મિચ્છતવિરાહણં પાથે’ ॥ ૧ ॥’ इति साधुपञ्चाशक (૩૧ ગાથા) વૃત્તો । કવિન ‘તિલ્લવરસ સુઅસં મમસ ચ પવળીઓ સો’ इति उत्तरार्द्धम् । આશાતના ચ મિથ્યાત્વં દીર્ઘસંસારહેતુઃ । ચત્તમમ્—‘આસાણ મિચ્છતં આસાણવવજ્ઞાનડ સમ્મતં । આસાણણિમિત્તં કુલ્લદ્દ દીહં ચ સંસાર’ ॥ ૧ ॥’ ति । उपदे० (માહા, ચા૦ ૪૧૦) આશાતના ચેદાહ્નિકૃતતીર્થકૃદગાઢાતિકમાન્ । ચત્તોર્થકૃદ્ઙ્ઃ સમ્યગ્દર્શો મિથ્યા-દષ્ટિપ્રશંસા સમ્યક્સ્વાતિચારરૂપત્વેન નિષિદ્ધા । તા ચ કુર્વેન્ અહ્નિકૃતજિનાઙ્ગાપરિત્યજનેન જિનાઙ્ગાવિરા-થકો જિનવરાશાતનાકારીતિ ગાથા इति गार्थायः ॥ ૮૪ ॥

અર્થ ચલિ મિથ્યાદષ્ટિપ્રશંસાના તીર્થકૃદાશાતના, સર્હિ પરસમયેડિ કિશ્ચિન્નિનમનસદર્શં જૈનમર્ગાભિમતધાર્મિકાનુષ્ઠાનસદર્શં દૃષ્યથે, તત્કીદર્શનં મન્તવ્યમ્ ? દેલાહ—

॥ તેણં જિણમપસરિસં અપ્યં બ્રહ્મં વ પરમ્ કિંચી । યુગઅક્સરં વ વિહલં ધયસંજમકારણામાત્રા ॥

વ્યાખ્યા—જેન કારણેન ચાવન તીર્થકૃદાશાતના મ્યાન, તેન પરસમયે (મતે) યદ્ કિશ્ચિદ્દર્પ-સોકં, યદ્ગુકં વા—મયુર જિનમતસદર્શ—જૈનાભિમતશ્રદ્ધાનાનુષ્ઠાનયોરનુકારિ મયેન તદ્ યુગાશ્રરમિધ મન્તવ્યમ્ । યુગઃ—કાષ્ટત્વગાન્તર્વર્ષી કીટવિશેષઃ । તેન કાંષ્ટે મમ્યમાણેડમિપ્રાથમન્તરેણેવ વિચિત્રાકૃતિયુ-જાથમાનાસુ કવિત્વદોષે પકારદકારાદ્યાકૃતિરપિ જાગ્ધતે । સા ચાકૃતિર્પુણાશ્રરતયા અપચિન્નયતે । તદ્દત્ મિથ્યાદષ્ટિનાડુલ્પીયમતેષુ ગદ્ગ્ધાનાદિયાવગ્યાગાદ્યનુષ્ઠાનેષુ લઘ્વાચક્રવાચ્યરચનત્યામપિ ક્રિયમાણાયાં

પ્રશંસકે સમગ્રદષ્ટિ તે કહેવા દુર્ધ ? તે દેખાડે છે-તે છે-શાસ્ત્ર પ્રતે પ્રશંસતો સમ્યગ્દષ્ટિ સાધુ અથવા શાવક તીર્થકરને આશાતનાકારી કુર્ષ. ‘આશાદિ અવર્તતાને’ મોહને દેખે ને પ્રશંસે તે આશારક્તિન મિથ્યાત્વકપ વિશધના પાથે. કિહાએક ઉત્તરાર્ધ એહલુ છે-‘તીર્થ’કરને. યુગનેા સધનેા પ્રશંસીક તે ‘એ આશાતનાસક્ષિણુ’ મિથ્યાત્વ દીર્ઘસંસારનુ હેતુ. ‘આશાતના તેહજ મિથ્યાત્વ આશાતનાનુ વર્ણુ તેહજ સમક્ષિત, આશાતના હેતુષ સંસાર દીર્ઘ કરે’ આશાતના તે યહા તીર્થ’કરની આશાના ઉત્પન્નથી. ને આદિ તીર્થ કરે સમ્યગ્દષ્ટિને મિથ્યાત્વીની યથા સા તે સમક્ષિતના અનિચારપણુ નિર્ણયી. તે પ્રતે કરેના આ ગીકુન-જિનાસાને’ પરિપાથે જિનાસ નો વિશધક અરિહંતની આશાતનાનો કરનાર એ ભાષ. એ અર્થઃ— ॥૮૫॥

કિથે’ મિથ્યાદષ્ટિપ્રશંસા તીર્થ’કરની આશાતના, તકે પરસમયે પશ્ચિ કાષ્ઠ જિનમત સરિયુ’ જૈનમાર્ગને કષ્ટ ધાર્મિકનુષ્ઠાન સરિયુ’ દેખાઈ છે. તે ૧૬લુ માનું ? એ કહે છે—

તે કારણિ’ જિનમત સરિયુ’ અથ અથવા ગદ્ધ પરમતને વિષે કાષ્ઠે ધુણાસરની પથે નિઃસ ૫૬-સંપન્ના કારણના અભાવથી.

જિણિ’ કારણિ’ ચાવત તીર્થ’કરની આશાતના કુર્ષ, તિણિ કારણિ’ પરસમયે વિષે ને કાંઈ અથ અથવા ગદ્ધ જિનમતસરિયુ’-જિનને કષ્ટ શક્તિ અને અનુષ્ઠાન તેહને અનુકારિ કુર્ષ. તે ધુણાસરની પથે માનું. ધુણુ તે અપ્તની હાલિ આદિથો કીટવિશેષ, તેણે કાષ્ટ ખાતાં અભિપ્રાય વિના જ નિવિધ આકાર યાતે કાષ્ટકાંટેથી ધકાર ટકાર એહલે પશ્ચિ આકાર કુર્ષ. તે આકાર તે ધુણાસરપણે કહોએ, તિય મિથ્યાત્વીક કીડું ગંગાસ્નાનાદિ ચાવત યાગદિષ્ટ ને અનુષ્ઠાન તે કહે

तत्स्वरूपस्योपहतत्वात् । यदुक्तम् 'मिथ्यात्वं परमो गेगो, मिथ्यात्वं परमं तमः । मिथ्यात्वं परम-
शत्रु-मिथ्यात्वं परमापह्नाम्' ॥१॥ अत एव मिथ्यादृशां धर्मोऽवधर्मतयैव मन्व्यः । यदुक्तम्- 'अहि-
सालक्षणे धर्मः, सम्यक्त्वाद्विस्त्रमादिमान् । देवेन वीतरागेण, दम्रितः कुर्वता म्वयम् ॥ १ ॥ एतस्मा-
द्विपरीत्येन, मिथ्यादृशमिरुपासितः । अधर्मः प्रोच्यते दुर्ग-दुर्गातिप्रणयैकम्' ॥ २ ॥ इति उपदेष्टमाला-
विशेषवृत्तौ । तथा 'कृतीर्थिकैः प्रणीतस्य सङ्गतिप्रतिपन्थिनः । धर्मस्य सकलस्यापि, कथं स्यात्स्यातता
भवेत् ॥ १ ॥ शब्द तत्समये काऽपि, क्वासत्तादिपोषणम् । दृश्यते तद्वचोमात्रं, बुध्यर्थं न तत्त्वतः' ॥
॥ २ ॥ इति प्रवचनसारोद्धारवृत्तौ । अत एव मिथ्यादृशां द्रव्ययोग्यकरणनिष्णोऽनर्थहेतुत्वे ।

यथाह श्रीहरिमङ्गलः- 'बाह्यप्रत्यक्षाणां चारु तन्मयं तन्त्रिरमाऽपि । कञ्चुकमाश्रयमाणान्नि-
भुजगो निर्विषो भवति ॥१॥ इति षोडशके (१, आर्या ५) वृत्तिव्या-बाह्यप्रत्यक्षपरित्यागान्-धनधाम्यन्व-
जनवशाद्विपरित्यागात्, न चारु-न शोभनं बाह्यलिङ्गं ननु-निश्चितमेव, अत्र लोके बाह्यलिङ्गमितरस्यापि
समुत्पत्तिर्येकप्रभृते । 'अन्तर्धर्मार्थं प्रतिबन्धनस्य धर्मवति-कञ्चुकमाश्रयपरित्यागान् नहि-नैव भुजगः-नरी-
मृगः निर्विषः-कथञ्चिद्विषं निर्विषो भवतीति स्थितिः । इह तन्त्रिरस्यापीति । अत्रापिप्रत्यक्षपरित्यागकर्तु-
स्तद्विषं भवत्येवैति कश्चित्स्थितिः । यदि तत्प्रणयैकस्यादित् कथं न तत्कर्तुः ? इत्यभिप्रायः । यद्यपि
तथाविधपरित्यागवशेन कथञ्चित्त्वैवमार्गपतितस्य मिथ्यादृशो यथोक्तसामाचार्यपरित्यागतवशेन नवमै-

अेतस्यावती मिथ्यादृशी धर्म' ते अधर्मपक्षि कद्विभो मानवे 'अतिद्वाराध धर्म' कञ्चुकत्वादि
क्षमाविषयते देवे वीतरागे देवाभ्यो पोते करता अथो विपरीतपक्षि मिथ्यात्वादि मन्व्यो ते अधर्म' श' कद्विभ',
दुर्ग' के' दुर्गति तेदनी रनेदनी भूमिका 'दुर्गतीर्थ' प्रस्थो सहजगतिना विरधी अेतस्य पक्षि मन्व्यधर्म'ने
भवी रीति हरेषा पक्षार्थ' ते किं धर्ते ? ' अने के तेदनी सभयने विषे दया-सत्पादिकेयु' पोषण' रीमे छे.
ते वयनभाज सुधे ज्ञान्युषु, पक्षि तत्त्वधी नहि. अेतस्यावती मिथ्यादृशीना अद्वैतानुसंधे ते अनर्थं देतुम.
'आश्रय'थना त्यागधी अह' नहि निश्चय छे तेथी मीअने पक्षि क'यु'कभावना त्यागधी पुत्रम के'क'
निर्विष न दुर्ग', आश्रय'थ के धनधा-परवज'नपक्षादिके तेदना परित्यागधी अह' नहि. आश्रय'थ अे
निश्चये छे' अे बोधने विरे आश्रय'थ ते अनुभवतिर्'थ' प्रभुअने पक्षि अे अधर्ते अतिरंगप्रम अय'क'ते
देवादि छे-क'यु'कभावना त्यागधी पुत्रम अने ते निर्विष किमे निर्विष न'र' दुर्ग', अेतधी निश्चयि' अ'र',
छे'क' तेथी अतरने पक्षि, छे'क' अपि अ'र'थी आश्रय'थना त्यागधेतानि अदिन दु'र'र. अेतधु' कद्विभ'. अ'र'
आश्रय'थनी प्रश'सना कानि आश्रय, तछे आश्रय'थरने क' अदिन न'र'र'. के अविअन, क'र'के' न'द'या
आश्रय'थने परित्यागवधे के'क'के' रीनयाग'धनिन गिअ द'धने' अ'र' क'तसमाधारी'र'मिअमन'व'र' न'र'म'
अवेयकता' सु'अ'ध'पत्तिनी आश्रि दु'र'र'. पक्षि ते अ'र'ति ते विप्रा-नली र'मिनी प'र' अ'र'प'थी

अेतस्यावती सभ्यदृष्टिने' ते अह'सनी'र' पक्षि न'र' दु'र'र' नि'र'म' अ'र'प'थी'र' अ'र'र' न'र'म'र'
वेतुपक्ष्याधी, पक्षि ते परित्यागधरितने तिभ नदी'र'r'
(सु'अ'ध'प'थी'र'r'
प'थी'र'r'
र'र'र'र'र'र'र'र'र'र'र'र'र'र'र'र'र'र'r'
र'र'र'र'र'र'र'र'र'r'
र'र'र'र'र'र'r'
र'र'र'r'
र'र'r'
र'r'
र'

भवति, अतः कथमस्यास्तन्तेत्याशङ्क्याह—प्रैवेयक० व्याख्या—प्रैवेयकादिरपि—ब्रह्मसमाचारवत्सु साधुषु चक्रवर्थादिभिः प्रवरपुरुषैः पूज्यमानेषु दृष्टेषु सम्पन्नतत्पुञ्जासुहाणं तथामूलान्मकारणवां वा केवाश्विद् व्यापन्नदर्शनाचामपि प्राणिनां वा नवमप्रैवेयकादिः, किं पुनः शेषसुरस्थानावाप्तिरिति शङ्क्यार्थः । एवमस्तत्त्वेन नैवातो दुर्गृहीतश्रामण्यात् सा प्रज्ञं सनीयां सुनीतितः—परिणामविमर्शकविचारात् । अत्र दृष्टान्तमाह—यथा अन्यायावितां सम्पत्—चौर्ये—ब्रुतरमण—स्वामिद्रोहादिना अन्यायेन लब्धा सम्पत्—विभूतिरभ्याधा, कुतः ? इत्याह—विपाकविरसत्त्वः—परिणामविरसभावात् । ते हि नवमप्रैवेयकेभ्यश्च्युत्वा निर्वाणवीजस्यैकान्तासत्त्वेन महोदीर्णैर्दुर्निवारमिध्यात्वादिसोद्भा । अत एव सर्वेष्वप्यकार्येषु अस्सल्लितप्रवृत्तयो नरकाविपातहेतुसुपाज्यं पापप्रामांरं पञ्चादयस्तान्नरकादिमात्रो भवन्तीति । अत्र हि स्वभाषतो भूमौ स्थितस्योपेक्षया उत्तुङ्गगिरिस्थितरास्पतनम् अल्पपेक्षया विषान्नरुद्विः यथाऽनर्थहेतुः, तथा अगृहीतश्रामण्यापेक्षया असम्बन्धहीकृत्वा (विराषित) श्रामण्यमनर्थहेतुर्भणितम् । असम्बन्धस्त्वं चेह मिथ्यात्वे सति पापानुबन्धिपुण्यप्रकृतिबन्धहेतुत्वात् । तन्माहात्म्याच्च देवमवाञ्छ्यतो मनुष्येषु प्रायो महाद्वकः प्रमुत्तान्वितो वा स्यात् । तस्य च परेभ्यो मयाभावेन निवारकभावेन च सर्वेष्वप्यनार्थकतन्त्रेषु शङ्क्यया अस्सल्लिता प्रवृत्तिर्भवति । इतश्च नरकादौ यावन्नन्तमपि कालं दुःखमाम्भवति । न चैवमगृहीतश्रामण्यास्तथा भवति, तस्य पापानुबन्धिपुण्यप्रकृतिसत्ताया अभावेन अनार्थकतन्त्रेष्वस्सल्लितप्रवृत्तिहेतुसम्पत्प्राप्तैरसम्भवात् । नहि कोऽपि प्रमुत्तान्त्रेण प्रजापतिरिव पुत्रीं पत्नीं कर्तुमस्मन्निष्णुः स्यात् । यस्तु सुगृहीतश्रामण्यो वैषेपु ऊच्यते, स च तत्तन्त्रमुक्तो नियमात् महर्द्धिकः प्रमुत्तान्वितो वा स्यात् ।

अनर्थहेतुं हेतुं कश्चित्, असम्बन्धपक्षे ते विष्णत्वं उते पापात्तुं विप्रुषप्रकृतिर्धना हेतुपक्षेऽपि, अने तेनानां साहाय्यधी, हेतुधी व्यञ्जो, अनुबन्धिषे आहं महर्द्धिकं अथवा प्रमुत्ताधं युक्तं चाधं तेनाने परथी अथने अभावे अनर्थ निवारकपक्षाने अभावे सर्वध अनार्थकतन्त्रे विषे गोतानी छन्नाध अरभसित प्रवृत्ति कुतः, तिवार पक्षी नरकादिने विषे वाचनं तत्काल दुःखानां लब्धनार कुतः, अनुक्रीतश्रमपुष्पावत निम नर्द्धा, तेनाने पापात्तुं विप्रुषप्रकृति सत्ताने अभावध अनार्थ कतन्त्रे विषे अरभसित प्रवृत्तिने हेतु के संपत्ति तेनानी आसिना असंभवधी, अथ प्रमुत्तपक्षान् विना प्रभावतिनी परि पुनीने अी हेतुना सचक्षुं कुतः नही, अने के सुगृहीतश्रमपुष्पं कुत ते हेतुने विषे अिपने, तिरांथी व्यञ्जो निषने अ महर्द्धिकं अथवा प्रमुत्ताधं युक्तं चाधं, 'क्षेय वस्तु विरम्य पक्षी तस्य कुतः अथर भवना अंधं तत्र अिपने, '

अथ पुष्पात्तुं विप्रुषप्रकृतिसत्तावतपक्षे करी निनल्लयनादिकं सप्तशेयने विषे भवभाववादिने विषे तपत्र बावत् निरतिवारनास्त्रादुत्ताने विषे अरभसितप्रवृत्तिने लब्धनार कुतः अे भाव, अेम भीने ईमं मिथ्यात्वे छपकत धर्म ते अनर्थहेतुत्व कश्चित्, 'कलहूत विष पक्षु अने सख निपरीत करीने अल्लु निम कश्चि धम विषये युक्तं धर्म हल्ले वेतावनी परे विषयुं कुतः, 'मिथ्यात्वस्युक्तं धर्म ते निषने विषये युक्तं अ कुतः, मिथ्यात्व उते लवधी अल्लुनिषत्तन्धी, 'धर्मात्तल्लनना नितयपक्षधी दोष घञो कुतः, रीदः अनना छपल्लवधी दुःखयुक्त औपधनी परि ' पापात्तुं विप्रुष ते पाप अ, धम पूर्वि कश्चित्, ते आगम विना कुतः धम न कश्चुं ? आगमने विषे तिरात्र प्रतिपादनी, के अल्लु, छेपना करनार ते अल्लु नर्द्धा, दोष अ ते अल्लु, अल्लु सुअल्लु कुत विनिश्चयधी निर्द्धा सुदर कुतः.

યવાગમઃ—‘તપુન્વિજ્ઞા અરિહયા, પુદ્ગલપૂજા ચ વિણયકર્મ્મ ચ । કયકિચો વિ જહ કહં, કહેદે પમય તદ્વા તિત્યં’ ॥ ૧ ॥ શ્રીશાં સમ૦ નિ૦ (ગા૦ ૫૬૭) જ્ઞા સ્તદ્વૃત્તૌ ‘તીર્થશબ્દેન શ્રુતં તદ્વ્યાસાધ્યં તીર્થકૃત્તે’ સમિપ્રાયેણ વ્યાખ્યાતં, તત્ શ્રુતાધારસ્ત્વેન શ્રુતોન્યત્વાત્ શ્રુતશબ્દેન ચતુર્વિધ-સંધોડપિ શ્રુતસુચયતે । અતઃ એવ ચતુર્વિધસદ્વ્યાપિ તીર્થત્વેનામિધાનમ્ । યવાગમઃ—‘તિત્યં ચારબ્વણ્ણો, સંધો સો-પદમય સમોસરણે । હપ્પણ્ણો અ. ઝિણાણં, વીરજિણ્ણસ વીર્યમિ’ ॥ ૧ ॥ ત્તિ શ્રીઆવઃ નિ૦ (ગા૦ ૨૮૭) શ્રુતાધ્યાસોડપિ શ્રુતાધારસ્ય ચતુર્વિધસપસારાધનેવેત્સનચોરારાધયેયમાવસત્ત્વત્વેન કથચ્છિદભેદ એવેતિ સિદ્ધં મન્તવ્યમ્ । તેન ચતુર્વિધસદ્વ્યાપ નમસ્કારોડપિ શ્રુતનમસ્કારો મન્તવ્યઃ । શ્રુતેતૈવ તસ્ય નમસ્કરણીયત્વાત્ । એતદ્વચ પ્રાગ્ જ્ઞાનાદીનામારાધનનિરૂપણે કિચ્છિદર્શિતમેવ, પરં તીર્થકર-નામ્નઃ સપ્તાયાઃ કારણં સામાન્યતત્ત્વીયારાધનમેવ । જ્યસ્ય તુ કારણં નિજનિજકરવ્યવસ્થાપિતમેવ તીર્થમિત્યુભયથાડપિ તીર્થકૃત્તા તીર્થપૂર્વિકૈવેતિ ચિત્તેયો વોધ્યઃ । તેન યસ્ય તીર્થકરસ્ય યતીર્થ ધર્મકલા-શ્રાવણાર્હ તસ્ય તદેવ નમસ્કરણીયમ્ । તદ્વચ નિજકરવ્યવસ્થાપિતમેવ ભવતિ । સમ્યક્તિત્તુ ‘તપુન્વિજ્ઞા અરિહયા’ ક્વિત્વાદિગાથાયા ઉત્તરાર્હેમેવ । ક્વિ પ્રકરણે તુ નિજકરવ્યવસ્થાપિતતીર્થનાધિકારો મન્તવ્યઃ । તત્ત્વેવ પ્રયોજનાત્ । ન ‘તૈવમન્થોન્યામ્મયો દોષઃ, પિતૃપુત્રયોરિવ પ્રામાણિકત્વાત્ । યથા પુત્રે જાતે અસ્ય પુત્રસ્ય અર્ચ-વિતા, અસ્ય પિતૃરર્ચે પુત્ર ઇતિ પિતૃત્વપુત્રયોર્યુગપદ્ વ્યપદેશઃ પ્રામાણિકઃ । યસિન્ સમયે પુત્રો જાતોઃ તસિન્મેષ સમયે જાતેન પુત્રેણ (દેવવત્સલ) પિતૃત્વપદવી દત્તા, તત્વાઃ પુત્રપ્રાપ્તત્વાત્) પુત્રમન્તરેણ પિતૃત્વવ્યપદેશસમ્ભવાત્ । એવં પિતૃત્વમન્તરેણ પુત્રત્વવ્યપદેશમામાવોડપિ શાબ્દ્યઃ । એવં તીર્થતીર્થકરયોરપિ શાબ્દ્યમ્ । તેન જાતેન તીર્થેન જિનસ્ય તીર્થકરપવવી ક્ષેતિ વાત્યર્થમ્ । ચતુર્વિધઃ પૂર્વમાવિત્યં તત્ પુરુષ-ત્વાદિર્મપુરસ્કારેણ મન્તવ્યમ્ । એવં તીર્થકરસ્યાડપિ પૂર્વમાવિત્યં જિનત્વાદિર્મપુરસ્કારેણેવેતિ ન કિચ્છિદ્ વાચકમ્ । અતઃ એવ શ્રીમદ્વાલીરસ દ્વિતીયસમવસરણ એવ તીર્થકરત્વં સમ્યક્મ્ ।

અને તેહની કૃતિમયે તીર્થશબ્દે શ્રુતં કહિલે અને તીર્થકરપણાર્હ તેહના અભ્યાસથી. એ અભિપ્રયે ‘વ્યાપ્ત્યુ’ તે શ્રુતાધારપણી શ્રુતના અન-વપણાથી શ્રુતશબ્દે ચતુર્વિધસયલ્લે ન તીર્થશબ્દે અમિધાન ‘તીર્થ’ તે ચતુર્વિધસંધ તે પ્રથમસમવસરણે બિપતે તીર્થકરે જીઅઓર્નિ, વીરજિને‘વ્રને’ બીને’ સમવ-સરણી’ શ્રુતના અભ્યાસપણી શ્રુતના આધાર ને ચતુર્વિધ સંધ તેહને. આરાધને. તે વતી એહને આધારાધેયશ્રાવસંધિ કથચિત્ત અબોદો. એ સિદ્ધ માનવું. તે વતી ચતુર્વિધસંધને નમસ્કાર તે શ્રુતના નમસ્કાર માનવો. શ્રુતે ન કરીને તેહને નમસ્કરણીયપણાથી. એ તો પૂર્વે જ્ઞાનાદિકના આરાધનના નિરૂપણને વિષે કાષ્ઠએક દેખાડણું ન છે. પણ તીર્થકરના નામની સત્તાઈ કારણ સામાન્યથી તીર્થઈ, આરાધન ન. લેવણું કારણ તો. આપ આપણું કરે જાયું ન તીર્થ. ઇમ ગિહુ પ્રકારે તીર્થકર-પણાર્હ તે તીર્થપૂર્વક એતલો વિશેષ બાણવો.

તે વતી ને તીર્થકરને. ને તીર્થ ધર્મકલા, સંભાવવા ચોગ્ય તેહને તેહ નમસ્કરવા ચોગ્ય, તે તો ચેતાને કરે જાયું ન કહી, જાણે તો ‘તપુન્વિજ્ઞા’ એ ગાથાઈ. ઉત્તરાર્હે ન. એ પ્રકરણને વિષે તો ચેતાને કરતે જાયું ને તીર્થ તેણે અધિકાર માનવો. તેહને ન પ્રોત્તરનીથી. ઇમ અન્થે-ન્યાશ્રયલક્ષણદેય તરી. પિતાપુત્રની પરિ પ્રામાણિકપણથી. જિન પુત્ર બળીએ જે પુત્રને એ પિતા, ન્યાશ્રયલક્ષણદેય તરી. પિતાપુત્રની પરિ પ્રામાણિકપણથી. જિન પુત્ર બળીએ જે પુત્રને એ પિતા, એ પિતાને એ પુત્ર. ઇમ પિતાપણ અને પુત્રપણ તે. ગિહુને એવારે ન કહણ પ્રમાણસિદ્ધિ. ને

वैचनमादायाऽऽज्ञावाह्यमुत्थानं ज्ञानं च चारित्रहीनमित्युभयोरपि तौल्यमेवेति वचनमप्यपास्तम्, सम्यक्प्रवचनानभिहृतत्वात् । नहि निरर्थकताभात्रमननेनोभयोः सन्त्यं सम्भवति । पोपसासे वटवृक्षोऽब्रवृक्ष-योस्तौल्येन भणितिप्रसक्तेः । सहकारफलं प्रति तदानींभुययोरप्यकारणत्वेन साम्यात् । तस्मादथा आब्रवृक्षः सहकारफलं प्रति स्वरूपयोग्यतया कारणत्वे सत्येव वसन्तर्तुलक्षणसहकारिकारणाभावेन फलवत्तया न कारणम् । वटवृक्षस्तु स्वरूपयोग्यतयाऽप्यकारणत्वेन सर्वकालमकारणमेव । एवं ज्ञानं मोक्षं प्रति स्वरूप-योग्यतया कारणं सदैव चारित्रलक्षणसहकारिकारणाभावात् फलवत्तया मोक्षं प्रत्यकारणम् । आज्ञावाह्य-मुत्थानं च सर्वकालं स्वरूपयोग्यतयाऽप्यकारणमेव, किम्वन्नाहपत्वेन आगमे भणितत्वात् । अत एव 'सम्यग्ज्ञानदर्शनचारित्राणि मोक्षमार्गः' इति मण्णेन सम्यग्ज्ञानादीनां समुदितानामेव मोक्षं प्रति फल-वत्तया कारणत्वम् । अन्यथा स्वरूपयोग्यतयेति मन्तव्यम् । तेन सम्यग्ज्ञानवान् जिनाज्जाराधक एव, चारित्रभिमुखत्वेन मोक्षमार्गोभिमुखत्वात् । चारित्राभिमुखत्वं च चारित्रस्व ज्ञानाविनाभावितात् । अत एव भाद्रकर्मोऽपि मोक्षमार्गत्वेन भणितः । आज्ञावाह्यालुप्तानपरवचनस्तु बैनाभाषो जिनाह्वयिाराधकः । तस्य च तथाप्यालुप्तानत्वाज्ञानमूलकत्वेन तद्वानज्ज्ञानी चारित्रानभिमुखो मोक्षमार्गं प्रत्यनभिमुख एव, आज्ञावाह्यालुप्तानस्य स्वरूपयोग्यतयापि मोक्षं प्रति कारणत्वाभावात् । अत एव संसारमार्गत्वेन प्रवचने भणितः । सिद्धिगण्डर्वादिष्वेति 'मिति वचनात् । तेनाऽऽज्ञां जिनपूजायुक्तं, चारित्रालुप्तानमपि जिनाह्वयार्थं पापानुबन्धिपुण्यप्रकृतिवन्धहेतुत्वेन पापमेव । कारणं कार्योपचारात् । ज्ञानं च चारित्रहीन-मपि सम्यक्प्रवचनितमात्रित्वेन पुण्यानुबन्धिपुण्यप्रकृतिवन्धहेतुत्वेन पुण्यमेव । पुण्यपापयोश्च मोक्षमार्ग-संसारमार्गभूतयोर्मार्गान्मार्गरूपत्वेन महति भेदे विद्यमानेऽपि तुल्यतया भगवन्महान्तमेव । नहि कोऽप्य-ज्ञानमन्तरेण सर्वेषामपि स्त्रियाणां नामाकृतिर्यां साम्यस्यात्रेव फलमधिकृत्याऽपि तौल्यं भणति । एककृद्धि-कारणद्वयपूर्णानेवाङ्कुरकृत्प्रमिष्टत्वेन 'तन्मध्यपरितस्तद्महणेन शुद्धते' इतिन्यायात् अङ्कुररूपमाप-

'अभिमुखपक्षे' मोक्षमार्गने' सन्धुपपक्षाधी. आरित्रने' अभिमुखपक्षे ते, आरित्र ने दान विना अक्षुधताधी. अतश्च अ. वती आब्रवृक्षपक्षि मोक्षमार्गपक्षि कङ्किओ. आज्ञावाह्य अलुप्तानने' विधे' तत्परं जेनाभास ते जिनाद्याने विराधक. तेने तेकवा अलुप्तानने कृतःनभूषपक्षे' हरी ते अलुप्तानवत ते अद्यानी. आरित्रने' अनभिमुख मोक्षमार्गत्रते' अनभिमुख अ. अतश्च अ. वती संसारमार्गत्रते' तेले प्रवचनने' विधे' कङ्किओ. ते वती दशे जिनपूजायुक्तं, आरित्रालुप्तान पक्षि जिनाद्यान्याक ते पापालुपधिपुण्यप्रकृतिपक्षेतेतपक्षे' हरी पाप अ. कारणने विपक्षं कार्यना उच्यतेरथी. दान ते आरित्रर्षीन पक्षि, सम्प्रत्य विना अक्षुधतापक्षि, पुण्यलुपधिपुण्यप्रकृतिपक्षे' हेतुपक्षे' हरी पुण्य अ. पुण्य पाप ने मोक्षमार्ग' अने' संसारमार्ग'इय, तेने' मार्ग' अने' उ-मार्ग'इयपक्षे' हरी मोक्ष नेक छते'पक्षि तुल्यपक्षे' कहेतुं. ते अद्यान अ.

'अर्थ' अद्यान विना ज्ञाने' श्रवने' नाम आकारे' सरिपाठं मात्रर्षं ह्य आश्रयने' पक्षि सरिपाठं कहे नहि. अर्थ-जिं पत्रादिकं अङ्कपूर्वने' अ. अङ्कनी पङ्क्तिनां पङ्क्तिपक्षे' हरी 'तेकमादि पञ्चो तेने अङ्क' अङ्कोर्' अ. न्यायशी अङ्कस्वभावने' पात्र्या ने अङ्क जिं पत्रादिकं यथैसित ने श्रव तेनेने' पूर्वधी 'संख्याशी. दशयुष्मि, दृष्टिने' हेतुपक्षे' हरी स्वयंतपक्षाधी, अङ्कपङ्क्तिने अनाश्रयां जेहवा तत 'अङ्क' संख्याधे' पक्षि श्रवने' अथ आश्रया स्वयंतने' अनुसारे येतानां अक्षययुक्त ने पत्रादिकं तेनेने' भवितपक्षाधी' हेतुने' स्वाश्रयविनाशुपक्षि अने' अश्रयहीतस्तद्भेदने' ने मुख्यने तेने पक्षि 'अ' अङ्कनी

‘જ્વાઓ, જાયા મે સાસયા બુદ્ધી’ ॥ ત્રિ શ્રીઆં નિં (ગાં ૩૫૨) વચનાત્ । પરં ન દેવાદિનામ-
સામ્યમતો ન જૈનામાસત્ત્વવ્યવદેશ इति વિશેષો बोध्यः । एतेन श्रीमहावीरे निर्वृते पुस्तकाधीनाः साध्या-
दिनामकलङ्किताः समुदायास्तीर्थीनि न भवन्ति, श्रीमहावीरेण तीर्थकरणे सह सम्बन्धाभावादिति दृढातं
बोध्यम् । नहि दिवंगते देवदत्ते पितरि सञ्जातगर्भात्मकस्य पुत्रस्य तेन पित्रा सह सम्बन्धो भवितुमर्हति ।
कृतश्चिद्व्याप्तदस्तर्थादिरेख्यकमात्रसम्बन्धेन पुत्रत्वाभ्युपगमे निरपलतलव्यवहारोच्छेदापत्त्या सर्वेषामपि
परस्परमहमहमिकया स्वामित्वापत्त्या सर्वकालं कलहानिवृत्तिः स्यात् । तस्मात् श्रीमहावीरादुत्पन्नमेव
तीर्थं भवेत् । व्युच्छिन्ने च तीर्थे पुनस्तदुत्पत्तेरसम्भवात्, [वत्कारणस्य तस्य तीर्थकरस्याभावाद्] इति
सिद्धं तीर्थतीर्थकरयोर्युगपत्पुत्तत्विमत्त्वमिति गार्थार्थः ॥ ८८ ॥

અથ ‘તુલ્યતુ દુર્જન’ इतिन्यायात् पराभिप्रायमङ्गीकृत्याविप्रसङ्गमाह—

॥ जइ एगो तित्थयरो अणोगतित्थाण कारणं हुज्जा । ता तन्नमंसिज्जाइं तित्थाइं थमंसपिज्जाइं ॥ ८९ ॥

ગ્રાહ્યા—અથેકસર્તીયકરોએકેયાં તીર્થાનાં કારણં અથેત્ ‘તા’ વર્ધિ તન્નમસ્કતાનિ—એન
તીર્થકૃતા વિશેષેણ નમસ્કતાનિ ‘નમો તિથસ્સે’ત્યાદિવચ્ચમ્ભો તિત્થાણમિત્યાદિરુપેણ પ્રણતાનિ ભવન્તિ ।
અતઃ યવ નમસ્કરણીયાનિ સર્વેપામપીતિ શ્લેષઃ, તીર્થકૃત્તનમસ્કતાત્વાત્ । તથા ચ સામ્પ્રતીતિશ્ચેત્યાદિભિરભિમતો
જૈનાગમો વસ્તુગત્યા જૈનાગમો ન અથેત્ । યતસ્તત્ર—

એતથે’ શ્રીમહાવીર સુકિતમઈ કુતિ પુસ્તકને’ આધીન સાધવાદિનામે’ કલ્પાંતિ એ સમુદાય તે
તીર્થ ન કુઈ. શ્રીમહાવીરતીર્થ’કર સાધઈ અંખ’ધના અભાવથી. તે દેખાડ્યુ’ બલ્યુદુ. ‘પરચેક પહુવે’
દેવદત્તે’ તો થયો અર્જુ’રે’ પુત્ર તેહ સાથે’ સંખ’ધ થવા શેભ્ય નહીં. કિંહાએકથી પામ્યા એ દત્તરી-
પ્રધુપ લેખા તેહને’ અંખ’ધ માને’ પુત્રપદ્ધ’ માને’. નિરપત્તપણાના બ્યવહારને કુચ્છેદની આપતિ સર્વેને’
પરસ્પરે’ આપલિ કું કું ધમ રવામિપણાને પ્રસન્ન મારે’ સર્વકાલ કલહની બાનહતિ કુધ. તે વતી
શ્રીમહાવીરથી બીપદું તીર્થ તે અચ્છિન્ન એ કુઈ. બ્યુચ્છિન્ને’ તીર્થે’ વહી તેહની ઉત્પતિના અસંભવથી.
એ વતી સિદ્ધ થયું—તીર્થ અને તીર્થ’કરને’ સમકાલ ઉત્પતિવંતપદ્ધ’. એ ગાથાર્થઃ ॥ ૮૮ ॥

હિવે ‘દુષ્ઠ થાઓ દુર્જન’ એ આપથી પરનો ભાવ અગ્રીકરીને બાતિપ્રમેય કહે છઈ—

એક એક તીર્થ’કર અનેક તીર્થ’કર કારણ કુઈ. તિથારે’ તીર્થે’ નમસ્કાર કર્યા એહવા બહુતીર્થ
નમસ્કરણીય કુઈ.

એક એક તીર્થ’કર બાનેકતીર્થ’કર કારણ કુઈ. તહિ તેહુ’ તીર્થ’કરે’ વિશેષ નમસ્કાર ‘નમો
તિથસ્સ’ની પરે’ (નમો તિત્થાણં) ‘નમસ્કાર બહુતીર્થ’નઈ’ બહુ રીતે’ તીર્થે’ પ્રચુડા બેઈઈ. એતલાબવતી
નમસ્કરવા શેખં સર્વને’. એતથો શબ્દાર્થ’ બાહિરથી લેવો. તીર્થ’કરને’ નમસ્કાર વતી. તિથારે’ હિપડા તો
સ્વેતાપરને’ છઈ જૈનાગમને’ જૈનાગમજી વસ્તુગતિ ન કુઈ. એ માટે તિહાં ‘નરે’ આધિક છહે’ વરસે
મહાવીર સિદ્ધ ગઈ કુંતે’ તેથી દિગંબરની દષ્ટિ રચનીરપુરને’ વિષઈ બીપની’ ધત્યાદિવચ્ચને’ મોટ પ્રમંથ
ફિતપણથી. ધમ’ બીબને’ થયું પ્રપણાને’ કુષકવચ્ચને’ ફિતપણું ચિચારયું. જૈનતીર્થ’કરે’ કુષક તો
જૈનાગમ ન કુઈ. ‘ચેતાને’ પદે કુષક’ એ ન્યાયના’ પ્રમેયથી. ધમ દિગંબરને’ છઈ એ સિદ્ધાંત તે
પણ સ્વેતાંગરમંથને’ ફિલપણું આગમ ન કુઈ. ધમ મુંદ અને ઉપમુંદ દેવને’ ન્યાયે’ પરસ્પરે’

અર્થઃ ભાવઃ-રજોહરણાદિના પિપીલિકાદિપ્રમાર્જને સન્તસાહારાદિવ્યુષ્કદેવાપત્ત્યા મહાદોષ इति
 દિગ્ભવામિતત્મ । તત્ત્વમેતા તુ તીર્થક્રોડપિ દિગ્ભવામિતત્મ એવં પરમારોપિત સવ્યતિકરઃ શ્રીઋષભઃ
 દિનામા । સ ચોક્ષલક્ષણઃ તીર્થામિતતતીર્થક્રાદિઋષભામિતત્મઃ । યથા આચારાદ્દિનામયિઃ દિગ્ભવ-
 વિકલ્પિતાન્યદ્વાનિ મિઝાન્યેવ, પરં દિગ્ભવેણ સૂત્રતોડ્યંતશ્ચેત્યુચ્યથાડપિ વિકલ્પિતાનિ । શોષજૈનાભાસ-
 વર્ણનેષુ તુ નિજનિજમાર્ગસ્થિતસારેણર્થતઃ કલ્પિતાનિ, ન પુનઃ સૂત્રતોડ્યસામર્થ્યાત્ । યથા લુપ્તાક્રમતે
 ચેત્યશ્ચેન જિનપ્રતિમામ્બુપગમે નિજમતહાનિઃ તદ્વચેન કવિત્ જ્ઞાનં કવિદ્ દેવાનાં સ્થિતિર્થજિનપ્રતિમા પૂજ્યતે
 હ્યપિ વિકલ્પિતમ્ । એવં વિધમપિ લુપ્તાક્રમતં ચો જૈનત્વેન માપતે; સોડપિ જિનપ્રતિમાતત્પૂજાશમિથા-
 ચકાગમસ્યાપ્રામાણ્યં ક્રુવાષો જૈનાભાસતત્વાડપ્યુપગત્ત્વઃ । એવં ચાવન્તો જૈનાભાસમાર્ગઃ સાધ્વાભાસાધિ-
 સસુદાયરૂપાઃ શિવમૂલ્યાદિમિત્તીર્થત્વેન વિકલ્પિતાઃ; તાવન્ત એવં તત્ત્વમાર્ગપ્રણેતૃત્વેન તીર્થક્રુતોડપિ
 વિકલ્પિતા મન્તવ્યાઃ । તે ચ શિવમૂલ્યાદય એવં (પરં સ્વાત્મન્યારોપિતજૈનનામવત્ સર્વત્રાડપ્યનિર્વાર્થે) અત એવં
 જૈનાભાસઃ કશ્ચિન્ જૈનં પ્રતિ મપતિ-આવયોસ્તીર્થકરત્ત્વેન એવં । સ ચ તથાચળન્ વચ્ચવિદા તિરસ્કરણીય
 એવં, ન પુનઃસત્યામૂતં તદીયવચનં શ્રોતવ્યમ્ । સ્વામિતતતીર્થકરસ્ય તવીયમાર્ગપ્રકાશકત્વાપ્તુપગમેતેવ
 તમાભોતુ યુક્તત્વાત્ । તથાત્વે ચોત્સૂત્રમાર્ગપ્રકાશકત્વાપત્ત્યા તીર્થક્રુતો મહાશ્ચાતના સ્યાત્ । શ્રોતુશ્ચ વક્તુ-
 સ્તુત્સલાપત્ત્યા તત્ત્વનસ્યાડપિ તીર્થવાદ્યતાડપિ । તીર્થવાદ્યત્વં ચ વક્તુર્મિધ્યાદષ્ટિત્વેન શ્રોતુરપ્તમિતત્ત્વેવ ।
 અન્યથા તીર્થાન્તર્વર્તિતોડપિ જનાઃ સમ્વત્સરે સિધ્યાદશક્તિરિદેશિધેન વક્તવ્યાઃ પ્રસચ્ચેરત્ । તત્ત્વ ન
 કસ્યાપિ સમ્મતમ્ । કિઙ્ગ-તીર્થોમાસૈર્નિજદેવત્વેન વચસા અક્ષીકારેડપિ ન તીર્થક્રુતઃ કિઙ્ગદ્ ગૌરવમ્ ।
 તીર્થપ્રસુતાંયા અપિ સત્તાં વાચવદ્વેતુત્વાત્ । -

તેહને ભણે કિઙ્ગએક યાન કહ્યેક દેવની અર્થાએ જે બિનપ્રતિમા પુણ્ય, એહવું એ હું પકડું
 મત. તેને જે જૈનપણું કહે તેહપણું બિનની પ્રતિમા તેહની પૂજાદિકને કહનારા જે આગમ તેહને
 અપ્રમાણ્યપણું કહેતો જૈનાભાસપણું માનશે. ધ્રુવ જેતથાએ જૈનાભાસના માર્ગ સાધ્વાભાસાદિ સમ-
 દાયકપણું શિવશ્ચુર્યાદિક તીર્થપણું વિકલ્પિત તત્ત્વા જે તે તે માર્ગના પ્રરૂપકપણું તીર્થકરપણું વિકલ્પિત
 માનના. તે તે શિવશ્ચુર્યાદિક તેહને જે તે તે માર્ગના પ્રરૂપકપણથી. કલ્પના તે જૈનનાં નામની
 પરિ સર્વત્ર અનિવાર્ય જે.

એતથા જે વતી જૈનાભાસ શ્રેષ્ઠ જૈનપ્રતિ કહે-આપણું તીર્થકર તે એક જે તે તેહવું કહેતો.
 તત્ત્વવેદી નિરાકરિયા. પણું તેહવું વચન તેહવું સામળવું નહીં. પોતાના ધ્રુવ તીર્થકરને તેહના
 માર્ગને પ્રકાશકપણું જે તેહવું સામળવાને હુક્તપણથી. તેહવું શિકે તે-જિસ્ય પ્રકાશકપણની આપણે
 તીર્થકરની મહાઆશાતાના હુક અને સંલિધેનારે તે પણું કહનારની સરિઆશ માંછ વતી તેહની રૂરે તેહને
 પણું તીર્થગાથાપણું. તીર્થગાથાપણું તે કહનારને સિધ્યાદષ્ટિ પણું સામળનારને પણું અભિમતજ.
 ધ્રુવ નહીં તે તીર્થોત્તરત્ત જૈનપણું સમ્વત્સરે અને સિધ્યાદષ્ટિ ધ્રુવ પિ પ્રકારે કહેવા માંગે. તે તે
 કામને સંમત વહી. વહી તીર્થોત્તરત્ત પોતાને દેવપણું વચને અર્થીકાર કરે પણું તીર્થકરને કામ ગૌરવ નહીં.
 તીર્થપ્રસુતાને પણું સત્પુરુષને ક્ષણેતાની હેતુથી.

અર્થ જિનમતસદ્ગુણમર્ણ વહુકં ચ કત્યં કિં મત્તિ ? इति विवेचयन्नाह—

॥ अणं जिणमयसरिसं अभिगद्विजस्सेव वंयचेपाई । बहुजं अरिहंताहणामेहि अभिगिंवेसिस्स ॥

व्याख्या—अणं जिनमत्सदृशं ब्रह्मचर्याविप्राश्नादिकम् । आदिशब्दात् स्वजनपरिग्रहत्यागादिकं ब्राह्मम् । अभिगद्विजस्सेव भवति । अन्त्यत्वं च देवगुरुधार्मिकानुष्ठानेषु सर्वहामात्रेणापि भिन्नत्वात् । बहुजं च देवोऽर्हन्नेवेत्यादिरूपेण अर्हंरादिनामभिः देवगुरुधार्मिकानुष्ठानेषु तथा जीवादिपदार्थनिरूपणादिषु च जिनमत्सदृशनामभिरभिनिवेशिनो अवन्तीति बोध्यम् । बहुविधैर्मैः साधनैर्मन्त्रेण जैनाभासत्वा-
सम्भवादिषु गायार्थः ॥ ८६ ॥

अभિનિવેશી યથા મૂલોર્થોર્થેસસદ્ગુણાર્થે જૈનયોગવિશેષો મનિષ્યતીતિ શુદ્ધામપાકર્તુ ક્રમેણ ગાયત્ર્યપમાહ—

॥ जुगर्षं तित्थं तित्थं—करो ण एगो अब्भेगतित्थाणं । गो बहुतिथ्यगरा स्सु, इधं ति एगस्स तित्थस्स ॥

વ્યાખ્યા—તીર્થ-સાધ્વાદિષ્ણુર્વિધા સરુપઃ ‘તિથ્યં ચાસ્વજ્યો સંપો’તિ વચનાત્ । તીર્થ-
કરણ-સદ્ગુણવસ્થાપકઃ, નિશ્ચયત્વ ક્વચિત્પ્રકૃત્ય તૌ યુગપદ્ મ્ભવતઃ । ચક્ષિન્ સમયે જિનેન તીર્થ-
વ્યવસ્થાપિતં તસ્મિન્નેવ સમયે તીર્થેન તીર્થકરપક્ષી રુચા । અતઃ એવ કૃતકૃત્યોઽપિ મગ્ધાન્ અર્હેન્ તીર્થસ્ય
મનોપકાર इति कृत्वा यथा धर्मकथां कथयति तथा तीर्थं ममस्मरोत्यपि ।

‘હિવે’ જિનમતને સરિષ્ણુ’ અર્થ અથવા બહુ તેહને કહેણુ’ કુર્ષ’ એહણુ’ વિશેષત કરતા કહે ‘છે—

અર્થ જિનમત સરિષ્ણુ’ આભિગદ્ધિને’ અભિગદ્ધિને’ બહુ અરિહંતાદિકને’ નારે અભિનિવેશીને’
વહુકર્ણ—અર્થ જિનમતને સરિષ્ણુ’ અભિગદ્ધિને’ પાલનાદિકે. આદિશબ્દથી સ્વજનપરિગ્રહણું’ હાંકવાદિકે
મહેણુ’ આભિગદ્ધિને’ બહુ કુર્ષ. અર્થપણુ તે દેવગુરુધર્મિકાનુષ્ઠાનને વિધિ નાશકને પશ્ચિ વિપ્રપક્ષાથી.
બહુ તે ‘દેવ અરિહંત’ ‘ઇત્યાદિરેપે અરિહંતાદિકને નારે દેવગુરુ અને’ ધર્મિકાનુષ્ઠાન તેહને’ વિષે તથા
છપાદિકપક્ષર્થના’ નિરૂપણાદિકે તેહને’ વિષે જિનમત સરિષ્ણુ અભિનિવેશીને કુર્ષ. તે બાણુડ’ બહુ
ધર્મને સુધર્મપણા વિના જૈનાભાસપણાના અગ્રજાવથી. એ ગાયાર્થઃ ॥ ૮૬ ॥

‘હિવે’ અભિનિવેશી નો ધર્મુર્ષ ધર્મે સરિષ્ણુ તથા જૈનનો એ દિગ્ધેષ કુર્ષ’ એ કંઈક દાસકારને’
અતુકને’ ત્રિણિ ગાયા કહે છે—

એકવારે તીર્થ અને તીર્થ કર સમકાલે કુર્ષ. પશ્ચિ અનેકતીર્થનો એક ન કુર્ષ. અને બહુ
તીર્થ કર એકતીર્થના પશ્ચિ ન કુર્ષ.

પરિનામ અર્થ—તીર્થ તે સાધ્વાદિકે અર્થર્થમર્થ ‘તીર્થ’ તે અર્થર્થમર્થ એ વચનથી.
અને તીર્થકર તે તેહનો સાધનાર. નિશ્ચયથી ઉપરિત આમથી તે સમકાલે બહુ કુર્ષ. એ સમયે જિને’
તીર્થ ધર્મકુ, તેહજ સમયને’ વિધિ તીર્થે તીર્થ કરની પક્ષી રીધી. એતણા બહુ વતી કૃતકૃત્યપશ્ચિ ભગવત
અરિહંત ‘તીર્થ’નો યુગને’ ઉપકાર’ એહણુ’ બધી જિય ધર્મકથા કહે છે. તિય તીર્થને’ નમસ્કાર-
પશ્ચિ કરે. ‘તીર્થપૂર્વકે’ અરિહંતપણા પૂર્વિતપૂજા અને વિનયકર્મ કૃતકૃત્યે જિય કથા કહે તિય નમે’

યદાગમઃ—‘અસરતરરાયમહિઓ, પતો વમ્મવરચકતકૃત્તં’ વીર્યંપિ સમોસરણં, પાવાપ મક્કિમાપ ડ’ ॥ ૧ ॥ ચિં. આં નિં (ગાં ૫૩૧) રૂઢ વીર્યં તીર્યકરચ્ચેતુમયથાયેકવચનમયેગેપ ઇક્કલીયંકુદ્દેકમેવ તીર્યં વ્યવસ્થાપયતીતિ દર્શિતમ્. તદેવ વ્યવિરેકેય દ્રવ્યતિ-‘પ્ય યો’ તિ ॥ ન વૈકોડ્યોત્તીર્યકરોડ્નેકેપાં વીર્યાનાં વીર્યકુદ્દવવીર્યઃ. ઇક્કસ વીર્યસ્ય વહુવીર્યકરાઃ, અપિગમ્યઃ, વહુ-તીર્યકરા અપિ ન ભવન્તિ ॥ સત્તુરવધારણે ॥ ન ભવન્ત્યેવેતિ ગાથાર્થઃ ॥ ૮૭ ॥

અયેર્લં નિયમે સિદ્ધે વત્સમ્પન્નં તદાહ—

॥ તેળં સંપદકાલે, તિત્થં પુણ્ણ ઇગમેવ સમ્મંતિ ॥ સેસં સવ્વં શિઞ્ઞમ્મદ્-વિગપ્પિયં સરિસનામેદ્દિ ॥ ૮૮ ॥

વ્યાખ્યા—એન કારણેનૈક્કલીયંકુદ્દેકમેવ તીર્યં વ્યવસ્થાપયતિ, તેન કારણેન સમ્પત્તિકાલે-દુપ્પમાકાલકલ્પણે થર્મમાને સમયે તીર્યં પુનરેકમેવ સમ્પન્ન-સત્તમ્. ક્લેપં સુ સદ્ગચ્ચતિરિક્કં તીર્યપ્રતિ-પક્કમૂવં સર્વમ્-અક્કિં નિજનિજમતિવિકલ્પિતવં-શિવમૂલાદિપામ્મવન્તપર્વન્તેઃ સ્વસદ્દુદ્ધા પ્રાદુષ્કતં, કેઃ ? સદ્ગનામભિઃ-જૈનાભિષત્તદ્વગુરુર્થમાર્કિકાનુષ્ઠાનનામભિઃ સદ્ગામિ શામિ નામામિ તેઃ ॥ યથા મરુપિનાં પરિજ્ઞાજકવેપરૂપં દર્શનં નિજમલા પ્રાદુષ્કતમ્ ॥ ‘ઇશ્વરગુણિતવંતસ્સ નિઝગાં મદ્દે સદ્ગુપ્પજ્ઞા ॥ છદ્ધો મય

સમયને વિપર્ધ પુત્ર બવણે. તેહજ સમયને’ વિરે’ બધિં પુત્રિ દેવદત્તાના પુત્રને’ પિતાપણની પદવી આપી. તેહને પુત્રને આપતપણથી. પુત્ર વિના પિતાપણના કથનના અર્થસવથી. કય પિતા વિના પુત્રપણાનું કષણ પણુ વિચારવું. કમ તીર્થ’ અને’ તીર્થ’કરને પશ્ચિ વિચારવું. તે વતી જીરને તીર્થ’ બનને’ તીર્થ’કરની પદવી દીધી એ આવ. અને એ પિતાને’ પૂર્વભાવિપણું તે પુરૂષપણાદિક ને થર્મ, તેહને આગતિ કરી માનવું. કય તીર્થ’કરને’ પૂર્વભાવિપણું ને જીનપણાદિક ને થર્મ તેહને’ આગતિ કરવે. તે વતી કાઈ ગાથા નહીં એતથા બ વતી શીમહાવીરને બીએ બ સપવસરણું તીર્થ’કરપણું ઉપણું. ‘અમરનરતિભિં પુનિત પામ્મો ધર્મવરચકત્તવર્તિપણું બીઅ સપવસરણું વિરે’ મથમ અપાર્ધ’ ૯૬૬ તીર્થ’ અને તીર્થ’કર એ નિકુ કામે’ એકવચનને પ્રયોજે એક તીર્થ’કર એક બ તીર્થ’ રથાપે’ એહવું દેખાડવું. તેહજ વ્યતિરેકે ૯૬ કરે છે. એક તીર્થ’કર અનેક તીર્થ’નો તીર્થ’કર ન દુષ. એક તીર્થ’ના બહુ-તીર્થ’કરપણું ન દુષ. સત્તુ શબ્દ તે નિશ્ચયનો અર્થ થોલે. એતથે’ ન દુષ બ. એ ગાથાર્થઃ ॥ ૮૭ ॥

દિવે’ એહવો નિયમ (સિદ્ધ) થઈ ને સિદ્ધ થયું તે કહે છે—

તે વતી સંપ્રતિકાલે’ તીર્થ’ તે એક બ સમય, શેષ સર્વ તે નિબળતે’ વિકલ્પિત સરિયે’ નામે.

વૃત્તનો અર્થઃ—એણે’ કારણે’ એક તીર્થ’કર એક બ તીર્થ’ને’ રથાપે’, તેણે’ કારણે’ કુપમારપ વર્તમાનકાલને’ જ્યે તીર્થ’ તે એક બ સલા. કૈપ-તેથી જિન, તીર્થ’ને’ પ્રતિપક્ષરૂપ, સર્વે’ આત્મ-આપણાં સતિ વિકલ્પ-સિવજીતથી માટી ગર્થચંદ્રપર્જત સ્વચ્છદિં પ્રગટ કાણું. મેણું ? સરિયે’ નામે-બનને’ કદ ને દેવકરપર્જ અને ધર્મિકાનુષ્ઠાન તે નામના સરિયાં ને નામ તેણે’. જિમ મલીચિક પ્રશિયાબકરપ દર્શન તે નિબળતે’ પ્રગટ કાણું. ‘કમ્મ એતવના તેહનં ગેત્તાની સતિ ઉપની, પામ્મો મે’ ઉપામ, થઇ યુગને શાખાશુદ્ધિ’, એ વચનથી. પશ્ચિ દેવાદિ નામને સરિયું નહીં. એ વતી એનાભાસપણાણું નામ નહીં. એતથો વિરેવ બળુથો,

दीनां तद्व्यवस्थापितरीर्धानां च परस्परं दीयन्तेन च ब्रह्मनमधिकृत्य भेदासाधः । दिग्भरादीनां च परस्परं वैपरीत्यमिति विशेषो बोध्यः । इति शार्ङ्गार्थः ॥ ११ ॥

अथ विस्वरादीनामादिकर्तारः के ? इति नामग्राह्येणह—

॥ तैसिं तित्ययरा पुण, सिवमूडप्पमुह णाम आइयरा । वीरजिणे अम्हाणं, तित्ययो तं मह असत्तं ॥

व्याख्या—तेषां विश्वम्बर-पौर्णमीयक-स्वरत्ना-श्रुतिक-सादृश-पौर्णमीयका गमिक-छुत्पक कटुक कण्ठ-
पाशक-नृप्रियाधानां पुत्रः । नामेति कोमलाभन्वणे । शिवभूतिप्रसूदाः । प्राकृतवाहिनिकेलेपा । आदि-
कराः श्रुत्युद्धात्वात् कन्प्रत्ययार्थ-निनल्लत्वात्थ-रसिहोपाध्याय-सुमतिविहङ्गार्थ-शीलदेव-छुत्पककटुक-
कण्ठ-पाशक-नृप्रियामानो महाहाः । शिवभूति-कन्प्रत्ययार्थादीनामेव विश्वम्बर-पौर्णमीयकादितीर्णामाविक-
रत्वात् । एतच्च प्राकृतशिवप्रभृत्यनुसारेण किंचदन्ता क निपुणां प्रसीधमेव । तत्तु तेषां ज्ञानतो जैनलक्ष्या-
वितिमित्तं दीर्घं स्वर्द्धं लिमिच्चं च अस्माकं तीर्थकरो वीरखिन इति नाममात्रेण मणनं 'तं' च महत्-
दकष्टम्, असत्यलङ्कीकभायगम् । श्रीमहावीरेण सह सन्ध्यामावात् । सर्वथा सन्ध्यामात्रे च तत्कृत-
स्माश्रयप्रगमे जगद्व्यवस्थाम्भूः श्रवत्येव । नहि दिवंतो देवकचे कन्याषाः पवित्रेणसूक्तपुनोत्पत्तिः
केनापि दृष्टा श्रुता वा । एवं श्रीमहावीरात् तेषामप्युत्तरिचित्रि गावार्थः ॥ १२ ॥

अथ जैनाभासानां श्रीमहावीरस्तोत्रकरो न भवतीति नास्माभिरबोधकत्वे, किन्तु तद्विरपि तथैव बोध्यमात्रमस्तीति दर्शयति—

॥ गिअपरतित्यगरत्ता, तित्ययरो जेध तेसि वीरजिणो । गिअतित्यं अण्णाओ, अण्णमतित्यं ति सरहणा ॥

અને તેજી ચાખા તીર્થને 'ઢાહોઢાહિ' તીર્થ કહિ અને તીર્થ પરફે જહાન આશયો હોનેના અર્થમાં,
દિગ્ગજરાદિને ઢાહોઢાહિ' વિષાંસતપશુ એવયો વિશેષ અભુવાય, એ ગાથામાં, ॥ ૬૧ ॥

હિવેં દિમંબરાદિકના આદિકર્તા તે ક્ષણ ? તે નામમહીને કહે છે -

તેના તોઈ કરે શિવજીન પ્રભુના નામે આહિર, વીરજન અઢારો તોઈ કરે. તે સહા અસન.

છૂતિનો અર્થ :—તો દિગ્ગજાદિ ક્ષેત્રો 'શિવશાંતિમુખ્ય', આદ્યપ્રજ્ઞાથી નિર્માણભોગ્ય. આદિ
 પ્રમુખપ્રજ્ઞથી અવસ્થાભાગ્યજી એ સર્વે મહેવા, શિવશાંતિ-અવસ્થાઅર્થાદિએ' દિગ્ગજ-પ્રતિષ્ઠાપ્રમુખ-
 તોષના આદિકરપ્રજ્ઞાથી, જે તો પ્રાદે તેહના અર્થને અવસાર અને ધારાતો વિપ્રચુને પ્રસિદ્ધ છે. અને
 એ તેહને' પોતાના આત્માને' જેવપણે' અણવવા નિવિરત અને' તોષે'સ્વાર્થી નિવિરત અર્થએ' તોષે'સ
 તો વીરજન-મેહકુ' નામધારે કહેલુ. તો મહાનિષ્પાશાપ્રજ્ઞ શોભાવિરજીશોત સમધના અણવથી. સર્વના
 સમધને અણવે' તો 'તેહકુ' કહ્યું છે' જેહકુ માને' અજન-મર્થાદો સમ ચાર્દ. દેવસે' ભરોલે પશુને
 ક્રમાતરે' પરીચરણપદ્ધતે પુનઃની ઉપરિત કેહ્યું દીપી સાંભળી નહો. કષ શ્રીમહાવીર્યો તેહનીવિ ઉપરિત,
 એ નાશથી બદલા

એ આશય ॥૬૨॥
 દિવે જીનાશાસનોં ઓગળાવીર ધીર્ય કર ન કુઈ. તે ગાહેજ નથી કહેતા તો સ્થૂં ? સહેને જ
 સંખ્યાથી તિમ કહીયું છે. એકલું દેખાડે છે—

‘ऊवांससमाई नकुत्तराई तद्वा सिद्धि गमस्त वीरस्त । तो बोद्धिआण विट्ठी, रहवीरपुरे समुपपण्णा ॥ १ ॥’ (आ० मा० गा० १४५) इत्यादिचर्चवैहवा प्रवन्नेन दूषितत्वात् । एवं शेषाणामपि प्ररूपणाद्व्यपकवचैर्हूपितत्वं साम्ब्यम् । जैनतीर्थक्षेत्रेषु हि जैनागमो न भवति । ‘स्वपादकुठार’ इतिन्यायप्रसक्तेः । एवं दिगम्बरमियतसिद्धान्तोऽपि श्वेताम्बरमार्गद्वयकत्वेनागमो न भवेत् । एवं च ‘मुत्तोपमुन्दौ’ न्यायेन परस्परं सिद्धान्तव्याहृता तीर्थेणाऽपि व्याहृतिप्रसक्तेः, सिद्धान्ताविनाभावित्वा-तीर्थत्वेति । तस्मात् श्वेताम्बरेण विगम्बरो जैनत्वेन परिहरणीयः, अथवा स्नाभ्युपगत आगमो जैनाऽऽग-मत्वेनेत्येवं वैपत्ये सिद्धे, यदि स्नाभ्युपगत आगमस्तत्तुयमशक्यत्वाद् हि तत्त्वामाण्यसिद्धयर्थं दिगम्बरो सिध्वाहृष्टिर्जैनाभासत्वेन तद्वामिकतां च तीर्थकराभासत्वेन कुत्तरां दूष्य एव ।

‘अत एव आह—’आयपरपरिक्रमाओ बुहामि सत्यस्तऽओसलं णुणं’ पञ्चवस्तुके (गा० १३७) व्याख्या च श्रीहरिपद्मसरिकृता यथा—जो हि कबखिन्न पुरीपोत्तर्यमधिकृतासहिण्णुः, संसकं च स्पण्डलं तेन वृथाछुना स तज न कार्यः कार्यों वेति हवी गतिः, किञ्चातः ? उभयथाऽपि दोषः । तथा आह—’अकरणे आत्मपरिदायाः, करणे च परपरित्यागः, किञ्चात इत्याह—’द्विआऽपि ज्ञासितुः—त्ववमियततीर्थ-करसाकौशल नूनं—निश्चितमिति । एतेन तीर्थकरमधिकृत्य श्वेताम्बरदिगम्बरयोर्मध्ये नास्तीति विद्वत्सो निरस्तः । अर्मेदे चाकुसलवामण्णे तीर्थकरस्य महायातनाप्रसक्तेः । नहि समुत्पन्नेऽपि कळहे कुलीन एकमाहिको ज्ञाता मातरमुद्दिश्यानुचितं भाषते, तदनुचितमापणसोमयोः साम्ब्यात् ।

(संस्कृतनी व्याहृति तीर्थ’ने’ पक्षि व्याहृतिना प्रसूयथी. सिद्धांत व्याख्यते व्याख्यताथी तीर्थ’ने’ ते भाटे श्वेताम्बरे दिगम्बर जैन पक्षि परिकरवे अथवा चोते रवीक्षरेवे। आगम जैनानुग्रहपक्षे परिकरवे। कम विषयपक्षे सिद्ध बाते’ चोतातो आगम अथवा अथवा, तसि दिगम्बर सिध्वाहृष्टि जैनाभासपक्षे अने तेकने। आहृतिने तीर्थ’कराभासपक्षि अपिहि हूय ७.

अेतस ७ वती कळे छे—’चोतातो अने परने। परित्याग णिहु प्रकारि शीर्षवातु (सास्तातु) अकुसलपक्षे निश्चये’ चे पुरीषतुं परित्यक्तुं’ ते आग्रणीने असमर्थ’ अने स्व’डिख छवाकुल तिवारे’ दयावत ते पुरीषतो छे’सर्ग’ न करिवे । करिवे अे जे प्रकार. ते वती स्यु ? णिहु प्रकारे होय. ते न करे तो आग्र्याने। परित्याग, करे’ करे’ तो परछवतो (त्याग) घात. ते वती स्यु ? ते छपरि कळे छे—’णिहु प्रकारे ताकस ७४ तीर्थ’करने अकुसलपक्षे निश्चये. जेतसर्ग तीर्थ’कर आग्र्यानछ श्वेताम्बर अने दिगम्बरने मेह ७ नथी. जे विद्वथ हथो. अनेह छते अकुसलपक्षार्थ कक्षावे तीर्थ’करनी महाआशातनाना प्रसंगथी. छपने’ कळहे कुसल अेकमातुकलाध भाताछिदशी अनुमित गोथे, छमि तो नहो, तेकने अनुमित बापथुने णिहुने सरिआधपक्षथी.

अे लाव—’मेकरणादिने पिपीलिकादिने’ प्रभांजनने’ सतति आहारादिनी उच्छेदनी आपति महादोष. अे दिगम्बरने अतिवत तेकने। उद्वेक तीर्थ’कर पक्षि दिगम्बरने छट ७. पक्षि आरोपित व्यतिकरे’ संहित श्रीमत्पञ्चादिनागे’. ते तो उला तीर्थासिद्धततीर्थ’करथी छिन्न ७ अतिशय. जिय दिगम्बरे करिवत आग्र्यांशदिनागे अग ते छिन्न ७. पक्षे दिगम्बरे शून्यथी अने अर्थथी णिहु प्रकारे’ विवक्षित, जीम. जैनाभासदृष्टिने’ तो आग्र्यापक्षार्थनी सिध्दिने अनुसारे अर्थथी कट्ठमं. पक्षि शून्यथी नहो. असाग्रर्थथी. जिय दुपक्षयते जैनसंके’ जिननी अतिआ भानते चोताना मतनी क्षाति थाठ.

उक्तं च—‘यैत्री न मङ्गलकरी कलहो नो युक्ते, न श्रेयसेऽनुचरता प्रसुता न वृद्धये । तहर्दूर-
तरदूरतरासिदूरा-दौष्टास्मेवशुचिर्त्तं खलु दुर्जनेषु’ ॥ १ ॥ अतृप्ततर्के । [वत्तु ‘लैनमते उमो पक्षौ
श्वेताम्बरदिगम्बरा’मिति श्रीरत्नशेखरसूत्रिकृतपट्टदर्शनसमुच्चये मणितम् । उत्तरविस्तमयेनेव लौकिकव्यव-
हारानुवृत्त्याऽवसातव्यम् । अन्यथा श्वेताम्बरवद् दिगम्बरोऽपि सम्मष्टद्वित्वेनोपादेवः स्यात्, अवशिष्टेपेण
तयोस्तत्र भ्रमनात् । उक्तं च प्रवचने मिथ्याद्वैतत्वम् । तथाहि—‘छन्वाऽसस्यगद् मिस्यादि यावत् सिच्छ-
विद्धीभाणं जं तेसि कारिखं जया जत्ये’लादि श्रीबाव० (गा० ५८८)] मिथ्याद्वैतत्वं च जैनाभासानां
देवगुरुधर्माणां वैपरीत्येन श्रद्धानाङ्कवति । तत्र सर्वसम्मतयोग्यैरुपयोग्यैरेव देवस्यापि वैपरीत्येन श्रद्धानं
हरिहरादिदेवाभ्युपगमद्वारा तु न सम्भवति, जैनाभासत्वानुपपत्ताः । किन्तु नहति अहंत्वद्वयैवेति प्राक् प्र-
दर्शितं बोध्यम् । एवमागमोऽपि प्रतिजैनाभासं भिन्नमिन्न एव । आगम्यभेदे च मार्गभेदासम्भवात् । अस्ति च
भेदोऽभ्यक्षसिद्धः । स चाऽऽगमभेदनिमित्तक एव (अन्यथा तेषामागममूलककल्पनाया निराश्रयता स्यात्) ।

एतेव आस्तामन्यत्, ‘नमो अरिहताण’मित्येकवाक्यस्याल्लकोऽप्यागमो भिन्न एव । सर्वेषामपि
जैनाभासानां निवृत्तिमार्गाप्रकाशकत्वेनासिमतोऽहंत्व, नान्यः । स चार्हन् प्रतिजैनाभासं तीर्थभिन्मवा-
वृत्तो भिन्नमिन्न एव, भिन्नार्थाभिधायकत्वात् । कैवल्यनाम्ना साम्यं चाकिञ्चित्कमेव । नहि तुल्यनाम्नोः
रानंरङ्गो रङ्गोऽपि राव्याधिपतिर्भविष्यति । एकैव नाम्ना श्वेतसङ्ख्यसङ्ख्यस्त्वानामपि पुराणां साम्य-
स्याभ्यक्षसिद्धत्वात् । परं कल्पितसाम्यं च कुलपित्रादिनामादिभिः समानव्यतिकरमेव शक्यं, कल्प-
नायाः सर्वत्राऽऽवनिर्वाहत्वात् । अत एव जैनाभासैः सह प्रवचनसाम्यिकत्वाभावः । प्रवचनसाम्यि-
कत्वे च भावकत्वत् सङ्गच्छद्वैतत्वं स्यात् । तेन दिगम्बरादिषु जैनत्वव्यपदेशो मृगतृष्णायां जलत्वव्यपदेशवत्
दृष्टिदोषवतामेवाभासतावत्वाः । न पुनः सुदृष्टमापि । अतस्तेषां जैनत्वेन भवत्वं तीर्थकुटूबचसा तदीय-

दुर्भने’ विषे यैनी भगव करनारी नही, कलह पखि युक्त नही, सेवकपक्षाध भयने आर्यि नही,
अश्रुता शक्तिने’ अस्ति नही, तेवती हर हरतर तेदीवली अति हरतर नेदी (अतिहर) छेदासीनपक्ष’ न
छिन्नित निधये दुर्भने’ विषे’ मिथ्याद्वैतपक्षे ते जैनाभासने’ देवश्रवणने विपरीतपक्षे श्रद्धानथी कुट्ट-
तिहं सर्वसमत के श्रवण’ तेवती परे’ देवदु’ पखि’ श्रद्धान ते छिन्नादिदेवना अजीश्वर’ते आश्रि-
करीतु न स लवे: जैनाभासपक्षानी अयुक्तता भाध वती. तह २५ ? अक्षुअरिहंते विषे अरिहंतेनी
शुद्धि ओहंत्तु’ पूर्व’ देवाऽऽ’ अक्षुत्तु’, धम आश्र पखि जैनाभास जैनभास प्रति लिखल, आश्रभने अनेदध
आश्रभेदना अक्षुअवयी. भेद तो छे अक्षु सिद्ध. ते ते आश्रभभेदनिचितक न.

जैनभे-नमो अरिहताण’ जेतली ओकवाक्यवैपखि’ आश्रभपखि’ लि-न. स. रं’ जैनाभासने’
आप आपपक्षा आश्रभपक्षापखि सा-यो अरिहं. अन्य नही तेवो अरिहंते तीर्थने छे अरिहंतेदी
भिलिखि न. जैनाभास जैनाभास अतो’ भिलिखि आश्रनी अभिधायकपक्षानी, देव नाने सरिभाध, ते
अरिहंतिर न. सरिभा नाभवा राव अति र. केवदि रं’कपखि शब्दने धणु शायने येन. धम तो
नही. ओक नाने श्वेतसङ्ख्यसंभास’ पुराणी सरिभाधने’ अक्षुसिद्धयी, पखि कपित सरिभाध ते
कुशधुआदिने’ नाश्रिहं’ समानव्यतिकर न कुट्ट, कल्पनां स. रं’ अनिवारणीयपक्षानी. जैनभा न वती
जैनाभाससाम्य अत्रयनस्वधर्मिकपक्षानो अशाव. अत्रयनसाम्यभिकपक्षे तो आपकनी परे’ सम्मष्टद्वैतपक्ष
याहं. ते वती दिगम्भादिने’ विषे जैनपक्षानु कक्षु तो मृगतृष्णाने’ विषे’ नक्षपक्षानी कक्षनी परे दृष्टि
क्षेपवतने न अक्षुये: पखि’ सुदृष्टिने’ नही.

अथ श्रीमहावीरज्यवस्थापितयेतत्तीर्थमिति व्यक्त्वा यदि विप्रो यवेत्, तर्हि तदतीर्थमिति नोच्यते एवेति पराकृतमिरासार्थमाह—

॥ तं तित्थं अचिच्छन्, जस्साहमारो ण लब्धम् अण्णो । वीराओ वीरेणं, दुप्पसहंतं तयं मणियं ॥९६॥

व्याख्या—तत् तीर्थमचिच्छन् ज्ञेयं यस्य आदिकर्त्ता श्रीमहावीरतीर्थकराद्व्या—कम्प्रेमाचार्यादि-
वदपरो न लभ्यते, तस्य कर्त्ता श्रीमहावीर एव इत्यर्थः । तर्कं—तत् तीर्थं दुःप्रसमान्तं श्रीमहावीरेण मणित
भगवतीसम्पत्त्या प्राक्प्रदत्तितयेव । तच्च साध्यतं परिशेषात् तपागण एव तीर्थं भवति । तस्यादिकर्त्ताऽप्यः
कोऽपि न लभ्यते । या तु श्रीमहावीरकृतैः तपा इति प्रसिद्धिः, सा तु यात्रामितिक—सङ्घ-
पतिप्रसिद्धिबन्धनोपमात्रजन्या । न पुनर्नवीनप्ररूपणापूर्वकनवीनमार्गव्यवस्थापनेव । नहि नामांशरश्च-
मात्रेण आचारादिपराष्टुतिर्येषतीति तथापि प्रतीतसेवेति सम्भवार्थलोचनया तपागण एवाचिच्छन्तीर्थं
मन्तव्यमिति गाढार्थः ॥ ९६ ॥

अथैवमचिच्छन्ने तीर्थं सिद्धे श्रेयमतीर्थं तदीयमुत्तेनैव—

(अथ वैष(तीर्थकर)त्वेन देवः 'अरिहंतो मह देवो' ति वचनात्तदीयमुत्तेनैव) व्यवस्थापनाह—

॥ वीत्तिजो जह देवो, तित्थयरत्तेण सव्वह चि । ता तदुविधं तित्थं सेसमतित्थं सज्जो विद्धो ॥९७॥

व्याख्या—यदि वीरजिनः सत्यवाही तीर्थकरत्वेन देवः । 'अरिहंतो मह देवो' ति वचनात् ।
'ता' तर्हि तद्व्यवस्थापितं तीर्थमचिच्छन् । अन्यथाऽतीर्थकरत्वेन वैकल्याणसम्पत्त्या । एवं च तीर्थं
सिद्धे श्रेयं कम्प्रेमाचार्यादिव्यवस्थापितसमुदायात्सकमतीर्थं स्वतः सिद्धमिति गाढार्थः ॥ ९७ ॥

हिने श्रीमहावीरे बाधुं ते आ तीर्थं जेहवुं व्याप्ता अछि निश्चय दुई । तहि ते अतीर्थं न कहीछे ।
जेहवो परने अविश्राम ते निराश्रुकरिवाते अर्थे कहें छे—

ते तीर्थं अचिच्छन् जेहने व्याप्तिता अन् न पाओई । वीरओ वीरे' दुःप्रसमानार्थं पूर्व'त कहिछे छे ।

ते तीर्थं अचिच्छन् जेहने व्याप्तिता श्रीमहावीरतीर्थ'करओ वदप्रशामापादिनी परे ओमे
न पाओई । तेहने कर्त्ता श्रीमहावीर'ओ ओ अर्थः ते तीर्थं दुःप्रसमानार्थं पूर्व'त श्रीमहावीरे कहिछे, संपत्ती-
संभति पूर्ण देखाइछे छे । ते तो हिचछा मीच्छुं इच्छुं दुक्त छे वती तपागण'ओ तीर्थ छे । ते तपागण'ओ
अदिकर्त्ता महावीर विना ओमे कहें न पाओई । ओने ओ ओमव्यवस्थापितो 'तथा' जेहवो अविश्राम, ते तो
यात्रामनिरितं यद्य संधपानी परे तपमाने छे । नी, यक्षि नवीनप्ररूपणापूर्वक नवे यार्जे ते बापवे' नही ।
नार्थतर प्रश्रितमाने आचार्यादिक न कहें ते दाहरे' यक्षि प्रतीत' छे । ओ विचारयुद्धि तपागण'ओ तीर्थ
मानंछे, ओ आचार्यः ॥ ९८ ॥

हिने छम अचिच्छन् तीर्थं सिद्ध यहुं ते मीच्छुं ते अतीर्थं जेहवुं तेहनेओ श्रेयं यथावतो कहें छे ।
वीरजिन'ओ देव तीर्थ'करयक्षि सत्यवादी, तहि तेहिं बाधुं ते तीर्थं । छम अतीर्थं व्यवस्थापि' सि'
वीरजिन' सत्यवादी तीर्थ'करयक्षि अछि देव 'अरिहंतो ते दाहरे' देव' ओ वचनायो । तहि तेव
बाधुं तीर्थं ते अचिच्छन् । धन नही तो तीर्थ'करयक्षि देवपुत्राना अस्स शयना । छम तो तीर्थं सिद्ध यहुं छे ।
वदप्रशामापादिने बाधो अन्तसमुदायपर ते अतीर्थं रणनासिद्ध'ओ ओ गाढार्थः ॥९८॥

अथ परामिप्रायं दूषयितुं प्रथमं परामिप्रायमाह—

॥तेसिं सन्वेसिं चिअ, णिअणिअममा हवन्ति तित्थाइं। सेसं सन्वमतित्थं, इअ धुद्धी सासया तेसिं ॥

क्याख्या—शेषं जैनाभासानां सर्वेषां सम्प्रति दिग्भ्रष्टादिवाच्यपर्यन्तानां निजनिजमार्गाः—स्वस्वा-
भिमत्तसाध्यादिसमुदायादीतीति भवन्ति । यथा दिग्भ्रष्टरस्य नम्रावेव देवगुरु भवत इति श्रद्धावान्
जनसमुदायस्तीर्थं, पौर्णमीयकादीनां पूर्णिमापाक्षिककुलश्रद्धावान्, शिवस्तुम्भकस्य विनम्रमतादेषां जन-
समुदायस्तीर्थमिति सादिरूपेण निजनिजमार्गास्तीर्थानि । शेषं—स्वस्वाभिमत्तमार्गातिरिक्तं सर्वमप्यतीर्थमिति-
बुद्धिस्तेषां ज्ञाप्यता—निषेधेति तेषामस्मिन्नाय इति वाच्यार्थः ॥ ९० ॥

अथैवं स्वस्वाभिसततीर्थानां भिन्नत्वे सिद्धे तीर्थकरमधिकृत्यामेदमुद्धि निराकुर्वन्नाह—

॥ एषां सन्नेसिं, एगो तित्थकरो चि दुच्चयणं । सन्नेसिं तित्थाणं, आङ्गरा हुंति तित्थयरा ॥९१॥

न्यास्या—एतेन—नामभरूपणादिना भिन्नत्वव्यपनेन सर्वेषामपि जैनानां जैनाभासज्ञानं च तीर्थ-
करः । सुरभ्याहार्यः । नाम्ना सान्नेन तीर्थकरत्वेक एवेति वचनं दुर्बलचनं—पापवचनम् । वज्र हेतुमाह—यत्
इति शब्दम् । अतः सर्वेषामपि बाहिनामादिकरा एव तीर्थकरा भवन्ति । यथा श्रीश्रृङ्गपमादित्थीर्धानामादिकराः ।
श्रीश्रृङ्गपमाद्यो देशकालादिना भिन्नरूपा एव भवन्ति । न पुनः सर्वेषामपि तीर्थानामेकस्तीर्थको भवति ।
एवं दिगम्बरादिसमुदायानां तीर्थत्वेनाभिमतानामादिकर्तारो भिन्ना भिन्ना एव भवन्ति । यद् श्रीश्रृङ्गपमा-

હિવે' પ્રથમ પરનો અભિપ્રાય કુપવાને' પરનો અભિપ્રાય મહે છે—

તે સર્વને આખ્યાયણ માર્ગે તે તીર્થ, શેષ સર્વ અતીર્થ, એ બુદ્ધિસાધતી તેહેને કુહ. બ્રહ્મચર્ય-તે જ્ઞાનાશય સર્વને સંપ્રતિ દિવ્યચરણ પાસપર્શનને આપઆપણ માર્ગ-આપઆપણ સધાવાસિયુદાય તે તીર્થ કુહ. જિમ દિવ્યચરને નગનગ દેવગ્રહ કુહ એહવી અર્ધાવત એ બનસુદાય તે તીર્થ. પ્રતિગિજાઈને પ્રતિગિ પામીવું કર્તવ્ય તેહની શઘાવત. ચાવવું કુપકને પ્રતિમાનો દેશી બનસુદાય તે તીર્થ. બ્રહ્મચર્યે આપઆપણ માર્ગે તે તીર્થ. બીજી ચેતપતાના છટકારાંથી અતિગત સર્વ અતીર્થ. એહવી બુદ્ધિ તેહેને સાધના એહવો તેહેનો અભિપ્રાય, હસિ ગાયાર્યઃ ॥૯૦

હિવે' હમ આપઆપણા વીધને' સિન્ધાપણે' સિદ્ધ થઈ વીધે'કર ઉદ્દેશીને અભેદ બુદ્ધિ
પ્રતિ' નિરાકરણ કરવા કહે છે.—

એનલે કહેવે એક સર્વના તીર્થેકર એ દુર્ગચન, સર્વે તીર્થના આદિતર તીર્થેકર હુઠ.

વૃત્તિનો અર્થ :- કેટલે નાથમંથ્રજ્ઞાદિકે મિત્રપણું કહેવે તે સર્વ જૈનને અને જૈનાભાસને, સુ તે બાદિશી લેવા. ને નામે સમાનપણી તીર્થ કરતા એકજ. એ સ્થળ તે પાપમળ. તિહાં હેતુ કહે છે-જ્ઞાતઃ એટલું બાદિશી લેવું. ને ગાદિ તે સર્વ પાદરે બાદિશર બીર્થ કર કુર્ષ. બિજ અભાસા-દિતીર્થના બાદિશર તે જગપાદિકે દેશકલાદિકે લિજ સ્વપેજ. પણી સર્વ તીર્થેના એક તીર્થ કર ન કુર્ષ. ઇત્ય દિગ્ગજરિસમુદાયને તીર્થપણી કહ્યેને બાદિકર્તા બિન બિજજ કુર્ષ. પણી સપથાદિકેને

ચ્યાલ્યાનનિજસ્ય પેરેષાં ચ તીર્થાંનિ નિજપરતીર્થાંનિ, તાનિ કરોતીતિ નિજપરતીર્થકરઃ, તસ્ય
ભાવઃ, તત્ત્વં, તસ્માત્-શ્રીવીરભિનસીર્થકરો ન મવતિ । તત્ત્વ હેતુમાહ—‘ભિનસિત્ય’મિત્યાદિ । શતો નિજ-
તીર્થમન્યસ્યાત્-ઓમદાવીરાદ્યાઃ શિવમૂલ્યાલિસ્યાત્ જાતમિતિ શ્લેષઃ । અન્યત્, ચકારો ગમ્યોઽન્યથ-
સદ્ભિમતતીર્થાદિપરં ચ અતીર્થ-તીર્થમેષ ન મવતીતિ શ્લેષનાદિલક્ષ્યાર્થઃ । ભાવાર્થઃ પુનરેવમ્-અથાપિ
દિગમ્યરો જૈનનામધારી તથાપિ નિજમતિવિકલ્પિતેન ડિલ્લેન સૂત્રતોઽપિ સિદ્ધાન્તેન ચાન્યતીર્થીકરકલ્પઃ । તેન
તં પરિત્યજ્ય, પ્રથમં પૌર્ણિમીયકઃ પ્રદ્યુન્યા-નનુ-ઓઃ પૌર્ણિમીયક ! તથા વીરભિનસીર્થકરઃ કિં ભવત્ભિમત-
પૌર્ણિમીયકસમુદાયસ્યાદિકર્તૃત્વેન અન્યસ્યાદિકર્તૃત્વેન વા ? નાલ્લો, ભવતોઽન્યનમિતત્વાત્ । યતઃ પૌર્ણિ-
મીયકસમુદાયસ્યા આવિકર્તા ચન્દ્રપ્રભાચાર્યઃ સર્વેસમ્મતઃ । યતુષ્કન્-‘શ્રીચન્દ્રપ્રભસુરિરોદ્ સ મંગલાત્ પ્રાચી-
કસ્ય પૂર્ણિમા’મિલાલિપીર્ણિમીયકતક્ષેત્રસયાસધુત્તિપ્રશસ્તૌ । અન્યત્ ચકારો ગમ્યઃ, અન્યથ (ન દ્વિતીયાઃ)
નિજસમુદાયવાદપરમ્ અસદ્ભિમતં તીર્થં તત્કર્તૃત્વેન મથતસીર્થકરો ન મવતિ । તત્તીર્થમિતિ શ્લેષનાત્, તીર્થ-
કરત્વાદીર્થકરત્વચોર્થિરોધાત્ । તેવ તદાદિકર્તૃત્વેનાપિ તીર્થકરો ન મવતિ, કિન્તુ ચન્દ્રપ્રભાચાર્ય એવ તીર્થકરો
મન્તવ્યઃ । મથદ્ભિમતતીર્થસ્યાવિકર્તૃત્વાત્ । અત એવ તસ્ય દેવસરૂપમમે દર્શયિષ્યતે । નનુ ઓ ? નહિ થયું
હ્યુપકેનેષ ચન્દ્રપ્રભાચાર્યેન ન્મીનસમુદાયઃ કુતઃ ? હિતિ પ્રશ્નો, યેનોકલોવાષકાઃ સ્યાત્ । કિન્ત્વનાદિસિદ્ધં
પૂર્ણિમાપાશ્ચિદ્ ચન્દ્રપ્રભાચાર્યેણ સિદ્ધાન્તાદુદ્ઘૃતમિતિ જૂમ્ હિતિ વેત્ । મૈત્વં, કાલ્યાણમે તથાનુલ્લતાત્ ।
પ્રભુત્ સિદ્ધાન્તે ચતુર્દશીચતુર્થાકરણે પ્રાચલિતસમ્મતેન અનાદિસિદ્ધં ચતુર્દશાં પાશ્ચિકકલ્પમિતિ ।

કિન્તુ-તથામિપ્રવેશાપિ પાશ્ચિકકલ્પવિશિષ્ટાચતુર્દશી પર્યુષણકલ્પવિશિષ્ટાચતુર્થાવત્ તીર્થસમ્મત્યા
પ્રવર્તિતા અથવા ચન્દ્રપ્રભાચાર્યમાદુષ્કૃતપૂર્ણિમાવતીર્થાસમ્મત્યા વા ? આપે, ચતુર્થીપર્યુષણાવત્ ચતુર્દશી-
પાશ્ચિકમખ્યમ્બુપમન્ત્યન્ પરિહૃત્યેન્ શોભયમપિ, તથામિપ્રવેશોમથદ્વાઽપિ વૌલ્પ્યાત્ । પરં પદ્મમી શાલોકો

પોતાના અને પરના તીર્થના કરવાપણથી તીર્થ કર વીરભિન તેહનો નહી. પોતાનું તીર્થ તે
અનપથી થયું. અને અન્ય તે અતીર્થ એહવી સદ્દહણથી.

પોતાનું અને પરને તીર્થ તે કરે, તે પણથી શ્રીવીરભિન તે તીર્થ કર ન કુઈ. તિહાં હેતુ કહે છે—
એ માટે પોતાનું તીર્થ જહાવીરથી અન્ય એ શિવજીનાદિક તેથી. થયું એતથા પાશ્ચિકી અર્થ શેષા. તેહના
છટ્તીર્થથી અપરતીર્થ તે તીર્થજ નહિ. એહવા શ્લોકનાથી. એ અક્ષરાર્થ. ભાવાર્થ તે એ-જેહમે દિગમ્ય
જૈનનામધારી તલેઈ પોતાની અતિવિકલ્પે લિયે અને સિદ્ધાંતે કરીનેપણિ અન્યતીર્થને સરિયો. તેવતી તેહને
મૂળાને પ્રથમ પૂતમીઓ પૂજવે. પૂર્વપક્ષ-હે પૂતમીવા । તાહરે વીરભિન તીર્થ કર તે સ્ત્રી તાહરે છટ્તે
પૂતમીઓ સમુદાય તેહને આદિકરણપણિ અથવા અન્યને આદિકરણપણિ ? પ્રથમપક્ષ તે નહી. તુજને પણિ
અનસિમતપણથી. એ માટે પૂતમીઆસમુદાયને આદિકરતાં ચંદ્રપ્રભાચાર્ય સર્વસંમત. ‘શ્રીચંદ્રપ્રભસુરિ
તે ભગવાન્ પૂતમી પર્વપ્રતે પ્રમટ કરતો હને.’ એ પુનઃકીર્તિ શ્લેષસમાસની શ્વેતી પ્રસરિતને વિષે. અન્ય
એ પોતાના સમુદાયથી જીજ્ઞુ આશ્ચર્ય છટ્તીર્થ તેહને કરવાપણિ તાહરે તીર્થ કર ન કુઈ. તે અતીર્થ એહવા
શ્લોકનાથી. તીર્થ કરપણને અને અતીર્થ કરપણને વિરોધથી, તેવતી તેહને આદિકરણપણિ તીર્થ કર ન કુઈ.
તો સ્ત્રી ? ચંદ્રપ્રભાચાર્યજ તીર્થ કર માનવો. તાહરે છટ્તીર્થને આદિકરણપણથી, એતથાઅન્યની તેહને
દેવદું સ્વરૂપ તે આગાહિ દેખાડીયે.

અથ ચન્દ્રપ્રમાચાર્યાદિષ્ઠો જાતાનાં સસુદાયાનાં શ્રીમહાવીરજ્ઞાતવત્તથળને સર્વલોકેર્ગદીપદૂષણમાહ-
॥ જો અણ્યં તિત્યયરં, અણં પિઅરં વ અજગો જાગો । જંપદ લોચવિરુદ્ધં, અલગ્ગજો અહવ ગયસણ્ણો ॥

વ્યાખ્યા—યો દિગમ્બરાદિસસુદાવોડ્ઞ્યતઃ—શિવમૂલાદિતો જાતોડ્ઞ્યં તીર્થકરં શ્રીમહાવીર-
નામાનમ્ અન્યપિતરમિવ 'જંપદ્' તિ । કથયતિ । ચત્તરોનિલામિસમ્બન્ધાત્ । સ ચાલગ્ગજકઃ—ન વિચતે
છગ્ગા—લોકાડ્ઞવાદસીતિજન્યો બ્રીહા યસ્ય સોડ્ઞગ્ગજકઃ । અથવા વિગતસલ્લજકઃ—વિગતા—સપ્ત સદ્ગ્ગા—
વ્યક્તચેતના યસ્માત્સ તથા । પીતમદિરબન્ નદ્દસલ્લજક ઇત્યર્થઃ । નહિ સલ્લજો વ્યક્તચેતનો વાન્યમ્માગ્ગજાતો
મહદ્દિકમાપ્યન્વં પિતરં દ્રૂતે । एवं पौर्णिमीयकादिससुदयाः चन्द्रप्रभाचार्यादिषु जाताः यदि छग्रावन्तः
सङ्ग्रावन्तो वा भवेयुः, कथं तर्हि निजनिजमार्गादिकर्तृन् चन्द्रप्रभाचार्यादीन् परित्यज्य श्रीमहावीरं तीर्थकरं
भाषन्ते ? । तस्मात्तदीयससुदया छग्रावहिता अवसात्तज्या इति गाथायः ॥ ९४ ॥

અથ તેપાં શ્રીમહાવીરસ્તીર્થકરં ઇતિવચોડ્ઞપિ વક્તુમયુક્તમિતિ દૃષ્ટાન્તેન દર્શયતિ—

॥વીરજિણેણં ઠવિર્થં, તિત્યમતિત્યંતિ માસગા સવ્વે । માયા મે વંજ્ઞહિ અ ઘયણવિરોદ્ધં અયાળંતા ॥

વ્યાખ્યા—વીરજિનેન—શ્રીમહાવીરેણ વ્યવસ્થાપિતં તીર્થં દુઃપ્રસન્નાચાર્યં વાવદાછિન્નમપિ અતીર્થ-
તીર્થં ન ભવતીતિ આપકાઃ સર્વેડ્ઞપિ ભવન્તિ । તે ચ 'માતા મે વંજ્ઞ્યે'તિથવનવિરોધમજાનાનાં મન્તવ્યાઃ ।
यदि च तद्व्यवस्थापितं तीर्थं न भवेत्, कथं तर्हि स तीर्थकरः । यदि च तीर्थकरः, कथं तर्हि तद्-
व्यवस्थापितं तीर्थमतीर्थं स्यात्, अतीर्थतीर्थव्यवस्थापकत्वतीर्थकरत्वं चोर्विरोधादिति गाथायः ॥ ९५ ॥

કહે 'ચક્રપ્રભાચાર્યાદિકથો જીવના સસુદાયને શ્રી મહાવીરશ્રી જીવનાપણુ કહે તે' સર્વલોકનિર્દોષ
દૂષણ કહે છે. (ગાથાર્થ નથી કર્થો).

જે દિગમ્બરાદિ જનસસુદાય અન્યથી શિવપૂજાદિકથો થયા. એ અન્ય તીર્થ કરે શ્રીમહાવીરને નામે
તે પ્રતે અન્યપિતાનો પરે કહે, ચત્ત સબ્દ અને તત્ત સબ્દને નિત્યે સળ થયો. નયો લગ્ગજ જે સેકાપવાદ-
અવગનિત લગ્ગજ જેહને એહવે. અથવા ગમ્મ સ હા છે જેહને પીતમદિરાની પરે નદ્દજેનન્ય એહવે અયુવે.
સંબન્ધ વ્યક્તચેતન્ય તે અન્યથી જડયા અન્યને પિતાને કહે નહી. ઇમ પૂર્ણિમીયકાદિસસુદાય ચંદ્રપ્રભા-
ચાર્યાદિકથો થયા તે જહિ લગ્ગજવત કુધ અથવા સંસારત કુર્થ દિશ તે આપઆપણુમાર્ગના આદિતનો જે
ચંદ્રપ્રભાચાર્યાદિક તે પ્રતે મૂળને શ્રીમહાવીરને તીર્થ કરે કહે, તેવતી તેહનો સસુદાય તે લગ્ગજહિન અયુવ,
એ ગાથાર્થઃ ॥ ૯૪ ॥

કહે તેહનો શ્રીમહાવીર તીર્થ કરે એ વચન કહેયું અયુક્ત એહવુ દૃષ્ટિ કહે છે—

વીરજિને યાપ્તુ તીર્થં તે અતીર્થં એહવુ કહેનારા સર્વઈ માતા માહરી વધ્યા એહવે—વચનવિરોધ
અગણવા માનવા.

શ્રીમહાવીરે યાપ્તુ તીર્થં દુઃપ્રસન્નાચાર્યતાઈ અછિન્ન એહવું એ અતીર્થના કહેનારા સર્વે છે. તે માતા
માહરી વધ્યા ઇ વચનવિરોધને અગણવા માનવા. જહિ તેહવુ યાપ્તુ તીર્થ ન કુર્થ, દિગ્ગજ તે તીર્થ કરે ?
જહિ તે તીર્થ કરે દિગ્ગજ તે તેહવુ યાપ્તુ અતીર્થ કુર્થ ? અતીર્થને તીર્થધારકપણુ અને તીર્થ કરપદ્ એ
પિશુને વિરોધથી. એ ગાથાર્થઃ ॥ ૯૫ ॥

કસ્યચિત્ સમ્યક્ત્વાવાપ્તિર્ભવત્યેવ, પરં તથાવિષકાલાદિસામગ્રીયોગેન તત્સમ્બન્ધપરિણામે સામર્થ્યાભાવાત્ તદાજ્ઞાવન્ત્યેવ ભવતીતિ ચોધ્યમ્ । યતઃ કારણાત્ તત્સમ્બન્ધેન નિશ્ચયતઃ સમ્યગ્દષ્ટિરપિ દ્રઢબલકરણ્યો ભવતિ । તેનૈવ કારણેન તૈઃ સહ સંવાસાદિકમપિ નિષિદ્ધમ્ । સમ્પ્રાપ્તિસ્તુ ‘હમ્મગ્ગદેસણાદ્’ इत्यादिगथा-
‘चूर्णिरेव प्रागुपदर्शितेति’ बोध्यम् । निषिद्धसमाचरणेन अङ्गीकृतनिनाज्ञाविराधकं सोऽप्यदर्शनीयो
भवतीति (युक्त्यैवेति अणनेन) तन्मार्गपतिवोऽसिनिवेशी तु सुवरामेव अवर्शनीयः । वहिषं प्राणहेयमागतं
सद्यः प्राणवियोजकं भवति, वहिषं मक्षितं सत् सुवरामेवेति प्रागुक्तस्यार्थसोद्दीपनमिति गार्थार्थः ॥१०१॥

अयोन्मार्गपतितं कर्तृव्यभाषी संसारे कियन्तं काष्ठं दुःखभाग् भवतीति सूत्रेण साक्षादाह—

॥ सोमिणिवेशी णिअमा अणंतसंसारदुक्खसल्लिलणिहीं । आसायणाद् वहलो जहा जमाली तजोवणयओ ॥

व्याख्या—स जैनमार्गसत्तापलापी ‘हममगमगसंपट्टिआण’ मित्यादिगच्छाचारप्रकीर्णकोक्तस्वरूपो
नियमात् अनन्तसंसारदुःखसल्लिलनिधिः । अनन्तसंसारेण हेतुभूतेन यद् दुःखं तस्य सल्लिलनिधिः—
समुद्रो भवति । यदागमः—‘हममगमगसंपट्टिआण साहूण गोयमा । पुणं . संसारे अ अणंतो होइ
अ सम्मग्गणासीणं’ ॥ १ ॥ ति गच्छाचारप्रकीर्णके (गा० ३१) एवद्व्यवस्थानं यथा—‘हमगो’ चि ।
हमगार्गो—निह्वयमार्गः तस्य मार्गः—परस्परं तस्मिन् । यथा हमगार्गरूपो यो मार्गस्तस्मिन् सप्तित्येकी-
भावेन ‘प्र’ इति नानाप्रकारेण स्थितानां साधूनां साध्वानां—साध्वाभासानामाचार्यहीनां द्वे गौतम । दूतं-
निश्चितं संसार—वतुर्गल्लभ्यकः न विद्यतेऽन्यो यस्य सोऽनन्तो भवति । अकारः स्वगतानेकमेव-

અવાપ્તિ કુર્ષ્ઠ જ. પશ્ચિ તથાવિષકલાદિકસામગ્રીને’ મોચિ’ તેહના સંજ્ઞાના પરિણામેન વિષે સંજ્ઞાનીના
અભાવથી તેહની આગામી વર્તી જ કુર્ષ્ઠ. એહવું અણુવું’ ને કારણથી તેહને સંજ્ઞાનિશ્ચયથી સમ્યગ્દષ્ટિ-
પશ્ચિ એવાની અકલ્પ્ય કુર્ષ્ઠ. તેણે જ કારણે તે સાધિ’ સંવાસાદિકર્ણવ નિષેધ. સાપિ તે ‘હમ્મગ્ગ’
ઈત્યાદિગથાની ચૂલ્હી જ પૂર્વિઈ દેખાડી તે અણુવું નિષિદ્ધને આચરણે અંગીકૃતનિનાજ્ઞાનો વિશાધક તે
સમ્યગ્દષ્ટિ એ એ અદર્શનીય એહવું કહે તે’ તેહના માર્ગમાં પહોં અસિનિવેશી તે અપિર્તિઈ અદર્શનીય
અણુવો, ને વિષ નાસિકાદેરો આચું’ કુર્ષ્ઠ તત્કાલ પ્રાણુ’ નાશક કુર્ષ્ઠ. તે વિષ આધું’ કુર્ષ્ઠ અતિહિ જ એ
પૂર્વિ કલા અર્થવું’ ભીષન. એ માથાથી ॥ ૧૦૨ ॥

હિવે હમગર્ગે પહોં ઉચ્ચત્રભાષી સંસાર ને વિષે કેતલો કલ્હ દુઃખનો હાજનાર કુર્ષ્ઠ. તે સૂચે
સાક્ષાત્ કહે છે—

તે અસિનિવેશી નિયમે જ અનંતસંસારના દુઃખનો સમુદ્ર કુર્ષ્ઠ. આસાતના અતિગદ્દલ વતી,
જિમ જમાથી તેહનાજ કષ્ટાતથી.

ટીપ્પણ—તે જૈનમાર્ગની સત્તાનો અપલાપી ‘હમ્મગમગ’ ઇત્યાદિ ને ગચ્છાચારપદ્ધન્નાની મથાર્થ
ઉક્તવચ્ચ નિયમથી અનંતસંસારકારણરૂપે ને દુઃખ તેહવું સમુદ્ર કુર્ષ્ઠ. જો જાણાવું વ્યાખ્યાન કહે છે—હમગર્ગ તે
નિહવમાર્ગ, તેહની ૫૨૫૨ તેહને વિધિ. અથવા હમગર્ગરૂપ ને માર્ગ તેહને વિષે, સમ તે એકપણ, પ્રકૃતિ
નાનાપ્રકારે રચિત—રજા સાધ્વાભાસ ને આત્માર્થિક તેહને દે ગૌતમ । નિશ્ચયે અણુર્વતિપ્રસંસાર અનંત
કુર્ષ્ઠ. ચકાર તે થોવાના અનેકતેદનો સ્વચ્છ. કહેવાને ? જિનભાષિતમાર્ગના જોલવનાર તેહને, હિવે અનંત-
પણ અધ-આદિનેદિ’ જિન નાના પ્રકાર છે. તે વતી તે નિયમવું સ્વચ્છ વિશેષક કહે છે. તે અધિનિવેશી

अथ पौर्णिमीयकादिमार्गाणां स्वतः श्रीमहावीरव्यवस्थापितवीर्यत्वभावे सिद्धे तदादिकर्तार-
अनूप्रमाचार्यादयो निजनिजसमुदायान् प्रति किं देवस्वरूपाः क्व गुरुस्वरूपा वा ? इति शङ्कायामाह—

॥ लोह्यदेवस्वरूपा, चन्द्रपद्माश्चो न गुरुत्वा । सीसचाभावाञ्चो, गुरुत्वसत्संज्ञायता ॥९८॥

व्याख्या—लौकिकदेवस्वरूपास्वनूप्रमाचार्यादयो, न गुरुस्वरूपाः । तेषां लौकिकदेवत्वं चाष्टा-
दशदोषसाहित्येऽपि देवस्वरूपोपदर्शनात् प्रतिभासं मिन्ननवीनप्रक्रियाकरणाच्च । गुरुस्वरूपाभावे च हेतुमाह—
'सीसत्ते'त्यादि । शिष्यत्वाभावात् शिष्यत्वमन्तरेण गुरुत्वं न स्यात् । यदागमाः—'हंतूण सच्चमार्णं, सीसो
होत्तण ताव सिक्खाहि । सीसस्स हंतुंति सीसा, ण हंतुंति सीसा असीसस्स' ॥ १ ॥ सि बन्नेवेव्यक-
प्रक्षिण्णे । तस्मात् हेतुमाह—'गुरुत्वयस्स' सि । यस्मिन्ने किल्लक्षणाः ? गुरुत्वदेशस्यानायत्ताः, गुरुत्वदेश-
मन्तरेण निजनिजमार्गाप्रवर्तका इत्यर्थः । गुरुत्वदेशमन्तरेण शिष्यत्वं न स्यात्, शिष्यत्वाभावे च गुरुत्वं
न स्यात्पार्थिवत्वमेवेति भावः । 'सीसस्स हंतुंति सीस' सि । कस्माऽपि शिष्यत्वमन्तरेण गुरुत्वं न
स्यादेव, गुरुत्वशिष्यत्वयोः सामाचार्यिकरण्यात् । तेन भगवति श्रीमहावीरे न व्यभिचारः, तस्य शिष्य-
त्वाभावेन गुरुत्वस्याप्याभावात्, किन्तु देवत्वमेव । यत्तु धर्माचार्यप्रमाजगुणैर्यत्त्वाविष्यपदेशः, स च तस्मै पुरु-
षमधिकृत्यौपचारिकोऽवसात्म्यः । तेन शिष्यत्वं कस्याचिदेवायत्तं गौतमादीनामिव, कस्याचिच्च सुवर्णयत्तं
जम्बूत्वत्प्रादीनामिव । परमुपवयवमपि गुरुत्वसमावाधिकरणमेव शिष्यत्वस्य । अत एव सर्वेषामपि सम्यग्दर्शात्
आसत्तामनैः, तीर्थकृतार्थमिव, देवत्वेन भद्रानुमर्हत्येव, गुरुत्वेन भद्राच्च गौतमादिसुतामुषेव, धर्मत्वेन च

इदं पौर्णिमीयकादिमार्गाने' रत्नभावे' श्रीमहावीरस्य चाभावात् तीर्थपञ्चानां अक्षाव सिद्धं यच्च हंतुं
तेषां आदिभ्यो यत्प्रमाजगुणैर्यत्त्वाविष्यपदेशेन आप आपण्य समुदायप्रति स्मृते देवस्वरूपं अथवा अस्वरूपं ? अथवा
आशां कृपति कहे छे—

लौकिकदेवस्वरूपं यत्प्रमाजगुणैर्यत्त्वाविष्यपदेशेन आप आपण्य समुदायप्रति स्मृते देवस्वरूपं अथवा अस्वरूपं ? अथवा
आशां कृपति कहे छे—

लौकिकदेवस्वरूपं यत्प्रमाजगुणैर्यत्त्वाविष्यपदेशेन आप आपण्य समुदायप्रति स्मृते देवस्वरूपं अथवा अस्वरूपं ? अथवा
आशां कृपति कहे छे—

अने' जे धर्माचार्यप्रमाजगुणैर्यत्त्वाविष्यपदेशेन आप आपण्य समुदायप्रति स्मृते देवस्वरूपं अथवा अस्वरूपं ? अथवा
आशां कृपति कहे छे—

ન મવિચ્છતિ પરાશક્ટાડપિ પરાસ્તા । અત્ ઇહ કારણં તવાત્ સર્વજ્ઞમત્તવિગોપનં, તસ્ય ચ કાર્યં 'કારણા-
નુરૂપં કાર્યં' મિતિવચનાત્ અરણ્યદૃષ્ટીચન્નન્યાયેન સંસારચક્રવાલે ભૂયેમૂયઃ પરિબ્રમણમ્ । એવાન્ત-
સંસારિણમેવ ભવતિ । અન્યથા અરણ્યદૃષ્ટીચન્નન્યાયસ્ય નિરાશયત્વાત્ ॥ તસ્માદાસ્ય કસ્માપ્યેકેન્દ્રિયા-
વિષુ પુનઃ પુનરુપાદેન દ્વાષીયસી સંસારસ્થિતિર્થવતિ, તસુદ્ધિર્યેવાડ્યં ન્યાયઃ પ્રવચ્તે । તથાહિ—

‘એવં પુણ એવં સહ્ય અણ્ણપમાયદોસઓ યેવં । જહ્ દોહા કાયદિદં અણિઆ ઇર્મિદિમાદિર્ણ’
॥ ૧ ॥ તિ ઉપદેશપદ્યાયા (૧૬) વ્યાખ્યાયામ્—‘એકેન્દ્રિયાદિપુ વાર્તિપુ વ્રમનુજલ્લક્ષણાસુ અરણ્ય-
દૃષ્ટીચન્નન્યાયકમેણ પુનઃ પુનરાવચ્તે । એતત્પિ કુતઃ સિદ્ધમ્ ?’ इत्याह—वस्यात्कारणाद् द्वाषीयसी काय-
स्थितिः—पुनः पुनर्भूत्वा तत्रैव काये उत्पादलक्षणा, भणित—प्रविपादिवा सिद्धान्ते एकैन्द्रियादीनाम्—
एकैन्द्रियद्वौन्द्रियादिलक्षणां जीवानां 'मिति । तथा चासुगतिकसंसारपरिब्रमणहेतुभुवमात्रविरापना-
यामपि जमालिरेव कृष्टान्ततया भणितः । तथाहि—‘इच्छेद्व्यं दुबालसंगं गणपिठगं वीते काले अणता
जीवा आणोए विराहेत्ता चावरंतं संसारकंतारं अणुपरिअट्टिसु १ । इच्छेद्व्यं दुबालसंगं गणपिठगं पडुप्प-
काले परिता जीवा आणोए विराहेत्ता चावरंतं संसारकंतारं अणुपरिअट्टिसु २ । इच्छेद्व्यं दुबालसंगं
गणपिठगं अणागए काले अणता जीवा आणोए विराहिता चावरंतं संसारकंतारं अणुपरिअट्टिसंति
३’ इति नन्दीसूत्रे (सू० ५७)

वृत्तिर्यथा—‘इच्छेद्व્ય’ મિત્યાદિ । इत्येतद् द्वादशाङ्गं गणपिठकं अतीते काले अनन्ता जीवा
आह्वया—वयोक्ताह्वापरिपाळनायावेन विराध्य चातुरन्तं संसारकान्तारं विविधकारીरभनसंकेतकुल-
वितपिकतसहस्रदुस्तरं भगवहनं ‘अणुपरिअट्टिसु’ इति, अनुपरादृत्तचन्त आसन् । इह द्वादशाङ्गं पुरायो-
भयमेवैन त्रिविधं द्वादशाङ्गमेव आह्वा—आह्वाप्यते जन्तुगणो हितमंशुसौ यथा साऽऽज्ञेति व्युत्पत्तेः, ततो-
स्ता त्रिवा, तथश्च—सुवाह्वा अर्वाह्वा तदुभयाह्वा । सम्प्रत्यसूयमाह्वानां विरायनाखिलान्ते—यथाऽभिनिवे-

ને માટે ઇહાં કારણુ તેા સર્વજ્ઞમત્તવિગોપન અને તેહલું કાર્ય તે કારણુ ને અનુરૂપ કાર્ય એ
વચનથી અરણ્યની ધટ્ટના યત્રને ન્યાયે સંસાર ચક્રવાલને વિષે ફિરીને પરિબ્રમણ એ તે અનંતસંસારને
કુર્ષ. ઇમ નહીં તેા અરણ્યદૃષ્ટીચન્નના ન્યાયને વિકલ રહિતપણુ થાઈ. તે માટે એ ક્રેષ્ટને એકે દિશાદિને
વિષે વારંવાર ઉપજવે લાગી સંસારની સ્થિતિ કુર્ષ, તે ઉદ્દેશીને જ એ ન્યાયે પ્રવર્તઈ. તે હેખાડિ
છે—એ આચારપ્રમાદને છેલે ભણવું જિમ કાર્ય કામસ્થિતિ એકે દિશાદિને કહી. એ ઉપદેશપદની
આચારના બાધમાનને વિષે—એકે દિશાદિક ભતિ જિહાં ફર ચલુપપણુ પાસલું પલ્લીને વિષે અરણ્ય-
દૃષ્ટીચન્ન ન્યાયને ક્રેષ્ટ ફિરી ફિરી પ્રવર્તઈ. તે પછિ કિમ સિદ્ધ થયું તે કહે છે—એ કારણથી કીર્ષ-
કામસ્થિતિ ફિરીફિરીને મરીને તેહજ કામને વિષે ઉપવિરાધનાને વિષે, એકે દિશાદિ ભતિને,
અનુગતિકરણ સંસારણુ પરિબ્રમણુ તેહલું હેતુ ક્રુતવિરાધનાને વિષે પછિ જ્યાંજિ જ્યાંજિ કહી
છે, સતાર્થ સ્પષ્ટ જ છે. એ દાદસામ ગણપિટક તે પ્રતિ જાતીતકલને વિષે અનંતા છપચથાતા આચારના
વિરાધને અમારે વિરાધીને અનુગતિકસંસાર વિવિધ સરીસજળથી અનસજળથી એ અનેક
કુપારપ વસ તેહના લક્ષણુ તેજુ કુસ્તર ને અવગહન તે પ્રતિ ફિરતા કુઆ. ઇહાં દાદસામ તે સ્વ-
અર્થ અને ઉભય તેહને બેદિ નિશ્ચિ પ્રકારે, દાદસામ જ આચાર—અણુવીઈ અનુગણુ કિતપ્રકારને
વિષે નેણીઈ તે આજા એ વ્યુત્પત્તિથી, તેથી તે ત્રિણ પ્રકારિ. તે કિમ કિરે એ આચારી વિરાધના
આતવીઈ છે—નિવારે કલમકથી અન્યાસા સત્ર જાણિ તિવારે સત્રધારી વિરાધના તે, એ જિમ અમારી

તથા 'ળ ઠિવંતિ ગદ્ધા રેદ્ધં, ઓસરણે માવઝિણવરિદાણં । તદ્ વપ્પટિમંપિ સયા પૂઠંતિ ણ સ(બ્)હુદ્ધણીઓ ' ॥ ૧ ॥ તિ 'સેલવન્દનકુલકે જિનસ્ત્વાચાર્યેણ સ્વકૃતપ્રક્રિયાનુરોધેનૈવ તથાશાસ્ત્ર-રચના કૃતા । તથા જિવપ્રક્રિયાનુરોધેન શાસનસ્ય કલહકુદ્ધાનમપિ । 'પૂણ્ડ મૂલપટિમંપિ સાવિઝા ચિદ્-નિવાસિસમ્મત્તં । ગમ્ભાવહારકલ્પાણં પિ ણદ્ધુ હોરૂ વીરસસ' ॥ ૧ ॥ તિ સ્વસુત્રપદોદ્ઘાટનકુલકે જિન-સ્ત્વાચાર્યેણૈવ સ્વકૃતપ્રક્રિયાનુરોધેનૈવ કૃત્તં મન્તન્વમ્ । તથા આશ્ચર્યિકેનાપિ ધીઆવચ્ચકનિર્મુક્તિદીપિ-કાયામ્-'સામાહ્લંમિ સ કપ, સમળો રૂવ સાવઓ રૂવરૂ જન્દા । ઇણ કારણેણં, વહુસો સામાહ્લં કુઝ્ઝા' ॥ ૧ ॥ રૂલ્યથ વહુસઃ સામાયિકકરણં જન્માપેક્ષયા, ન તુ વિનાપેક્ષયેતિ વ્યાખ્યાતમ્ । અત એવ તેણાં પ્રત્યનામાપ્રાસાગ્યમેષ, સર્વાસામાયુક્તપ્રક્રિયાણાં સર્વજ્ઞમૂલકતાયાવાત્ । સર્વજ્ઞમૂલિકા હિ પ્રક્રિયા નાનાપ્રકારો ન મતિ, સર્વેષામપિ સર્વજ્ઞાનામેકવાચ્યતાવાત્ । અત એવ ચતુર્વિંશતીર્થેપુ પ્રક્રિયામેદો ન મત્યેવ । ચતુ આચન્તતીર્થયોઃ પદ્ધત્તમાદિવાનિ શેષેપુ ચ તીર્થેપુ ચત્તારિ મહાવ્રતાનિ મવન્તિ, તત્ત પ્રક્રિયામેદઃ । સ્ત્રીપરિત્યાગસ્ય સર્વેષાપિ સમાન્તવાત્, સર્વેરપિ તીર્થકુદ્ધિસ્તથૈવ મણિતત્વેનૈકવા-ચ્યતાયા, અનપાયાદિત્તિ ગાથાર્થઃ ॥ ૧૧ ॥ -

અથ શિવમૂલ્યાદિપ્રતિપત્તિમાર્ગમાશિતઃ કૌટલો મતતીતિ સ્ફેર્યસિ—

॥તસ્ય ય ધિસસં દત્તો જિગમ્યસત્તાવિલોભગો પાવા । અખત્વ ણત્થિ અત્થિ અ રૂદ્ધેવ દુહઓવિ દુવ્યયળો ।

વ્યાખ્યા—તસ્ય ચ (કલ્પિતાર્થસ્ય । ચઃ પૂર્વોક્તસદ્ધિચોત્તનાર્થઃ) શિવમૂલ્યાદિપ્રતિપત્તિમાર્ગસ્ય ચ નિર્ધા પ્રાપ્તઃ, વશિષ્ઠામેવ શરણીકુલ પ્રવર્તમાન રૂલ્યર્થઃ । અનેન વિશેષણેન ઐત્સર્ગ(પતિતસદ્વદ)માશિતઃ

પ્રગટ કરતો કુઝો-‘ઝેહવી શાઅની રચના તેહની પ્રક્રિયાને’ હેશીને’ જ, ‘(જિમ સમવસરથેને’ વિષે શાવજિનને ન આડિ નારી, તિમ તેહની પ્રતિઆપણિ નારીઓ ન પુનિ’ ઝેહવુ જિનદત્તાવ્યાર્થે’ જ’ હીધુ’ ને ચૈત્યવ’દનકુલકે તેહને વિષે પોતાની કરી પ્રક્રિયાને અનુરોધે જ શાસ્ત્રચના કરી.

વહી પોતાની પ્રક્રિયાને વર્થે સાસનને’ કલકલનપણિ ‘આવિકા મૂલપ્રતિપાને’ પુનિ, -ચૈત્યવાસીને સમકિત, ગલાંપહાર કલ્પાણુકે તે મહાવારને નહીઃ એ ત્રિણે કામે તથા જીવે છે. એહવુ ઉત્પન્નપદોદ્ઘાટન-કુલકને વિષે જિનદત્તાવ્યાર્થે’ પોતે’ કરી પ્રક્રિયાનુરોધે જ હીધુ’ માનવુ, વહી અંચાલિકે પણિ આઠ નિઠ ઠીપિશાને વિષે સામાયક કરે કુ તે અગ્રજસરિણો આગક કુઈ ને વતી પણિ કારણે લખીવાર સામાયક કરઈ. ઇહા ધણીવાર સામાયિક કરવુ તે જનની અપેક્ષાઈ. પણિ દિનની અપેક્ષાઈ નહીં, ઇમ વખાણુ’ છે. એતલ જ-વતી તે પ્રથમુ’ અપ્રમાણુપણુ’ જ. સર્વે પ્રક્રિયાને’ સર્વસમૂહકારણુના આશાવધી. સર્વવપ્રસક પ્રક્રિયા તે નાનાપ્રકાર ન કુઈ, સર્વઈ’ સર્વઈ’ એકવાકયપણાથી. એતલાજવતી ચતુર્વિંશતિતીર્થને વિષે પ્રક્રિયામેદ ન હુઈ. અને’ ને આદ’તતીર્થને વિષે’ પચ્ચક્ષામત અને ગેપતીર્થને’ વિષે ચાર મહામત રૂઈ. તે પ્રક્રિયા-મેદ નહીં. સ્ત્રીપરિત્યાગને’ સર્વઈ’ સમાનપણાથી, સર્વે તીર્થ કરે તિમજ કહેવા પણિ કરી એકવાક’તાના અનપાવપણાથી. એ ગાથાર્થઃ ૫૯=॥

હિવે’ શિવમૂલ્યાદિ’ પ્રતિપત્તિમાર્ગ’ પ્રતે આશયી તે કહેવે કુઈ, તે કેપાકઈ ઇઈ.

તેહની નિશાઈ પહુતો જિનમતસત્તાનો વિશેષક મહાપાપવત, અન્ન-વ તે પૂર્વ નથી અને મહા છે. ઇમ ત્રિ પ્રકારે દુર્વચન અથવા દુર્વદન.

અંચં તર્કીયસુલર્તિર્ગતધાર્મિકચત્તનાન્યપિ શ્રોતવ્યાનિ ન ચત્તનીયંપિ દટ્ટાન્તેન સમર્થયન્નાહ—

॥તમ્બુદ્ધચમ્મિઅસદા સોત્તમકપ્પા તદ્દા સુદિટ્ઠીણં। સુગતાદિદુદ્ધિગદ્ધિઆ બહ જિણપટ્ટિમા વિ પરિચ્છન્ના॥

અર્થાત્—તેણાં દિગંધરપૌર્ણિમીયકારીનાં મુક્તાનિ તન્મુક્તાનિ । તેમ્બોડ્યાશિર્ગતાદ્ય ધાર્મિક-શબ્દા—અય્યહારતો ધર્મવાચકાઃ સુદટ્ટીનાં—સમ્યક્દર્શાં શ્રોતુમાત્મકત્વ્યાઃ, નિજનિજમાર્ગવ્યવસ્થાપકત્વેન નિશ્ચયતો દ્વાધર્મરૂપત્વાત્ । તત્ત્વ દટ્ટાન્તમાહ—અથા સુગતાદિદુદ્ધિગદ્ધિતા—અર્થ મૂર્તિઃ સુગતસમ્બન્ધિનીતિ-બુદ્ધ્યા સૌગતૈઃ પરિગૃહીતા જિજ્ઞાસતિમાડપિ સમ્યક્દર્શાં પરિણામ્યા અવતીતિ ગાવાર્થઃ ॥ ૧૦૧ ॥

અથોક્તમેવાર્થસુદીપયન્નાહ—

॥ તેણં સોમિનિવિદ્ધો દટ્ટટ્ઠપિ ણ કપ્પહ સુદિટ્ઠીણં । અર્થં વચ્ચં દૂરે તસ્સંવંધી સુદિટ્ઠીવિ ॥૧૦૨॥

અર્થાત્—એમ કારણેન દુર્વચનઃ, તેમ કારણેન સોડમિનિવિદ્ધો દ્રુષ્ટુમપિ ન કરપતે । સુદટ્ટીનાં—સમ્યક્દર્શામિતિ વચ્ચં દૂરે, તત્ત્વસમ્યક્થી સુદટ્ટિરપિ—સમ્યક્દટ્ટિરપિ મિધ્યાપિત્વત્ દટ્ટં ન કરપતે । એવાહ મૂર્તિકૃત્—‘સલ્લુસરા’ ગિચ્છવચીરપ અવાવળ્લદંસણા તદ્ધવિ વાવળ્લદંસણા દ્વ વટ્ટુવ્વા, તે અ દટ્ટટ્ઠપિ ન કલ્પમ ‘તિ પ્રાપ્તપદર્શિતમ્ (પૃ ૦ ૧૮૫) નનુ નિશ્ચયતઃ સમ્યક્દટ્ટિઃ કથમભિનિવૈશિસ્યન્વચી સ્માત્ ? ।’ કલ્પતે—તથામન્યત્વચોગેન દર્શનમોહનીયક્ષયોપશમચ્ચેન અક્ષીકૃતયાર્થો અસદ્વત્તમાવાતાત્

‘દિવે’ તેહનાં મુખથી નીકળ્યાં ધાર્મિકવચન પશ્ચિ સાંભલવા નહીં. તે દશતે સમર્થતા કહે છે—

તેહનાં મુખનાં ધાર્મિકશબ્દ તે સાંભલવાને અકલ્પ્ય તિથ, સુદરિને સુગતાદિદુદ્ધિ’ સ્થિત નિમ્બિનપ્રતિમા પશ્ચિ જાણી.

તે દિગંધરપૂર્ણશ્રાદિકનાં મુખ, તેથી નીકળ્યા વ્યવહારથી ધર્મવાચકશબ્દ તે સુદરિને સાંભલવાને પશ્ચિ અકલ્પ્ય આપઆપણા આગને આપક પશ્ચિ’ નિમ્બચથી તે અધર્મરૂપપણાથી. તિહા દટ્ટાન્ત કહે છે—નિમ્બ સુગતાદિકની છાદિ ગ્રાહી એ મૂર્તિ તે સુગતિસંબંધિની એહથી છાદિ’ સોમતિ ગ્રાહી નિમ્બની પ્રતિમા પશ્ચિ સમગ્રદૃષ્ટિને જાણી હુધ્. આત એવ સામન્વરિતિ પ્રતિમા વાદથી પૂર્ણથી ધમ દુર્વિદ્યવધમતિને’ ધર્મશીલ શાસ્ત્રાત્મક અણસમજ તે હિમ્બુખલે ‘જાવંતિ વેદુલાઈ’ ‘(જાહ) જિણવિવાઈ’ ધર્માદિકને સંપ્રદાયાર્થ અણસમજી કિષ્કુ ઇ. તે મિથ્યા અણિચ્છુ. એ ગાથાર્થ ॥૧૦૧॥

‘દિવે’ કહી તેહજ અર્થ દીપાવતો કહે છે—

તે વતી તે અભિનિવિષ્ઠ ભેવા પશ્ચિ અકલ્પ્ય. એ વચન તો દર. તે સંબંધી સુદરિ પશ્ચિ.

અર્થ—તેણે કારણે દુર્વચન તેણે કારણે તે અભિનિવેશી ભેવા પશ્ચિ કલ્પે નહી સુદટ્ટીને’ એ વચન તો દર, પશ્ચિ તે સંબંધી સમગ્રદૃષ્ટી પશ્ચિ’ મિથ્યાદિટ્ટની પૂરે ન કલ્પે. ‘સલ્લુ-શબ્દથી નિશ્ચયતે’ અન્યાપ-નદર્શની પશ્ચિ વ્યાપ-નદર્શની પરિ’ તે પશ્ચિ’ ભેવા ન કલ્પે’ એ તો પૂરે’ દેખાણુ’ છે. પૂર્વપક્ષ—નિશ્ચયથી સમગ્રદૃષ્ટિ તે કિય અભિનિવેશીસંબંધી દુષ્ટ? કહીછે છે—તેહવા ભન્યપણાને’ એને’ દર્શનનોહનીયક્ષયોપશમને વર્તે’ અગ્રીકૃતયાર્થનિ વિધિ અપદ્મકા અજ્ઞાવથી કુલેકેને’ સમગ્રવચની

छेरनन्तकालान्तरितैव स्यात् । एवं पञ्चवारगमनेऽनन्तभवग्रहणमनन्तगुणमपि सम्भवति । मनुष्यगतिर्वारं-
पूर्वित्तु उत्कर्षार्थेऽपि सप्ताष्टमवैरेव स्यात् । देवनायकयोस्तु अनन्तरं पुनरुत्पादामावेन एकैव भवेन वारं-
पूर्तिः स्यात् । किञ्च-“संसारं अणुपरियद्वितं प्रति प्रयोगोऽपि जगत्छेरनन्तभवाभिधान्यकः । परिमितभववा-
विसुक्तिमन्वयमधिकृत्य तथोपयोगस्य क्वाप्यागमेऽध्यायवद्भूतत्वात् । अत एव उपदेशमालाकारिकायामपि-
‘तिर्यग्मनुष्यवैषु भ्रान्त्वा स कतिचिद्भवान् । मूला महाविदेहेषु दूरान्निवृत्तिमेव्यति’ इति मणितम् । [तत्र
परमिप्रायेण परिमितभववाविसुक्तेर्मन्वयस्य दूरान्निवृत्तिमेव्यतीतिवचनानुपपत्तिरेव, विरोधान् ।] यत्तु
भ्रान्त्वा स कतिचिद्भवान् इति भणितं तत् किल्बिषिकदेवभवाच्छ्रुतो जगत्छेरनन्तरं सर्वलोकागर्हणीयात्
मनुष्यादिवृत्तिरिति सम्बन्धिनः कतिचिद्भवानवाप्य पञ्चात्सूहृयैकेन्द्रियादिषु यास्यतीति ज्ञापनार्थमेव ।

तथा चागमोऽपि-“छद्मूणवि देवत्वं जववण्णा देवकिण्विसे । तत्त्ववि से ण याणाह किं मे
किण्णा इमं फलं ॥ १ ॥ ततो वि से चइत्ता णं, छम्भिही एहमूखयं । नररं तिरिक्खजोपि वा, बोही
जत्वा सुवुल्ला ॥ २ ॥ इत्यादि, दशवै० (अ० ५, गा० ४७, ४८) वृत्तिर्यथा-“छद्मूणवि”ति ।
छम्भापि देवत्वं तद्भाविष्यक्रियापालनवज्ञेनोपपन्नो देवकिल्बिषिकनिकाये, तत्रायसौ न जानाति विमुक्ता-
वध्यभावात् किं मम कृत्वा इदं फलं किल्बिषिकदेवत्वमिति । अस्य च दोषान्तरमाह-“तथापि” ततोऽपि
देवलोकावसौ श्रुत्वा छप्सते एहमूखतां-अजभाषानुकारित्वं मनुष्यत्वे, तथा नररं तिर्यग्योनिं वा
पारम्पर्येण छप्सते, बोधियैत्रं सुदुर्लभा-सकलसम्यक्चिन्तित्वेन वा जिनधर्मप्राप्तिद्वारा । इह ज्ञानोत्प्लेव-
मूकतामिति वाक्ये असकृद्भवप्राप्तिरूपानार्थं छप्सते इति भविष्यत्कालनिर्देशः इति । एतेनोक्त्यरूप
आद्यातनावहलो देवकिल्बिषिकमवाच्छ्रुतः सम्यक्त्वादिकमबाध्य प्रतिपन्नप्रायश्चित्तसुखसंसाधौ भवती-

अनन्तकाले अन्तरितं वा कुष्ठं धम पायवारं भवेत् अनन्तस्यनु अहं लोकापि अथमादिभेदि अत आ
छे वती अनन्तगच्छं पञ्चि संभावे, मनुष्यभूति वारपूरणा ते वीरुच्छेदी जे सात-आहं भावे वा कुष्ठं, देवनाशनं
ते अनन्तरं वही छिपत्तना अभावे जे वा भावे वारपूरणा कुष्ठं, वती स सारं अत अणुपरिमहिता जे
अथोमपञ्चि अभासिते अनन्ता भवने आविधायक, परिमित भावे भावे अंकिता न्छेने ओहवा भाव आश्रयने
तेहवा अर्थोऽने आहंअर्थं भाषं भाष आश्रयने विषे अणुसाधनमाधी, अत आ वती छिपत्तभावादी
श्रुतिभने विषे “तिर्यक् मनुष्य अने देवने विषे” तेषां जे भावे अहं निश्चये विषे अने इति अंकिता
पामरी ‘धम कडिठि’, अने जे तेषां जे भावे अहं निश्चये विषे अने इति अंकिता पामरी
ते अनन्तरं सर्वलोकेन निर्दनीय मनुष्यादि दुर्भित्तस्य अधीना तेषां जे भावे, पामरीने पञ्चि सक्षम
जेद्रियादिभने विषे अने, जे अहं अणुसाधनमाधी अने, आश्रयपञ्चि पञ्चि साक्षी छे, देवपञ्चि “पामरीने”
देव किल्बिषिकने विषे छिपने कुलो-तहा जे ते न आसि, स्युं करीने जे देव सुअने यत्तु? तहापि
वही स्वपी भविता-गोपकापञ्चि पाये, पछे नरक-तिर्यक्नी गोनि, जिहा जेपि दुर्लभा, देवपञ्चि
पामरी पञ्चि तेहवी क्रियापालने वही छिपने देव किल्बिषिकनिश्रयने विषे तहा जे न आसि,
विशुद्ध अवधिना अभावधी, स्युं करीने सुअने जे देव किल्बिषिकपञ्चि पञ्चि जे अहं वही देवांतरं महे
छे-ते देवलोकाधी जे स्वपीने पामरीने पञ्चि नरकानां लयतुं सरिपाठपञ्चि वही नरक-तिर्यक्नी गोनि
भरं पराधं पामरी, सकलसंघातिनं करणं अनधर्मनी प्राप्ति जिहा दुर्लभा, महा जेअमृकपञ्चि पाये
अहं कडेवे ‘मकुवार भाव कडेवेने’ छप्सते ‘पञ्चि भविष्यत्काले निर्देश, अत एवे कडिठि’ देवपञ्चि
जेअहं जेअहं आश्रय-पाठपञ्चि देवकिल्बिषिक भावे अहं स्युं सभारुत्पादिक पाणीने पञ्चिअहं

સૂચક : કિંમૂતાનાં ? સન્માર્ગનાં શિનાં-જિનોક્ષમાપણાપિનામિતિ । અથ અનન્તં હિ અગ્ન્યાદિમેદમિન્ નાનાપ્રકારં અવતીતિ તન્નિયમસૂચકવિશેષમમાહ-સ તથામૂલોડમિનિવેશી કિંલક્ષ્ણઃ ? આશાતનાવહલ-અર્માર્ગસ્થિતઃ સન્ માર્ગાડપણી જિનાદીનાં કદા અનેન ઇન્તં (કલકદાનેન) જિનાતુકમપિ જિનોક્ષ-મિત્ત્યેવવાસદુદૂપણોદ્ઘાવનેન જિનાદીનાં સર્વેષામપિ સ્ફુટાશાતનવા વહલઃ આશાતનાવહલઃ । તસ્ય હિ નિયમાત્ વૈશ્વોનાપાર્શ્વેપુત્રલપરાવર્તવશેષસંસારો ભવતિ । તેનાશાતનાવહલ ઇતિ વિશેષણેન સંસારો-ડનન્તોડયપાર્શ્વેપુત્રલપરાવર્તવશેષોડમિહિતઃ । ‘ અદ્ધાપરિઅટ્થો અ દૈસુણો આસાપ્પવહજાણમિ ’તિવચ-નાત્ । તથ દષ્ટાન્તમાહ-‘ જહા જમાલિ ’તિ । યથા જમાલિર્મગવજામાવા । અથ જમાલિરાશાતના-વહલઃ કુતો જ્ઞાત ? ઇત્યાહ-તદુપનયતઃ । સ ઇથ-જમાલિરેવોપનયો-દષ્ટાન્તસદુપનયસત્સદુપનયતઃ । વચાર યવકારાયે । અમાલિદેવોપનયો-દષ્ટાન્તો હિ ધાર્શ્વન્ટિકાપેશ્વથા વિવક્ષિતધર્મેણ નિયતો-ડયિકશ્ચ ભવતિ । તેન યથ કાપિ પ્રવચનપ્રત્તીકાનાં નિરૂપણં વજ દષ્ટાન્તઃ પ્રાયો જમાલિરેવ ।

તથાહિ-‘ આચરિજપરંપરણ આમં જો હ છેયલુદીય । કોવેહ છેમવાઈ જમાલિણાસં સ ણાસીહિતિ ॥૧૧॥ સિ સૂત્રકવલ્લતિલુકો (શા ૧૨૫) । વૃત્તિર્થવા-‘ આચાર્યા-ગ્રીસુપર્મસામિ-જન્નુસામિ-પ્રમવા-ડડેરકિતાઘાઃ તેવાં પરસ્પરા-ગ્રણલિકા પારસ્પર્યે તેનાડડાતં ચદ્ વ્યાક્યાત-સૂત્રામિપ્રાયઃ, તથાથા-વ્યવહારનયામિપ્રાયેણ ક્રિયમાનમપિ કૃતં ભવતિ । યસ્મ કૃતકંવર્ણાઆતમાનસો મિધ્યાલ્સેવજત-દષ્ટિતયા ‘ છેકવદુદ્ધ્યા ’ કુશામીયશેસુપીકોડ્ઘમિતિ કૃત્વા કોપયતિ-દૂષયતિ-અન્યથા તમયે સર્વજ્ઞપ્ર-ણીતમપિ વ્યાપદ્યે ’ ઇત્યાદિ યાવાત્ ‘ જમાલિનાશં-જમાલિનિરૂપયત્ સર્વજ્ઞમવિગોપકો વિનંશ્યતિ-અરપદ્યદીયંત્રન્યાયેમ સંસારચક્રમાલં કન્નસિખ્યતી ’ત્યાદિ । ઇતેન વહુકષ્ટકારિણો જમાલેનન્તસંસારો

કહેશે છે ? આશાતનાવહલુક-ક-આર્ગને’ વિશે રહી કુ’તે આર્ગને આપણા જિનાદિકને’ કિવારે એ જિને’ કહિશે ? જિને’ ત કહિશે તે જિને કહિશે એચિરીતિ’ અણુકતાદૃશ્યજને’ પ્રગટ કરવે’ જિનાદિક-સર્વેનુસે। કૃત્ત્વો આશાતનાઈ આશાતના વહલ, તેહને નિયમે’ જ રેશે’ હેણે અર્ધપુદ્ગલપરાવર્ત’ થાકતો સંસાર કુઈ, તે વની આશાતનાવહલ એ વિશેષણે’ અર્ધતપણિ અર્ધપુદ્ગલપરાવર્ત’ અવશેષ કહિશે એ વચનથી, તિહા કહ્યોત કહે છે-જિથ જમાલિ-સાગવંતનો જમાલ. હિવે’ સગવળવગ્યાતા આશાતનાવહલ તે કિથ અણુયો ? તે ઉપર કહે છે-તે જમાલિ જ હખન-કહ્યોત તેથી. અકર તે અવધારણનો અર્થ’ મોલે’ એતલે’ જમાલિકહ્યોતથી જ. કહ્યોત તે એણે’ સંવદ્ય કહેતા કહઈ. ધાર્શ્વતિક તેહની અપેક્ષાઈ ઉપિસત ધર્મે’ નિયત અર્નિ અધિક કુઈ. તે ચાટ જિહા-કિહો એ પ્રવચનપ્રત્તીકના-નિરૂપણ તિહા પ્રાથે’ જમાલિ જ કહ્યોત કહી છે.

‘ આચાર્ય’ પરંપરાઈ આણુ’ આણુએ છેકવાદી થઈને’ તે જમાલિની પરિ નાશ પાયે’ આચાર્ય’ તે સુધર્મા-શ્વામિ જાણુયજિ પ્રમવાઈ’ સંક્ષિપ્તાચનેક, તેહની પરંપરા એ સંપ્રદાય તેણિ આણુ’ એ વ્યાખ્યાન-સૂત્રનો અભિપ્રાય. અવકાર ન્યાસિપ્રાયે’ કરવા માડ્યું’ કહ્યું જ કુઈ. અને કુર્તો’ નણુ છે જિત એકતું એહવે’ મિથ્યાદેવે’ ઉપકલદશ’ ન પંચિ, ઠાલી શુદ્ધિ કર્યા આણુની પરિ’ તમિણુશુદ્ધિ કુ એહવું’ આણુ દ્વિપિ વિપરીત તે અર્ધ’ સર્વદ્યને’ પ્રણીત વળાણિ. ધમ ચાવત્ જમાલિ નિહવની પરિ’ સર્વદ્યમતનો વિગોષપ વિણુસસ્યે-અરહંકદીના વંતને ન્યાયે’ સંસાર ચંકવાવપ્રતિ’ સમસ્યે ધ્યાદિ એતલુ’ કહેતો વહુ કહ્યોતરી’ જમાલિને’ અર્ધતસંસાર નહિ કુઈ. એ પરની એ આશયો ટાલી.

કિંચ્ચ-ગત્યુરોચેન મથાનાં ગુણકારકરુપમપિ ગત્યપેક્ષયા મથાનાં ન્યૂનત્વે 'સત્યેવ સ્થાત્ । તત્ત્વ પ્રકૃતે નાસ્તિ । પ્રત્યુત મથદમિપ્રાયેષ તિલ્લો ગવયો મથાઞ્ચ પ્લ્લ્લેષિ વૈપરીભાત્ । કિંચ્ચ-તિર્થ્યોનિ-કમથા ઋષિ એન્દ્રિયાદિપ્લ્લ્લેન્દ્રિયપર્યન્તાનાં પ્રત્યેકં ક્રમેણાનિયમેન વા સર્વશાઽપિ વિવેકેન વત્તુમશ્નય-ત્વાત્, નિયામકાયાવાત્ । કિંચ્ચ-અથા જમાલિસૂત્રે પઞ્ચશબ્દશ્ચિગુણીકૃત્ય પઞ્ચદશમવામિધાયકો વિક-લિપતઃ, તથા સામાન્યસૂત્રે ચ ચતુઃપઞ્ચશબ્દાવપિ કલ્પનીયૌ । અથ દ્વયોઃ શબ્દયોર્નિયમેન તથાકલ્પના અશક્યેતિ ચેત્ । ચિરંજીવ, તર્હિ સામાન્યસૂત્રે ચત્ કિમપિ ચતુઃપઞ્ચશબ્દાભ્યાં વાચ્યં તદેવેદાઽપિ પઞ્ચશબ્દેન વાચ્યં વક્તવ્યમ્ । તત્ત્વજ્ઞાનવગત્વા જાતિવાચકત્વેનામ્યુપગન્તવ્યમ્ । તથાચ સિદ્ધસુક્રમકારેણ નવસુ પઞ્ચસુ વા જાતિપુ ચતસ્રસુ તિસ્રસુ ચ ગતિપુ તિર્યચ્ચોનિકમથપ્રદ્યેન સામાન્યસૂત્રોકાનામિથ જમાલેત્ય-નન્તસંસારિત્વમિતિ ધોષ્યમ્ । કિંચ્ચ-જમાલિસૂત્રે પઞ્ચશબ્દો યદિ મથસર્વક્યાથાચકો મથેત્, તર્હિ તિસ્રસુચપિ ગતિચિત્ત્વ સામાન્યસૂત્રેઽપિ ચતુઃપઞ્ચશબ્દાભ્યાં ચતસ્રસુચપિ ગતિપુ ચત્ત્વરશ્ચ ગુણકારેઽપિ આશાતનાવહલાનામ્યન્તે મુક્તિગામિનાં જપન્નયતઃ સપ્તદશ મથા, ચત્ત્વરશ્ચઃ ઈકોનવિંશતિર્મથા મથેયુઃ (ગતિસિગુંકારેઽપિ તથૈવ સન્મથાત્) દત્તચ્ચ પ્રવચનવિદામનમિથતમેવ આગમવાધિતત્વાત્ । આગ-મત્સુ- 'હમમગમમગસંપદ્ધિઆણ 'મિલાદિરુપેણ 'આસાચજ્ઞવહલાણ 'મિલાદિરુપેણ ચ દર્શિત યત્ । અન્યથા સાધુસત્ત્વ ધ્રુવ્યતલીર્થકૃતોઽપિ મરીચેઃ કાપિલીચર્ચનપ્રવૃત્તિદેશસન્દિગ્ધોત્સુનભાવગનિમિત્ત-દુર્વચનમાત્રેણાપ્યેકેન્દ્રિયાદિપુ અસર્વક્યેચમથપ્રમણં તથા જિનજ્ઞારાધકલ્ય સુવાહુકુમારલ્ય ચોદય મથાઃ તેઽપિ જમાલ્યપેક્ષયા બહુકાલકભ્યાઃ, જમાલેત્સુ સાક્ષાત્તીર્થકરૂપકલ્ય (જૈનપ્રવચનવિષ્વસંસ્કયાઽપિ)

કરી પ્રમાણ સિદ્ધ થઈ કું તે પંચદશભવકલ્પનાને વિશે પ્રમાણના અભાવથી. કાંઈ આગમને વિશે જ્યાલીને પનરભવ હુરમે એકરૂપ તો કિંકાએ કહિઈ નથી. એણે અણુમાર તે સમય કહી વલી ગતિને વશે અણુમાર કલ્પના તે ગતિના અપેક્ષાથી ભવને ન્યૂનપણાપર્ષ કહ્યું. તે તો ઇલા નથી. સાદરૂ તાકરે આમિપ્રાયે ગતિનિષ્ઠિ અને ભવ પાચ એક વિપરીતપણું વલી તિર્થ્યોનિના ભવપણિ એક દ્રિવ આઈ દેહ પ્યે દિવ પર્ષ તને પ્રત્યેક અનુક્રમે અથવા અનિયમે સંધર્ષે પણિ વિવેકિ કહેવાને અશક્યપણાથી. નિયામકને અભાવ છે વલી જિમ જમાલિસૂત્રને વિશે પંચશબ્દને ત્રિશ્લુકરી પનરભવનો અભિધાયક કહિએ, તિય સામાન્યસૂત્રને વિશે આર પંચશબ્દ પણિ કલ્પવા. કિવે એકબદને તિમ કલ્પના અશક્ય એકરૂપ એ, ચિરંકાલ છવ તમે સામાન્યસૂત્રને વિશે એ કાંઈ ચતુઃપચ્ચશબ્દે વાચ્ય તેકજ ઇલા પણિ પંચશબ્દે કહેલુ ને તો ધીછા ગતિ નહી વતી જાતિવાચકપણે માનવું. તિવારે સિદ્ધ થયું ઉક્તપ્રકારે નવ અથવા પાચ જાતિને વિશે આર અથવા ત્રિશ્લુ ગતિને વિશે તિર્થ્યોનિને વિશે ભવને પ્રકલ્પ સામાન્યસૂત્રે ઉક્તાનીપરે જમાલિને પણિ અનંત સંસારીપણું અણુરૂપું. વલી જમાલિસૂત્રને વિશે પંચશબ્દ તે બંધી ભવસંખ્યાના વાચકે કહી તકિ ત્રિશ્લુ ગતિની પરે સામાન્ય સૂત્રે પણિ આર પાચ શબ્દે આર ગતિને વિશે દેવેન્દ્રાદિ અણુકાર કરે તે આશાતનાપકલ્પને પણિ અને મુક્તિઆગને જધ્યે સત્તર ભવ, ઉત્કૃષ્ટા તો એ અણુસં ભવ સાથ. એ તો પ્રવચનના અણુને અણુકાજ આગમે જાપિતપણાથી. આગમ તો હમમગમમગ્ 'હતાદિરે' આસાચજ્ઞ-વહલાણ ઇત્યાદિરે કેખાઓ જ.

ધમ નહિ તો સાધુભક્ત, દ્રવ્યતીર્થ કર પણિ મરીમિને કાપિલીચર્ચનું પ્રવૃત્તિ, હેવ એ સંદેહકું ઉત્પન્ન, તેકના ભાવણુત્ત નિષિષ્ટ એ દુર્જન, તે માને પણિ એકેદિવાદિને વિશે અસંખ્યાત ભવનું અણુ, વલી જિનાનાને આરાધક એ સુખાકૃતમાર તેકને સોલ ભવ, તે પણિ જમાલિની અપેક્ષા

શ્લોઽન્યથા સૂત્રં પઠતિ તદ્વા સૂત્રાન્નાવિરાધના, સા ચ વ્યા જમાલિપ્રશ્નોભિવામ્ । ચ્ઞાઽભિનિવેશતોઽન્યથા દ્વાદશાન્નાર્થ પ્રત્યયતિ તવાર્ષાન્નાવિરાધના, સા ચ ગોષ્ઠમાહિહાદીનામિવાવસાતવ્યા । ચ્ઞા પુનરભિનિવેશતઃ શ્રદ્ધાનવિદ્ધીનતયા હાત્યાદિતો વા દ્વાદશાન્નસૂત્રમર્થ ચ વિકૃત્યતિ તદોભ્યાન્નાવિરાધના, સા ચ દીર્ઘસંસારિણામભવ્યાનાંચાનેકેયોં વિદ્ધેવેતિ' જોમલયગિરિકૃત્વૃષ્ટૌ । તંચાઽભિનિવેશતોઽન્યથાપાઠાવિલક્ષણયા વિરાધનયા વિરાધ્યાઽત્તોતે કાલે અનન્તા જીવાઽત્તુરન્તં સંસારકાન્તારં નારકતિર્થેન્નરામરવિવિધ-વૃક્ષજાલદુસારં શ્વાટર્થગંદ્હનમિત્યર્થઃ । અનુપરાવૃતવન્ત આસન્ જમાલિવન્ । અર્ધાઘ્રવા પુનરભિનિવેશ-તોઽન્યથા પ્રકૃપ્પાવિલક્ષણયા વિરાધનયા ગોષ્ઠમાહિલ્લંઘિતિ દ્વારિમદ્રયામ્ । (સૂ. ૫૮)

તથા, અળ્ળહા પઠિત્તા ટીપ્ સુચાખા (અર્થ) વિરાહેત્તા ટીતે કાલે અળ્ળતા જીવા સંસારં મમિહાપુજ્યા જહા જમાલીતિ નન્દીચૂર્ણી । (સૂ. ૫૮) તથા, 'પ્રથમન્સારંપિ જો ન રોપ્દ મુત્તમિદ્ધિ' । સેસં રોએતોપિ દ્ધ મિચ્છાદિદ્ધી જમાલિન્વ' ॥ ૧ ॥ પિ પુચ્છસક્રમહાદૌ । ઇવં દ્વપ્પાન્તીકૃતોઽપિ જમ્પ-લિર્થિવિ હાશાતનાથહલોઽનન્તમંસારી ચ ન શ્વેત્, કિન્તુ પચ્છવ્વંશભવાવચ્છેપસંસારો (પરિમિતભવાવચ્છેપ-સંસારો) શ્વેત્, તદ્વા દ્વપ્પાન્તદુઃખાંતિકગતયોર્થેપન્વં પ્રવચ્ચાનમિચ્છત્થેવ વક્કન્તુ બુચ્છેતે । તેન થદિ વૂર્ણિ-કારાવ્યા પ્રવચ્ચાનમિચ્છત્થેન ન પ્રમાણં તર્હિ જમાલિર્ધાંપ્તિનિકગતનિશ્ચિતવર્માન્યાયતુપત્ત્યાઽનન્તસંસારંધેવિતિ પર્વાલોચસ્સ' । ઇવં સવિ સાહ્યાન્તસંસારિત્વાનિચાયકસામ્માળામપિ પ્રમાણ્યં સિદ્ધમ્ । ત્વઞ સમ્પાસિ-રેયા- 'ઝાજીચગગળ્ળેણા, રજ્જસિર્ણિ પચ્છહિલ્લ-ચ જમાલી । હિલ્લમળ્ળો કરિતો ણ ચ વ્યપિચ્છે ર્હ પઠ્ઠેતો' ॥ ૧ ॥ પિ ઉપ્પેશમાલાયામ્ (૪૫૧) સન્ન સિદ્ધર્પિટીકાવ્લો યથા- 'જમાલિમૈવસદ્વ્યા-માતા દુક્કરતપોવિધાનેઽપિ કિલ્લિવચિક્કદેવલં શવં ચાનન્તં નિર્વૈસિતવાનિ'ત્યાદિ' । સિદ્ધર્પિચ્છ 'વિદ્ધમ્મતો

પ્રકૃપાને' નિવારે' અભિનિવેશથી વિપરીત દ્વાદશાન્નાર્થ પ્રરૂપે તિવારે અર્થાન્નાવિરાધના, તે તો ગોષ્ઠ-માહિલાદિકની પારે જાણવી. નિવારે તો અભિનિવેશથી શ્રદ્ધાન હીનપણે અર્થના હાસ્યાદિકથી દ્વાદશાન્ન-કેવલ અર્થ એ નિક્કુ વિષદન કરે તિવારે નિક્કુ આશાની વિરાધના, તે દીર્ઘસંસારી અભાગ્યને અનેક પ્રકારે જાણવી. અભિનિવેશથી વિપરીત પદ્ધાદિરૂપ વિરાધનાઈ વિરાધાને અતીતકાલને વિષે અનંતા છળ થતુર્થતિરૂપ સંસાર જટલી એતલ્લે નરક-તિર્થ ચ-નર-અચરરૂપ એ વિવિધકૃત્તલ તેણે કુસ્તર સંસાર જટલી અનેક એ અર્થ, રિરેતા ક્રુઆ. જમાલિની પ્રરે અર્થાન્નાવે અભિનિવેશથી અન્યથા-પ્રરૂપણાદિરૂપે વિરાધનાઈ ગોષ્ઠમાહિલાપરે, હરિશ્ચન્દ્રિની કરી નદિદ્વિતિને વિષે' ધન છે. ચૂલ્લિને અર્થ રૂપક જ છે. 'પદ અક્ષર એ' એ સ્ત્રોતક ન રૂપાવે, શેષ રૂપાવે તોલે, નિધ્યાત્તી જમાલિની પર્થ' ધર્મ દેશત કરો એ જમાલિ જલ્લ આશાતનાળકૃત્તલ અને અનંતસંસારી ન કુપ્ત તલે રૂપુ' । પરિમિત-ભવશાકોતસંસાર તિવારે દેશત અને દ્વાર્ષાતિકને નિવચપક્કુ પ્રવચનના અંગભુતે જ કહેવું શકતા. તે વતી ચૂલ્લિશાદિક એ પ્રવચનને અંગભુપણિ પ્રચણ નહીં એતલ્લે પ્રવચનના જાણ છે, તલે જમાલિને વિરાધક કલો એ દ્વાર્ષાતિક, તેલ્લને નિવે છતા એ નિશ્ચિત ધર્મ અનંતસંસારીપણાપ તેલ્લને તે નિના અકુસાપણાપઈ અનંતસંસારી જ સાન્નો નોઈઈ એ વિચારું, એકલુ કલે પ્રગટપણિ અનંતસંસારપણાનાં કલનાસ સાન્ન' પણિ પ્રચણપણુ સિદ્ધ થયું. તિલ્લં સાંપિ કહે છે. 'આશ્ચર્યમણુના. નેતા સભયથી મુકાને' જમાલિ તે આશ્ચર્ય જ સિતં કરત તલે દ્ધાં પાપચાં ન પડતા' તિલ્લં સિદ્ધર્પિ-દ્વિતિને એક લેશ કહે છે. જમાલિ અગત્યના જમાતા દુષ્કરતપ કરતેપણિ કિલ્લિપરેવણુ અને અનંતસંસારપરે નીપજનતો ક્રુઆ. વિક્રમથી સાતસે' નીસે' પરિસ' સિદ્ધિ થયા એકવી પ્રસિદ્ધિ છે.

प्रत्ययाभावात् । आस्तां निश्चितानभ्युपगमः, सन्देहस्यापि तथात्वात् । यदाह— 'एकस्मिन्पक्षे सन्निवेशे प्रत्ययोऽस्ति' इति नष्टः 'इत्यादि प्रागुपदर्शितम् । अन्यथा नन्दीचूषार्था सर्वत्रापि जमालिहृष्टान्तात्पुनरपि प्रसक्तेः । तस्य 'कडेमाणे कडे' इत्येतावन्मन्त्रस्यैव श्रद्धानात्, शेषस्य च सम्पन्नश्रद्धानभ्युपगमे जमालेः पङ्क्तुयोगो यत्कन्याः शुभः । सन्ति चाविरोधिनश्चत्वार एव । तद्यदि—मल्लान् १ श्रुतान् २ चक्षुर्दर्शनं ३ अक्षवर्द्धनं ४ चेति । गतिज्ञानं मल्लान् १ श्रुतान् २ श्रुतान् ३ गतिज्ञानं चैकजीवमधिकृत्य युगपन्न भवतः ।

यदागमः—‘अस्स णाणा तस्स अण्णाणा नत्थि, अस्स अण्णाणा तस्स णाणा पत्थि’ ति, प्रज्ञापनासूत्रे । एवं गच्छाचारप्रकीर्णकोक्तहृत्पथ जमाळिट्टस्स सियमादन्तत्संसारो भवतीति तात्पर्यम् । नन्वेवं जमाळेरेपि गतिचतुष्टयभ्रमणं भवत्येव, अन्यथा नन्दीवृत्तिचूर्ण्यादौ जमाळिट्टान्त्वानुपपत्तिरिह-
स्माकं मतिरिति चेत् । सैवम्, आश्रयतनावच्छङ्कानां नियमेनान्तत्संसारो भवतीति ज्ञापनार्थमेव जमाळि-
ट्टान्तस्सोपदर्शितत्वात् । ‘नाशंत’ हाब्बस्सु संसारविश्लेषपत्तेन संसारस्वरूपाभिधानकाः, न पुनः
सर्वेषामप्याश्रयतनावच्छङ्कानां गतिचतुष्टयाभिधायकः । नहि गतिचतुष्टयगमनमेवाऽन्तत्संसारित्वाभिप्रेत्यल्लभम्,
अन्वयव्यतिरेकाभ्यां व्यभिचारात् । तस्मात्सर्वेषामप्यन्तत्संसारिणामाश्रयतनावच्छङ्कानामितरेषां वा
गतिव्यवभ्रमणादिक्मधिकृत्य सौख्यं न भवति, तथाभ्यव्यत्येगेन गत्यादीनां प्रतिप्राणिनं सिद्धत्वात् । परं
जघन्यतः सर्वेषामप्यन्तत्संसारिणां तिर्थयोगिनिकमुज्ज्वलप्रवहणाणि तु भवन्त्येव, अन्यथा अनन्तत्संसारि-
त्वदुष्किमगमनयोरसम्भवः स्यात् । तेन अनन्तत्संसारित्वाभिप्रेत्यल्लभं युक्तवृत्त्या तिर्थयोगिनिकप्रवहणानीति
वचनमेवेति प्राशस्त्यमवसातव्यम् । तदुचुरोषेन संसारं ‘अणुपरिअट्ठि’ ति हाब्धोऽज्जवसातवण्ण ।

તો તેહકુ પરમાધારિશિખરિ હેતુ અને' તો સમ્યજ્ઞિદને' હેતુ' પશ્ચિ અનુચિત જ. સમજનનાસાના
 હેતુપશ્ચાથી. એતલે' અજુકા ઉત્સવસાધો આ સાને' આ ન સાને' કરવાણિ વિવેકરૂપવાએ ઠાથી. જિનોકા
 અદ્યને બન'ગીકારે' સર્વે' કાદસાનાનો વિરાધકતાને' હેવાપશ્ચાથી. તાવે'કરને વિષિ અવિશ્વાસ નિશ્ચિતનો
 બન'ગીકારે તો દર, સ'દેહને પશ્ચિ તિષ્ઠપશ્ચાથી. એ' અર્થે' સ'દિધ છવે' અરિહંદને વિષે વિશ્વાસ ના હુએ
 જો તો પૂર્વે' દેખાણકુ' છે. ધમ નહી' તો નંદીયુષ્પાદિને વિષિ સંધે' દેખાંતનો અજુકતાના પ્રકર'તેથી.
 'તેહને' કરવા આંકુ' તે કહ' ' એતલાના અજ્ઞાનથી બીબને' સમ્મર્થ જ્ઞાનને' વાવે' જ્યાલિને' છ
 ઉપચોગ કહા બેઇછી. છઈ તો અવિરોધી વ્યાર જ. ગતિ અસાનાકિષ્ટ ઈ, ગતિજ્ઞાન અને ચતિઅજ્ઞાન
 જુતરાન અને શ્રુતઅજ્ઞાન તે એક જીવ આશયો સમકાલ ન કુઈ. તિહાં ગણસ નાળા-ધંપાકિ પ્રાપનાગી
 સાધી કહી. ધમ ગચ્છાવારપ્રકીણે' કર્યા ઉકારવર'ને' જ્યાલિ સરિખાને' નિયરે' બન'તસ'સાર કુઈ. એ
 તાતપર'. પૂર્વે'પક્ષ-ધમ જ્યાલિને પશ્ચિ ગતિને' વ્યારેતુ' બ્રમણ કુઈ જ. ધમ નહિ' તો ન દિશ્તિચતુષ્પાદિને
 વિષે જ્યાલિનાં દેખાંતની અજુકતા થઇ બેઇછે' એહરી અઠકારી ચવિ, એહતુ' જી. તે હપરિ કાંઠે. ધ
 ચોલિ, આસાતનાગકુદને નિયરે' બન'તસ'સાર કુઈ એ જાણવાનાને અર્થે' જ્યાલિ દેખાંતને ઉપદશિત-
 પશ્ચાથી. વ્યારેત'તચબ' તો સ'સારને' વિશેષપશ્ચે' કરી સ્વરૂપનો. કહવાર પશ્ચિ સર્વને' આસાતાનાગકુદને'તે'
 વ્યાર ગતિનો અભિધાનક નહી'. ગતિયુગ્મજ ઝનન તે બન'તસ'સારીપશ્ચા'. જ્યાલનાર નહી. અન્ય
 અને વ્યતિરે' વ્યવિચારથી. છતે' છતુ તે અન્યપ, અજુકતે અજુકતુ તે વ્યતિરે'. એકને વચાલાવિ સંજ-
 કળપીઈ અને' તે વિના તે કુઈ તે વ્યલિચાર. તે (વતી) સર્વે' બન'તસ'સારી જ્યાલ. આસાતાનાગકુદ અથવા
 બીજ, તેહને' જે ગતિસલક્ષણકાદિ તે આશંખીને' સરિખાઈ ન કુઈ. તથાલવપશ્ચાને' જોને જ્યાલિને'
 પ્રતિપ્રાણીઈ જિગપશ્ચાથી. પશ્ચિ જન્મ-મથી સર્વે' બન'તસ'સારીપશ્ચાને' તિર્વ'ગ્યોતિક અને મહં જલમાં

ग्रहणानि नियमात् एकत्रैक्यवशात्तावेव भवन्ति । तिर्यग्योनिकमवग्रहणानि तु नवस्वपि जातिषु जायमानानि आशातनापहखानायनन्तानि भवन्ति । तथैव सूत्रस्य ग्रामाण्यसिद्धेः । एवं सामान्यसूत्रेऽपि मन्तव्यम् । अयं भावः—आचार्यादिप्रत्यक्षीका नवस्वपि जातिषु चतसृष्वपि गतिषु अन्तर्गते काले नियमात् संसारे परिभ्रमन्ति । तत्र जमालिखसामान्यत्वयोगेन गवीरधिकृत्य नारकवर्जास्तु तिसृष्वेव गतिषु, परिभ्रमणं भावीति जमालिसूत्रं दृष्टव्येवेत्यम् । एवं कसचित् त्वसामान्यत्वयोगेन वैवर्गाविस्थाने नारकगतित्वदुभयोभावेनाऽपि (भावो वा) सम्भवति, परमन्तस्तमवग्रहणशुक्तिगमनसिद्ध्यर्थं च तिर्यग्योनिकमनुजभवग्रहणं त्वावश्यकमेव । तेन नवस्वपि जातिषु तिर्यग्योनिकमवग्रहणानीतिपदमन्तस्तमवग्रहणामिधायकं भन्तव्यम् ।

किञ्च—वस्तुगुणस्य समवभाषया तिर्यग्योनिकस्यैव एवानन्तमवग्रहणमिधायको भवति । यदुक्तम्—‘तिर्यग्योनीनां चे’ति तत्त्वार्थसूत्रस्य (अ० ३, सू० ८) याव्यवृत्तौ—‘तिर्यग्योन्यः—पृथिव्योऽप्येवोवायुवनस्पति-हिमिचतुःपञ्चैन्द्रियास्तेषां परापरं क्षितिः’ इत्यादि यावत् ‘साधारण्यवनस्पतेरनन्ता अप्युत्सर्पिण्यवसर्पिण्य’ इत्यादि । येषु कचिदावर्षं जमालिसूत्रे ‘चत्वारि’ति शब्दो नास्ति । तत्र पञ्चस्वैकेन्द्रियादियु जातिषु । तिर्यग्योनिकमवग्रहणानीतिशब्दोऽनन्तमवग्रहणमिधायकः । स्रज्जतो येदेऽयर्थेणो मेवामात्रेण न किञ्चिद्वाचकम् । एवं श्रीमहावीरचरित्रेऽपि बोध्यम् । यतस्तत्र ‘तत्पञ्चतुला पञ्चकृत्योः, ज्ञान्त्वा तिर्यग्योनाकिपु । ज्ञात्वा-बोधिर्निर्वाणं, जमालिः समवायसि’ ॥ १ ॥ इति श्लोके पञ्चकृत्यःशब्दः पञ्चवर्गाभिधायकस्तत्र तिर्यग्योनेन निवेजितः सन् जमालिसिर्वाणानी पञ्चवर्गान् वासतीत्यवर्गाभिधायकः सम्पन्नः । तथा च तिर्यग्योनौ वारपूर्वमनुमादिगलान्तरमवान्तरास्मिन्तरेण न भवति । सा च प्राप्तिराज्ञातनावदृष्टस्य जमा-

अनन्तं, कृष्टं, तिर्ग्योनेन प्राप्तावपनी सिद्धिः । ध्वं साक्षात्पश्यते’ विषे’ पञ्चि चानुत् । आभाषा-दिक्तेना प्रत्यनीकं नये’ ज्यतिने विषे’ ज्यति गतिने विषे’ अनन्तकालं नियमे’ ज संसारने विषे’ अने’ । तिसा जमालिने’ तेषां अन्वयपक्षाने येमे गति आभाषा नारकवर्गं त्रिषु गतिने’ विषे’ परिभ्रमण्य भानार ते पती जमालि’ स्रज्जु’ ज कृष्टिः । ध्वं तयाशब्दपक्षाने’ येमे’ कुक्षेने’ देवगतीने धा (नके) नारकगतिने’ ध्वं’ जिह्वने’ अशावे’ पञ्चि परिभ्रमण्य स भवे, पञ्चि अनन्तकालं अभ्यु अने’ कृष्टि-गमन तेषानी सिद्धिने’ अर्थे’ तिर्ग्योनेनिके अने अनुपपत्तौ सप्तमस्य तेषां आवश्यकं ज, ते पती नवने’ विषे’ तिर्ग्योनेनिकां सप्तमस्य जे पद ज अनन्तकालं कहेनार भानु, पती वस्तुगतं सिद्धात सापार्धं तिर्ग्योनेनिकं शब्दं ज अनन्तकालेना अविधापकं कृष्टं । ‘तिर्ग्योनीनां’ जेहवा तत्त्वार्थसूत्रना आभ्यनी वृत्तिने’ विषे’ ‘तिर्ग्योनेन ते पृथ्वी, वायु, तेजो, वायु, वनस्पति हिमिध्व, शीतिध्व, अतुतिरिध्व, पञ्चैन्द्रिय तेषानी पञ्चवि स्मिति’ ज्ञानादि यावत् साधारण्य वनस्पतिने अनन्त कृत्यपिणी अवसर्पिणी कृत्यादि. अने जे कुक्षेने’ धुरतिके ज्ञानादि जेहवा शब्दं नथी. तिसा पात्र जेन्द्रियनी ज्यतिने’ विषे’ तिर्ग्यो-नेनिना सप्तमस्य जे शब्दं ज अनन्तकालेना कहेनार. शब्दंथी जेह जतिपञ्चि अर्थवा जेहने अशावे काष्ठ ज्यति नथी. ध्वं श्रीमहावीरचरित्रने विषे’ पञ्चि ज्यतिषु. ‘तिसाथी पञ्चवार तिर्ग्यो नर अने’ देवने’ विषे’ ज्ञानी सप्तमि पात्रेना कृत्या निवर्षि ज्यति ज्यति ते पात्रे’ जे’ ज्योक्तेने विषे’ पञ्च-कृत्यः शब्दने, पात्रवारनेना कहेनार ते तिर्ग्यो शब्दं ज्योक्ते कृत्या ज्यति ते तिर्ग्योनेने’ विषे’ वार पात्र ज्योक्ते. जे ज्योक्तेना अविधापकं ज्यो. तिसा’ तिर्ग्योनेने’ विषे’ वारपञ्च. ते भनुमादिकेतु जे अनन्तर ते त्रय ज्ञानेना अनन्तर तेषानी प्राप्ति जिना न कृष्टं. ते प्राप्ति आशातनापद्वे ज्योक्तेने’

सूत्रोक्तो नारकशब्दो विशेषतः साक्षादध्याह्नरात्रौ न भवत्येव, अध्यह्नाधायात् । अयं भाषः—यावच्छन्दसं प्रयोगः प्रवचने क्वचिद्विशेष्यत्वेन क्वचिच्च विशेषणत्वेन वा स्यात् । तत्र विशेष्यत्वेन प्रयुक्तो याव-च्छन्दः उक्तगणसम्बन्धिव्यापारयन्तपदार्थां विशिष्टः सन्नवे गणमध्यवर्तिनां पदार्थानां सम्बन्धो भवति ।

तथाहि—‘जमाली णं अणगारे अरसाहारे विरसाहारे अंवाहारे पंवाहारे ल्होहारे तुच्छाहारे अरसजीवी विरसजीवी जाव तुच्छजीवी ज्वसंतजीवी पसंतजीवी विवित्तजीवी इंतें ‘यादिसामान्य-सूत्रोक्तस्य गणस्य आद्यमशब्दाभ्यां विशिष्टो यावच्छब्दो यथा—‘गोयमा । जमाली णं अणगारे जाव अरसाहारे जाव विवित्तजीवीति सूत्रोक्तत्राचगतोऽप्रसावत्यः । तस्य च ‘सर्वाहितेन बुद्धिश्चावकत्वात् मध्यवर्तिनांमपि पदार्थानां नानारूपाणां नानासङ्ख्याकानां च सङ्ग्रहाहको भवति । एवमाद्यन्तश्चत्योरेपि गणासुरोचेन मिश्रत्वमेव द्योष्ये, न पुनर्यावच्छब्दोऽपि षटपटाविवक्षितपदार्थावचक इति भावः । एवं विशेषणभूतस्य यावच्छब्दः उक्तपदवाच्यानामर्थानां देशकालादितिन्यामको भवति । तत्र कालनियामकर्त्तृ च ‘गोयमा । जाव चत्तारे पंचे ‘त्यादिसूत्रप्रयोगे प्रागुपदर्शितमेव । तत्रास्तवशब्दाभ्यां विशिष्टत्वाभावेन न विशेषणत्वम्, अपि तु उचरपदवर्तितशब्दाच्यानामर्थानां कालनियामकत्वेन विशेषणत्वमेव । ‘प्राप्तपतिर्तं ब्रियोण ‘मितिवचनात् । अत एव विशेषणत्वविशेषणत्वयोः कामचारपरिवि न्यायः । देशनियामकर्त्तृं तु यावत्प्रत्यक्षविंशतियोजनानि पत्तनं तावद् गन्तव्यमित्यादि स्वयमेव साध्यम् । विशेषणत्वविशेषणत्वस्वरूप-

[illegible]

तिकल्पनोऽपि परास्ता । उक्तागमस्य श्रुतेतुः श्रीमहन्वीरस्य सूयामापित्वप्रसक्त्या अनाप्तत्वापत्तेः । यत्तत्ताथा-
मृतस्य निजकृतपापस्य परिज्ञानायमवगमनेन कृतः सम्मत्त्वोद्दिशान्तिरिति । किञ्च—कृतपापस्य प्रायश्चित्त-
प्रतिपत्तिस्तस्मिन्नेव भवे भवति, न पुनर्लैन्मान्तरेऽपि ।

यदागमः—जावाऽऽय सावसेसं, जाव य भोवो वि अत्वि वषसाओ । ताव करिज्जप्पहिधं
मा ससिराया व सोहहिस्ति' ॥ १ ॥ ति (१५० २५८) तस्मादाज्ञातनावहृत्स्य जमालेनियमेनानन्त-
संसारोऽय्यपाद्वैपुद्गलपरावर्चप्रमाणो मन्तव्यः । ' लम्पम्ममसंपट्टिवाण' मित्यादि, तथा ' काळमणंतं
च सुप अट्ठापरिअट्ठो अ देसुओ । अस्सावणवह्लाणं उक्कोसं अंतरं होइ' ॥ ति । (आ० नि० ८५३)
इत्यादिप्रवचनप्रामाण्यात् । अत एव अगवसां जमास्मिन्पूर्व सामान्यसूत्रं च संसारपरिभ्रमणमधिकृत्य
तुल्यमेव भणितम्, तत्कारणस्याचार्यादिप्रज्ञानीकत्वादेस्तात्त्वम् । तुल्ये च कारणे कार्यवैपण्यासम्भवात् ।
यत्तु अगवसात्मेव ' अत्तेराइसा अणादिअं अणवह्मं वीइमहं चाअंतं संसारकंतारं अणुपरिअट्ठती' ति
भणितम्, तदवस्थविशेषमधिकृत्यसावद्यस्य । तदुच्यत्सकं तु अन्ते निर्वाणस्यावगमनेव । कस्मिन्निवशब्द-
स्याऽपि तथाविधकालाविसामययोगेन सम्यक्क्रियापरावणस्य आचार्यादिप्रज्ञानीकत्वायाः सम्भवात् । एतेन
' पंच तिरिक्कज्जोगियमपुत्तदेवभम्माइणाइं संसारं अणुपरिअट्ठिता' इत्यत्र सङ्ख्यावाची पञ्चम्यावो गति-
त्रयाणुरोचैव त्रिगुणितः पञ्चदशभवासिमायको जमालेरिति कल्पनाऽपि परास्ता । तिर्यग्योनिकदेवसम्बन्धिनौ
द्वौ द्वौ भवौ एकस्य सन्तुजसम्बन्धी अथवा त्रयो भवः तिर्यग्यसम्बन्धिनः एको देवसम्बन्धी एकस्य सन्तुज-
सम्बन्धीत्येवं पञ्चमिरेव भवैः सूत्रस्य सविपर्ययेन प्राप्तावप्यसिद्धौ पञ्चदशमवकल्पने प्रमाणाभावात् । नहि
' ववाज्यागमे जमालेः पञ्चदश अवा भविष्मतीति भवित्वं येन गुणकारः सम्यग्भवेत् ।

छे प्राथमित्ते जेवे' ओहवे। कु तो गुम्ह संसारपिचि कुस्से' । ओ कल्पना पञ्चि टाही. कथा आगमना
प्रत्यक्ष के श्रीमहन्वीर तेहने अथाशपिपञ्चाने' प्रत्यक्षे वचकपञ्चानी आपतिथी. के सारे तेहनी पैताना
कपो' पापना परिज्ञानना आलावने' कहवे' किहंथी (सम्प्रकल्पनी) प्राप्ति. वही आधा' पापना प्रापम्यत
के विपवासादिक आलावना तेहनी प्रतिपत्ति तेहज्ज् अवने' विधि' कुछ. पञ्चि अन्तर्गतरे' न कुछ. 'यावत् आसुः
सावशेष कुछ यावत् कथंओ छेवय कुछ तिपार पछिछ' आत्माहित करतुं शसिराजनी चरि' श्रौय य करिय
' ते भाद' आशातनागकुल आवाहिने' निरमे अन'तस'सार पञ्चि अपाई'पुद्गलपरावर्च' प्रमासु मानवे।
लम्पम्ममग्ग उत्पादिके ' अन'तकास शुने' विधे' देशान'पुद्गलपरावर्च'तु' अपाई' आशतनागकुलने' छेत्तु
अ तरे कुछ' उत्पादिके प्रवचनवचनना प्राप.पपञ्चानी. जेताथा अ वती आवाहिनु' सत्र अने' साभाभसुत्र
संसारपरिअमस्य आशयी दुस्सज्ज कहिछ. तेहनु' कससु के आवावाहिनी प्रत्यक्षपञ्चुअ प्रमुअने'
तुल्यपञ्चानी तुल्यकारेखे कर्षना विपञ्चपञ्चाना असंखवथी, अने के अवतीने विधे' तेषाअके अन'दि-
अन'त दीर्घकाल अतुर्गतिक संसार लगे' छे. धम कहिछे', ते अणव्यविशेष आशयनी लखुतु'. तेहनु'
अखानवार तो अने निर्वाणुतु अणुअहेतु' तेहज्ज्. कृपेके अलम्पने' तत्ताविध अलादिकसामग्रीने येगे'
समयधे' क्षिपाने' विधे' तत्परने आवावाहिनी प्रत्यक्षीकताना संखवथी. जेतवे' पंचत्तिरिक्कल उत्पादि-
सुचने विधे' संख्यावाची पंचसङ्ख के गनिनिखिने अतुरेथे अणुओ कु तो पंचदशअवने' आसिधायक.
ओ कल्पना पञ्चि टाही. तिर्यग्योनिक अने देवसंजधी नि मि अव ओक ते सतुअवचस मधी अथवा
त्रिखि' अत निर्वाण संजधी ओक देवसंजधी अने ओक अणुअ संजधी धम प्राप्ते' अवने' सुचने' सविपञ्चपञ्चे
३४

तथाहि—साधुमत्त्वेन मरीचिना । साधुधर्मे द्रिक्तेऽपि साधुवर्मानभिमुखेन कपिलेन युगपत्तमीये किञ्चिद्दर्शनाऽस्तीति पृष्ठे, श्रीआवश्कवृत्त्यभिप्रायेण तु भवदर्शने किञ्चिद्दर्शनाऽस्तीतिपृष्ठे 'अहो ! अथ प्रचुरकर्मा द्रिक्कोऽपि साधुवर्मानभिमुखो मनुचितः सहावाः संतुष्टः' इति विचिन्त्य मम पार्श्वे देशविरति धर्माऽस्तीत्यभिप्रायेण मनागिहाव्यस्तीति मरिचिरुक्त्वान् । तत्र मरीचैरेव देशविरतिभिर्माणं नामविष्यत् तर्हि मनागिहाव्यस्तीति नामनिष्पत्तौ । एतद्वचनं च परित्रावकवेये सति [परित्रावकदर्शने किञ्चिद्दर्शनव्यवस्थापकं सम्पन्नम् । इहशब्दस्यतत्पदार्थवाचकत्वेन श्रोतुः कपिलस्य] परित्रावकदर्शनेऽपि किञ्चिद्दर्शनाऽस्तीत्यवबोधात् । अन्यथा कपिलः परित्रावकवेयं नाग्रहीष्यत् । तस्य धर्मचिकीर्षयैव तद्वेगोपादानात् राजपुत्रत्वेनान्यकारणसम्भवत् । ततश्च कपिलेयदर्शनप्रवृत्तिः । सा च कपिलश्च मरीचेत्येषां च महानर्थकारणं कृपत्रचनरूपत्वात् । अतएव—' इणमेव गिगमे पावय्ये अट्ठे सेसे अणदट्ठे ' सि भगवत्याम् । अत्र श्रोत्रिणि—धनधान्यमित्रपुत्रकलकृपत्रचननादीनि । अत एव तत्प्रवृत्तिः प्राचीनप्रतिपत्तिर्निवृत्तेः ।

बहुक्तम् — 'इहमविजमणभविं' मिच्छत्पवत्तणं जमहिारणं । जिणपयणपडिडुं दुट्ठं गरिहमिं वं पावं ॥ १ ॥ ति । चत्तरणं गां ५०) तत्र मरीचेरिहाण्यस्तिवचनमुत्सृजमिश्रितेषा-
वसेयम् । तथाभूतस्य वचनस्य मरीच्यपेक्षया सूक्ष्मेऽपि कपिलापेक्षयोत्सृजत्वात् । तत्कथमिति चेत् ।
एक्यते-मम पार्श्वे भगनागमर्'ज्जोतिरि वैशविरत्नस्य मरीचेरिमिप्राज्ञात् । तथाभूतवचनं, मरीच्यपेक्षया
नोत्सृजं, सद्यत्वात् । कपिलापेक्षं वा चोत्सृजमेव, परिज्ञाजकर्त्तव्यं भगव'धर्म'ज्जोतिरि कपिलस्य बुद्धिजन-

આગમયાધિતપણી પરિહારના અભાવથી, ઉત્પન્ન કુંઠ, તે તો વક્તાને કિંમ્બપરિચયમને અભાવે કરી નિષ્પાદ્યુષ્ટતાદિ અદ્ય પ્રાપ્તિચિત્ર જોધાઈ, અનાભોગ તો સામાન્યથી સર્વકાલ હતે એણી 'કિવારેકિં ત્રિશેષથી વાહિંત વરુત્તવિષયીઆ અનાભોગને અનિવારણીયપણથી, હવાચરને તો તેલવા સ્વભાવથી અને તે તો ચિત્તાત્મ વિના અચાનક ન કહેવાય. શ્રુતિ તો પ્રથમ કિશારે કહી છે એ બ્યવસુ, વહી કુચેક સમ્યક્દષ્ટિ કુચેક પ્રકારે અનાભોગથી કિંચિત્કિં પ્રકારે વિરક્ષા-કહેવાની કમળા તેણીક અનાભોગથી જોતિષે કુચેક અંદાને વિધિ અનાભોગથી એ અર્થ, સૂત્રથી ઉપાશ્રી કુંઠ, જિમ શ્રીયદ્ધાપીરને છવ્વે ને સરીવિ તેહને, સાહુધર્મ વિચાર (બિ વાર) કહે કું તે પછી સાહુ ધર્મને વિધિ અસ-ચુખ ને કપિલ, તેણી દુશ્મરે પાસે કાંઈ ધર્મ નથી એહવું પૂછે કુંતે, શ્રી અવશ-પદ્મશિખિયારે ઉપકારે દર્શને કાંઈ ધર્મ છે એહવું પૂછે કુંતિ અરો! એ અપ્રયુક્તમાં નિવાર કહી પછી સાહુધર્મને અનભિયુખ માહરે ચોગમ સમાઈએ થયે, એહવું ચોતપીતે સુગણે દેશવિવર્ત છે એ અભિપ્રાયે અદ્ય છકાપણી છે, એહવું સરીવિ તે કહેતો કુઓ, તિહાં સરીવિને જીદ દેશ-વિરતિનો વિચાર ન હોત તજી અદ્ય છકાં છગ ન કહેવો, એ વખત ને અભિભક્તો, પછી નહી તો કપિલજનો પરિમાજનો વેષ ન ગ્રહેન, તેહને વિધિ પછી કાંઈએક ધર્મ છે એહવા વેષના અરેવાથી, પછી નહી તો કપિલજનો પરિમાજનો વેષ ન ગ્રહેન, તેહને ધર્મ કરિવાની કમળાએક તેલવા વેષના અરેવાથી, સંખ્યુતપણી કરી બીજા કારણના અસભાથી, તેથી કપિલ સંખ્ય કરી દર્શનીની પ્રવૃત્તિ ચઢ, અને તે કપિલને ચરિત્રીને મીઠાને પછી સહા અનર્થડું કારણ કુપ્રવચનપરપણથી, એહઅ નિશ્ચયપ્રવચન અર્થે શેષ સર્વ અનર્થ, ઈકાં શેષ તે ધનધાન્યાદિક અને કુપ્રવચનાદિક એતદાશ્વ વતી તેહની પ્રવૃત્તિ તે પ્રાપ્તિપ્રવૃત્તિનજી હેતુ 'એ ભવતું અન-ભવતું સિધ્ધાતવું પ્રવર્તન ને અધિકરણ જિનપ્રવચનથી નિષિદ્ધરેષ કુદ્ધ ગરકુ છું તે પાપ પ્રવે, 'તિહાં ચરિત્રિને' 'ઇકાં છે' એ વખત ને ઉત્પન્નશિશ્ર્મ બાણુડું, તેલવા વચનને સરીગિની અપેક્ષાઈ સુતપણી પછી કપિલાની અપેક્ષાઈ ઉત્પન્ન-પણથી તે કિમ છે એહવું ભો તે ઉપરિ કપિલ છે-માહરે પાસે અદ્ય ધર્મ છે એહવા દેહવિવર્ત સરીવિને

પંચંગમવાસ્તેઽપિ સ્વત્પકાલક્રમ્યાઃ હૃત્યેવ સૂક્ષ્મદશા પર્થલોચને અવાચ્યમાસમજ્ઞમ્યં કો નામ વક્તુમલં સવેત ?' જિનાત્તરાધનાપૈશ્વર્યા વિરાધનાયા એવ જોમનત્વસિદ્ધેઃ । વન્તિદ્વૈ ચ સિદ્ધ જિનાઘાવિરાધનાયાઃ સ્વરૂપામિધાવકમ્ ।

‘જે જિણવયુત્તિર્ણ વર્ણનં માસંતિ જે ૩ મળ્ણંતિ । સમ્મદિટ્ઠીયં તરંસળેપિ સંનાગુહિટ્ઠકરં’ ॥ ૧ ॥ इत्यादि तथा ‘अम्मग्गदेसणाए’ इत्यादि प्रागुपदर्शित प्रवचनवचनमालजालकल्पम् । यतो विराधनाराधनयोस्तौल्यं दूरे, प्रत्युत विराधनाया एव शोभनत्वमावेदितं न्याम् । एतेन यदि जमालिः पञ्चदशादिरिमितमवैयुक्तिं याति तत्र का नो हानिरिति वचनमपि महापापहेतुर्दूरत एव न्यायमिति कथितं बोध्यम् । सर्वज्ञैतप्रवचनविध्वंसको जमालिः पञ्चदशमवधायिकुक्तिमिति वचनं वक्तुस्तीर्थकृत्वावि-प्रवर्तनीकताया विफलतेतिषट्कानाद्यभिप्रेत्यक्षकम् । श्रोतुञ्च भवामावेन तवाविधातुचितप्रवृत्तायुदीरणाहेतुमिति महापापमेव । तयोपदेशेऽपि उत्सृज्यापिणां निबन्धेनानन्तसंसार- तथा तीर्थकृत्वाशाशानानाकारिणां दुर्लभोपधितेत्यादिवचनानि प्रवचनोक्तान्यपि भयवचनानि, न पुनः पारमार्थिकानीत्यादिरूपेण वक्तुस्तीर्थ-कराविप्रवर्तनीकतामिष्यक्षकानीत्यग्रे विराकरिष्यन्ते ।

किञ्च-तथाभूतवचनं जमालिमिहवत्सालुकूलमेव, प्रत्यासन्नगुक्तिव्यासाभिधायकत्वात् । तच्च तथामूर्त परमार्थार्थिकगतिहेतुः । अहंगमः—‘जे आवि णिण्हणाणं अणुकूलं भासेव्जा’ इत्यादि यावत् ‘परमात्ममप्यु स्ववज्जेज्ज’ इति श्रीमहानिशीथे । तच्च सम्यग्दृष्टां वक्तुमप्यनुचितमेव, सम्यक्त्वनाशदे-हुत्वादिति पर्वालोच्यम् । एतेनासुक्तनामा उत्सृज्यापी एतन्मन्यते, एतच्च न मन्यते इत्यादिविचककल्पनाऽपि परास्त्रा, जिनेकोक्त सत्यत्वाऽप्यनभ्युपगमे सर्वेसाऽपि द्वादशाङ्गस्य विराधनायाः भगितत्वात् । तीर्थकृत्येव

ખજીકારે લગ્ય અને જમાલિને તો સાક્ષાત્તીર્થ કરના કપડને પશ્ચિ પન્નર ભવ, તે પશ્ચિ ગરૂપ કાકે પામીક એકવા. હમ સૂક્ષ્મદશા પર્થલોચનાઇ જે અણકહેવા યોગ્ય અસમ્બલસપણુ કોણુ કહેવાને સમર્થ દુઃ, કિરે ઇકા ઉપ્પા બધે કળધનાં કુહની પડે આરાધન-વિરાધનઅનિત સ સારની અવપપણાઇ અને અનુપનાઈ એ વિચાર અસમજી આનંદ-ત્રેધકુચારાદિક ગિહુ આરાધકની ભવચિતિ લેઇ અચાનકા અનુકત લગ્યુ હઈ તે મિથ્યા બાંધિયું. જિનાઘાના આરાધનની અપેક્ષાક વિરાધનનો શોભનપણુની સિદ્ધિથી, તે સિદ્ધ થયે તો સિદ્ધ થયું જિનાઘાની વિરાધનાના સ્વરૂપનું કહેવાક તે ‘જે જિનવચનથી ઉગીજી વિપરીતપણે વચન માને’ જે વલી ભાષે સમ્યગ્દર્શિને તેહનું દર્શન પશ્ચિ સ સારની જીહિયું કરનાર. તથા ઉચ્ચગ કતપાદિ પૂર્વિ દેખાડયુ વચનસમૂહ તે આલભણુદય કુર્ષ. જે વલી વિરાધના આરાધનાની નુશ્તના કુ ગઢે પશ્ચિ વિરાધનાને જ શોભનપણુ કહિઉ કુર્ષ. એતણું કહેતે એ જમાલિ પણ આદિ પદ્મિનિ અને અથ તો સી અપનારી દાણિ એ વચન પશ્ચિ મહાપાપનું હેતુ. એગલાજતી હાંકનું એવું દેખાડયું વચનનું જે માર્તિ દેવ પ્રવચનને વિવેક સઘર્માઈ પંનરજાવે ચનારચુક્તિ એ કહેનારને તીર્થકૃત્વાદિકની પ્રત્યનીકતાને વિવેકપણાઈ એદવું કહાનાઈકનું બજાનાર. અને સાલાવનારને પશ્ચિ ભવને અભાવે તથાવિધ અનુચિતપ્રવૃત્તિને વિવે ઉદારણુનું હેતુ. તેવતી ચકાપાજ જ. તેહનો ઉપદેશપશ્ચિ ઉત્પન્નશયોને નિયમે અનંતસંસાર તથા તીર્થકરની આશ્રાતના કહનારને દુર્લભોપધિપણુ ઉ દત્તપાદિક વચન પ્રવચનમાઈ કલા છે પશ્ચિ ૧.૫૪૪૮૦ ૨૬૫૪૫ પશ્ચિ પારમાર્થિક નહીં ધરપાદિ રૂપે કહનારને તીર્થકૃત્વાદિકની પ્રત્યનીકતાના જબાવનાર. તે બી આદિ નિરાકરણ કરીસ્યે. વલી તેહનું વચન જમાલિનકવને અનુદલ જ કુંકડા ચુકિલાલાના અધિપત્યપણાઈ ને

उभयोरपि समन्यासत्वात् । अत एव सुबाहुकुमारप्रभृतीन् परिमितभवमाहिणोऽधिकृत्य तथाप्रयोगाभावः । तस्माज्जमालेखिसृष्टेव गतिषु अन्तर्दसंसारिणं बोध्यम् । अन्यथा भगवतीवचनेन सह विरोधः स्यात् । तत्राशतनाथहस्त्याऽपि जमालेर्नैकवज्जालिखित एव गतयोऽभिहितोः । एतेन सामान्यसूत्रोक्त विशेष-सूत्रेऽनुक्तमपि वक्तव्यमिति भ्रान्तिरपि विरक्ता, सामान्यविशेषसूत्रयोरभेदापत्त्या विशेषसूत्रस्य पृथक् भेदेऽर्थतः पुनरुक्ता स्यात् । सा च द्वात्रिंशत्सूत्रदोषाणां मध्ये दशमो दोषो गणधरकृते सूत्रे न सम्भवति ।

चिन्त्र-‘सामान्यज्ञाकृतो नूनं विशेषो बलवान् भवेदि’त्यादिवचनानि वृत्तांछलीन्येव सम्पद्येरन् । कमयोक्तोत्थेन गणनात् । तस्मात् सामान्यसूत्रोक्तानां कृद्धानामर्थानां वा न्यूनत्वेनैव सामान्यसूत्रादि-विशेषवृत्तं मिश्रणैव भवति । तत्र कृच्छ्रन्यूनत्वमपि सामान्यसूत्रोक्तानुसारेणाप्याहारादर्थापत्त्या पदार्थ-निषेधान्यथानुपपत्त्या वाऽप्रसातजन्मम् । तद्यथा-‘गोअमा जाव चत्तारि पंचे’त्यादौ वाचककृद्वाः वक्ष्य-माणपदार्थानां कालनियामकः । स वैषम्य-वाचकालं चतुःपञ्चसु त्रसखावरकृष्णामसु जातिषु नावकतिर्य-ग्योविकमतुलवैषालां भयग्रहणानि, वचनोर्निष्ठासिम्बन्धत्वात् वाचकालं संसारमित्यादि संसारमनुपराष्टय ततः पञ्चात्सेत्स्यति यावत् सर्वदुःखानामन्तं करिष्यतीतिरूपेण कालनियामकः । एवं सामान्यसूत्रोक्तानु-सारेण विशेषसूत्रेऽपि कालनियामार्थं तावच्छब्दवद् वाचच्छब्दोऽप्यन्याहार्यः, तावन्तरेण वाच्यद्वयानुप-पत्त्या कालनियमानुपपत्तेः । वाचतावच्छब्दाभ्यां वाच्यद्वयं च ‘गृह्णिष्यपुत्रा ! ज्ञां च गं से जीवे सया, समितं जाव परिणमति वारं च गं से जीवे आरंभइ सारमइ समारमइ इत्यादिरूपेण भगवतीवृत्तिव्यव-हृत्यतीतिदेशके प्राग्गणितमेव । एवं जमालेर्नैकगतिविशेषो नारकशब्दाभावेनैव स्यात् । तेन सामान्य-

अवयु ते तो ह्रस्व अ. धर्म नही तो अनंतसंसारीपञ्चानो अने अतिगणनो अस्त्वय कुर्वी ते वती अनंत संसारीपञ्चानुं लक्ष्मणनामुं शुभमदिति तिरंगयेतिना भवअवयु अे वचन अ पंचं कहेछि अवयुः । तेहने वही अणुपरिखट्टिस्त अे शब्द भवि लक्ष्मणे । गिळ्मे शब्दने भोभादि अेकां पचां-पञ्चाथी । अेतत्ता अ वती शुभाङ्कुभारप्रभुष अे अवयवपना मदनारा ते आशमीने तेहवा प्रयोगेनो अशा व. ते भादि आभासिने निधि अ गतिने विषे अनंतसंसारीपञ्चुं लक्ष्मणे । धर्म नही तो भववती पचन साधि विरेष सछी तिका अ सातनागकुवपणि अश्व सिने निधि अ गति कही छे अेतथे कहेवे सामान्यसूत्रे कहेछि छुछ ते विशेषसूत्रे अवयुःकहेछि पणि कहेवुं, अे भाति हाथी, सामान्यसूत्र अने विशेषसूत्रने अनेछ धाछी वती विशेषसूत्रने श्रुहु कहेते अथथी पुनरुक्तपणुं -थाछ. अने ते पुनरुक्तता तो गनीस सूत्रना छेपमथे दशथे छेप, ते गणधर सने विषे न संक्षेपे, वही ‘सामान्यसूत्राथी विशेषसूत्राथे ते निक्षेपे’अधनंत कृछ छेपादिछ वचन, ते छीछ छे अेअथी केहने अेछवा शछि, गिळ्मे तुल्यपणुं कहेवुथी । ते वती सामान्यसूत्रने विषे कहां के शब्द अथवा अथथी तेहने न्यूनपणि अ सामान्यसूत्रथी विशेषसूत्र लिनेन अ कुर्वी तिका शब्दुं न्यूनपणुं सामान्यसूत्रे कहांने अनसारी आदिरथी वेवुं, तेथी अथथपति अथवा पदाथनिषेधनी अणुकेतता साधं तेवुछी करी अल्लुवुं, बिभ गोमसा जाव छेपादि सूत्रने विविं यावत् शब्द ते कहीयाता पदाथनी कहांना निषेधना करनार, तेधम-यावत्कालताछी अथार पाय तस अने रथावरवशुळ् के अति तेहने विविं नरक तिथंय अथथ अने देवना आनंछेछे । यच्छब्द अने नरकशब्दने नित्ये अ संक्षेपथी तावत्कालताछी संसार दिशिने तिवार पछी सीअथे यावत् सर्वदुःखानो अंत करथे, छेछी रीते कहेना निषाअ. धर्म सामान्य-सूत्रने विषे कहांने अणुसारे विशेषसूत्रने विषे पणि अेअनिषाअने अथे तावत् शब्दनी परे

કિંચ—યથા મનુષ્યશબ્દઃ સામાન્યસો બ્રાહ્મણાદિસર્વવર્ણવાચકઃ 'તથા' પરોમિપ્રાચીનાત્મનં-
શબ્દોઽપિ સદૃશ્યાતાદિસર્વકાલવાચકઃ સમ્પન્નઃ । एवं यथा व्यक्त्वा ब्राह्मणादिवर्णवाचकाः ब्राह्मणंय
एव शब्दाः तथा व्यक्त्वा सद्दृश्यातादिकालविशेषमिधायकाः शब्दाः 'सन्ति' नवैति पर्यालोचनायां
सामान्यશબ્દામિધેયાનાં પદાર્થોનાં વિશેષશબ્દામિધેયત્વનિયમબદ્ધેનાનંત્યગત્યા પ્રકૃતેઽપિ 'સામાન્યેતઃ
કાલશબ્દવાચ્યાનાં સદૃશ્યાતકાલાદીનાં વ્યક્ત્યા પરસ્પરમેસાદ્વિયેગ સદૃશ્યાતકાલોપમિધાયકાઃ 'સદૃશ્યાઃ
સાદય એવ શબ્દાઃ । 'તથા' ચ સિદ્ધં સદૃશ્યાતશબ્દવાચ્યં સદૃશ્યાતમેવ, નં પુનરસદૃશ્યાતમનન્તં વાંતિયા
અનન્તશબ્દવાચ્યમપ્યનન્તમેવ, 'ન પુનઃ સંદૃશ્યાતાદિકમપિ' । નહિ બ્રહ્મણશબ્દવાચ્યઃ શુક્રિયાદિવર્ણોઽપિ
મવતીતિ સિદ્ધં પ્રક્રિયાતુરોપેન શાસ્ત્રાદિરચતેતિ ।

एवं यथाछन्दोऽपि कश्चिन्मरीचिवत् कचिद्वैज्जनाभोगादिवोत्सृज्यमापी स्यात्, तस्यानाभोगोऽपि
प्रायः सत्यागागमस्वरूपापरिणतेरेवावसातव्यः । तथापरिणत्यमावे निदानं वाच्यत्वं स्वल्पेनाऽऽयुत्सृज्यमाणे-
नानन्तसंसारः कथं भवति ? भयवचनं वा इत्यादिरूपेण निजभातिरूपतया । तथाकल्पनाऽपि
'इतिविधे' षष्ठे १० सं० सोईतिअवले' इत्यादिलानાજ્ઞવચનાત્ દર્શનવલ્કાભાષાદેવાવસાતવ્યા । પૂતેન
ઘયાછન્દમાત્રલોત્સૃજમાપિત્વં ભવત્યેવેતિ જુવાણોઽપિ નિરસ્તો વાચ્યઃ । યથાછન્દસ્ત્વમ્બવત્તેત્વાં પાર્શ્વસલ-
ભવનહેતુનામિષ નાનાત્વેનામ્ મંથિતત્વાત્ । અથ વ્યવહારતો માર્ગપરિવાનામ્સૂત્તરં કીદર્શ ભવતિ । 'इत्या-
'अणिअयं' ति अनियतम् । તત્રાપિ યથાછન્દ્યાનામપ્રપારપ્રભાવેન પૂર્ણવ્યુત્પન્નઃ । ચૈવલ્ક નુ સમ્યક્વક્તુઃ

અવદાને' કરવે મહાશાસ્ત્રાનાના હેતુપશુધી અનુચિત જ. વધી જિય મનુષ્યશબ્દ સામાન્યથી બ્રાહ્મણાદિ
સર્વવર્ણોના વાચક, તિમ પ્રાણિપ્રાથે' અર્જતશબ્દપશુઃ જાત્યાતાદિક સર્વકાલના વાચકઃ થયેના ઇંચ
જિય વ્યક્તિ બ્રાહ્મણાદિક વર્ણના વાચક બ્રાહ્મણાદિક શબ્દ, તિચ વ્યક્તિ સંખ્યાતાદિક વિશેષના બ્રાહ્મણાદિક
શબ્દ છે કે નથી એકથી વિચારણાદિકે સામાન્યશબ્દે કહેવાયેાવ પ્રદર્શને વિશેષશબ્દે અણુકહેવાયેાવપ્રક્રિ-
એકલા નિયમને, બલિં બીજી મનિ નહીં માટિ' છંદા પશુ'. સામાન્યથી કાલશબ્દે કહેવા' શોધ' એ
સંખ્યાતકાલાદિક, તેહને' વ્યક્તિ' માહોમાદિ' અસંકરપશુ' સંખ્યાતકાલાદિકના' કહેનારે' સંખ્યાત દિક' જ
શબ્દ, તિવારે' તે સિદ્ધ થયું' એ સંખ્યાતશબ્દે કહેવાયેાવ તે । સંખ્યાત જ, પશુ' અસંખ્યાત અર્થે
અર્જત નહી, તિમ વળી અર્જતશબ્દે વાચ્ય અર્જત' જ પશુ' સંખ્યાતાદિક નહી, 'બ્રાહ્મણોદિશબ્દે'
વાચ્ય ક્ષત્રિયાદિકપશુ' ન. કુઈ. તે વળી સિદ્ધ થયું પ્રક્રિયાને' અતુરે' વિ' સામરસના; ઇમ' યથામ્બદી
પશુ' કુલેક સરીચિની' રૂરે' ક્રોધકે અ'શે; અનાભોવથી જ ઉત્પન્નથાથી કુઈ; તેહને' અનાભોગપશુ'
પ્રાણે' સમ્યગ્ વ્યાગમરસરસને' અપરિણતિ જ કુઈ. એકપુ' અણુપુ'. તથા પરિજ્ઞાસના અભોવેનિ' વિશે' કારણ
તો અદ્યે' પશુ' ઉત્પન્નથાપણુઈ' અર્જતસંસાર ક્રિમ કુઈ અથવા ભયવચન' કલ્પાદિરજિ' આપંચતિ' કહેવના જ
તેહની' કહેવનાપશુ' દશવિધ ભલ કલા. તે ક્રિમ ? શોત્રે' દ્રિવ મલક. ઇત્યાદિ રચાનાં, વચનથી; દર્શનમણના
અણાવથી જ બંધાયેલા, એતલે' યથામ્બદમાત્રને' ઉત્પન્નથાથીપણુ' કુઈ જ, એકપુ' કહેનારો દાહ્યો અણુપુ'
યથામ્બદપશુ' શાવાનાં હેતુને' પ્રાસત્યાપણાનાં હેતુની' પરિ નાનાપણુ' આગમને' વિશે' કહેવથી. નિદેવે
અવહારથી માર્ગપરિવાનાં ઉત્પન્ન' કહેવું; કહેવું; તે કહે છે, 'અણિઅયંતિ' 'ચિ' તિહા' પશુ' યથામ્બદને
પર અપર ભાવે પ્રક્રિયે' આનિ' અકપુ'. અને' બીજીને' તો, 'સમ્યગ્વક્ત્રાના અણાવતાઈ' કુઈ, તે' સંખ્યાથી
તિહાં હેતુ કહે છે. પ્રયોજનના અણાવથી, નિયતાત્પરણપણુ'ને' વિશે' પ્રયોજન' સો અણિઅયંતિ' માર્ગ
દિશરીકરણ જ, તેહજ અસદૃશપશુ' આણુ', તેહને' પરિણતિ જ સમ્યક્વક્ત્રની પ્રાપ્તિથી' અણિઅયંતિ

વિકલ્પસ્થાવચ્છન્દો દિવ્યરૂપિત્યાશિવર્ધશુન્ય એવ સ્વાત્ । એવં પ્રવચનમાને ચત્ર વનાપિ થાવચ્છન્દાઃ
તત્રોચ્ચક્રારેણૈવાર્થવાચકો નાન્યથેતિ સાત્પર્થમિતિ ગાધાર્યઃ ॥ ૧૦૩ ॥

અથ માર્ગસ્થિતાનામાપિ કદાચિત્ કસ્યચિદ્ વદુત્ત્વં મનેત્, તત્ (કાઠમેદેન) અધિકરણમેદેન
ચ નાનાપ્રકારં મવતીતિ દર્શયતિ—

॥ મર્ગાદિજસામોગ્યામોગ્યા તદ્દંચિ ણામોગ્યા । ઠસુચં તમણિયં પાણ્ય પઞ્ચોજ્ઞામાવા ॥

બ્યાખ્યા—માર્ગસ્થિતસ્ય-ચ્ચત્ત્વરતત્ત્વોર્વાન્તર્વર્તિનઃ સામ્યાદૈઃ કસ્યચિદિત્યર્થાદ્ યોગ્યમ્ ।
જામોગ્યાદ્-દૃશ્યસુક્ષ્મમાત્રં મદીર્ઘં વચનમાગમવાપિતત્ત્વેન કટુકફલવિપાકં મચિપ્યતીતિ જ્ઞાને સત્યપિ
તથાભવ્યત્વયોગેન તથાવિષકાઠાદિસામગ્રીસહિતેન સમ્યગ્વચક્તુમસામર્થ્યાત્ ઇત્તુર્વં મવતિ । તત્ત્વ તથામૂતં
નિપમેનાનન્તર્સંસારદેતુરેવ । યથા સાવધાચાર્યસૌત્તુરુધાપણમ્ । તત્ત્વમોગ્યપૂર્વકમસિમાનવશેન ટાકતુમ-
શકિતમિતિ પ્રતીતમેવ । તથા અનામોગ્યાત્-સ્વયમુચ્યમાને વચસિ આગમવાપિતત્ત્વેન પરિજ્ઞાનામાવાત્
ઇત્તુર્વં મવતિ । તત્ત્વ વક્તુઃ નિષ્પટ્પરિણામામાયેન મિથ્યાદુષ્કૃતાધરુપપ્રાવશ્ચિત્તવિશોભ્યમ્ । અનામોગ્યસ
ત્તુ સામાન્યતઃ સર્વકાલં સત્ત્વેડપિ કદાચિદિશેષતોપિ વિવક્ષિતવસ્તુવિષયકસ્ય તસ્યાનિર્વાપિત્વાત્ હ્રદ્યારુસ્ય
ચ તથાસમામાત્ । સત્ત્વ મિથ્યાત્વમન્તરેણજ્ઞાનમિતિ વક્તુમશક્તમ્ । તત્ર યુક્તિત્વૈતેતિ યોગ્યમ્ । તથા
કસ્યચિત્સમ્યગ્દેઃ કમજ્ઞિત્વામોગતઃ-કેન્નાડપિ પ્રકારેણ વિવક્ષ્યાજ્ઞામોગ્યાત્ ક્વચિદ્દેડનામોગ્યાદિત્યર્થઃ,
ઇત્તુર્વં મવતિ । યથા શ્રીમદ્દાહ્મીરજીવસ્ય સ્રીચે: । [તસ્ય દિ કપિલશિષ્યવ્રજામિત્રાણેણ સ્પન્ડસમાયમાણ-
સ્તૌત્ત્વલેશોડનામોગ્યાદૈવ સમ્પન્નઃ ।

અનપત્તિને' મેથે' કુશિષ્વને અનંતસસારીનું અવસ્થાપન તે સિદ્ધિપિના વચનવતી અને' હમ્મગ્યામગ્ન-
સંપટિઆણ ક્રયાદિ પ્રવશ્વે નૂનં પદનિયમે' અને' સંસાર કશો છે. તે વતી બાધુવું અર્થે કુશિષ્વને તથા
પ્રોદ (પ્રચુર) કમને સંગોત્રા ઉચ્છ્રામ્ભત તો કાયાદિ સેવાના તથાઈકાદિ આશાતનાના કરનાર ને અનંતસંક્રમન
તેહને અપવસાવ વિશેષે સંસારતું વિશેષણપણું કહ્યું છે તે દેખી પરમાર્થ સમજના વિના કિંદાએક
બાહ્યત્વ અનિપ્રાય કદંબી કદાએક ઉપલક્ષ્યમુર્થે બ્યાખ્યાન કદંબી મથાતથા લખ્યો છે. તે સર્વ મિથ્યા બાધુવું.
અધિક તદ્દંતમથના પંડને વિશે બાધુવું. એ આશાઈઃ ॥ ૧૦૩ ॥

વિવર્ણ આઈઈ શલાને પશ્ચિ કિમારેઈ' કુલેકને ઉત્પત્ત કુલ, તે આશ્વનેદે નાનાપ્રકારતું કુલ. તે દેખાઈ છે.

આઈઈશ્વરને બાધુવતી તથા કિલેકે' પ્રકારે અનશ્વનાથી ઉત્પત્ત તે અનિયત પ્રાદે' પ્રથે બનના
અસાવથી. ॥ ૧૦૪ ॥

માગને વિશે રજાને અવકાશથી તીર્થાતવર્તી સંપ્રાદિકને, કુલેકને એતલું અર્થથી બાધુવું.
આમોગ્યથી એહતું કહીણ કહરૂ વચન તે આનવવાપિત પશ્ચિ' કદંક ર્થદ-ચક કુલે, એહતું મન ઇને' પશ્ચિ
તેહવા શબ્દપણાને ચેમે' તેકવી કાલાદિકની સામગ્રિને' ચોવિ. કરી કશી રીતે કહેવાને અસમર્થપણાથી
ઉત્પત્ત કુલ. તે તો નિયમે ન અનંતસસારતું હેતુજ. જિય સાવધાચાર્યને ઉત્પત્તભાવણુ. તે તો આમોગ્ય-
પૂર્વક અભિનિવેશને વસિ કાંડવા અશક્ય એ પ્રસિદ્ધ જ, વતી અનાયોગથી પોતે' કલાં વચનને વિશે

તિવચનસુત્તપ્રવૃત્તિનિવાતણાય મયવચનમેવાવસાતવ્યં ન પુનર્વાસ્તવમિતિ મુનિતિ । સ-પ્ર. તીર્થકરેણો-
ત્તુમાણે સંખેયીકૃતાનામપિ મન્યાનાં નિવવચનચાતુર્ય-વત્સુમાણેણ તિર્થેયીકૃતેવ તીર્થકૃતો-સ્થા-
માધિત્વમાત્મનશ્ચ સત્યમાધિત્વમુદ્ધોષશ્ચ સર્વેષામપિ જૈનાભાસાનાં વૃક્ષવૃત્તિત્વેન ચલ્યાન્ તીર્થકરમજેન
અસ્માદ્દ્યોન કથં કર્તવ્યમ્ હત્યેવ શ્રીદેમાર્ચાયેવ અસ્માદ્દ્યોપિ મહતી ચિન્તાઽવસાતવ્યા । અયં ભાષ-
અસમર્થો હિ પેરેણ પરામૃતઃ સન્ વાચ્યાપારવાતવ્યાત્મસાક્ષિકઃ એવ મુવતિ ।

તત્ર શ્રીદેમાર્ચયેવચનં યથા-“અનાદ્યવિદ્યોપનિવનિવળ્યૈર્વિદ્યૈસ્તેષાપલ્લમાંચરદ્વિઃ । અમૃત-
દ્યોઽપિ પરાક્રિયે યત્ ત્વત્કિઠ્ઠુરઃ કિં કરવામિ દેવ ! ॥૧॥ (અયોગવ્યવચ્છેદપ્રકાશ ૦ કો. ૦ ૨૩) હતાપિ” ।
એવમસ્માદ્દ્યોઽપીતિ બોધ્યમ્ । અતઃ એવ પૌનરુક્ત્યમવગળ્ય ધારવારં પૂજનમેવ તદ્વ્યક્ત્યમવસાત-
વ્યમ્ । તેન સ એવ તાવદિત્ય પ્રવૃત્તિ-નતુ યોઃ । કર્માર્ગસિવાનામુત્તમાર્ગિણાં નિષ્કેપોત્તમસંસારો
મયતીતિ મયવચનમિતિ તીર્થકૃતા સ્વયમેવ સદ્યુક્તમ્, હત કેસદ્ધારા મયતઃ એવ જ્ઞાપિતં યમ્મથા વન્તુ
ન જ્ઞાપિતં પરં ત્વથા હત્યં સર્વત્ર જ્ઞાપનીયમ્, અથવા ચેતસ્યેવ ધારણીયમ્ । નાથી, તથામૃતમળેન મૃતં
દૂરે, પ્રત્યુત્ત તથામૃતવચનં નિઃસ્રાજ્ઞસુત્તમાણે પ્રવૃત્તિસૂચકમ્ । રુતીમે જ રતોદરેયા ધારણીયમ્
જ્ઞાપિતં સર્વસિ માયમાણત્વં કેન કીદ્યોન-વચનેન સન્ધોષનીયમ્ इति વર્ણવ્યમ્ । અથ નિવમતિક્લપ્તવ્યા
તયોક્ત્યેતે इति કેત્, તદિ-“સ્માદિવસંપિ જીવો પચ્છમુવાગ્મો અવગળ્યમ્ । અયમિ- (જગ્) ન પાવજ
મુખલં અવસ્સ વેમાણિજો હો” ॥ ૧ ॥ સિ તથા, “દશો વિ નમુક્કારો ઝિગ્ગવરવસદ્દસ્સ વદ્ધમાણસ ।
સંસારસાગરાગ્ગો વારેદ્ધ નરં વ નારિં વાં ॥ ૧ ॥” હતાવિવચનાનિ હોમવચનાનિ કલ્પનીયાનિ । અત્યાપ્તા

આદિ” તે હોમવચનપદ્ધિ વસ્તુમતિ નહીં એકલું કહે છે. તે તો તીર્થ કરે ઉત્સવભાષણને વિશે સભ્ય દેવો કે
અન્ય તેકને પોતાનાં વચનની ચતુરાઈથી ઉત્સવભાષણને વિશે નિર્ભય કરતો તીર્થ કરને અપાશાપીપદ્ધિ
જણાવતો અર્થ પોતાં સત્યભાષીપદ્ધિ બહાર કરતો સર્વે જૈનાભાષાનર્થે ચક્રવર્તિપદ્ધિ કરી તે બહાર તે
તીર્થ કરશક્તિ હિમ કરવા ઉપ શ્રી હેમાચાર્યની પદ્ધિ અમરસરિખાને પદ્ધિ શ્રીદેવિતા બાણી, એ હોમ-
અધ્યયન પદ્ધિ પ્રસાદ્યો કહેવો વચન બોલતો એ પદ્ધિ આચાર્યસાક્ષિક બે કુળે તિકા હિમાચાર્ય વચન દેખાડે છે.
અનાદિની એ અવિદ્યા તે દેવ એ સદિવા તે હપરિ રથા હમ્બંબલ ચપલપણને આચાર્ય તો પદ્ધિ
અમરસાક્ષિક હું નિરાકરણ કરી છે, તો તાકરો હિમ હવે હું રથુ કરે ? હોમસાક્ષિક હમ બામ-
સરિખાને પદ્ધિ એ બાણી. એતથા જ વતી પુનરુક્તપદ્ધિ અવગળ્યા ધારવાર પુનરુક્ત એ તેકલું
જણાવનાર એ બાણી. તે વતી તેકલું ઇકાં પૂછવો. પૂર્વપક્ષ-“ઉત્તરોત્તરકાને ઉત્સવભાષીને નિર્મલે
અનંતધર્મકાર હો” એ અવગળા તીર્થ કરે પોતે જ સભ્યને વિશે કહેલું ? અથવા હેવ આચાર્ય
અનંતધર્મકાર ? એ ચર્ચા કરી ન શકાય પદ્ધિ તિ હમ સર્વત્ર કહેવું અથવા ચિત્તા
કરી ટુકને જ જણાવ્યું ? એ ચર્ચા કરી ન શકાય પદ્ધિ તિ હમ સર્વત્ર કહેવું અથવા ચિત્તા
શખિયું ? પ્રથમ મિ પક્ષ તો નહીં, તેકલું કહેવું એવ તો દર, આકરુ તેકલું વચન નિર્મલ ઉત્સવભાષણને
‘એક દિવસ એ હવ દીક્ષા ગતો’ પામ્યો તન્મય હું તરે વચન મેલું ન પામે તલેજે આપને વેમાણિ દેવ
કુછું, વતી ‘એક’ નચરકાર જિનવર, તપસ શ્રી વર્ધમાનને સંચારમાયથી તારે-નરને અથવા નારીને
હવાદિક વચન તે (જાવ, જાને) સોલના વચન કલ્યા બેકરું, નહીંબક વચને વિશે પ્રવૃત્તિ ન થઈ હમ
નશકાદિને વિશે કુઝના અભિધાન અને સ્વર્ગાદિને વિશે સુખાદિકા કહેવન વચન એ ભૂખા, ભને

કર્ણેનાસર્વરૂપત્વાત્ । નહિ પરિભ્રાજકવર્ણને લેણતોડપિ ધર્મોડ્ધતિ; કર્માર્માંમૂતલેન તત્ર સમ્યક્ત્વસાધ્યમાત્મ
મદ્વાજયેદેતુલાન્વ । યદિ ચ તદ્વત્તે સ્વરૂપોડપિ ધર્મોડ્ધવિચ્છત્તદ્દિ મનાગિજ્ઞાન્યસીતિ જ્ઞાણસ્ય મરીચિઃ કપિલા-
પેશ્યાડપ્યુત્ત્વં નામવિષ્ણુવિત્તિ સુકમદશા-અર્થોલોચ્યમ્ । તત્ર મરીચેર્મર્ત્તીયં-વચનં કપિલસ્ય-પરિભ્રાજકવર્ણને
ધર્મેષુદ્વિર્જનકં મધિષ્યતીતિ જ્ઞાનમસ્ત્યેવ, કથમન્યથા પરિભ્રાજકવેષધદાસત્ । પરમિત્યમુચ્યમાનમેતદ્વચનં
મયોત્સુરમિતિપરિભ્રાજનાભાષ ધ્વેતિ કથશ્ચિદનાભોગદેતુકમૈવદુત્તમ્ । યદિ ચ મરીચો સ્વોત્સુરભોગો-
ડમધિષ્યત્, તદ્દિ-સોડ્ધપ્રવચનં નાવદ્યત્ । સાધુમન્તલ- સ્વોત્સુરમાધનમસમ્બન્ધેવ શ્રુતુરકર્માયમિતિ
વિન્નિન્ન: શિષ્યકરોડ્ધમિપ્રાપ્ત્ । તથા- ચ 'તથામૃતેનાનાલોષિતોત્સુરલેશેન વિરાધિતસમ્યક્ત્વો
મરીચિઃ ખેલ દુર્લભવોષિઃ કોટાકોટીસાગરોપમસંસારસિલિચ્છામૂત્ ।

ધર્મગમ: "કુલપોગલમકર્ણતો, જહંટિયં બોહિલામસુવંદ્યજ્ઞ । જહં મગલ્યો વિસાલો જરમરણમહો-
જહં બાસી" ॥ ૧ ॥ 'હંસુપં' (ગા. ૧૦૬) તથા, 'હંસીસિણ કુલેષ-મરીહ દુક્લંસાગરં પયો ।
મમિચો કોઠાકોટીસાગરંસરિણામધિજ્ઞાણિ' ॥ ૧ ॥ તિ શ્રીભોષં'તિ' (માં ૬૩૨) ધર્વેષિવાસિ-
પ્રાયજિજ્ઞાસુના ચ શ્રીઆવદ્યકજ્ઞુતિર્ણી ઉપદેશમાલાદૃષ્ટિય સમ્પ્રવર્ણલોચનીયા । પરં મી આવદ્યક-
જ્ઞૂર્ણી કુલેષવમ્બુસિરેષ સંસારકુટિદેતુલેનોત્તર । વપદેશમાલાદૃષ્ટૌ ચ 'કપિલ જ્ઞાન્યસીતિ મત્સન્ધિવિ-
સાધુસમ્બન્ધિવિ જ્ઞાતુશ્ચતે ધર્મોડ્ધતિ મણિસ' । તત્ર સાધુસમ્બન્ધિવીતિ મળનેન મત્સન્ધિવિ
દેશવિરલ્યુશ્ચતે ધર્મોડ્ધતિ મણિસમ્ । અન્યથા શ્રીઆવદ્યકજ્ઞૂર્ણોદ્ધિઃ સહ વિરોધઃ સ્પર્શિતિ વિશેષો બોધ્યઃ ।

અભિપ્રાયથી તેહુ વચન મરીચિની અપેક્ષાઈ હત્યત નહી, સત્યપણથી. કપિલની અપેક્ષાઈ તેં હત્યત જ.
પરિમાજહંદનને વિશે, અવધર્મ' હે એહથી કવિર્જને કુલિ 'જિપભવયા પશ્ચિ' અસત્યરૂપણથી. પરિ-
માજહંદનને વિશે, એહથી એ ધર્મ' નથી. ક-નાંજ'શુતપશ્ચિ' સમ્યક્ત્વના 'પશ્ચિ' અજ્ઞાપથી મહા 'અનર્થ'ના
કેવપણથી. જહં તેહના હંદનને વિશે અવધ ધર્મ' હકિત તહ અવધ ધર્મ' પશ્ચિ' છે. એહકુ' બોધતા
અરીચિને' કપિલની અપેક્ષાઈ હત્યત ન હકિત, એ સુકમદશિ વિચારતું. તિહાં મહત્ વચન કપિલને પરિમા-
જહંદનને વિષર્ષ ધર્મ'શુલિતું જનક કુલ એહતું રાન છેજ. નહીતર કિમ પરિમાજહંદના વેષ દેત. પશ્ચિ
ધમ કહીતું એ વચન કુળને હત્યત એ રાનનેા અલ્પ જ. તે વતી કથ'ચિદનાભોગદેતુથી એ હત્યત.
જહં અરીચિને' પોતાનેા હત્યતનેા આભોય હકિત તદ્દિ અરૂપરૂ વચન ન બોધત શાધુલકત એહને
હત્યતનાપશ્ચ તે અસંભવી જ. પ્રચુરકર્ણા એ એહતું ચીતવીને' સિખ કરિયાને અભિપ્રાયથી. તેવતી તેહને
અણભોએ હત્યતલેશે' વિરાધિત સમ્યક્ત્વનેા પશ્ચી મરીચિ' તે; પરણે દુર્લભલેપિ અને' સાગરોપય કોટા-
કોટિ સંસારસિલિતવંત કુળો. "રૂપરૂ અણુકહતો વધારિયત બોધિલાલ હલિ બિચ ભવવંતને' વિરતીષ્ઠ
અગરભુદય સુદ કુળો. દુર્ભાગિત એકે' મરીચી તે દુઃખસાગર પાત્રો ભામો ક્રેડાકોડિસાગરોપમર્શ" એહવે
અભિપ્રાય બાણમાં વાળતે શ્રી આવદ્યકની વૃત્તિ અને સૂચિ અને કપિલેસાધાની વૃત્તિ સમ્યગ વિચારી.
પશ્ચિ શ્રીઆવદ્યકસૂચિને વિશે કુદર્શનની પ્રવૃત્તિ જ સંસારકુટિલેપપશ્ચિ કહી, અને કપિલેસાધાની
વૃત્તિને વિશે તેા હે કપિલ । ધર્મ' અ-પત્રપશ્ચિ' સુઝંબધિ અને સાધુસમ્બધી એ અનુપ્રાન તેહને
વિશે' મન છે. તેહુ, કહિહં. તિહાં સાધુસમ્બધિ એહતું કહે' સુઝંબધિ એ દેશવિરંતિ અનુપ્રાન
તેહને વિશે' ધર્મ' ંધ, એહતું કહિહં. નહીતર શ્રીઆવદ્યકજ્ઞૂર્ણોદ્ધિ સાથે' વિરોધ હેત. એહવે વિરોધ
અણવે, અને એ કુલેકે આનંદપ્રતિપ્રણયુત્તને વિશે 'નિપિહને' કમ્પે, કરિયાને અધરિવે પડિકમ્પુ

ॐ. टी. तीर्थंकरलः शुभैः शकन्तावायुक्तैः अर्थातीर्तमुखात्-साध्यादिमुखात् : शुभैः शकसागर्गमहर्षः. फणा-विजनिजमंसायाभाविपेतेषुभाः शिवमूलादीनामेवः स्तुतिप्रमुखम्. : अत एव शिवमूलादयस्तीर्थंकराभासाः, आरोपिततीर्थकृद्गुणाश्रयत्वात्. तेन कद्वन्वयसापिवांस्तथाविषजनसमूहः अपि तीर्थभासां पव. वास्तवतीर्थत्वेन तु शिवमूलाद्योऽपि वास्तवतीर्थकरा एव सम्यचेतुः. सम्यक्तीर्थव्यवस्थापकत्वात् विजातीयसन्तानसम्भवत्. नन्वारोपितगतोनागुणाप्यजाः (गां) कर्तुं भूयते. आरोपेत्तु सुवेषधारौ सर्वज्ञत्वदेवतादीनां प्रतीत एव. तेनाऽऽभासस्य सन्तानगण्यभासांरूपमेव भवति. एवं तीर्थतीर्थंकरयोराभासत्वे सिद्धे सिद्धं तेस्तस्मिन्निधं सर्वमर्थं धार्मिकलुप्तानगमाश्रयमेव, तीर्थंकरभासमूलकत्वात्. नहि कलावभासरूपायां सुरगुण्यांयां वास्तवकस्रोलादीनि सम्मथन्ति, तत्कारणस्य संन्यग् जलस्याभावात्. अत एव तीर्थभासमार्गे केशतोऽपि धर्मो दूरे, प्रत्युताधर्म एवेति प्रारुपदेशितं. अत्र तीर्थंकरभासस्य तीर्थंकरगुणैः स्तुत्यादौ दृष्टान्त्वमाह- 'जेहे' इति. यथा भुवनीश्वर्यादी-भुवं विवाहाद्युत्सवे, ग्रीष्म, ऋषल-क्षणतः दृष्टं चान्यत् येषा सा भासो कुमारी चेति विग्रहः. श्रीहोविवाहे-वालिकानां लोकप्रसिद्धे, गणपि वावत्सद्भूतविवाहाद्यनुकारिकृत्यान्वयि करोति अनेककुमारीभिः प्रविष्टेति गम्यम्. परं तत्र पुत्राभुत्पत्तिः रपि कल्पितपुत्रादीनामेव. एवं तीर्थभासमार्गे धर्मोत्तरिचरि कल्पितपुत्रमैश्यावासताग्यां. तत्कारणयो-क्षीर्थतीर्थंकरयोराभासरूपत्वात् 'कारणरूपं कार्य' मिति ब्रह्मनात्. परमुच्यंताऽपि बाळोनामेव उक्तिः, न पुनर्निबुदायपि. तत्रोभयवद्री कृत्यानां बाळवेष्टितत्वेनापिमादिति गद्यायः ॥ १०६ ॥

॥ अन्वहणं सत्त्व मगणस्तुवयो एतिसो चि बुद्धीए ॥ शुद्धगंमि पवित्री असगहो एस महदोसो ॥

તીર્થ કરને કુલે સકસ્તવાદિકે, અથવા તીર્થપ્રથાથી-સાંવાદિકા અપ્રથમ સાંભળ્યા તેવું આપ-
આપણી માંગને પ્રશ્ન આપેઆપણા માંગના આદિતી જે સિવભૂતપદિકે તેલના જે સ્વતિપ્રથમ, એલતા
જ વતી સિવભૂતપદિકે તીર્થ કરાવાસ. આરોધા જે તીર્થ કરના કુલ તેલના આશ્રપ્રથાથી-તેથી કરી તેલના
થાપવા તેલના બનસકુલે થયિ તીર્થાભાસ જ. શુદ્ધ તીર્થ પશ્ચિ, સિવભૂતપદિકે પશ્ચિ, વરગુપતિ તીર્થ કર જ
સંપન્નિ સમપ્રત્યથીથી બંધારવાપ્રથાથી. વિગતીય સંતાનના અજાણથી, આરોધા માંપના કુલ તે વતી
અઠરી આપને તો જુલે બી. આપરા તો કુલ ઉપરાદિકને વિષે (સર્વજ દેવાદિકને) પ્રશ્ન જ, તે વતી
આભાસને સંતાનપશ્ચિ આભાસરૂપ જ કુલ. ઉપ તીર્થ અને તીર્થ કરને આભાસરૂપ, કિલ્લ થયે કુલ તે
સંભળે સિવ સંજિભાગીજાન તે આભાસરૂપ તીર્થ કરાવાસના મુલકપ્રથાથી, બંધારવાસરૂપ જે થયતેલ
તેલને સિવ કલોલાદિક સંભળે ઉપ તો નહીં તેલનું કારણ જે સમગ્રજલ તેલના અસંભવથી, એલતા જ વતી
તીર્થાભાસમાગને વિષે લેશીએ ધર્મનો જ, સહકુલ અર્થ જ. એ પૂર્વે દેવાદિક છે. હિંદે તીર્થ
કરાવાસને તીર્થ કરને કુલે તીર્થાદિકને દર્શાત કહે છે. સાંભળે વિવાહાદિક ઉત્તરને વિષે બીત
આલખાવાપ્રથા તીર્થ પીયુષ જે આલવા જેણી ઉલ્લેખી કુચારી એલવા સમાસ સંપ્રવિવાહના સરખા
કાંચા જે લોકપ્રસિદ્ધ જે લોકલાઠીપણીના વિવાહોત્તર તેલને વિષે આપ માવત સંપ્રવિવાહના સરખા
કર્તવ્ય પશ્ચિ કરશે. અનેક કુચારી ઉપરની એલજી ઉપરથી લેલું. પશ્ચિ પુર્વાદિકની ઉપર પશ્ચિ
કર્તવ્ય પુર્વાદિકની જે ઉપ તોર્થાભાસમાગને વિષે ધર્મની ઉપર પશ્ચિ કર્તવ્ય ધર્મની બંધારથી.
તેલના કારણ જે તીર્થ માને તીર્થ કર તેલને આભાસરૂપપ્રથાથી પશ્ચિ કિલ્લ હારે બાલકને જ ઉપ
પશ્ચિ પડવને નહીં. કિલ્લ હારે બાલના કાષને બાલનેકિતપશ્ચિ કરી જાલથી. એ અર્થથી ૧૧૦૬

समाप्रवृत्तेन धर्मदेशनाधिकारिणां बहुश्रुतत्वेन लोकपूर्व्यानामाचार्यादीनां कुतश्चिन्मिच्छाभिन्नपूगादिहानि-
भवेत् सावसाचार्यादीनामिव, परनिपयकमात्तर्येण गोष्ठमाहिंसादीनामिव, तीर्थकृत्त्वसम्रधानेन जमा-
ल्यादीनामिवाभोगपूर्विकाऽवसातव्या । ते चेद्वाधिकाराभावेनानुक्तं अपि अनन्तसंसारित्वेन स्वत एव
भाव्याः । येन कारणेन कथंचिदनाभोगसूक्तमप्युत्सृज्यं कुद्दर्शनप्रवृत्तिहेतुत्वेन दीर्घसंसारहेतुरपि भवति ।
तेन दुरन्तसंसारमधिकृत्य मरीचिरेव दृष्टान्ततया दर्शितः । तस्य च तथामूलमप्युत्सृज्यं तथैव सज्जातम् ।
श्रीज्ञानप्रवृत्त्यापि तथैवोक्तत्वात् । अन्यथा द्विवादिभयमाविमुक्तीनामपि मुनिप्रवृत्तीनामनन्तसंसारित्व-
वक्तव्यतापत्तौ जैनप्रक्रियायां मूलत एवोक्तेवः स्यात् । जैनप्रवचने चालुयोगद्वारादौ प्रक्रियाग्रन्थे-^१ 'से
किं तं कालप्पमाणे २ दुविहे पं० तं० पप्पणिप्पण्णे षैव अणुभागिप्पण्णे- (विभागिप्पण्णे)
(२० १३४)' चेवेत्यादिप्रवचनवचनैः सङ्ख्यातासङ्ख्यातामन्तानां त्रयाणामपि गणन्यादिभेदमित्रानां
मित्रमित्रस्वरूपनिरूपणाच्छ्रया प्रक्रिया प्रतीतेव । प्रक्रियायाश्च प्रणेतारः सर्वेष्वपि दर्शनेष्वधिकार एव
भवन्ति । अतो जैनप्रवचनेऽपि साम्प्रतीनप्रक्रियायां आदिप्रणेतारं गगनान् श्रीमहवीर एव । तेन तदाथ-
तैव तच्छिष्यश्रीसुधर्मैसास्यादीनां शास्त्ररचनापि भवति । न पुनः शास्त्ररचनायत्ता प्रक्रिया । प्रक्रियानुरो-
धेनैव परस्परविद्वद्वादिनः साक्षकतारो दूष्या अदूष्याश्च भवन्ति, ग्रामाण्याग्रामाण्यविवेकस्य प्रक्रियायात्त-
त्वात् । अन्यथा अपसिद्धान्तादिवृणोद्भावनं वृत्ताब्जल्येव सम्पद्येत, प्रक्रियायां जभावे सिद्धान्ताद्यैवा-
भावात् । तेन वर्णिकाराविप्रचन्मपि जिनोक्तप्रक्रियानावाक्यैव प्रमाणतया पुरस्करणीयम् । तत्र यद्यपि
परदेणं संमतित्वयोद्भावितायां पूर्णाबुद्धकारेण प्रक्रियाविरोधिवचनं लेख्यतेऽपि नास्ति, तथापि कदाचित्
कस्याचित् शास्त्रकारस्य प्रवृत्तिः छास्रस्यावृत्तायोगवचनेन प्रक्रियाविरोधिवचनं सम्भवति, परमाभोगवत-
स्यैव ज्यवस्थापनं प्रक्रियायाः प्रणेतुः श्रीमहवीरस्यावशाकरणेन महाशतनाहेतुत्वाद्गुणितमेव ।

विचारया. . के शरिणे. कुण्डने' अनाभोगमूलकं पञ्चि उत्पन्नं कुद्दर्शनं। हेतु ते पञ्चि' दीर्घसंसारो
हेतुपञ्चि कुट्ठ. ते वती कुद्दर्शनं'साद' व्याश्रमां मरीमि अ इधंता पञ्चि ठलो. तेहने' तेहपु' उत्पन्न
तिम अ यधुं. श्रीमावसमकयुद्धिने' विधे' तिथ अ कयापयुध्ती, धृथ नदी तो मि' त्रिधु' शये धानार
मुद्धि तेहने' जेहवा धुनिप्रवचने' पञ्चि अनंतसंसारपञ्चानी कडपुपयुध्ती व्यापति ठते जैनप्रक्रियानो
भूयथा, छेह्मे थार्थ. जैनप्रवचनने' विधे' अमुधेअदारादिकं प्रक्रियवचने विधे' अथप्रयाय ते मि' प्रक्रिये-
'अरेहि' नीपतुं जने' अनुभागे' नीपतुं' 'धत्तादि प्रवचनने वचने' स'प्यात अस्'प्यात अने अनंत के त्रिधु'
अधन्यादिकं भेदि' सिन्न तेहने सिन्न सिन्न अदधननिदधपुध्द प्रक्रिया प्रतीत अ. प्रक्रियाना प्रवृत्त ते
असर्वदर्शनने' विधि' आदितां अ कुट्ठ. जे वती जैनप्रवचनने' विधे' सिपडानी प्रक्रियानो प्रवृत्त
अभवत. श्रीमहावीर अ. ते वती तेहने व्यापत अ तेहना शिथ श्री सुधर्मसाम्यादिनी शार-
रथनी. पञ्चि' शास्त्ररचनाने व्यापते' प्रक्रिया नदी. प्रक्रियाने वशे' अ परस्पर विरुद्धादी ते शास्त्र-
कर्ता ते इववाशेअ जने अदधपयोज्य कुट्ठ. प्रयाय जने अग्रयायपयुध्तीना विवेकने प्रक्रियाने' व्यापत-
पयुध्ती. नदीतर अपसिद्धतादिकं जे इवपु, तेहपु' कडपु ते दत्तांजलि' अ थार्थ. प्रक्रियाने' व्यापते
सिद्धतां अ व्यापयथी. 'ते वती यथि'कतादि' वचन पञ्चि जिनोक्तप्रक्रियानी अनानाकथ प्रयायपञ्चि
आनासिद्धिपु. तिहां अथ स'भतिपञ्चि देणादी के यथि' तेहनि' विधे' कडप्रक्रिये' प्रक्रियाविरोधि वचन
लेखनीये नथी. तडहे 'पञ्चि' विरोधि' कुवेक शास्त्रकारनी प्रवृत्ति ते छास्रपयुध्ती अनभोगवशे'
प्रक्रियाविरोधी. पञ्चि' स'अथे. पञ्चि' जैनवचने तिथ अ थापतुं. प्रक्रियानो प्रवृत्ता श्रीमहावीर, तेहनी

मिथ्यात्वं तद्विपर्ययात्' ॥ १ ॥ इति' (योगशास्त्र प्र० २, श्लो० ३) । तथा 'जैनामासोत्पन्नहर्षाविषु
अर्हत्त्वाविबुद्ध्या भक्ताः । ते च अनर्हदाव्यो निजमिजमार्गप्रणेतृप्रभृतयः शिवमूर्तिवच्छिन्नादय एव ।
तेषु चार्हत्ताविबुद्धिर्निजमिजमार्गप्रकाशकत्ववद्भौतिकवृत्त्वद्वारा हिमन्मरादीनामिति । एतच्च मिथ्याद्विज्ञा-
न्यथानुपपत्त्याऽभ्युपगन्तव्यमेव, अन्यथा आभिप्रहितस्वापदेवे, देवत्वेन बुद्धिर्न स्यात् । तथा च देवादिषु
देवत्वादिबुद्ध्या अर्हदाविषु चार्हत्ताविबुद्ध्या सर्वेषामपि सन्त्यभ्युदितं स्यात् । बहुकम्—' जा देवे
देवचाबुद्धि-सुरौ च शुरुतामतिः । धर्मं च धर्मधीः बुद्धा, सन्त्यक्तमिदमुच्यते' ॥ १ ॥ इति (योगशास्त्र
प्र० २, श्लो० २) एवं च सति 'सिच्छादंसणे दुर्विहे पं० सं० शमिमाहिमसिच्छादंसणे केव ज्ञपामिमा-
हिमसिच्छादंसणे केव' चि श्रीस्वानाह्ने (सू० ७०) इत्यादि प्रवचनमुपादेयं स्यात्, निविपर्ययत्वात् ।
तथा आभिप्रहितमिथ्यादृष्टचपेक्षया अभिनिवेशी शोभन इति मणं जैनानामनुक्रमेव, तस्य मिथ्यात्वा-
सिद्धेः । मिथ्यात्वे च सिद्धे सिद्धे यथा अदेवादिषु देवत्वबुद्ध्या आभिप्रहितस्य मिथ्यात्वं तथा अनर्हदा-
विषु अर्हत्ताविबुद्ध्या अभिनिवेशिनोऽपि मिथ्यात्वमेव । ननु यो ! देवत्वेन सामान्यमानना सर्वैः सह
साम्येऽपि सुगतेधरादिविशेषनामकृतो भेदः शक्यमितिरेव, न पुनर्हिमन्मरादिभिर्गण, वैभोर्देवः श्रीभूषः
भादिस्त्वेषं सामान्यविशेषेणनैमभ्यामपि सामन्यात्, क्वचनयोस्तौल्यमेवेति चेत् । यद्यपि ज्ञानिभिः, स्वामि-
मवदेवसूक्तश्रुत्यप्रमाणैः कृतो भेदः सर्वैः सह समानोऽप्यसिद्ध एव । परं विशेषणाना येषामन्यो
विगम्यरादीनां महानर्थहेतुः । जैनामासत्वहेतुना विशेषणान्ता साध्येन जैनमार्गापत्तिस्तार । युक्ति-
स्तौचैवेति गार्थाः ॥ १०८ ॥

'अदेवने विषे ने देवसुद्धि, अरुसुद्धि अयुक्ते विषे, अयुक्तेने विषे धर्मनी सुद्धि ओ मिथ्यात्वं सम-
कितथी विपरीतपक्षात्थी' ; तिम जैनाभास पक्षि' अनर्हदाहने' विषे' अरिहंतपक्षाधः प्रभुपनी सुद्धि
शकत ते अयुअरिहंत प्रभुप आरणापक्षा भार्गना प्रवक प्रभुप शिवशक्ति मने देहना मिथ्याद्धि न.
तेहेने विषे ने अरिहंतपक्षाधः प्रभुपनी सुद्धि' आरणापक्षा भार्गना प्रवक देहना' मनेप्राप्तपक्ष एने
क्षारे' दिग'प्राप्तिकेने' ओ ते मिथ्यादृष्टिपक्षाधनी अन्यथा अयुक्तता बाध नती गानतुं न. धर्म नही
तो आभिप्रहितने पक्षि' अदेवने विषे' देवपक्षि' सुद्धि न कर्त. तिवारे' तो देवाहिकने' विषे' देवपक्षाध
तो आभिप्रहितने पक्षि' अदेवने विषे' अरिहंतपक्षाधः प्रभुपनी सुद्धि' सर्वने संस्मरुहिरुपक्ष बाध, ने-
'देवने विषे' देवपक्षाधनी सुद्धि अरुने विषे' अरुपक्षाधनी सुद्धि' धर्मने विषे' धर्मनी सुद्धि ते सम्यक्त्व
कधीर्' धर्मसिद्धे' ने मिथ्यादर्शन दिविध कथा. ते द्वि-आभिप्रहित' सिद्धादर्शन' अनभिप्रहित
मिथ्यादर्शन प्रवचन आनादरणीय कर्त विपरीतपक्षाध. 'तिम' तो आभिप्रहितने अपेक्षाध
असिद्धिवेशी शोभन धर्म कहेतु' तो जैनने अयुक्त न. तेहेने' मिथ्यादृष्टिपक्षाधनी' असिद्धिपक्षा मिथ्यात्वं तो
सिद्धि क्षारे' सिद्ध धर्म' ज्ञान अदेवाहिकने विषे' देवादिपक्षाधनी सुद्धि' आभिप्रहितमिथ्यात्वं तिम
अयुअरिहंत प्रभुपने विषे' अरिहंतप्रभुपनी सुद्धि' असिद्धिवेशीने पक्षि' मिथ्यात्वं न. पूर्वपक्ष-देवपक्षि'
मार्गनाय नामे' सर्वसावि' सत्त्वपक्षाध कते' पक्षि' सुभक्त, एपर पक्षाध' विषेप नामे' कर्ते भेद ते
शाकपादि सावि' न, पक्षि' दिग'प्राप्तिके सावे' नही. देव अरिहंत श्री मत्स्यपुष्टिके धर्म समान-व मने
विशेष नामे' पक्षि' सरिचाधपक्षाध. किम !' जेहेने' सुलंपक्षि' न. धर्म नही ते उपरि कहे ते—युक्तो
अम, शोचोताना देवपक्षि' अहान' मने अरुपक्षा' तेवुं कर्ते भेद' सर्वपक्षते' समान अंशमसिद्धि' न.
पक्षि' विशेषनामे' लेहेने' अस्मद दिग'प्राप्तिकेने' महाअनर्थ' हेतु. जैनाभासने' हेतु ने' विशेषनामे'
तेवुं सरिपाध पक्षि' करी भार्गना अपक्षाधपक्षाध. सुद्धि तो पूर्व कही के. ओ गार्थाः ॥ १०८ ॥

भर्त्स्यं यावद्भवेति तत्कृतं । इति हेतुमाह— प्रायः प्रयोजनमावाहत् । प्रायोः बाहुल्येन नियतोत्सृज्यभाषणे प्रयोजनं तावत् स्वाभ्युपगंतमार्गस्य स्थैर्यकरणमेव । तदेवाप्यहं प्रहंत्या भन्तव्यं तत्परित्यागेनैव सम्पत्कृत-
प्राप्तेः । यदुक्तम् । असद्वृहपरित्यागेन तत्प्रतिपत्तिपरिभाषांनुसारिते त्वि कन्दांस्तुचौ । तच्च व्यवहारोऽपि
तीर्थान्तरवर्तिना । न संभवति, तत्कारणस्य ज्ञेयमन्यत्र प्रतिपक्षपूर्वापरमार्गाङ्गीकारस्याभावात् । अत एव
ऊर्ध्वगामाभितानामाभोगवतामनाभोगवतां वा नियमेनानन्तसंसारः, प्रतिसमर्थ तीर्थोच्छेदाभिप्रायेण प्राया
साम्यात् । तेषां चान्तसंसारित्वसिद्धिः व्यवहारतोऽनालोचितोत्सृज्यपापाभावे । प्रतिपक्षप्रायश्चित्तानां तु
जगत्प्रतिपक्षपापमिहाराक्षकत्वेन तुच्छसंसारित्वमप्युपसातव्यम् । तस्य चोत्सृज्यभाषितव्यपदेशोऽपि न
भवति । नहि प्रतिपक्षसाराक्षकवर्ती नरदैवत्वेन व्यवविद्यते, तस्य धर्मदैवत्वेन व्यवदेशात् । परं तथा-
भगवत्प्रयोगेन दीर्घसंसारिणां प्रायश्चित्तप्रतिपक्षेरेवासम्भव इति ज्ञेयम् ।

न च (साविशयज्ञान) कैवल्यमन्तरेण नियमभंगनमयुक्तमिति वाच्यम् । ' ऊर्ध्वगामा-
संप्रतिष्ठानं साधुण्यं योभमा । पूर्ण । संसारी अ भणतो होइ अ सम्मगग्यासिण' । ॥ १ ॥ इति कैवल्येन
भणितत्वात् । तेनास्मादृशां तु तत्तुवाद् एव [न पुनः स्वतन्त्रवस्तुत्वं, प्रायो प्रहंतात्] यत्तु काश्चिन्मार्ग-
वितोऽप्युत्सृज्यं भविष्यात् । अस्मिन्नाविवेकेन स्वीकृत्यं स्वीकृत्यं क्युक्तिमुद्रावपि च पुनरुत्सृज्यभवेन
संस्पृजतिः सोऽप्युत्सृज्यभाषित इवावसातव्यः, नियतोत्सृज्यभाषितत्वात् । तस्यापरसाग्राभ्रयणभाषावैऽपि निजवच-
स्येव तदाप्रहवचनम् । एतेन वा काश्चित् ऊर्ध्वगामाभितानास्तुत्सृज्यभाषिणां नियमेन अनन्तसंसारित्वं भवति-

परिभाषाः तद्वन्तः प्रतिपक्षे ते मांस्तुसात्ता, अने ते ते व्यवहारथा ते तौस्तुसात्ता न संभवे
तेस्तु हास्य अ नेप्रत्ययान्तं प्रतिपक्ष ने अप्रभानं तेस्तु मांस्तुसात्ता व्यवहारथा जेतथा अ
पती उन्मागेने आश्रयने आश्रयने अयथा जनाश्रयने ते निपने अनंतसंसार प्रतिपक्षे
तीर्थोच्छेदाभिप्राये, माह सरिपाठथा, अने तेने अ अनंतसंसारपक्षं पक्षि व्यवहारथा
अध्यासाधु उत्सृज्य पाप केने तेने अ अने पक्षिपक्षं प्रपक्षित केने जेतथाने अ भवि-
दिभयनी परि व्यासपक्षपक्षि अप्रपक्षसारीपक्षं पक्षि अयत्तु अने तेने उत्सृज्यभाषिपक्षं कक्ष
पक्षि न हृष्ट, पक्षिपक्षं सात्त केने जेतथा अयत्तु ते नरदैवपक्षि न कक्षी, तेने धर्मदैवपक्षि
कक्षपक्षि, पक्षि तैवपाठपक्षि, अने कक्षी सारीनि प्रायश्चित्तनी प्रतिपक्षिने अ कक्षी असंख्य अ अयत्तु
कक्षी विना जेततु निपक्ष कक्ष अयत्तु जेततु न कक्ष, जेततु, इववीर्य कक्षपक्षि, ते पती अकारे
ते, इववीर्य आभाह कक्ष, कक्ष, उत्सृज्यभाषिने अनंतसंसारने निपक्ष तक्षि अ हृष्ट, ने परमावे
आयत्तुनेनी, अयत्तुनेनी सायत्ती न मिथे, अने विरह च प्रहारी उन्मागेने ते पक्षिपक्षमप्य विवर-
कारतुः अने, अयत्तुपक्षिने कक्षीपक्षि अयत्तुने उत्सृज्यभाषिपक्षि के पक्ष विपक्षि, अने ते, यथाकक्षाह
पक्षि अक्षि कक्षपक्षि इवपक्षि, पक्षि पक्षिपक्षि, ने कक्षि निवरी जेततु, अयत्तुपक्षि प्रायतरे कक्षि वीर्य
ते पती तक्षि अक्षि जेततु विपक्षि, ते विरह अयत्तु, अने ने कक्षि अक्षिपक्षिपक्षि, अयत्तुपक्षि प्रायतरे कक्षि वीर्य
पक्षिपक्षि अक्षिपक्षिपक्षिने पक्षि पक्षिपक्षि अयत्तु विरह अक्षिपक्षि, अयत्तुपक्षि प्रायतरे कक्षि वीर्य
अने नहि, ते पक्षि उन्मागेपक्षिपक्षिने पक्षि अयत्तु, निपक्षिपक्षिपक्षिपक्षिपक्षि, तेने परमावेनी आश्रय-
क्षि अयत्तु पक्षि पक्षिपक्षि अयत्तु निपक्षि अयत्तु आश्रयतेपक्षिपक्षि, अनेने कक्षि ने कक्षि
ऊर्ध्वगामाभिताने उत्सृज्य भाषिने निपक्षि अयत्तुसंसारपक्षि हृष्ट अ अयत्तु उत्सृज्यभाषिनिपक्षिने

દૃષ્ટિમિતિ વિશેષઃ । અવાનન્યગતેર્વ્યવજ્ઞકમાદ- 'અરિદે'ત્યાદિ । અદેન્ દેવ'ત્યાદિવ્યક્ત્યા અદાનેડપે
 ન સમ્યગ્-સમ્યક્ત્વં ન ભવેત્ અર્થામિતિવેચિકત્વ । જ્ઞાન્યાવેસ્ત્વવ્યક્ત્યા અદાનં, જૈનપ્રવચન
 સમ્યગિતિ સામાન્યતઃ અદાનેડપિ સમ્યક્ત્વં ભવતીતિ વોધ્યમ્ । તત્રાડપિ વ્યવજ્ઞકમાદ- 'અદ્-અસાત્' 'સે'
 તત્ત્યામિતિવેશિનઃ ઇષ ધ્વાસદ્ગ્રહઃ ચા સમ્બન્ધશ્ચ સદ્ગ્રહઃ । સ ચ દેવાદિવિષયકોપદેશાદ્ગ્રહાભ્યાઃ
 અસાધ્યવ્યાધિકત્વત્વાત્ તત્ર (વીર્જ) વ્યવજ્ઞકં તુ 'અન્ધાણં સહ્ય મયો' ત્યાદિગાથાવ્યોધ્યાયાં
 દર્શિતમેષ । અર્થ ભાવઃ-જૈનપ્રવચનં સમ્યગિત્યેતાવન્માત્રેણ સૌગતાદેઃ સમ્યક્ત્વપ્રાપ્તિપ્રતિબંધકસ્ય નિજ-
 માર્ગાસદ્ગ્રહસ્થાપયમો અથપિ । અમિતિવેચિકત્વ સ ધ્વાસદ્ગ્રહો.અવતિ, અન્યથા સદ્ગમમહેતોરભલાભા-
 પગછાતિ । તેન દેશોર્જ્જેવ, નાપરઃ સુગતાદિત્યેવં કથા કથા નિજમાર્ગે વાહ્યં તથા તથા સમ્યક્ત્વા-
 થાપિદુઃસાચેતિ સર્વેષામનુભવસિદ્ધમેષ, લક્ષ્ણરૂપે વાડસદ્ગ્રહદ્વિજે તથામૂતઅદાનસ મેષજલકત્વત્વા-
 દિતિ । યત્ કસ્યચિત્ સમ્યક્ત્વત્વાવિઃ તત્ તથામન્બલત્વયોગેન વીંચવિનાશ્ચ સત્ત્વવાસાતઅર્થ ન પુનર્દેવો-
 વિઅદાનમાત્રેણેતિ વાત્પર્યમિતિ ગાથાર્થઃ ॥ ૧૧૦ ॥

અથ કારણમેદમન્દરેણ, કાર્યમેદાસમ્મય હૃતિ વ્યકતિશ્યાલકારણસાસદ્ગ્રહસ મેષમાદ—

॥ જેર્ણં સર્વસેદિં સુદુઃસમિતિવેશિણો અસમ્યજ્ઞો । અમિગહિઅસસ ડ જિણમયસંતાસમ્બહ્લોકેઅજો ॥

અર્થાભ્યા—યેન કારણેનામિતિવેશિન ઉત્કટમિથ્યાત્વં ભવતિ, તેન કારણેનામિતિવેશિન પ્રત્કા-
 રણમસદ્ગ્રહ સર્વાશૌ છુદ્ધઃ । જૈને અજૈનત્વેન અજૈને ચ જૈનત્વેન અદાનપ્રરૂપણાભ્યાં સર્વજ્ઞવિષયક-

મિથ્યાત્વ આશ્રમી તપિ મિથ્યાદૃષ્ટપણું. એતથો વિશેષ. હિવે અનન્યપતિહું અજ્ઞાનવાદે કહે છે. અરિદેન્ દેવ
 એકહુન્ આતિ અદાન હતે પશ્ચિં સમ્યક્ત્વ ન કુઈ. અપિશરથી આશિનિવેશીને, સાધ્યાકિને
 તો અબ્યાકિત અદાન, જૈનપ્રવચન સમ્યગ્ એકહુન્ સામાન્યથી અદાન હતે પશ્ચિં સચિત કુઈ. તિહા
 અજ્ઞાનનાર કહે છે. જે આડે આશિનિવેશીને એકજ અસદ્ગ્રહ સમ્યક્કૃષ્ટિને જે સદ્ગ્રહ. તે દેવાદિ
 વિષયક ઉપદેશાદિ અસાધ્ય અસાધ્યમ્યાધિને સરિપાઈપણથી. તિહાં અજ્ઞક તો અન્ધાણં સહ્યુ જે
 ગાથાના વ્યાખ્યાનને વિષે દેખાડું જ છે. જે પરમાર્થ-જૈન પ્રવચન લાહું એતથે જ કોચતાકિને
 સમ્યક્ત્વ પ્રાપ્તિનું પ્રતિબંધક જે પોતાના માર્ગનો અસદ્ગ્રહ તેહનો નાંચ કુઈ. આશિનિવેશીને તથ
 તેહજ અસદ્ગ્રહ કુઈ, તેહના અપમત્તું હેતુ જે અન્ય તેહના અભાવથી. તે વતી દેવ તે અરિદેન્
 ખીએ નહીં સુમતાકિ, ઇણી રીતે બિન જિજ પોતાના માર્ગનું દ્રષ્ટપણું તિજ તિંચ સમ્યક્ત્વની પ્રાપ્તિ તે
 દુઃસાધ્ય. એ સર્વનિં અનુભવસિદ્ધ જ. કહિઈ સ્વપચ. એકમેવા જે અસદ્ગ્રહ તેહને વિષે તેહવા અદાનને
 મેષજલકને સરિપાપણથી. અને જે કુણેને સચકિતની પ્રાપ્તિ તે તેહવા અન્યપણને. એણે ખીએ વિનાશ
 હતે જ અણુવુ. પશ્ચિ દેવપણાદિને અદાન માત્રે નહીં, એ તારપર્ક, એ આધારઃ ॥ ૧૧૦ ॥

હિવે કારણમેદ વિના કાર્યમેદનો અસંભવ તે વતી અર્થ મિથ્યાત્વનું કારણ જે અસદ્ગ્રહ
 તેહનો મેદ કહે છે—

જે વતી સર્વશે શુદ્ધ આશિનિવેશિનઈ અસદ્ગ્રહ વિશેષે આશિનિકિંનિં તો જૈનપતની સપાચ
 સદ્ગ્રહ તેણે કલકિત.

જેણે કારણે આશિનિવેશીને આડે મિથ્યાત્વ કુઈ. તેણે કારણે આશિનિવેશીને તે મિથ્યાત્વનું
 કારણ જે અસદ્ગ્રહ તે સર્વશે શુદ્ધ. જૈનનિં વિષે અજૈનપશ્ચિં અને અજૈનને વિષે જૈનપશ્ચે મી

ધર્મે પ્રદુષિતં સ્વાત્-૧ અને નરકવા-૧ દુઃસાધનિવાનકાનિ-૧ સર્ગાદૌ-૧-૧ હુસાધનિવાનકાનિ-૧ વચનાનિ
મયલોમચનાનીતિકરુપાપત્તૌ નાગપુરીઅધિભારિતપ્રવેશ્ચેન સર્વમપિ નૈવધ્રુવચનમયધાર્થનૈવ સંપ્રધેતેતિ
પરકલ્પનાન્વહ્યપાપદેતુરિત્યલં, પ્રસજ્ઞેનેતિ ગાયાર્થઃ- ॥ ૧૦૪ ॥

૧૦૪-૧ અર્થે સિદ્ધાંતલોકલન્વાયેન પરમિપ્રાર્થ વૃથવગાદ-

॥ ઇળામિગ્રાહિજામિણિવેશી સોહ્યોડરિહંતસઃ । અયો યુદ્ધપ્રહરિઃ ઇઅંજળાણ મહપાવં ॥ ૧૦૫ ॥

૧૦૫-૧ વ્યાખ્યા-પ્રતેન-સકલસ્વમાણતુષ્ટિપ્રકારેણ-પ્રતંદુર્યમાનમહાનં મહાપાપમિત્યન્વાયઃ । અયો-
અસાનં કિયુ ? કિયાદ-૧ અભિગ્રાહિજા-૧તિ । અમિગ્રાહિકાલ-શાસ્ત્રાદિમિથ્યાદટ્ટેરમિનિવેશી-દિગમ્બરાદિઃ,
હોમ્યો-શાસ્ત્રાદિપેસદા-દિગમ્બરાદિઃ-વરીયામિત્યર્થઃ । તત્ર વિશેષણદ્વારા હેતુમાદ-૧વતઃ-સોડમિનિવેશી
કિંકલ્પના ? અર્થેયો અયો-જિનેન્દ્રાયકિકારી, કૈ ? સ્તુતિપ્રમુલ્લે, સ્તુતિગુણોત્ક્રીર્તનં વત્પ્રમુલ્લેક્ષદાદિમિઃ,
અભિગ્રાહ્યા પૂજાસત્કારાદિ-બોધ્યમ્ । એવંતિથઃ શાસ્ત્રાદિનં મયતીતિ પરાકૃતમ્ । ઇઅમુવા પ્રકારેણોચ-
માનમેતદ્જ્ઞાનમૂલકમિત્યર્થઃ । પ્રાકૃતંત્વાદિવત્કલોપઃ । અજ્ઞાતં ચ-પરસ અનર્હદ્મકસ્યાઅર્હદ્મકત્વેનાવ-
બોધાત્ । તત્વાજ્ઞાનં મહાપાપમ્ । યદુક્તમ્-અજ્ઞાનં કલુ કલ્પં ક્રોધાદિર્યોડપિ સર્વપાપેભ્યઃ । પ્રત્યાશ્રિત-
મહિતં ચા ન-વેતિ ચેનાંશ્વલો લોકઃ ॥ ૧ ॥ ૧૦૫ ॥

અભાનિનિવેશિનોડહંદ્રાન્વા ક્રિયામાણ સ્તુત્યાદિકમનર્હત એવેતિ દટ્ટાન્તેવ સમર્થપ્રમાદ-

॥ રિત્યપાસસ ગુણેહિ સસમગપરુષવાણ યુદ્ધપ્રહરિઃ । વહ મુચળીઅક્રુમરી ગાયદ કાલાવિવાહરિમિ ॥

કોલાના વચન એકવી, કલ્પનાની આપિત ચિદં નાગેરી કુકાના મતને પ્રવેશ સર્વે કૈનાપ્રવચન રિથ્યા ન
સ-૧૦૪. તે સ્તરી એકવી પુરની કલ્પના તે અનર્હ પાપલું હેતુ, એ પૂર્ણ પ્રસન્ન. એ ગાયાર્થઃ ॥ ૧૦૪ ॥

૧૦૪-૧ કિયે-૧ સિદ્ધાંતલોકલન્વાયે પરતો અભિગ્રાહ્યે તે પ્રતે-૧વતઃ કહે છે-

૧૦૫-૧ એતથે કહેવે અભિગ્રાહિકથી અભિનિવેશી તે શોભન. અરિહંતનો મુખ પ્રપુષ્પે ભક્ત છે. એ
અનર્હન-૧૦૫ ॥

૧૦૫-૧ એ કલા અને કલ્પસ્થે તે પ્રકારે એ કલિત અજ્ઞાન મહાપાપ એ સંબધ. કિયે કલિસ્યુ તે કિહુ ? તે
કહે છે-અભિગ્રાહિકથી-શાસ્ત્રાદિ મિથ્યાદટ્ટિયા અભિનિવેશી કિંબશદિક તે ભયો સાકચાદિકની અપેક્ષા ઈ
રિગમ્બરા તે કલ્પો એ અર્થઃ-તિદાં વિશેષણુને કહેવે-૧૦૫ કહે છે-૧ આદિ તે અભિનિવેશી અરિહંતનો ભક્ત
જિનેન્દ્રની ભક્તિ-૧૦૫. સ્તુતિપ્રપુષ્પે-સ્તુતિ-૧ તે અનર્હ કલ્પાર્તન તે પ્રપુષ્પે તેવિષ્ણુ. આદિશબ્દથી પૂજા
સત્કાર પ્રપુષ્પે પૂજ્યુદ્ધ. એકવી સાકચાદિક ન કલ્પ. એ પરતો અભિગ્રાહ્ય. એણે પ્રકારિ કલિત એ અજ્ઞાન-
૧૦૫ એ અર્થઃ, આન નવી વિભક્તિ લોપ. અજ્ઞાન તે પરતે અરિહંતના અજ્ઞાતનો પશ્ચિ અરિહંતના
ભક્તનો-૧૦૫ અવશેષપદો. તે અજ્ઞાન તે નિષ્કલે કષ્ટ ક્રોધાદિક સર્વે પાપથી ભેષી હિત અથવા અદિત ન
બલે-૧૦૫ અજ્ઞાન આવશે-૧૦૫ ॥

૧૦૫-૧ કિયે અરિહંતને નામે કરીદ સ્તુત્યાદિક તે અનર્હઅરિહંત ન-૧૦૫ દટ્ટાતિ સમર્થતા કહે છે-

૧૦૫-૧ તોવે-૧૦૫ એણે પોતપોતાના સર્વના મહાકળાં સ્તુતિપ્રપુષ્પે મિથ સાક્ષ્યા ગીત એવી કુમારી
અર્થ છે-૧૦૫ વિવાહનો વિષે- ॥ ૧૦૫ ॥

વ્યાખ્યા—અસાકં-વિગમ્બરાણાં, વામલ્લુપ્તપ્રાકાશીનાં મર્મપ્રભુપદ-આદિપ્રણેતા, દેદશઃ-શકલ-
વાયુકુળોપેત્ત્વેતિ-વૃદ્ધયા સ્તુતિકરણે-પ્રવૃત્તિર્વ્યન્નિવક્ત્રી ધોષ્યા । તથામૂર્તમાર્ગાણાં વ પ્રણેતાઃ શિવ-
ભૂતાંદૃષ્ય યથા, ન પુનરદ્વિજિતિ । પરમારોપિતંતીર્થકરુણે તીર્થકરાભાસે સ્તુતિકરણે પ્રવૃત્તિરસદ્બ્રહ્મતમેષ
ભવતીત્યાદ્-‘અસમાદો’તિ । એ અસદ્બ્રહ્મો મહાધોષઃ અસામ્યવ્યાધિકલ્પત્વાત્ । અસાધ્યત્વં ચાસ્ય
સદ્બ્રહ્મત્વેવાસદ્બ્રહ્મત્વેન પરિણમનાત્ । ‘અસૂતં તસ્ય વિપાયતે તસ્ય ચિકિત્સા કથં ક્રિયતે’તિત્વચનાત્ ।
અન્યથાપરિણમને ચ ધીર્જં તાવદ્ દૈવોઽર્જજેવ, પરમસન્ધ્યાર્ગપ્રણેતા, નાપરા શ્વેતામ્બરમાર્ગપ્રણેતાઽપિ,
શ્વેતામ્બરસા ચૈતાભાસત્વાત્ । શુકાઃ સુસાધુરેષ, પરમસ્રવીયમાર્ગાન્જુષ્ઠાનપરાયણો, નાન્યાઃ । ધર્મેસુ
કેવલિપ્રક્રમ યથા, પરમસ્રવીયમાર્ગેત્યેવં મતિરેવાન્યથાપરિણમને ધીરશ્ચ । સા ચ સર્વાપદામાદિકારણ
પ્રાયઃ પ્રયત્નશતેરવ્યન્યથાફલમસન્ધ્યેતિ તાપાર્થઃ ॥ ૧૦૭ ॥

અથાનર્હતોઽર્જદુદ્ધયા સ્તુલાવિકં પ્રવચનપ્રસિદ્ધદૃષ્ટાન્તેન સમર્થયમાદ્—

॥ જહ દેવહિમ્મત્તો આમિમ્માહિજો હવિજ્જ યેગવિહો । તહ સન્નોપમિણિવેસી અરિહંતાઈણ મચિજ્જુઓ ॥

વ્યાખ્યા—યથા દૈવાદિભક્ત-દૈવગુરુધર્મારાધનપરાયણઃ, આમિમ્મલ્લેકોડનેકવિદ્યા-મિલ્લુકળ-
મક્ષાકૃપારાધિમેદૈર્ઘ્યાપ્રકારઃ । સ વાદૈવાદીનાં સુગતાદીનાં દૈવલાદિદુષ્ટધ્વારાયકાં દૃષ્ટિ પ્રવચને પ્રસિદ્ધિ-
મિધ્યાત્વસ્ય તથાસમાધાત્ । યદુક્તમ્—‘અદેશે દૈવદુહિર્ધા, ગુરુચીરુતૌ ચ વા । અર્ધમે ધર્મેદુહિસ્ય,

હિવં તીર્થં કરને’ અર્થે આપઆપણા માર્ગનો પ્રપંકની સ્તુતિની વિશેષ અપવાદ છે છે—

અઠાશ માર્ગનો પ્રપંક એકની શુદ્ધિ સ્તુતિ કરણને વિશે પ્રવચન એ અસદ્બ્રહ્મ અસાધ્ય ॥૧૦૭॥

અઠાશ-દિગંજનો માવલ દુપકાદિને, માર્ગનો પ્રપંક આદિકર્તા સકલવાદિક કલા ને
અર્થ તેણે કુલ એકની શુદ્ધિ સ્તુતિ કરણને પ્રવચન તે અપવાદની, તેહવા માર્ગનો પ્રપંક તે શિવ-
ધ્યાનાદિક જ, પશ્ચિ અરિહંતા નહીં, પશ્ચિ આરોપિત તીર્થ કરના અર્થ બિહાં એકવા તીર્થ કરાશાસને વિશે
સ્તુતિ કરણને વિશે પ્રવચન તે અસદ્બ્રહ્મતને જ કુર્ષ, એકલું છે છે-એ અસદ્બ્રહ્મ તે મહાદેવ, અસાધ્ય
આમિને સરિઆપણાથી, અસાધ્યપણું સદ્બ્રહ્મને જ અસદ્બ્રહ્મપણું પરિણમનથી, ‘અચત્ત એકને’ વિષ કુર્ષ
તેહની ચિકિત્સા કિમ કરીઈ’ એ વચનથી, અન્યથાપરિણમને વિશે બીજા તો દેવ તે અરિહંતા જ પશ્ચિ
અઠાશ માર્ગનો પ્રપંક બીજો નહીં, શ્વેતામ્બરમાર્ગનો પ્રપંક પશ્ચિ શ્વેતામ્બરને કૈનાભાસપણાથી, સુસાધુ
તેહજ સુર પશ્ચિ અઠાશ માર્ગનો અજુઝાનને વિશે તપશ્ચર્ય એ વચન નહીં, ધર્મ તે કેવલની પ્રકારથી જ
પશ્ચિ અઠાશ માર્ગ એકની મતિ અન્યથાપરિણમને વિશે બીજા, અને સર્વ તે આપતિતુ
આદિકારણ પ્રાપ્તે પ્રવચન સતે પશ્ચિ, અન્યથા કરવાને અસાધ્ય એ આપાર્થઃ ॥ ૧૦૭ ॥

હિવં અચુઅરિહંતાની શુદ્ધિ સ્તુતિપ્રમુખ તે પ્રવચનપ્રસિદ્ધ-દૃષ્ટાતે સમર્થતો છે છે.

જિમ દેવદિકેનો અકા દેવશ્ચ ધર્મના આરમ્ભને તપશ્ચ આસિમ્મલ્લેક મિથ્યાત્વી અનેક
પ્રકારને શિલ્પઅથવાકૃપાદાસિ એતથે મોહ-નૌમાયિકાદિક બેઈ અનેક પ્રકારે, તે તો અદેવ ને સુખ-
તાદિક તેહને દેવપણદિકેની શુદ્ધિ આપણે એ પ્રવચનને વિશે ને પ્રસિદ્ધ છે, મિથ્યાત્વને તેહવા સ્વરૂપથી.

मांसिना भवन्ति, 'ता' तर्हि तुल्या लब्धत्वे, यस्मात्कारणात् तुल्यकर्मत्वाः । तुल्यं-समानं फलं-विच-
क्षित्वनरापवासिलक्षणम् अन्ते-अवसाने-येषां ते तुल्यकर्मन्ताः । अन्त्या-विदिगामिनः तुल्या अपि-
क्रियाभिः समाना अपि, न तुल्या भवन्ति, धृमीद्विचनगरानवाचेरित्युक्तार्थः ।

भावार्थः पुनरेवम्-यथा लोकेऽपि प्रेक्षितवनेन प्रति प्रक्षिता नानापुरुषाः । तेषां मध्ये केचित्
क्रियाभिः पादगमनान्नभोगन-पानीयपान स्नान-सुखानविश्राम-भयापनयनादिलक्षणाभितुल्याः । केचित्तुल्या
गत्यादिवारतन्त्रभेदेन भवन्ति । ते सर्वेऽपि यदि प्रेक्षितवनेनरादिभ्यामित्वेन तुल्या भवन्ति तर्हि तुल्या
एवोच्यन्ते, यस्यादिवारतन्त्रकृतकलभेदेनाऽपि प्रेक्षितवनेनरावाप्येवमवयकत्वात् । दिगैपरीत्ये च क्रिया-
भितुल्या अत्युत्तुल्या एव दिगैपरीत्येन क्रियाणामपि वैपरीत्यात् । या क्रिया प्रेक्षितवनेनरादिभिरुत्तुल्याभिनां
मत्यासक्तताभेदेन हेतुः, सैव क्रिया प्रेक्षितवनेनरादिभिरुत्तुल्याभिनां दूरदूरतरताभेदेन हेतुः । तथा प्रकृतेऽपि
सन्धु-श्रावक-संविद्यप्राप्तिकाः शीघ्र-मन्द-मन्दवरागत्यादिभिरुत्तुल्या अपि जिनाज्ञाया तुल्यमत्तुल्या एव, काल-
भेदेनाऽपि फलप्राप्ये साम्यात् । अत एव यथाणामपि यथाः मोक्षमार्गत्वा यजिताः ।

यथागमाः— 'सर्वलज्जामपरिवर्जणात् सन्धुसमो जईवन्मो । धीमो सर्वगपमो यद्व्यो संवि-
मापकसपहो' ॥ १ ॥ ति उप० (गा० ५१९) । ये तु जिनाज्ञायाधिकृत्यतुल्या, ते क्रियाभितुल्या
अतुल्या वा अतुल्या एव । यथा गृहिलिङ्ग-कुलिङ्ग-ज्वलिलिङ्गरेलक्षिता ग्राहण-नोपसनिह्वताः । तेषु क्रिया-
भितुल्या निह्वताः जिनाज्ञासत्त्वात्, अतुल्याश्च ग्राहणरापसाः । ते सर्वेऽतुल्या एव अर्थात्साम्यात्तुल्या-
विभिः, जिनाज्ञायास्तत्त्वात् । अत एव ते संसारमार्गमृताः । यथागमाः— 'सेसा मिच्छाद्वि तिष्ठिणि-
कलिगदव्यल्लिगेति । जंह तिणि य मुक्सपहा संसारपहा तहां तिणि' ॥ १ ॥ ति उपदे० (गा० ५२०) ।
एवं यथा दिगैपरीत्येन यमनादिक्रियाणामपि फलप्राप्तिमविकृत्य वैपरीत्यं तथा जिनाज्ञामन्तरेण ज्ञान-

ने भाट्टिस्तरिभु ह्य वाचित नगरनी प्राप्तिरपि छेदो केहेने ते विदिक्षतामी क्रियाय सरिभा पञ्च सरिभा न
कुष्टः वाचित नगरनी अभादितामी को अक्षरात् । वावाव ते जे-विज्य वेदने विदि पञ्चि पञ्चित नगरनी
प्रति यास्या नाना पुरुष ते मध्ये इतल्लोज्जे पाईअमन अजलोअन, पाथी पीतु, 'छातु' 'सुस्थान' पीसाये,
अमनुं टाक्षतुं अत्तादि क्रियाय सरिभा, इतल्लोज्जे अणु सरिभा अत्तादिने तत्तवपञ्चमने वेदि कुष्ट ते सर्वे
अणु पञ्चितनगरनी पञ्चि करी सरिभा कुष्ट तहि तुल्य अ अर्थाय, अत्तादिने तत्तवपञ्चमने अणु
हासलेद तेपि पञ्चि पञ्चितनगरनी प्राप्तिने आनस्यपञ्चमणी, दिक्षने विपरीतपञ्चि ते क्रियाय सरिभा अ वे
पञ्चि सरिभा, न, कुष्ट दिने, विपरीत पञ्चि करी क्रियाय पञ्चि विपरीतपञ्चमणी, ने क्रिया पञ्चितनगरने
अविश्रुप गौपीने हेहेहा अवातुं हेतु, तेहे अ क्रिया पञ्चितनगरने अत्तादि अभाये, तत्त इतर अवातुं
हेतु, तत्र छेदो, जे साधु आवाक अने सवेग पाक्षिके शीघ्र गते अने गंदत अवातादि अणुसरिभा
पञ्च जिनाज्ञातुं तुल्य ते ते सरिभा अ, हासलेदि पञ्चि अवातादिनी सरिभापञ्च, अत्ता अ वती दिक्षेना
धर्म ते आर्गपञ्चि छेदो, ये साधु आनय 'पाक्षेग परिवर्तनी सर्वोत्तव' ततीते कर्त जीमे आधने
धर्म तोजे सविन पाक्षिकपञ्च अने ने जिनाज्ञा अशशी अणुसरिभा ते, जिनायिके सरिभा अणु-
सरिभा, पञ्चि अणुसरिभा अ, विज्य सुहे सिंग कुवेप अने अत्तादिने जौलपञ्च साक्षु दापय अने
निहद, तेहेने विषे जिनाय तुल्य निहद जेवासापञ्चमणी, अतुल्य ते आणु तापय ते सर्वे अणुसरिभा
अ, अधिहारया साधवासादादि साधे, जिनाज्ञा अणुपञ्चमणी, अत्ता अ वती संसारमार्गय साधने
दिक्षी, अणु, ते जिनायनी अणु, अत्ता अ वती अणुपञ्चमणी, तिष्ठि अत्ता अ, विज्य तिष्ठि

अथ दृष्टान्तदार्ष्टान्तिकयोः साम्ये सिद्धे उभयेषामप्यनन्यगत्या सामान्यतो बहुकथं तदाह—

॥ तन्मा संवेसि चिञ्च आभिन्नाहिआभमभिनिवेशीणं । मिच्छत्सिद्धिदेव' वचं देवाह विवरीञ्च ॥

व्याख्या—यस्मादुभयेषामपि साम्यं, तस्मात् कारणात् सर्वेषामप्याभिग्रहिकाणामभिनिवेशिकानां च मिथ्यात्वसिद्धिदेतुर्देवादि विपरीतं वाच्यम् । तच्चैवम्—आभिग्रहिकाणां देवे अर्हतादेवत्वम् अदेवे च सुगतादौ देवत्वं, गुरौ च गौतमादावगुरुत्वम् अगुरौ च आपसादौ गुरुत्वं, धर्मे च जिनोपदिष्टे साध्वा-दिमार्गे अधर्मत्वम् अधर्मे चाग्निपूजादौ धर्मत्वमिति वैपरीत्यम् । आभिनिवेशिकानां तु सव्यक्तिकराहंशा-माद्यारोपणेनेति विशेषो बोध्यः । अत एव जेतामासा मिथ्यादृष्टय इति गार्थः ॥ १०९ ॥

अथाभिग्रहिकामिनिवेशिनोर्देवादपि वैपरीत्येन साम्येऽपि मिथ्यात्वमधिकृत्य विशेषमाह—

॥ अहहअआरोवा उक्तमिच्छत्सरिह देवुत्ति । सद्दहये वि ण सम्म एसेन असग्गहो जं से ॥ ११० ॥

व्याख्या—सर्वेषामप्याभिनिवेशिकानामिति अधिकारादप्याहर्षम् । अर्हतादिकाऽऽरोपात्—अर्ह-त्वात्, असाधुषु साधुतायाः, अधर्मे च धर्मतायाः आरोपाज्जबुद्ध्या विकल्पितत्वात्, उक्तमिथ्या-त्वमागाढतरमिथ्यात्वं भवेत् । अर्थ भावः—साध्यादेराभिग्रहिकत्वागाढमिथ्यात्वं सूत्रकृद्भ्रष्टपथादिप्रवचने भणितम् । आभिनिवेशिकत्वं त्वागाढतरमिथ्यात्वमनन्यगत्या सिद्धम्, मिथ्यात्वमधिकृत्य तीव्रमिथ्या-

हिरे' दृष्टो जने' अर्था'निकने सरिआध'पखु' सिद्ध-यध हुंते गिहने' के अनन्तमति' साध्यापथी के कहे'ने' कहे' छे. (आचार' नथी कथे) ॥ १०९ ॥

के वती गिहने, सरिआध'पखु' वे भादि'. सर्वे आभिग्रहिकने' जने' आभिनिवेशीने' मिथ्यात्वसिद्धि' देव' देवादि' विपरीत' कहे'ने'. ते यच्च-आभिग्रहिकने' देव' अविहेतने' विषे' अदेवपखु' जने' अदेव के सुगतादि' तेहने' विषे' देवपखु', अर के गौतमादि' तेहने' विषे' अगुरुपखु' जने' अगुरु के आपसादि' तेहने' विषे' अगुरुपखु', धर्म के जिनसाधित साध्वादि'ने' गाल' तेहने' विषे' अधर्मपखु' जने' अधर्म के अग्निपूजादि' तेहने' विषे' धर्मपखु'. आभिनिवेशीने' तो कथादि' सद्धि' के अरिहेतना, नाश'दि', तेहने' आरोप'पखु', सद्धि'. जेतये' विशेषे' अन्वये'. जेतया' व वती जेतासास ते सिध्मादृष्टि' जे' अर्थः ॥ १०९ ॥

हिरे' आभिग्रहिक' जने' आभिनिवेशी'ने' देवादि'ने' विषे' विपरीतपखु' करी सरिआध'पखु' जते' पखु' मिथ्यात्व' आशयी' विशेष' कहे' छे—

अरिहेतपखु' अशुभना आरोप'पवती' उक्त' मिथ्यात्व'. अरिहेत' देव' अर्हती' अश्रु' जते' पखु' सम्भक्त' नहो' के साते' कहे'ने' जेह' असद्दृष्टः ॥ ११० ॥

सर्वे आभिनिवेशी'ने' जेतय', अधिकारथी' वेव'. अरिहेतपखु' अशुभना आरोप'पथी' अशु' अरिहेतने' विषे' अरिहेतपखु'अर्हती, असाधुने' विषे' साधुपखु'अर्हती, अधर्मे'ने' विषे' धर्मपखु'अर्हती' व्याप' शुद्धि' विकल्पित-पखु'आदी' आगाढतर मिथ्यात्व' कहे' छे. जे आव-साध्यादि' आभिग्रहिकने' आगाढमिथ्यात्व' सूत्रकृद्गृह्यतादि' अपनने'ने' विषे' कहे'छे. आभिनिवेशी'ने' तो आगाढतरमिथ्यात्व', अश्रु' अति' नथी' ते वती सिद्ध' यधु'

અધોક્ષમેવાર્થ વ્યક્તિ યાદ—

॥ તં જાઓ કિરિયાઓ પહિઆણં સુંદરાડ તા વેવ । ઉપહિઆણં અમુહા અવરીષ જરીણ અહ સખી ॥

વ્યાખ્યા—યસ્યાન્માર્ગોન્માર્ગામિનાં તુલ્યાશ્વામિપિ શ્રદ્ધાનાંતુષ્ટાનાંશ્ચ વૈપરીત્યં, સત્-તણા-સ્કારણાત્ વાઃ ક્રિયાઃ પચિષ્ઠનાં મુન્દરાઃ, તા एव ક્રિયા ઈતરિકાનામમુન્દરાઃ । દૃષ્ટાન્તમાહ-યથાઃ સપિઃ-વૃત્તમચ્ચરિણાં-જ્વરરોગપ્રહિતાનાં હિતં, તથૈવ વૃત્તં અસિથામહિતમ્ । एवं धार्मिकान्तुષ્ટાનેऽपि ધોષ્યમ્ । यथा क्व धार्मिकान्तुष્ટानं जिनाम्रावर्तिनां हितं, तथैव जिनाम्राविकृतानामहितम् । एतच्च ‘बाह्यग्रन्थत्यागान्न चारु मन्त्रत्र तद्वિवरत्याऽपि । कच्चुमुकमात्रत्यागान्नहि मुक्तो निर्विषो धर्मा’ ॥૧॥ તિ સમ્પત્યા પ્રાક્ પ્રદર્શિતમેવ । થતસ્થથાવિધાનુષ્ઠાનહેતુકમેવ તીર્થસ્પર્શોચ્છેદ(મિત્રાણ)વિકં પ્રાદુર્ભવતિ । નિક્ષેપો દિ નિજસર્ગોડનાસકથઃ પ્રાયો નિજમાર્ગપ્રતિપક્ષયુતે માર્ગે માત્સર્પીવિશોષમાયુ વ અવતીતિ નગત્સિત્તિઃ । યત્તુ નિક્ષેપોઽપિ કક્ષિત્ નિજમાર્ગે તીર્થશ્રદ્ધાવાન્ ઈમાર્ગપ્રસિદ્ધાનાં સામિપ્યર્કવોં સં ચ (પદ્યદાર) ક્રિયાવાનેવાવસાવચ્ચઃ, સાક્ષાત્કિયાયાં અમાયેઽપિ પરસ્પરયા ક્રિયાયાં સત્પાત્ । યત્તુ મિત્રાણદૃષ્ટિર્નિજમાર્ગક્રિયાં કુર્વાનોઽપિ સમ્પત્ત્યામિયુક્તઃ, સ ચ જિનામ્રાણવિવદ્વસાવચ્ચઃ । યત્ત ચ સથામૃતસ્ય લાયકેરિય જનમાર્ગમત્સર્વાધમાવાત્ । માયે વ સમ્પત્ત્યામિયુક્તત્વં વ ક્ષ્યાત્ । કિન્ન-જાતાં તીર્થમાહ્નઃ, તીર્થાન્તર્યર્તિનોઽપિ જિનામ્રાણસ્યા જિનવિપયાપિ પ્રવૃત્તિર્મયકૃતૈવ સર્વત્રિ ।

ચાહા શ્રીહરિમગ્નસૂરિઃ—સમશ્પવિત્તી સન્વા આવાવક્ષતિ સવપન્ન વૈવ । સિત્તયગદ્દેસેણ વિ ણ તત્તરો સો વદુદ્દેસા ॥ ૧ ॥ દ્વિત્તમપચ્છાદકે (ગા૦ ૧૩) કૃતિર્મેઘા—‘અથ કિન્નેવદાતાપાઃ પ્રાપાન્ચસુદ્ધવ્યતે । દ્વિત્તમ—સમદ૦ । વ્યાખ્યા—‘સ્વમાતિપ્રવૃત્તિઃ—આત્મમુક્તિપૂર્વિકા વેળા સર્વા-સમક્ષા

હવે કહેલા અર્થને ૨૫૪ બધુાવે છે—

મૂળનો અર્થ—તે કારણથી કે કિન્ના પચિને કું'કર હોઈ તેહિજ કિન્ના ઉત્પત્તિનઈ અશુભ બ હે ઇ. જોમ બવરીને ધૃત અહિત કરનાર અને અવરહિતને હિત કરનાર, તિથ ધર્મતુલ્ય પચિઃ-ઉત્પત્તિને ભણ્યું.

કરપથ—તે ચારે ચાર્જમાથી અને ઉ-ચાર્જમાથીએને શક્તા અને કિન્ના સરપી છતાં વિપરીતપથ્થું એવાય છે. તે કારણથી કે કિન્ના પચિએને સારી, તેજ કિન્ના ઉત્પત્તિએને ખરાય, એજ ધૃત અવરહિતપરનાઓને હિતકારી છે. આરે તેજ ધૃત અવરહિતપરનાઓને અહિતકારી છે. એજ ધર્મકિન્નાનાં એકું. એજ કે ધર્મકિન્ના જિનામ્રાણ રહેલાઓને હિતકારી, તેજ કિન્ના જિનામ્રાણ વગરનાઓને અહિતકારી. (આ વાત પૂર્વે બધુાવી છે) કારણ—તેમા પ્રકરના અતુલનથી તીર્થ-શાસનના નાશકપથ્થું અને પ્રખર છે. અતુલન નહિ કરનાર એ સહાય—તેમા પ્રકરના અતુલનથી તીર્થ-શાસનના નાશકપથ્થું અને પ્રખર છે. અતુલન નહિ કરનાર છતાં ધણુ સ્વપ્રકારી તીર્થરાગવાથી તેજજ ઉ-ચાર્જમાથીએને અર્પણ છે. કેમકે અતુલન નહિ કરનાર છતાં ધણુ સ્વપ્રકારી તીર્થરાગવાથી તેજજ ઉ-ચાર્જમાથીએને અર્પણ છે. સહાય કરનાર તે કિન્નાવાથી કે બધુાવો. ભયે સાક્ષાત્ કિન્ના એનાં નથી જણુ પરપરાએ એનામાં કિન્ના છે. વળી કે મિત્રાદિતિ સ્વપ્રકારી કિન્ના કરે છે, છતાં સમ્યક્જ્ઞની સન્નિધિ છે. તે જિનામ્રાણવિવરેમા બધુાવો. કારણ—તેને તાલકિતાપસની એજ એનપદપ્રાણે પ્રખ્યાતિએને અવધાય હોય છે. અને એ હોય તો તેડું સમ્યક્જ્ઞપદ્ધત્ સન્નિધિપથ્થું ન રહે.

યથાર્થાભિનિવેશાત્ । આભિગ્રહિકસ્ય તુ શાંકચાદૈર્ઘ્યેન જૈનત્વેનાજૈન જૈનત્વેનાજૈન અદ્વાનઠ્ઠણેન સદ્ગ્રહેણ
કલ્પક્રિતોઽસદ્ગ્રહઃ, વર્તમેવં અસદ્ગ્રહાભોવોત્ । નાત્રેવં વર્તમેવં જ્ઞાનાપત્તૌ જ્ઞાનાજ્ઞાનયોગુપત્સમાવેશેના-
પતિદ્વાન્તઃ શક્તીર્યાઃ, યતોઽસદ્ગ્રહસ્ય ધૂમિષ્ટત્વેન સદ્ગ્રહસાન્નસદ્ગ્રહત્વમેવ । યથા ‘મિથ્યાદશા
મિત્રપક્ષોઽવ્યયમંપક્ષ એવ, અવર્મસ્ય ધૂમિષ્ટત્વા’દિતિ સૂત્રક્રમં વૃત્તૌ ।’ અત એવ જૈને જૈનત્વેન ધ્વદ્વા-
નેઽપિ જૈનાભિમતદેવે દેવેત્વેનાશ્રદ્ધાનસ્ય । યત એવમસદ્ગ્રહસ્ય ચેદઃ, અત એવ જૈનપ્રવચનં સમ્યગભિતિમદ્વા-
નમાત્રેણાવ્યાભિગ્રહિકઃ સમ્યગ્દષ્ટિરિત્યભિધીયતે, ઠાવન્માત્રમદ્વાનેનાઽપિ સૌગતવાદેસ્સદ્ગ્રહસ્યાપગમાત્ ।
તત્ર કારણં ઠાવન્સદ્ગ્રહસાદ્ગ્રહત્વમેવ । અભિનિવેશિચત્તુ દિગમ્બરાદેઃ દેવોઽર્હેત્વેવ માપરઃ સુઘાતાદિપરિ-
ગૃહીવા જિનપ્રતિમાપીત્યેવં વ્યવસ્થા અદ્વાનેઽપિ મિથ્યાદષ્ટિત્વમેવ । તત્ર લીલમસદ્ગ્રહસ્ય સર્વાશીઃ શુદ્ધત્વમેવ ।
તસ્યાપગમસ્ય દુસ્તાવ્યત્વાદિતિ પર્યાલોચ્યમ્ । એતેન કેનચિત્ કચિત્ અભિનિવેશિનઃ સમ્યક્ત્વપ્રાપ્તિઃ
શુભમેતિ અર્થિત્, હૃદ્ધિચારણીયમસ્તીતિ દર્શિતં ચોખ્યમ્ ।

અત્ર શ્વેતામ્બરવિશેષઃ શક્યતે-નતુ યોઃ ! સુહૃદ્ભાવેન દુષ્ટાશ્રમઃ-જૈનાભાસો હિ દિગ્મ્બરાદિઃ
પુટ્ટઃ સત્ અર્હન્તમેવ દેવત્વેન માપરે, સૌગતત્ત્વ સુગતમિતિ અનયોર્મય્યે કઃ શોભનઃ ? इति त्रैत । અહો
પ્રાન્તિઃ ! અપાપિ દિગ્મ્બરાદિરભિનિવેશી દેવમર્હન્તમેવ માપરે इति ब्रुवाणोऽपि न कञ्चसे । યતસ્વામેષ
યથં દુષ્ટાશ્રમઃ-દિગ્મ્બરાદિર્જૈનો જૈનાભાસો વા । આયે, શ્વેતામ્બરો મંથાનપિ જૈનાભાસત્વેન વક્તવ્યઃ સ્વાત્,
સસાવિપક્ષસૂચતાત્ । દ્વિતીયે, કવચમર્હન્તં દેવત્વેન માપરે, જૈનાભાસત્વદ્વાનિઃ । અર્હવંદ્વકીકારજૈનાભાસત્વ-
યોર્ધૈરોપાત્ અર્હવંદ્વચનાત્કીકારેણાર્હવંદ્વકીકારાત્ । એતચ શ્વેતામ્બરાગમે સંસારભાગેત્વેન મંથિતોઽપિ

અદ્વાન અને પ્રપચ્છાઈ સર્વં વસ્તુવિપર્યયો એ અસંત્ય કદમક તેથી. આભિનિવેશી પ્રકરે-ને લોકપ્રાપ્તિ
એકતા જૈનનિ વિધિ જૈનપણિ, અજૈનનિ વિધિ અજૈનપણિ એકવા અદ્વાનરૂપ એ સદ્ગ્રહ તેણિ કલ કિત્,
અસદ્ગ્રહ, તેણિ અશ્રે અસદ્ગ્રહના અભાવથી. ઇમ તેણિ અશ્રે જાનની આપતિ જાન અને અજાનની
સમકાલ મિલકે અપસિદ્ધાત્ આશ્રંકેવા નહિ. એ આટિ અસદ્ગ્રહને ગદ્ગપણિ સદ્ગ્રહને પણિ અસદ્ગ્રહપણિ
અ. જિન ચિંધ્યાતીને મિત્રપક્ષ પણિ અધર્મપક્ષ અ અધર્મના ગદ્ગપણાથી. ઇતિ સૂત્ર ૦ કું વૃત્તો. એતથા અ
વતી જૈનનિ વિધિ જૈનપણિ, અદ્વાન. ઇતે પણિ જૈનનિ. ઇતિદેવનિ વિધિ ઇતિદેવ પણિ અસદ્ગ્રહયુ. એ વતી
અસદ્ગ્રહને ભેદ, એતથા અ વતી જૈનમયજન થયું એતથી અદ્વાનાને પણિ આભિગ્રહિક તે
સમગદષ્ટિ એકતું-કદઈ ઇઈ. તેતથે અદ્વાને પણિ શોગતાદિકને અસદ્ગ્રહને અપમયથી. તિલક કારણ
તે અસદ્ગ્રહનું અપદ્ગપણ અ. આભિનિવેશી એ દિગ્મ્બરાદિક તેકને દેવ અસ્થિત અ મળે નહિ સુગતાદિક
પરિગૃહીત જિનપ્રતિમા પણિ નહીં. ઇધ રીતે અસ્થિત અદ્વાન ઇતે પણિ મિથ્યાદષ્ટિપણ અ. તિલક
મીજ તે અસદ્ગ્રહને સર્વાશ્રે શુદ્ધપણિ અ. તેહના નાશને અસાધ્યપણથી. એતથી ઠિથિલે કિલ્લો
આભિનિવેશીને સમકિતપ્રાપ્તિ તે સુલભ. ઇમ કદિક ઇ તે વિચારવા-ચોખ્ખ કમ દેખાડયું. ભવયુઃ
ઈલકા મ્બેતાંગર વિશેષે કુલેઈ આશ્રંક કરે છે. પૂર્વપક્ષ-ચિત્ર-લાભ-પણ્ણ કું-જૈનાભાસ તે દિગ્મ્બરાદિક
પૂજ્યો કુંતો. આરિહંતને અ દેવપણિ કદિક અને સૌગત તે સુઅતને. તે વતી એ મિલકે આદિ કદીય
શોભન ? ઇમ. એ, હૃદ્ધિચારણી, તુભને જાય ? હૃદ્ધિચારણી આભિનિવેશી તે દેવ અસ્થિતને કદે
છે. એતથુ કદેતો લાજતોએ નથી. એ માટે અમકે દુઝમે પૂણ્ણ કું-દિગ્મ્બર તે જૈન દિવા
જૈનાભાસ ? પ્રથમ પક્ષે, શ્વેતાંગર તું પણિ જૈનાભાસપણે કહેવા ચોખ્ખ કુંઈ તેથી વિપરીતપણથી.
મીએપક્ષે, કિય આરિહંતને દેવપણે કદે જૈનાભાસપણથી જાનિથી. આરિહંતનો અબીમર અને જૈના-

અર્થે ભાવા-મોક્ષાશ્રિત્વેન જોમનમપિ મનુષ્યત્વં સમ્યગ્દ્રેષ્ટે સંયતસ્ય શ્રુમકલ્પવંદુ મવતિ । નં
પુનર્મિધ્યાદ્યદ્રેષ્ટેપિ, તસ્ય જ્ઞાનાદિસહકારિકારણભાવાત્ । સહકારિકારણત્વં ચ 'પદમં ગણં તત્તો દ્વં'તિ
વચ્ચનાત્ । एवं जीवरक्षाविहेतुत्वेन अकरणनियमादिकं सुन्दरमपि सम्यग्द्रेष्येव फलबद्धवति । મોક્ષમાર્ગપ-
થિકત્વાત્, ચ પુનર્મિધ્યાદ્યદ્રેષ્ટેપિ ઋપથિકત્વાત્ । યતુ અન્યસીર્થિકામિતવાકરણનિયમાદિઃ સુન્દરત્વેન મળનં
વદ્વિસાધાસકસ્ય જનસ્ય મનુષ્યત્વત્યેવ સ્વરૂપયોગ્યતથા વ્યવહારતો મન્તવ્યમ્ । નિશ્ચયતસ્ય મિધ્યાદ્યગ-
કરણનિયમો હિસાધાસકજનસ્ય મનુષ્યત્વં ચેતુમયમપિ સંસારકારણત્વેનાનર્થદેતુલાદસુન્દરમેવેતિ ગાથાર્થઃ ।

અથોક્તાર્થસમર્થનાથ દટ્ટાન્તમાહ—

॥ જહ અરિહંદેયાહસદ્ગ્રહણં અમિળિવેસિમિચ્છતં । તં ચૈવ ચ જિણસમય સમ્મત્તં સાહુપ્પહાણં ॥૧૧૭॥

વ્યાખ્યા—અથા અર્હેત્વાદિમદ્ધાનં-દેવોઽર્હેત્તેવેલાદિરૂપમ્, અમિળિવેશિનાં મિધ્યાત્વં, તત્ર લીલં,
દૂક્ષમેવા 'તં ચૈવ'તિ । તત્તેવ શ્રદ્ધાનં જિનસમયે-જૈનશાસને સાધુસાધ્વીપ્રાવકમાર્થિકાણાં સમ્યક્ત્વં
મવતિ । एवं श्रद्धानसाम्यमपि पथिकोत्पथिकयो-र्बैपरीत्यमापन्नमिति गायार्थः ॥ ૧૧૭ ॥

અથ પુનરપિ દટ્ટાન્તમાહ—

॥ જહ જિણમય જિણપદિમા પરપરિગહિઆ ય અજિણપદિમત્તિ । एवं જિણમયસરિસં અણ્ણપિ અ અપ્પસારિચ્છા ॥

વ્યાખ્યા—અથા જિનમતે જિનપ્રતિમા પરપરિગૃહીતા-પરેઃ શાસ્ત્રાદિભિઃ નિજદેવત્વેનાંમુપગતા
અજિનપ્રતિમા મવતિ-અજિનાઃ સુગતેશ્વરાદયસ્તેષાં પ્રતિમા સ્થાત્ । एवं जिनप्रतिमादृष्टान्तेन क्षान्तवर्ण-

એવી રીતે છપરશાદિના હેતુપણે અકરણનિયમાદિ સુદંર છતાં સમ્યગ્દ્રેષ્ટિનેજ ક્ષણપણે થાય છે.
મોક્ષમાર્ગને પથિક હોવાથી, પણ મિધ્યાદ્યદ્રિને નહિ, કારણ-એ ઉત્પથિક છે. અન્યદર્શનને આન્ય
અકરણનિયમાદિ તેજુ સુદંરપણે ને કથન છે. તે હિંસાદિમાં તત્પરજનનું ચતુષ્પત્તની જેમ સ્વરૂપમેળતથા
વ્યવહારથી માનવું, નિશ્ચયો તેા જિધ્યાદ્યદ્રિનો અકરણનિયમ અને હિંસાદિમાં તત્પર એવા જનનું મનુષ્યપણું,
એ બન્ને સંસારનું કારણ હોવાથી અનર્થનું કારણ હોવાથી ખરાબ જ છે. ॥ ૧૧૭ ॥

હવે ૭૫૨ કહેલ અર્થને હક કરવા દૃષ્ટાંત કહે છે—

સુદનો અર્થ-જિન અભિનિવેશિઓનું અરિહંતલ્પપ્રકૃત્યું સદ્ગતુ' તે ચિધ્યાત્વ. તેહિન જિન
શાસનને વિષે સાધુપ્રકૃત્યું સદ્ગતુ' સમ્યક્ત્વ હોય છે.

દુર્પથ-દેવ અરિહંત જ. એ આદિ રૂપે અરિહંતલ્પ આદિ' ને સદ્ગતુ' તે જિન અભિનિવેશિ-
ઓને ચિધ્યાત્વ, તે જ શ્રદ્ધા જિનશાસનને વિષે સાધુ-સાધ્વી-પ્રાવક-શાવિકાઓને સમ્યક્ત્વ થાય છે.
એવી રીતે શ્રદ્ધા સરળી છતાં પથિક અને ઉત્પથિકનું વિપરીતપણું પ્રાપ્ત થયું. ॥ ૧૧૭ ॥

હવે ૬૨૧ પણ દૃષ્ટાંત કહે છે. —

સુદનો અર્થ-જિન જિનશાસનને વિષે અન્યદર્શનીઓએ અહણ કરેલી જિનપ્રતિમા તે
અભિનની-સુગતાદિની પ્રતિમા થાય છે. તિય જિનશાસનનાં સરણું તપસ્યાદિ તે અન્યનાં સરણું
-પ્રમાણિપ્રકૃત્યું સરણું બળવું.

१०१) बर्गमार्ग—आप्राह विजय वरणा, त्वमग्निं ज्ञानं किं न भवति ? । ज्ञानं च आह्वयो, कस्तापसा कुम्भे सेतुं ? ॥ ११ ॥ सि, जगदे० (गा० ५०५) । दृष्टिर्यथा—आह्वाय—मग्नवद्वेष्टेन वरणा—वार्तिरं व्यतिष्ठते इति शेषः । तद्वज्रे—आह्वालोपे जायतीहि—अबद्धवृक्षस्य, किं न भवति ? सर्वमपि विमर्शितविर्यः । आह्वां व्यतिक्रान्तः—आह्वायमुत्क्रान्त्य व्यवस्थितः, कस्तापसात् करोति शेषमनुष्ठानं विद्वत्प्राक्तमेव भवेदिति । सिद्धपिंडीकरणाय । कर्षिकायां तु ' सर्वं रत्नचरमपि मग्नतेवेत्यर्थः ' इति विशेषः । अत एव—' समग्रपर्विचो सज्वा आगवज्ज च भवकला नेव । सित्यग्नस्तेषेण विज तत्ततो सा तद्वद्वेष्टा ' ॥१॥ इति पञ्चाशके (८. गा० १३) । दृष्टिरत्यग्रे दर्शयिष्यते । तथा ' सित्यवराणा मूलं गिअभा धम्मस वस्स बाधए । किं वमो किमधमो वेवं मूढा विचारणति ॥ १ ॥ सि । दृष्टिस्तुल्यै । किञ्च—आस्तां जिनाहोहृद्वक्त्रा, जिनाहोहृद्वक्त्रोपहृ हकोपि वद्वदेव । यदुक्तम्—आगाए अवट्ठं तो ज्वरुहेइ मोहदो- सेणं । सो आणा अणवत्तमिच्छविराहणं पावे ॥ १ ॥ सि, साधुपञ्चाशक (गा० १९) दृष्टौ । एवं जिनाहोहृद्वक्त्रमुद्विजध्रुवा शास्त्राणोऽनाराधकाः, विराधकाश्च दिग्भरारण्यः ते सर्वेऽपि विविग्गामिनः कर्मायोगामिन एवत्यर्थः । जिनाह्वान्तितस्तु आर्यगामिनः । यदागमा—' कुम्भवयणपासंडी सगवे कम्भेमांविद्धा । सम्ममां तु जिनकसावं एसं मग्ने हि कत्तमे ॥१॥ सि भीचररा० । दृष्टिस्तुल्यैति गार्थार्थः ।

अथोक्तार्थानां तात्पर्यसङ्ग्रहादिकां गायामाह—

॥ किरियातुल्यतुल्य दिसितुल्य जह हन्ति तां तुल्य । तुल्यकलता जम्हा अनहं तुल्यवि णो तुल्य ॥

ग्यास्या—क्रियामित्तुल्या अतुल्याश्च क्रियातुल्यातुल्याः । यदि दिक्तुल्या भवन्ति—एकवि-

પાંદિરથી લેવું. આચાર્યને 'લોપે' બંધિ રહ્યું ન શાય? રૂએ મરિદે એ અર્થ. આપા ઉલ્લંઘન રહ્યો તે કહેના
મરિદથી કહે. એ બીજી અનુપ્રાસ. વિદ્યનાશય બ એ સિદ્ધિ યીકને વિષે. કહ્યુકને વિષે, તો સર્વ
પ્રભવ પશ્ચિમાશુ, એતલે વિશેષ બધ. એ ગાયત્રી શ્રુતિ તો આચરિદેવાડીરને. એ આચાર્ય' પશ્ચિ વિતરે
લિખારે, વધી જિનાસાતો ઉલ્લંઘનારો તો દર રહ્યો, જિનાસાતો ઉલ્લંઘ તોલેના પ્રશ્ન'સક પશ્ચિ તે સમાન,
'આચાર્યને વિષે' અવર્તિતો તેલેને એ પ્રશ્ન'સે તે આસાસ-અનવસ-ગિયાત્વ-વિસાધના પાયે. અતએલ
કાય અને' પશ્ચિ એ અગ્રહારે મુલે' સરિનાં કહેલા એ પોતે અગ્રીકત એ વિષક પક્ષ તેલેની કાનિ એ કાય
સેતના પ્રયોગ'ક એ દશિરાગ તેલેને નાલિ ઉપગ'અર્થે વિષમું એ એ અગ્રહારે મુલપક્ષ આપવા કાય કરી સકક
ગિયાત્વની અનુપ્રાસના પ્રસસા પ્રમાણ. તે જિયાત્વ અનુપ્રાસ, અને' અગ્રહારે મુલપક્ષ તેલેનાં સામાન્યતાની અનુ-
પ્રાસના પ્રસસા તો અગ્રહારે' પશ્ચિ સાના એ તે બળુપુ. કમ જિનાસાત પક્ષ વિશેષો બધે થયા સાસપાદિ
અપાદક, અને' વિસાધક, દિગ'નાલિદે તે સર્વે' એ-મળ'ગાયો. એ અર્થ: જિનાસાતવર્તી તે આર્ચ'ગાયો'
શ્રુતિ' તો. કહી છે બ, એ આચાર્ય. ॥ ૧૧૨ ॥

હિંદે કંઈ અર્થના પરમાર્થની સંગ્રહની કહેનારી ભાષા કહે છે—

क्रियासु सरिभा मयवा अमुसरिभा । दिसि मे सरिभा कुष्टो तो सरिभा ७८. सरिभुं हृद-भति वती
म-पुषा तो सरिभा ओ, अमुसरिभा, ॥ ११३ ॥

ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟ ଯେଉଁଠି ସରକାରୀ କର୍ମରେ ଉପସ୍ଥାପନ ହୋଇଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଏହି ନିୟମ ପ୍ରଯୋଗ କରିବାକୁ ଅନୁମତି ଦିଆଯାଇଛି।

હરિહરપ્રતિમાડીતિ કેનાપિ દષ્ટં શ્રુતં વા । કિઙ્ગ-મિધ્યાદૃશાં જિનપ્રતિમાપરિમજ્જં સમ્ભવતિ, સદ્મિ-
મતાનાં હરિહરદેવાનાં નાનાકૃતિમયત્વાત્, કેનાનાં તુ તદમાવાજ તત્પરિમજ્જઃ સમ્ભવતિ । કિઙ્ગ-આમિપ્રહિ-
મિધ્યાદૃષ્ટિર્હિ નિજનિજગુરુપદેશપરતન્ત્રક્રિયાદલિલક્ષણાસદ્મહવજ્રેન જૈનમાર્ગોમિતથામિકાતુલ્યનાત્
પરાક્રમુષ્ણ એવં ભવતિ । તેન તસ્યાસદ્મહવિનાશદેતુર્માર્ગોતુયાવિષ્ટત્વં ભવત્યા સાધુવાનાદિકં કિમપિ ન
ભવતિ । ભવતિ ચ તદીયમાર્ગોમિતતત્રજ્ઞાચર્યોદિપાલનાદિકમ્ । તત્ત્વ તસ્યાસદ્મહસ્ય ઢાઙ્ગદેતુર્ન માર્ગો-
નુયાવિષ્ટત્વં સમ્યક્ત્વપ્રાપ્તિદેતુલ્યામાવાદિતિ પ્રાગમિહિતમિતિ ગાથાર્થઃ ॥ ૧૧૮ ॥

અથ પુનરપિ દૃષ્ટાન્તમાહ—

॥અહવા સુઅવયોગા સન્વે અંસા દુવાલસંગસસ । સમ્મતે સુઅગાળં અગાળં હુજ્જ મિચ્છે ॥૧૧૯॥

વ્યાખ્યા—અથવા સુતોપયોગાઃ સર્વે, અમિર્ગન્યાઃ, સર્વેઽપિ દ્વાદશાઙ્ગસાંચોઃ । દ્વાદશાઙ્ગસં સર્વો-
ત્કટ્ટશતત્વાત્ । વધ દ્વાદશાઙ્ગં કેવલજ્ઞાનમિથ પ્રલાભનિષ્ઠં કેવલજ્ઞાનપ્રકાશરૂપત્વાત્ । તત્ત્વં વિચિત્ર-
ક્ષયોપશમાયત્તં સત્ ફલજનકમ્ । અત એવ સર્વેપિ તર્વેશા નયપ્રવાદત્ત્વકાઃ વચનસંસ્કૃત્યાકા અપિ સમ્યક્ત્વે
સત્તિ-સમ્યક્ત્વસમાનાધિકરણાઃ સન્તાઃ શ્રુતજ્ઞાનમ્ । ત એવ મિધ્યાત્વસમાનાધિકરણાઃ શ્રુતાજ્ઞાનમિતિ ।
ઉપનયન્તુ સ્વયં યોગ્યં ઇતિ ગાથાર્થઃ ॥ ૧૧૯ ॥

અથ સમ્યક્ત્વમિધ્યાત્વયોમોહાત્મ્યમાહ—

॥ સમ્મત્તસમો ન ગુણો જં યમાગી વિ હોહ મુત્તિપહે । મિચ્છત્તસમો દોસો ગો જં યગો વિ ભવમ્મો ॥

વલી આભિગ્રહિકમિધ્યાદૃષ્ટિ પેતાપેતાના સુરેના ઉપદેશને પરત્ર જોવી કિપારિચિય અસદ્મ-
હના વશથી જ્ઞેનસાસનને માન્ય ધારિક અનુજાનથી વિરુધ્ધ હોય છે. તેથી તેને અસદ્મહના નામને,
હેતુ માર્ગસારિકૃત્ય-સાધુને ભક્તિથી જ્ઞાન દેતું આદિ કષ્ટપણ હોય નહિ. અને તેના ચતને માન્ય
પ્રકાશ્યાદિતું પાલન-વિગેરે હોય છે. અને તે તેના અસદ્મહની દરતાતું કારણ છે. માર્ગસારિ કૃત્ય
નથી. કારણ-અમરદેવની પ્રાપ્તિના હેતુપણને અભાવ છે, એ પૂરે કહ્યું છે. ॥ ૧૨૦ ॥

હવે ફરી થયું દૃષ્ટાંત કહે છે—

મૂલનો અર્થ-વલી જે શ્રુતના સવલા ઉપયોગે કાદસાંગીના અશ-ભાગ છે. તે સમ્યક્ત્વસહિત
કુંતા શ્રુતજ્ઞાન અને મિધ્યાત્વ સહિત હોઈ તિવારક અજાન કહીએ.

કૃત્યર્થ-અમામ શ્રુતજ્ઞાનના ઉપયોગે કાદસાંગના અશ છે. કારણ-કાદસાંગ જે ભારતીય શ્રુતજ્ઞાન
છે, અને કાદસાંગ દરેક આત્માએમા રહેલ છે. કારણ-જેનજ્ઞાનનો પ્રકાશરૂપ છે, અને કાદસાંગ અનેક-
પ્રકારના ક્ષયોપશમને આધીન હોય રહેલનક અને છે. આ જ કારણથી અથવા કાદસાંગના, અશ નય
સ્વરૂપ વચનપ્રસાદસંજ્ઞાવાળા થયું સમ્યક્ત્વ, સહિત કુંતા શ્રુતજ્ઞાન, અને તે જ મિધ્યાત્વસહિત,
કુંતા શ્રુતજ્ઞાન છે. ઉપનય તો પોતે જ્ઞેન છે. ॥ ૧૨૦ ॥

હવે સમ્યક્ત્વ અને, મિધ્યાત્વનો પ્રભાવ કહે છે—

મૂલનો અર્થ-સમ્યક્ત્વ સરળો મોઢ શુદ્ધ નથી. કારણ-એકેથી સમ્યક્ત્વ શુદ્ધ મુક્તિપદ-
શુદ્ધિ દેનાર હોય છે. મિધ્યાત્વસરળો બીજો હોય નથી. કારણ-એકેથી અસારનો અર્થ છે.

મધ્યજ્ઞાનમ્ । તન્માહાત્મ્યાત્ સન્વત્ત્વપ્રતિપક્ષમૂલં મિથ્યાત્વં, પ્રોક્ષમાર્ગપ્રતિપક્ષમૂલઃ સંસારમાર્ગઃ ,
વિરતિરપ્યવિરતિરિત્યાદિક્ષેપેન સર્વમપિ વિપરીતમેવ મ્ભવીતિ ગાથાર્થઃ ॥ ૧૧૩ ॥

અથ ['દ્વિવદ્ધં સુવદ્ધં મ્ભવીતિ'તિન્વાયાત્] વક્ત્રમેવાયં લોકસિદ્ધદ્રાન્તગન્ધૈ વિમણિપુર્ગાધામાહ—

॥ પહિવાઓ ઉપહિઓ વિવરીઓ હોહ લોચવિક્ષાઓ । સદ્ધાપુદ્ગલોહિ માવામાવાહસુચોહિ ॥૧૧૪॥

વ્યાખ્યા—પદા—માર્ગેણ ગચ્છતીતિ પથિકંતસ્યાત્, ક્ષપથા—ક્ષમાર્ગેણ ગચ્છતીત્યુત્પથિકો
વિપરીતો લોકવિક્ષયાતઃ, કામ્યાઃ । બ્રહ્માનાડુત્પન્નાનામ્યાઃ, કિંમૂતામ્યાઃ । માવામાવાવિયુક્તામ્યામ્ । સાવક્ષ
અમાવક્ષ.માવામાવા, માવામાવાવાદૌ ચેષાં સીઝલમન્દસ્યાદીનાં તે સત્તામાવાવદય, તેયુકે બ્રહ્માનાનુષ્ઠાને
સાધ્યામિતિ । ક્યંથે માવાઃ—માર્ગપ્રસ્થિતાનામનેન માર્ગેણ ગચ્છવામસ્યાકં પ્રેક્ષિતત્ત્વમાપાતિરિતિ બ્રહ્માનં
તયૈષ ગમનમોલનાવિકં વાલુપ્પાનં યદિ હિયં, તદિં ક્ષમાર્ગપ્રસ્થિતાનામહિતમેષ સીઝબ્રહ્માનગમનાવિકં ચ ।
અદિ પથિકાનાં હિયં તદિં વ્ત્પથિકાનામહિતમેષ । યતો ચયૈષ ક્રિયથા પથિકાનાં પ્રેક્ષિતત્ત્વમાપાતિરિતિ
મયનં તયૈષ ક્રિયથા ક્ષપથિકાનાં દૂરદૂરતરાવિમયનમિત્યાદિપર્યાલોચનયા પથિકાનાં વ્ત્સ માવો હિતસ-
શ્વાવ યતોત્પથિકાનામ્ । તથા પથિકાનાં યદિ સીઝગમનં હિયં તદિં વ્ત્પથિકાનાં મન્દગમનમિત્યાદિ
ક્ષપમેષ (એં માવામાવામ્યાં વૈપરીત્યં ચ) પર્યાલોચ્યમિતિ ગાથાર્થઃ ॥ ૧૧૪ ॥

મોક્ષપંથ, તિમ સંસાર પંથ ત્રિષ્ણુ, ઇમ જિમ કિમવિપરીતપક્ષે ચર્ચનાદિ ક્ષિપત્તં પક્ષ ક્ષમાપ્રતિને આશ્રી
વિપરીતપક્ષ, તિમ જિનાશ્રાવચરત્ત્વં દાન પક્ષ અશ્રાવ અને તેના સહિમાથી સમ્પ્રકલ્પ-પ્રતિપક્ષશ્ચ વિશ્વાત્,
મોક્ષમાર્ગ-પ્રતિપક્ષશ્ચ સંસારમાર્ગ, વિરતિ પક્ષ અવિરતિ એ રૂપે બીજી પક્ષિ વિપરીત બે હેમ છે. ॥૧૧૩॥

હવે કહેલી વાતને લોકપ્રસિદ્ધ ઉદાહરણથી બજાવે છે —

શુદ્ધનો અર્થ—પથિથિદ્ધ ઉત્પથિ વિપરીત દોષ એ લોકોને વિષે પ્રસિદ્ધ છે. તીમભાવ-મંદભાવ
પ્રકૃતિ શુદ્ધ એકલી સદૃશ્ય અને અશુદ્ધ કરીનઈ.

દુ-પથ—એ માર્ગે વાલે તે પથિક. તેનાથી ઉત્પથિક—એ ઉ-માર્ગે વાલે તે વિપરીત હેમ છે. એ
લોકમાં પ્રસિદ્ધ છે, શા વડે ? શક્તા અને અનુશાનવડે. કેવા ? ભાવ અને અભાવ, તીમપક્ષ અને મંદપક્ષ
વિગેરેથી સહિત શક્તા અને અનુશાન. ભાવાર્થ—માર્ગે વાલનારાઓને આ માર્ગે વાલવાથી ધર્મિકતનગરની
પ્રાપ્તિ થશે એવી શક્તા અને ગમન-મોલન આદિ ક્રિયા બ્યારે કિતકર છે. ત્યારે ઉ-માર્ગે વાલેલાઓને
અકિતકર બ. તીમશક્તા-ગમન વિગેરે બ્યારે માર્ગે વાલનારાઓને કિતકર ત્યારે ઉ-માર્ગે વાલનારાઓને
અકિતકર બ. કારણ—કે ક્રિયાથી માર્ગે વાલનારાઓને ઇષ્ટનગર નજીક થાય છે. તે બ ક્રિયાથી ઉ-માર્ગે
વાલનારાઓને દૂર-ગાતિ દૂર થાય છે. આ વિચારણાથી પથિકોને એનો સહભાવ કિતકર તેનો અભાવ
ઉત્પથિકોને કિતકર, તેની રીતે પથિકોને બ્યારે શીઝ વાલવું કિતકર, ત્યારે ઉત્પથિકોને મંદગમન કિતકર,
એ-વિગેરે પોતે વિચારવું. ॥ ૧૧૪ ॥

વજ્રોન્માર્ગામિત્યામિવ્યક્તમ્ । સમ્યક્ત્વે ચ સતિ તસ્યાનન્નસાપ્યાજીવિકાનિમિત્તમર્મવુદ્ધૈષ્ય
ક્રિયમાણત્વેનોન્માર્ગપરબુદ્ધસત્તાત્ । કિન્તુ મોહમાર્ગમૂતક્રિયાયા મન્વલામિવ્યક્તમ્ । 'એવમાદમિ-
થ્યાદૃશાં નિજનિજમાર્ગત્વેનામિત્તધાર્મિકાનુષ્ઠાનેષુ યદુપત્ત્વં તન્ન માર્ગાનુયાયિ, કિન્તુ અન્માર્ગક્રિયાયાઃ
શીઘ્રશીઘ્રતરત્વામિવ્યક્તમ્ । તદીયાનુષ્ઠાનમોત્રસ્ય સંસારમાર્ગત્વેન ભગિતત્વાદિતિ માર્ગોન્માર્ગામિત્ત્વં
(ત્વે) યુગપન્ન ભવતીતિ (ત્ત્વે) દર્શિતં ચોક્તમ્ । एवं પ્રરૂપણાપિ એકતરસ્ય તદિતરપૂર્વિકા અનિ-
યતા. અવસાતવ્યા । વચસા ક્રમભાવિત્વનિયમાત્ ।

જાગસોડપિ-વિક્ષેવળી કહાં ચરન્વિહા ૬૦ તં-સસમયં કહેદે, સસમયં કહિતા પરસમયં
કહેદે ૧, પરસમયં કહેદે, પરસમયં કહિતા સસમય ઠવરૂતા ભવતિ ૨; સમ્માવાયં કહેદે, સમ્માવાયં
કહિતા મિચ્છાવાયં કહેદે ૩, મિચ્છાવાયં કહિતા સમ્માવાય ઠવરૂતા-હવરૂ ૪, ત્તિ શ્રીસાગરો (૬૦
૨૮૨) વૃત્તિર્થથા- 'સ્વસમયં-સ્વસિદ્ધાન્તં કથયતિ-તદ્વરૂણાનુસીપયતિ, પૂર્વં તં કથયિત્વા પરસમયં કથ-
યતિ-તદ્દેશાન્તુ વર્ણયતીત્વેકા । एवं પરસમયકથનપૂર્વં સ્વસમયં કથયતિ કથયિત્વા સ્વસમયગુણાનાં સ્થાપકો
'ભવતીતિ દ્વિતીયા । 'સમ્માવાય' મિત્યાદિ । અત્યાયસર્થો-પરસમયેષ્વપિ યુગાક્ષરન્યાયેન જ્ઞાનગંગાસ્વભાવ-
સદશતયા સમ્યાભિપરીતસ્તસ્વાર્થો વાદઃ સમ્યગ્વાદઃ તં કથયતિ, તં કથયિત્વા તેષ્વેવ ચો જિનપ્રતીત-
તત્ત્વાત્ વિરુદ્ધત્વાત્ મિથ્યાવાદસ્તં શેષદર્શનતઃ કથયતીતિ તૃતીયા । પરસમયેષ્વપિ મિથ્યાવાદં કથયિત્વા
સમ્યગ્વાદં સ્થાપયિતા ભવતીતિ ચતુર્થી' इति । अत्र हि परसमयमुद्घाटय-वृथयित्वा स्वसमयस्यापिवा
भवतीति मग्नेन मार्गश्लाघा दर्शिता । तथा च तस्यामृतमार्गोपदेशी अहमपि स्तुतः-अहो ! भवतोऽप्य-

અવસા થતી નથી. મર્ગના અણુપરિત્ત નિના અધર્મમાં હોયોદ્ભાવન થતું નથી. 'હારણ-માર્ગ' અને ઉન્માર્ગ' બંને
એકબીજાનાથી વિરુદ્ધ છે. આથી જ તે બંનેનું અધિકરણ મિલન છે. આ ઉપરથી સમજા આશયને (અથવા) ની
ધર્યાવાસા એવા શબ્દોને જે કંઈ પ્રયોગી આદિના આરંભાદિ હોય છે, તે ઉન્માર્ગશાંતિપણને બજાવનાર
નથી. હારણ-તે આરંભાદિ, સમ્યક્ત્વછતે બીજે કોઈ પણ ઉપાય ન હોવાથી આછાવિદ્ય આદિ અધર્મશુદ્ધિથી
કરાતી હોવાથી ઉન્માર્ગથી વિરુદ્ધપણ છે. પરંતુ શેષશાંતિશ્રી કિરિયાના પદપણને બજાવનાર છે.

અવીરીતે આઠાઠમિયાદિઓનું ચેતપોતાના ચાર્મપણને ચાન્ય એવા ધારિકે અણુકાનોમાં જે
તીમપણ છે, તે આગઉંસાર નથી. પરંતુ ઉન્માર્ગ કિરિયાનું તીમ-તીમતરપણને બજાવનાર છે. તેના અણુકાન
માન સંસારના ચાર્મપણે કહેલ છે. આટલે ચાર્મશાંતિપણ અને ઉન્માર્ગશાંતિપણ બંને એકસાથે હોય નહિ. એ
દશાબ્દ, એમ પ્રશ્નપણ પછી કાષ્ટ એકના તેનાથી સિન્ન બીજા તે સહિત અનિયત હોય, વચનનું અણુકાને
ચનારપણ હોવાથી. કાષ્ટગંગસૂત્રમાં વિદ્યેપણ કયા આગ પ્રકારની કહી છે. પ્રથમ-સ્વસમય એટલે પોતાના
સિદ્ધાંતને કહે-તેના અણુનું પ્રકાશન કરે, અને સ્વસમય કહીને પરસમયને કહે. એટલે તેના હોયોને દશાધિ.
બીજા-એ પ્રશ્નપણે પરસિદ્ધાંત કહી સ્વસિદ્ધાંત કહે. કહીને સ્વસિદ્ધાંતના અણુને સ્થાપન કરનારો ચાન્ય.
તીજા-સમ્યગ્વાદ એટલે. પરશાંતોમાં યુગાક્ષર-ચાન્યમાં જ્ઞાનગંગના તત્ત્વોનો વાદ-કથન હોય તેને કહે.
તે કહીને મિથ્યાવાદ એટલે પરશાંતોમાં બિનપ્રશ્નિતતત્ત્વોથી વિરુદ્ધ કથન, તેને કહે એટલે તેના દેવ
દશાધિ । ચોથો-પરશાંતોમાં જે મિથ્યાવાદ હોય તેને કહીને સમ્યગ્વાદને સ્થાપનાર ચાન્ય.

'અહિ પરસમયને દર્શિત કરી સ્વસમયને સ્થાપનાર ચાન્ય, એ કથનથી ચાર્મની સ્થાપા દશાધિ
અને તેમ પ્રશ્નથી તેના ચાર્મના ઉપદેશક એવા આરંભક રૂપના-અહો ! આગઉંસાર-અહો ! આગઉંસાર-અહો !

દ્રવ્યસ્તવમાવસ્તવવિષયા, આજ્ઞાવાજ્ઞા-આપોપદેશશૂન્યેતિદેવોર્ભવફલૈવ-સંસારવિવચ્ચનમેવ, આજ્ઞાયા એવ મયોત્તારણદેતુપુ પ્રમાણત્વાત્ । નતુ યા તીર્થકરાનુરોધવતી સા મયફળા મુક્ત્યા, નત્વિત્તવા જિનપક્ષપાતસ્ય મહાફલત્વાદિલાઘાક્રુપાહ-તીર્થકરોદેવેનાડપિ-જિનાક્રમ્ભવનેનાડપિ, આજ્ઞાં તત્તોડન્યથ સ્વમતિપ્રવૃત્તિર્ભવ-ફલેયેતિ પ્રકૃતમ્ । યતો ન તત્ત્વો-ન પરમાર્થવસ્તુદેશવતી સ્વમતિપ્રવૃત્તિસ્તસિમ્ત્ તીર્થકરે હેશ્વઃ-પ્રણિધાનં ઘસ્યાઃ સા ઉત્તુરેશા । ચ એવ હિ આજ્ઞાયા પ્રવર્તે સ એવ જિનમુદિત્વ પ્રવર્તે દ્વસમિધીયતે, નાપર 'ઇતિ । ન ચ તીર્થકરમુદિત્વ પ્રવૃત્તિજિવજ્ઞાવાજ્ઞા કવમ્ ?' ઇતિ શક્યનીયમ્, ક્રમુમાદિભિર્વ્યવસ્તવં કુર્વાણિ સાધૌ સ્તેન્યાવિકુર્મોપાજિતદ્રવ્યેણ દ્રવ્યસ્તવં કુર્વાણિ માલકાદૌ ચ પ્રતીતત્વાદિલાદિ મુષિગાં ધુમતીતમેવેતિ ગાથાર્થઃ ॥ ૧૧૫ ॥

અથ પથિકોત્પથિકદષ્ટાન્તસિદ્ધમનુષ્ઠાનં સમ્યગ્યોજયિતું ગાથામાહ—

॥ તેષાં એ પરસમયં અકરપણિયમહા સુંદરં કિંચી । તં ચેવ ચ જિનસમયં બુદ્ધંતં દ્વોઃ ફલવંતં ॥ ૧૧૬ ॥

આજ્ઞાયા—જેન કારણેન પથિકોત્પથિકયોઃ સમાનક્રિયયોરપિ વિનૈપરીત્ય, તેન યત્ પરસમયે—શાસ્ત્રાદિવિશિષ્ટવરાદિવર્તને અકરપણિયમાદિકં સુંદરં-જીવપ્રજ્ઞાદિરૂપં નામમાત્રેણ શોભતં કિયદ્ ભવતિ, તત્તેવ જિનસમયે—જૈનશાસને કલ્પમાર્ગ—અવતાર્યમાર્ગ સમ્યગ્દષ્ટિવાસુદ્ધીયમાવમિલર્થઃ, ફલવત્-સમીહિત-ફલજનકં મયેત્ । મોક્ષદેવો સંયમસ્ય દેતુત્વાત્ । જૈનપ્રવચન એવ માનાવિસદ્ધકારિકારણસામપ્રથાઃ સમ્ભવાત્, ન પુનરુત્પથિકત્વાડપિ, તસ મૂલમૂલવકારણસ જ્ઞાનસ્યૈવામાવાત્ । 'મિષ્ટકાદિદ્રિસ અજ્ઞાણ' મિતિ-વચનાત્ ।

વર્તી તીર્થગર્હિતી ફર રહે, તીર્થ-સાસનની અંધ રહેલાની પણ જિનાશાવરની જિનવિષયકપણુ પ્રશ્નિ સંસારરથને આપનારી હોય છે. એ આદે હરિશ્ચંદ્રચિત્ર આકાશ પંચાસકર્મા જ્યોત્ષે છે.—'સમયવચિત્તી' ગાથા. અર્થ—સ્વચરિતપૂર્વકની તમામ ધર્મક્રિયા આશાળકારની હોવાના કારણે સંસારતું કારણ અને છે, તે ક્રિયા તીર્થકરના ઉદ્દેશ-આશંબનવાલી હોય તે પણ પરમાર્થથી તીર્થકરના ઉદ્દેશ-આશંબનવાલી નથીજ. એ તીર્થકરની આશાથી પ્રવર્તે છે તેજ જિનને ઉદ્દેશીને પ્રવર્તે છે. બીજો નહિ.

તીર્થકરના ઉદ્દેશવાલી ક્રિયા આશાભાંદિર કેમ હોય ? એવ ન જ'હવું. પુષ્પાદિથી દ્રવ્યપૂર્ણકરનાર સાક્ષિમાં અને ચોરી વિચેર કુર્મથી ઉપાશિત દ્રવ્યવટે પૂર્ણ કરનાર આપકમાં પ્રસિદ્ધ હોવાથી એ શુદ્ધિશાનોને પ્રસિદ્ધ છે. ॥ ૧૧૫ ॥

હવે પથિક અને ઉત્પથિકના દષ્ટાંતથી સિદ્ધ અનુજાનને જોડે છે—

'મુક્તો અર્થ'—તે કારણથી પરત્વમાં જે કાંઈ અકરણનિયમ આદિ સુંદર હોય તેજ જિનમતમાં આચરવામાં આવે તે ફળદાયક થાય છે. મોક્ષનો દેવ ને સંયમ તેનો દેવ હોવાથી.

૭-મર્થ-જિનમતમાં જ સાનાદિ સહકારિકારણની સામગ્રીની વિવચનાત્ છે. પણ સન્માર્ગિના મતમાં નથી. તેહ મુદ્ધશ્વ કારણ ને જ્ઞાન તેના અભાવ હોવાથી 'મિથ્યાદષ્ટને અજ્ઞાન' એ વચનથી.

શાવાર્થ—મુદ્ધપણુ' મોક્ષ' અર્થ હોવાથી સુંદર છે. જ્યાં સમ્યગ્દષ્ટિ સાધુને શુદ્ધકેશવાણુ થાય છે. પણ મિથ્યાદષ્ટિને નહિ. કારણ—તેને સહકારિકારણ ને સાનાદિ, તેનો અભાવ છે. જ્ઞાનમ્ સહકારિકારણપણુ 'પદમં જાણં તજ્ઞો દયા' એ વચનથી સિદ્ધ છે.

વ્યાસ્યા—एकान्तसत्यवादी-क्रोधलोभाद्विकारणभावान् न कदाचिद्व्यग्रतो सुवर्मापी, अहन्-
केवली. इति-अमुना प्रकारेण विचारः-प्रज्ञनिर्वचनाभ्यां पर्यालोचना. तदुपम्य कनकस्य-सुवर्णस्य परी-
क्षार्थमिति गम्य, कपपट्टः-सुवर्णपरीक्षाहेतुः पाषाणविशेषः, स इव शतकं, द्वादशमाथाधिकमपि नामव्युत्प-
त्तिसमये शतकमेकं तु विवक्षितमस्याधिक्यादिभिर्न विरोधः। कपपट्टः, केपां? सुमतीनां-विदुषाम्, यथा
कपपट्टेन सुवर्णपरीक्षकः सुवर्णपरीक्षां करोति, तथा अनेन शतकेन केवली एकान्तसत्यवादी ‘एतत्सच्च-
वाई’ इति वचनात् इति. निर्णयं करोति। अत एव इदं शतकं यावत्तीर्थ-श्रीमहावीरजितस्थापितसाध्वा-
विसमुदायलक्षणं तावत्कालं जयत्विद्याशोर्वचनमिति गार्धार्यः ॥१२३॥ इति श्रीसर्वज्ञशतकवृत्तिः समाप्ता।

भाટે 'એટલું બાહિરથી લેવું'. કસોટી-જોનાની પરીક્ષા યાઁને એક પ્રકારનો પત્ર છે તે સમાન આ શતક છે.
કસોટી સમાન કોને ? સુમતિઓને-વિદ્વાનોને. જેમ પરીખ કસોટીથી જોનાનો પરીક્ષા કરે તેમ આ શતક
અથ વડે કેવલી એકાંત સત્યવાદી છે એવો નિર્ણય કરે.

આથી જ આ શતકમાં જ ન્યા. સુધી શ્રીમહાવીરજયતે સ્થાપેલું સાધુ-સાધ્વી અર્થે સમુદાયરૂપ
નીર્ણ છે ત્યાં સુધી જયવંતુ વતો એ આશીર્વાદ છે.

‘શ્રીમત્તપોગ્ધાધિરાજ, ભટ્ટારક શ્રીવિવ્યસેનસૂરીય પટ્ટાલકાર, મુનિહિતસાધુપદપરાસુરીનૃગારકાર,
ભટ્ટારક શ્રીરાજસાગરસૂરીયર પટ્ટોદયાચલસહસ્રકિરણુતરણપ્રભાવો, ભટ્ટારક શ્રીહિતસાગરસૂરીયરવિવ્યમાનપાળ્યે,
મહે પાખ્યાય શ્રીધર્મસાગરગણિ સિધ્ધ મુખ્યોપાધ્યાય શ્રીશ્રુતસાગરગણિસિધ્ધ રત્નકર્ત્રીદિકાશ્રયોપધ્યાય શ્રી
૫૦ શાંતિસાગરગણિસિધ્ધ સકલચલુચરિણ વાચક શ્રીશ્રુધિપ્રાગરગણિ સતીર્થ પઠિતથી અશ્રુતસાગરગણિ
નિરૂપિતે શ્રી સર્વજ્ઞશતકરતિય લ વખોધે દિતીથોડધિકર.’

જિનપ્રતિમાવ્યતિરિક્તમપિ તપઃસંયમાદિકં જિનમતસદૃશં જ્ઞાન્યાવિમિત્સીયવર્ત્તેનામ્યુપગતમ્, અન્ય-
સદૃશં-જિનમતસદૃશાદ્યન્મદ્દિસદૃશં-પદ્માગ્રિસાધન-સમ્યગ્વન્દન-ગદ્ગાગ્રોદાવરીસ્નાના-ત્રિપૂવાન્નિ ચંબત-
મધ્યમેહાદિવાગાદિકં તત્સદૃશં-વત્સમાનં મન્તવ્યમ્ ।

— સર્વં માત્રઃ—યથા આભિગ્રહિકમિથ્યાદષ્ટિના આત્મીયદેવત્વેનામ્યુપગતાનાં જિનપ્રતિમા-સુગત-
પ્રતિમા-હરિહરવિપ્રતિમાનાં તૌલ્યં તથા આત્મીયવર્માનુષ્ઠાનત્વેનામ્યુપગતં ચેનમાર્ગાનુકારિ ત્રણ્ણચર્યપાઠનં
પદ્માગ્રિસાધનાદિકં ચ તુલ્યમેવ, મિથ્યાદષ્ટેરમેત્વુદ્ધેઃ કારણત્વેન સર્વત્ર સામ્યાત્ । અન્યથા જિનપ્રતિ-
માડપિ હરિહરપ્રતિમાતુલ્યા ન સ્યાત્ । તથાત્વે ચ નિવેદવત્વાદિવુદ્ધ્યાડપિ ક્રિયમાર્ણં જિનપ્રતિમાયા
પૂજાદિકં સમ્યગ્દશામ્યુબુદ્ધેર્વિષં પ્રસજ્યેત્ । તત્ત્વ આગમવાધિતસિધિ જૈનાનાં સમ્મતમેવ । एतेन
અભિવિવેશિચિત્ત્વમાત્રેણ તીર્થંકરઃ કલં સિદ્ધઃ । इति पराशक्त्याऽपि परास्ता, सर्वत्राऽप्याराधकविकल्पस्यैव
પ્રમાણ્યાત્ । પરં સ્થાયત્વેનામ્યુપગતાનાં પ્રતિમાદીનામિત્યાદ્યર્થમ્ । ન ચૈવં હરિહરવિપ્રતિમાડ્યર્થ-
સ્તિમાતુદ્ધ્યા આરાધ્યાના સમ્યગ્દશાં જિનપ્રતિમાવદ્ અભિવ્યતીતિ સ્ફુર્તીયમ્, આરાધકસ્ય મિથ્યા-
દષ્ટિત્વાપ્તેઃ । વૈપરીત્યેનાવધેષાત્ । નહિ મિથ્યાદષ્ટિપરિગૃહીતજિનપ્રતિમાત્વન્ સમ્યગ્દષ્ટિપરિગૃહીત-

વૃત્ત્યર્થ-એમ જિનશાસનને વિષે પરપરિચીતા-પર જે ભૌદાદિ, તેઓએ પોતાના દેવતરીકે
સ્વીકારેલી જે જિનપ્રતિમા તે અજિન જે કુદાદિ તેઓની પ્રતિમા થાય. એમ-જિનપ્રતિમાના દૃષ્ટાંતથી
જિનપ્રતિમા સિવાયનું બીજું પશુ જે તપસ્વિઆદિ જિનશાસનના સરપુ' ભૌદાદિઓએ પોતાના ધર્મ-
પશુ સ્વીકારેલું તે અન્ય સરપુ'-પંચાગ્નિસાધન સંધ્યાવંદન ગાગ્રેશવરીસ્નાન અગ્નિપૂજાદિ યાવત
અધ્યભેદાદિ પણ સરપુ' માન્યું.

આવાર્થ-જિન આભિગ્રહિકમિથ્યાદષ્ટિએ પોતાના દેવપશુ સ્વીકાર કરેલી એવી જિનપ્રતિમા-
કુદપ્રતિમા-હરિકરપ્રતિમાઓ સરખાપણું છે. તેમ પોતાના ધર્મપશુ સ્વીકાર કરેલું એવું જિનધર્મસરપુ'
અલ્પધર્મપાલન અને પંચાગ્નિસાધન પ્રશુખ, સરપુ' જ. કારણ-મિથ્યાદષ્ટિની અભેદશુદ્ધિત્વ કારણપણું
બધે સરપુ' છે. એ એમ ન હોય તે જિનપ્રતિમા, હરિકરની પ્રતિમા સરખી ન થાય. અને જે જિનપ્રતિમા,
હરિકરપ્રતિમાની સરખી ન થતી હોય તે પોતાના દેવપણાની કુદિથી કરાતી જિનપ્રતિમાની પૂજા
આદિ સમગ્રદષ્ટિઓને પણ અતુભેદનીયનો પ્રસંગ પ્રાપ્ત થશે. અને તે આગમવાધિત છે. એ
જોનેને સમજત જ છે.

આ ઉપરાંત આભિગિનિવેશિકની કલ્પનાભાવથી તીર્થંકર કેમ જીવ ૧ થી ૧૨ની રીતે કરી.
બધે દેકાણે આરાધકની કલ્પનાજ પ્રમાણ છે. પરંતુ 'સ્વાધીનપણે સ્વીકારેલી પ્રતિમાઓ' એટલું
મહારથી થેલું.

આ પ્રમાણે હરિકરાર્દિની પ્રતિમા પશુ અરિકંતપ્રતિમાની કુદિથી આરાધાતી સમગ્રદષ્ટિઓને
જિનપ્રતિમાની એમ થશે એમ ન કહેવું. કારણ-આરાધકને મિથ્યાદષ્ટિપણું પ્રાપ્ત થશે. વિપરીતપણે
બોધ હોવાથી. જિન મિથ્યાદષ્ટિપરિચીત જિનપ્રતિમા બેવામાં આવે છે. તેમ સમગ્રદષ્ટિપરિચીત
હરિકરની પ્રતિમા કેમકે એક સાંભળી નથી. વધી મિથ્યાદષ્ટિઓને જિનપ્રતિમાડું ગ્રહણ કરાવે છે. કારણ-
તેને માન્ય હરિકરાર્દિએ જીવી જીવી આત્મત્યાગ હોય છે જોનેને તે તેના અજ્ઞાત હોવાથી હરિકરાર્દિ
પ્રતિમાઓડું ગ્રહણ કરાવતું નથી.

पृष्ठम् पंक्तिः	अशुद्धम्	शुद्धम्	पृष्ठम् पंक्तिः	अशुद्धम्	शुद्धम्
८५ २६	अङिं	अङि	१२९ ३	यद्वचित्रं	यद्वचित्रं
८५ २७	धम नङि	नङि	१२९ २७	दृष्ट ते	दृष्टांते
८६ ११	तावान्मात्रस्य	तावन्मात्रस्य	१३० ५	द्वेषा	द्वेषा
८६ १३	सिद्धप्रया	सिद्धप्रयो	१३० १८	शुक्रा	शुवे शुक्रा
८६ ३०	उदयथी	उदय	१३१ २८	पक्षि भशकादि-	पक्षि भशकादि-
८७ २१	तेहथीओ	तेहवाओ		कने।	कने। कर्षो क
८८ २०	अनाशो।गे	अनाशो।गे			भशकादिकने।
८९ ८	रागद्वया	रागद्वेया	१३२ २७	परिष्ठाभध छते	परिष्ठाभ धिच्छते
८९ १६	डेवदीने	डेवदी	१३८ २०	परै श्वासे	परै परपासे
८९ ३०	छध	तध	१४१ १८	परिणवा	परिणवो
९० १२	जोगं	जोगं	१४३ १०	आमोग	आमोग
९१ १२	प्रचचने	प्रचचने	१४४ १३	संचेअयआ	संचेअयवो
९२ २	ओष	ओष	१४७ २१	डेअवे.	डेअवे.
९३ ८	केवल्लिना	केवल्लिनः	१५० २३	रूपसा	रूपस
९५ १२	प्रायेणैव	प्रायेणैव	१५१ १७	प्रतिवन्कत्वेन	प्रतिवन्कत्वेन
९६ १३	विकला	विकलो	१५२ १२	तद्वितरस्तु	तद्वितरस्तु
९७ १४	जीव	जीव	१५७ १	शेषा	शेषो
९७ २७	डे	डे	१५९ ३५	आरादिहथी	आरादिहथी
९८ ५	निजयाग	निजयोग	१६१ २६	वा चेष	वा वन्मि चेष
९९ १५	वणीयवने	वणीयमे	१६३ ४	सर्वसम्मतात्	सर्वासम्मतात्
१०० १४	या	यो	१६६ ३२	कुडने	कुडने
१०० १५	विधा-पाता	विधौ-पातो	१६८ ७	मेवता	मेवतो
१०७ २१	अशुश।ताओ।	अशुश।ताओ।	१६९ २६	तथासंभवा	तथासंभवा
१११ १९	कार्षांते	भरषांते	१७० २०	पितानां	पितानां
११२ १४	शोका	शोका	१७३ ४	सम्बन्धि	सम्बन्धि
११२ ३६	तिहंताध ते	तिहं ताध ते	१७५ २४	शंका	शंका
११३ ११	क्रियारम्भ	क्रियारम्भ	१७८ ३	धार्मिका	धार्मिका
११४ २८	शेज अ तकिवांना	शेज अ तकिवांना	१८० ३१	द्रव्यना	द्रव्यथी
११७ २३	सामथ्यु	सामथ्यु	१८४ १०	प्रशस्ता	अप्रशस्ता
११७ २३	अप्रभत्तने	अप्रभत्तने	१८६ ५	प्राप्तत	प्राप्तिव
११८ २०	सुक्ष्मगत	सुक्ष्मगात्र	१८६ ८	विधि	विधि
१२० ३	सर्वसयागि	सर्वसयोगि	१९० १०	कारिया	कारियो

ઘાત્યા—સમ્યક્ત્વસમો ન ગુણઃ—સમ્યક્ત્વસમાનો ગુણો નાસ્તિ । તત્ર હેતુમાહ—યદ્-યસ્માદેકાક્યપિ-અન્યસદ્ગુણિરપેક્ષોઽપિ મુક્તિપથો-મોક્ષમાર્ગો ભવતિ । સ સમ્યક્ત્વગુણઙ્ગારિત્રસાપેક્ષતું તત્ક્ષણમેવ મુક્તિપ્રાપ્તકો મવતિ, સમ્યક્ત્વાવિનામાવિચારિત્રદ્વારા મોક્ષપ્રાપ્ત કલ્પ્યઃ । અતસદ્ગુણિ મોક્ષમાર્ગઃ । અત ઇવ આવકસંવિપ્રપાક્ષિકધર્માવપિ મોક્ષમાર્ગતયા પ્રાગુપદર્શિતૌ । તથા મિધ્યાત્વસ્યો દોષો નાસ્તિ । તત્રોઽપિ હેતુમાહ—યદ્-યસ્માદેકોઽપિ ભવમાર્ગઃ-સંસારમાર્ગઃ, સર્વગુણાનાં દોષતયા પરિણમને સામર્થ્યાત્ । ચૌ મુ મિધ્યાત્વસમ્યગ્દશૌ સમ્યક્ત્વામિમુલ્લસિધ્યાત્વામિમુક્તૌ, તૌ ચ ક્રમેણ સમ્યગ્દશમિધ્યાત્વાવિવાવસાતઘર્તૌ । યથા માર્ગોન્માર્ગામિમુક્તૌ માર્ગોન્માર્ગામિનાવિ(વે)વ્ ફલઃ સામ્યારિતિ પ્રાધાર્યઃ ॥ ૧૨૦ ॥

અથ મિધ્યાત્વોપદ્યતક્રિયા સંસારમાર્ગત્વેનોત્પત્તિક્રિયા ભવતિ, તસ્યાઘ્વાવહારકરણં સાધુનામુચિત-મનુચિતં વા ? इति शङ्कावामाह—

॥ ઉપહકિરિઆવખ્યા અવિનાશૂઝા ય મગવળ્લેખં । મગુવપ્સી અરહા પસંસિઝો મગ્ગપરિણં ॥૧૨૧॥

ઘાત્યા—હત્યપક્રિયા—અન્યાર્ગક્રિયા, સા ચોન્માર્ગામિનાં શાક્યાદીનાં નિજનિજમાર્ગત્વેના-મિમલ્લમાર્મિકાનુસારરૂપા, તસ્યાઘ્વાવહાર—દૂષણોદ્ભાવનેન તિરસ્કરણં, સા ચ કિમ્ભૂતા ? અવિનાશૂઝા કેન ? માર્ગવર્ગેન-માર્ગોન્માર્ગયા, માર્ગોન્માર્ગામન્તરેણોન્માર્ગાવહારા ન ભવતીત્યર્થઃ । યથા અઘર્મદૂષણોદ્ભાવનં ધર્મગુણકીર્તનમન્તરેણ ન ભવતિ, માર્ગોન્માર્ગયોઃ પરસ્પરં પ્રતિપક્ષમૂલત્વાત્ । અત ઇવ તવોર્માવ-રૂપયોર્નિર્માધિકરણત્વમેવ । ઇતેન સર્વાશ્રવપરિનિર્દીર્ણાં શ્રાવકાણાં ચત્ કિંચિત્ દુષિધ્યાચારત્માદિકં

૬૨૫થ—સમ્યક્ત્વ સમાન અથ નથી. તેમાં હેતુ કહે છે—ને મારે એકલા ધીનની સહાય વગર પણ મોક્ષમાર્ગ છે. તે સમ્યક્ત્વપ્રથમ આરિત્રસંકલિત હોય તો તરત જ મુક્તિ પ્રમાણનાર થાય છે. સમ્યક્ત્વ સહાયરિત આરિત્રદાતા મોક્ષપ્રમાણનાર, આથી તે પણ મોક્ષમાર્ગ. આથી જ આવક-સંવિધાન-પાક્ષિક બને કયે મોક્ષમાર્ગપણે પૂર્વે દર્શાવ્યા. તથા મિધ્યાત્વ સમાન હોય નથી. તેમાં હેતુ કહે છે—ને મારે એકલા પણ સંસારમાર્ગ છે. કારણ—સધલા અણુને દોષપણે પરિણુમાવવામાં સમર્થ છે. અને ને બે સમ્યક્ત્વસંયુગ મિધ્યાદૃષ્ટિ અને મિધ્યાત્વસંયુગ સમ્યગ્દૃષ્ટિ તે બંને અણુકયે સમ્યગ્દૃષ્ટિ-મિધ્યા-દૃષ્ટિ સરખા બાજવા. જેમ માર્ગસંયુગ અને ઉન્માર્ગસંયુગ બંને માર્ગગામિ અને ઉન્માર્ગગામિ બેમાં હોય છે. કારણ—બલ સરખું છે. ॥ ૧૨૦ ॥

કવે મિધ્યાત્વથી કલ્યાણેથી કિંવા સંસારનો માર્ગ હોવાથી ઉત્પત્તિક્રિયા થાય છે. તેની અવગણ કરવી એ સાધુઓને ઉચિત કે અનુચિત ? આવી શંકા થએ હતે કહે છે -

મૂલનો અર્થ—ઉત્પત્તિ કિંવા-ઉન્માર્ગની કિંવા તેની અવગણ, જિનજ્ઞાસનની શ્વાધાવિના થાય નહિ. જિનજ્ઞાસનના માર્ગને ઉપદેશક એવા અરિહંતને પ્રશ્ન-ચેલે કેણે ? જિનજ્ઞાસનના માર્ગ-અનુદાનને વિષે તાત્પર્ય હોય તેણે.

૬૨૫થ—ઉત્પત્તિક્રિયા એટલે ઉન્માર્ગની ક્રિયા અને તે ઉન્માર્ગગામિ ને પૌદ આદિ, તેઓની પ્રાપ્તિમાતાના માર્ગપણે આન્ય ધાર્મિક અનુદાનરૂપ છે. તેની અવગણ-દોષ ઉપજાવી તિરસ્કાર કરશે તે તે અવિનશૂલ છે. એટલે સહાયારિણી છે. કેવી સાચે ? માર્ગની પ્રશ્ન-સાચે. માર્ગની પ્રશ્ન-સાચેના ઉન્માર્ગની

महान् वेनेदृष्टं योक्षयामिभूतं जनशान्तेन प्रकृतिमिव्याहृतेषांस्त्रुमिभूतः भगवत्परायणः ॥ ५८ ॥
 तेन १ मांसिमेनेन-जिनोक्षानुत्तानपरायणेन । अत्र एषांस्त्रुमिभूतः इत्येतद् हे शरीरिणे ! इत्यादिभे-
 दमनुत्ताना भयमानः भूतः । तेन स्वार्थादि भक्षणं जिनोक्षानुत्तानपरायणमादध्याया यत्नेन परमहंस-
 नाभविष्यादिति साधार्थः ॥ ५८ ॥

अथाग्निहोत्राया यन् न्यासदाहः—

॥ अरिहंतसिलाहाण, सिलाहणिज्जो द, सुलहबोही अ । ला गो लंरं लागो दिग्वां मागं दां ॥

अहंस्वप्नयोः श्वापनीयो हृष्याणो, श्वापनीय एव अर्थान् श्वापकः । अहंस्वप्नयोः श्वापनीयः ।
नित्तमात्रस्वप्नो बोधिर्निर्गम्यप्रसिद्धिर्गोचर्यः । मृगु-र्नीयं स श्वापको, मृगः-हृष्याणोः श्वापकः ।
शाश्वतं स्थानं निर्वाणं-अनन्तानन्दमयं मोक्षं लभते-श्रानोर्नीयं शाश्वतः ॥ ५२ ॥

अर्थव्ययिधप्रकरणकरणे वि प्रयोक्तव्यम् ? इत्यादिप्रश्नानिगमपूर्तिः कामादिप्राप्तः—

॥ एतन्मन्त्रं चार्चयित्वा श्रित्वा च पञ्चविंशत्यक्षरं गन्तव्यं । कमचट्टो मुमुक्षुः स यगमिषं जयतु न निगद ॥२२॥

शुद्धिपत्रकम्

पृष्ठम् पंक्तिः	अशुद्धम्	शुद्धम्	पृष्ठम् पंक्तिः	अशुद्धम्	शुद्धम्
१ ८	प्रवृत्त्यर्थे	प्रवृत्त्यर्थ	२७ ८	वन्धाऽपि	वन्धाऽपि
२ ५	अणुवृहेत्ता	अणुवृहेत्ता	३० २	रस्ता वो	रस्तो वो
४ ७	ज्ञान्या-	ज्ञान्या-	३० २१	भूति	भूति
५ २९	अशक्त्याति	अशक्त्याति	३३ १	यत्ना	यत्नो
६ १७	सेतुकपक्षि	सेतुकपक्षि	३४ १	भाज	मोज
७ १६	प्रवृत्तिः	प्रवृत्तिः	३७ ८	विनाऽपराधं	विराचना
८ १	योगशास्त्रे	योगशास्त्रे	४१ ३३	निर्दधस्य	निर्दधस्य
८ ३१	धर्तुं	धातुं	४८ १५	नयार	नयोर
९ २	वंशो सुहृमा	वंशो सुहृमा	५५ ९	केवला	केवलला
९ २५	समर्थ	समर्थ	५५ १०	प्रसा	प्रसाः
१० २७	प्रवृत्त्यात्मन	प्रवृत्त्यात्मन	५५ ३४	केवलज्ञानाभाष	केवलज्ञानाभाष
१० ३३	प्रवृत्तौ	प्रवृत्तौ	५९ ७	अनाभोग	अनाभोग
१० ३३	अनुकूल	अनुकूल	६२ १४	द्वन्द्वो	द्वन्द्वो
१२ ६	नद्यतारो	नद्यतारो	६२ १७	छिन्न	छिन्न
१२ ९	नुज्ञात	नुज्ञात	६२ २९	अध्यापयाने	अध्यापयाने
१२ १४	सम्बन्धो	सम्बन्धो	६३ ३०	मान्यधी	मान्यधी
१३ १	सक्ता	सक्ता	६६ ८	नाभोग	नाभोग
१३ १२	विज्ञेयवाचके	विज्ञेयवाचके	६६ २३	कदाचि	कदाचि
१३ ३०	न्यायेन	न्यायेन	६७ १६	अतस्त्रि	अतस्त्रि
१४ १४	तर्हि	तर्हि	७० २०	छर्	छर्तिमन्
१५ १०	न्या तस्या	न्या तस्या			क्षीत पक्षि
१६ २	नुज्ञातेति	नुज्ञातेति	७५ १५	जयतु	जयतु
१६ २९	तेभ	तेभ	७५ २५	भीष्मं	भीष्मं
१८ ७	अनाभोग	अनाभोग	७७ २०	निवृत्तिवे	निवृत्तिने
१८ १२	भाषाहसायाः	भाषाहसायाः	७७ २९	अध्यापयधी	अध्यापयधी
१८ २५	विशंभावनार्थ	विशंभावनार्थ	८० २६	अनुपयोगधी	अनुपयोगधी
२० ९	लोके	लोके	८१ १६	ते	ते
२२ ९	मा	मा	८१ ३१	ये	ये
२५ १२	मिजने	मिजने	८२ १४	साधो	साधो
२५ २३	प्रक्षेपे	प्रक्षेपे	८२ २७	शेयता	शेयता

પ્રક્રમ	પંક્તિ	અશુદ્ધ	શુદ્ધ	પ્રક્રમ	પંક્તિ	અશુદ્ધ	શુદ્ધ
૧૧૩	૧૧	સમ્મન્ના	સન્નક્કા	૨૨૨	૧૨	પદેસ	સ
૧૧૫	૬	વદ્ધાગદ્ધવા	વદ્ધાગદ્ધવા	૨૩૧	૭	નિયમો	નિયમો
૧૧૫	૨૭	નિયમ	નિયમ છે	૨૩૫	૨	વૃક્ષોત્ત	વૃક્ષોત્ત
૧૧૫	૨૯	ક્ષયોપશમ	ક્ષયોપશમ	૨૪૭	૩	ઢાણલં	ઢાણલં
૨૦૩	૨૭	જૈનમાર્ગ	જૈનમાર્ગને ચોક્ષ- માર્ગ	૨૫૫	૧૪	પાવા	પાવો
૨૨૨	૧૧	શાવિના	પદેશાવિના	૨૬૧	૧૩	ન્યથાસુ	ન્યથાસુ
				૨૬૩	૧૫	ચાનો	ચોનો

